ION AGÂRBICEANU OPERE 11
TEXTELE DIN ACEST VOLUM S-AU TIPĂRIT SUB SUPRAVEGHEREA LUI G. PIENESCU, CONFORM INDICAŢIILOR AUTORULUI ŞI NORMELOR ORTOGRAFICE STABILITE PENTRU SERIA „OPERE”.
Toate drepturile rezervate Editurii Minerva
Coperta şi supracoperta: *Crisica Müler*
ION AGÂRBICEANU
OPERE 11
ROMANE * * *
* * *
1985
Editura Minerva
DOMNIŞOARA ANA
1942
I

Cancelaria comunală e adăpostită într-o veche clădire de cărămidă, masivă, greoaie, cu coridoare pardosite cândva cu cărămizi în dungă, din care n-au mai rămas decât porţiuni de măsele enorme, ca de monstru antediluvian. Trebuia să mergi cu grijă ca să nu te-mpiedici de ele. Le-a ros vremea şi multă umblare de când s-a mutat aici cancelaria comunală, de vreo jumătate de veac cel puţin.

Pe vremuri era «curie nobilitară», o reşedinţă de ţară, în mijlocul satului, a unei vechi familii de grofi, stinsă de mult, de al cărei nume nici cei mai bătrâni din sat nu-şi mai aduc aminte. Are păreţii groşi, ca de cetate, camere de toate mărimile, cu boltituri puternice, neatinse de dintele vremii. Toate ferestrele sunt străjuite de grilajuri masive* arcuite ca nişte coaste negre, cu înfloriturі de fier bătut. Are un acoperiş monstruos, cu trei caturi, după modelul clădirilor, din veacul al optsprezecelea. Un instrument de tortură şi de cheltuială pentru sat, prin reparaţiile pe care trebuie să i le facă, ţigla măcinându-se de muşchi şi de vechime.

Cancelaria comunală nu plăteşte nimănui chirie: clădirea e proprietatea satului încă de pe la jumătatea

veacului trecut, când s-a stins, fără urmaşi, legali, familia proprietarilor; moşia lor – vreo trei mii de iugăre – din hotarul comunei, a trecut în proprietatea statului, iar «curia» a fost donată satului pentru primărie şi cancelarie notarială. Aci este, într-o aripă, şi locuinţa notarului.

Legenda spune încă şi azi că ultimul vlăstar al familiei proprietare ar fi fost o femeie, care nu s-a măritat şi care a trăit mereu în clădirea asta, unde făcea chefuri straşnice, cu cine-i cădea la îndenjână.

Curtea, grădina, erau un hotar întreg înainte de reforma agrară, săvârşită, după unire, de statul român. Acum era vatra satului. În grădină, din merii, perii şi nucii de demult, nu mai rămăseseră decât, ici şi colo, schelete negre, ce mai întindeau, din loc în loc, câte o ramură verde. Poporul ceruse parcelarea pentru locuri de case. S-au scos peste două –, zeci de parcele, şi pe toate înfloresc azi gospodării noi.

A rămas totuşi grădină destulă, pentru zarzavat, pe sama notarului, şi ograda mare, în care are ce paşte un cal toată vara, fără a mai fi scos pe păşunea satului.

Cât ce întrai în coridoare, se simţea mucegaiul vechimii, deşi pe păreţi nu se vedea nici urmă de umezeală. Uşa care ducea în localul cancelariei, în cea dintâi încăpere, se ţinea încă bine în ţâţânile groase, de fier bătut, dar lemnul se rosese la îmbucături, şi trebuia trântită de multe ori pentru a se închide.

Sala în care întrai era lungăreaţă, cu boltituri arcuite, ca toate celelalte. Podeaua de scânduri se rosese de multul umblet al oamenilor, şi cepurile de brad din ele împungeau ca nişte noduri mari, de care mulţi se împiedicau. Mirosea şi ea a vechime, şi mai ales a praf. Pe de laturi, pe lângă păreţi, erau laviţe de lemn. În fund, înaintea ferestrelor ce se uitau şi în stradă şi înăuntru, erau două mese la care scriau doi ajutori de notar. În frunte, la dreapta, era masa primarului. Încăperea slujea şi ca sală de aşteptare pentru cei ce aveau treabă cu notarul.

În ziua aceea nouroasă de pe la sfârşitul lui iulie, sala de aşteptareera plină de ţărani. Era o zi de «opăceală», un

fel de sărbătoare nelegală, sfântul Pantelimon – oamenn-i ziceau praznicului «Pantilimonu' ovesele», cam pe atunci căzând fruntea seceratului oveselor –, când nimeni nu lucra la câmp. Era ultima «opăceală» a secerişului, venind după «Marina» şi după «Pălia», când nu se secera, fiind primejdie să te loveşti cu vreun spic la ochi, ori să te tai cu secera.

Oamenii şedeau, câţi încăpeau, pe laviţele de lângă părete, alţii stăteau în picioare. Aproape toţi trăgeau din ţigări groase, umplând sala cu un fum tare, acru şi pişcător. Ceea ce nu părea să-i supere deloc pe cei doi cancelişti, care, cu ţigările în gură şi ei, adunau cifre pe coloane lungi sau copiau concepte redactate de notar.

Oamenii vorbeau, râdeau, glumeau, aşteptând să le vină rândul la notar. Din când în când uşa care ducea în biroul lui se deschidea. Un creştin ieşea, altul intră.

Primarul nu era în cancelarie. Oamenii vorbeau că era dus cu doi juraţi să preţuiască o pagubă făcută de nişte cai în trifoiul unui român.

Se vorbea mai mult despre ce *se* zvonise de curând: că se va schimba guvernul şi că se vor face iarăşi alegeri. Vorbind de asta, oamenii nu păreau bucuroşi şi îşi făceau comentariile cu destul sarcasm.

— Nu-i mare lucru să fii domn mare în România noastră. Abia te-ai aşezat pe scaun, nici nu te-ai hodinit cumsecade, şi altul îl şi trage de sub tine.

— Nici nu s-apucă bine de lucru, că şi trăbă să plece! Aşa, ce se poate duce la bun sfârşit?

— Păi, cumu-i într-un sat aşa-i şi-ntr-o ţară: toată lumea vrea să se-nfrupte. Li-i frică oamenilor că nu le-ajunge la toţi.

— Nici nu le va ajunge! De unde tot iai şi nu pui la loc, se isprăveşte.

— Schimbările astea dese nu-s bune de nimic. Eu am apucat jude în sat care a stat în jlujbădouăzăci de ani, până la moarte. Acuma-i mult dacă rămâne cineva în primărie un an. Ce lucru bun pentru sat se poate face într-un an?

— Mai demult nu se înghesuiau oamenii la primărie

ca acum. Îşi vedeau de treburile lor. Acum, deodată a-nceput să-i doară pe toţi capul de năcazurile satului. Ia gândiţi-vă numai la Nuţu Oanei, la Ilia Creţului, la Toma Vântu, la Niculiţa Nănaşului! Toţi au fost luaţi de dureri de capşi n-au mai putut durmi de grijile satului până nu s-au văzut primari. Vedeţi dumneavoastră că şi numele s-a schimbat: azi fiecare ce primar, nu mai este jude, ca mai demult.

— Da' poate vor mai fi şi vorbe, măi oameni bani, şi nu ne vom apuca iarăşi de alegeri.

— Nu-s vorbe. S-a scris şi la gazete!

— D-apoi câte nu se mai scriu azi şi la gazetele alea!

Uşa fu izbită de câteva ori, şi în sală intră un român îmbrăcat de sărbătoare, cu ghetele lustruite ca oglinda. Era un om negricios, mijlociu de statură, tuns «cu frizură», cu mustaţa rătezată scurt, cu privirile pline de importanţă; în centru lor licărea o flacără mică, rece, ce se plimba dispreţuitoare peste capetele tuturor. Era zvelt, mlădios, avea ceva feminin în purtarea trupului şi nepotrivit cu vocea lui bărbătească, adâncă. Părea gata în orice clipă şi de linguşire, dar şi de încordare şi atac.

— În sfârşit, iată pe cineva care ne poate spune ce-o mai fi şi cu zvonurile astea, se auzi un glas, la intrarea în sală a noului venit.

— Dacă nici Ion Muja nu ne poate lămuri, pe cine am mai putea întreba oare?

Omul păru să nu ia în seamă nuanţa ironică a apostrofelor şi, oprindu-se în mijlocul sălii întrebă:

— Despre ce-i vorba?

— Se zvoneşte că iarăşi s-ar schimba guvernul şi că iarăşi vor fi alegeri.

— Până azi dimineaţă a fost doar un zvon. Dar acum e fapt. Guvernul s-a schimbat. Cel nou a făcut jurământul azi la ceasurile zece.

— Nu mai spune!

Oamenii îl înconjurară. Cei doi scriitori puseră condeiele pe masă şi se ridicară în picioare, înălţându-se pe vârfuri, ca să vadă peste capetele oamenilor, de parcă

aşa ar fi putut auzi mii bine ce spunea Ion Muja.

— Cum de-ai aflat aşa de răpede?

— Păi, dacă-l cheamă Ion Muja, cum să nu afle!

Omul se uită să vadă cine a spus cuvintele acestea, şi în ochii lui se iviră flăcările acelea mici, reci, dispreţuitoare.

— Şi cine-a venit h guvern? întrebară mai mulţi.

— Liberalii, fireşte!

Oamenii ştiau că, de la unire, Ion Muja făcuse mereupolitică liberală. Era un fel de «bărbat de încredere» pentru vreo-zece sate din jur. El ţinea legătura cu conducerea de plasă a partidului.

Io în sat mai erau vreo douăzeci-treizeci de alegători care votau de obicei cu Partidul Liberal. Restul, de vreo optzeci de alegători, erau toţi naţional-ţăranişti.

— Şi cine sunt noii miniştri? se interesară acum câţiva din cei ce votau cu liberalii, îmbulzindu-se în Muja.

Exponentul partidului nou-venit la putere îi înşiră pe toţi.

— Aproape toţi cei care-au mai fost!

— Aproape!

— De-acum se-apropie şi primăria ta, Muja, se auzi un glas din fundul sălii.

Ion Muja privi de sus spre colţul de unde venise vorba, dar nu răspunse.

— De-aceea se va fi îmbrăcat el de sărbătoare, se auzi alt glas.

— Daţi-ipace omului! El vă aduce o veste, şi voi, în loc să-i mulţămiţi, vă daţi la el.

— Da’ n-avem pentru ce-i mulţămi! N-au mai fost liberalii la guvern? Şi cu ce bine ne-am ales?

— De altfel, şi ce spune el tot zvon va fi. Parcă va fi stat cineva să-i bată chiar lui telegraful! Iată, dumnealor – şi vorbitorul arătă spre cei doi scriitori din cancelarie – parcă ştiu ceva? Şi dumnealor au doară, aici, telefon!

— Am auzit şi noi că-i criză de guvern – răspunse unul.

— Nici domnul notar nu ştie până acum că avem

guvern nou.

Ion Muja ridică din umeri şi trecu printre oameni spre biroul notarului. Un bătrân îl prinse de mânecă.

— Stai la rând, mândrul moşului! Nu vezi câtă lume reteaptă aici şi toţi au venit înaintea ta. La rând, ca la moară! Ştiu că nu-ţi ard palmele a lucru în zi de sărbătoare.

Oamenii din apropiere râseră: tot satul ştia că Ion Muja se cam domnise de când cu stăpânirea românească, şi că hărnicia lui nu-şi prea lăsa urmele prin ograda şi pe moşia S_3.

Ion Muja nu-l luă în seamă pe bătrân: ciocăni la uşă şi intră fără a mai aştepta răspunsul. El ştia că, ducându-i vestea, pe care în sat numai el şi poştăriţa o cunoşteau, va fi bine primit de notar, pus aici de regimul Xberal trecut, şi care era acum în primejdie să fie mutat, de guvernul căzut, undeva în Dobrogea, pentru a face loc în această comună fruntaşă unui văr de-al doilea al prefectului.

În sala de aşteptare oamenii se mişcară nemulţumiţi.

— Obraznicul mănâncă praznicul! spuse oftând moşneagul care-l prinsese de mânecă pe Ion Muja.

— Să ştiţi că vestea lui e adevărată, dacă s-a grăbit să i-o spună şi notarului, se auzi un ghs.

Sătenii, deşi notarul fusese numit subt celălalt guvern liberal, în vreme cei ei votaseră cu naţional-ţărăniştii, erau mulţumiţi cu omul. Era un slujbaş liniştit şi harnic, şi satul nu dorea schimbarea lui. Ştiau însă că interesele familiale ale prefectului îi primejduiau situaţia.

Încă în după-amiaza aceea, pe la ceasurile şase, pe când Ion Muja era încă în biroul notarului, schimbarea de guvern fu confirmată oficial. El, Muja, a fost chemat la telefonul oficiului poştal din sat, pe la trei după-amiază, şi ştirea i-o dăduse un nerăbdător viitor candidat la deputăţie, care-l avizase că poate începe să se mişte pentru pregătirea alegerilor.

Notarul îi chemă pe cei doi scriitori şi le spuse noutatea» iar ei, revenind la mesele lor de lucru, vestiră pe oameni că Muja avusese dreptate.

— Hm! De-aceea s-a îmbrăcat el în haine de duminică I E praznicul lui azi! zise unul.

— Nu ştiu să-l cheme Pantilimon! răspunse altul.

— De, pentru un om ca el, haine de sărbătoare să fie, ca praznic îşi poate face în toată ziua.

— N-avem se spune! Se mai înfruptă şi el la alegeri f Dar e om cu credinţă faţă de partidul lui.

Ion Muja nu prea era luat în seamă de consătenii săi. În copilărie, după ce terminase şcoala primară din sat, îl dăduseră părinţii la liceu, la oraş, dar tăiatul nu urmaşe decât o clasă. Tatăl său murind în floarea vârstei, mumă-sa nu-l mai dăduse la şcoală.

Din fire, ori pentru acest început de învăţătură, Ion Muja se ţinea mai mult decât alţii, şi vanitatea asta deşartă parcă îi poruncea să rămână mereu la coadă cu toate muncile agricole. Îi rămăsese de la părinţi casă bună, de piatră, şi o moşioară mijlocie. Câtă vreme a mai trăit mamă-sa, a mers cum a mers, dar după ce a rămas singur – avea douăzeci de ani –, toate au început să se dărăpăneze prin ogradă, iar moşia-i rămânea tot mai nelucrată. Nu mai era cine să-l strunească, să-l adune de pe la diacul bisericii, de pe la învăţător, cu care îi plăcea să stea de vorbă şi să le citească gazetele.

Sătenii spuneau despre el, cu destul dispreţ: «calcă a domn»; nu le impunea că citeşte ziare la rând cu cărturarii satului şi că se ţine mereu de «coada domnilor». Căci îl puteai găsi oricând la birtul lui Fleischer, când intelectualii satului se adunau să bea un pahar de bere şi să joace popicele. Ion Muja ţinuse să se abată de la regula generală a satului şi cu prilejul căsătoriei: nu se însurase nici din sat, nici din satele vecine, ci-şi adusese nevastă tocmai din jurul Săliştei Sibiului. El se lăuda că-i chiar din Sălişte, dar femeile aflaseră că-i numai dintr-un sat din apropiere.

Două scopuri pe care le urmărise, Ion Muja le atinsese. Primul: îşi adusese o fată mândră ca un steag şi curată ca o floare. O brunetă înaltă şi zveltă, cu pielea albă, cu sprâncene negre, bogate, cu ochii mari, lungăreţi, care aveau sclipiri verzi, cu mâna mică, cu picioarele în

ghete, ca domnişoarele. Putea fi, după părerea lui, şi soţie de învăţător, şi chiar preoteasă, frumoasă şi îmbrăcată cum era. Al doilea: Deşi nu avea decât şaptesprezece ani, nevăstuica asta, Veta pe numele ei, înţelese în grabă că trebuie să ia dânsa în mână frânele gospodăriei. Mai ales după unire, când Ion Muja, cunoscut cu o mulţime de domni de la oraş, intrase, cu mare plăcere, în rândurile agenţilor electorali ai organizaţiilor politice. El se dăduse de la început cu liberalii, poate din aceeaşi pornire: de a nu fi la fel cu ceilalţi săteni.

Nevastă-să-i descoperise de la început slăbiciunea, dar văzuse că n-are încotro, că trebuie să rabde şi să muncească şi în locul lui. Venise, neaducând altă zestre decât lada cu hainele, la o avere frumuşică. Pe de altă parte, afară de vanitatea aceasta prostească, Ion Muja era om bunşi se mulţumea cu orice-i punea pe masă. Şi-apoi îi şi plăcea de nevastă! Şi se mândrea cu ea ca păurful cu coada lui cea plină de ochii dracului.

Ion Muja nu se îmbrăcase în port de sărbătoare din pricina schimbării de guvern. Fusese de dimineaţă la biserică, pentru că, deşi nu era sărbătoare legală, părintele slujise liturghii în faţa bătrânelor şi bătrânilor satului. Ion Muja, deşi nu era credincios, era mare bisericos: îi plăcea să bornăie pe lângă strana cantorului. Iar azi simţise şi nevoia să se roage.

Veştile despre o schimbare apropiată a guvernului umblau de două săptămâni, şi el dorea mai mult ca niciodată să se adeverească. Se apropia începutul anului şcolar şi ardea de dorinţa să-şi ducă fetiţa, pe Ana, la liceu. Un fruntaş al partidului îl asigurase că, în caz de venire la putere a liberalilor, îi va face copilei rost de o bursă, de un loc gratuit în internatul liceului. Ana împlinise treisprezece ani, şi mai târziu ar fi fost prea vârstnică pentru clasa întâia liceală.

În dimineaţa aceea de sfântul Pantelimon el se îmbrăcase în port de sărbătoare şi pentru că această zi era de o mare însemnătate pentru familia sa: hotărâse, fără să mai aştepte schimbarea de guvern, să scoată de la

primărie extractul de naştere al copilei şi să înainteze cererea de înscriere la liceu. Şi nu-i plăcea să se înfăţişeze, nici la notariat şi nici în cancelaria parohială, în hainele de peste săptămână. Şi, ca toţi oamenii care râvnesc la mai mult, dar nu au destulă încredere în ei înşişi, Ion Muja simţise şi el, în ziua acea de sfântul Pantelimon, nevoia să se roage, căci, fără protecţia cuiva puternic, nu trăgea nădejde să-i fie primită copila ca bursieră. Era şi prea vârstnică, şi avea un certificat de studii destul de mediocru.

Când i se comunicase la telefon vestea cu schimbarea guvernului, i se păruse că rugăciunea lui a fost ascultată, şi, pe-o clipă, se simţise oarecum alesul lui Dumnezeu şi se hotărâse: Va scoate deîndată certificatul de naştefe al Anei şi va înainta cererea. Termenul era zece august, şi acum era douăzeci şi şapte iulie. Şi nu va trimite cererea direct la liceu. O Va duce el însuşi la protectorul său de la club, la cel care-i făcuse promisiunea, la domnul fost deputat şi prefect Voicu, şi acesta va şti el ce este de făcut.

Când ieşi din biroul notarului, ţinea în mână certificatul proaspăt, cu cerneala abia zbicită.

— Uite, frate, i-a venit prin telegraf şi numirea de primar! se auzi un glas.

Ion Muja îşi înălţă capul, aruncă peste oameni luminiţele acelea reci, ce se aprinseseră iarăşi în ochii lui, şi zise cu răutate, ca omul care se vede încolţit de toată lumea:

— Nu e târziu să vină, dacă aş ţine la asta!

— Se opri, dar un val de mândrie, de vanitate îl împinse mai departe: – Ceea ce ţin în mână este însă numai un certificat de naştere, al fiicei mele Ana.

— Auzi, frate, ăsta nu mai scoate de la popa carte de ibotez pentru copii, ci certificat de naştere de la primărie! …

— Fetiţa are nevoie şi de un astfel de certificat pentru – a fi înscrisă la şcoală, la liceu. Aşa s-a scris la gazetă.

— Ce vorbeşti?! Îţi duci tu copila la şcoală la oraş?!

La liceu?! Păi, să mai spuneţi că nu-i coada veacului!

Ion Muja ieşi din sală plin de satisfacţie. Nu-i mai păsa de ce vor spune consătenii pe sama lui. Ştia că iar îl vor acoperi cu batjocori, ca de-atâtea ori în trecut. Dar el era mulţumit: le aruncase în faţă un fapt care-l ridica deasupra tuturor a: îşi ducea copila la şcoală la oraş!

Ion Muja nu avea decât un singur copil, pe Ana, şi abia aştepta s-o vadă mărişoară pentru a ajunge şi el în rând cu atâţia oameni din sat, în casele cărora se întorceau în vacanţe «domnişorii». Era om cu multe legături la oraş, cu domnii din clubul liberal, şi aflase de mult că în România cea nouă se pot căpătui, mergând la şcoală, nu numai băieţii, dar şi felele. Mai ştia că, din alte sate, multe fete de ţărani ajunseseră la şcoala normală, unele la liceu, ba chiar câtevi şi la universitate. De ce n-ar ajunge şi fata lui elevă la liceu? Să-l răzbune de toate umilinţele pe care le suferise pentru că nu era la fel cu ei, pentru că nu-i plăcea munca pe ogor şi nici gura-satului.

Oamenii nu ştiau, dar Ion Muja rămăsese între ei fiindcă nu cutezase să înfrunte opinia lor. Fruntaşi ai clubului liberal au voit să-l ducă la oraş, să-l îmbrace nemţeşte, să-i dea i o slujbă, făcându-l cursorul clubului. Deşi în sinea lui preţuia mai mult o astfel de îndeletnicire decât munca pe ogor, totuşi, de groaza gurii-satului, nu cutezase să primească. Toată lumea ar fi râs de el, spunând că, în loc de domn, a ajuns slugă.

Râvnea de mult să scape de subt controlul satului, dar până acum n, a avusese prilej. Şi pentru că înţelesese că el nu va mai putea scăpa, hotărâse s-o elibereze pe fiică-sa, pe Ana;

prin ea se va înălţa pe sine însuşi în consideraţia celor care îi jigneau.

Ana, copila lui Ion Muja şi a Vetei, atrăsese şi până acum atenţia satului. Între fetele de şcoală era cea mai frumuşică şi mai armonios răsărită. Mamă-sa o purta în costum sălişteneşc, veşnic curat ca o floare, şi Ana grijea mai mult de îmbrăcăminte decât de carte.

Moştenise ceva din vanitatea lui taică-său. Văzându-

se mai frumos îmbrăcată decât colegele ei, se ţinea şi superioară lor.

Învăţătorul nu putuse s-o ambiţioneze să fie şi întâia la învăţătură, cum era întâia la curăţenie şi la îmbrăcăminte. Nu-i păsa când nu ştia lecţia, pe cât se ruşina când se întâmpla să-şi murdărească iia albă ca hârtia. Voia şi aştepta să fie luată în seamă pentru cum se înfăţişa, nu pentru câtă carte ştia. Dar fetele şi băieţii nu o luau în seamă. La început le-a impus iia aceea albă, ca de domnişoară, dar s-au obişnuit repede cu ea. Mai ales când au văzut că Ana dădea răspunsuri proaste la lecţii. Râdeau de ea poate tocmai pentru a se răzbuna că era mai frumos şi mai curat îmbrăcată decât ei.

Ana nu putea suporta râsul batjocoritor, şi, în scurtă vreme – cum era mai mărişoară decât multe fete şi băieţi –, începu să-i terorizeze. Îi trăgea de păr, le dădea bobârnace, îi pişcă până ţipau de durere, le punea piedecă. În pauzele dintre ore sărea ca o capră de pe o bancă pe alta şi se năpustea cu ghearele psupra celor care râseseră de ea când nu ştiuse să răspundă. Îşi bătea joc de copilele şi de elevii nespălaţi cumsecade, de hainele lor rupte şi murdare. În scurt, voind să se impună cu tot dinadinsul, ajunsese o pacoste a clasei.

De la o vreme, învăţătorul se plânse părinţilor, cerându-le s-o domesticească, pentru că altfel va fi nevoit să nu o mai primească în şcoală.

— Ar putea să înveţe bine, să ajungă printre cele dintâi în clasă. Minte are, slavă Domnului! Dar nu se gândeşte decât să-i domine pe ceilalţi, ţinându-se mai bună decât toţi.

Ascultându-l, Ion Muja, deşi nu-i spusese dascălului gânduj său, avu o satisfacţie: era firesc ca fata lui să se simtă superioară celorlalţi copii din sat. Dar mamă-sa, Veta, căzu; pe gânduri: oare ce-o face pe Ana să se poarte astfel la şcoală, când acasă, subt privirile ei, era o copilă bună şi harnică? O înfruntă pe Ana şi o ameninţă că, dacă nu se potoleşte, n-o va mai lăsat la şcoală.

«Ar putea fi prima la carte – spusese învăţătorul.

— Dar mai struniţi-o şi dumneavoastră. Ceea ce-i extraordinar la ea, şi ceea ce-mi place de altfel, e simţul ei pentru curăţenie. Se-mbolnăveşte în toată legea pentru cea mai mică pată de pe iie. Nu poate fi rău ion copil care are acest simţ.»

Veta se gândi la această observaţie. Se gândi la ea însăşi r aşa era şi ea! De-ar da Dumnezeu să-i semene fata şi la fire cum îi seamănă la înfăţişare. Să nu semene cumva cu taică-său!

Ştirea că Ion Muja vrea să-şi trimită fata la liceu iscă ouimire generală. Nicio fată de ţăran din satul acela nu fusesetrimisă nici măcar la şcoala normală, darmite la liceu! în comună stăpânea încă tradiţia dinainte de unire: numai popa, dascălul şi notarul îşi dădeau fetele la şcoală la oraş. Ion Muja putea fi mulţumit: tot satul vorbea de el şi de copila lui, de Ana. Şi nu numai criticând şi în bătaie de joc, ci uneori şi cu un fel de pizmă, ba chiar cu admiraţie pentru cutezanţa lui.

Însuşi preotul, când îl întâlni, îl întrebă dacă e adevărat ce se zvoneşte.

Adevărat, părinte, răspunse Ion Muja cu mândrie.

— Hm! Nu mi se pare potrivit. E singurul dumitalecopil.

— Cred că tocmai de asta sunt dator să mă îngrijăsc de viitorul ei. Oricât de sărac, cred că tot voi răzbate să fac faţă cheltuielilor.

— Dar ai casă bună, ai o moşioară. Fetiţa e frumuşică-Ar putea-o lua oricare ficior din gazdele cele bune.

— Se poate, dar cred că un viitor mai bun nu-i cu neputinţă.

— Pentru că-i România mare acum?

— Şi pentru asta! Vreau ca fiica mea să trăiască mai uşor şi mai bine decât mumă-sa. În România noastră lucrul nu mai este cu neputinţă. O profesoară, o învăţătoare, chiar o dactilografă, trăieşte neasămănat mai uşor şi mai omeneşte decât nevestele noastre.

Preotul se îngândură şi-l pofti să-l însoţească spre

biserică, unde avea treabă.

— Cred că nu cunoşti situaţia adevărată, frate Muja – începu el.

— Aş putea spune că şcoala de azi îngreuiază – mai mult viitorul fetelor noastre decât şcoala de ieri. Înainte de unire, nici noi, intelectualii, nu ne dădeam copilele la şcoală la oraş pentru a trăi mai bine, pentru a se ferici sau pentru a face carieră. Le purtam la şcoală la oraş, trei-patru ani, pentru a câştiga cunoştinţele necesare ca să se poată mărita cu un dascăl, un preot, un avocat sau un medic. Tot pentru căsătorie la creşteam, când le duceam la şcolile de la oraş. Cine se gândea atunci că fata lui îşi va putea face o carieră şi că va trăi de pe urma ei? Azi e posibil, şi totuşi situaţia, şi a lor şi a noastră, e mai grea.

Ion Muja îl privi nedumerit.

— Nu-nţeleg, zise el.

— Pentru noi, pentru părinţi, e mai grea situaţia fiindcă, în loc să ţinem o fată la şcoală trei-patru ani, o ţinem opt sau doisprezece, ori şi mai mult. Înainte de unire, la vrâsta de douăzeci şi trei-douăzeci şi patru de ani fetele noastre erau căsătorite şi aveau doi-trei copii; azi învaţă încă şi dau examene. Pentru ele e mai greu, aş spune mai primejdios, fiindcă se înstrăinează de îndeletnicirile şi plăcerile lor de femeie, cresc şi nu cunosc nimic din purtarea unei gospodării. Pe urmă se ambiţionează să ajungă independente, să trăiască de pe urma slujbei lor, şi nu se mai gândesc la căsătorie până târziu, când îmbătrânesc, se fac urâte, uzate de slujbă, şi-atunci nu le mai ia nimenea. Iar o fată care rămâne nemăritată e o nenorocire şi pentru ea, şi pentru părinţii ei. De-aceea ţi-am atras băgarea de seamă; fetiţa dumitale, având casă *şi* oleacă de moşie, fiind singură la părinţi, mai uşor se va mărita rămânând fată acasă, decât dacă va ajunge dăscăliţă sau profesoară. Îţi vorbesc din proprie experienţă. Fata cea mai mare, măritată, înainte de unire, cu un doctor, nu mi-a scos niciun fir de păr alb, pe când cele două mai mici, care sunt acum la liceu, ne-au îmbătrânit, şi pe mine şi pe preuteasă. Ele vor să ajungă la

universitate, la diplomă; la posturi de profesoară! Dumneata o să păţeşti la fel, ascultă-mă pemine!

La gândul că fata lui ar putea ajunge chiar şi profesoară – căci, iată, şi preotul prevedea o astfel de posibilitate – Ion Muja se umplu şi mai tare de vanitate. Voi totuşi să nu pară nerecunoscător pentru bunele poveţe şi zise:

— Copila mea se va mulţămi şi cu învăţătură mai puţină. Pentru mine şi pentru ea cred că va fi de-ajuns dacă va ajunge numai dactilografă.

Crezu că-i face o bucurie preotului, rămânând învăluit în modestie. Dar părintele se opri şi-l măsură de sus până jos.

— Cum ţi-a venit un asămenea gând? Vorbeşti serios?

— De ce nu? Eu am văzut în birouri de avocaţi şi de notari publici, ba chiar şi la clubul partidului, fete tinere dactilografe, care câştigă trei-patru mii de lei pe lună. Cred că e destul de mult pentru o fată. Şi mai cred că e o mare deosebire între a şădea la o măsuţă, a bate din degete pe nişte clape, şi a săpa la cucuruz.

— Ei bine, şi asta poate fi o carieră?

— Cum aşa?

— D-apoi poate trăi cu trei mii de lei la oraş, căsătorită „cu familie? Ai văzut între dactilografe femei în vrâstă, femei cu copii după ele? N-ai văzut, căci nici nu sunt! Nu-i o carieră! E o înşălare proprie cu gândul că vine căsătorii. Căsătoria însă nu prea vine, ci vine altceva! Dacă dactilografa e frumuşică şi cutezătoare, fără prea mare grijă de curăţia ei de fată, uneori se mărită cu patronul, dacă e holtei ori văduv; alteori reuşeşte să se mărite cu el distrugând întâia lui căsătorie. Dar de cele mai multe ori nu se mărită, ci ajunge numai întreţinuta lui, sau a altuia. Pentru că, o fată de azi, la oraş, roabă modei şi tuturor vanităţilor, nu poate trăi cu trei-patru mii de lei pe lună.

Ion Muja îl lăsă pe preot să vorbească, bucurându-se în sinea lui că pe Ana nu o va face dactilografă, ci profesoară. A aruncat cuvântul numai aşa, ca să-l îmbune pe părintele, despre care credea că-i invidios fiindcă Ana

va urma la aceleaşi şcoli ca şi fiicele popii din sat.

De altfel, credea că preotul exagerează nu putea fi aşa. de primejdioasă învăţătura! Ba, el simţea că dacă ar fi avut şcoală, dacă ar fi fost om învăţat, ar fi trecut cu mult mai fericit prin viaţă. Nu puteau fi domnii, patronii birourilor, atât de ticăloşi încât să nenorocească nişte fete tinere; fete cu şcoală şi să alunece la o viaţă de… A, nu o slăbiciune a părintelui de-a nu putea vorbi despre ceva fără să vadă păcatul, răul.

Preotul, în drum spre biserică, îi zugrăvi mai departe răul cunoscut acum, după unire, de toţi românii: prea marea năvală la şcoli, prea multele diplome, şi neputinţa statului de a da slujbe, de a da pâne tuturor celor cu carte.

— Sunt tineri diplomaţi care aşteaptă cu anii să fie numiţi în vreun post, chiar şi în învăţământ. Şi numărul lor creşte an de an. Ce se alege de ei? Nici la coarnele plugului, nici la furcă şi război nu se vor mai întoarce. Nu se mai pot întoarce!

— Nu cunosc lucrurile, părinte. Poate să fie şi aşa cum spui dumneata. Cred însă că lumea nu se va schimba nici în mai bine, nici în mai rău prin faptul că-mi trimit şi eu, copila la şcoală.

— Ţi-am vorbit pentru ca să te mai gândeşti înainte de a săvârşi fapta. Pentru că, odată la şcoală, odată pornită pe-un drum, cu greu vei mai putea-o opri.

— Cum mă va ajuta Dumnezeu! Copila a fost primită ca bursieră la internatul liceului, aşa că e şi pornită la drum. De-acuma, numai Dumnezeu şi oamenii buni să fie cu noi.

— Bursieră?! N-au fost decât zece locuri pentru clasa întâia!

— Nu ştiu câte au fost, dar unul i s-a dat Anişoarei mele.

— Se vede că ai pe cineva la oraş…

Ion Muja simţi o bucurie deosebită să-i răspundă:

— Am şi eu oamenii mei buni, părinte. Căci, vorba *Scripturii*, numai în satul lui nu-i lăsat omul să trăiască.

— Dacă aş şti că e un bine pentru fetiţa dumitale, te-

aş felicita. Dar nu ştiu. Un lucru ştiu: eu, în locul dumitale, n-aş trimite-o de-acasă.

— Dar poate nici nu ne vom despărţi de ea, părinte!

— Cum aşa?!

— Nu-i cu neputinţă să mă mut şi eu cu nevasta la oraş. N-am spus încă la nimeni, şi, tare te rog, nu spune nici dumneata. Încă nu e sigur, şi nu mi-ar plăcea să înceapă iar gura-satului.

— Vorbeşti serios?! A, vezi bine! Sunteţi la guvern dumneavoastră!

— Da, părinte! Oamenii mei buni, pe care eu i-am slujit şi-i slujesc cu credinţă, vor să facă ceva pentru mine. Nu mint: m-au îmbiat cu primăria din sat. Dar n-am primit: nu-i nicio plăcere să-ţi scoli satul în cap şi să fii bârfit zilnic. M-am săturat de judecata satului, şi cred că am şi eu dreptul să trăiesc în libertate. Aşa, s-ar putea să-mi deie o slujbă la o bancă, o slujbă de care e legată şi locuinţa. De-aceea nădăjduim că nu ne vom despărţi de copilă.

Preotul îi întinse mâna. Ajunseseră în faţa bisericii.

— Dumnezeu să v-ajute, frate Ioane! Din gura mea poţi fi sigur să nu vă afla nime nimic.

— Săru’ mâna, părinte!

II

Aşa îşi făcu intrarea în liceu copila lui Ion Muja, absolventă mediocră a şcolii primare din sat.

Părinţii făcură pe dracu-n patru şi o înzestrară cu toată rufăria şi veşmintele obligatorii în internat şi la liceu. Avură de altminteri noroc şi cu venirea Partidului Liberal la putere: Muja primi ajutoare de la club, ca de obicei, pentru cheltuieli de propagandă electorală. Primi chiar sume mai mari de bani decât în rândurile trecute. Protectorul lui, fostul deputat şi prefect, cunoştea greutăţile înzestrării unei fetiţe de şcoală, chiar când era bursieră.

Ion Muja ştiu, la rândul său, să-i fie recunoscător, lui şi întregului club, cu un zel înzecit faţă de alegerile trecute. În calitate de propagandist electoral, Ion Muja nu avea mulţi egali. Protectorul său, acela care-i obţinuse

fetiţei bursa la liceu, era cap de listă şi avu un succes răsunător în ţara-ntreagă.

La îndemnul preşedintelui organizaţiei judeţene a partidului, prefectul îi oferi, îndată după alegeri, primăria satului. Ion Muja nu primi, dar ceru în schimb să i se facă o ofertă oficială, pentru a avea în mână o dovadă împotriva satului. Oamenii, de când se scăpaseră, în ziua schimbării de guvern, să spună, în cancelaria comunală, că acum nu-i cu neputinţă să ajungă şi primar, nu-l mai slăbeau cu înţepăturile.

Ba, ironiile sporeau cu cât treceau săptămânile şi vedeau că Muja încă nu făcuse nicio brânză cu primăria lui.

Prefectul, mulţumit că nu primea – avea şi el un prol tejat –, i-a dat. hârtia cerută. Cu ea Muja se simţi la adăpost. Şi, într-adevăr, provocă uimirea satului prin refuzarea ofertei.

Numai când, prin februarie, se mută la oraş, fiind numit în slujba acea de la bancă, consătenii lui se dumiriră.

Intrarea în liceu a copilei lui Ion Muja provocă multă discuţie. Cele trei doamne din sat – preoteasa, dăscăliţa şi notărăşiţa – vorbiră multă vreme, scandalizate, de evenimentul acesta. De asemenea şi nevestele ţăranilor fruntaşi, care aveau copii la şcoală la oraş, dar cărora nici nu le trecuse prin minte până acum să-şi ducă fetele la liceu. De la unire, în fiecare an, tot mai mulţi ţărani necuprinşi îşi duceau copiii la şcoli mari, mai ales la şcoala normală, unde aveau întreţinere gratuită. Cu toată reforma agrară, în sat Î rămăseseră încă multe familii cu pământ puţin şi cu copii mulţi. Cum l-ar fi putut împărţi la atâţia? Era firesc ca acum, în ţara românească, unii dintre băieţi să-şi câştige alt mijloc de trai. Dar să dai o fată la liceu, să vrei s-o faci doamnă, cum făcuse Ion Muja, asta nu le intră în cap nici bărbaţilor, dar mite femeilor!

Un proverb spune că nicio minune nu ţine mai mult de trei zile. În vremuri de prefaceri nu ţine nici atât. A fost de-ajuns ca oamenii să afle, dintr-alte sate, mai îndepărtate

de ei şi mai apropiate de oraş, că şi din ele au plecat multe le te ia învăţătură la oraş, pentru ca mirarea lor să înceapă a scădea.

Ana pornise de-acasă curajoasă, fără să verse o lacrămă, pe câtă vreme tată-său nu-şi putuse stăpâni câteva icniri de plâns. Veta era înduioşată, dar se ţinu mai tare ca Ion. Ea nu se mirase de hotărârea bărbatului de a-şi da fata la liceu şi nu se împotrivise, pentru că din satele din jurul Sălişteі se duceau la şcoală la Sibiu multe fete de ţărani.

Pentru Ana, lumea nouă în care intră după ce taică-său plecă spre casă, fu un lung şir de surprize. Se aşteptase ca liceul să fie o clădire doar cu ceva mai mare decât aceea a şcolii din sat, şi se trezi într-una cu două etaje, în care se rătăcea mereu. Se aşteptase să fie între fetiţe de vârsta ei şi. mai mici, ca în şcoala satului, şi se trezi în mijlocul unui furnicar de sute de eleve de toate vârstele, unele – adevărate domnişoare. Numai fete şi iar fete, şi niciun băiat! Crezuse că se va deosebi de celelalte copile prin hainele ei, dar toate erau îmbrăcate la fel, în uniformă.

Nici prin minte nu-i trecuse, de câte ori se gândise la liceu, că va trebui să-şi petreacă ziua întreaga, nu numai orele de clasă, în mijlocul atâtor fete, să doarmă „Împreună cu ele în săli cu atâtea paturi, să mănânce împreună cu ele, la nişte mese nesfârşit de lungi, înşiruite cu zecile de-a lungul lor, faţă în faţă. Faptul că nu se mai deosebea prin nimic de ce» lelalte fete o făcu să-şi piardă dintr-odată încrederea în sineşi să se zăpăcească. Contribui la aceasta şi împrejurarea ca li se serveau la masă mâncări nevăzute şi negustate vreodată „şi se simţea umilită că trebuia să se uite la vecine ca să vadă cum trebuie să se servească. Spiona în dreapta şi în stânga. cu coada ochiului, şi apoi le imita pe celelalte, dar adeseori obrăjorii ei albi se aprindeau de ruşine. Era mereu stăpânită „şi când mânca, şi când umbla, de senzaţia penibilă că celelalte fete se uitau mereu la ea, spionând-o. Uneori se mânia şi-fe venea să sară la ele, să le tragă de

păr, să le pună piedecă, să le pişte prin mâneca uniformei, cum făcea cu copiii şi copilele satului. Alteori ar fi vrut să facă ceva, orice, numai să le atragă atenţia asupra ei, pentru că simţea că se îneacă în uniformitatea şcolii, în indiferenţa fetelor, care nu o luau în seamă. Ele vorbeau, râdeau, se plimbau cu cunoscutele lor, iar ea, Ana, nu avea nicio cunoscută.

Băgă de seamă un lucru şi mai grav: elevele din clasa în –, tăia, deşi nu aveau de unde să se cunoască mai dinainte, totuşi, după câteva zile, se împrieteniseră cu toatele, ca şi când s-ar fi ştiut de cându-i lumea. Numai de ea nu se apropia. nimeni. La început nu-şi dădu sama că nu fetele acelea erau de vină, ci singură timiditatea ei era vinovată, că ea o ţinea la distanţă de ele. Când câteva fete începură să se apropie de ea şi să-i vorbească, băgă de seamă că nu prea ştia ce să le răspundă, că se temea să nu se facă de râs înaintea lor. Ele îşi spuneau câte şi mai câte despre lucruri de la ele de-acasă, din familie, pe care Ana nu le înţelegea. Vorbeau despre părinţi, fraţi şi surori care aveau alte îndeletniciri decât părinţii ei; vorbeau despre mâncări, prăjituri, torturi de care ea nu auzise niciodată: despre oaspeţi, despre vizite şi prânzuri în familiile lor, despre locurile de vilegiatură unde îşi petrecuseră vara cu părinţii lor. Ce putea să le răspundă când fetele se interesau de rufăria ei, ce şi-a adus, de… cutare are, tot nume pe care ea acum le auzea întâia oară! Sau o întrebau în ce oraş a făcut şcoala primară, unde trăiesc părinţii ei, ce slujbă au, câte camere are casa lor, câte uşi, câte fereşti, dacă mamă-sa a făcut astă-vară dulceaţă de fragi, de cireşe, de zmeură, sau compot de renglote? Şi câte şi mai câte alte prostii. Ana începu să le urască. Instinctul îi spunea că e străină de ele; din conversaţiile cu colegele ei, ea înţelese că *de* veneau dintr-altă lume şi că ea e singură cuc. Şi începu să-i pară rău că venise la şcoală la oraş.

În uniforma de liceană, Ana părea mai zveltă şi mai înaltă decât în costumul ei de sălişteancă. Era una din cele mai frumuşele copile, nu numai din clasa ei, ci din întreg liceul. Era mamă-sa, Veta, în miniatura. Numai ochii

lungăreţi, încadraţi de sprâncese dese, negre, îmbinate, păreau mai mari că ai mamei sale, când îşi ridicau pleoapele cu gene lungi şi trimiteau sclipiri de un verde întunecat. Era uşoară şi mlădioasă ca o viespe în uniforma şcolii, şi totuşi Ana avea adeseori senzaţia că o împiedică să se mişte în voie. Şi ceea ce o nefericea mai mult era că i se părea că are ghetele cele mai mari din clasa ei şi mâinile cele mai lungi. Toate aceste impresii nu erau însă decât reflexe ale nervozităţii în care trăia de când intrase în liceu, nervozitate care, într-o bună zi, umplu paharul: sări şi înhăţă de păr pe cea dintâi fată care i se păru că se uită cu dispreţ la ghetele ei. Şi zile întregi după aceea vină motive de răzbunare pentru ofense închipuite, trăgând de păr când pe una, când pe alta dintre colege, zgâriindu-le, punându-le piedecă pe culoare, încât ajunse repede teroarea clasei. împrejurarea că, în acelaşi timp, fu ascultată la mai multe materii şi că dădu răspunsuri foarte slabe o înfurie şi mai rău, o făcu şi mai agresivă.

Devenind în scurtă vreme elementul recalcitrant al clasei, fu chemată de directoare, la care se plânseseră, deopotrivă, şi jjrofesoarele, şi elevele maltratate, ba chiar şi câţiva dintre părinţii acestora.

Ana Muja – îi zise directoarea, cu o voce severă –, nu aud lucruri bune despre tine. Baţi fetele, ceea ce-i un lucru nemaipomenit la noi în liceu şi în internat. Ţi-au făcut ceva?

— Mă batjocoresc!

— Cum se poate?! N-am auzit despre aşa ceva.

Ana nu mai dădu altă lămurire: nu-i putea spune di-Tectoarei cum o batjocoresc. S-ar fi umilit şi în faţa ei.

— Să nu mai aud că te porţi rău. Aici eşti între copile din familii bune, care nu-s obişnuite cu purtările urâte. Nu vreau să ştiu cum te-ai purtat la şcoala din satul tău, nici cum ai învăţat acolo! Dar aici eşti între copii bine-crescuţi, şi nu-ţi permit să te porţi ţigăneşte. Dar dacă nici carte nu vrei să înveţi, cum – îmi spun doamnele profesoare, să ştii că n-ai să mai poţi rămâne aci. Va trebui să te trimit acasă, la părinţii tăi.

Ana o ascultă fără cuvânt, fără să clipească, până la sfârşit.

— Dar să nu mă mai batjocorească nici ele pentru că nu-s şi eu fată de domn, spuse ea în sfârşit.

În cursul înfruntării directoarei, înţelesese deodată că aici = era izvorul întregii ei nenorociri şi a înstrăinării pe care o simţea, a privirilor furişe ale colegelor: ele erau cu toatele fete de domni; ea nu era.

Directoarea o privi mirată.

— Dar nu pot crede aşa ceva! Am mai avut în şcoală copile din familii modeste, şi nu mi s-au plâns niciodată. În şcoală, în internat nu-i permisă nicio deosebire! De-aceea purtaţi toate o uniformă, şi cele sărace şi cele bogate, şi cele din lumea bună, şi cele de condiţii sociale mai modeste.

Cuvintele din urmă Ana nu le înţelese, dar pricepu ceea ce voia să-i spună directoarea. Luată de imboldul sincerităţii şi de nevoia de a se dezvinovăţi, răspunse:

— Râd de mine când stau la masă, când umblu, rid de ghetele mele, de mâinile mele prea mari.

— Dar nu-s mari deloc, nici ghetele, nici mâinile tale, prostuţa mea! – râse directoarea.

— Eşti una din cele mai drăguţe fete din liceu! Cum ar putea să râdă de tine?!

La vorbele astea, Ana îşi ridică pentru întâia oară capul; i o învălui pe directoare cu privirile ei de-un verde întuâecat. Erau calde şi umede acum. Cuvintele directoareilăudând-o, îi merseseră drept la inimă.

— Dac-ai ajunge printre cele dintâi la învăţătură şi la purtare, aşa cum eşti printre cele dintâi la fizic, mi-ai face o mare bucurie.

Ana nu înţelese cuvântul «fizic», totuşi pricepu ce spusese directoarea şi zise:

— O să mă port bine şi o să mă străduiesc să învăţ binev doamnă directoare.

După ce ieşi din cabinetul directoarei, se ascunse în fundul grădinii, după un plop gros, şi plânse îndelung.

De a doua zi se puse cu atâta hărnicie pe învăţat,

încât, până la Crăciun, îşi ordonă întregul ei mic bagaj de cunoştinţe, şi în trimestrul al doilea intră cu puteri şi voinţă, noi de a birui. Totuşi întâia pe clasă nu reuşi să ajungă decât spre sfârşitul anului şcolar.

În răstimpul acesta de continuă încordare şi singurătate „nimeni nu mai ridică nicio nemulţumire împotriva purtării ei, nici colegele, nici profesoarele.

Nu trecu mult, şi elevele mai bune se uitau la ea cu pizmă „iar cele codaşe, cu o adevărată admiraţie. După trei-patruluni, multe colege încercau să se apropie de ea, unele chiar oferindu-se să-i facă mici servicii. Dar Ana nu le dădea nicio atenţie. Ea nu putea uita umilinţele suferite la începutul anului – reale sau-închipuite, şi nu le arătă prin niciun semncă arvreasă le fie prietenă. În chipul acesta credea ea că se răzbună pe ele pentru dispreţul lor de-odinioară, şi simţea o bucurie răutăcioasă să le domine şi să le dispreţuiască.

III

Când, la sfârşitul anului, se constată progresul Anei Muja „întreg corpul profesoral se felicită. Ba se auziră cuvinte deapreciere şi pentru protectorul politic al Anei Muja. Chiar directoarea spuse:

— Se vede că-i cunoaşte familia, ştia că-i un neam de oameni deştepţi. Ar fi, într-adevăr, păcat ca asemenea talente să rămână îngropate la ţară.

— Pentru băieţi, înţeleg şi eu că ar fi păcat să rămâie fără şcoală – zise profesorul de religie –, dar cu fetele cred că se face o greşeală. Ele ar trebui să rămâie la vechile îndeletniciri, acasă, în sat. Cel mult aş admite să se facă învăţătoare la sate. Dar aş reduce numărul şcolilor normale de învăţătoare la trei-patru pe toată ţara. Prea multe fete absolvă în fiecare an şi aşteaptă să fie puse în posturi. În curând nu va mai fi loc pentru băieţi, ori nici pentru unu, nici pentru alţii. Suntem la nici două decenii după unire, şi posturile în învăţământul primar, ca şi în cel secundar, sunt mai puţine decât candidaţii la ele. Ce va fi mâne, mi-e şi groaza să mă gândesc!… Totuşi, în şcoala normală mai înţeleg să intre şi fete din popor, din părinţi

mai înstăriţi, mai cu tradiţie. Căci, de-o pildă, nu vei putea da cu inimliniştită o clasă pe mina fetei văcarului din sat, ajunsă învăţătoare. Mai mult decât de cunoştinţe, pe care şi singur şi le poate câştiga oricine, în educaţie e nevoie de moştenirea unei tradiţii sănătoase. Dar să primeşti o fată de ţăran la liceu şi să o treci şi prin universitate, cred că e o greşeală fundamentală care se va răzbuna amar.

Discuţia începu în corpul profesoral în după-amiaza zilei în care s-a ţinut confeinţa de sfârşit de an. Se încheiase partea oficială, şi discuţia începu de la cazul Anei Muja. Niciuna dintre profesoare, nici profesorul de religie, nu bănuiră că din câteva observaţii şi păreri se va aprinde o discuţie care va ţine trei ceasuri şi de la care vor pleca aproape înduşmăniţi.

Abia termină de vorbit preotul-catihet, că profesoara de ştiinţe naturale şi sări în discuţie:

— Am tot respectul pentru Biserică, părinte, însă nu mă-mpac cu prea rigidul ei conservatorism. Adică dumneata ai voi ca poporul nostru să fie străin de orice evoluţie? Cum au trăit moşii şi strămoşii să trăim şi noi, nu? Şi mai ales, spui dumneata, dacă mama a fost ţărancă, să fi rămas şi eu ţărancă. Nu admiţi ca o copilă din popor să înveţe decât cel mult pentru a se face învăţătoare. Dar de unde dispreţul ăsta pentru ţărani, chiar la dumneavoastră, care aţi trăit şi aţi lucrat mereu în mijlocul ţăranilor şi care, la obârşie, sunteţi tot ţărani? De Tinde ştii dumneata că în fiica unui ţăran nu se poate ascunde un mare talent? Şi de ce să nu fructifice el pentru neamul întreg? De ce să se îngroape el între păreţii unei rudimentare vieţi familiale? După câte înţeleg, dumneavoastră, preoţii, nu sunteţi nici azi convinşi că femeia este egală cu bărbatul, că această egalitate trebuie să fie efectivă. Dumneata n-ai auzit nimic despre drepturile femeilor?

— Am auzit, cum să nu fi auzit! mai cetesc şi eu câte ceva şi ştiu mai ales ce vrea democraţia de azi: perfectă egalitate! Cred însă, domnişoară profesoară, că aţi sărit prea departe de discuţia noastră. Sunt împotriva prezenţei

fetelor de ţărani, de meşteşugari, din clasa de jos, la liceu şi la universitate. N-au ce căuta aici. Nu pentru că n-ar avea aceleaşi drepturi ca şi fetele intelectualilor sau ale celor cu profesiuni superioare; nu pentru că n-ar avea aceeaşi putere de acumulare a cunoştinţelor necesare unei cariere, ci din alt motiv… ¡Dacă-l voi spune, vă veţi supăra şi mai rău. Totuşi îl voi jtepune: pentru că se nenorocesc pe ele însele şi nenorocesc şi societatea. Pentru că nu-s de-ajuns cunoştinţele pentru un trai sănătos şi folositor societăţii, ci e nevoie şi de o solidă educaţie de-acasă, de o tradiţie familială, fără de care totul se prăbuşeşte.

— Este ceva în ce spune părintele, zise directoarea.

— Ba aici e totul! Toţi avem ochi şi vedem ce se petrece în societatea noastră, în rândurile tineretului. A trece fără zguduiri dintr-o clasă socială într-alta e greu lucru. SF clasele sociale există ca nişte organe fireşti ale naţiunilor, oricât ar încerca teoriile sociale să le nege, să le distrugă, ori să le facă o apă şi-un pământ.

— Biserica a fost totdeauna împotriva socialismului, totdeauna a susţinut necesitatea firească a bogaţilor şi a săracilor, a stăpânului şi a slugii. N-a aprobat ea, la începutul creştinismului, sclavia? N-a îndemnat pe robi să asculte de tetăpâni? N-a practicat ea însăşi sistemul feudal? N-au fost pepiscopi şi mănăstiri putrede de bogate, cu aceeaşi iobagi în ug ca şi latifundiile feudale? întrebă cu o undă de sarcasm în glas profesoara de educaţie fizică, o femeie uscăţivă, iute ca o suveică şi cu ochi neastâmpăraţi, de veveriţă.

— Iar ne depărtăm de subiect, domnişoară – zise preotul, supărat.

— Vă rog să rămânem la problema pusă, dacă vrem să ajungem la un rezultat şi discuţia să aibă un sfârşit

— Adevărat – zise directoarea.

— Să vedem ce-i cu fetele de ţărani şi cu cele din clasele mijlocii care urmează liceul şi universitatea.

— Voi recunoaşte în treacăt că da, Biserica afirmă originea organică şi necesitatea claselor sociale. Dar fiecare să *se* perfecţioneze în cadrul clasei sociale din care

face parte, toate clasele sociale având aceleaşi libertăţi şi drepturi. Şi numai când un element e pregătit – fie prin înzestrare deosebită, fie prin educaţie deosebită –, să treacă dintr-o clasă într-alta. Evoluţia şi primenirea claselor superioare prin elemente din clasele inferioare este necesară, dar ea trăbă făcută cu mare tact, cu mare grijă, pentru că nime nu-şi smulge rădăcinile dintr-un teren şi nu şi le implântă într-altul, fără mare primejdie pentru el şi pentru clasa nouă în care se înrădăcinează.

— De, e lucru firesc, spuse cineva.

— Un lucru firesc de care însă, la noi, nu se mai ţine sama. După unire, noi am dat drumul unui amestec de clase sociale, adică unui amestec de mentalităţi, de credinţe, de tradiţii, de obiceiuri, de gând şi de faptă, de credinţă şi necredinţă, de moralitate şi desfrâu, de caractere şi de lipsă de caractere, din care talmeş-balmeş numai Dumnezeu singur ştie ce va putea ieşi. O prăbuşire morală se observă de pe acum. În esenţă, ce spun eu la problema care s-a pus? Ştim crizele prin care trece un dezrădăcinat, un fiu de ţăran trecut prin liceu şi universitate, până reuşeşte – dacă reuşeşte şi cum – să se înrădăcineze în noua clasă socială. Asta cu băieţii. Dar cu fetele? Cu ele va fi neasămuit mii greu. Optzeci de procente din ele se vor nenoroci înainte de a putea spune că au pus piciorul pe noul pământ. Pentru că, dacă pentru un băiat e mare dezorientarea când iasă din tradiţia satului, din controlul opiniei publice a satului, din supravegherea părinţilor, dezorientarea fetelor, rămase fără toate aceste razime morale, va fi mai dezastruoasă. Precum şi este! Priviţi seriile de dactilografel Priviţi promiscuitatea în care se trăieşte la universitate. Şi ăsta e numai un început. N-au ajuns aici deocamdată decât primele valuri pornite, fără nicio selecţie, din toate păturile sociale!

— De ce mai pomeneşti, sfinţia-ta, cuvântul evoluţie? Te văd un duşman feroce al ei, zise cu dispreţ profesoara de ştiinţe naturale.

— Nu-s împotriva evoluţiei, ci împotriva anarhiei. Şi

decât e ori se încearcă, sau e lăsată o evoluţie la întâmplare, fără selecţie, urmează anarhia. Aşa cum într-un râu intră, în vreme de potop, râuleţe şi păraie de pe toate coastele din împrejurimi, îi tulbură apa şi-l fac să se reverse peste maluri

— Să mă ierţi, sfinţia-ta – începu c-un aer de superioritate profesoara de ştiinţe naturale, încruntându-şi sprâncene! e –, să mă ierţi dacă voi crede că în materia aceasta sunt mai acasă decât dumneata. Evoluţia nu poate fi nici comandată, nici dirijată de raţiune. Evoluţia este un dat natural în existenţa tuturor vieţuitoarelor. Sfinţia-ta spui: «de câte ori e lăsată la voia întâmplării ori se încearcă o evoluţie fără selecţie, urmează anarhia». Dar e un lucru ştiut că evoluţia nu «se încearcă», nici nu e «lăsată», ci că «se produce» după legile ei fireşti, între care însăşi selecţiunea indivizilor superiori înzestraţi e hotărâtoare. Când nu există selecţie, nu există nici evoluţie.

— Aşa e în regnul vegetal şi-n cel animal, nu însă şi în cel raţional şi etic, nu şi în viaţa omenească. Aici nu se provoacă, nu se întâmplă, nu se realizează nimic de la sine, nu porneşte nimic din potenţialul static al duhului, ci din cel dinamic: din raţiune şi voinţă, singurele care fructifică viaţa intelectuală şi morală. Prin raţiune şi voinţă se face educaţia» iar educaţia şi cultura sunt criterii de selecţie ce cad subt voinţa şi priceperea noastră. Dar să nu ne depărtăm din nou, domnişoară, de problema noastră. Dumneata aprobi numărul enorm de şcoli care, toate, pregătesc elemente pentru clasa cultă, pentru clasa intelectualilor? Eşti de acord ca în aceste ştoli să deie năvală o lume amestecată, provenind din toate păturile sociale?

— Desigur că sunt de acord! Este una din binefacerile unirii politice a neamului românesc. Toată lumea are dreptul! a libertate şi la lumină. Nu au fost de-ajuns veacurile de întuneric? N-am rămas noi înapoia atâtor popoare? Instituţiile culturale româneşti, şcoala în primul rând, înfloresc în mod firesc şi necesar. Năvala din

toate păturile poporului: spre şcoală este firească, necesară, şi dacă n-ar exista, ea ar trebui provocată artificial.

— Da, e adevărat – interveni directoarea –, şi mai alese frumos. Aşa ar trebui să fie. Dar mi se pare mie că în ¿e.

spune părintele este un sâmbure de adevăr. Nu constatam noi, cele mai vechi în înv-ţământ, în fiecare trimestru şi la fiecare sfârşit de an, că nivelul cunoştinţelor scade din an în an la elevele noastre? Iar despre greutatea tot mai mare de a păstra o bună disciplină în şcoală şi în internat, ce să mai – spunem? Mi se pare că nu trece *zi* să nu se plângă vreuna dintre dumneavoastră. Şi mi se pare că avem, cu doar trei schimbări, acelaşi corp didactic cu care am deschis liceul. Nu, observaţia părintelui cuprinde o sământă de adevăr. Nu ştiu dacă aţi remarcat şi dumneavoastră, dar eu am observat acest detaliu: contingentele cele mai bune, ca inteligenţă, silinţă la studiu şi ca purtare, sunt elevele din clasele a şaptea şi a opta. Şi dacă le vom studia fişele personale, ne vom convinge că, fără excepţie, sunt fiice de funcţionari superiori, de liber-profesionişti – avocaţi, medici, ingineri –, de preoţi, de învăţători. Cu cât coborâm în clase, aflăm material tot mai variat, şi ca inteligenţă, şi ca zel la carte, şi, mai ales, la purtare. Şi constatarea aceasta coincide cu datele personale ale elevelor: cu cât trec anii, cu atât dau năvală la liceu tot mai multe copile din cele mai diferite pături sociale. Spuneţi-mi, nu aţi făcut şi dumneavoastră asemenea constatări?

— Aveţi dreptate, răspunseră aproape în cor profesoarele.

— Eu, principial, nu pot recunoaşte aşa ceva – zise profesoara de educaţie fizică.

— Pentru mine nu există strat social, clasă, tagmă cu prerogative. Nu există decât înzestrare intelectuală. Sunt elemente superior înzestrate, şi ca inteligenţă, şi ca inimă, în clasa cea mai umilă, după cum sunt idioţi şi anormali moraliceşte în clasa superioară. Să înţelegem odată că, în

ziua de azi, nu naşterea este o prerogativă care îţi dă dreptul de a te număra între elite, ci numai înzestrarea spirituală şi morală.

— E uşor să nu recunoşti principial un lucru, şi el totuşi să existe, interveni profesoara de franceză. Principial sunt şi eu de părerea dumitale că naşterea n-ar trebui să fie o prerogativă pentru a ajunge în pătura conducătoare, ci numai înzestrarea spirituală şi morală. Şi cred, de ajemenea, că un mare talent poate răsări în orice clasă socială. Exemple sunt destule, în toate manifestările vieţii. Dar la ce-mi este de folos teoria, când practica vieţii ne arată că, fără «cei şapte ani de acasă», un tânăr rămâne primejduit în tot cursul dezvoltării sale?

— Şi dumneata crezi că «cei şapte ani de-acasă» se pot căpăta numai în familiile intelectualilor? Nu pot fi căpătaţi şi într-o familie de plugar sau într-una de meşteşugar? – reveni profesoara de educaţie fizică.

— Ori poate că aceasta este şi convingerea părintelui?

— Nu voi fi tocmai eu, care m-am ridicat dintre ţărani, atât de nedrept încât să nu recunosc că cei şapte ani de-acasă pot fi căpătaţi în orice familie cinstită, care trăieşte după. legile morale, fie că e vorba de plugar sau de meşteşugar. Decât, un singur lucru: acasă se creşte şi se face educaţia pentru acasă, adică pentru mediul în care trăiesc părinţii şi are să trăiască şi fiul. Nu pentru un mediu străin, pentru o clasă socială necunoscută. Dacă familia e degenerată fiziologic sau spiritual, cei şapte ani de-acasă nu plătesc nimic „în orice clasă socială s-ar naşte cineva, mai ales dacă se naşte cu o moştenire grea.

— Totuşi, după dumneata, clasele sociale, la care ţii atât de mult, ar trebui închise ermetic şi lăsate să se anchilozeze. Pentru că, după teoria dumitale, nu văd cum s-ar putea face trecerea dintr-o pătură socială într-alta şi cum s-ar putea primeni societatea – intră în discuţie şi profesoara de matematici. – S-a vorbit aici că una e teoria, şi alta e practica. Acuma, pe părinte, eu o să-l bat cu însăşi persoana domniei-sale. Însuşi ne-a spus că se trage din

ţărani. Cum se poate să fie azi intelectual, cu o familie respectată, cultă, ca şi când ar fi avut o lungă tradiţie în spate? Cum se explică atâtea salturi de-a dreptul din pătura ţărănească în cea mai solidă pătură conducătoare? De unde s-a ridicat aşa-numita dumneavoastră clasă cultă în decursul unui veac? Nu din ţărănime? Căci boieri n-aţi prea avut. Iar cei pe care i-aţi avut au beneficiat de feudalism şi s-au maghiarizat.

— În ce mă priveşte, ştiu bine că nu-i una dintre dumneavoastră ca să nu-mi spună în spate: «Ce mai ţopârlan!» sau: «Uite-l şi pe popa!». Suntem în acelaşi corp profesoral de atâţia ani şi suntem încă străini.

Profesoarele, în frunte cu directoarea, începură să facă gesturi de negaţie şi să protesteze prin exclamaţii monosilabice.

Nu, vă rog, nu acuz şi nici nu mă compătimesc; fac o simplă constatare. Dumneavoastră aţi venit toate din vechiul regat. Noi, în Ardeal, înainte de unire, n-am avut fete licenţiate. Am avut deci noroc cu dumneavoastră. Nu spun ce spun ca un reproş. Dar ştiu şi simt că în atâţia ani v-am rămas tot străin, cum străine mi-aţi rămas şi dumneavoastră.

Urmă o consternare; se auziră câteva exclamaţii de mirare.

— Să ne înţelegem, doamnele şi domnişoarele mele. Noi facem aci o discuţie serioasă. Cu persoanele nu avem nimic de-mpărţit. Nu putem avea. Niciun gând de-a ofensa pe cineva. Dar acesta e adevărul: eu, să zicem, sunt un intelectual ridicat din pătura ţărănească. Bun! Eu am căpătat cei şapte ani de-acasă într-o familie de ţărani. Bun! Eu am făcut liceul şi patru ani de teologie. Iarăşi bun! Dar eu am iamas şi azi cu mentalitatea de ţăran, nu am împrumutat una de domn; eu eram mai potrivit ca preot într-un sat, aşa cum am început, decât să fac pe profesorul de religie la oraş. Dumneavoastră nu mă puteţi accepta, şi e firesc, ca pe unul dintr-ai dumneavoastră, din clasa socială în care aţi crescut. Iată ce am vrut să spun! Şi iată pentru ce dumneavoastră nu vă vor putea propovădui

morala şi dogma creştină decât preoţii ieşiţi din aceeaşi clasă socială cu dumneavoastră. Dumneavoastră aveţi oroare de creştinism pentru că aveţi oroare de popa tradiţional, de popa ridicat din ţărănime.

— Vai de mine, părinte, dar unde vrei să ajungi dumneata?! Cum poţi să spui că noi avem oroare de creştinism?! întrebă directoarea, îmbrăcându-şi întreaga autoritate administrativă.

— Cer iertare la toată lumea, doamnă directoare. Dar chiar felul cum îmi apăr eu punctul de vedere dovedeşte că-s din altă clasă socială. Între ai mei, nime nu s-ar fi scandalizat de o asemenea argumentare. Deci să mă întorc la observaaţia doamnei profesoare. Nu-s împotriva anchilozării claselor sociale, ci pentru regenerarea lor prin trecerea dintr-un strat social într-altul. Aşa s-a născut mica pătură intelectuală din Ardeal, înainte de unire. Nu sunt deci împotriva regenerării, ci împotriva devălmăşiei, fiindcă ea e întotdeauna producătoare de anarhie, şi ideologică şi, mai ales, etică. Oamenii aceia care s-au săltat la noi din clasa ţărănească de-a una în cea conducătoare a păturii intelectuale să nu credeţi că au pornit dintre orice elemente ale ţărănimii sau ale meseriaşilor. Nu au răsărit din orice familii, ci numai din câteva, selecţionate în scurgerea timpului, atât ca intelectualitate, cât şi ca cinste şi hărnicie. Şi ei toţi-au muncit şi au luptat din greu până să ajungă la o diplomă. Burse erau puţine pe vremea aceea, şi nu se dădeau decât după un singur criteriu: sporul la studii şi o bună purtare morală. Ei făceau un adevărat exerciţiu al tuturor virtuţilor până ajungeau să însămne ceva, până ce-şi câştigau o conştiinţă nouă despre ei înşişi, despre misiunea lor în noua clasă socială în care intrau, punând la bătaie propriile lor puteri spirituale. Cu pilda pe care le-o dădeau înaintaşii, cu ceea ce se cristaliza în sufletul lor din proprie experienţă, ei intrau în noua clasă socială, ca să zic aşa, cel puţin cu jumătate din ceea ce face tradiţia şi ajută la formarea caracterului. Azi, însă, condiţiile în mijlocul cărora se ridică tineretul din clasele de jos în pătura

conducătoare sunt complet schimbate: aproape oricine vrea să intre în liceu, intră. Burse sunt destule. Iar intervenţiile celor puternici prin politică nu iau în considerare talentul, pregătirea, neamul, ci numai interesul electoral şi de partid. Pe Ana Muja n-am primit-o datorită unei asămenea intervenţii? Şi, după convingerea mea, chiar dacă a ajuns prima în clasă, locul ei nu era la liceu, ci cel mult în şcoala normală. Şi cazul ei ce, este unic? De vreo patru ani, nu vă plângeţi toate, în frunte cu doamna directoare, de intervenţiile ce se fac, fie pentru primire, fie pentru examene?

— E adevărat, răspunseră câteva profesoare.

— Dar de Ana Muja nu ne putem plânge, spuse profesoara de ştiinţe naturale.

— Ei bine, a fost o întâmplare fericită să fie un element bun. Dar altele, de care vă plângeţi?

Şi profesoarele începură să numere. Pomeniră vreo cincisprezece nume.

Directoarea zise, îngândurată:

— Tot mai mult îmi vine să cred că părintele vede just lucrurile, cel puţin unele lucruri. Într-adevăr, eu nu-mi pot explica declinul învăţământului în clasele inferioare ale liceului, ca şi purtarea tot mai îngrijorătoare a noilor eleve decât prin lipsa aceasta de selecţie a materialului uman ce ne vine din toate straturile sociale. Altă explicaţie n-ar rămâne, decât una care nu ne-ar încânta pe niciuna din noi.

— Care anume?! întrebă intrigată profesoara de istorie şi geografie.

— Că noi nu ne mai ocupăm de eleve cu aceeaşi râvnă ca în anii cei dintâi, de după deschiderea liceului. Cred însă că explicaţia asta nu ne-ar conveni niciuneia.

— Desigur că nu, pentru că nu acoperă adevărul.

Profesoarele se mişcară pe scaune, îşi aruncă priviri repezi. Obrajii unora se aprinseră, altele păliră. În conştiinţa ei, fiecare îşi recunoştea o vină, o micşorare a elanului cu care lucrase în primii ani. Câteva îşi aduseră aminte şi de observaţiile cuprinse în procesele-verbale ale

inspectorilor şcolari din anii din urmă, de mustrările colegiale făcute de direcroare în decursul anilor.

Câteva clipe, în sala de şedinţe se făcu linişte. Câteva clipe, dar de ajuns pentru ca ele să-şi aducă aminte elanul cu care veniseră în Ardeal. Erau pe atunci mai tinere cu atâţia ani, nicio linie a tragicului vieţii nu le apăruse încă pe faţă, erau cu sufletul plin încă de soarele nădejdii, erau mai bune, mai generoase... Nu prea aveau atunci nevoie nici de ruj, nici de alifii, şi inima nici uneia nu se zbârcea când vedea o elevă mai răsăritră, frumoasă şi gingaşă. Da, cu sufletul de-atunci puteau să-şi vadă mai uşor şi mai bine de şcoala. Dar anii au trecut, şi firea lor, fără să-şi deie sama, a devenit tot mai sacă şi mai înăcrită... în câteva clipe întrevăzură adevărul: va fi scăzut şi zelul lor, şi puterea lor de supraveghere. Dar de la a recunoaşte până la a mărturisi este o distanţă destul de lungă.

Nu fură în stare să răspundă directoarei decât profesoara de istorie-geografie şi una din cele nou-venite. Cea dintâi zise:

— Poate nici zelul nostru nu mai e cel vechi, doamnă directoare. Şi dacă vom examina cauzele, vom constata că nici nu e lucru de mirare. Profesorul trebuie să fie scutit de grija zilei de mâne, pentru a-şi putea dedica tot sufletul şcolii. Dar noi aşteptăm de mulţi ani o mai justă salarizare, şi aşteptarea noastră a rămas zadarnică.

Celelalte, văzând cum începuse colega lor, se liniştiră dintr-odată şi aprobară.

— Aşa este – confirma şi directoarea – la toate congresele profesorilor secundari se pune problema asta, dar nimeni nu o soluţionează. Ba ne mai auzim şi dojane de la cei mari, că nu ştim altceva decât să cerem urcarea salariilor. Ei, care sunt bine plătiţi, nu înţeleg ce problemă capitală e aceasta pentru progresul învăţământului. Dascălul cuprins de griji materiale zilnice, cu gândurile împărţite între necazuri, nu-şi poate vedea cu tot sufletul de şcoală.

— Vine, în al doilea rând – continuă profesoara de istorie –, schimbarea deasă a programelor, a legii

învăţământului chiar! Unde nu e continuitate nu poate fi progres, ci numai zăpăceală, care ameţeşte.

— Dar continua frică a fiecăruia că poate fi mutat cine ştie unde «în interes de serviciu», dacă altul râvneşte la postul tău şi are o bună protecţie politică? spuse profesoara de limba română.

— Într-al treilea rând sunt suplinirile prea multe, urmă profesoara de istorie.

— Noi nu ne putem plânge de răul acesta; nu am prea avut supliniri, zise directoarea.

— Eu vorbesc în general despre defectele şi piedecile care frânează progresul şcolii. La noi, spre norocul liceului nostru, n-au fost, dar la altele!… Nu mă mir că ne judecă ardelenii cum ne judecă… E numit cineva, ca azi, la un liceu fruntaş, iar ca mâne îşi cere concediu de studii, pleacă în străinătate, îşi pune cine ştie ce suplinitor, şi nu dă pe la şcoală cu anii. E un adevărat scandal!

Una dintre profesoare se simţi ofensată: avea un frate profesor titular la liceul de băieţi din localitate, şi nimeni încă nu-l văzuse la faţă.

— Sunt necesare şi suplinirile – zise ea –, căci altfel cum ar putea să-şi completeze studiile universitare băieţii săraci?

— Au vreme înainte de a fi numiţi. Bursa li s-ar da oricum. Dar ei vor să încaseze, fără să muncească, şi o parte din salariu. Unii se căsătoresc şi pleacă în străinătate cu nevastă cu tot. Se-nţelege că doi nu se-ajung dintr-o bursă.

— Nu asta împiedică progresul învăţământului…

— Nu, de bună seamă, dar din lipsuri de-acestea mici, dacă se adună, poate veni răul cel mare.

Intră în discuţie şi profesoara de fizico-chimice, care până acum ascultase cu interes, fără să spună vreun cuvânt. Era o femeie de vreo patruzeci de ani, cuviincioasă, liniştită, serioasă, foarte stăpână pe nervii ei. Celelalte o cam dispreţuiau pentru ţinuta ei cam neglijentă, după părerea lor. Era singura care nu întrebuinţa nici pudra, nici rujul şi care nu se tunsese încă.

— În ce mă priveşte, trebuie să recunosc – începu ea – că nici eu nu mai am entuziasmul din primii ani, şi afirm că una din cauzele principale ale regresului care se constată în învăţământ este şi această micşorare a flăcării apostolice. Pentru că eu aşa simţeam, că vin să fac un apostolat în Ardeal. Ceea ce m-a răcit pe mine vor fi şi anii trecuţi, vârsta, care nu mai este a tinereţii, dar este mai întâi mediul rece, nepăsător şi indiferent în care trăiesc şi cred că trăim cele mai multe. Credeam, când am venit în Ardeal, că vom fi îmbrăţişate cu căldură de societatea românească de-aci. Ei bine, au trecut atâţia ani, şi trăim aproape izolate. Eu, cel puţin, sunt mereu singură-cuc. Situaţia aceasta demoralizează, micşorează flacăra iniţială, dacă nu o stinge cu totul.

— Da, ardelenii spun că cei din regat le iau pâinea de la gură, confirmă alta.

— În alte domenii ale vieţii publice se poate să aibă dreptate. Nu ştiu şi nu vreau să vorbesc despre ce nu ştiu. Dar în învăţământul secundar pentru fete, nu ar trebui să se plângă. Fără noi nu l-ar fi putut deschide, fiindcă nu aveau profesoare calificate pentru liceu şi şcoala normală. Aici nu le-a luat nimeni pâinea de la gură.

— Nu azi sau mâne – zise directoarea.

— Dar în viitorul apropiat? în patru-cinci ani vor avea zeci, dacă nu sute de licenţiate, şi acestea unde vor fi plasate? Corpul didactic existent nu poate fi pensionat atât de curând.

— De, nici Dumnezeu nu poate satisface pe toată lumea! Fără noi nu se putea începe învăţământul secundar de fete. Ea, este evident că nici cel de băieţi, deşi profesori au avut mai mulţi. N-au fost siliţi – de lipsă, de bună seamă – să facă profesori din învăţători şi din preoţi, aşa-numiţii cursişti, pe care toată lumea îi învinovăţeşte de scăderea nivelului învăţământului?

— Pentru izolarea în care trăim – reveni la subiectul ei profesoara de fizico-chimic –, cred că suntem vinovate şi noi. Nu inspirăm destulă încredere, destulă garanţie de seriozitate societăţii ardeleneşti.

Un freamăt de iritare trecu prin corpul profesoral. Se aruncară priviri mânioase, revoltate, se auziră cuvinte de indignare.

Vreo patru întrebară deodată:

— Cum nu oferim garanţii de seriozitate? Prin ce?

— Prin multe!

— Am vrea să auzim!

— Dar ştiţi şi voi ca şi mine! Societatea ardeleană, <boanghinii ăştia», cum le spunem noi la supărare, vor să vadă în profesor şi în profesoară pe părinţii copiilor lor. Oameni care prin pilda lor să le inspire încredere şi părinţilor şi copiilor. Ei nu pot concepe ca o profesoară să se tundă ca ultima manicuristă, să poarte rochiţe scurte până la genunchi, să fie mereu cu oglinjoara şi rujul la îndemână. Din acest motiv nu au încredere în noi, ba ne şi dispreţuiesc. Din nefericire, am avut prilejul să aud astfel de aprecieri.

Afară de directoare şi de profesoara de fizico-chimic, toate săriră de pe scaune ca azvârlite de resorturi. Unele se pregăteau să plece, altele să-i scoată ochii celei care vorbise. Şi altă dată mai făcuse ea aluzii la aceste slăbiciuni femeieşti, dar încă nu le atacase direct şi într-o discuţie serioasă.

Până să-şi revină celelalte din indignarea lor, profesoara de fizico-chimice continuă:

— Zadarnic vă scandalizaţi şi vă burzuluiţi. Sclavia aceasta a modei, aducând-o în clasă, purtând-o pe stradă, contribuie şi ea la o proastă educaţie a fetelor. Dezmăţul lor se datorează şi acestei griji exagerate faţă de exteriorul vostru.

Directoarea sări şi ea înţepată de pe scaun:

— Despre ce dezmăţ vrei să vorbeşti?

— Ei, parcă tu poţi vorbi de o grijă exagerată faţă de exteriorul tău!

— Dar e o ofensă pe care nu o putem tolera!

— Să-mi daţi voie! Nu e nicio ofensă. Discutăm despre cauzele scăderii nivelului învăţământului şi a purtării în ultimii ani. Eu am tăcut şi am ascultat în linişte

ce s-a vorbit până acum. Nu-s libera să-mi spun şi eu părerea mea?

Doamna directoare a binevoit să mă întrebe la ce dezmăţ fac aluzie. Ei bine, m-am gândit la cel observat de toată lumea în rândurile tineretului. Nu m-am gândit numaidecât la liceul şi internatul nostru. Dar n-am avut şi noi cazuri? N-am eliminat anul trecut trei, şi anul acesta două eleve?

— Cred că un singur apărător ai între noi, pe părintele, zise una din profesoare, încercând să pătrundă în gândurile preotului, care de mult nu mai spusese niciun cuvânt, ci, cu fruntea răzimată în palme, cu ochii pe jumătate închişi, asculta.

Grupul se mai liniştise şi fiecare îşi relua locul pe scaun.

— Apărător? Se poate! Dar nu numai al domnişoarei colege, ci şi a altora, care au vorbit înainte. Toate au pus punctul pe câte un adevăr în legătură cu scăderea progresului la studii şi morală. Eu rămân însă la ceea ce am spus de la început: vina principală e prea marea năvală, fără nicio selecţie, din toate păturile sociale, la liceu şi la universitate. Pentru a ne întoarce de unde am plecat – continuă părintele-catihet –, eu recunosc progresul pe care l-a făcut eleva Ani Muja. Totuşi nu aprob părerea generală că, rămânând în sat, s-ar fi pierdut un «lumen», sau că n-ar fi fost mai fericită. În copila asta mie-mi pare că este ceva ascuns. Urmăreşte un scop anume. Poate că mă-nşăl, dar n-aş crede. I\li se pare de-o mândrie exagerată.

— Dumneavoastră, preoţii, sunteţi totdeauna bănuitori – zise directoarea, ridicând şedinţa.

— Auziţi la spovedanii atâtea păcate, încât le vedeţi în fiecare om.

— Mai bine facem noi, care nu i le spunem; îl ajutăm pe părintele să fie mai optimist, zise una dintre cele mai tinere.

— Da, a adevărat! Dumneavoastră îndemnaţi copilele să se spovedească, dar niciuna dintre profesoare nu se

apropie de patrafir şi de cuminecare. Pot spune că-i o puternică pildă de-a înălţa moralul elevelor!

Profesoarele, în frunte cu directoarea, erau obosite, enervate, şi de lunga şedinţă pentru clasificări, şi de discuţia pornită din «cazul» Anei Muja. Aşa că nu luară în seamă aluzia maliţioasă a părintelui, şi se ridicară, pregătindu-se de plecare. Când ieşiră din sala de şedinţe, încă mai purtau pe feţele aprinse urmele discuţiei aprige ca o bătălie.

Când, după şase ani, căzând guvernul liberal, Ion Muja în scos din slujba şi din locuinţa lui de la bancă şi se mută iarăşi în sat, sătenii aşteptară zadarnic să se întoarcă acasă şi Ana. Oamenii socoteau că, de vreme ce Ion Muja nu mai avea nicio putere, fata lui nu va mai fi ţinută gratuit la şcoală. Dar se înşelau. Ea, ajunsă prima în clasa întâi, îşi păstrase locul în toate cele şase clase ale liceului, cât stătuse tată-său în slujbă. Începând din clasa a treia, rămânea în internat şi în vacanţele de Paşti şi de Crăciun, şi ar fi rămas şi în vacanţa de vară, dacă ar fi permis regulamentul şcolii.

Ana venea, în prima zi de Paşti şi-n prima zi de Crăciun, de la biserică, direct la locuinţa părinţilor şi prânzea cu ei. Încolo, în celelalte zile al anului şcolar, nu le mai călca pragul.

Profesoarele, în frunte cu directoarea, se mirară de stăruinţa ei, în clasa a treia de liceu, de-a rămâne în internat ştiau că părinţii Anei locuiesc în oraş, şi nu-şi aminteau să mai fi întâlnit în cariera lor un alt caz când o elevă să nu-şi dorească să-şi petreacă vacanţa alături de părinţi. Pentru a putea rămâne în internat, Ana se arătă gata să facă până mici servicii la bucătărie, al cărei personal se cerea mereu, de sărbători, în concediu.

Mamă-sa, Veta, se supăra în toată legea.

— Se poate una ca asta?! – îi zicea ea bărbatului.

— Să nu se dorească ea acasă nici măcar de sărbători?!

— Vrea să-nveţe şi în vacanţă, îi lua Ion apărarea.

— Ce, Doamne iartă-mă, să mai înveţe?! Unde vrea să

ajungă? Nu e întâia în clasă? Apoi, chiar dac-ar fi aşa cum zicinu-şi poate aduce cărţile acasă, cum a făcut până acum, şi să cetească aici?

— Nu poate aduce întreaga bibliotecă!

— Ce s-aducă?

— D-apoi toate cărţile pe care le are şcoala, biblioteca şcolii.

Dar mamă-sa nu putea fi înşelată.

— Ascultă-mă, Ioane! Ştii tu de ce nu vine ea? I-e ruşine de noi!

— Ce vorbeşti prostii, tu femeie!

— Bine-ar fi să fie prostii, dar nu sunt! A crescut mare, e domnişoară acum, poartă uniforma liceului, şi i-e ruşine s-o vadă oamenii intrând şi ieşind din pivniţa asta unde locuim.

— Vorbeşti şi tu prostii! Cum să fie locuinţa noastră pivniţă? E un subsol, tu muiere, şi încă unul foarte bun, mare şi uscat. Şi un profesor poate locui aici, nu numai un slujbaş ca mine.

— Dacă vreai să nu fie pivniţă, bine, fie şi ce spui tu că este. Dar copilei i-e ruşine s-o vadă lumea intrând şi ieşind de-aici. Şi mi se pare că-ncepe să-i fie ruşine şi de noi. De tine încă nu atâta, că tu te-ai nemţit, dar de cătrinţa şi de şurţa mea, da.

— Vorbeşti ca o femeie proastă ce eşti!

— Spun ce văd cu ochii şi ce simt cu inima.

Ion Muja ştia că nevastă-sa are dreptate, şi cu toate că în sinea lui se împăcase cu atitudinea fetei, îi era ruşine să recunoască pe faţă.

Lucru de mirat, dar aşa era: omul încerca să legitimeze purtarea fetei. I se părea că e îndreptăţită şi că e firesc să-i fie ruşine să intre şi să iasă din locuinţa lor, din subsol, ea, o domnişoară în toată legea, cum era acum. El însuşi se simţea umilit când o vedea intrând; se simţea parcă umilit chiar şi pentru că era tatăl ei, şi că Veta îi era mamă. I-ar fi plăcut s-o ştie pe copila lui fiica unor părinţi bogaţi, cu înaltă situaţie socială; s-o vadă intrând şi ieşind dintr-o casă mare, cu două sau trei caturi. Ba, uneori le

invidia pe domnişoarele care coborau, în faţa locuinţii lui, din automobile. Nu era vrednică şi fiicăsă de-o asemenea viaţă?

Pe faţă însă nu cuteza să-şi mărturisească gândurile acestea. I se părea că e ceva împotriva firii, ceva ruşinos, degradator în sentimentele sale adevărate. Pe faţă, încerca să o convingă pe Veta că ea nu are dreptate.

La un Paşti, odată – Ana era în clasa a patra de liceu –, mamaia nu mai putu răbda, şi când copila, după ce prânzise cu ei, se ridicase să plece, i se puse în drum şi o opri cu hotărâre.

— Nu o să pleci nicăiri! Până începe şcoala rămâi acasă! Avem şi noi dreptul, eu şi tată-tău, să ne bucurăm de tine câteva zile.

Ana îi înfruntă hotărâtă privirea şi zise fără să clipească:

— Dar m-aşteaptă doamna directoare! Ea nu ştie că voi rămâne acasă!

— Merg eu numaidecât să-i spun, răspunse Veta, fericită la gândul că fata se-nvoieşte şi osândindu-se în sinea sa că n-a fost de la început mai energică.

— Nu e nevoie să te duci, zise Ana, şi glasul ei, cam îngheţat, o înjunghie în inimă pe mamă-sa.

— Dar spuneai că nu ştie că vei rămâne acasă!

— Nici nu voi rămâne! Mi-e cu neputinţă! Am de cetit, am de scris!

— Are fata de lucru! De ce nu-i dai odată pace? interveni Ion.

— Ba e ceea ce-am simţit eu mereu, zise cu glas ostenit Veta.

— Sst! Să-ţi tacă gura! porunci Ion Muja.

— Gura poate tăcea, dar inima ba!

Şi Veta izbucni într-un plâns care o zgudui multă vreme, în timp ce Ana, aşezată pe un scaun, privea în gol.

— Prostii! Ştii ce crede ea? Ştii de ce plânge acum? Crede că tu nu rămâi la noi pentru că… ai fi prea mare domnişoară pentru noi…

— Pentru că i-e ruşine de noi! gemu femeia.

Ana se ridică în picioare. În ochi i se aprinseră luminiţele acelea mici şi reci şi-i fixă pe rând pe tată-său şi pe mamă-sa.

— Nu mi-e ruşine. De ce să-mi fie? Dar nu am ce face acasă, nu am ce face la dumneavoastră. M-am învăţat cu lucrul, şi fără lucru mi-e urât.

Printre lacrămi, mamă-să-i prinse privirea şi simţi alt iunghi: înaintea ei era o fată străină, care se uita la ea cu o nepăsare rece. Dar era nepăsare, sau era dispreţ?

Se surpă ceva şi în Ion Muja când întâlni ochii Anei. Nu-şi putea da sama ce anume, dar rămase cu senzaţia că s-a încovoiat, ca şi cum i-ar fi slăbit brusc şira spinării.

Veta zise:

— Dacă ţi-e urât cu noi, poţi să pleci. Dacă îţi face plăcere poţi chiar să uiţi că suntem părinţii tăi. De altfel, nici nu-ţi mai suntem: eşti fată mare de-acum. Poţi pleca. Nimic nu te mai opreşte. Dumnezeu să te aibă în paza sa!

Veja îşi zbici repede lacrămile cu mâneca deja *cămaşă* şi-şi făcu de lucru prin casă.

Ana rămase o clipă nemişcată, cu braţele moarte, căzute de-a lungul trupului. Oricât de insensibilă păruse mai nainte, cuvintele mamei sale o durură. Simţea că numai o mare suferinţă i-a putut aduce pe buze cuvintele acelea în care şuierase dispreţul. Totuşi inima ei nu se muie, şi, după câteva clipe de nehotărâre, spuse bună-ziua şi plecă.

Tot în clasa a patra de liceu Ana Muja se împrieteni cu vreo zece fete din toate clasele, începând de la a treia în sus. Toate erau externe, fie că părinţii lor locuiau în oraş, fie că erau găzduite la rude sau că locuiau în pensiune la familii fruntaşe.

Între elevele interne erau doar trei-patru cu care Ana Muja vorbea mai dezgheţat. La celelalte se uita de parcă n-ar fi fost demne nici măcar de privirea ei.

În ultimul trimestru al clasei a patra, directoarea începu să fie asaltată de familii din oraş, care aveau copile la liceu, rugând-o s-o lase pe Ana Muja să prânzească la ei. Aproape că nu era duminică şi sărbătoare în care să nu o

ceară cineva. Directoarea nu se împotrivi. Eleva era întâia în clasă, cu o purtare morală foarte bună. Părea foarte liniştită şi cuminte. Numai un lucru o neliniştea, şi-l spunea tuturor solicitanţilor: Ana, deşi era numai în clasa a patra, trecuse de şaisprezece ani, era deci la vârsta cea mai primejdioasă. Dar oamenii se obligau să o ia de la şi s-o aducă ei înşişi la internat.

Încă de la început directoarea se miră de aceste invitaţii. Cu cele mai multe fete ai căror părinţi o invitau, Ana nu era colegă de clasă; unele erau mai mici, altele, din clasele superioare. Părinţii răspundeau de obicei că atât de mult le-a vorbit fata lor despre Ana Muja, încât ar vrea s-o cunoască şi ei. Şi se părea că în toate casele în care fusese invitată, Ana făcuse o foarte bună impresie, pentru că în unele familii fu poftită şi de câteva ori la rând.

Fu „îndrăgită mai ales de familia judecătorului Frunzescu. Fiica acestuia, Rada, era cu o clasă înaintea Anei, dar fetele erau de aceeaşi vârstă. Fu invitată să-şi facă vacanţi la ei, la! o moşie din vechiul regat şi să petreacă împreună vreo trei săptămâni la mare.

La sfârşitul clasei a şasea, când tocmai primise această invitaţiei Ion Muja veni la liceu ca să ia unele lucruri ale fetei, care nu-i trebuiau acesteia în timpul vacanţei de vara. Omul opri trăsura cu un cal la poarta şcolii, şi tot tuşind mărunt, dregându-şi glasul, intră în biroul directoarei.

— Ana nu v-a spus nimic? întrebă directoarea.

— Nu. Ce să ne spună?

— E invitată, peste vară, într-o familie, pentru vacanţa-ntreagă. Mă mir că nu v-a înştiinţat. Doară ştia încă de la începutul lunii!…

Ion Muja nu răspunse. Simţi cum i se ridică un val de sânge în obraji şi-l furnică aprinzându-i. Pe-o clipă i se păru că Ana i-a dezvăluit directoarei taina lor, dacă nu direct, cel puţin indirect, de vreme ce primise invitaţia de a-şi petrece vacanţa într-altă familie decât a ei. Dar nu, directoarea părea să nici nu ştie şi nici să bănuiască adevărul. Fetei i s-a făcut o invitaţie şi a primit-o. Ce era

de mirare în asta? Cazul nu era unic. Se mira numai că nu-şi înştiinţase părinţii.

Muja, dându-şi sama că nu are de ce să se ruşineze, întrebă:

— Cine a invitat-o?

— Familia judecătorului Frunzescu, care a invitat-o adesea şi la masă. Ştiţi doară că fiica lor, Rada, e cea mai bună prietenă a Anei.

— Da, ştim! înghiţi în săc Ion.

Nu ştiau nimic, nici că era invitată pe la prânzuri, nici că avea o prietenă atât de bună…

Directoarea apăsă pe butonul de pe masă, şi, când intră servitorul, zise:

— Cheam-o pe domnişoara Ana Muja.

Ion simţi ca o ameţeală dulce, dar nu la cap, ci la inimă: încă nu auzjse pe nicio profesoară a copilei sale spunându-i domnişoară».

Fata veni în grabă şi aruncă o privire mirată spre taică-său. Directoarea aşteptă să-şi salute părintele, dar Ana părea că nici nu are de gând. Directoarei i se păru un lucru nefiresc, şi j) făcu atentă printr-un gest. Dar Ana nu ştiu, la repezeală, cum jă-l salute-n faţa directoarei, să-i spună e bună-ziua», ori «sărut-mâna», şi nu zise nimic.

— V-aţi întâlnit înainte de-a intră tatăl dumitale la mine?

— Nu. De la Paşti nu ne-am mai văzut, zise Ion.

— Tatăl dumitale a venit să te ducă acasă. Cum se poate să nu le fi spus pân-acum părinţilor că eşti invitată de familia Frunzescu?!

— Voiam chiar azi să vă rog să mă lăsaţi până acasă. Aveam să le spun chiar azi.

— Dar de la începutul lui iunie n-ai avut vreme?

— Nu eram prea sigură de mine, doamnă directoare. Invitaţia am primit-o şi am promis, dar încă tot nu eram hotărâtă definitiv. Numai azi m-am decis.

— Dumneavoastră, părinţii, aveţi ceva împotrivă?

Ion Muja nu ştia ce să răspundă.

— Nu pot avea nimic împotrivă – zise Ana. Mă duc la

cea mai bună prietenă a mea şi într-o familie cunoscută.

— Nu avem nimic de zis – spuse Ion –, dacă ea crede că aşa e bine.

Părăsiră liceul împreună, lăsând-o pe directoare nedumerită şi nemulţumită. Ce fel de purtare faţă de părinţi era aceasta?! Cu atât mai mult cu cât e una din cele mai bune eleve din liceu!

Dar, odată cu sfârşitul anului şcolar, directoarea fu năpădită de atâtea griji, încât uită de Ana Muja. La urma urmelor, dacă părinţii sunt de acord cu fata lor, ea nu mai avea nicio răspundere. Iar eleva nu mai era o copilă.

Ieşind din cabinetul directoarei, Ana îi promise tatălui ei că încă în după-amiaza aceea avea să treacă pe-acasă.

Trecu, într-adevăr, şi-i ceru o sumă de bani de care el se îngrozi. În cei patru ani, deşi era bursieră, cheltuise destule parale cu ea, pe veşminte, pe pantofi, pe cărţi. Dar cât îi cerea acum era o sumă neobişnuită.

— Este vorba să mergem şi la mare vreo trei-patru săptămâni, şi eu nu am nimic din ceea ce-mi trăbă la mare. Nu am costum de baie, pantofi şi câte alte nimicuri.

— Nimicuri nu pot fi, când sunt aşa de scumpe – zise tată-său, care se gândea că nici nu are atâţia bani câţi îi cerea Ana.

— Şi pe urmă, ce faci cu ele acolo?

— Cu ce?

— Cu costumele acelea de baie. Unde le mai poţi folosii Nu-s bani aruncaţi pentru nişte lucruri care-ţi trăbă doar trei-patru săptămâni?

Gândul că nu avea de unde lua atâţia bani îi dădu curaj lui Ion Muja. Rar vorbise cu fiică-sa atât de categoric. Era şi foarte iritat că lor nu le spusese nimic, până acum, din planurile ei.

— Păi, bine, dacă vreţi să mă fac de râs, nu mai merg nicăiri, zise Ana, cu buzele strânse.

Nu! Era limpede că nu mai putea bate în retragere pentru o sumă de bani, după ce fata lor primise invitaţia. Dar cine-o pune să meargă şi la mare? Ce să facă la mare?

se muncea cu gândurile Ion. Vetei părea să nu-i pese de nimic, ca şi când ar fi fost singură în casă.

— Cu jumătate din banii ăştia îţi puteai cumpăra tot ce vei avea nevoie în clasa şaptea. Nu, zău, e o sumă prea mare! zise iar Ion Muja, plimbându-se prin cameră cu mâinile la spate.

— Bine, dacă nu-mi daţi, n-o să mă duc, ce mai atâta vorbă!

— Nu-ţi dăm!... Da' nu te gândeşti că nu am atâţia bani deodată?

— Ai putea cere un avans din salariul pe luna viitoare.

Ion se opri din mers, îşi privi fata cu un fel de uimire revelatoare şi zise:

— N-am ce spune! Eşti fată deşteaptă tu, nu te-ncurci cu una cu două! Iată, la asta m-am gândit şi eu – adaose el cu o nuanţă de dispreţ de care nu-şi dădu sama.

— Da, la asta mă şi gândeam: la un avans din salar.

Veta nu zicea nimic. Din când în când privea la domnişoara aceea străină şi părea că se miră cum de vine să ceară bani de la Ion. Pentru că de la izbucnirea aceea de la Paşti, irima Vetei se închisese pentru copila ei. După durerea amară pe care o purtase vreo doi ani în suflet, văzând înstrăinarea copilei, ea căzuse într-un indiferentism greu faţă de Ana, într-o nepăsare de care însăşi se îngrozea uneori. Atât de adânc o rănise purtarea împotriva firii a fetei sale.

Veta era o femeie dintr-o bucată, care nu glumea cu sentimentele, care nu era în stare să facă niciun compromis între sinceritate şi convenţionalism. Pentru ochii lumii nu putea fi alta decât era pentru sine însăşi, pentru conştiinţa sa. Nu putea înţelege purtarea Anei, faptul că se ruşina de părinţii ei buni, decât ca un sentiment denaturat, care nu o mai obliga la nicio datorie faţă de Ana. Şi-l dispreţuia pe

Ion pentru că-l vedea cum încearcă să nu vadă adevărul, deşi ştia că-l vede.

«Da – îşi zicea Veta –, m-am rugat de Dumnezeu ca

fata să nu semene cu taică-său, ci cu mine. Se vede că nu m-a ascultat! E vanitoasă ca şi tată-său, până la prostie. Ah, dacă l-aş fi cunoscut eu mai bine pe-acest om înainte de a mă mărita cu el!…»

Atâta mângâiere mai avea Veta: fata nu semăna cu ea, ci cu Ion Muja, cu păunul ăsta care i-a luat ei minţile, când s-ar fi putut mărita cu atâţia oameni serioşi, întregi.

Examenele se terminaseră, dar serbarea de sfârşit de an încă nu se ţinuse. Prietena Anei avea un rol de susţinut într-o mică piesă teatrală şi trebuia să aştepte închiderea oficială a anului şcolar. În cele trei zile până la închidere, Ion Muja ridică avansul, şi Ana îşi putu cumpăra lucrurile de care avea nevoie la mare.

Părinţii Anei nu presimţiră atunci că în tot răul este şi un bine. Când, în august, Ion Muja fu scos din slujbă, iar cel care fusese numit în locul lui nu mai avu răbdare să aştepte până se vor muta în sat, ci le scoase mobila în stradă – ei avură acelaşi gând: Ce bine că fata lor nu era acum acasă, că nu era şi ea martoră şi părtaşă la ruşinea lor. Chiar şi Veta gin dea aşa. Nenorocirea, venită fulgerător peste capetele lor, îi muie şi ei inima înăsprită de purtarea Jetei. Se simţea ruşinată acum şi umilită că trebuia să jâărăsească oraşul şi «pivniţa» aceea, subsolul în care locuiseră şase ani. Ce va spune satul, când îi va vedea înapoindu-se, nu pentru o zi de praznic, cum făcuseră în ultimii şase ani, ci pentru totdeauna? Dacă şi lor le venea greu, ce-ar fi simţit Ana? Era o mare fericire că nu era acasă, că nu văzuse mobila lor scoasă în drum, că nu trebuia să îndure privirile sătenilor, la întoarcere.

Căderea guvernului îl izbi pe Ion Muja drept în moalele capului. Câteva zile rămase ca paralizat. Apoi, înspăimântat, începu să alerge pe la protectorii lui de la club. Dar căderea guvernului, neaşteptată, provocase o derută generală în raidurile partizanilor, şi fiecare se grăbea să-şi salveze propriile interese; nimeni nu mai avea timp să se gândească şi la năcazurile altuia.

Rămas singur în faţa noului guvern, care, prin ramificaţiile organizaţiilor de partid locale, încă de a doua

zi, îşi făcu simţită puterea până în cele mai depărtate unghere ale ţării, Ion Muja îşi dădu sama că nu va izbuti să-şi mai bage mobila în subsolul băncii. Cu capul frânt în piept, se apucă de împachetat şi de încărcat, în două cară angajate din piaţă, mobila scoasă-n drum, şi, cu Veta alături, porni pe drumul de-ntoarcere-n sat.

Şi pentru Veta a fost greu acel drum, dar pentru Ion Muja a fost de-a dreptul o nenorocire. Când intrară cu carăle în ograda lor, faţa lui era ca a unui cadavru în descompunere.

— Uf! Ce bine că n-a fost şi Ana acasă! oftă Veta, după ce rămaseră singuri.

V

De la Ana primiră, pe la mijlocul lui iulie, o ilustrată. Le scria de la conacul familiei Frunzescu. Ilustrata era iscălită şi de prietena ei, Rada. Şi mai era o iscălitură, de bărbat, aceasta completă: Jean Frunzescu. Ilustrata o primiră înainte de catastrofa căderii guvernului. Fata le spunea, în două rânduri, că e foarte bine acolo şi că îşi petrece minunat vacanţa.

Nu-i trimiseră nicio veste despre mutarea lor la ţară. Ea o să-i înştiinţeze când va sosi, şi Ion o va aştepta la gară, ca şi, când ar locui tot la oraş. Directoarea îl asigurase că schimbarea de guvern nu va avea nicio influenţă asupra bursei fiicei sale. Chiar dacă bursa s-ar scoate din nou la concurs, ceea ce ar fi posibil, Ana va reuşi cu siguranţă. Despre asta să faci gânduri dumneata! – îl îmbărbătase directoarea, când, Ion, scos din slujbă, venise speriat la ea.

— Mai greu îţi va fi să faci rost de alte trebuinţe ale fetei De-aici încolo e fetiţă mare şi are nevoie de tot mai multe lucruri. Nu ştiu, acasă ai dumneata ceva avere?

Ion Muja se zăpăcise puţin.

— Avem oleacă. Vom face însă tot ce putem pentru ca Ana să aibă celé trebuincioase.

— Banul se face mai greu la ţară, ştiu eu. De aceea m-am gândit ca pe Ana, cum e cea mai bună elevă din clasa ei, s-o numim monitoare, să le supravegheze şi să le

ajute la învăţat pe elevele din clasele inferioare. În felul acesta ar putea avea un câştig. Dar nu-mi prea vine să-i fac o astfel de propunere: e prea mândră şi poate aş supăra-o cu propunerea mea.

— Nu cred să fie mândră. Dacă spuneţi că nu se prea amestecă între celelalte, eu nu cred că o face din mândrie. Îi place să cetească mereu, să înveţe tot felul de lucruri. Ori se poartă aşa fiindcă se simte ea că-i mai săracă, mai fără ajutor decât altele… Gândiţi-vă, doamnă directoare, că în jurul ei sunt aproape numai copile din case de domni, de intelectuali, cum se zice. Poate e prea sfioasă, poate că se teme…

— Nu! Eu şi părintele-catihet am ajuns la concluzia că e mândră. Nu spun închipuită, vanitoasă, ci ceva mai rău: p orgolioasă, plină de trufie. Uneor? le aruncă elevelor, colegelor ei, asemenea priviri dispreţuitoare de parc-ar fi sclavele ei, de parc-ar voi să le poruncească.

— Nu se poate, doamnă directoare, cred că vă înşălaţi, răspunse tulburat Ion Muja.

— La început credeam şi eu că mă-nşel. Fata – nu v-am spus-o dumneavoastră, părinţilor, niciodată – începuse Ioane prost clasa întâi, şi la purtare şi la învăţătură. Se purta cu copilele ca un fel de stăpână: voia să asculte toată lumea de ea, şi nu se sfia să le zgârie şi să le tragă de păr, dacă n-o ascultau sau dacă i se părea – auzi dumneata numai dacă i se părea! – că râd de ea. Şi nu lua cartea în mână cu zilele. Nu v-am avizat pe părinţi fiindcă, după nici două luni de la o convorbire pe care am avut-ojioi două, între patru ochi şi patru urechi, Ana a început să se schimbe, şi până la sfârşitul anului a ajuns prima în clasă, în clasa a doua şi a treia am crezut că fata şi-a tras pe seamă şi că purtarea de la început s-a datorat mai mult unei nepotriviri între educaţia primită în şcoala sătească şi normele educaţiei din liceu. Dar din clasa a patra începând, îmi pare că descopăr la ea mereu o sete de dominare; din această sete de dominare cred eu că se trage şi zelul ei la învăţătură. Părintele-catihet crede de asemenea că Ana numai din mândrie trăieşte aşa de izolată

de celelalte fete.

— O să vedeţi că vă înşălaţi. Propuneţi-i ceea ce mi-aţi spus mie, şi sunt sigur că va primi, zise Ion Muja, care nu prea băga de seamă ce-i înşiră directoarea, fiind mereu cu gândul la locul acela de monitoare. În spaima primă a căderii lui de la putere se temea că, lipsit cum era de slujbă, nu va mai putea să adune banii necesari fetei în timpul anului.

— Îi voi face propunerea la toamnă. De altfel, ţin să-ţi spun că eu nu consider drept o slăbiciune mândria Anei. Mândria e necesară în viaţă. E necesară mai ales pentru o fată singură, cum e Ana. E arma ei cea mai puternică.

Scriindu-le părinţilor ei că se simte bine la conacul familiei Frunzescu şi că îşi petrece minunat vacanţa, Ana spunea adevărul: era întâia ei vacanţă de liceană, întâia ei vacanţă de domnişoară. Era ceea ce nu-şi putuse închipui, deşi, de doi ani cel puţin, dorea arzător să trăiască într-un mediu cu desăvârştie nou, unde să nu o cunoască nimeni, unde să găsească tot ceea ce i-ar face plăcere, unde şi gândurile şi simţurile să i se desfăteze într-o continuă mângâiere. A năzuit, a luptat, a suferit, dar iată că şi-a ajuns ţinta! Aşadar, cu voinţă hotărâtă, cu stăruinţă, se poate câştiga orice în viaţă!

De-acum, s-a isprăvit! Nu va mai petrece vacanţele de vară în pivniţa aceea unde locuiau părinţii ei şi de care se îngrozea tot mai mult pe măsură ce trecea vremea, pe măsură ce creştea. Nu! Şi dacă n-ar fi reuşit să plece în această vilegiatură, tot nu s-ar mai fi întors în temniţa aceea pe timpul vacanţei. Ce-ar fi făcut? Nu ştia, însă acolo hotărât nu s-ar mai fi dus!

Dar reuşise şi era convinsă că, de-aici înainte, orice ar încerca în viaţă, va reuşi. În fiecare vacanţă de vară îşi va găsi o colegă în familia căreia să-şi facă vilegiatura.

Când se pusese cu străşnicie pe învăţat, când părăsise purtările-sale urâte-Ana Muja nu urmărise, la început, decât o singură jintă: să se impună fetelor. Şi nu vedea decât aceste două căi prin care se putea impune: o purtare exempjară şi un mare spor la învăţătură. «Numai

aşa voi reuşi să şterg distanţa dintre ele şi mine.» Dar după ce realiză ceea ce urmărise, simţi că mai sunt multe alte deosebiri între ea şi celelalte eleve, deosebiri care o vor ţine mereu în izolare. În clasa întâi şi în clasa a doua nu înţelegea ce-i mai lipseşte pentru a fi în rând cu celelalte, dar în clasa a treia, la cincisprezece ani, pricepu: ea nu avusese parte, în copilărie, de educaţia pe care o primiseră colegele ei direct din ambianţa familială, educaţia atitudinilor, a manierelor, a relaţiilor dintre oameni.

Din turnul hărniciei şi al veghii continue în care se izolase, ea urmărea atentă toate manifestările colegelor, şi descoperi gesturi, nuanţe în purtare, în cuvinte, în felul de a râde, de a dansa, în jocuri... Aproape toate vorbeau mai plăcut, mai cântător sau mai delicat decât ea; erau stăpâne pe vocile lor mai mult decât ea; se supărau ori se mâniau într-o formă mai distinsă; se bucurau şi-şi manifestau bucuria mai discret decât ea; erau în toate mai plăcute, mai delicate, mai dulci, parcă mai rafinate decât ea.

Se simţi bolnavă, când făcu mai întâi constatările acestea. Cu instinctul ei feminin simţi însă că autocompătimirea nu ar ajuta-o la nimic, ci că trebuie, în noul mediu înecare intrase, să fie tot atât de liberă, de naturală, de «acasă» ca oricare din colegele ei.

Se puse deci din nou pe învăţat, observând de-aproape purtarea lor, cuvintele, privirile, zâmbetele, atitudinile, întregul lor fel de a fi. Al lor şi al profesoarelorba chiar şi al oaspeţilor care veneau, la ceasuri anumite, să le viziteze pe elevele interne.

Din această intenţie începu şi prietenia ei cu câteva feţe. Simţea nevoia să le studieze cu atenţie, să le cunoască în amănunt, şi nu numai pe ele, ci şi casele lor, familiile lor, obiceiurile şi tot ce ţinea de lumea nouă în care trebuiasa trăiască şi ea. Şi tot ce învăţa într-o zi, sara încerca să-şi treacă prin conştiinţă, să-şi fixeze parcă definitiv, nu numai în memorie, dar şi în sânge.

Şi vârsta sa, şi inteligenţa, şi mai ales sănătosul instinct cu care venise din sat, îi descoperiră, nu peste

mult, că tot ce putea învăţa, din lumea în care voia sa trăiască, prin intermediul colegelor ei, mai mari sau mai mici, nu era decât prea puţin; că, rămasă numai la aceste cunoştinţe, va fi veşnic în inferioritate faţă de fetele aparţinând clasei sociale superioare.

Atunci începu să le încânte cu spiritul ei strălucitor pe câteva fete, să le câştige prietenia şi, uneori, admiraţia, şi să fie invitată în familiile lor.

Datorită acestor invitaţii în familiile colegelor sale, Ana avu prilejul să observe purtarea şi atitudinile tuturor celor din casele în care intră, şi adeseori nu numai pe cele ale membrilor unei familii, de la copil până la bunic, ci şi pe cele ale oaspeţilor acestora. De la felul cum se face o prezentare până la felul de a fi servit şi de a te servi la masă; de la convorbirea din salon până la cea îngăduită la masă; de la croiul rochiilor de stradă la cel al rochiilor de vizită, sau de gală – nimic nu scăpă spiritului de observaţie al Anei. De la o invitaţie la alta devenea tot mai sigură de sine, tot mai liberă în mişcări, tot mai firească în atitudini. Ea îşi dădea sama că asimila cu nesaţ toate aceste cunoştinţe noi, care i se păreau neasemănat mai plăcute, ba chiar mai importante pentru ea decât cele învăţate din cărţi.

Ce nu observară ochii ei ageri şi iscoditori cu prilejurile acestor vizite? Văzu luxul şi risipa, văzu lipsa şi restrângerile ei; văzu şi ordine naturală, şi ordine severă, impusă, dar şi lipsa oricărei ordini; văzu şi bunăvoinţa naturală şi bunăvoinţa falsă, stilată; văzu şi sinceritate şi fariseism; şi priviri cinstite, şi privin necinstite; şi oameni care mâncau cu mare zgomot la masă, dar şi oameni pe care nu-i auzeai când mâncau, de parcă s-ar fi servit cu aer, nu cu bucate; cunoscu şi bătrâni cocheţi, şi tineri bădărani, şi femei şi fete vopsite, cu sprâncene încondeiate; auzi şi conversaţii cu subiecte superioare, dar şi conversaţii cu subiecte de rând; ascultă tirade strălucite în apărarea unei opinii, dar şi argumentări bondoace; văzu societatea, în care voia să intre şi ea, aşa cum se prezenta şi cum adesea era în realitate.

— Ciudat! – cu cât mergea mai des în societate, cu atât simţea mai mult că locul ei era, de la început, în această societate, nu la şcoală, că tot ce învăţa aici era mult mai important pentru ea decât lecţiile din clasă ale profesoarelor. Ajunsese să creadă că o fată de la ţară, pentru a ajunge o doamnă adevărată, nu avea nevoie de nicio altă învăţătură decât de aceea pe care o putea căpăta în societate.

Noua experienţă i se păru atât de bogată, atât de complexă, încât, la început, se gândi că-i vor trebui ani şi ani până va reuşi să se familiarizeze cu toate, să le cunoască, să-i intre în sânge.

Dar instinctul ei viguros de orientare şi vârsta care o ridicase din copilărie îi ajutară să se simtă acasă, în noul mediu, cu mult mai repede decât crezuse. În scurtă vreme ajunse să poată critica, după toate regúlele bunei-purtări, pe cutare femeie, pe cutare fata sau pe cutare bărbat.

Şi cu cât se simţea mai sigură de ea în noul mediu, cu atât i se părea că în faţa ei scad în importanţă şi bărbaţii şi femeile la care mai înainte se uita ca la nişte fenomene. Şi începură să scadă în importanţă şi profesoarele, ba chiar şi directoarea. În schimb se simţea pe sine crescută în puteri şi în vrednicie.

O mândrie cu totul nouă simţi când, la un prânz în familia unei colege, un bărbat tânăr, când îi fu prezentstă, îi sărută mâna.

Gazda, o cucoană mărunţică, se ofensăj

— Ce te-a apucat, vere? E o gâsculiţă încă! E numai în clasa a şasea de liceu!

— Se poate?! Totuşi e o domnişoară! N-aş fi crezut! Ş-apoi, parcă n-aveai obiceiul să inviţi la masă eleve de liceu.

— Ce era să fac? Verişoară-ta moare după ea. Nu ştiu cu ce-a fermecat-o.

— Hm! Mi se pare că are cu ce! O să ajungă un exemplar de femeie superb!

Ana nu auzise aceste cuvinte, dar nici nu era nevoie să le audă pentru a-şi da sama de impresia pe care o făcea

asupra bărbaţilor. Îi era de ajuns să le prindă privinte sau numai să le simtă. Căci îşi dădu sama ca privirile bărbaţilor pot fi nu numai văzute, dar şi simţite, în ceafa, pe grumaji.

Senzaţiile noi pe care le cunoscu subt privirile bărbaţilor tineri, ale studenţilor, ale elevilor de liceu chiar, constituiră o mare încântare pentru ea. Instinctiv pricepu ca valoarea ei adevărată va fi stabilită de bărbaţi, nu de femei, şi că în încântarea pe care le-o va produce bărbaţilor va sta adevărată. ei putere, ca şi bucuria, ca şi fericirea ei.

Încă nu-şi putea da sama ce este această nouă senzaţie, dar ştia de pe acum că subt călăuzirea ei se vor desfăşura cărările vieţii sale. Se trezise în ea, subt privirile tinerilor, parcă un nou instinct, ca să o ajute, mai mult decât inteligenţa, să înveţe cu uşurinţă tot ce voia să cunoască din mediul acela nou. Ba, ceva şi mai ciudat: I se părea, de la o vreme, că nici nu caută societatea pentru a se aclimatiza în jâoul mediu, ci pentru a simţi acele priviri aţintite asupra 5 a, că de senzaţia pe care i-o produceau depindea întreaga uşurinţă cu care ajunsese să se poarte în cele mai bune familii din oraş. Îşi simţea parcă toată fiinţa îndulcită, înflorită, şi, într-o lumină nouă, îşi dădu sama că marea importanţă care i se acordă nu avea în vedere faptul că era prima pe clasă, ci că era una dintre… domnişoarele cele mai frumoase din oraş.

După această descoperire, începu să-i trebuiască mai multă vreme pentru toaletă, când era invitată în vreo familie. Stăruia mai mult în faţa oglinzii, şi avea nevoie de multă viclenie şi vigilenţă ca să nu fie surprinsă de colege că are asemenea preocupări.

Nu-şi putea da sama dacă din dorinţa de a plăcea mai mult sau pur şi simplu din instinct începu să aibă atitudini despre care auzise, văzându-le, că sunt atitudini de femeie cochetă. Nu pricepea cuvântul, dar înţelegea că ceea ce simţea nu era decât dorinţa de-a atrage atenţia asupra frumuseţii sale. Simţea o mare bucurie văzând că place pentru însăşi fiinţa sa. Prin atitudinile de cochetărie

nevinovată, cu acest unic scop, de a se face mai frumoasă şi de a plăcea, simţea nedesluşit că îşi adună arme de luptă pentru mai târziu.

De altfel, Ana era, la şaptesprezece ani, dezvoltată fizic ca alta la douăzeci. Ar fi fost mai la locul ei între fetele din clasa a opta. Semăna cu mamă-sa, care se măritase la vârsta de şaptesprezece ani. Era plinuţă, cu forme destul de rotunjite pentru statura ei înaltă. Îşi purta trupul drept, ca un steag, şi capul şi-l azvârlea puţin, în mers, pe spate. Avea părul negru, împletit în cozi groase, şi ochii mari, verzi, lungareţ! încadraţi în sprâncene stufoase, negre. Cu pieliţa obrazulm subţire, albă, imaculată, era fragedă ca o fraga proaspăta. Avea o voce clară, catifelată, legănătoare – glasul Vetei cu care mamă-sa scosese din minţi sumedenie de flăcăi-A Umbletu-i erauşor, unduit, părea că mai mult pluteşte decât merge pe pământ. Erau comorile tinereţii ei, pe care nu le cunoscuse înainte de a simţi farmecul privirilor admirative ale bărbaţilor.

Elevii de liceu, studenţii de la universitate şi chiar bărbaţii tineri aveau cu toţii acest bun obicei de-a nu cerceta mai îndeaproape cine este şi de unde vine. Aproape toţi se mulţumeau să ştie că-i elevă, bursieră şi prima în clasa ei. Cei mai curioşi, de care Ana se silea să scape repede, nu putură afla de la ea nimic asupra trecutului, decât că tatăl sau era… funcţionar la o bancă. Aici în oraş, într-altă parte? Nu puteau da lămuriri nici prietenele ei care o invitau în familiile lor, căci nici ele nu ştiau mai mult decât la spusese Ana. Se mira ea însăşi cât de uşor şi fără nicio urmă de bănuială putea să evite întrebările celor care voiau să ştie mai multe despre ea.

De altfel, aceştia erau puţini; de obicei bărbaţi mai vârstnici, mai ursuzi, bărbaţi nesuferiţi prin instinct de femeile tinere şi frumoase, oameni sâcâitori, care veneau în societate împreună cu toate tabieturile şi ticurile lor. Ceilalţi erau bucuroşi să fie în preajma ei, să poată vorbi cu ea.

Ana se trezi astfel la vârsta înfloririi, când se desfac bobocii gingăşiei, ai frăgezimii. Admira şi se lăsa admirată

fără nicio umbră de gând rău. Nu era decât un fenomen natural, pur în însăşi esenţa lui: un suflet şi un trup la începutul vieţii, în cap de primăvară…

Aşa intră în vilegiatura oferită de familia judecătorului Frunzescu. (în familie se povestea că pe un strămoş l-ar fi chemat Frunzetti, că ar fi fost de origina italian, ori grec, ori aşa ceva, dar că unul din antecesori şi-ar fi schimbat numele în Frunzescu.) Nu putea să nu recunoască). n era foarte îndatorată familiei Frunzescu pentru ca o invitase să-şn petreacă vacanţa mare împreună cu ei. Rada era prietena ei cea mai bună, iar părinţii Radei erau cei mai simpatici părinţi din câţi cunoscuse ca invitată în familiile colegelor.

Dar mai era un motiv, şi acesta era poate cel mai important: Rada avea un frate, student la politehnică, în anul al treilea. îl cunoscuse la Crăciun, în familie, şi Rada-i spusese că toată vacanţa de vară, Jean, fratele ei, va fi mereu cu ele, şi la conac, şi la mare.

În timpul cursurilor, îi spusese Rada, fratele ei locuia la Bucureşti, la o mătuşă, o soră a mamei sale, Ana Scarlat, văduvă de general, femeie tânără încă şi foarte bogată, care avea un singur fiu, ataşat militar într-o legaţie din străinătate.

În tovărăşia doamnei Frunzescu şi a Radei, Ana făcu prima ei călătorie mai lungă cu trenul. Deşi, ca să nu se facă de râs, se silea să nu-şi deie pe faţă simţămintele proaspete care o copleşeau, nu-şi putea ascunde neliniştea, înfrigurarea şi nici nu-şi putea înfrâna pornirea de a privi mereu pe geam la peisajele noi ale regiunilor necunoscute prin care treceau.

Dar însoţitoarele sale erau atât de mult prinse de proiectele pe care le făceau pentru timpul pe care urmau să-l petreacă la conac şi la mare, încât nu băgară de seamă agitaţia Anei. Ei nu-i mai putea ieşi din minte distanţa: douăsprezece ceasuri cu acceleratul! Şi într-o asemenea durată va vedea mereu ţinuturi noi, râuri şi şesuri, păduri şi munţi, oraşe îi sate. Şi toate erau în ţara ei, în România.

Părea că nu se poate dumiri, că nu-i vine să creadă.

Cea mai lungă distanţă făcută de ea cu trenul, fusese de un ceas fi jumătate, cu personalul, în clasa a treia. Învăţând la geografie, nu se gândise niciodată să-şi închipuie dimensiunile reale, depărtările, spaţiul ţării. Şi acum, dintr-odată, ţara se-ntindea în faţa ei. Era o ţară mare? I se părea imensă! Şi ceea ce o umilea mai mult era că, deşi cunoştea, din carte şi de pe hartă, România din fir în păr, cu râuri, cu munţi, cu oraşe, cu judeţe, cu mine, cu principalele linii de căi ferate, privind pe geam nu-şi dădea sama unde se află şi în ce direcţie aleargă trenul… Ar fi dorit să aibă harta ţării la îndemjnă, să o deschidă, să desluşească direcţia, drumurile, regiunile prin care trecea. Ce ruşine, cu şase clase de liceu făcute, să nu ştie unde se află, să nu recunoască râul pe podul căruia trece chiar acum trenul, să nu ştie ce oraş mare este acela care se iveşte în zare! Dar îşi dădu sama, c-un fel de umilinţă, că chiar dac-ar fi avut harta la-ndemână, nu ar fi deschis-o. I-ar fi fost ruşine să se arate ea, prima elevă din clasă, atât de neştiutoare a drumului şi locurilor prin care treceau. Din acest motiv nici nu cuteză s-o întrebe pe doamna Frunzescu sau pe Rada, ci continuă să-şi furişeze privirea prin geam până ce se convinse că nici mama şi nici fata nu-i au grija, ci că discută cu aprindere organizările pe care le vor face la conac. Atunci îşi adânci privirile, fără nicio teamă, în lumina de dincolo de fereastra compartimentului.

Ce ţinuturi încântătoare se roteau domol în depărtări, ce lanuri bogate fugeau ameţitor în urma trenului, ce aromă îmbătătoare de grâne coapte venea prin geamul deschis! Ochii ei verzi scăpărau de plăcere, nările-i fine palpitau. Părea că s-a trezit în ea mumă-sa, Veta, din vremea fetiei, când ieşea, strălucitoare, la secere şi la bucurie, la soare şi! a cântec, cu alte fete lucrătoare alături ea!

Fără să-şi deie sama, începu să murmure un cântec, nu unul din cele învăţate în liceu, ci unul auzit şi învăţat de la mamă-sa, în primii ani ai copilăriei.

Deschise şi al doilea geam, de lângă ea, îşi scoase

capul în mireasma răcoroasă de-afară, şi murmură mai departe cântecul. Părea că intră în ea valuri de viaţă nouă, şi îşi simţi sufletul profund emoţionat. Nu-şi putea da sama de ce, dar i-ar fi plăcut să fie acolo, între lanurile de grâu în pârgă, lângă porumbul de-un verde întunecat, lângă căpiţele acelea de fân. Părea că acolo s-ar fi simţit mai acasă, mai în siguranţă decât la liceu, decât aici în tren sau decât la conacul spre care mergea. Regiunile nu-i erau cunoscute, dar unele semănau cu cele din satul ei natal! Murmura o doină adusă de-acasă; mireasma câmpului o îmbăta; valuri uşoare, de căldură dulce îi băteau inima. Ce frumoasă e natura, ce frumoasă e ţara! Şi toată ţara asta e acum a noastră. Cât e de mare şi cât e de bogată!

Se mustră în sine că nu s-a gândit niciodată la lucrul acesta, pe când învăţa la geografie sau la istorie. Ce rost mai poate avea învăţatul acela din carte? Iată, ei i se părea că abia acum începe să ia mai întâi contact cu ţara, să o cunoască, să o iubească. Datele, cifrele, numele reci – ce rost au dacă nu sunt însufleţite de sentimente? Intră reci în memorie şi nu-s de niciun folos; de aceea, de la o vreme, le. şi uiţi, ca şi când nu le-ai fi ştiut niciodată.

Rămase îndelung la fereastră, cu capul scos prin geamul deschis. În zări clipeau uneori brâiele de argint ale râurilor. Lunci întinse erau pline de căpiţe de fân sau de brazde care se uscau subt adierea soarelui înalt. Pătrundea până la ea mirosul ameţitor al fânului nou, al ierbii celite. Femei şi bărbaţi, în depărtări, siluete uşoare şi albe, lucrau la fân.

Tot pierzându-se în frumuseţea şi armonia naturii, păru a-şi uita cu totul şi unde se află, şi cine este. Internatul, anii de şcoală la oraş, păreau *ca* s-au retras undeva departe, în neguri. Poate că nici n-a fost ea şi nu este ea eleva care a străbătut clasele de liceu. Aceea, după cum o întrezăreşte uneori acum, e o domnişoară cam ciudată, pretenţioasă, nefirească, iar ea, aceea de-atunci, pare că se contopeşte cu ceea ce vedea.

Nu-şi dădu sama câtă vreme rămase la geam. Balaurul cel negru se unduia şi se răsucea mereu pe

alunecuşul lui de fier, şi duduia ca un vifor surd. Trecu prin câteva tunele, şi Ana se ruşină că nu ştia ce tunele-s acelea şi unde se află. Personajele, locurile se schimbau necontenit.

Mama şi fata îşi terminară, în sfârşit, poveştile, şi doamna Frunzescu zise:

— Aibi grijă, Ano, să nu-ţi întren vreun grăunte de funingine în ochi. E cea mai usturătoare durere, şi grăuntele acela cu greu se poate scoate. Odată, două ceasuri m-am chinuit, ajutată de toată lumea din compartiment, până am reuşit să scot un astfel de firicel negru. Şi ochiul mi-a rămas roşu o săptămână.

Rada îşi scoase şi ea capul pe geam, dar după o scurtă rotire a privirii, părându-i-se că nu vede nimic interesant, se aşează iarăşi pe banchetă, în faţa mamei sale. Ele nu-şi întorceau capuj spre geam decât atunci când trenul lor trecea cu vuiet, fără să se oprească, pe lângă câte o gară mică; părea că nu le interesează nimic din ceea ce exista dincolo de păreţii compartimentului.

— Ce gară a fost asta, mamă?

— Habar n-am!

— Dar oraşul care a rămas în dreapta?

— N-am idee!

Şi iarăşi se întorceau la sporovăiala lor despre aranjamentele pe care le vor face la conac în vara aceasta.

Din asemenea schimburi de cuvinte Ana înţelese că nici Rada, nici maică-sa nu se orientau mai bine decât ea. Puncte de orientare erau numai gările în care trenul se oprea şi ale căror nume le puteau citi. Chiar şi în aceste situaţii doamna Frunzescu spunea uneori prăpăstii, de care, câteodată, nu se mira nici Rada, dovadă că nici ea nu ştia mai mult. Alteori, doamna Frunzescu părea o virtuoază a confuziilor: în gura ei, Mureşul devenea Olt, şi Oltul Mureş, Someşul Târnave, iar Târnavele Someş.

Ceea ce o uimea mai mult pe Ana nu era lipsa aceasta de cunoştinţe şi de orientare geografică, deşi gazdele ei se lăudau că au făcut de foarte multe ori drumul acesta lung: neştiinţa lor o scuza într-o oarecare măsură

pe a ei; ceea ce e mira era nepăsarea cu care, şi mama şi fata, îşi dezvăluiau «fără cia cunoştinţelor. Ele nu se simţeau umilite că nu ştiu prin ce regiune trec, ce râu, ce oraş sau ce munţi se văd în zare. Doamna Frunzescu cunoştea doar două-trei staţii, noduri de căi ferate, şi atât. Pe ele nu le interesa frumuseţea ţării, natura însăşi. Atunci de ce se duceau să se izoleze într-un conac la ţară, în mijlocul câmpului?

Unda unui uşor sentiment de înstrăinare faţă de ele îi trecu prin suflet. Simţea instinctiv că Rada şi mama ei sine dintr-un alt aluat decât ea. În răstimpul de când le vizita, niciodată, până acum, nu-şi dăduse sama de această deosebire dintre ea şi ele.

Pe câtă vreme mama şi fata rămâneau nepăsătoare la frumuseţile naturii şi nu se sinchiseau de lipsajor de cunoştinţe ca şi când ar fi fost un lucru de la sine înţeles că nu erau datoare să cunoască regiunile şi oraşele prin care treceau –, Ann se ruşina de neştiinţa ei.

De-aceea fu foarte recunoscătoare unui domn tânăr şi voinic, care, după ce trenul plecă dintr-o gară, intră în compartimentul lor, ţinând de mână un băiat de vreo doisprezece ani, elev de liceu. Cei doi se aşezară la unul din geamurile deschise, şi tatăl începu să-i dea copiluluilămuriri despre toate regiunile prin care treceau, despre gan, despre oraşe, despre râuri.

Răspunsurile tatălui la întrebările băiatului îi ajutară Anei să se orienteze în spaţiu. Ea îşi închipui din memorie harta României, căută cu gândul, pe hartă, locurile şi râurile pomenite de călător, şi, reuşind să stabilească cele patru puncte cardinale, în mintea sa începu să se facă lumină. Părea că se deschide o cărare, că întunericul rămâne de-o parte şi de alta, şi reuşi să identifice, pe harta din închipuire, linia căii i erate principale pe care gonea acceleratul şi localităţile prin care treceau sau prin care urmau să treacă.

În chipul acesta începu să se poată orienta, şi simţi o caldă satisfacţie. Cu cât se lămurea mai bine pe unde trecea, cu atât simţea cum creşte ea însăşi în importanţă.

Uneori arunca, cu coada ochiului, o privire de desconsiderare spre doamna şi spre domnişoara Frunzescu, care nici nu bănuiau ce progrese făcuse ea.

Odată cu înnoptarea, geamurile fură închise, şi Ana se aşează lângă prietena ea. I se părea că vine de foarte departe.

— Eşti obosită – zise doamna Frunzescu.

— Ai stat prea mult la geam. Numai de n-ai fi răcit…

— Nu! Vă rog să n-aveţi nicio grijă. Nu-s obosită. Mai degrabă aş putea spune că-mi pare rău că s-a întunecat prea devreme.

Doamna Frunzescu o privi în treacăt; era vădit că nu înţelegea ce spusese Ana. Ea coborî din reţeaua de bagaje o valiză şi începu să scoată pacheţele înfăşurate în hârtie albă, aşezându-le pe şervetul mare întins pe banchetă.

— Dacă nu eşti obosită, eşti desigur flămândă – zise doamna Frunzescu.

— De altfel, Rada şi cu mine am flămânzit. Trebuie să ştii că noi n-am stat degeaba câtă vreme ai privit pe geam. Spun numai în treacăt: iubirea asta de natură mi se pare că-i o dovadă de talent şi de înclinări poetice. Eu şi cu Rada suntem mai practice. Noi am aranjat toate încăperile conacului, aşa că, ajungând acolo, nu avem decât să punem fiecare lucru la locul pe care i l-am fixat de pe-acum.

— Şi camera ta e aranjată gata! – zise Rada.

— E vecină cu a mea. Întocmai cum mi-am închipuit şi cum mi-am dorit.

— Cred că nu ţi-a fost prea greu să-ţi împlineşti dorinţa. Doamna Frunzescu se bucură ori de câte ori îţi poate face o plăcere.

— De data asta n-a fost tocmai uşor – zise doamna Frunzescu.

— Nu avem, deşi casa e mare, decât două camere de locuit, la etaj, care să comunice între ele şi să fie şi cu geamurile spre grădină. Până anul acesta, au fost rezervate mereu pentru Jean şi pentru văru-său, Scarlat, care în fiecare vară venea cel puţin o lună la noi. E numai

cu trei ani mai în vârstă ca Jean, şi până acum doi ani, de mic copil, a fost necontenit la noi, verile. Anul ăsta mamă-sa m-a înştiinţat că nu e sigură venirea lui în ţară, că poate nu i se va da concediu. Ei, dar chiar de va veni, şi el şi Jean sunt bărbaţi de-acuma, vor putea sta şi în alte camere. Întâietatea o are totdeauna tinereţea.

Mâncând friptură rece de pui, ascultând-o pe doamna Frunzescu vorbind despre conac şi despre o sumedenie de rudenii care făceau acolo scurte vizite; punând întrebări Radei; ascultând întrebările pe care i le punea mereu tatălui său puiul de licean, mândru de chipiul pe care şi-l punea mereu în cap, ca şi de numărul de ordine cusut pe mâneca stângă, la care îşi arunca din când ochii, încet-încet, Ana se trezi la realitatea dintre cei patru păreţi ai compartimentului. Şi îşi dădu sama că, de când plecaseră, a fost foarte puţin atentă faţă de gazda sa. Încercă acum s-o aducă în centrul conversaţiei dintre ele trei şi o rugă să le vorbească despre conac. Doamna Frunzescu începu, plină de importanţa cunoştinţelor ei în acest domeniu, să povestească istoria clădirii conacului la care mergeau, poveste pe care şi Rada o cunoştea numai fragmentar.

Conacul, cu moşia ce le mai rămăsese după expropriere, era zestre a doamnei Frunzescu. îl ridicase moşul său, unul Manicatide, însurat cu o fată de boier de neam bun. Înainte, pe acel loc fusese un han la drumul mare, ţinut ani îndelungaţi tot de negustori din neamul Manicatide, până la cel din urmă, care cumpărase de la un vel-spătar moşia de alături şi reuşise să se-nsoare cu fata boierului.

Străbuna aceea ceruse ca hanul să fie dărâmat de pe moşie, şi hangiul nu avusese încotro, cu toate că el ar fi ţinut şi mai departe hanul, pentru că din venitul hanului ajunsese el boier. Dar femeia nici nu voise să audă. Un an n-a vrut să se mişte din casa părintească de la Bucureşti, până ce bărbatu-său n-a şters urma trecutului, dărâmând vechiul han, şi până nu a clădit, cu meşteri buni şi după modelul unui vestit conac boieresc, locuinţa de-acum. Străbuna aceea i-a făcut şi alte ponturi grecului. După vreo

cincisprezece ani, l-a lăsat cu trei copii şi a cerut despărţenie. N-a mai aşteptat nici despărţenia, ci a fugit în ţări străine cu un văr al ei de-al doilea. Dar după moartea grecului – că fusese cu treizeci de ani mai bătrân ca ea, la cununie –, femeia a venit la copii şi la moşie şi s-a adeverit o foarte pricepută şi energică administratoare şi o foarte iubitoare mamă. Ea a ridicat mai toate clădirile din curtea conacului, şi a mai cumpărat pământ, înnădindu-l la vechiul trup al moşiei.

Reparaţii radicale i-a făcut tatăl doamnei Frunzescu, după răscoalele ţărăneşti din 1907, când nu scăpase nici el de foc. Atunci au fost clădite din nou şi grajdurile, care fuseseră dărâmate, şi hambarele şi alte acareturi.

— Dacă ar fi ştiut că vine exproprierea, nu cheltuia tata nimic – îşi sfârşi doamna Frunzescu povestirea.

— Acareturile sunt prea multe şi prea mari pentru pământul care ne-a mai rămas. Şi lucrurile care stau pustii, care nu sunt folosite, se strică mai repede decât cele întrebuinţate. De altfel, suntem pe cale să scăpăm de pământ, să rămânem numai cu casa şi cu parcul. Ni-l cer mereu ţăranii. Vrea să-l cumpere obştea satului. Pentru că, ştiţi, fetelor, un lucru: ţăranii ăştia nu se satură de pământ decât când îi astupă pământul. Deşi nu ne-a mai rămas din moşie decât un petec, se uită la noi cu duşmănie, ca şi când n-am avea dreptul nici la atât.

Cuvintele din urmă le rosti cu răutate, cu buzele subţiate, ceea ce o miră foarte mult pe Ana.

Puiul de licean adormise cu capul pe genunchii tatălui său, care, deşi părea că nu ascultă povestirea doamnei Frunzescu, intră deodată în vorbă.

— Vă rog să mă iertaţi, doamnă – zise el.

— Aş avea ceva de adăugat la observaţia dumneavoastră că ţăranii nu be satură niciodată de pământ. Nu e nici ură la mijloc, nici duşmănie. E o nevoie crudă: ţăranii, într-adevăr, nu au pământul care le trebuie.

— Aş, nu e ură, nu e duşmănie! Dar oare aţi uitat de 1907?

— Atunci a fost altceva, a fost o răscoală. Dar în urma

ei. a rămas deschisă, în văzul tuturor, rana adâncă a ţărănimii: lipsa de pământ.

— Dacă n-au nici acum destul, când ne-au luat aproape tot ce-am avut, când vor mai putea fi mulţumiţi?

— Bu sunt inspector agronom, doamnă, şi sunt perfect informat. Cel puţin asupra regiunilor unde înţeleg că e şi conacul dumneavoastră.

— Dar acolo nu li s-a dat pământ?

— S-a dat, ca pretutindeni, dar nu-i de-ajuns. Două-trei hectare sunt prea puţine pentru a întemeia o gospodărie. Şi, în opt ani, nici astea n-au mai rămas întregi: s-au împărţit între copii. Fărâmiţarea asta continuă a proprietăţii o să ne ducă la ocumplită sărăcie. Pământ aproape că nu mai este de unde să li se deie.

— Ba se vede că mai este! Iată, noi, de răul lor, va trebui să le vindem şi ce mai avem. Eu aş mai răbda, nu m-aş grăbi, dar bărbatul meu nu mai poate suferi ostilitatea ţăranilor şi pagubele ce ni le fac în fiecare an. Dac-ar fi după mine, eu i-aş lăsa să aştepte până li s-ar strepezii dinţii.

Ana tresări uimită: încă nu o auzise pe doamna Frunzescu pronunţând asemenea cuvinte. Era ceva străin în ea, ceva ce nu cunoscuse până acum; şi vocea aceea înţepată, atitudinea aceea duşmănoasă cu care vorbise despre ţărani…

Nu era numai uimită, ci se simţea de-a dreptul jignită. Pentru întâia oară, după o lungă bucată de vreme, îi veniră în minte părinţii săi. Adevărat că acuma erau orăşeni, dar ei veniseră dintr-un sat, dintr-o veche casă ţărănească, dintre oameni asemenea acelora despre care vorbise cu atâta ură cucoana asta care se pretinde delicată.

Instinctiv aruncă o privire de prietenie şi de recunoştinţă către domnul cel străin, care răspunse:

— Nu cred să mă înşel afirmând că ostilitatea de care vorbiţi nu este altceva – ca pretutindeni de altfel – decât expresia nemulţumirii ţăranului că nu are pământul care-i trebuie. Aşa cum am făcut noi reforma agrară, doamnă, nu

a adus la rezultatul aşteptat. Nu am rezolvat mai nimic până acum, şi dacă nu se vor lua măsuri…

— Nu! Un rezultat a avut! A distrus o mulţime de familii şi a redus exportul. De-acuma, treaba Statului ce încercări va mai face. Pe noi nu ne mai interesează.

Trenul luneca în noapte, şi în compartiment se făcu linişte. Liceanul dormea adânc. Tatăl său se uită la ceas, şi-l puse cu o mişcare repede în buzunar. Apoi îşi trezi cu glas domol copilul.

— Ajungem acasă, Nicule. Şezi binişor, să pot cobori bagajele.

Elevul se frecă la ochi şi îşi strâmbă puţin gura de parcă ar fi fost gata să plângă. Dar văzând lumea străină din compartiment, şi mai ales pe cele două domnişoare, care se uitau la el surâzând, îşi reveni numaidecât şi începu să-şi aranjeze haina.

Trenul îşi încetini mersul şi se opri într-o staţie. Inspectorul agricol le dori noapte-bună, copilul spuse sfios bună-sara, şi ieşiră.

— Ce idiot şi inspectorul ăsta! Vrea să facă din negru alb. Cică ura ce ne-o nutresc ţăranii nu e ură, ci o poruncă a instinctului lor de conservare. Haida de! Dar înainte de 1907 cum au trăit ţăranii, pe marile moşii, fără să cunoască acest instinct? Şi au trăit veacuri de-a rândul, şi au trăit mai bine ca acum! Atunci, când li se termina porumbul, dădeau fuga la conac. Acum crapă de foame. Nimeni nu mai are rezerve.

Cele două eleve tăcură. Pe Rada nu o interesase conversaţia şi nu o urmărise; iar inima Anei era strânsă, înciudată. De ce era atât de pornită doamna Frunzescu împotriva ţăranilor? Nu avea avere destulă? Nu avea cu ce trăi? De ce n-ar lăsa şi pe alţii să trăiască?

Ana nu înţelegea pornirea de vrăjmăşie ce se ridicase în ea faţă de mama Radei. Dar, instinctiv, simţea că e departe de ea. Şi se ridică de lângă Rada, se înfundă în colţul compartimentului de lângă fereastră şi închise ochii. Voia să le facă să creadă că i se făcuse dintr-odată somn şi că adormise îndată. Dar somnul nu-i veni decât târziu.

Întâi adormiră Rada şi mamă-sa, după ce stinseră lumina şi nu mai rămase decât umbra uşoară, albastră, a becului de sus.

Ana se frământă multă vreme cu gândurile. Îşi dădea pentru prima oară sama de deosebirea dintre ea şi familia Frunzescu. Când intrase în liceu, nu avusese decât o singură dorinţă: să semene cât mai mult cu celelalte eleve, cu cele venite din clasa intelectualilor, din părinţi «domni». Să le semene şi să le întreacă. Şi după ce a ajuns întâia în clasă, dorise să înveţe să se poarte ca oricare dintre colegele ei, nu numai în internat, ci şi în societatea pe care înainte n-o cunoscuse. Pământul făgăduinţei era pentru ea să ajungă în rând cu colegele ei, să nu se mai întoarcă niciodată de unde plecase.

De-aici pornise şi dorinţa ei de a nu se mai întoarce, în timpul vacanţei, la locuinţa părintească, şi răceala ei faţă de părinţi, răceală care mergea până la o brutală nesimţire.

Toate gândurile ei zvăpăiate de copilă se învârtiseră în jurul dorinţei de-a ajunge o domnişoară adevărată, de a-şi pregăti o carieră care să o asigure că nu se va mai întoarce niciodată în sat, la sapă, la seceră, la fus, la război.

Şi iată că, în drumul acesta cu trenul, îi veniseră, pentru întâia oară, şi altfel de gânduri, care o chemau spre trecutul ei aşa de apropiat, şi care îi aduseră aminte şi de părinţii ei. Avea senzaţia că abia în drumul acesta s-a smuls definitiv din copilărie şi că gândeşte aşezat, serios. Şi-i părea că dintr-odată a-nceput să vadă lucrurile printr-o prismă nouă. Da, între ea şi cele două femei, care, iată, dormeau cu capetele căzute-n piept, era o deosebire fundamentală, una interioară, de simţire, de atitudine.

Cu ochii închişi, în semiîntunerecul din compartiment, în goana ce răsuna săc, în noapte, a trenului, Ana avu dintr-odată sentimentul că este superioară celor două, superioară prin chiar deosebirea constatată între ea şi ele. Dar ceva o oprea să-şi facă din acest sentiment o convingere, ca şi când, clacă ar fi ajuns

la convingerea aceasta, ar fi trebuit să renunţe la întreg idealul ei de până acum şi să se întoarcă de pe drumul pe care înaintase cu atâta hotărâre. «Nu, nu mă voi întoarce – îşi zise Ana.

— La urma urmelor, de ce nu aş înţelege atitudinea ostilă a doamnei Frunzescu faţă de ţărani, când din cauza lor şi-a pierdut partea cea mai mare din moşie? Nu e un sentiment firesc? Ba este!» Argumentarea, deşi i se păru reuşită, nu o linişti. Dar, de la o vreme, obosita, plictisită, începu să asculte cadenţa trenului în noapte, şi adormi.

VII

Ana rămase nespus de mirată când, ajungând în gara de destinaţie, văzu câte bagaje se îngrămădeau în caruţai larga oprită în spatele trăsurii ce urma sa le ducă la conac în compartiment, în reţele, nu fuseseră decât i geandane la plecare, celelalte fuseseră date la vagonul de bagaje. Ana nu ştiuse nimic de ele. Se miră şi se ruşină, gândindu-se că tot ce-şi luase ea la drum încăpuse într-un cufăr mijlociu. Ce vor fi adus în atâtea pachete şi geamantane?

Drumul până la conac ţinu un ceas, în trapul cailor. Era un drum de hotar, îngust, nisipos, care trecea printre lanuri de grâu şi de porumb. Trăsura, cu arcuri, înainta lin pe drumul nisipos, ridicând un nor de praf gros, pe care vântul, spre norocul călătoarelor, îl ducea departe, în stânga. Caii erau voinici şi grei, cai de povară, ca şi cei înhămaţi la căruţa cu bagaje.

— De la reformă nu mai ţinem cai de lux – zise doamna Frunzescu, adresându-se Anei, ca pentru o explicaţie.

— Nu ne mai rentează şi nici nu mai avem chef. Jean mai ţinea un cal de călărie anul trecut. Nici nu ştiu dacă-l mai are şi acum, adăugă ea, privind întrebător spre Rada.

— Calu-i aci, coniţă, unde să fie? răspunse omul de pe capră, în locul Radei.

— N-am auzit, de la tata sau de la Jean, că l-ar fi vândut! răspunse şi fata.

— Cum să-l vândă, domnişoară?! Cine să-l vândă?! Păi, ce-ar-face boierul cel tânăr fără el? E bine, sănătos, şi-

l aşteaptă pe domnul Jean. De câte ori aude glas străin prin curte, nechează. Crede că i-a venit stăpânul. Vine azi şi dumnealui?

— Peste vreo săptămână, Petre. N-a isprăvit încă examenele, zise Rada.

— Să-l ajute Dumnezeu să vie sănătos! Calul ştiu că-l aşteaptă!

Ana fu din nou pătrunsă de farmecul naturii. Mireasma apropiată a lamirilor, a câmpului, îi trezea amintiri din copilărie. I se părea că merge acasă. Închise ochii şi ascultă ca în vis conversaţia ce începu între doamna Frunzescu şi omul de pe capră.

— Griul nostru este tot aşa de bun ca şi ăsta prin care trecem?

— Ba-i mai bun, coniţă. De şapte ani n-am mai văzut aşa grâu bun! într-o săptămână trebuie să băgăm secerătorii.

— N-a căzut la ploile astea multe?

— Nu, coniţă, că domnu' Manole a pus în primăvară de l-au păscut oile.

— Da' Manole ce mai face?

— Sănătos tun, coniţa, şi, după felul lui, mereu călare pe toate drumurile moşiei. Da' acum o înconjură uşor, nu ca mai demult.

— Au mai făcut ţăranii pagube în anul ăsta?

— Păi, cine-i dezvaţă pe ei de năravul cel rău? Au încercat, coniţă, au încercat şi-n iest an. Da' domnu' Manole le-a prins de veste şi n-au putut face nimic. Iacă, o cositură în lunca Barnii, ca de două-trei cară de fân. Altceva nimic, decât că le-a mai închis domnu' Manole vitele de câteva ori, prinse-n trifoişte, şi i-a globit de i-a ars. Încolo, nicio pagubă.

— Da' tot mai râvnesc să cumpere moşia?

— Păi, de râvnit, pân' la moarte! C-aşa-i omul: n-are niciodată pământ destul! Da' cine le-o mai vinde? Că ei ar vrea s-o aibă pe nimic, ca la reformă. Da' chiar s-o plătească cu galbeni grei, de-acuma n-o mai vindem. Aşa spune şi domnu' Manole.

Doamna Frunzescu se înveseli.

— I-auzi! Aşa aţi hotărât voi?! Nu mai spune!

— Cum de nu! Ar fi mare păcat să se vândă! Aşa spune şi domnu' Manole. Moşia aduce, şi nu lunecă cum lunecă banii. Apoi, conacul fără moşie nu mai plăteşte nimic! Să vedeţi că sunt în jur vreo două, care au rămas numai cu curtea şi grădina, şi au început să se dărâme! S-adăpostesc în ele cucuvăile.

— Dar aţi deschis ferestrele? Aţi aerisit bine camerele?

— Vai de mine, coniţă, cum de nu! Parcă de când a primit scrisoarea a mai lăsat domnu' Manole pe vreun om să rămâie fără treabă? Totul e curat de străluceşte; şi iarba pe cărări e tunsă, şi straturile de flori sunt plivite şi săpate… Ba, e frumos la noi! Dar ce-ar fi dacă s-ar vinde moşia? Unde-ar mai fi slugile care să ţină rânduială în curte şi-n grădină? într-un an ar creşte cucuta în locul trandafirilor!…

— Pe mine încă nu mă prea trage inima să vindem, bade Petre, da' boierul zice că nu mai poate răbda duşmănia oamenilor pentru că ne-a mai rămas petecul ăsta de pământ.

Să nu-l doară capu' pe boieru' pentru atâta lucru!

Aşa-s oamenii noştri, se uită chiorâş la moşie vreo câţiva ani, până mai cred că se pe atinge de ea, apoi se liniştesc. Vezi dumneata, coniţă, aşa-i omu'! A-nceput să ia? Ar lua mereu, şi-ar vrea să creadă că toate-s de luat. Dar vor mai trece câţiva ani şi se vor dumiri că ce le-a rămas boierilor e bun rămas, pe vecie, ş-atunci se vor împăca cu legea, cum erau împăcaţi înainte de reformă. Dacă-l porneşti odată pe om, e cam greu să-l opreşti dintr-una, da' pe urmă, când vede că n-are-ncotro, se opreşte el singur, de voie, de nevoie…

— N-ar fi rău să-i vorbeşti aşa şi domnului judecător.

— De vorbit e mai greu, că dumnealui nu dă cu veacul pe-aci, dar de scris i-a scris de multe ori domnu' Manole. Şi a pus în scrisoare şi vorbe ca astea ale mele. Că eu cu domnu' Manole stăm de multe ori şi chibzuim în fel

şi chip. Şi totdeauna rămânem la încheierea că ar fi mare pagubă să se vândă moşia. E vatră veche. Dumneata te tragi din neamul care a împlântat parul aci, da' boierul are moşia într-alt colţ de ţară. Dumnealui nu se simte legat de locul ăsta. Domnul Jean însă îţi seamănă dumitale. El nu vrea s-audă de vânzarea moşiei.

— V-a spus el vouă?

— Domnul Jean? Mie şi lui domnu' Manole? Da' de câte ori!

— Asta mă bucură, Petre – răspunse veselă doamna Frunzescu.

— Cât puteţi, arătaţi-i şi lui că moşia produce bine, că e rentabilă.

— Ce să-i arătăm! Parcă nu cunoaşte dumnealui! Doar de-aceea-i inginer! Socotelile pe care domnu' Manole le face într-o zi, domnu' Jean le face într-un ceas! Ce să-i spunem noi? Nu ştie dumnealui? Nu face măsurători în fiecare vară? Şi nu plănuieşte cu domnu' Manole cum să-mpartă, ce să semene toamna?

Vorbiră despre slugi, care mai sunt, care s-au schimbat, care s-au însurat ori s-au măritat, care au murit, dintre ei ori dintre ai lor, mai apropiaţi, care locuiau în sat.

— Nu s-a prăpădit, coniţă, decât jupâneasa Safta.

— Cum?! A murit Safta?!

— Păi, doar n-avea să trăiască cât dealurile, coniţă, că era neagră şi uscată, de bătrână, ca un ciot, mai ales începând de prin dulcele Crăciunului. S-a ţinut ea până a putut, da-n urmă anii răzbesc pe toată lumea.

— N-avea mai mult de şaptezeci.

— Ba, bătuse şi optzeci, coniţă. Ne-a spus chiar ea, când a simţit că i s-apropie sfârşitul. Şi-a ascuns ea anii pân-a putut, da' pe urma n-a mai avut de ce-i ascunde. Ne-a vorbit, în ceasurile din urmă, de toţi stăpânii care s-au perindat pe-aci, căci ştia pe toţi, şi pe cei morţi înaintea venirii ei la conac. Da' nici nu ştiu dacă ni-i spunea anume ori vorbea într-aiurea, ca din gura morţii. N-a vorbit pustiu decât două zile şi două nopţi. Apoi i-a venit înecul şi s-a dus!

— Păcat de ea! O chelăriţă ca Safta nu mai găseşti astăzi!…

— Da, a fost o femeie cu credinţă, n-avem ce zice, nici eu domnu’ Manole, ca şi dumneavoastră. Da, săraca, dacă mai trăia, numai se chinuia, că-i fusese lovită partea stângă, şi nu se mai putea mişca.

— Ei, şi Manole ăsta să nu ne scrie nimic!…

— Rău a făcut că nu v-a scris! Da’ poate c-a uitat, că are şi dumnealui destule pe cap.

Până la conac, doamna Frunzescu se informă de tot ce voia să ştie.

Moş Petre era un om de credinţă care vieţuia la curte de vreo patru decenii. Rămăsese de tânăr văduv şi fără copii, şi fusese atât de scârbit de viaţă, încât nu-i mai trecuse prin cap gândul altei însurători. Pentru el se isprăviseră toate odată cu îngroparea moartei, o femeie frumoasă, după care plânsese tot satul cu lacrămi grele. De-atunci se alipise de curtea boierească şi trăia numai pentru boierii lui şi pentru Manole, administratorul moşiei.

Era vechi de zile şi Manole; de treizeci de ani, de când era administrator, văzuse destule, şi bune şi rele, şi în neamul stăpânilor – era un fel de rudenie scăpătată a doamnei Frunzescu –, şi în pârjolul răscoalelor, şi la reformă, şi în recoltele moşiei. Trecuse prin toate, ieşise din toate biruitor, dar după împărţirea pământului la ţărani rămăsese cu senzaţia dureroasă că însuşi trupul lui fusese amputat. Aşa de mult se identificase cu moşia şi cu interesele stăpânilor ei.

Ana ascultă cu băgare de seamă conversaţia dintre doamna Frunzescu şi moş Petre, şi gazda sa i se păru mai simpatică acum decât după discuţia din tren, cu inspectorul agronom, înţelese că doamna Frunzescu are simţul practic al vieţii, şi bănui că ea se interesa de moşie mai mult decât soţul ei, magistratul. Totodată observă că pe Rada nu o interesa deloc convorbirea dintre mamă-sa şi moş Petre, pentru ca mereu se apleca la urechea ei şi-i amintea de câte un lucru petrecut la şcoală, făcând din când în când câte-o observaţie înţepătoare la adresa

cutărei colege sau a cutarei profesoare. Numai când apăru în zare conacul, începu să bată din palme şi se ridică în picioare ca să-l vadă mai t>ine.

Zilele petrecute la conac fură o continuă încântare pentru Ana Muja. Casa era o vilă cu etaj, cu două balcoane, cu acoperişul cochet, cu decoraţii spumoase a parcanului de lemn vopsit verde. Întreaga clădire avea o înfăţişare tinerească, delicată. Nu era în ea nimic masiv; părea mai curând o întruchipare de carton, de vis, de poveste – aşa i se părea uneori Anei. Dar era construită din materiale foarte bune, rezistente. Pe dinafară era spoită într-o culoare ruginie. Înăuntru, şi culoarele şi camerele, şi sala de mâncare, totul era văruit proaspăt, spre marea bucurie a Anei, care se simţi parcă mai la îndemână împresurată de albul acesta strălucitor care răspândea un aer de intimitate şi curăţenie. Îşi aduse aminte de casa lor din sat, unde nu mai pusese piciorul de la intrarea în liceu. Odăile aveau plafonul susţinut de grinzi de brad, întocmai ca la ei acasă, ba, în vreo două camere, simţi şi mireasma busuiocului uscat, de la grindă.

În mediul acesta, totuşi străin, Ana îşi află numaidecât un razim în asemănarea cu casa lor din sat, şi pentru prima oară de când era la liceu, nu se simţi umilită gândindu-se la patul în care dormea acasă. Văzu în camerele conacului astfel de paturi simple, din lemn de brad.

Cotrobăi, împreună cu Rada, întreaga vilă, toate acareturile din curte, şi în două-trei zile nu-i mai rămăsese nimic necunoscut, de la salonul de primire până la cel din urmă hambar plin cu porumb. Părea că nu mai sunt fete trecute de optsprezece ani, ci nişte copile neastâmpărate, care, aprinse de curiozitate, vor să cunoască toate câte le-nconjoară.

În alte câteva zile scotociră toate tufişurile din grădină, se aplecară asupra fiecărui strat de flori, mirosiră toţi bobocii de trandafir, găsiră toate cuiburile de pasări din parc, şi nu se mai saturau să alerge prin soare, cu pletele în vânt, cu genunchii goi, cu sandale albe în

picioare.

Zburdau ca nişte mânji primăvara, scoşi la soare din înţunereculgrajdului, şi uneori alergau să vadă care fuge mai iute, până ce li se tăia respiraţia.

Ana avu astfel prilejul să cunoască în câteva zile tot conacul şi tot jurul, şi de aceea nu se miră când, într-o sară, doamna Frunzescu îi spuse, după cină, administratorului:

— Ţin să-ţi mulţumesc, domnule Manole; ca în fiecare an, pretutindeni e rânduială, toate sunt la locul lor.

Era, într-adevăr, o perfectă rânduială pretutindeni, se vedea grija, supravegherea de fiecare zi a unui om şi conştiincios, şi sever. Toate curţile erau măturate proaspăt; clăile de fân, girezile de paie erau ca pieptănate. Grajdurile erau curate şi aşternute cu paie proaspete. Iar popoarele de găini, de raţe, de curci şi de gâşte, în ogrăzile lor, păreau un decor exotic al întregii gospodării. Ana nu văzuse încă niciodată atâtea galiţe adunate la un loc.

Laudele le merita, desigur, în primul rând Manole. Dar nici moş Petre, mâna dreaptă a administratorului, nu putea fi uitat fără a se face o nedreptate din acelea strigătoare la cer. Cele două eleve, în colindările lor, mereu se împiedicau de bătrân: şi în curte, şi în bucătărie, şi în grădină, şi în grajd, şi în curtea în care erau închise nutreţurile. Striga dup-o femeie, dup-o slujnică, răcnea la un mânz, zburătăcea câte-o găină ieşită din îngrăditura pasărilor, ridica un gătej de jos, punea la locul ei securea, se certa cu femeile de la bucătărie, ba afla, pe unde nu le bănuia nimeni, şi cuibarele ascunse.

Din felul cum îi vorbea se vedea că-doamna Frunzescu ţine foarte mult la el. Adesea putea fi văzută în odăiţa lui. Îi ducea câte-o sticlă de vin bun, sau de rachiu. Ba îi ducea şi friptură rece cu pâne albă şi mai ales un fel de slănină subţire despre care ştia că-i place bătrânului.

Ana îndrăgise repede viaţa la conac: era în mijlocul belşugului, avea toată libertatea şi zburda după pofta imnm, fără a supăra pe nimeni. Şi astfel se simţi mai legată de prietena ei, de întreaga familie, şi parcă mai străină ca

oricând de ai ei de-acasă.

Senzaţia belşugului îi pătrunse în sânge ca o mulţumire supremă. Ce fericire să ai de toate! Lanuri de gnu, cirezi de vite turme de oi, toate bunătăţile pământului. E de-ajuns să întinzi mâna! Şi să ai o astfel de locuinţa, cu cincisprezece camere, cu curţile astea largi, cu acareturi multe, cu o chroaie de slugi şi de slujnice! Să se uite toţi la a ne ca lat o fiinţa de pe altă lume, să încerce aţi ghici gândurile şi dorinţele, ca să ţi le împlinească!

Ce plăcere, ce fermecător este să fii bogat!

Hei! Aceasta e adevărata viaţă! Nu aceea pe care o trăiesc părinţii ei. Şi dintr-odată îşi aduse aminte de strâmtorarea tatălui său, care a trebuit să ia avans asupra salariului ca să-i poată face ei rost de banii necesari pentru zestrea neînsemnată cu care plecase în vacanţă! Gândul acesta o umili şi o tulbură adânc. Trezi din nou în ea dispreţul pentru cei lipsiţi şi admiraţia pentru cei ce aveau de toate din belşug. Toate sentimentele şi gândurile ei se înecară din nou ca într-o apă tulbure: «De ce nu-s şi părinţii mei aşa de avu-i? De ce nu m-am născut şi eu din părinţi bogaţi?» Şi simţi o ciudă răutăcioasă faţă de tatăl ei, care locuia într-o pivniţă şi pe care ea îl declara «funcţionar de bancă». < De ce nu sunt şi-ai mei bogaţi ca familia Frunzescu?»

Un gând se lumină în mintea ei zbuciumată: «Dacă eşti sărac, nu poţi fi nici domn, nici fericit. Da, acesta e adevărul. Acesta e gândul în jurul căruia m-am învârtit mereu de când am început să fiu invitată în familiile colegelor mele. Am dorit aceste invitaţii ca să-mi pot face o educaţie pe care nu o aveam şi pe care nici liceul şi nici internatul nu mi-o puteau da. Am ajuns să cunosc în bună parte întregul cod al manierelor alese, dar acum înţeleg că, fără belşug, fără bogăţie, nu am ce face cu ceea ce am învăţat. Cunoaşterea bunelor maniere, fără avuţie, te poate face şi mai nenorocit decât înainte. Iată că încă o dată am dat greş! Deci nu după însuşirea bunelor maniere trebuia să năzuiesc, ci după avuţie. Ce rost are chiar trecerea prin liceu, fără să te aştepte la sfârşit o avere, o situaţie

materială îmbelşugată? Cultura fără avere e numai chin. Carte trebuie să înveţe numai fetele avute. De ce m-au dat la liceu părinţii mei, dacă nu sunt decât nişte sărântoci de rând, cum îi ştie toată lumea?

Viaţa omului cult dar sărac nu poate fi decât ridiculă şi tragică. E ca şi când ai duce pe un copil într-o grădină cu pomi încărcaţi de fructe coapte şi i-ai spune: „Culege ce vreai!" Şi el nu poate ajunge cu mâna la niciun măr.

Este ispititoare şi încântătoare cunoaşterea lucrurilor neştiute, cultivarea intelectului şi a sensibilităţii. Dar nu poţi trăi tot ce simţi înalt şi frumos dacă nu eşti avut, dacă nu ai din belşug mijloacele materiale.

Eu, dacă m-am bucurat până acum, când şi când, de înlesnirile unei societăţi culte şi avute, m-am bucurat numai din mila ei. Chiar şi pentru a-mi putea petrece vacanţa aceasta am avut nevoie de bunăvoinţa familiei Frunzescu. Poate că acesta trebuia să fie primul obiectiv al asaltului meu: averea, belşugul! Dar cum aş fi putut ajunge la avere dacă părinţii mei nu au nimic?»

După multă frământare – vreme în care Rada se nelinişti, văzând-o mereu întunecată –, Ana ajunse la un luminiş:

«Eu n-am şi nu-mi pot aduna avere. Dar mă pot mărita cu un om avut – şi atunci şcoala, cultura mea vor avea un rost. Dacă nu voi fi în stare să mă mărit ca un om avut, îmi voi dovedi mie însămi că nu sunt vrednică să fac umbră pământului.»

La concluzia aceasta practică, rece, brutală, ajunse într-o sară de pe la sfârşitul lui iulie, în preajma plecării la mare, când înţelese c-ar avea nevoie de încă foarte multe lucruri pentru a fi bine echipată. Aici, în mijlocul câmpului, nu avea de unde să şi le cumpere, şi chiar dacă ar fi avut de unde, nu avea cu ce. În sfârşit, le-ar fi putut cumpăra şi la Constanţa, unde se vor opri o zi şi unde se găseau articolele de care avea nevoie. Dar de la cine să fi cerut banii trebuitori?

Gândurile acestea chinuitoare sfârşiră prin a-i schimba expresia, făcând-o mai serioasă, mai întunecată,

mai tăcută deciţ până atunci. Nepăsarea senină a copilăriei, ciire până atunci mai apărea uneori în comportamentul ei, dispăru de tot. Acum simţea că între ea şi Racla se aşternuse dintr-odată o mare distanţă: Rada era încă o fetişcană nepăsătoare, zgomotoasă şi vaporoasă, pe câtă vreme ea se simţea matură.

La schimbarea aceasta rapidă contribui şi Jean Frunzescu, care, de când sosise la conac, se uita la ea cu alţi ocin decât înainte, când se întâlneau, în vacanţele de sărbători, în familie. Subt privirile lui cercetătoare, Ana avea senzaţia că tânărul îi urmăreşte mişcările trupului dincolo de veşminte, şi, de ruşine, îi venea să plângă. «Ce l-a apucat? – se întreba Ana.

— M-am schimbat eu? Sunt mai liberă în purtări decât înainte? Sau, de h Crăciun, când l-am văzut ultima oară, s-a schimbat el, de se uită la mine de parcă nu m-ar mai fi

VaZNu, 5>schimbarea nu era în ea, ci în el! El avea alţi ochi, altă voce, alt mers când era în preajma ei.

La început Ana îşi zise că poate tânărul s-a îndrăgosat de ea. Şi gândul acesta îi înflori şi-i înmiresma sufletul” câteva zile. Dar curând înţelese că Jean Frunzescu nu era îndrăgostit, ci că urmărea altceva.

Dacă i s-ar fi povestit, n-ar fi crezut că un tânăr binecrescut, un om cult poate să se poarte necuviincios cu o fată.

Într-o sară, întârziind singură prin grădină, se trezi dintr-odată faţă-n faţă cu el. Ieşise parcă din pământ sau parc-ar fi pândit-o. În liniştea care se-nstăpânise peste toate, se auzea doar susurul mesteacănilor înşiruiţi pe lângă zidul ce-mprejmuia grădina şi… răsuflarea grea a tânărului care se apropia cu paşi hotărâţi de ea. Fără să spună o vorbă, i se alătură din mers şi-i înconjură cu un braţ mijlocul.

— Doamne sfinte, ai înnebunit?! îl întrebă Ana.

Din trupul lui întreg, din priviri, din obraji radia o dogoare respingătoare, greţoasă, care-i făcu silă. Se smuci din braţul care-i înconjura mijlocul, dar tânărul nu o scăpă,

ci o strânse mai cu putere. Atunci trupul ei zvâcni întreg, se încordă ca un arc, şi din câteva salturi ieşi în cărarea principală a grădinii şi fugi în curte.

Intră în camera ei şi, izbucnind în plâns, începu să-şi adune lucrurile. Era hotărâtă să plece cu primul tren.

Când o chemară la cină, pretextă că nu se simte bine şi nu coborî. O slujnică îi aduse un pahar cu lapte.

Se încuie în cameră, întorcând cheia şi în uşa dinspre odaia Radei. Îşi împachetase toate lucrurile. Era hotărâtă: dimineaţă o va ruga pe doamna Frunzescu să-i dea trăsura până la gară.

Când Rada, după cină, voi, ca de obicei, să intre în camera ei, Ana nu se mişcă din pat.

— M-am culcat şi mi-am pus o compresă cu apă răce la cap, scumpa mea. Te rog să mă ierţi, mă doare rău capul şi aş vrea să adorm cât mai curând.

— Dar ai luat o aspirină, un piramidón, ceva?

— Luat, răspunse repede Ana.

— Voiam să-ţi aduc eu unul.

— Nu mai e nevoie, dragă, mulţămesc. Niciodată n-am luat mai mult decât un bulin.

Rada se depărtă de uşă, dorindu-i însănătoşire grabnică. Pentru ziua următoare proiectaseră o excursie. Soseau şi nişte oaspeţi, nişte rude îndepărtate.

Ana se aşează pe marginea patului şi îşi luă capul în mână. Nu mai plângea. Obrajii-i erau palizi, de ceară. Nu! Nu se putea înşela. Atitudinea lui Jean fusese brutală, ruşinoasă şi adânc jignitoare. Nu l-ar fi crezut niciodată capabil de o asemenea purtare! Şi ce respiraţie grea avea! Parcă nu mai era om, ci animal.

Da, după jignirea aceasta, pe care ea nu ştia să o fi provocat în niciun fel, nu mai putea rămâne în casa familiei Frunzescu. Trebuia să plece! A, dacă ar fi fost o fată dintr-ale lor, de «familie», o fată cu avere, el n-ar fi îndrăznit să se poarte aşa de urât cu ea! A uitat că-i elevă de liceu, o elevă distinsă, şi s-a purtat cu ea cum s-ar fi purtat cu o slujnicuţă oarecare de la conac. Ce grozăvie! El, Jean, care până acuma vorbea cu dânsa respectuos, care, ca şi ceilalţi

tineri, o admira, să-şi permită, acum şi aici, în casa lor, unde ea era invitata Radei, să-şi permită o asemenea purtare!

O, desigur că dacă ar fi fost o fată de «familie bună», dacă ar fi fost avută, dacă ar fi făcut parte dintre prietenii lor de casă, cu care astfel de oameni se şi însoară, n-ar fi cutezat să se apropie de ea. Cel mult ar fi rugat-o, după o convorbire prietenească, s-o lase să-i sărute mâna.

Ah! Doamne! Se gândise că aici se va întâlni cu Jean, ba chiar la o apropiere între ei, dar nu la o astfel de apropiere!... îşi zugrăvise în închipuire un întreg roman de dragoste, cu începutul aici, la conac, cu continuarea la mare, şi pe urmă cu o căsătorie fericită, pe toată viaţa! Şi acum – ce dezamăgire cumplită!

Îşi simţi inima sângerând.

«Da – îşi zise ea –, în ochii acestor oameni, noi, fiind sărace şi neavând neamuri cunoscute lor, deşi învăţăm carte, nu valorăm mai mult decât o slujnică oarecare. De-aceea şi-a permis să se poarte aşa. Ce ruşine! Ce mişelie! Unde sunt cultura şi educaţia lor? Se laudă pe toate căile că sunt oameni subţiri, cu sentimente alese şi delicate. Aceasta este delicateţea lor?»

O clipă îi trecu prin minte să-l scuze: Nu cumva Jean băuse şi era ameţit de vin? Dar îşi aduse aminte că, în grădină, când se alipise de ea, nu mirosea deloc a băutură, şi că acasă, când se întâmpla să bea mai mult, Jean se ferea de obicei de oaspeţi, retrăgându-se în camera lui.

Nu, nu era băut! Instinctul ei nu o înşela. A fost pur şi simplu obraznic şi brutal, nevrednic de situaţia lui de student şi de fiu de magistrat. S-a purtat ruşinos, ca o brută!

Se întinse în pat, îşi îngropa capul în perna, şi începu să plângă din nou. Plânse până îşi simţi pieptul zdrobit. Apoi încep» să se gândească. Oare în lumea lor, Jean era o excepţie, sau aşa se purtau toţi? Dacă toţi sunt ca Jean, atunci atitudinea unei fete faţă de ei trebuie să fie altfel decât a fost atitudinea ei până acum. Ar putea să se poarte şi ea într-alt fel decât s-a purtat până acum, natural şi

sincer? Ar putea să-i dispreţuiască şi ea cum o dispreţuia Jean? Ar putea?

Gândul care-i veni în minte fu atât de năstruşnic, de nou, de îndrăzneţ, încât aproape nu voi să-l accepte. Dar gândul, odată sosit, nu-l mai putu alunga.

«Aş putea să-mi bat joc de ei, utilizându-i pentru scopurile mele?» întrebarea o duru, dar simţi că din durerea aceasta ţâşneşte o rază de lumină. Sări din pat, aprinse lampa şi se duse în faţa oglinzii. Da, nu mai era o copilă: din oglindă o privea o femeie; pe faţa şi în privirile acestei femei era întipărită o mare hotărâre.

«Nu! Nu mă voi duce acasă! Ce să fac în pivniţa aceea, când aici sunt toate frumuseţile şi bunătăţile pământului, şi ca mâne voi pleca la mare? De ce să mă lipsesc de toate plăcerile astea? Nu! Voi rămâne aici şi voi lupta! Cu cine? Cu Jean? Cu el, cu alţii, cu toţi! Eu am pornit pe un drum de pe care nu este întoarcere. Şi nu de dragul lui Jean, pe care nici nu-l cunosc şi nici nu mă interesează să-l cunosc! Şi nici de dragul familiei Frunzescu! Nu! Toţi ăştia, toate astea sunt... da, acesta e adevărul, sunt numai unelte ale scopului meu, ale ascensiunii mele. Nimic altceva decât unelte, mijloace! Acesta este adevărul! Fără sentimentalisme şi fără compromisuri! îi voi trage pe tinerii ăştia culţi şi manieraţi de urechi aşa cum îi trăgeam pe copiii din sat. Îmi voi bate joc de ei şi voi sări peste ei ca peste nişte bolovani, ca peste băncile din şcoala primară; îi voi călca în picioare dacă v/i trebui, şi-mi voi alunge ţinta împotriva tuturor, şi, dacă va trebui, împotriva propriului meu suflet: mă voi mărita cu un om bogat, ori voi da iureş în bogăţia lor, risipind-o în folosul meu. Îi voi domina!»

Şi, depărtându-se de oglindă, se întrebă: «Cum de-am răbdat şi nu i-am ars o palmă lui Jean? Dar lasă, încă nu. e timpul pierdut!»

Îşi despacheta hotărâtă lucrurile din geamantan şi se duse din nou în faţa oglinzii. «Da, nu mai sunt copilă, sunt femeie j» După frăgezimea trupului, după farmecul în dezvoltare mea, era o fetişcană, dar după hotărârea pe

care o citi în ochii celei din oglindă era o femeie.

Se lumina de ziuă când se întinse în pat. Adormi buştean.

VIII

În dimineaţa următoare, Rada trebui să bată multă vreme la uşă ca s-o trezească. Oaspeţii de la câteva conace vecine tocmai soseau pentru excursia proiectată cu o zi mai înainte, într-o clipă de însufleţire. La amiază încă nu ştia nimeni despre ea. A fost însă destul ca să se întâlnească trei prieteni de la nişte conace vecine, şi excursia fusese pusă la cale.

Ana, deşi nu aflase despre acest proiect decât în ultima clipă, fu totuşi gata mai repede decât Rada, care o trezise. Nu dormise decât vreo două ceasuri, dar se simţea odihnită, puternică şi cu mintea limpede şi pătrunzătoare.

Văzând-o, doamna Frunzescu bănui că s-ar fi întâmplat ceva între ea şi Jean. Îi fu însă deijuns să-i observe discret câteva clipe pentru a se convinge că nu era vorba de ceea ce se temuse dânsa: începutul unui sentiment de dragoste între fiul ei şi Ana. Şi cum nu descoperi nimic neobişnuit în comportamentul lui Jean, îşi zise că poate a avut loc un mic flirt între ei, şi fata asta ciudată îl va fi luat în serios. Cu atât mai rău pentru ea, dacă s-a îndrăgostit de Jean! Ana îi era simpatică şi o primise în familie pentru aţi face plăcere Radei, pentru a-i dărui o tovarăşă de vacanţă. Sentimentele ei şi viitorul ei însă nu o interesau.

În excursie porniră vreo doisprezece inşi: cinci tineri îi şapte fete. Între tineri, trei erau studenţi veniţi în vacanţa; între «fete», două erau soţiile a doi ofiţeri, doi sublocotenenţi, care, petrecându-şi concediul la socru, veniseră îmbrăcaţi în civil., f „Urmau să meargă pe jos până la o pădure de fag, cale de vreo două ceasuri depărtare. Reuşiră să plece pe la ceasurile nouă, până nu se puse căldura. Mâncarea şi băutură aveau să fie aduse cu căruţa, de la curtea moşierului Martinescu, al cărui fiu, student în drept, propusese excursia în entuziasmul improvizaţiei, hotărâseră ca el, pentru că făcuse

propunerea, să se îngrijească şi de mâncarei şi băutura pentru toţi.

Drumul trecea printre lanuri secerate de mult, în care acum se arau miriştile, printre otăvi mătăsoase, printre porumbişti înalte, în care s-ar fi pierdut calul cu călăreţ cu tot. Fusese, începând din luna mai, o vreme blagoslovită pentru câmp, şi toată lumea era mulţumită.

Jean Frunzescu făcu, de la pornire, în aşa fel încât să n-aibă prilej de-a da ochi în ochi cu Ana. Plecă alături de domnişoara Martinescu, iar pe drum trecu mereu de la una la alta, plin de voie bună, discutând uşor şi ceremonios. Dar părea să fie într-o dispoziţie prea îndrăcită pentru ca Ana să nu remarce că era nefirească.

Tot drumul, până la pădure, ceilalţi tineri, care abia acum o cunoscură pe Ana, roiră în jurul ei. După zbuciumul nopţii, Ana părea să fi uitat cu totul întâmplarea din grădină, ofensa pe care i-o adusese Jean. Era veselă şi strălucitoare în frumuseţea celor optsprezece ani. Mergea cu pasul uşor legănat, care-i învăluia trupul în armonii mereu schimbate. Capul şi-l ţinea înclinat puţin pe spate, ca într-o pornire de sfidare, lăsând să o ploaie soarele. Era singura dintre fete cu capul gol. Celelalte purtau pălării mari, de pai.

Pe drumul până la pădure, Ana primi atâtea complimente câte nu primise de când se ştia domnişoară. Lumina, viaţa care triumfa în natură, libertatea, aduceau cuvinte frumoase şi măgulitoare pe buzele tinerilor, descătuşaţi, în natura înconjurătoare, de convenţiile sociale. Ana-i asculta, când şi când izbucnea într-un râs senin, catifelat, dar simţea că niciunul nu o impresiona. Ca şi când sufletul ei s-ar fi îmbrăcat într-o cămaşă de zale prin care nu puteau străbate săgeţile de cuvinte frumoase cu care era luată fa ochi.

Conştiinţa ei cea nouă sta de veghe, primind ceea ce auzea ţărisentimentalismul de până acum, urmărind o singură ţintă: să cunoască mai de-aproape lumea asta de tineri bogaţi, care, toţi, iată, se poartă cu totul altfel decât în saloanele şi la mesele unde îi cunoscuse. Şi mai ales era

curioasă să ştie dacă toţi samănă cu fratele Radei.

Trecură prin locuri încântătoare, şi Ana se mira că nimeni dintre cei din jurul ei nu le bagă în seamă. Fetele mai scoteau din când în când câte o exclamaţie admirativă, câte una din ele mai intră în luncile în care unduia otava în valuri verzi la adierea vântului, să rupă o floare. Dar tinerii parcă n-ar fi avut ochi decât pentru fete.

Totuşi, Ana părea încântată de tovărăşia lor, de flirtul continuu, dar în sufletul ei nu dădea nicio importanţă cuvintelor, toată veselia ei fiind numai de circumstanţă, convenţională.

Pădurea de fag la care, în sfârşit, ajunseră, era la marginea unui lac, pe moşia lui Martinescu, şi era mai mult un crâng decât o pădure.

Căruţa cu proviziile sosise înaintea lor acolo, şi pe iarba verde, la umbră, era întinsă masa cu fel de fel de bunătăţi, mâncare şi băutură.

Tăbărâră cu toţii, ca lăcustele, şi o vreme fu amestecul limbilor: vorbeau toţi deodată, cu gura plină, şi gesticulau într-o mare însufleţire. Unii rămaseră în picioare, alţii şezură pe iarbă. Toată lumea lăuda mâncarea şi băutura şi făcea complimente domnişoarei Martinescu şi fratelui ei.

— O să-i duc mamei toate vorbele astea bune, căci eu, dragii mei, n-am niciun merit, zise domnişoara Martinescu.

— Iar eu, pentru rachiu şi vin, o să-i transmit complimentele tatii, zise fratele ei.

Rada şedea lângă Ana şi o îmbia mereu. Ea singură era străină în societatea aceasta. Ceilalţi se cunoşteau demult, îşi ştiau relaţiile, calităţile, defectele.

Abia îşi potoliră foamea, că se şi puseră pe glume, pe aluzii, pe râs; săgeţile cuvintelor în doi peri zburau de la unul la altul, şi începu o petrecere tinerească însufleţită, nevinovată. Crângul răsuna de valuri de râs argintiu, de ţipete uşoare, de larma plăcută a vocilor tinere.

În bucuria generală, sinceră, nevinovată, Ana se simţea cu mult mai mulţumită decât în ploaia de

complimente cu care o însoţiseră tinerii pe drum. I se părea că acesta este elementul potrivit vacanţei. Şi tinerii şi fetele parcă uitaseră toate vorbele galante, căutate, toate atitudinile nefireşti, sau convenţionale, şi se lăsau în voia sincerităţii.

Ana mai mult asculta decât lua parte la conversaţie. La început, grupul îşi deşertă tot sacul cu noutăţi. Era un an de când nu se mai întâlniseră, şi se întâmplaseră trei cununii în cercul cunoscuţilor comuni: unii le aprobau, alţii, dimpotrivă, le dezaprobau. După unii erau părechi potrivite, după alţii erau nepotrivite, şi divorţul era mai mult ca sigur. Discuţia se aprinse pe tema aceasta.

— Viitorul va alege – spuse unul dintre ofiţeri.

— Parcă eu m-am potrivit întru toate cu nevastă-mea? Cu vremea, însă, bărbatul lasă dintre-ale lui, femeia e tot mai mulţumită că are ea dreptate, şi, de la o vreme, te trezeşti în casă cu cea mai încântătoare armonie conjugală.

— Să-ţi fie ruşine, Nicule! Cum ai lăsat dintr-ale tale? Da’ nu-s eu roabă, până azi, capriciilor tale? zise nevastă-sa, o bucăţică de femeie brunetă, pe faţa căreia nu vedeai decât o pereche de ochi de păcură, încadraţi de nişte sprâncene groase, îmbinate.

— Capricii la mine?! Eu şi capricii?! Aud acum întâia oară! Bărbaţii n-au capricii, dragă

— Nu-s capricii, ci slăbiciuni – zise soţia celuilalt ofiţer.

— Toţi bărbaţii sunt plini de slăbiciuni. Dumnezeu ştie de ce ni se spune nouă, femeilor, sexul slab. Armonia în căsătorie depinde de puterea cu care femeia poate suporta slăbiciunile acestea.

Convorbirea se învălmăşi. Toată lumea avea de spus un cuvânt, până şi cele două fete mai tinere.

— Dumneata, domnişoară Ana, nu ai nicio părere? întrebă studentul Martinescu.

Se făcu linişte, şi toate privirile se îndreptară asupra Anei.

— Păreri pot să am şi eu. Vreţi o părere de

circumstanţă, sau una sinceră?

— J>i ce înţelegi dumneata prin părere de circumstanţă? întrebă unul din ofiţeri.

— Una de ocazie, pentru a mă afla şi eu în discuţie, cum sunt cele mai multe ce se debitează în astfel de împrejurări.

— Nu! Preferăm sinceritatea. De altfel, să ne crezi, şi noi suntem sinceri, zise unul din ofiţeri.

— Să nu-l crezi, domnişoară Ana! Toţi bărbaţii sunt înclinaţi spre minciună, interveni repede nevastă-sa.

— Eu cred – începu Ana –, că nu sunt doi oameni pe lume care să se potrivească întru toate. Omul nu-i un măr pe care să-l poţi tăia în două părţi identice. Cred că datoria bărbatului şi a femeii e să se cunoască, înainte de căsătorie» cât pot mai bine. Şi dacă nu se potrivesc cel puţin în trăsăturile fundamentale ale caracterului, să nu se căsătorească.

— Ei, n-am spus eu? – izbucni o voce de femeie.

— Chiar asta am susţinut-o şi eu, că Vică şi Marina sunt două caractere care nu se potrivesc. În felul lui, fiecare este o fiinţă admirabilă. Dar. cine i-a pus să se căsătorească? Dragă „nu-mi vine să cred, dar se spune că o brutalizează.

— Nu mai vorbiţi pe tonul ăsta tragic despre căsătorie – interveni Jean Frunzescu.

— Mai de mult puteau fi căsătorii tragice, dar azi nu mai sunt.

— Crezi că toţi ajung la armonia aceea conjugala de care s-a vorbit aci? întrebă una din fete.

— Armonia conjugală n-a existat nici în trecut. Aici sunt cu totul de părerea domnişoarei Muja; nu se află doi inşi pe glob care să se asemene întru toate. Nu e posibilă deci o. armonie conjugală. Dar când, din lipsa ei, căsnicia tinde spre tragedie, salvarea e aproape.

— Ce salvare? întrebară mai multe glasuri.

— Divorţul! râse Jean.

— Foarte mulţumesc de o asemenea salvare! Nici mireau să mă gândesc, zise soţia unuia din ofiţeri.

— Nici eu! declară soţul ei.

Izbucniră în hohote de râs.

— Reînnoirea alianţei! Frumos! Deşi sunteţi încă departe de nunta de argint, nu numai de cea de aur – zise Jean.

— Dacă nu vă gândiţi, înseamnă că vă puteţi suporta încă destul de bine unul pe celălalt. Să vă văd peste vreo cinci-şase ani „când nu vă veţi mai putea stiporta.

— Vai, Jean, de ce vorbeşti aşa?! strigă supărată Rada.

— Păi, noi discutăm impersonal. Eu vreau să spun: nu ei, dar alţii, când nu se mai pot suporta, nu mai aşteaptă să ajungă la momentele dramatice, cum se întâmpla pe vremuri „pentru că azi există o supapă: divorţul.

— Dar pe vremuri nu era? Ce, l-a inventat societatea de azi?

— Aproape. Moşii şi strămoşii noştri nu prea divorţau-Ţineau de legile bisericii: «Ce-a împreunat E) umnezeu, omul să nu desfacă.». Şi azi se mai spune la cununie sentinţa asta. Numai că, spre norocul nostru, azi nu o mai ia nimeni în serios. De altfel, să nu vă scandalizaţi dacă vă voi spune că axioma asta nici nu e logică, după părerea mea. Nu Dumnezeu împreună două fiinţe de sex opus, ci ele înseşi se unesc, după bună voia lor.

— Vai, Jean, acum te-ai apucat să spui prostii! se tângui Rada.

Fetele se înroşiră, mai ales cele două tinere.

— Dar, să-mi dai voie! Nu e nicio prostie! Nu-i vorba de…

— Se opri deodată. Voia să zică: «nu-i vorba de împreunarea aceea la care te gândeşti tu şi jdomnişoarele astea împurpurate», dar se răzgândi şi continuă: – E vorba de alegerea tovarăşului de viaţă, de căsătorie. Nu Dumnezeu face să se întâlnească şi să se iubească doi oameni…

— Ba da, ba da! Pentru asta sunt gata să jur – zise bucăţica de femeie căsătorită cu unul din ofiţeri.

— Pe Nicu, mie, Dumnezeu mi l-a scos în cale! Sunt

cu totul sigură că este un destin şi în căsătorie, şi destinul nu-i altceva decât voinţa lui Dumnezeu.

— Şi Nicu e de aceeaşi părere? glumi celălalt ofiţer.

— Cu totul de aceeaşi, declară imediat Nicu, dar cu o asemenea emfază, încât izbucniră cu toţii în râs.

— Dumnezeu are griji cu mult mai mari – continuă Jean –, decât să ne poarte paşii spre viitoarea soţie sau spre viitorul soţ. Noi ni-i purtăm, şi, dacă greşim, noi tragem ponoasele. Să nu dăm vina pe Dumnezeu. Dar societatea modernă a găsit şi mijlocul de a corecta greşeala.

— Preamăreşti divorţul, va să zică! – exclamă domnişoara Martinescu.

— Bine că ştiu! Am să mă păzesc, la vremea potrivită, de asemenea perspective, spuse ea ca-n gluma.

Tot grupul ştia că cei doi erau buni tovarăşi de societate.

Cele două femei măritate susţinură cu o serie de argumente că divorţul este o nenorocire, o pacoste a societăţii de azi; ca viaţa familială era mai bună pe vremea când divorţurile erau rare. Altă educaţie era pe atunci, alte caractere. Azi cam a treia femeie e divorţată.

— Nu exageraţi! A zecea, spuse Jean.

— Fie şi a zecea! Dar e o plagă socială. Ce se alege de copii? Dar cu alta – cu a doua, cu a treia nevastă – traiul va fi mai fericit?

— *Varietas delectat*! zise unul din ofiţeri.

— Aceeaşi afirmaţie superficială se poate face şi despre femei, zise bruneta cea mică, profesoară de liceu.

— Aş cuteza, totuşi, să pun la vot părerea mea. Cine aproba divorţul, să ridice mina! zise Jean.

„Nu ridică mâna decât el şi Anastasia Dragu, cea mai tânăra dintre fete. Dar repede şi-o trase şi ea, ascunzându-şi-o la spate.

Toţi izbucniră în râs.

— M-am înşelat! – zise Jean.

— Credeam că cel puţin una dintre femeile de faţă va ţine cu mine. Regret că m-am înşelat.

— La cine te gândeşti? întrebă Rada.

— La domnişoara Ana.

— La ea?! Dar de ce tocmai la ea?! se întrebară cu toţii.

— Pentru că, după convingerea mea, e o fată cu mult simţ al realităţii şi cu mult spirit practic.

Toate privirile se întoarseră spre Ana. Ea, încă de mai înainte, când Jean îndrăznise s-o aducă în discuţie, simţise sfidarea pe care i-o aruncase tânărul, de parcă purtarea lui din sara trecută n-ar fi contat. Era în glasul lui şi o adiere de ironie, de dispreţ chiar, cum li se întâmglă adeseori celor ce n-au reuşit într-o acţiune, care, în loc să se dispreţuiască pe ei, dispreţuiesc piedeca ce li se pune în drum.

Dar încă de la întâia sfidare, Ana îşi dăduse capul pe spate mai mult decât de obicei. Sufletul ei se simţea la adăpost subt cămaşa lui de zale. Acum fu şi mai nepăsătoare, răspunzându-i direct acestui neruşinat care îndrăznea s-o apostrofeze mereu, aci, în public, înainte de a-i fi dat măcar o explicaţie pentru purtarea lui grosolană din sara trecută. Şi în atitudinea aceasta dispreţuitoare a lui Jean ea descifră cutezanţa obraznică pe care o putea avea un tânăr din aşa-numita «Jume bună» faţă de ea, în primul rând pentru că nu era o fată din rândurile lor, pentru că era o fată săracă.

— Mi-ai face o deosebită plăcere – zise ea, suportând fără să clipească privirea lui şi privirile celorlalţi –, dacă mi-ai lămuri mai de-aproape ce înţelegi subt acel simţ al realităţii, pe care mi-l atribui cu atâta mărinimie.

El nu răspunse îndată.

— Ce legătură vezi între simţul realităţii şi aprobarea divorţului? adăugă ea.

— Recunosc că mi-e mai uşor să răspund întrebării din urmă. Realitatea este aşa: să cunoşti viaţa, să nu trăieşti din vis, să nu te iei după himere. Dar dumneata ai recunoscut realitatea că nu există doi oameni care să se asemene întru toate. A doua realitate e însă concluzia logică: cei ce nu se aseamănă, când râu se mai pot

suporta, divorţează. Deci dumneata trebuie să aprobi divorţul.

— Concluzia logică ar fi alta: cum nu este asemănare desăvârşită între doi inşi, şi cum fără ea traiul, căsnicia este o tragedie, să fie desfiinţată însăşi instituţia căsătoriei. Sau: toate căsătoriile să se desfacă prin divorţ. Dar nici realitatea nu e aceasta, cum ştim cu toţii, nici eu nu pot fi atât de mărginită să susţin ceva ce contrazice realitatea. Căsătorii fericite sunt destule. Divorţurile, oricât ar fi de multe, sunt totuşi excepţii de la regula generală, ca şi căsătoriile fericite.

— Bravo, Ana! strigă însufleţită Rada.

— Felicitările noastre, domnişoară, ziseră cele două femei măritate.

— Te rog, te rog, încă n-am terminat, domnule Frunzescu – îi spuse ea, evitând, cu o intonaţie semnificativa, numele Jean. Rada întoarse capul şi o privi uimită.

— Iată ce cred că trebuie să mai adaug: Cu toate deosebirile, sunt oameni fericiţi în căsnicie, care nu se gândesc niciodată la divorţ, «se suportă», cum spui dumneata. Pentru că sunt deosebiri şi slăbiciuni care se pot suporta, cu puţină îngăduinţă, şi mai ales cu multă iubire. Dar sunt şi slăbiciuni care nu pot fisuportate, defecte organice, ori spirituale, păcate şi înclinări bolnave, care nu pot fi suportate. Şi pe acestea, după părerea mea, e bine şi trebuie să le cunoşti înainte de căsătorie. Numai ele pot duce la divorţ.

— Aşadar, recunoşti că e bine să fie şi divorţ, insistă Jean.

Ana îl privi de sus, cu o răceală de gheaţă.

— Recunosc că sunt ticăloşii şi ticăloşi care trebuie cunoscute şi cunoscuţi înainte de căsătorie, păcate şi defecte legate organic de cineva, care n-au ce căuta în căsătorie, în familie.

Jean Frunzescu deveni palid. Tot sângele îi fugi din obraji, îşi căută îndată de lucru, umplând paharele cu vin. Mâna îi tremura însă uşor. Sticla cânta puţin pe buzele

paharelor. Ana îl urmări şi avu o senzaţie de superioritate, de biruinţă. În sfârşit era răzbunată că omul acesta, fără a-i da nicio explicaţie pentru purtarea lui necuviincioasă, fără a-şi cere iertare, cutezase să o provoace direct, de faţă cu atâta lume.

— Are dreptate domnişoara Muja – spuse una din cele două soţii de ofiţeri.

— Eu sunt gata să suport şi să mă împac cu micile defecte ale soţului meu, dar o ticăloşie nu i-aş suporta-o! Pentru o faptă infamantă a lui aş fi în stare şi eu să divorţez.

— Dacă de asta e vorba, atunci poţi introduce acţiunea, draga mea – zise celălalt ofiţer.

— Oare a o curta pe soţia celui mai bun prieten nu-i o faptă infamantă, după părerea dumitale?

Râseră toţi, şi Jean le fu recunoscător că-l scoaseră astfel din centrul conversaţiei. Privirea aceea îngheţată şi cuvintele cu tilc ale Anei îl umiliseră adânc... Putea fi privită ca o ticăloşie purtarea lui de-asară? Ar fi vrut acum, după lovitura primită, să creadă că purtarea lui nu fusese decât o glumă. Dar nu reuşea. Ştia că nu fusese o glumă, ca o pândise pe Ana, prin grădină, multă vreme, până rămăsese singură, că dorise să-i înconjoare mijlocul, să o simtă aproape de el. Şi cum nu se putea dezvinovăţi de acuzaţia de ticăloşie, ca să nu se simtă prea umilit, se gândi: «Dar, în definitiv, cine-i fata asta de i-a putut trece prin minte că eu m-aş fi călătorit vreodată cu ea, ca să-mi spuie că pe ticăloşi e bine să-i cunoşti înainte de căsătorie?! O liceană ce-trece în clasa a şaptea! De, copilă nu mai e, dar obraznică este, cum numai o femeie cu experienţă poate fi!»

Intră în vorbă cu ceilalţi, îşi făcu de lucru cu paharele, dar o clipă îndrăzni totuşi s-o privească pe Ana. Ana râdea din toată inima, cu capul răsturnat pe spate, de glumele ofi-Terului de alături. Jean Frunzescu îngălbeni din nou: niciodată parcă nu i se păruse atât de frumoasă. Nu mai cuteza să se mângâie cu întrebarea «cine era fata asta obraznica?». Simţea că este cineva şi presimţea că va mai

avea cu ea de furcă în viaţă.

După ce trecură în revistă şi criticară toate cunoştinţele mai apropiate, începură să vorbească despre lecturile mai recente. Erau, aproape fără excepţie, cărţi străine, citite în original, în limba franceză sau în traducere românească. Erau cărţi de autori noi, necunoscuţi înainte de război, şi erau o sumedenie de romane poliţiste.

În urma observaţiei făcute de studentul Martinescu, că Victor Margueritte nu e scriitor, că *Băietana* şi *Corjpul tău îţi aparţine*, nu numai că nu sunt romane, dar nici măcar literatură, ci doar scrieri de corupţie, comerciale, nu artă, se încinse o discuţie înverşunată. La conversaţie nu luă parte Ana Muja şi cea mai tânără dintre fete, Anastasia Dragu. Ceilalţi, însă, se năpustiră asupra lui Martinescu.

— Observaţia dumitale nu m-ar mira, dacă ai fi student în teologie, domnule Martinescu. Dar dumneata studiezi dreptul, şi trebuie să ştii că natura omenească e destul de coruptă, aşa că nu mai e nevoie de nicio instigaţie. Romanele acestea nu fac decât să înfăţişeze natura omenească aşa cum este, zise profesoara.

— Doamna profesoară se recunoaşte în *Băietana*, domnule Martinescu, insinuă cu răutate Jean Frunzescu.

Femeia-i aruncă o privire mânioasă.

— Să-ţi fie ruşine!

— Poftim! Nu este exclamaţia dumitale ce mai preţioasă confirmare a părerii mele? întrebă surâzând Martinescu.

— Dar înţelege, domnul meu; autorul descrie o realitate, viaţa reală. Dar viaţa îmbracă forme nenumărate, şi toate sunt reale. Dacă admit că naturi omenească e coruptă, nu urmează de aici că reprezint chiar eu corupţia şi că mă recunosc în libidinoasa aceea. Dar sunt şi astfel de fiinţe; trăiesc, în carne şi oase, printre noi. De ce n-ar putea fi subiecte de roman?

— Pentru că nu tot ce există în realitate este şi subiect de artă, dragă doamnă.

— Adevărat! răsună corul celorlalţi.

— Depinde de îndrăzneala, de mentalitatea scriitorului, interveni Jean Frunzescu.

— Nu! Depinde numai de talentul adevărat, afirmă cu neînduplecare Martinescu.

— Talentul nu face decât să exprime mai bine sau mai puţin bine viaţa, realitatea, după intensitatea, după forţa lui, se ambiţionă să susţină profesoara.

— Nu! Veţi binevoi să nu vă supăraţi dacă vă contrazic, doamnă. Primul rost al talentului şi întâia dovadă a existenţei lui este săjimtă ce poate fi subiect de artă şi ce nu poate fi. Sunt realităţi în viaţa omenească, în viaţa socială care nu pot fi luate drept subiecte de artă. Sunt prea animalice, ţin prea mult de viaţa vegetativă, de nevoi ale organismului. Cine ar cuteza să le descrie într-o carte literară? Tot aşa şi instinctele vitale ale omului, instincte pe care natura le-a lăsat să trăiască în subconştient şi să ne dirijeze de acolo numai când e nevoie de un act al vieţii fiziologice. Dar arta nu are nimic de-a face cu fiziologia. Nu e creată de legile organismului nostru. Arta e creaţia spiritului şi se adresează spiritului, nu trupului. Ei bine, acel autor francez – autor pentru mahalalele Parisului! – se adresează numai trupului, concupiscenţei cărnii. Dar asta nu mai e artă, ci meşteşug de aţi vinde bine cartea. Pentru că cei mai mulţi înţeleg şi iubesc mai mult trupul decât spiritul.

— Exagerezi! Pe mine mă interesează omul întreg, cu trup, cu suflet – zise unul dintre militari.

— Pentru că numai aşa e complet.

— Evident că ne interesează, dar altceva e interesul şi altceva e obiectul artei. De altfel, pentru a nu lungi zadarnic discuţia, vă rog să-mi spuneţi dacă, citind astfel de cărţi, nu le ascundeţi pentru a nu ajunge în mâna copiilor.

Cele două domnişoare se înroşiră ca bujorii, chiar şi Rada. Ana continua să asculte liniştită. Ea nu citise niciuna dintre cărţile acelea la modă, pe care elevele de liceu şi le împrumutau în taină şi care erau parcurse cusufletul la

gură.

— Desigur că nu constituie o lectură pentru tineret – se grăbi să răspundă profesoara, simţindu-se direct vizată.

— Totdeauna au existat în literatură cărţi primejdioase pentru tineret, ceea ce nu înseamnă însă că nu sunt adevărate creaţii literare.

— Şi focul e primejdios, dar ce ne-am face fără el Copiii însă nu trebuie să se joace cu focul, zise Jean, şi privi zâmbind la cele două fete mai tinere.

— Mi se pare însă că tocmai tineretul le citeşte mai mult. Şi încă nu s-a găsit mijlocul de-a ascunde o carte rea de ochii tineretului – spuse un bărbat roşcovan care tăcuse până atunci. Eu nu cunosc decât un singur mijloc de a le face nevătămătoare, şi aici sunt cu totul de părerea lui Martinescu: astfel de cărţi nu trebuie să fie tipărite. Nu e de-ajmu libertinajul extraordinar care s-a înstăpânit îndată după războii Nu vedeţi ce muzică se compune, ce dansuri sălbatice sunt la modă, ce rochii scurte poarta doamnele? Mai e nevoie şi de o literatura… decoltată pentru a înnebuni lumea şi îndeosebi tineretul? Nu vedeţi că au început să apară şi la noi femei şi fete tunse după modelul acelei Băietane?

Cel ce vorbea era un avocat care făcuse războiul, purta o cicatrice pe faţă, şi care se înscrisese acum, Dumnezeu ştia de ce, la politehnică. Era cunoscut ca om serios, care rar se amesteca în discuţii.

Cuvintele lui din urmă îi sculară în cap toată lumea feminină: toate femeile prezente erau pentru rochiile scurte şi părul scurt. Uitară de moralitatea sau imoralitatea artei şi se aruncară cu toţi asupra modei.

Între femeile prezente nu era însă niciuna tunsă, dar din patima cu care susţineau caracterul «higienic» al modei acesteia se vedea că toate ar fi dorit să fie. Bărbaţii, afară de Jean, erau împotrivă. Cei doi ofiţeri declarară ca ei ar face chestie de divorţ dacă soţiile lor ar voi să se tundă.

— Nu! Pe onoarea mea, mi se face rău când văd un cap chel de muiere! declară unul dintre ei.

— Nesincer ca totdeauna! Mă rog, cum ţi se face rău, când flirtezi cu doamna Lăzărescu? Ştiţi, dragile mele, doamna asta e văduva unui căpitan, şi ea a fost printrt cele dintâi care s-au tuns în oraşul nostru. Nu te-am auzit eu spunându-i cât de mult a întinerit de când s-a tuns?

— Eram ironic, dragă! Dar, în sfârşit, fie la dânsa acolo i N-am nici în din nici în mânecă cu ea! Dar nu admit şi nu voi admite niciodată să-mi văd nevasta cu ceafa goală şi cu frizura pe frunte, ca un licean. E respingător, dragă!

Chestiunea agită multă vreme pe toată lumea, ca şi rochiile scurte. Cum se goliseră destule sticle de vin, începură să se audă vorbe şi aluzii cam decoltate, de care însă nimeni nu se scandaliza, ci toată lumea făcea haz.

Ana Muja se declarase şi ea pentru noua modă ce pătrundea în lumea feminină, spunând că nu are niciun rost ca o femeie să poarte atâta povară pe cap, mai ales acum, când încep şi femeile să intre în serviciile publice, să fie funcţionare, profesoare. Enomomisesc timp scăpând de atâta pieptănat. Încolo, pentru ea, chestiunea nu era de mare importanţă: nu o să fie nici mai fericită, nici mai nefericită dacă va purta plete sau se va tunde. Nu pune niciun preţ pe aspectul tradiţional el femeii.

— Faci foarte rău, domnişoara Ană, că vorbeşti aşa – zise tânărul Martinescu; – când cineva are un păr frumos ca dumneata, trebuie să ţină la tradiţie. Le mai înţeleg pe femeile cu plete sărace; pentru unele e poate o salvare să se vadă tunse. Dar dumneata şi domnişoara Rada!? Ar fi mare păcat! O femeie nu poate fi frumoasă, aruncând într-o frizerie o astfel de podoabă a capului.

— Şi trăbă numaidecât ca o femeie să fie frumoasă? Eu cred că principalul este ca omul să fie fericit în viaţă, iar nu frumos.

— Şi frumuseţea nu e un element al fericirii?

— Se poate, când e combinată şi cu alte «elemente». Singură, rareori aduce fericirea!

— Şi o spui asta chiar dumneata, la vârsta dumitale?

— N-am experienţă, nu-i aşa? Sunt destul de mare, domnule Martinescu, pentru a şti că, de pildă, niciunul

dintre domnii necăsătoriţi de-aici n-ar lua o fată numai pentru frumuseţea ei.

— Aşa crezi dumneata? Nu ştiu, poate să ai şi poate să nu ai dreptate. Sunt însă convins că nicio femeie nu s-ar shiţi tăindu-şi părul, dacă n-ar crede că-i şade mai bine aşa. Adică pentru a se face mai frumoasă. Şi mai sunt încredinţat că dacă cineva te-ar putea convinge pe dumneata că-ţi stă mai bine aşa cum eşti, nici nu te-ai mai gândi la foarfecele frizerului.

— Dar nu-i nicio primejdie, dragul meu – zise profesoara. – în liceu nu se va introduce niciodată moda asta nouă. E o coafură pentru femei, nu pentru fete.

— Ba se va introduce! strigară mai mulţi în cor.

— O vor introduce înseşi profesoarele. Şi le vom vedea tunse nu numai pe femeile tinere, ci şi pe cele bătrâne. Niciun pârjol nu se întinde mai repede ca moda la femei – declară Jean cu ton de autoritate în materie.

— Mărturisesc că eu mă cam cutremur de pe acum, gândindu-mă cum vor arăta tunse câteva bătrâne pe care le cunosc! Uf! Şi totuşi mod-i va pătrunde şi va birui. Asta e soarta sexului slab: să sară în fântâna modei una după alta, ca oile…

Discutând cu aprindere, se ridicară de pe pajişte şi, grupuri-grupuri, se pierdură în crâng, pe caran largi, anume tăiate pentru plimbare.

Ana mergea alături de Rada; încă nu fuseseră nicio clipă singure, de când plecaseră de-acasă. Rada observase de mult că Ana nu-i în apele ei. E adevărat, participa la petrecere, răspundea uneori, ba câteodată o auzea chiar şi râzând, dar de câteva ori o surprinse cu faţa întunecată.

— Nu-ţi place tovărăşia noastră? – o întrebă ea.

— Sunt toţi băieţi buni, şi fetele asemenea.

— Sunt încântători cu toţii – îi răspunse Ana.

— Am petrecut minunat.

— Nu prea se vede! Dimpotrivă, te-am văzut în mai multe rânduri îngândurată.

— Ei, da’ de unde! Eram şi eu atentă. E o societate pe care nu o cunosc, dar te asigur că am petrecut foarte bine.

— Desigur, nu s-au purtat ca într-un salon, şi, poate, sunt şi câţiva care nu prea fac de societatea noastră – ofiţerii aceia! Da' ce să faci? Aici, la ţară, ne distrăm cum putem!

Spre sară, rupţi de foame, ajunseră la conac, după ce se despărţiră, cu mare gălăgie, la o răscruce, de ceilalţi.

IX

Din ziua excursiei şi până în ziua plecării la mare, familia Frunzescu primi aproape zilnic oaspeţi. Ana observa îndeaproape lumea asta nouă pentru ea. Mai întâi îşi dădu sama că purtări de felul celei a lui Jean nu erau nici neobişnuite, nici bătătoare la ochi. Venea mult tineret: femei, fete, studenţi, ofiţeri, care mişunau prin camere, pe coridoare, prin grădină. Toată lumea... flirta. De prin unghere, dintre pomii grădinii se auzeau chicote de femei şi adeseori puteai surprinde, fără a face vreun efort deosebit, câte-o fată şi un băiat sărutându-se.

Toată lumea asta, tânără, veselă, părea să nu aibă alt scop decât flirtul. Ana îi observa cu atenţie, şi o mare nelinişte o cuprinse: j<Tot ce face acest tineret este o simplă petrecere nevinovată, ori ceva grav? Dacă e o simplă petrecere, atunci am interpretat greşit purtarea lui Jean am sara aceea; aş intră şi eu în jocul acesta vaporos şi ameţitor, i-aşlasa pe ţinerii aceştia, ce roiesc în jurul meu, să-mi sjâună câte complimente vor, ba chiar să mă ia de braţ, cum văd că fac cu celelalte fete, şi chiar cu Rada. Dar dacă e vorba de altceva?» Şi acest «altceva» îl respingea instinctiv, ca pe o batjocorire a tinereţii şi a vieţii însăşi.

Neputându-se dumiri dintr-odată, păstră o distanţă faţă de toată forfoteala asta, mărginindu-se să observe şi să judece... Libertinajul acesta făcea parte din obiceiurile societăţii culte? De aceea nu mira pe nimeni, cu excepţia ei? Era un joc nevinovat, sau expresia unei decadenţe a moravurilor?

Nedumerirea aceasta îi fu risipită într-o sară, când între oaspeţi izbucni un scandal enorm, cu bătaie, şi două familii plecară numaidecât de la conac.

Ceea ce auzi în aceeaşi zi, la cină, o lămuri că

flirturile acelea nu erau uneori chiar aşa de nevinovate cum i se păruse. Şi ceea ce o uimi cu desăvârşire fu libertatea cu care aoamna Frunzescu, celelalte doamne şi bărbaţii prezenţi vorbiră despre scandalul izbucnit, care dăinuia de mult şi mai izbucnise şi altă dată. Se vorbea fără nicio perdea, în faţa Radei şi în faţa ei, ca şi cum toţi ar fi uitat că sunt şi ele prezente. Se vorbi nu numai despre scandalul de la conac, ci şi despre alte scandaluri similare, din alte familii, cunoscute de cei care cinau.

După ceea ce auzi Ana, în lumea aceasta, râvnită de ea, moralitatea în căsnicie era o noţiune puţin cunoscută. Femeile erau infidele, ca şi bărbaţii. Auzi pentru prima oară despre «căsnicia în trei», atât de obişnuită în «familiile bune», între cei avuţi sau între cei de pe înaltele trepte ale societăţii. Auzi despre femei măritate de două, trei şi patru ori, de bărbaţi care sunt la a treia nevastă, despre divorţurile la ordinea zilei. Auzi despre doamne din «lumea bună» întreţinute de bogătaşi; despre tineri întreţinuţi de femei înţelese pentru întâia oară ce semnificaţie i se acordă cuvântului «peşte», dat unor bărbaţi. Dar ceea ce i se părea de necrezut era că despre toate aceste prăpăstii se vorbea la masă, fără nicio sfială şi fără nici măcar o nuanţă de ezitare, ca despre nişte lucruri fireşti, obişnuite. Făceau parte din întâmplările şi realităţile curente. Vorbeau despre ele, cu aceeaşi nepăsare, doamna Frunzescu, bărbaţii şi femeile de la masă, şi Jean, şi alţi doi tineri care erau acolo.

Ana, auzind aceste discuţii, la început făcea feţe-feţe şi nu mai ştia încotro să privească. Îi ceru din ochi ajutor prietenei sale, dar Rada nu înţelese ce vrea. Văzând că nici Rada nu-i pricepe revolta, se împietri, şi, palidă ca ceara, ascultă până la sfârşit toate povestirile acestea care ridicau vălul de pe o lume ce i păruse până atunci cunoscută, şi pe care, iată, nu o cunoştea în intimitatea ei cea mai importantă, ci numai în îmbrăcămintea socială, externă.

Ascultând cu intensitatea tuturor simţurilor, Ana avea senzaţia unei mari revelaţii. Un gând plin de răzvrătire,

aproape furios, i se fixă în creieri: «Dar bine, ăştia nu sunt domni! în clasa asta socială văd eu ţinta vieţii mele? Dar oare nu trăiesc o halucinaţie? Se poate ca nişte femei îmbrăcate în toalete scumpe, femei cu mâinile albe şi fine, cu obrazul pudrat, cu buzele rujate, să pronunţe cuvintele ordinare pe care le aud? E posibil ca nişte bărbaţi tineri – avocaţi, magistraţi, proprietari – să râdă ca nişte birjari, făcând glume scabroase pe socoteala unor familii cunoscute? Şi toate acestea în faţa Radei şi-n faţa mea?!»

În răstimpuri, îşi ducea mâna la frunte şi o apăsa, ca şi când ar fi vrut să se deştepte dintr-un vis urât. Dar nu era vis! La masă se serveau tot alte feluri de bucate, vinul curgea în pahare; slujnicele intrau şi ieşeau, dar nici în prezenţa lor poveştile acelea îngrozitoare nu încetau. Nu era vis, nu era halucinaţie, era ceva real şi revoltător. Întreaga ei nevinovăţie de fată protesta, şi Ana ajunse la un grad atât de înalt de tensiune a nervilor, încât izbucni în plâns şi ieşi din sufragerie fugind. Pe coridor se izbi de o servitoare care aducea chiar atunci un platou cu friptură de pui. Platoul, căzând, se făcu ţăndări, şi friptura se împrăştie pe podea.

Cea dintâi îşi veni în fire Rada; ridicându-se brusc de pe scaun, alergă după prietena sa, care urca, fugind, scările la etaj, unde era camera ei.

În sufragerie – consternare generală. Câteva clipe nu se kuzi niciun cuvânt. Oaspeţii şi gazda rămaseră cu privirile înlemnite în direcţia uşii.

Servitoarea vorbi mai întâi. Începu să se dezvinovăţească.

— Nu-i nimic, Leano! zise stăpână-sa.

— Adună repede de pe jos. Friptură cred că mai este la bucătărie…

— Cum să nu fie, coniţă? Dar ce aduceam acum era fruntea. Da’ ce-a apucat-o pe domnişoara Ana?

Nimeni dintre cei prezenţi n-ar fi ştiut să răspundă la întrebarea «ce-a apucat-o pe domnişoara Ana?». Vorba era bine aleasă! O «apucase» ceva din senin. Doar toată sara stătuse liniştită şi nimeni nu-i auzise gura!

Numai Jean păru a bănui ceva. I s-a părut că zvâcnirea de-acum a Anei seamănă cu aceea din grădină, când s-a smuls din îmbrăţişarea lui. Însă nu putea stabili nicio legătură între ceea ce se întâmplase atunci şi cina de-acum.

Rada, gâfâind de alergătură, o găsi pe Ana trântită pe pat şi plângând în hohote. Nu o putu linişti cu toate îmbrăţişările, cu toate mângâierile; nu-i putut scoate o vorbă din gură, până târziu, când plânsul i se potoli şi suspinele încetară. Abia atunci Ana se ridică încet de pe pat.

— Pentru Dumnezeu, Ana, dar ce înseamnă nervii ăştia?!

Ana o privi cu ochi întunecaţi, osteniţi.

— Draga mea – începu ea cu o voce venită ca din mari adâncimi, încât Rada se sperie şi se retrase un pas înapoi –, draga mea, eu… eu va trebui să mă-ntorc numaidecât acasă.

Rada înlemni. Apoi, venindu-şi în ori, o întrebă:

— Ai primit vreo telegramă? N-am văzut pe nimeni de la poştă astăzi pe-aci… E bolnav cineva la voi?

Ana clătină din cap cu tristeţe.

— Nu. Nu-i nimeni bolnav. N-am primit nicio telegramă. Dar trăbă să plec!

Rada începu să plângă.

— Dar ştii că mă sperii? Ce s-a întâmplat?

Ana o privi îndelung, apoi îi puse mâna pe cap, mângâind-o.

— Trăbă să plec, draga mea, fiindcă eu mi-am greşit cariera.

— Ţi-ai greşit cariera?! Ce fel de vorba e asta? Ce carieră?

Şi Rada o privea nedumerită, înfricata.

— Mi-am greşit viaţa! JTrăbă să mă-ntorc de unde am plecat, trăbă să mă duc acasă.

— Aiurezi, desigur! Ana, dă-mi mâna să-ţi văd pulsul.

— Iat-o, dar nu e nevoie. N-am febră şi nu aiurez.

— Ţi-ai greşit viaţa?! Ţi-ai greşit cariera?! Ce

înseamnă vorbele astea? x.

— Ţi-aş spune, draga mea, dar ţi-aş spune în zadar, în nu m-ai pricepe. Tu eşti dintr-altă lume decât mine.

— Te-asigur că aiurezi! Cum să fiu dintr-altă lume? Nu ne înţelegem noi aşa de bine? Nu suntem noi cele mai bune prietene?

— Am fost şi suntem… Cred că vom rămâne şi în viitor. Dar de azi înainte cărările noastre se despart. Eu trăbă să plec mâne dimineaţă acasă.

Rada izbucni din nou în plâns.

— Cum să pleci?! Peste patru zile plecăm la mare! De ce vorbeşti de plecare? îţi spun eu că nu eşti în toate minţile.

— Mulţămesc, dar nu mai merg la mare. Nu mai pot!

Rada se ridică deodată, hotărâtă, de pe marginea patului.

— Mă duc după mama! Să vadă şi ea că ţi-ai pierdut minţile!

— E zadarnic, Rada. Trăbă să plec!

Dar prietena ei nu o mai auzi. Cobora scările ca o furtună.

Ana închise uşa.

Îşi aminti că şi în noaptea de după întâmplarea aceea cu Jean se hotărâse, şi atunci, să plece, dar că până dimineaţă îşi schimbase hotărârea. Ce bine era dacă pleca de-atunci! Ar fi fost cruţată de descurajarea de-acum, ar mai fi crezut în drumul pe care apucase şi pentru care făcuse atâtea eforturi până acum! Lumea nouă în care intrase şi în care voia să trăiască biruind, ar fi rămas cu o singură pată: cu purtarea lui Jean. Ar fi fost vorba de-o excepţie. N-ar fi avut prilejul să vadă că întreaga «lume bună» era la fel ca Jean, ba încă şi mai rea.

Din tot ce se petrecuse sara la conac, din scandalul dezvăluit la cină, din toate detaliile, din povestirile despre altele şi altele, ci şi când ar fi fost evenimente la ordinea zilei, rămăsese cu senzaţia puternică, înfiptă în simţuri ca o sabie, că totul a fost pus la cale pentru a fi ea batjocorită, redusă la nimic, subt privirile voioase şi biruitoare ale lui

Jean, pe care le simţea prin pleoapele coborâte peste ochii ce-i ardeau de ruşine.

A, de ce nu plecase atunci când a jignit-o Jean? Ar mai fi avut curaj să înveţe, să lupte, să învingă. Dar acum, ce va mai face la liceu? Ce rost mai au învăţătura, internatul, directoarea, profesoarele? Lumea frumoasă în care crezuse se năruise! Clasa cultă, clasa suprapusă, în care voia să intre, nu o mai atrăgea prin nimic. Acum îşi dădea bine sama că era cu neputinţă ca, intrând într-un mediu unde toţi erau ca Jean, ba şi mai decăzuţi, să poată rămâne pură. Nu era numai cu neputinţă, dar era şi o aberaţie să se mai dorească într-un astfel de mediu. Cum ar putea respira acolo? Nu era să se sufoce la masă în sara e sta? Rada a zâmbit şi a râs, s-a amuzat, împreună cu ceilalţi, de toate poveştile scandaloase, ca de nişte întâmplări fireşti.

Ana nu-şi dădea sama că ceea ce o tortura din sara întâmplării Jean era protestul unei castităţi integre, puternice, sănătoase. I se părea că dispreţuieşte şi condamnă pe alţii, când, în realitate, nu făcea decât să ridice o pavăză de apărare pentru sine. Ca şi când ar păstra ascunsă o comoară nepreţuită, pe care alţii erau gata să i-o fure.

Până acum ea nu avusese visuri de iubire, ci numai de mărire. Deşi avea optsprezece ani, nu căzuse încă niciodată în capcana «prostiilor» cu care se ocupau fetele din internat. Nu purta ascunsă fotografia nici unui artist de cinematograf; nu suspina la geamul internatului, în vreme ce tineri studenţi rătăceau pe subt fereşti; nu avea niciun «ideal», aşa cum au unele fete, chiar de prin clasa a patra de liceu. Nu o ademeniseră niciodată romanele aduse de externe în liceu şi pe care multe fete le citeau în ascuns. Trupul său, simţurile sale, tăceau încă subt vălul sănătos al castităţii. Voinţa ei conştientă, idealul dur căruia îşi jertfea toate puterile, ambiţia ei de-a ajunge în singura j: lasă socială în care viaţa i se părea vrednică de a fi trăită, o ţinuseră departe de instinctele sexului. Năzuinţa aceasta conştientă o îndepărta, fără a voi anume, chiar de părinţii

ei.

Poate că în felul ei era un mic tiran care-şi subordona toate puterile unei singure dorinţe: dorinţa de a stăpâni, de a porunci. Pentru a-şi înglini această dorinţă ea alesesecalea mândriei, mai apropiata de firea sa. Şi nicio altă pasiune nu abrutizează, sau cel puţin nu ţine nedezvoltate celelalte însuşiri omeneşti ca mândria.

Această mândrie şi-o simţise rănită la masă, unde nimeni nu luase în seamă prezenţa ei. Sentimentul ei de castitate fusese sângeros ofensat. Din această ofensă a înţeles că nu are ce căuta într-o societate în care cistitatea nu exista, în care bărbaţi şi femei trăiesc într-o promiscuitate degradatoare şi în care niciun sentiment înalt nu domina brutalitatea instinctelor. Cum ar putea trăi ea într-o astfel de societate? Ce-ar putea face aici cu mândria ei, cu ostilitatea ei faţă de trivialităţile vieţii?

Doamna Frunzescu nu apăru curând. Rada trebui întâi să repete, la masă, tot ce i-a zis Ana. Discutară cu toţii, înfriguraţi, spusele ei aşa cum le reproducea Rada, dar nici unuia nu-i trecu prin cap adevărata cauză a disperării Anei. Nici măcar Jean nu se mai gândi la bănuiala lui dintâi.

— Ce-i aia că şi-a greşit cariera? – se oţărî doamna Frunzescu.

— Şi cum de-a ajuns chiar acum la asemenea concluzie? Iar dacă este o fată bine-crescută, cum mi s-a părut totdeauna că este, de ce nu s-a stăpânit, de ce nu şi-a păstrat concluzia pentru sine? De ce era nevoie să facă scandal? Poate că începe să-şi deie sama că şcoala nu e de-ajuns pentru a sări dintr-un mediu social într-altul! Sărăcuţa de ea! Am văzut că s-a schimbat de-o vreme încoace!... Săraca fată! A ajuns întunecată şi gânditoare. Ce să-i faci! Cred că se simte jenată că are numai două-trei rochiţe în afară de uniiormă. Două i-a cam scurte, doar una pare făcută în primăvara asta.

— Mamă! – se indignă Rada –, ce te-apuci să vorbeşti acum! Doar o cunoşti bine pe Ana.

— O cunosc, fata mea, dar ca pe o copilă, cum a fost

până acum. Am însă impresia că judecatx i s-a maturizat Ioane mult în ultimul timp. Ce-i mai natural de presupus decât că, în mijlocul unei societăţi în care rochiile se schimba de trei ori pe zi, ea să se simtă umilită în aceleaşi rochiţe? Apoi, ca mine plecăm la mare. Întâmplător, am trecut odată prin camera ei şi am văzut cu ce… zestre sumară a venit. Chiar m-am gândit că ar trebui să-i mai cumpărăm unele lucruri, când vom trece prin Constanţa.

— Mamă, dar ştii că eşti nesuferită?! strigă palidă Rada. Avea senzaţia că mamă-sa, vorbind aşa, o dezbracă pe Ana în faţa celor din jurul mesei.

— Nu ai niciun motiv să mă-nfrunţi şi nici să te indignezi. Nu-i aduc nicio ofensă Anei. Tu ştii cât de mult ţin ia ea. Ce spun eu sunt lucruri fireşti, care nu pot supăra pe nimeni. Nu se pot naşte toţi oamenii avuţi. Şi nu toate fetele fac experienţa Anei. Tu nu-ţi poţi închipui ca o fată să se simtă umilită pentru că nu are tot ce-i trebuie, din simplul motiv că n-ai fost niciodată într-o astfel de situaţie. Nu-ţi poţi închipui ca cineva să se întunece din cauza grijii zilei de mâine. Eu însă îmi pot închipui, deşi Dumnezeu m-a ferit de asemenea griji. Îmi pot închipui că Ana va începe să se gândească serios şi cu teamă la viitor. Poate de-aceea ţi-a spus că şi-a greşit cariera. Dar nu va pleca acasă, te asigur cu A căzut pradă unei crize sentimentale care se va potoli. Asta-i tot.

— E săracă? întrebă unul din oaspeţi.

Rada se ridică să plece.

— Dacă mai continuaţi aşa – zise ea încruntându-se –, să ştiţi că încep şi eu să ţip.

— Dacă eşti proastă şi nu poţi asculta lucruri care nu o degradează deloc pe prietena ta, n-ai decât! – zise mamă-sa.

— Da, taică-său e un mic funcţionar de bancă.

— În ultimii ani – zise elneva de la masă –, Ministerul Instrucţiunii nu mai răzbeşte cu înfiinţarea de noi şcoli secundare. Prea multă lume, şi băieţi şi fete, dau năvală la şcoală, şi din toate clasele sociale. Unii, într-adevăr, cu părinţi atât de săraci încât numai cu burse pot urma liceul.

Convingerea mea este că se face o mare greşeală. Cei prea săraci trebuie să meargă la profesiunile practice; e greu pentru ei să dovedească atâţia ani de studii; şi mai greu le va fi să izbutească în viaţă. intră într-o lume unde nu cunosc pe nimeni, n-au niciun protector, n-au rude. Şi doar ştim că chiar copiii noştri reuşesc foarte greu azi să obţină slujbe. S-au înmulţit titraţii, a sporit pătura intelectuală. Se şi văd începuturile şomajului intelectual. Ce va fimâne nu-i greu de prorocit: o luptă la cuţite pentru o slujbă.

— Băieţii, încă, treacă-meargă! Dar fetele! Nu înţeleg. Azi, la liceu, fetiţa mea stă în aceeaşi bancă cu fata unui croitor şi cu cea a unui ţăran. Ce-or fi căutând fetele astea la liceu?! se miră alt comesean, un avocat rotund ci un burduf, care avea o proprietate în apropiere.

Democraţia asta a dumitale, la care te-ai înhămat, dragul meu – replică moşierul.

— Toţi muriţi, în întrunirile publice, de drăguţ ţăranilor. O să ni se mai scoale, o dată-n cap, n-aveţi grijă.

Conversaţia, odată pornită, continuă pe această temă, dar doamna Frunzescu, la insistenţele Radei, se sculă de la masă şi ieşi cu fata.

Ana auzi ciocăniturile în uşa încuiată, şi un răstimp nu deschise, dar pe urmă se gândi că ar fi o necuviinţă să nu o primească pe gazda casei, care de ani de zile-i arătase atâta bunăvoinţă.

Aprinse lampa şi descuie uşa... Rada alergă la ea, o îmbrăţişă şi izbucni în plâns.

— Nu vreau să ştiu, draga mea, ce supărare ai avut la masă. Sunt momente când noi, femeile, avem astfel de izbucniri neprevăzute. Dar Rada mi-a spus prăpăstii. Zice că eşti hotărâtă să pleci acasă. Se poate?!

Ana avea ochii înroşiţi de plâns.

— Dacă veţi fi atât de bună să-mi daţi o căruţă, voi pleca mine dimineaţă. Vă sunt foarte recunoscătoare pentru bunătatea pe care mi-aţi arătat-o şi aş mai rămâne bucuroasă, dacă n-aş fi silită să plec.

— Dar cine sau ce te sileşte să pleci, draga mea? Suntem de-abia la mijlocul vacanţei; părinţii nu te cheamă.

Nu înţeleg. Şi trebuie să ştii că eu aici ţin locul părinţilor tăi. Directoarea te-a lăsat în grija mea. Dacă totuşi eşti nevoită să pleci, eu trebuie să cunosc motivul. Poate aş avea să-ţi dau un sfat. Poate că te-aş convinge că nu-i nevoie să pleci.

— E greu să-mi explic mie însămi, doamnă Frunzescu, ceea ce-mi porunceşte să plec. Am sentimentul că petrecerea mea aici nu mai are niciun rost. Poate că nici liceul n-am să-l mai urmez…

Doamna Frunzescu îşi dete sama că Ana era copleşită de o tristeţe grea.

— Draga mea, după cât mi se pare, tu treci printr-o criză. Nu-i bine să ieihotărâri în astfel de momente. Ştiu din proprie experienţă. Noi, femeile, mai ales la anumite vârste, avem momente de sensibilitate exagerată, şi atunci vedem toate lucrurile deformate. E nevoie de timp, de linişte, pentru a reveni la normal. Hotărârile luate în astfel de clipe nu sunt, de obicei, cele mai bune, nu ne sunt de niciun folos. Mai gândeşte-te. Peste patru zile plecăm la mare. Ar fi păcat să nu vezi marea.

— Eu n-am să mă duc nicăieri fără Ana, spuse cu hotărâre Rada.

— Nici eu nu m-aş simţi bine fără tine. Ne-am obişnuit cu tine şi – de ce nu ţi-aş spune? – îmi placi.

să capul frânt în piept şi zise, cu vocea învăluită într-o tristeţe grea, ca un oftat:

— Aţi fost totdeauna nespus de bune cu mine. Dar nu mai pot rămâne. Trăbă să plec. Simt că drumul meu în viitor se desparte de al dumneavoastră.

Doamna Frunzescu fu atinsă până-n adâncul inimii de marea durere a fetei. Ce i se va fi întâmplat? Se va fi îndrăgostit de cineva?

— Simţirea ne înşală adeseori în viaţă, fata mea. Mai ales când ne luăm după sentimentele ce ne tulbură firea în ceasurile de criză. Sfatul meu părintesc este să mai rămâi până plecăm la mare. Dacă-ţi păstrezi hotărârea de-acum, se-nţelege că eu nu mă voi împotrivi. Poate că în vremea asta ai să găseşti un moment ca să-mi vorbeşti mai lămurit.

După cât înţeleg, eşti la o mare răspântie a vieţii, şi un sfat dat de cineva cu experienţă poate să-ţi fie folositor.

— Pentru toată bunătatea dumneavoastră vă rămân adânc recunoscătoare întreaga viaţă, indiferent de drumurile pe care m-ar duce ea în viitor. Dar acum nu mai pot rămâne. Dacă se poate, v-aş ruga să-mi daţi o căruţă, dimineaţă, până la gară.

— Mâne în niciun caz nu se poate. Şi trăsura, şi căruţa, şi caii nu sunt acasă; se vor înapoia de-abia poimâine.

— În sfârşit, aş putea merge şi pe jos, dacă mi-aţi da un servitor să-mi ducă geamantanul.

— Dar pe jos ţi-ar trebui cel puţin trei ceasuri, draga mea! Şi-apoi, cum îţi închipui că mi-aş putea permite să-l trimit pe un oaspete de-al meu în chipul acesta până la gară? M-ar judeca şi copiii de pe drum.

Ana înţelese că argumentul acesta nu mai putea fi răsturnat, şi nu mai insistă.

— Voi pleca, atunci, poimâine!

Doamna Frunzescu ridică din umeri.

— Mă rog! – răspunse ea, încruntându-se.

— Nu mai am nimic împotrivă. Poimâine dimineaţă ai trăsura.

Se ridică şi părăsi indispusă camera.

Rada rămase cu Ana. îmbrăţişând-o strâns, îi şoptea la ureche suspinând:

— Nu! Nu se poate să pleci! Trebuie să vii cu mine la mare!

X

Erau la mare de o săptămână, dar numai doamna Frunzescu: şi cele două fete.

Familia Frunzescu în chiriaşe, din mai, etajul cochet al unei vile, unde mergeau de ani. Era la zece paşi de plajă, cu o privelişte largă până-n zorile fumurii unde se îmbina cerul cu întunericul mării. Soarele-i răsărea în faţă şi o bătea ziua-ntreagă. Dar adierea sărată şi umedă a mării împrăştia năduful din camere prin geamurile mereu deschise.

Împotriva tuturor prevederilor, veniseră fără Jean.

Ana fusese gata, a doua zi dimineaţă, de plecare, şi caii erau înhămaţi la trăsură, când Jean Frunzescu primi o telegramă în urma căreia trebuia să plece imediat într-un oraş din Transilvania, la o fabrică, unde ceruse să fie repartizat pentru practică. Se făcuse un loc vacant şi trebuia ocupat îndată, dacă nu voia să-l piardă: mai erau vreo trei care puteau să intre imediat în serviciu.

Aşa explică el telegrama primită din partea fabricii.

Doamna Frunzescu rămase uimită: de când se înapoiase de la suidii, Jean nu le spusese niciodată că va trebui să facă practică şi în vara asta.

— E o glumă, zise ea.

— Din nenorocire nu-i o glumă. Am nevoie de practica asta ca să mă pot înscrie la examenul de diplomă. Dar credeam că îmi va veni rândul abia în septembrie.

— Şi de ce, mă rog, nu ne-ai spus nimic până acum?

— Nu voiam să vă stric vilegiatura, şi, cum ţi-am spus, credeam că rândul fabricii va veni după mare.

— Dar bine, ai putea s-o amâni până-n septembrie!…J

El stătu o clipă pe gânduri, apoi zise:

— O să încerc. Dar pentru aşa ceva trebuie să mă duc la taţa Jocului. Prin scrisoare e prea târziu, iar prin telegrama nu poţi aranja nimic.

Hotărârâră să plece imediat, şi, dacă va reuşi, să se întoarcă cu primul tren, pentru a nu amâna plecarea la mare.

Întâmplarea le făcu, pe mamă şi pe fată, să uite că Ana aştepta sus, la etaj, cu bagajul făcut.

Ana nu ştia nimic de telegrama, şi se impacientă că nu mai vine sluga să-i ducă geamantanul la trăsură. Înţelegând că nimeni nu are grijă de ea şi neîndrăznind să cheme pe cineva să o ajute, se îmbrăcă şi începu să-şi târască singură geamantanul în jos pe scări.

Când, uitându-se întâmplător pe fereastră, o văzu în curte, lângă bagaj – trăsura încă nu trăsese la scară –, doamna Frunzescu înlemni/Uitase cu totul de ea, după primirea telegramei, preocupată să-i facă la repezeală

bagajul lui Jean. Rămase locului; i se tăie răsuflarea; un gând o fulgeră: «Fata asta şi cu Jean sunt înţeleşi! Vor să plece împreună! Cum de nu mi-am dat sama până acum?» îl supraveghease pe Jean, dar nu surprinsese la el nicio manifestare de sentiment mai adânc faţa de Ana. Şi totuşi acum era limpede! De-aici schimbarea Anei şi criza ei de nervi din timpul cinei! De-aici hotărârea ei nestrămutată de a pleca! Erau înţeleşi! «Doamne, dar oare şi-a pierdut Jean minţile?! Ce combinaţie poate avea el cu o fată de liceu?! Se-nţelege, Telegrama aceea-i fictivă! L-a pus pe vreun prieten să i-o trimită! Niciodată nu a făcut, până acum, practică într-o fabrică din Ardeal! A inventat telegrama pentru a puteai pleca odată cu Ana, pe acelaşi drum!»

Dar era o imposibilitate, o prostie, o aventură care trebuia numaidecât oprită! Da, Ana nu va pleca nicăieri! Trăsura îl va duce la gară numai pe Jean!

Răscolită în suflet, intră în casă şi, ajutată de Rada, adună cele din urmă lucruri necesare băiatului. Nu-i spuse fetei niciun cuvânt din bănuielile ei. Ce? Bănuieli Era sigură! Dar cum de s-a putut hotărî o fată ca Ana să plece în lume cu un student?! Şi cum de-a îndrăznit să-i facă ei, tocmai ei, o asemenea figură?! «Nu cunoaştem generaţia de azi, nu-i cunoaştem, nici măcar pe propriii noştri copii!», îşi zise ea, hotărâtă – să împiedice nenorocirea spre care se avânta Jean.

Când ieşiră toţi trei în curte – doamna Frunzescu, Rada şi Jean – şi o văzură pe Ana lângă geamantanul ei, Rada se trezi ca dintr-un vis. Jean păru a nu se mira.

— Domnişoara Ana poate foarte bine să vină cu mine. Călătorim cu acelaşi tren. Deşi eu aş ţine foarte mult ca domnişoara Ana să rămână la noi, să plece la mare cu voi. În cazul în care eu aş trebui să rămân la fabrică, n-aţi fi singure de tot.

«Ia te uită ce ipocrit! – îşi zise maică-sa.

— O invită ca şi cum n-ar fi înţeleşi să plece împreună, ca şi cum ar crede că Ana mai poate fi ţinuta aici!»

Dar, spre marea ei surprindere şi consternare, Ana, cu faţa palidă ca o moartă, după ce-i aruncă lui Jean o privire lungă, scrutătoare, răspunse:

— Eu nu ştiam că pleci tot azi şi dumneata. Dacă-i aşa, eu voi rămâne aici până mâne, sau până la plecarea dumnealor la mare. Nu! Nu-i nimic! O să-l rog pe Vasile să-mi ducă geamantanul înapoi în odăiţă.

«Ce joc e ăsta?! Ce-a putut interveni? Nu mai înţeleg nimic! Deşi e taina lor – cum cred ei –, se vede că Ana tot se ruşinează să plece, subt ochii mei, cu Jean», îşi spuse doamna Frunzescu.

Trăsura porni, şi femeile rămaseră în curte, privind în urma ei. Pe faţa Anei nu se putea citi nicio surprindere, ci numai o adâncă mirare. O mirare binefăcătoare, căci ochii ei începură să lumineze.

Rada ieşi din zăpăceala ce o cuprinse şi îşi aduse aminte că Ana nu ştia nimic de telegramă. Începu să-i spună repede tot ce s-a întâmplat.

«Ce gisculiţă-i şi fata asta a mea! – îşi zise doamna Frunzescu.

— Nu o duce mintea că ei au fost înţeleşi! Desigur ca, în ultima clipă, fata s-a ruşinat să plece cu el chiar de subt ochii mei. Spune că va pleca mâne? Ei bine, nu va pleca nici mine!»

Spre marea lor surprindere, Ana nu păru supărată de întâmplare, ci, dimpotrivă, mulţumită. Nu stărui să plece în ziua următoare, iar spre sară, când sosi telegrama prin care Jean le vestea că trebuie să rămână la fabrică, Ana declară că s-a răzgândit şi că le va însoţi la mare.

«Iată ceva de neînţeles!» îşi zise doamna Frunzescu, în vreme ce Rada, bucurându-se, se repezi la Ana şi o îmbrăţişă.

În ziua urmaţoare plecară tustrele la mare: Rada încântata, Ana înseninata, iar doamna Frunzescu chinuită de enigma sufletului ei: «Dacă au fost hotărâţi să plece împreună, cum de vrea să plece la mare?».

Enigma o putea dezlega, în parte, numai Ana.

În sara aceea, după ce doamna Frunzescu înţelesese

că toate stăruinţele ei de-a o face să rămână la conac erau zadarnice, nimeni dintre meseni nu ascultase cu atâta băgare de seamă ca Jean ce povestise maică-sa. Ea făcuse presupunerile care-i trecuseră prin minte şi nu o uitase nici pe aceea că poate fata s-a îndrăgostit de cineva şi de-aceea vrea să plece. Însă vorbise cu adânc regret despre hotărârea Anei de a nu-i însoţi la mare.

Unele dintre bănuielile ei fuseseră aprobate de comeseni. Da, trebuie să fie vorba de o criză. Altfel, o fată bine-crescută, şi mai ales aflându-se într-o familie străină, nu-şi iese astfel din fire. Era cu putinţă să se fi îndrăgostit de cineva! în ultimele zile cunoscuse mulţi tineri, şi fetele acestea de liceu se înflăcărează repede.

Jean Frunzescu nu spunea nimic, ci asculta. Din ziua excursiei, când Ana, la provocarea lui directă, spusese că pe mişei trebuie să-i cunoşti înainte de căsătorie, el nu se mai putea îndoi că atunci, sara, în grădină, o ofensase greu pe Ana cu purtarea lui nesăbuită şi deşteptase în sufletul ei o intensă duşmănie. Aceasta era pentru el şi explicaţia faptului că Ana îl evita sistematic, şi explicaţia hotărârii ei de a nu-i însoţi la mare. Dacă aici îl înconjura ca pe-un viespe, cum ar fi suportat să-l vadă zilnic, lângă ea, pe plajă?

Jean Frunzescu începu să regrete purtarea lui uşuratică din sara aceea. Nu se putea minţi. Ştia că s-a apropiat de ea dorind-o; nu ca s-o necinstească, ci doar pentru plăcerea de a-i simţi trupul gingaş lângă al lui. Nu bănuise ca o fată de clasa a şasea va înţelege intenţia lui. El uitase că Ana nu mai era o copilă, că împlinise optsprezece ani. Dar acum nu se mai îndoia că fata înţelesese şi era sigur că din cauza lui se hotărâse să nu mai plece la mare. Dorea din toată inima să-şi repare greşeala, să o facă pe Ana să rămână şi să-i înioţeasca la mare, dar totodată ştia că, dacă va merge şi el, ea va refuza să-i însoţească.

Dorinţa lui intensă de a repara ceea ce stricase îl sfătui.

A doua zi după ce Ana se hotărâse să plece acasă, la

prânz, înainte de a se aşeza la masă, se folosi de un moment de neatenţie a Anei şi, apropiindu-se de ea, i-a spus:

— Am fost atâta vreme prieteni buni. Eu sunt vinovat că s-a stricat prietenia noastră. Sunt nevoit să-ţi spun că-mi pare rău de ceea ce am făcut. A fost o prostie. Ştiu că acesta este motivul pentru care vrei să pleci acasă. Ei, iată, eu sunt gata să ies din combinaţie. Nu voi merge eu la mare, pentru ca să poţi merge dumneata. Ţin foarte mult să vezi marea.

Şi, grav, se ridicase şi trecuse în celălalt capăt al mesei.

Surprinsă de prezenţa lui lângă ea, Ana nu avu ce face şi trebui să-l asculte, dar cuvintele lui i se părură străine şi nu crezuse că Jean se va ţine de cele spuse. Nu credea în sinceritatea voinţei lui de a-şi repara greşeala. Până în ziua când plecase la drum, chemat de telegrama dată de un prieten cu care se înţelesese în prealabil, telefonic, şi mai ales până când sosise telegrama lui Jean prin care-i comunica mamei sale că nu-şi poate amâna stagiul.

Plecarea lui Jean îi demonstrase Anei că el se ţinuse de cuvânt, şi această promisiune ţinută îi provocase un adânc sentiment de satisfacţie. Abia atunci îşi adusese aminte că în cuvintele fugare pe care i le spusese, Jean îi ceruse iertare pentru purtarea lui urâtă. Deşi cu sufletul încă greu rănit, se înfiorase de mândrie: iată că ea, prin purtarea ei, l-a determinat să-şi ceară scuze.

Era oare începutul a ceea ce hotărâse în prima ei noapte de zbucium matur? Reuşise, prin atitudinea ei demnă, să domine un bărbat, să i se impună? Un lucru era sigur: Jean abia aştepta să meargă la mare, şi, înainte de a o f-igni, nici nu-i trecuse prin cap să se lipsească de această plăcere.

Dar dacă e aşa, dacă e pe drumul cel bun, ce a determinat prima ei biruinţă? Numai atitudinea dispreţuitoare pe care a avut-o faţă de el, sau şi fiinţa sa? Dacă n-ar fi fost frumoasă i-ar fi păsat lui Jean că ea îl

dispreţuieşte?

Hotărât, nu!

Oricare ar fi fost motivul lui, pe ea o interesa, în primul rând, biruinţa ei, care o satisfăcea, care-i măgulea mândria.

Vedea astfel confirmată intuiţia ei din prima noapte de zbucium, că prin frumuseţe va putea domina bărbaţii, că va putea beneficia de mijloacele lor materiale, fără de care i se părea că nu are niciun rost să pătrundă în clasa sociala la care râvnea.

Toate aceste constatări îi înseninaseră sufletul, deşi acum avea şi un alt motiv, mai grav, să creadă că şi-a greşit cariera: multiplicarea, generalizarea pe care i-o făcuse purtarea lui de-atunci; dezvăluirea unei etice de clasă, şi anume, chiar a păturii pentru care ea făcuse şi făcea atâtea sacrificii. Cu avere sau fără avere, viaţa nu era de dorit într-un mediu în care nimeni nu punea niciun preţ pe castitatea sufletească, cu atât mai puţin pe cea trupească. Promiscuitatea aceea de brute, de trai în trei şi în patru, nu avea nicio atracţie pentru ea.

Totuşi satisfacţia pe care i-o dăduse Jean, prin scuzele şi renunţarea lui de a merge la mare, o îmbuhă într-o oarecare măsură şi nu mai insistase să plece acasă! Repetându-şi mereu cuvintele pe care el i le spusese atunci în grabă, o impresiona în mod deosebit dorinţa lui ca ea să vadă marea: «Ţin foarte mult să vezi marea!» – aşa-i spusese. A

Erau de o săptămână la mare.

Locuinţa nu era foarte încăpătoare, dar era drăguţă şi ocupa una dintre cele mai frumoase poziţii de pe ţărm.

Încă din prima săptămână, Ana redeveni veselă, fericită, zburdalnică, neastâmpărată, ca în cele dintâi zile ale vacanţei la conac. În imediata apropiere a vilei lor era un-colţ de plajă izolat, ascuns şi apărat de un ţărm înalt, prăpăstios, la care se cobora pe trepte săpate în pământ. Plaja principală era mai departe. Dar nu numai din cauza depărtării coborau la plaja aceasta mică, ci şi pentru că doamna Frunzescu se obişnuise aici de ani. Era un loc

discret; numai familia ei şi alte trei-patru, de mai la vale, foloseau plaja aceasta. Şi mai era un motiv: plaja principală era supraaglomerată. Şi, spunea doamna Frunzescu, unde-i aglomeraţie este promiscuitate.

— Acu şase-şapte ani – mai spunea doamna Frunzescu – nu erau pe plajă mai mulţi dejpatru-cinci sute de oameni. Azi, sunt mii. A năvălit aici toată negustorimea. Ani în şir n-a fost nicio familie de negustori. Era un fel de staţiune de elită. Nu erau hotele mari, restaurante. Nu era trtuzică, nu era cazino, nu era lux. Acum e un lux şi o promiscuitate de ţi se face rău.

Străbătând cu trenul întinsa câmpie a Bărăganului, Ana privea cu nesaţ, prin geamul deschis al compartimentului, peisajul care nu semăna cu nimic din ceea ce văzuseră ochii ei până atunci. Şesul nesfârşit îi deşteptă pentru întâia oară senzaţia imensităţii, care, la început, o copleşi, apoi o umplu de încântare şi de o pornire de a pluti în infinit. Ca şi în drumul până la conac, nu-şi putea înfrâna sentimentul de încântare şi de mândrie la gândul că toate ţinuturile prin care trecea sunt toate ale României, că toate sunt ţară românească. Şi cu cât locurile îi erau mai necunoscute, cu atât o stăpânea un suflu mai puternic de duioşie când îşi spunea: «Şi aici e România!», cu sentimentul că în jurul şi deasupra ei plutea o putere protectoare.

Când, apropiindu-se de Constanţa, doamna Frunzescu îi arătă, de la geam, marea, Ana o căută zadarnic multă vreme şi nu o văzu, deşi privea întins şi scrutător în direcţia arătată. În sfârşit, simţi că i se opreşte respiraţia şi întrebă:

— Ceea ce se vede negru? Parc-ar fi un imens ogor arat de curând şi care se suie până la cer, se îmbină cu cerul.

— Din cauza culorii, de-aceca-i şi spune Marea Neagră.

Dar Ana tot nu voia să creadă că e marea, şi nu-şi mai dezlipi privirile de pe zare. Rada, care îşi scosese de asemenea capul pe geam, zise:

— Uită-te mereu, până te obişnuieşti. La început, e adevărat, nu poţi distinge nimic.

Dar orizontul cu marea dispăru în grabă, şi Ana rămase în suflet cu un fel de spaimă: Asta era marea r Aşa era marea? Dar ce era? Ea nu putuse distinge nimic altceva decât ceea ce i se păruse prima oară.

Abia la Constanţa, unde poposiră trei-patru ceasuri – «până mai trece năduful», zise doamna Frunzescu –, putu să vadă de aproape marea.

Stătea alături de Rada, pe chei, şi Rada-i atrăgea mereu atenţia când într-o parte, când într-alta, făcând-o să se uite ciad spre port, unde erau ancorate multe vase, când în largul mării, unde se vedeau altele, când la orizont, unde se înălţa un sul de fum. Rada vorbea, bătea din palme chicotea când, din valurile ce se spărgeau de dig, stropi grei de argint împroşcau până lângă picioarele lor. Când chicotea şi se ferea instinctiv de valurile mai mari, ce se repezeau, învolburate de spumă, ca să se spargă de stâncă, Rada o strângea pe Ana de braţ cu toată puterea.

Era puţină lume pe dig la ceasul acela mic de după-amiază. Totuşi câte-o pereche, câte-un om singuratec, trecea uneori pe lângă cele două fete, care se opriseră aproape de capătul digului, privindu-le cu interes.

Ana nu auzea nimic din câte-i spunea Rada, nu vedea pe nimeni. Ai fi zis că nu vede nici marea. Nu se uita la nimic anume, ci privirea ei, absorbită de imensitatea apelor răscolite, cuprindea întreg peisajul până în depărtarea nesfârşită a orizontului. Rămase aşa, nemişcată, şi după ce Rada, ostenind de atâta vorbă şi nemaiştiind ce să-i arate, tăcu. După o vreme, Rada începu să se neliniştească de încremenirea ei în tăcere.

— Îţi place? o întrebă ea, ca să zică ceva, să provoace o reacţie.

Ana înclină din cap. Deşi părea cufundată într-un vis îndepărtat sau într-o contemplare adâncă, o auzise.

— E încântătoare! – spuse Rada.

— Am şi nimerit o zi senină şi fără vânt. Dar e sublimă şi când bate vântul, şi când e înnorat. Uite

valurile! Nu mai contenesc!

Valurile veneau mereu, neostenite, cu grumaji rotunzi şi puternici, de armăsari, şi se izbeau, nebune, cu fruntea în zid, în stâncile prăvălite la temelia digului. Veneau din larg, ca atrase de un magnet uriaş. În depărtare, pătrunse de lumină, păreau masive, de sticlă verzie, care se spărgea în ţăndări, se schimba în râuri, în viitori de spuma, izbindu-se de stâncile colţuroase ce le aşteptau aci, la marginea digului. Veneau mereu din larg, ca într-o luptă păgână, ca valurile de asalt, veneau fără nădejde de-a se isprăvi vreodată, de a le săca numărul.

— Mai rămânem? întrebă Rada, disperată că nu poate scoate niciun cuvânt din gura Anei.

Privi către prietena sa. Îşi ţinea buzele strânse, aproape supte şi era albă la obraz ca hârtia.

— Ţi s-a făcut rău? Ai ameţeli? Mie mi se întâmplă uneori, când mă uit mult la valuri. În cazul acesta, închide ochii.

Dar, uitându-se la ea, Rada îşi dădu sama că Ana e teafără, şi că numai o intensă concentrare era cauza ţinutei sale drepte şi nemişcate, de parcă ar fi prins rădăcini în asfaltul digului.

— Să mergem! Ne aşteaptă mama, zise ea în sfârşit, uitându-se la ceasul de la încheietura mânii.

Cele două prietene se întoarseră. Rada începu din nou să-i arate vapoarele din port, să citească numele înscrise pe ele, să le ghicească naţionalitatea.

Pe Ana părea că nu o mai interesează nimic. Mergea ca în vis, şi paloarea nu-i dispăruse încă de pe faţă.

Când intrară în oraş, se opri, strânse braţul Radei şi-i şopti:

— Toată viaţa am să vă fiu recunoscătoare că m-aţi luat cu voi la mare.

Rada izbucni fericită:

— Vezi? Şi erai hotărâtă să nu vii.

— Nu ştiam cum e marea, şi apoi mai era ceva… rosti Ana cu o voce adâncă.

Rada o privi şi i se păru că zăreşte în ochii prietenei

sale o licărire nouă, necunoscută.

Drumul până la staţiune îl făcură cu automobilul.

De pe ţărmul înalt, de pe crâmpeiul de plajă unde coborau, Ana putu, în sfârşit, să contemple marea în tihnă. Dar numai după ce se obişnui să umble în costum de baie.

La început, insistenţele doamnei Frunzescu de-a o convinge să-şi îmbrace costumul de baie şi să se întindă la soare o uimiră şi o ruşinară. Nu se gândise până atunci că, venind la mare, va trebui să se arate, lângă Rada şi lângă doamna Frunzescu, în costum de baie, aproape goală, ea, al cărei trup nu-l văzuse nici măcar vreo colegă de internat. Pudoarea firească o făcuse să nu se uite la cele două femei îmbrăcate în costume de baie, mai ales la doamna Frunzescu. Simţea că e un lucru împotriva firii, unul care ruşinează şi umileşte în acelaşi timp, ca mama şi fata sa stea despuiate una lângă alta.

Şi după ce îşi îmbrăca costumul de baie în cabină, se ducea totdeauna departe de cele două şi se întorcea cu faţa în altă parte. Dar nu era lăsată în pace. Rada venea adesea lângă ea, iar doamna Frunzescu o chema să stea de vorbă, şi nu putea s-o refuze.

De sentimentul acesta penibil de a se simţi aproape goală şi de-a sta lângă două femei despuiate nu scapa decât lăsându-se fermecată de priveliştea mării şi când intră cu Rada în apă. Când nu-şi mai simţea decât capul deasupra valurilor răcoroase, avea senzaţia că se purifică, şi voioşia ei izbucnea aproape sălbatică.

Nu ştia înota atât de bine ca Rada, dar se străduia să înveţe cu un curaj care o făcea pe prietena ei să ţipe de spaâmă, iar pe doamna Frunzescu să le strige vorbe nenţelese, stând în apa mică de lângă ţărm, unde obişnuia să se-mbaieze.

Celelalte trei-patru familii care făceau plaja aci erau risipite mai departe, subt umbrele mari. De ei nu-i păsa. Anei: erau prea departe ca să o poată vedea cum este şi cine este.

Trecuse săptămâna, şi Ana încă nu se obişnuise să stea în costum de baie faţă cu cele două femei străine. Ea

rămăsese la părerea că era un lucru împotriva firii să stai despuiată în faţa altora, şi se mira că la cele două femei nu descoperise un sentiment asemănător. Mama şi fata stăteau aproape goale una lângă alta, întinse pe nisip, ca şi când ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume.

Ana încercă să-şi explice cum de este cu putinţă aşa ceva. Ele nu erau femei? Ele nu simţeau că goliciunea unui trup de femeie reprezintă în sine o profanare, dar încă să mai fie văzut de altul? Erau oare chiar atât de deosebiţi, ca structură sufletească, oamenii din clasa socială în care dorise atât de mult să intre, de cei din clasa socială căreia îi aparţinea, în care goliciunea este, în orice împrejurare, de ruşine? Dar oare omul rafinat prin cultură, omul educat, nu trebuie să fie mai pudic decât un ţăran?

Auzise ea, în treacăt, nişte explicaţii despre higiena nouă, despre o metodă nouă pentru întremarea sănătăţii, care cerea să-ţi expui la soare toate părţile trupului, mai ales în anumite ore ale dimineţii. Era o doctrină şi o practică nouă: soare, soare, cât mai mult soare! Dar atunci nu le dăduse nicio importanţă şi nu le înţelesese. Acum însă vedea, practica şi tot nu înţelegea. Cum? Nu se putea bucura cineva de mare fără a se da mereu în acest spectacol umilitor pentru o femeie? Nu există un costum care să acopere întreg corpul? Nu s-ar putea să «faci soare» cu totul izolat de ceilalţi, dacă este chiar absolută nevoie? Nu e nesfârşit ţărmul mării?

«Dar, la urma urmelor – îşi zicea ea –, trupul meu e sănătos, puternic, nu are nevoie de nicio întremare.» Şi, subt pretextul acesta, avea mereu la îndemână un cearşaf cu care se acoperea.

Pe doamna Frunzescu, gândurile acestea ale Anei, care dădeau loc la numeroase discuţii, o contrariau peste măsură. Când o văzu mai întâi acoperindu-se cu cearşaful, nu mai putu răbda şi o înfruntă:

— Te-acoperi ca să nu-ţi înnegreşti pielea? Dar ştiu că te ţii! Vrei să fii în orice împrejurare o excepţie? auzi! Să vii la mare şi să stai învelită în cearşaf!

«Mofturile» de pudicitate ale Anei o iritaseră din

prima zi, când, văzând-o în costum de baie, îşi dăduse sama, dintr-o singură ochire, că fata era deplin şi frumos dezvoltată, mai frumos decât Rada. Şi nu-i trebui mult ca să înţeleagă că un corp ca al Anei putea ispiti uşor simţurile unui bărbat impulsiv, ca Jean. «Probabil că i l-a ghicit cu privirea, prin veşminte», îşi zise ea.

Oricât era de potrivnică unei apropieri între cei doi tineri, simţul ei practic, poate o anume înclinare perversă, o făcea să recunoască în sineşi că Ana ar fi «o bucăţică bună» pentru Jean, şi că Jean ar putea fi mulţumit cu ea. Uneori, admirându-i, fără să vrea, corpul drept, statuar, parc-ar fi dorit s-o ştie pe Ana nevasta lui Jean. Dar abia se-nfiripa o asemenea dorinţă, că şi intervenea pe loc raţiunea: «A! Uac-ar fi dintr-o familie bună şi-ar mai avea şi zestre, ar fi cu totul altceva!»

În cea de a şaptea zi de la sosirea lor la mare, nu putură ieşi pe plajă: bătea un vânt puternic care stârnea nori de nisip. Valurile crescuseră atât de mult, încât inundaseră crâmpeiul de plajă pe care se soreau de obicei.

În dimineaţa următoare vântul încetă, dar plaja lor era jumătate subt apă, iar cealaltă jumătate, udă.

Cele două fete veniră s-o vestească pe doamna Frunzescu.

— Nu-i nimic. Rămânem acasă. Nu ne strică o mică pauză.

Dar Rada nici nu voia să audă de «pauză».

— Cum? Să pierdem o zi, când zilele ne sunt numărate?! Nu se poate! Mergem la plaja mare. Acolo este nisip uscat cât vezi cu ochii.

— Nu-mi place promiscuitatea de-acolo. Nici înainte, când nu era aglomeraţia de-acum, nu mergeam la plaja mare. E o indecenţă acolo!…

Dar Rada nu se lăsă biruită. Stărui mereu, ba chiar, la un moment dat, fu gata-gata să şi plângă. Era într-adevăr o zi frumoasă, senină, liniştită, fără cea mai mică adiere de vânt, încât – Rada avea dreptate – ar fi fost păcat să o piardă.

— Mergeţi voi amândouă, hotărî până la urmă

doamna Frunzescu. u

Dar Rada stărui din nou. Nu cuteza să meargă singura între atâţia oameni străini.

— Cine ţi se poate împotrivi ţie?! – zise, nemulţumita, doamna Frunzescu.

— Ei bine, vin şi eu, dar fără costum de baie. O să stăm mai la o parte.

Ana nu fusese încă la plaja principală, dar, după aluziile făcute de doamna Frunzescu, îşi închipuise ce-poate fi acolo. Ea se unise cu mama Radei fi stăruise să rămână acasă. Dar Rada era o fată încăpăţânată.

Nu-ţi fie frică! Nu te mănâncă nimeni n spuse ea cu un fel de dispreţ pe care Ana nu-l simţise până acum în tonul cu care îi vorbea Rada. u w

Nisipul uscat de pe plaja principala era năpădit de lume, de corturi albe, de umbrele mari şi de umbreluţe de toate culorile. De sus, de pe ţărmul înalt, plaja părea o grădină exotică, excentrică, învălmăşită de flori şi fructe nemaivăzute.

Doamna Frunzescu era obosită. Nu era obişnuită să meargă multă vreme pe jos, şi mai ales să urce dealuri. Şi, de la vila lor, pentru a ajunge direct la plaja principală, trebuiseră să urce o râpă pieptişă.

— Şi din cauza depărtării nu mi-a plăcut să vin aci, se năcăji ea respirând greu, după ce se opriră pe culmea ţărmului prăpăstios, de unde se vedea plaja.

— Puţină mişcare nu-ţi strică, mamă. Ţi-a spus şi doctorul, când am plecat la băi.

— Da, mi-a recomandat, e adevărat. Dar nu să urc munţi!

— Putem înconjura urcuşul, trecând prin oraş. Nu ştiu, mamă, ce zici tu, dar parcă ne-am distra mai bine da: a am veni regulat aici. Priveşte!

— Nu-mi place promiscuitatea asta!

— Dar e de-ajuns să stai deoparte şi să priveşti, şi ceasurile trec de nici nu ştii cum. Eu, drept să-ţi spun, încep să mă plictisesc stând toată ziua numai cu dumneata şi cu Ana.

— Eşti obraznică, Rada! într-alţi ani cum de nu te-ai plictisit? Şi nu o aveai pe Ana lângă tine, ca acum.

— Dar era Jean, care făcea mereu naveta între noi şi plaja mare, şi mereu ne aducea cunoştinţe de-ale lui, fete şi băieţi, să ni le prezinte. Aveam mereu variaţie, şi mi se pare că tocmai în această variaţie stă adevărata distracţie şi odihnă de care are nevoie omul în vilegiatură. Anul acesta, într-o săptămână, nicio cunoştinţă nouă! Nu ţi se pare că suntem în deficit? Cred că şi Ana începe să se plictisească.

— Nu, Rada, greşeşti. Lângă mare nu m-aş putea plictisi niciodată. Şi, drept să-ţi spun, mie-mi place plaja noastră.

După ce mai înaintară pe ţărm vreun sfert de ceas, începură să coboare pe serpentină.

Grădina aceea exotică, crescută pe plajă, îşi desluşea tot mai limpede formele, iar când ajunseră la marginea ei, nu mai avea nimic miraculos. Dimpotrivă! Era aşa cum spusese doamna Frunzescu: o promiscuitate, o colecţie uriaşă de carne, respingătoare, exalând un miros greu de năduşeală omenească. Şi ce de trupuri de bărbaţi şi de femei, diforme, păroase, umflate!

O singură privire îi fu de-ajuns Anei pentru a simţi că i se mişcă cevajn stomac, iar când îi pătrunse în nări şi mirosul de osânză râncedă pe care îl aducea briza mării, trecând peste trupurile monştrilor acelora tolăniţi pe nisip, se dădu repede de-o parte – cum erau la marginea plajei – şi se întoarse cu faţa spre ţărm.

Rada şi maică-sa nu observară nimic; ele priveau cu interes panorama. Nu păreau nici scandalizate, nici mirate de colecţia aceea de trupuri despuiate. Doar le mai văzuseră de-atâtea ori! Nu le părea nimic nefiresc; părea că nu ajunge până la ele – deşi lumea stătea întinsă pe nisip până aproape de picioarele lor – mirosul atâtor trupuri ce se prăjeau la soare. Nu vedeau decât ridicului şi formele monstruoase ale unor trupuri de bărbaţi şi de femei.

Stăteau în picioare, răzimate una de alta, şi priveau,

râzând înfundat, cotindu-se. Rar zăreau câte-o figură mai distinsă, câte un corp mai bine făcut. Majoritatea celor de pe plajă, bărbaţi şi femei, trecuţi de prima jumătate a vieţii, erau umflaţi ca butoaiele, cu şunci şi slănini lăbărţate, care se întorceau greoaie de pe parte pe alta.

— N-am să înţeleg niciodată cum de nu le e ruşine să se îngraşe şi să se lăbărţeze aşa! – zise cu dezgust doamna Frunzescu. Întorcând capul şi văzând-o-pe Ana stând palidă la o parte şi privind spre faleză, adăugă: – Vino aci, draga mea. Tu nu vrei să vezi arca lui Noe?

Rada râse.

— Curat arca lui Noe! zise ea.

— E profund dezgustător! – exclamă Ana, alăturându-li-se.

— E un scandal public! Mă mir că autorităţile îngăduie aşa ceva!

Doamna Frunzescu o privi o clipă cu spuneenile ridicate a uimire, dar crezând că Ana se referă, ca şi ea, la aspectul estetic al plajei, răspunse:

— Ce-ar putea face autorităţile, draga mea? Aici banul porunceşte! Cine are bani poate merge unde pofteşte, se-nghesuie în orice societate. E scandalos, desigur, dar n-avem cum să ne apărăm decât izolându-ne. Primăria staţiunii nu este, desigur, de părerea noastră. Staţiunea începe să prospere. Oaspeţii sporesc pe an ce trece; hotelurile, restaurantele se-nmulţesc; în localitate se cheltuiesc din ce în ce mai mulţi bani. Ca urmare, veniturile primăriei cresc, şi îata ca în ultimii ani s-au putut face şi câteva îmbunătăţiri. De-o pildă, faleza. Anul trecut, când am văzut-o, era să cred că am greşit staţiunea.

— Dar e o înspăimântătoare promiscuitate de seminuduri!… Şi oamenii stau atât de aproape unul de altul!… De ce?! Că doar au loc să stea împrăştiaţi. Plaja e uriaşă…

— Ei! Aşa le place! – râse doamna Frunzescu.

— Nu auzi că uneori zumzetul conversaţiilor şi râsetele se ridică peste larma valurilor? Dar să ne dăm

puţin mai la o parte, căci briza aduce un vag miros de rânced.

— E de la uleiurile cu care se ung ca să se bronzeze mai repede, preciză Rada.

Făcură vreo câţiva paşi spre faleză, şi, ajungând la vreo cincizeci de metri de mulţime, Rada aşternu un cearşaf.

— Ei, cine vrea n-are decât să facă plajă, zise doamna Frunzescu.

Rada se execută imediat, dar Ana se aşează cuminte lângă doamna Frunzescu.

— Nu fi proastă, Ano! Pune-ţi costumul! îi spuse Rada, dar Ana nu se mişcă.

Abia se întinse Rada bine în bătaia soarelui, că de grupul lor se apropiară, făcându-le semne, doi bărbaţi şi două femei. Erau toţi îmbrăcaţi în costume de stradă.

— Cine-ar putea fi? – se întrebă doamna Frunzescu.

— Nu-i pot recunoaşte.

— E unchiul Pake, mamă, unchiul Pake Manicatide! strigă Rada ridicându-se în picioare şi făcându-le, la rândul ei, semne cu mâna.

Unul dintre bărbaţi era, într-adevăr, domnul Pake Manicatide, un fel de văr de-al treilea al doamnei Frunzescu, însoţit de nevastă-sa şi de fiică-sa. Cel de-al doilea bărbat era avocatul Popescu, apărătorul intereselor familiei.

— De când aţi venit? întrebă domnul Manicatide, după ce îşi dădură bineţele şi se făcură prezentările celor necunoscuţi.

— De o săptămână, răspunse doamna Frunzescu.

— Nu mă mir că nu v-am întâlnit până acum. Ştiu că nu frecventaţi plaja asta şi că de-obicei veniţi cu bucătăreasa după voi. E mai bine aşa, decât în devălmăşeala asta stupidă!

— «nou. domnule Popescu? Doamna Sofia n-a venit? întreba doamna Frunzescu.

Avocatul – slab şi părând a duce o povară grea în spinare – părea îmbătrânit înainte de vreme.

— Ba da, e şi ea aici.

— e Ce „U aţi adus” ° 5* Pe ea, dacă ne-aţi văzut?

— Nu e singură. E cu cineva pe care nu-l poate părăsi, zise cu tristeţe avocatul.

— Aveţi pe cineva bolnav?

Bărbatul înclină capul în piept.

— Din nenorocire!

— Pe cine? întrebă c-un fel de frică doamna Frunzescu.

— Pe Nicu…

— Băiatul?

— El…

— Nu mai spune?! Şi de când?

— Din martie. Atunci i-au putut pune diagnosticul. Toată iarna s-a plâns de dureri în şira spinării. Doctorii au crezut mai întâi că-i vorba de o răceală.

— E posibil?! Băiatul acela luminos şi iute ca argintul viu? Să aibă? Nu s-au înşelat doctorii?

— Din păcate, nu. Avem radiografia. Radiografia nu poate înşela…

Doamna Frunzescu vru să-i vadă numaidecât, pe doamna Popescu şi pe băiat, şi plecă împreună cu grupul celor patru.

— Pune-ţi costumul, Ano – zise Rada, îndată ce grupul se îndepărtă – aici suntem izolate.

— Nu-mi vine să mă dezbrac în promiscuitatea asta. Mai bine stau aşa.

— Nu vrei să faci baie?

— Nu! Sunt cu totul consternată de… porcăria asta!

Rada întoarse capul mirată. Încă nu auzise din gura Anei cuvinte triviale. Fata înţelese şi adaugă:

— Scuză-mă, te rog! Dar nu ştiu cum aş putea numi altfel spectacolul de-aici. Noi, la ţară, astfel l-am numi.

— Dar, draga mea, spectacolul ăsta, cum îl numeşti tu, îi întâlneşti pe toate plajele!…

Cum? Pretutindeni bărbaţi despuiaţi stau de-a valma cu femei despuiate? A w

— Bineînţeles! Tu n-ai avut prilejul să vezi până acum

o plajă. Dar peste tot e la fel: la Mamaia, la Techirghiol, la Eforie. Cum ar putea fi altfel? Dar dacă nu-ţi place cum arată, nu te uita la ei şi gata! Facem soare şi intrăm în mare tocmai pe la margine.

— E josnic! La noi, la ţară, nimeni nu şi-ar putea închipui aşa ceva. Numai copiii mici se scaldă în râu de-a valma.

Rada o privi mirată. Niciodată până acum Ana nu-i pomenise despre cum este la ei la ţară. Ba, după câte îşi aducea aminte, nu vorbise vreodată despre satul ei natal. Oare ce i-o fi venit acum să compare obiceiurile de la mare cu cele din satul ei?

— Da, e respingător şi ridicul, sunt de acord. Dacă ar fi numai oameni subţiri, din categoria noastră socială, ar fi altceva... Dar ce să-i faci? Aici e o lume pestriţă, ca de altfel pe toate plajele. Şi vin cu căţel, cu purcel... Şi fac o murdărie îngrozitoare – resturi de mâncare, hârtii, coji de pepene... Ai dreptate, e îngrozitor!

— Dar, draga mea, nu mă gândeam la mizeria fizică, ci la mizeria morală, la amestecul ăsta de femei despuiate şi de bărbaţi despuiaţi. E ceva îngrozitor de respingător! Şi printre ei ropii, proprii lor copii! E o imoralitate de care ţi se-apleacă!

— Ei, şi tu! Lumea s-a obişnuit acum. La început, spunea mama, unii au protestat. Dar – ce vrei? – ca orice modă, a prins repede. Căci şi promiscuitatea asta e tot o modă. La început a produs senzaţie, cum spune mama, dar pe urmă lumea s-a obişnuit. Pe nimeni nu-l mai interesează azi nici cine e şi nici cum e vecinul său de plajă.

— Nu m-aş putea obişnui niciodată cu această... modă.

— Da, unii nu reuşesc să se obişnuiască. Mama, de pildă. Mie îmi e total indiferent. Ba nu, uneori mă distrează să văd costumele, să râd de tot ce e ridicul. Pentru că, într-adevăr, e ridicul ca domnul burtă-verde să-mbrace şi el un costum de baie, la rând cu copiii şi cu tinerii. Ce rost are să se prăjească lasoye atâtea osânzi bărbăteşti şi femeieşti? E altceva să intrăm în mare patru-cinci fete şi

băieţi, să înotăm şi să ne distrăm. E un adevărat deliciu! Câte pozne nu făj6.010 era Jean! intram în valuri câte-un grup întreg de băieţi şi fete.

— Împreună? Launloc?

— Păi, bineînţeles! De ce te miri?

— Mă gândesc că eu nu voi evolua niciodată până la punctul la care să-mi însuşesc toate obiceiurile lumii voastre.

— Lumea noastră?! Dar ce, tu eşti dintr-altă lume? Nu mi-ai vorbit încă niciodată despre aşa ceva…

— Ei bine, Rado, socotesc că e mai mult decât necuviincios ca o fată îmbrăcată numai în costum de baie să stea alăturea de un băiat în chiloţi.

— Dar toată lumea umblă aci, pe plajă, îmbrăcată aşa, şi nimănui nu-i trece prin minte că ar fi necuviincios! Eu nu te înţeleg, dar admit că, nevăzând până acum aşa ceva, nefiind obişnuită să vezi aşa ceva, spectacolul acesta te contrariază.

— Ascultă, Rado! Tu chiar crezi că e frumos ca un tânăr ori un bărbat să se uite cât pofteşte la trupul tău abia acoperit? Să-ţi examineze braţele, picioarele, ¡spatele? Ori să se întindă pe nisip, la o palmă de loc de tine, pentru a sta la taifas? Nu crezi că aşa ceva *e* de ruşine?

Rada începu să râdă.

— Ce copilă eşti, draga mea, deşi eşti de-o vârstă cu mine! De ce „să-mi fie ruşine? Nu fac niciun lucru ruşinos. Ba, mai mult: nici nu mă gândesc la vreun lucru ruşinos. O să te convingi singură, după ce te vei obişnui. De-altfel, e un fapt confirmat şi de ştiinţă.

— Care fapt?

Am citit de curând o carte împrumutată de la o prietenă, o carte de higienă, scrisă de un doctor. E o teorie nouă, se-nţelege, dar una pe care a adoptat-o toată lumea şi pe care toată lumea o pune în practică. Dovadă că trebuie să fie adevărată.

— Ce teorie?

— Se afirmă că tineretul de ambele sexe e maiapărat

de ispite şi mai curat de când face sport împreună, plaja împreună. Se argumentează că, dacă, la o anumită yirsta, trupul rămâne necunoscut, o taină, el devine un puternic element de ispită pentru sexul celălalt, contrar. Şi ca, dimpotrivă, cunoscând fiecare, în aer liber, în public, ceea ce mai înainte era o taină, ispita a scăzut, şi-gindurile fetelor şi băieţilor de azi, care fac sport împreună, îmbrăcaţii în costume sumare, sunt mai curate decât ale tinerilor dinaintea noastră, care-şi ţineau ascunse toate… farmecele.

Ana o asculta înlemnită. Nu-i venea să creadă că vorbele pe care le auzise fuseseră rostite de prietena ei Rada. Niciodată, până acum, nu discutaseră astfel de lucruri. Nu-şi putea închipui ca Rada să fi citit astfel de cărţi de… higiena! O credea cu totul nevinovată, neştiutoare. Sau, mai exact, credea că Rada gândeşte şi simte ca şi ea, care se purta după cum îi poruncea instinctul feminin că trebuie să se poarte. Iar instinctul acesta natural nu putea să accepte teoria pomenită acum de Rada, citită de ea în cartea aceea şi, ceea ce era mai grav, aprobată de ea. Prietena ei vorbea fără niciun înconjur despre «farmecele ascunse», care, dezvăluite tuturor a, cruţă de ispite cele două sexe şi le face să aibă gânduri şi relaţii mai curate. Era cu putinţă?! Dar atunci poate că Rada a cam dus-o de nas, poate că ştie încă multe alte lucruri, poate că e cu mult mai matură decât ea. Sau toate cunoştinţele ei în acest domeniu nu sunt decât urmarea firească a moravurilor sociale din clasa căreia Rada îi aparţinea?…

— Eu văd că tu te miri, şi, în parte, cred că te şi înţeleg, Ano. Tu, până acum, n-ai văzut o plajă, n-ai făcut «port împreună cu băieţii, tenis bunăoară, n-ai stat în aceeaşi

bancă, la şcoală, cu un băiat. Dar de toate acestea nu vei scăpa când vei ajunge la universitate. Cred că atunci vei înţelege că apropierea unui tânăr, costumul lui sumar, nuditatea lui chiar, nu mai are niciun farmec, nicio atracţie, după ce le cunoşti şi te-ai obişnuit cu ele. Nu o

mai pot ispiti pe o fată!

— Dar altfel o ispitesc? întrebă Ana c-un fel de răutate.

— Probabil – răspunse evaziv Rada.

— Doctorul acela vorbeşte însă mai ales de ispita pe care o reprezintă trupul femeii pentru bărbat, şi nu de ispita trupului bărbătesc pentru o femeie.

Ana scutură din cap ca pentru a alunga un gând neplăcut care-i da târcoale. Era o discuţie penibilă pentru ea. Îi veni în minte braţul lui Jean în jurul mijlocului ei. Era fratele Radei! Oare Radaşi Jean gândeau şi simţeau la fel? Şi dacă Jean i-ar fi văzut trupul în costum de baie, n-ar mai fi fost ispitit de el? întrebarea îi veni pe neaşteptate, ca un: trăsnet din senin, a cărui arsură Ana o simţi. Şi se înroşi dintr-odată până-n albul ochilor.

Se făcu tăcere.

Rada se simţea stingheră. Nu ştia dacă făcuse bine mărturisindu-i Anei ca citise cartea aceea de higiena. Volumul, ferfeniţi t, trecea, în taină, dintr-o mână de elevă într-alta Niciuna nu se lăuda că l-a citit, dar era limpede că fiecare îl parcursese cu mult interes. Era scris de un medic cu nume stram, şi ajunsese la a opta ediţie. Rada era încredinţată că foia nu-l citise, fiindcă ea refuzase pe rând toate cărţile care circulau clandestin printre elevele externe şi printre cele din internat.

— De-altfel, te vei convinge prin proprie experienţă, zise ea întru târziu.

Ana nu înţelese la ce se referea Rada şi o întrebă:

— Despre ce-o să mă conving?

— De ceea ce ţi-am spus, că o să te obişnuieşti curând să stai alături de tineri în costume de baie. Vei vedea că nu-i nimic ruşinos în a face plajă alături de alţi tineri, băieţi şi fete. Acum refuzi până şi ideea, pentru că nu eşti obişnuită.

— Eu, dacă voi face plajă, voi face numai lângă vilă. Cred că şi doamna Frunzescu va fi de acord.

— A, desigur! Mama nu suportă orice fel de lume. Dar mie mi-ar plăcea să venim aci. Adevărul e că atunci

când era şi Jean, verile trecute, stăteam mai mult aici decât cu mama. Veneam, din cotlonul nostru de plajă, aci, fie înotând pe lângă coastă, fie peste deal, ca să ne-ntâlnim cu o ceată de băieţi şi de fete cu care ne cunoşteam. Ori, uneori, veneau ei, cu Jean, la plaja noastră.

— Tăcu un răstimp, privind în depărtare.

— Trebuie să fie şi acum cunoscuţi de-ai noştri pe plajă, dar cred că încă nu ştie nimeni că suntem aci. Mama are un obicei rău: nu numai că mâncăm acasă, dar nici la plimbare, în oraş, nu-i place să iasă. Altfel am fi întâlnit cu siguranţă pe cineva cunoscut.

Ana nu-i răspunse. Tăcea privind «arca aceea a lui Noe» şi îndeosebi marea, a cărei întindere, văzută de-aici, de jos, se îmbina, nu prea departe, cu cerul. «Da, plaja asta e imensă – îşi zise Ana.

— E multă lume, dar ar mai încăpea cel puţin de-o sută de ori pe-atâta. La urma urmelor, m-aş putea izola şi aici.» Dar nu trecu mult timp şi constată că se înşelase. Lumea începu să intre ¡11 Mluih în uialjă în

flori, din culorile costumelor de bai 1, întreaga dun-şi V.W.Y.

cât ţinea plaja. Nu peste mult, cete de tineri, de fete, după ce se zbenguiau un răstimp în apă, ţâşneau pe plajă, alergau, se jucau. Nu mai rămase niciun loc ferit. Bărbaţii diformi ieşeau din valuri ca nişte monştri marini, şi, suflând greu, se duceau până departe pe plajă, să se sorească. Unii din ei îşi scoteau costumul de baie, îl storceau şi îl puneau să se usuce, rămânând pe nisipul gol, alţii pe cearşaf – ce oroare şi sălbătecie! – complet despuiaţi! Şi pe lângă ei treceau, uneori, în fugă, copii, băieţi, fete, care, jucându-se, străbăteau mereu plaja, până intrau din nou în valuri.

Când înţelese ce se petrece, Anei îi veni să plângă. Rada intrase în mare. Singura, se culcă pe cearşaf şi-şi acoperi faţa cu mâinile. Uneori simţea că s-a oprit cineva în apropierea ei, ori că trece pe lângă ea, dar nu se uita să vadă cine-i.

Nu-şi dădu sama câtă vreme rămase aşa, când,

deodată, auzi glasul Radei şi câteva glasuri străine apropiindu-se. Îşi luă mâinile de pe faţă. Înaintea-i stăteau prietena ei cu două fete şi trei tineri. Toţi cinci abia ieşiseră din mare, căci apa picura încă de pe ei când Rada făcu prezentările. Doi tineri erau studenţi la politehnică, iar fetele erau surorile lor; al rreilea tânăr era inginer.

Toţi se mirară că Ana lăsa să treacă o zi atât de frumoasă fără a se sori şi a înota.

— Nu se simte tocmai bine, răspunse Rada în locul ei.

Ana nu ştia încotro să-şi mai întoarcă privirile pentru a evita să se uite la ei, mirându-se că tinerii aceia păreau să nu-şi dea sama că stăteau aproape goi dinaintea ei.

După ce văzură că nu o pot convinge să-şi pună costumul de baie şi să intre în mare cu ei, plecară. Ana porni numaidecât spre vila în care locuiau.

De sus, de pe faleză, unde se opri să-şi tragă suflarea, plaja i se păru iarăşi o grădină exotică, dar acum culorile ei vii nu o mai interesau. Ştia ce ascundeau. Se aşeză şi privi îndelung în depărtarea orizontului. Treceau în zare vapoare, din care, cu cât se depărtau, cu atât se vedea tot mai puţin, până nu mai rămâneau decât coşurile, şi, pe urmă, numai fumul greu, ce nu se putea înălţa în văzduh… îi veni în minte exemplul pe care îl folosea, la ora de geografie, profesoara, pentru a le demonstra rotunjimea pământului. Pe-atunci era parcă în clasa a doua… Avu o senzaţie de Linişte şi de înseninare. Ce bine era atunci, când nu ştia nimic din toate mizeriile pe care le cunoaşte acum!

În loc să meargă la vilă, luă drumul spre crâmpeiul lor de plajă. Era încă devreme. Valurile se mai retrăseseră, şi găsi un colţ de plajă uscat, chiar lângă ţărmul prăpăstios. Nisipul era amestecat aci cu ţărâna neagră ce se prelingea, la fiecare ploaie, de pe coastă. Vremea frumoasă te-mbia într-adevăr să intri în apă, şi Ana nu rezistă multă vreme acestei ispite.

Capriciile tinereţii sunt multe şi insondabile. În răcoarea apei, între valurile ce-o luau cu asalt, aci, la ţărm, Ana se simţi ca renăscută, şi, înotând, începu să îngâne o

romanţă. Se simţea iar tânără, puternică şi pură. «La urma urmelor, ce-mi pasă mie de toată lumea asta de pe plajă? Nu sunt eu în joc, ci ei şi ele. Treaba lor!» îşi zise Auria.

Buna dispoziţie îi revenise. intră şi ieşi de mai multe ori din mare, şi cum nu avea ceas, nu-şi dădu sama cât timp rămase pe plajă. După socoteala ei, nu putea fi târziu. I se părea că de-abia venise.

Când se apropie de vilă, Rada tocmai ieşea pe poartă.

— Ei bine, iat-o! – exclamă ea, alergându-i înainte.

— După tine plecam. Mama era îngrijorată că nu mai vij. De-altfel, eram amândouă convinse că eşti la plaja cea mică.

— E târziu?

— Două şi jumătate!

Vai de mine! Nu mi-am dat sama că-i aşa de târziu!

Şi, intrând în casă, se grăbi să-i ceară scuze doamnei Frunzescu.

La masă, mama Radei fu, împotriva obiceiului ei, tăcută. Părea să aibă o durere de care nu putea scăpa. Ana. se temu, la început, să nu fie supărată din cauza întârzieru ei, dar curând înţelese, din expresia schimbata a feţei doamnei Frunzescu, că trebuia să fie ceva mult mai grav.

Ieşiră pe terasă, la cafea. Briza sărată a mării adia binefăcător.

— Ştiţi voi, fetelor – începu întru târziu doamna Frunzescu –, care e cea mai mare şi mai preţioasă avuţie a omului în viaţă? Să vă spun eu: sănătatea. Cine-i sănătos, cum sunteţi voi „să mulţumească lui Dumnezeu că i-a dat cea mai importantă zestre.

— Nu ştiu dacă numai cu zestrea asta m-ar lua cineva de nevasta, glumi Rada„Era

Mamă-sa îi aruncă o privire posomorâtă, şi fata înţelese că a greşit, ca maică-sa nu avea acum chef de glume. Da’ mai „degrabă decât dacă ai fi o schiloadă cântărită cu aur. Sărmana doamnă Ionescu! De când i s-a bolnăvit băiatul, s-a uscat ca o mumie. Şi, Doamne, ce femeie splendidă era, ce femeie frumoasă! Face parte

dintr-una din cele mai vechi şi maj bogate familii din ţară, sărăcită şi ea, ca toată lumea noastră, de expropriere.

— Băiatul e grav bolnav? întrebă Rada.

Mamă-sa ridică şi lăsă să-i cadă braţul drept într-un gest de disperare.

— Grav? Poate că nu se mai vindecă niciodată. Sau, dacă se va vindeca, asta se va întâmpla după ani şi ani de suferinţă. Cura recomandată de doctori e foarte îndelungată. Şi, dacă se va vindeca, s-ar putea să rămână cu defecte.

— Dar ce are?

— Parcă dacă ţi-aş spune numele bolii ai şti mai mult? Mai bine să nu-i ştii nici numele. E destul să-ţi spun că-i pus într-un corset de ghips şi că trebuie să stea nemişcat. E aşezat pe un pat de scânduri, pe care-l scot la soare şi-l duc în casă doi oameni.

— E mărişor băiatul? întrebă Ana.

— Cred să aibă vreo doisprezece ani. Era în clasa întâia de liceu când l-a ajuns nenorocirea. Bietul de el! La vârsta când toţi copiii zburdă pe plajă, el stă imobilizat pe un pătuc!... Şi ce copil vioi şi vesel era, nici nu vă puteţi închipui!

Doamna Frunzescu le vorbi despre familia Popescu, pe care o aprecia foarte mult, pe el – ca pe un foarte bun cunoscător al legilor, om inteligent şi deosebit de harnic, pe ea – ca pe femeia cea mai bine-crescută şi cea mai cultivată dintre câte cunoştea. Şi sfârşi prin a le spune că de mâne încolo va merge să facă plaja împreună cu familia Popescu, că aşa le promisese, ca să le ţină de urât. Tot acolo vine şi familia Manicatide, aşa că vor face un mic grup.

— Se-nţelege că, dacă vreţi, puteţi veni şi voi cu mine. Pake Manicatide zice că acolo e cel mai bun loc de baie... Valuri puţine, şi, până la o sută de metri în larg, apa nu-ţi trece de cap. De-altfel, voi nu veţi fi legate de mine şi de prietena mea. Voi puteţi străbate toată plaja, dacă vă face plăcere. Există un singur inconvenient: e cam departe. Trebuie să luăm, de la noi, drumul prin oraş şi să coborâm

la capătul celălalt al plăjii. N-avem ce face! Nu o pot lăsa pe biata femeie singură cu gândurile ei negre!

Pe Ana o emoţionă durerea sinceră a doamnei Frunzescu. n părea rău că se desparte de mica lor plajă, dar simţea că trebuie să fie alături de doamna Frunzescu în compătimirea ei pentru nenorocirea altora. La urma urmelor, şi acolo se putea izola de lume, iar Rada, dacă va avea poftă să se zbenguiască pe plajă cu cunoştinţele ei, n-avea decât s-o facă.

XII

Locul de plajă al familiei Popescu era după o cotitură a plăjii principale, spre sud, la o depărtare de vreo două sute de metri. Avocatul Popescu închiriase o locuinţă în apropiere. Nu era o vilă, ci o casă mai veche, dar sănătoasă şi luminoasă, în apropierea mării. Tot prin partea locului stătea şi familia Manicatide, şi alte patru-cinci familii de vilegiaturişti care aveau pe câte cineva bolnav şi se fereau de tumultul plăjii principale.

Pe ţărmul cotit, pe nisipul strălucitor – cu mult mai curat decât cel de pe plaja mare şi aproape neatins de paşii oamenilor –, se vedeau împrăştiate vreo cinci-şase corturi albe.

Ana fu prezentată doamnei Popescu. Femeia, brunetă, slabă, uscată, se uită cu teamă la Ana şi la Rada, cu nişte ochi mari, negri, grei de suferinţă resemnată. Ana nu mai văzuse ochi aşa de mari, şi, fără voie, privirile-i rămaseră aţintite asupra lor. Femeia se mai linişti când băgă de seamă că cele două fete, deşi văzuseră pătuţul de campanie pe care zăcea copilul, nu se grăbiseră să se apropie de el, cum făceau aproape toţi cunoscuţii de pe plajă, care veneau uneori până aci numai ca să se intereseze cum îi merge bolnavului.

Doamna Popescu le fu recunoscătoare. Nimic nu era mai greu de suportat, pentru ea, nimic nu făcea să i se deschidă rana sufletului ei şi să sângereze, ca lipsa de tact a cunoscumai alcă? f. e-ei – IOE; nu o mai slăbeau cu întretrage «Ce 2 lc doctorii?» «Ce ameliorări se pot observa luţul™ Curl1 „mari?» «Cât° Să mai *să*-Fetele nu

întrebară nimic, ci doar, din când în cândlului™ Privin Cte Spre Pătucul de suferinţă al copiân faţa acestui nou aspect al vieţii, Ana se nelinişti, la început, dar, în câteva zile, se împrieteni cu copilul, care o întâmpina cu bucurie, spre marea mângâiere a mamei. Ana vorbea cu el ca şi când n-ar fi fost bolnav, ca şi când şi el era unul din sutele de copii veniţi în vilegiatură cu părinţii lor. Îi aduna de pe ţărm tot felul de scoici, îi făcea morişti de vânt din hârtie şi îi spunea poveşti pe care Nicu le asculta cu adâncă încântare. El stătea pe pătuc, întins cu faţa în jos; corsetul era descheiat cât timp se sorea, dar Ana se făcea că nu vede nimic. Îi făcea desene pe nisip, cu gateje adunate de pe plajă sau aduse anume.

La vreo câteva zile după ce se împrieteniră, băiatul îi zise, după ce urmări cât îi bătu ochiul o ceată de copii care se fugăreau pe marginea apei:

— Domnişoară Ana, nu-i aşa că dumneata nici nu ştii că eu sunt bolnav?

Fata tresări şi sufletul i se umplu de o amară îndoioşare.

— Dar nu eşti bolnav, Nicule! Eu nu văd că eşti bolnav.

— Ba da, sunt! De-aceea nu mă lasă mămica să mă joc şi eu cu copiii şi să fac baie.

— O să te joci tu mai târziu, şi o să faci şi baie.

— Şi de aceea am corsetul ăsta. Dar o să-mi treacă, nu-i aşa?

— Păi, eu cred că dacă ai avut ceva, ţi-a şi trecut-La spate nu se vede nimic. Se pare însă că doctorii vor să fii foarte bine îngrijit, ca să te faci băiat voinic. Am mai văzut eu destui copii care stăteau culcaţi numai ca să se-n

8 – Da, şi mămica-mi spune că o să mă fac bine de tot, numai să stau nemişcat… „«T

Sentimente noi se deşteptau în sufletul ei lângă pătucul acesta al suferinţei. Câteva zile făcu plajă mereu lângă el, alături de doamnele Popescu şi Frunzescu. I se părea ciudat că pe mama lui JN” cu un o considera străină şi că din prima zi rămăsese lângă ea în costum de baie,

fără să simtă nicio jenă.

Rada dispărea adeseori prin mulţimea de pe plajă şi adeseori o zărea înconjurată de băieţi şi de fete, cunoştinţe de-ale ei din verile trecute.

Ana făceabaie singură, ori cu doamna Frunzescu. De multe ori, însă, cele două prietene intrau împreună în mare, şi atunci Ana rămânea singură cu băiatul. Familia Manicatide îşi avea cortul mai departe, şi domnul Popescu era mai mult timp acolo, stând de vorbă cu prietenul său. Doamna Popescu nu zicea nimic. Ea era bucuroasă că tatăl lui Nicu mai schimbă o vorbă cu cineva. Ea simţea că el e şi mai slab de inimă decât dânsa şi că era un chin insuportabil pentru el să fie mereu cu ochii la copil. Apoi, stând lângă Nicu, avocatul nu se putea ţine să nu-l întrebe mereu dacă nu-l doare ceva, dacă stă bine, dacă nu-l jenează corsetul, aşa că ţinea necontenit trează atenţia copilului asupra suferinţei sale.

Deşi dorea să nu o ia nimeni în seamă, Ana nu putu rămâne multă vreme izolată. Grupul în care se învârtea Rada era tot mai mare, şi adeseori o vedea că se apropie, însoţită de mai mulţi tineri şi tinere, de cortul familiei Popescu. Ana se ridica repede de pe nisip şi le ieşea în întâmpinare, de frică lă nu vină prea aproape de bolnav şi să-l deranjeze cu întrebările şi cu veselia lor zgomotoasă. Dar odată s-a întâmplat să nu bage de seamă că Rada, însoţită de un grup de tineri şi tinere, ajunsese până în apropierea cortului familiei Popescu. Doamna Popescu a fost nevoită să accepte să-i fie prezentaţi de către Rada, şi să răspundă la întrebările lor în legătură cu infirmitatea copilului. Ana simţi cât de grele i-au fost aceste clipe mamei băiatului, după cum răspundea evaziv la întrebările lor indiscrete. Se simţi vinovată faţă de doamna Popescu, pentru că, dacă n-ar fi fost ea acolo, Rada nu s-ar fi apropiat de cort, căci grupul venise mânat de intenţia de-a o convinge să li se alăture. Ana refuză şi de astă dată să-i însoţească, dar până la urmă fu silită să-i urmeze, pentru că Rada, aproape ofensată de nereuşita ei de-a o hotărî pe Ana să meargă cu ei, zise:

— Trebuie să vă mărturisesc adevărul: Ana nu vine cu nă! PL™ că, după părerea ei, e necuviincios ca fete şi băieţi să umble pe plajă şi să intre în mare împreună, îmbrăcaţi în costume de baie.

Grupul se mirase şi nu voise să creadă.

— Dar e un lucru firesc la mare! Cine se mai gândeşte la asta?! – zise o fată.

— Toată lumea face la fel. Numai cinevede întâia oară o plajă, numai cine vine pentru întâia oară la mare poate gândi aşa!

— Eu sunt pentru întâia oară la mare şi deci aş putea avea o scuză… – zise Ana, cu o nuanţă de ironie în glas. – însă Rada exagerează. Nu-mi place mai ales grădina asta zoologică de pe plajă. Nu pot, când îi văd, să nu-mi aduc aminte de un tablou văzut în copilărie, la ţară: cireada satului zăcând pe marginea râului, la vremea amiezii.

Câţiva tineri râseră, câteva fete strâmbară din nas. Ana asta era cu mult mai îndrăzneaţă decât părea. Pe plajă, în «grădina asta zoologică», «zăceau» la soare părinţii, rudele şi o mulţime de cunoştinţe, de prieteni. Ba chiar şi ele fuseseră acolo, făcuseră parte din «turmă», din «cireadă», cu nici măcar un ceas mai nainte.

— Tabloul cu siguranţă că nu-i estetic – zise unul din tineri.

— Dacă ar fi numai corpuri tinere, armonioase, ar fi o încântare pentru ochi. Dar aşa…

— Nu poate fi vorba nici de vârstă şi nici de încântarea ochilor! – începu, iritată, o fată, studentă la medicină.

— Toată lumea asta vrea să fie sănătoasă, să profite de soare şi de mare. Mai înainte nu se cunoştea puterea curativă a razelor ultraviolete şi a aerului de mare.

— Dar ce-i mai pot face razele tale unui trup încărcat de osânză? Mai înainte, nici cu bani nu i-ai fi putut determina pe aceşti oameni diformi să se expună ca acum. Are dreptate domnişoara Muja, imaginea ei je potriveşte cu ceea ce vedem. Dac-ar fi după mine, n-aş lăsa pe lajă, în costum de baie, decât tineri şi tinere până la douăzeci şi

cinci de ani.

Discuţia se opri aci şi plecară cu toţii spre mare.

Acceptase să meargă cu grupul fiindcă voise să o scutească astfel pe doamna Popescu de întrebările lor indiscrete şi mai ales pentru că i se păruse că Rada-i vorbise de sus, c-un fel de dispreţ, anume ca s-o micşoreze în ochii cunoştinţelor sale, să operezinte ca pe-o fată dintr-un mediu social inferior, care încă nu s-a obişnuit cu lumea în care intrase.

Sara, când se întoarseră la vilă, Ana se simţea ca bolnavă, apăsată de sentimentul că fusese pângărită. Simţise toată ziua privirile tuturor cum se opresc asupra corpului ei, cum o examinează. Nu numai ale tinerilor din grup, ci şi ale bărbaţilor de pe plajă, pe unde trecuseră. Priviri care-i urmăriseră trupul şi-n valurile mării. I se păruse uneori că nici nu mai avea pe ea costumul de baie, ci că umbla goală subt privirile bărbaţilor şi femeilor de pe plajă.

Acest simţământ de pângărire îl avu zile de-a rândul, şi, ieşind din mare, se grăbea să se învăluie în cearşaf şi să se ghemuiască în nisip aproape de patul lui Nicu. Aici se simţea ocrotită.

Dar după două săptămâni băgă de seamă, contrariată, că îşi punea costumul de baie fără să se mai sfiască la gândul ca astfel era mai mult despuiată şi că trecea printre grupurile de pe plajă fără niciun strop de pudoare. Această transformare i se păru, la început, semnul unei decăderi morale, dar mai apoi simţământul acesta se topi din zi în Zi, până ce simţi că se purta chiar cu un fel de obrăznicie care o făcea să întârzie anume subt privirile unor tineri care o fixau stăruitor. Avea impresia că-i iar copila din şcoala de la ei din sat, care dădea cu tifla tuturora. I se-păru chiar că a ajuns mai nepăsătoare, mai impudică decât Rada şi-decât celelalte fete din grup, ca şi când ar fi căzut de la o înălţime mult mai mare decât ele şi ar fi ajuns-cu mult mai jos, dar tocmai prin căderea aceasta i se părea că le domină.

Curând deveni de nerecunoscut. Inteligenţa ei căpătă

sclipiri noi; râsul ei, mlădieri fragede; spiritul ei de cochetărie crescu, şi tinerii roiau toţi în jurul Anei. Radaşi celelalte fete regretau acum că au atras-o în cercul lor. Până şi tinerii nou-întraţi în grup erau repede subjugaţi de farmecul Anei. Ea părea cuprinsă ca de o beţie, părea că i se deşteptase dintr-odată o nepotolită sete de viaţă. Provoca întregul grup să alerge pe marginea plajei până cădeau de oboseală. În apă se învârtea ca un diavol şi stropea pe toată lumea. Când corlea pe un băiat sau pe o fată, îi ţinea subt apă până nu mai puteau.

Ajunsese centrul grupului şi tortura lui. Unul după altul, tinerii se îndrăgostiră de ea. Câte unul încerca să-i facă declaraţii, dar Ana pufnea în râs şi o lua la goană, sau îi punea repede piedecă şi-l răsturna în nisip.

Doamna Frunzescu avea metoda ei discretă de a supraveghea. Credeai că nu observă nimic, dar vedea tot ce o interesa în legătură cu Rada.

Îşi dădu repede sama că fata ei rămăsese, în grupul acela de tineri, a cincea roată la căruţă. Verile trecute, deşi Rada era mai mică, fusese mereu în centrul atenţiei. Ea şi cu Jean. Într-adevăr, acum Jean nu era aici, dar, în schimb, Rada era mai mare şi se făcuse mai frumoasă. Totuşi era împinsă oarecum pe o linie moartă. Şi ea şi prietenele ei. Ana le luase minţile tuturor.

Ca toate femeile cu simţ practic, doamna Frunzescu era o mamă prevăzătoare. Ea ştia că dintre tinerii din grup s-ar putea alege, la vremea potrivită, peţitorii Radei. Şi acum îşi vedea fata întrecută pe toată linia de străina asta.

În sine, nu putea nega adevărul: Ana era mai frumoasa şi mai inteligentă decât Rada. Erau de aceeaşi vârstă, dar Ana era… Cine era, la urma urmelor, fata asta? Progenitura unui mic funcţionar de bancă, pe când Rada avea o familie, o zestre, s-ar fi putut mărita oricând, pe când Ana va fi nevoită să-şi facă o carieră pentru a ieşi din tagma ci socială.

Începu să se neliniştească, şi simpatia faţă de Ar. a să-i scadă. Dacă va fi fost tot aşa de cochetă şi cu Jean, uşor l-a putut prinde şi pe el în mrejele ei… Şi iar începură

să-i vină în minte vechile bănuieli.

O văzu şi pe Rada indispusă din cauza succeselor Anei. Mai ales de când i se alăturase grupului un tânăr inginer, cunoştinţă a Radei din anul trecut, şi care ajunse, în scurtă vreme, să-i facă Anei o curte foarte stăruitoare. Era un tânăr dintr-o familie foarte bună şi cu avere, ajuns, deşi obţinuse numai de curând diploma, în conducerea unei mari întreprinderi, şi pe care doamna Frunzescu îşi pusese mai demult ochii, considerându-l o bună partidă pentru Rada, mai ales că observase că tânărul inginer nu-i era deloc indiferent Radei. Inginerul nu era numai bine situat, ci şi un bărbat frumos, cu maniere alese, şi cu solide studii desăvârşite în străinătate

Într-o sarav doamna Frunzescu îşi permise, pentru întâia oară de când îşi petreceau vacanţa împreună cu Ana, să-i Iaca fetei, între patru ochi, câteva observaţii: Să fie mai precauta, mai rezervată, pentru că cineva care ar vedea-o ziua întreaga curtată de tineri, flirtând cu toată lumea, ar putea să presupună că n-ar fi o fată bine-crescută.

Ana o ascultă impasibilă. Părea că nu despre purtarea ei era vorba. O privea drept în ochi, ca şi cum n-ar fi înţeles ce-i spune.

— Draga mea, e bine să fii mai prevăzătoare, căci lumii judecă după aparenţe. Eu, ce să-ţi spun? Sunt fericită că ţi distrezi bine, dar trebuie să ţinem sama şi de gura lumii. Ea ne face faimă bună sau faimă rea.

Fata înălţă din umeri, privind-o fix. Doamna Frunzescu se făcu palidă. Gestul Anei i se păru o obrăznicie.

— Da, mi-am permis să-ţi atrag atenţia. Dar, recunosc, nu am, poate, niciun drept. Tu eşti fată mare de-acum, şi-apoi nu eu sunt mama ta.

Ana izbucni în râs, ceea ce o jigni şi mai rău pe doamna Frunzescu. Fata nu-i lăsă însă vreme să vorbească, ci zise:

— Ştiţi? Vorba-i ca portul, draga doamnă Frunzescu.

— Nu înţeleg!

— E adevărat că vorbesc mai slobod cu tinerii. Dar vorbesc aşa cum mi-e şi portul. Portul nu-i oare cam… slobod? Dacă stăm aproape goi unii în faţa altora, nu putem vorbi decât în toată… golătatea. Costumul ăsta, menajeria asta de-aici m-au pervertit. Îmi vine să-mi bat joc de toată lumea, de când m-am simţit pângărită de privirile lor care-mi urmăreau trupul gol. Ah! doamnă Frunzescu, nu sunt numai slobodă, ci şi disperată.

Ana Muja izbucni deodată în plâns şi căzu la pieptul doamnei Frunzescu.

— De ce-am plecat de pe plaja cea mică? – gemu ea printre lacrămi –, Doamne, de ce-am plecat

Mama Radei păru că înţelege ceva din frământarea Anei, şi o mângâie uşor pe cap.

— Am senzaţia că, de când umblu despuiată prin mulţimea asta, am fost pângărită de toată lumea, şi de-aceea nu mai mi-e ruşine de nimic şi de nimeni. Am senzaţia că am fost alungată din Paradis, ca Eva, şi că am îmbătrânit cu un veac. Ah, doamnă Frunzescu, de ce-am renunţat la plaja noastră mică? Şi dacă a trebuit, pentru doamna Popescu, d «ce nu mi-a dat pace Rada? De ce nu m-a lăsat să rămân lângă Nicu, departe totuşi de promiscuitatea aceea îngrozitoare? Acum eu nu mai sunt sigură de nimic. Vorbesc cum mi-e portul, şi nu-mi pasă de nimic. Ba, uneori mă gândesc cu oroare că mi-ar putea face chiar plăcere să mă port mereu aşa. Nu am motiv să fiu disperată?

Doamna Frunzescu, deşi pricepea ceva, nu o înţelegea nici acum deplin, dar simţea că fata era sinceră şi că suferă.

— Draga mea, n-ai fost obişnuită cu moravurile astea de la mare. Eu te-nţeleg. Nici eu, după cum ştii, nu pot suferi promiscuitatea asta. Dar nu credeam să te impresioneze aşa de mult.

— E ceva asemănător, doamnă Frunzescu, cu impresia pe care mi-a produs-o întâmplarea şi destăinuirile din sara aceea de la conac.

— Ce destăinuiri?

— Când s-a vorbit la masă despre moravurile din atâtea familii.

— A, când ai avut criza aceea?

— Da… Şi atunci m-am simţit oarecum pângărită, ca şi aci, în promiscuitatea de pe plajă.

Doamna Frunzescu se încruntă: începea să înţeleagă. Dar ceea ce o mira era impresia că nu mai stă de vorbă cu o elevă de liceu, ci cu o femeie… S-a trezit discutând cu o femeie, şi ea voia să-i facă nişte observaţii unei fetiţe de liceu!… Dar, totuşi, ce voia să spună fata asta? Cum de se putea simţi pângărită prin destăinuiri care nu o priveau pe ea, ci persoane, familii pe care nici nu le cunoştea?

Ana îşi zbici lacrămile şi adaose:

— Am senzaţia că mi-am pierdut a doua oară nevinovăţia.

— Dar, draga, mea, eu nu prea pricep ce-mi spui. Ce te privesc pe tine scăderile sau păcatele unei societăţi? Aci, la plajă, de e penibil să vezi atâţia ochi străini aţintiţi asupra ta. Dar n-ai încotro. Trebuie să te faci că nu observi nimic. Şi e mai bine dacă, într-adevăr, nu bagi de seamă nimic. Dar nu-nţeleg cum de ţi-a putut provoca atunci criza aceea o conversaţie care dezvăluia moravuri existente, din păcate, în clasa noastră socială. Eu cred că e folositor pentru o fată să cunoască toate mediile sociale. Tu nu aveai de unde să-l cunoşti, mai înainte, pe al nostru. Mi se pare că eşti de-o sensibilitate bolnăvicioasă.

Ana, liniştită acum, răspunse: – Nu-s chiar atât de sensibilă încât să alunec în exagerări. Nu e vorba de o sensibilitate bolnăvicioasă, ci de o gravă deziluzie, doamnă Frunzescu.

— Deziluzie?! Doamne sfinte, ai spus o vorbă grea! Ce iluzii ţi s-au spulberat atunci?

— Dumneavoastră ştiţi că eu am pornit de jos. Părinţii mei… de dumneavoastră ştiţi din ce pătură socială fac parte. Idealul meu de viaţă eu mi l-am fixat în clasa suprapusă, cum se obişnuieşte să se spună pe la noi. Eu a trebuit să birui multe obstacole, să lupt din răsputeri pentru a-mi câştiga dreptul de-a intră în această clasă.

Rada mi-a fost de foarte mare ajutor, deschizându-mi uşa casei dumneavoastră. Mi s-a părut că am pus un picior în raiul visurilor mele, până când am început să văd, să cunosc lucruri pe care nu le-aş fi crezut niciodată posibile în societatea după care râvneam.

Un val de roşaţă năpădi faţa doamnei Frunzescu. Îşi aduse aminte dintr-odată de plecarea neaşteptată a lui Jean şi pe loc şi-o tălmăci cu totul altfel decât înainte.

— Cum?! în familia noastră?! exclamă ea.

La întrebarea doamnei Frunzescu, şi Ana şi-aduse aminte purtarea lui Jean, dar, după o clipă de ezitare, zise:

— Nu! Ceea ce s-a petrecut atunci, scandalul pe care şi l-au permis oaspeţii dumneavoastră la dumneavoastră în casă. Apoi, ridicarea vălului de pe un întreg şir de fapte asemănătoare: traiul în trei, scandalos, divorţurile. Şi, pe urmă, moravurile de-aici. Lipsa oricărei decenţe, a oricărei pudori. Iată ce-i îngrozitor. Iată cauzele deziluziei mele. Mi s-a surpat orice putere de-a mai lupta. Ce m-ar mai putea atrage într-o astfel de societate?

— Hm! Asta voiai să ne spui atunci sara, când te hotărâseşi să ne părăseşti pentru că ţi-ai fi greşit cariera?

— Probabil…

— Draga mea, eşti încă o fetiţă naivă, fără experienţă. Dacă sunt destule familii în care morala nu joacă niciun rol, nu trebuie să crezi că întreaga societate în care trăim e la fel… Acasă, în familii, nu e promiscuitatea asta generală pe care o vezi aci, pe plajă. Dacă la conac a izbucnit atunci scandalul acela, dacă ai auzit vorbindu-se atunci despre alte zece scandaluri asemănătoare, mi trebuie să crezi că toate familiile sunt aşa. Că altfel nu se trăieşte şi nu se poate trăi în societatea noastră. Tu vii la noi în casă de doi ani de zile. Ţi-am oferit noi vreodată prilejul vreunei deziluzii de natura aceasta? Ai observat tu vreo purtare suspectă la noi sau la invitaţii noştri? Şi mi se pare că ai avut prilejul să cunoşti multă lume.

— Nu, doamnă Frunzescu. N-am remarcat nimic rău, niciodată. Dar poate că eram şi prea tânără, prea copilă ca să înţeleg unele lucruri.

— Unele lucruri?! Care anume?

— De pildă, privirile bărbaţilor.

— Doamne sfinte, dar tu eşti o adevărată mimoză! Privirile bărbaţilor! Nu au nicio importanţă câtă vreme rămân priviri!

Pe Ana o încerca dorinţa crudă de-ai vorbi despre purtarea lui Jean, atunci sara, în grădină. Prea era mândră şi sigură de ca şi de moralitatea familiei sale femeia asta! Sau cel puţin să-i spună ce crede Rada despre educaţia sexuală, după citirea cărţii aceleia de higienă. Ar fi voit să-i răspundă: „Nu rămân numai la priviri, doamnă, şi despre asta v-ar putea spune mai multe chiar fiul dumneavoastră». Dar se stăpâni.

— Dar nu spuneaţi chiar dumneavoastră că e penibil, aici pe plajă, să te simţi privită de ochi străini?

— Aici, da, pentru că suntem în costumele astea sumare de baie. Dar la masă, în salon, lasă-i să te privească oricât le place!

— Şi atunci când te privesc ca şi cum ai fi dezbrăcată?

Ea se gândi din nou la Jean, la felul lui nou de-a o privi de când sosise la conac.

— Cum?

Doamna Frunzescu se uita la ea consternată. Desigur, nu mai era o fată neştiutoare aceea cu care vorbea.

— Nu trebuie să analizăm prea mult lucrurile ascunse. Ar însemn”, să nu mai avem nicio clipă de linişte în viaţă. Adeseori cel ce-ţi vorbeşte cu mare prietenie ţi-e cel mai mare duşman, iar cine te laudă faţă de alţii, în spate te huleşte.

— Dar nu e nevoie să fac niciun efort de analiză. Sunt lucruri pe care le simt, pe care le descopăr aproape fără să vreau. Şi, pe urmă, realitatea mi le confirmă.

Se gândea din nou la Jean şi iarăşi simţi imboldul de a se răzbuna pe el şi totodată pe mamă-sa. I se părea că, răzbunindu-se pe ei, s-ar răzbuna pe toată clasa lor socială, pe care începusesă o cunoască. Nu i-a deschis mai

întâi ochii asupra acestei clase sociale chiar fiul acestei femei atât de mândră de lumea căreia îi aparţinea?

— Da, e adevărat. Instinctul nostru feminin de apărare ne dezvăluie multe lucruri, mai ales cât suntem tinere de tot, cât suntem nevinovate. Dar pe urmă înţelegem că unele lucruri sunt nimicuri şi nu le mai luăm în seamă.

— Dar nevinovăţia asta nu o putem păstra toată viaţa?

— Vai, ce naivă eşti! Ar trebui să trăim între îngeri, nu între oameni.

— Dar dacă nu eşti înclinat, dacă nu poţi să renunţi la ea?

— Atunci va trebui să renunţi la viaţă. Puritatea, la care văd că năzuieşti, nu se găseşte în viaţă, în nicio clasă socială. O visăm câtă vreme suntem tinere şi pure noi însene. Dar pe urmă intrăm în viaţă şi vedem că una e visul, şi alta e realitatea. Vei constata şi tu şi te vei convinge că moralitatea individuală joacă un rol foarte anemic în lume, în societate, că oamenii nu se prea sinchisesc de ea. În familiile care au un rol conducător în ţară, moralitatea nu e pe treapta cea mai înaltă. Sunt şi acolo divorţuri, viaţă scandaloasă, dar cine mai ţine sama de ele câtă vreme îşi pot păstra rolul de conducere? E regretabil, desigur, dar, la noi în ţară, ca şi în alte ţări, femeile cu multă vază, cele mai curtate, cele mai temute, despre care se vorbeşte cel mai mult, sunt totodată şi cele mai lipsite de scrupule în ceea ce priveşte moralitatea lor personală. Au legături cu oameni sus-puşi, fac afacentraficuri de influenţă, se îmbogăţesc – djacă au fost săracel şi societatea aplaudă şi se prosternă! Bărbaţii aleajgă după ele, femeile le invidiază sau le caută prietenia. Să nu fim ridicule! Asta e lumea, şi nu noi o vom îndrepta.

De îndreptat cred şi eu că nu noi o vom îndrepta, dar putem să refuzăm de a face parte din ea. De pildă, Jarailia dumneavoastră cum de a reuşit să nu intre în aceasta societate, deşi face parte din ea?

— Ţi-am spus că sunt şi excepţii. Sunt familii cu bune şi vechi tradiţii. Dar trebuie să ştii că nu acestea sunt azi în fruntea societăţii. Ai văzut vreodată în rubricile mondene sau de scandal din gazete numele bărbatului meu, sau numele meu? Sunt familii de parveniţi. Sunt şi în societate, cum sunt şi aici, la mare, intruşi. Nenorocirea zilelor noastre este tă nu mai trage în cumpănă originea, neamul, educaţia, ci banul.

— Da, pentru dumneavoastră şi alte familii cu tradiţie poate că e posibil să trăiţi într-o astfel de lume fără să vă amestecaţi cu ea, fără să vă degradaţi moravurile. În vremea din urmă m-am gândit mult, doamnă Frunzescu. Mi-am zis că dumneavoastră aveţi un arsenal întreg de arme de apărare împotriva mediului în care trăiţi. Aveţi tradiţii familiale, aveţi exemple. Eu însă, dacă intru într-un astfel de mediu dezbrăcată de pudoare, de simţul nevinovăţiei, cred că aş rămâne cu desăvârşire dezarmată. Aş fi şi eu o parvenită şi nu aş mai avea niciun scrupul moral, ca şi intruşii despre care aţi vorbit. Nu v-aţi gândit niciodată la asta?

— Nu, nu m-am gândit şi nici nu m-am putut gândi: până acum ai fost numai un copil. Şi, drept să-ţi spun, aproape că nu te mai recunosc. Te-ai maturizat aşa, dintr-odată, de azi pe mine.

— Da, am îmbătrânit repede – zâmbi cu amărăciune Ana.

— Dar, vă rog să-mi spuneţi, după părerea dumneavoastră, nu cumva voi deveni şi eu o intrusă, o parvenită?

Doamna Frunzescu rămase o vreme cu privirile pierdute.

— Nu cred, n-ai dat niciun semn până acum. Pe parveniţi sau pe cei care au tendinţa de a parveni îi recunoşti uşor şi devreme, din tinereţe. Trebuie să ştii că sunt şi în familiile intelectualilor săraci destui oameni care nu pun banul şi parvenirea mai presus de demnitatea lor omenească. Din fericire, majoritatea o formează tocmai aceştia.

— N-am dat până acum niciun sămn că aş fi o fată fără scrupule, pentru că am avut o platoşă de apărare: nevinovăţia tinereţii şi necunoaşterea a ceea ce se petrece în clasa socială în care am năzuit să intru. Nu pot afirma, doamna Frunzescu, că mă cunosc deplin. Sunt doar câteva săptămâni de când mă analizez. Atâtea lucruri, atâtea experienţe şi sentimente noi, contradictorii, care mă frământă mereu, m-au zăpăcit. Nu pot afirma că văd limpede în mine. Dar uneori îmi vine să cred că dacă voi continua să merg pe drumul pe care sunt, nu o să ajung un element de ordine şi de supunere în clasa socială în care aş intră, ci o răzvrătită. O intrusă care şi-ar bate joc cu pasiune de unele rânduieli şi tradiţii pe care nu le are în sânge, pentru a se răzbuna împotriva unei societăţi pe care a crezut-o pură, superioară, pentru că e o societate cultă, care m-a atras spre ea înşălându-mă, făcându-mă să-mi greşesc ţinta vieţii.

— Nu e bine să te grăbeşti cu concluziile. Eşti abia la începutul contactului direct cu realitatea. E firesc *să* te frământe sentimente contrarii; încă să nu vezi, încă să nu simţi limpede. Lasă viaţa să curgă pe făgaşul ei; nimeni nu o poate scoate din albia ei; observă cât mai mult, nu te grăbi să judeci şi să condamni, pentru a nu-ţi amărî în zadar sufletul, şi poate că, la urmă, vei ajunge la concluzia că viaţa nu ne dă nimic întreg, desăvârşit, şi atunci vei vedea că înţelepciunea îţi spune să te mulţumeşti cu ce-ţi poate oferi ea. Să te acomodezi. Asta este soarta fiecărui om. Cine se mulţumeşte cu această soartă e fericit, cine nu, se condamnă singur la suferinţă. Viaţa nu e făcută, draga mea, petemeiul principiului «tot sau nimic». Rar, foarte rar, ne oferă miezul pânii; de obicei trebuie să ne mulţumim cu fărâmăturile şi cu coaja.

— Şi cine nu poate fi mulţămit numai cu atât?

— Ajunge ca tine – un răzvrătit, dar, până la urmă, un învins.

— Dar dacă nu se lasă înfrânt? Dacă ajunge mai degrabă una din fiinţele despre care aţi vorbit, la care se închină toţi? Uni din fiinţele despre care aţi spus că sunt în

fruntea societăţii?

— După opinia mea, astfel de tipuri nu ajung niciodată să fie fericite. Voind să ia de la viaţă totul sau nimic, de obicei iau întâi tot, adică vor să ia. Dar «totul» e fără graniţă, şi tot alergând nemulţumiţi după «tot», ajung de pierd şi ce au reuşit să aibă, şi de obicei se prăbuşesc. Avem destule pilde în societate. Mulţi dintre astfel de intruşi, de oameni fără scrupule morale, s-au dat peste cap, după ce o vreme oarecare au fost idolii mulţimii sau atotputernici temuţi.

— Nu ştiu ce va mai fi, doamnă Frunzescu. Uneori nu mă mai înţeleg defel. Dar, iată, tot mai mult mă gândesc că, de la toamnă, nu mai am de ce continua liceul.

— Asta e o copilărie, Ano!

— Mă simt aşa de bătrână, doamnă! Ce aş mai putea face printre copilele acelea? Şi pe urmă, dacă aş termina şcoala, universitatea, ce m-ar aştepta? Perspectiva socială după care am râvnit nu mă mai incintă.

— Nu s-a prea văzut, în ultimul timp, că te simţi bătrână. Dimpotrivă! Ai devenit mai zvăpăiată decât o elevă de şcoală primară. Le-ai luat minţile tuturor tinerilor ăstora care se ţin după tine ca un roi de fluturi… De, din câte mi-ai spus, înţeleg într-o oarecare măsură sensul purtării tale. Totuşi am crezut că e necesar să-ţi atrag atenţia asupra unor aspecte. Cât priveşte experienţa şi frământările de-acum, să nu te laşi subjugată de ele, nici de tot ce-ţi trece prin minte. Eşti la vârsta când se ia contact cu realitatea, şi crizele pot să-i e ţină lanţ, şi cele de sentiment, şi cele de conştiinţă. Nu te grăbi niciodată să tragi concluzii din câteva aparenţe. Nu ţi-ar fi părut rău dacă n-ai fi venit la mare?

— Ba da, foarte rău!

— Şi nu-ţi aduci aminte cât erai de hotărâtă, în sara aceea, să pleci acasă? Ţi-am spus şi atunci că nu-i decât o criză şi că nu-i bine să iei hotărâri pripite.

Doamna Frunzescu o mângâie uşor pe păr şi pe faţă.

— Draga mea, mi se pare că ai lăsat-o în urmă pe Rada. Ea e mult mai copilăroasă decât tine. Cred că te vei

mărita înaintaa ei.

Ana zâmbi trist.

— Nu cred că mă voi mărita vreodată, dragă doamnă Frunzescu.

— Ce te face să crezi? – o întrebă în glumă, zâmbind, gazda sa.

— Nu sunt destui tineri frumoşi pe lume? Sau pentru că nu ai zestre? Trebuie să ştii, fată dragă, că şi o carieră e o zestre, şi poate că mai nobilă. Cunosc tineri din familii bune, avuţi, cu cariere frumoase, care s-au însurat cu studente sau cu profesoare sărace.

— Nu m-am gândit la astfel de piedeci.

— Atunci?

— Am eu un presentiment. Şi nu de-acum. Încă de când eram în clasa a patra.

— Copilării! Sentimentalisme! Lasă-te în grija vieţii. Ştie ea de ce avem nevoie fiecare din noi.

Doamna Frunzescu o îmbrăţişă şi părăsi camera.

În dimineaţa următoare şi-n zilele cât mai rămaseră la mare, Ana-nu mai veni pe plajă în costum de baie. Pretextă o uşoară răceală, şi toate insistenţele grupului de tineri rămaseră zadarnice.

Doamna Frunzescu începu să regrete că i-a făcut observaţii. Era sigură că din cauza lor Ana nu se mai depărtează de patul lui Nicu.

Zadarnic o îndemnară doamnele Frunzescu şi Popescu. Ea declară că a făcut destule băi, că a stat destul de mult la soare, şi că zilele ce-i mai rămân le crede necesare pentru a se reacomoda cu mediul şcolar în care va reintra curând.

Îşi aducea o carte, din care însă nu reuşea să citească decât câteva pagini. În câteva zile ajunse din nou în izolarea de mai înainte.

Privirile îi erau prinse din nou de nesfârşitul întins al mării, cu veşnica alergare a valurilor ce izvorau mereu din largul pierdut în zarea fumurie şi veneau să se spargă în spume albe la ţărm. De multe ori nu-şi dădea sama dacă se gândeşte sau se odihneşte privind întinsul în veşnică

mişcare al apelor. Uneori i se părea că e goală de orice gând, că o adoarme cântecul uniform al valurilor, fâşâitul lor de mătase, când, frânte în spumă, se prelingeau pe nisipul compact de pe ţărm. Uneori era cuprinsă de o somnolenţă uşoară, dulce, alteori monotonia acestui ritm o irita… într-una din zile îşi dădu sama că s-a plictisit de mare.

Când încercă să-şi examineze şi să-şi explice cauza acestui sentiment, rămase uimită constatând că ceea ce o plictisea era… lipsa vieţii. Noianul acesta de ape nu producea nimic decât valuri, spumă, şi arunca la ţărm muşchi şi scoici. Murmurul, cântecul mării era un cântec lipsit de căldura vieţii. Peştii ce trăiau în ea erau muţi. Pescăruşii şi alte pasări de apă ce atingeau uneori cu aripa, din zbor, creasta valurilor, scoteau strigăte stridente, ca de seripet, în loc de cântece. Ce imensă monotonie zace în acest imens potopde apă legănată!

Şi se simţi cuprinsă de un dor nestăpânit djupă câmpul înverzit, după codrii mari de la ea din sat, după cântecul pasărilor, după florile din lunci, după pământul care dă viaţă şi pulsează de viaţă… Marea era moartă; deşi cutreierată necurmat de valuri, nu era izvor de viaţă pentru nimeni şi pentru nimic. De ce oare cinci părţi din globul nostru sunt acoperite de mări şi de oceane? Ce rost are această imensitate moartă, când din ea nu răsare niciun fir de iarbă, nicio floare? Când din valurile ei nu se ridică nicio vieţuitoare să cânte, ci numai monştri muţi ca delfinul acela ce se prăvale printre valuri?

Îşi îndreptă toată grija şi atenţia asupra copilului de lângă ea, asupra lui Nicu. Privindu-l, se trezi frământată de probleme pe care nu şi le pusese până atunci. De ce există boală în lume? Care-i originea răului pe pământ? Nujjoate fi o pedeapsă pentru păcatul originar, despre care învăţase la religie, căci, iată, băieţaşul acesta s-a îmbolnăvit atât de grav la o vârstă când nu poate păcătui.

Înjgheba o conversaţie cu el mai greu decât înainte. I se părea că s-a întors îmbătrânită lângă suferinţa lui. Simţea că vor trebui să treacă zile până îşi va reveni la

starea ei sufletească de mai înainte.

În schimb, copilul parcă se alipea tot mai mult de ea. O întrebă ce a făcut în zilele trecute, când n-a fost lângă el, pe cine a cunoscut, cine erau tinerii aceia care veneau cu Rada. O întrebă dacă departe, pe plajă, sunt mulţi copii de vârsta lui, dacă ei fac baie. Ba, într-un rând, o întreba dacă a mai văzut vreun copil care să aibă corset de ghips.

— Da, am văzut destui – minţi Ana.

— Dar toţi o să se facă bine, ca şi tine. Doctorii spun că aerul şi soarele de aici fac minuni.

— Mama zice că Dumnezeu face minuni.

— Se-nţelege că Dumnezeu, pentru că el dă putere vindecătoare aerului şi soarelui.

— Mama zice că trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu ca să facă minuni.

— Pentru tot ce e bine trăbă să ne rugăm lui Dumnezeu.

— Eu mă rog, şi, domnişoară Ana, odată mi s-a părut că Dumnezeu m-a ascultat. M-am ridicat din pat eu singur, am aruncat corsetul şi am început să mă joc cu copiii în nisip şi să fac baie cu ei. Dar a fost numai un vis.

Ani îşi simţi ochii umezi.

— Aşa are să fie odată, Nicule!

— Ştiu, aşa spune şi mama. Dar când? Dacă mă voi ruga mai mult lui Dumnezeu, o să mă fac bine mai curând?

— Desigur!

Pentru ce era răul în lume? Cine l-a lăsat? Cine-l trimite? De ce să rămână ţintuit de pat un copil nevinovat?

Ana uita fram în ţările din zilele trecute şi fu cuprinsă de altele, care o purtara pe drumuri neumblate, ce nu sfârşeau nicăieri.

Poate că viaţa nici pe departe nu este ceea ce şi-a închipuit ea! Poate că nu e decât suferinţă, şi că până acum ea n-a trăit decât un vis… Toată mândria ei că a ajuns cea dintâi în clasă, toată dorinţa de a se ridica în altă categorie socială, care i se părea fericită, toată satisfacţia de a se vedea înălţată deasupra altora, nu erau decât zădărnicii, dacă altcineva ne rânduieşte soarta! Cineva

mult mai puternic, neasemuit mai puternic decât noi, care într-o clipă ne poate ţintui de un pat, ca pe Nicu, poate distruge o fericire, cum a făcut cu părinţii copilului... Ce folos de toată truda vieţii, dacă cineva străin de noi poate să ne răstoarne toate planurile, poate să le zădărnicească? Unde va ajunge cu voinţa ei de a răzbate, dacă din umbră pândeşte cineva care în orice clipă te poate înfrânge? Nu suntem noi stăpâni pe destinul nostru?

Încerca să-i spună lui Nicu poveşti, ca mai înainte, dar nu mai reuşea. Se oprea deodată în cursul povestirii, de parcă cineva i-ar fi tăiat firul gândurilor cu foarfeca. Îşi simţea sufletul greu, înnegurat, şi se cufunda în tăcere.

Copilul o privea nedumerit, o ruga să continue, darea se scuza că a uitat povestea. Nicu, înţelegător, nu se supara, ci începea să deseneze pe nisip figuri de pasări, de animale.

De la mare plecară de-a dreptul acasă. Nu mai trecură pe la conac. Jean le scrisese că se va întoarce pe la sfârşitul săptămânii şi că spera să le găsească acasă. Ana le scrisese şi ea, din vreme, părinţilordata întoarcerii şi îl rugase pe taică-său s-o aştepte la gară.

La plecarea din staţiune, veniră, în jurul maşinii, toţi câţi mai rămăseseră din grupul Radei. Unii plecaseră mai devreme, împreună cu familiile lor, care, în primele zile? le lui septembrie, odată cu sfârşitul vacanţei de vara, trebuiau să he la slujbă. În ultimele zile ale lui august, plaja se cam golise. Nu mai rămăseseră decât câţiva vilegiaturişti, şi chiar şi aceia se pregăteau de plecare.

Între cei veniţi să-şi ia rămas bun de la familia Frunzescu era şi tânărul inginer pentru care doamna Frunzescu îi făcuse observaţii Anei. Rada îi spunea ceva ce nu se mai termina, nebăgând de seamă că tânărul era mereu cu ochii la Ana. Când se eliberă de Rada, inginerul se apropie de Ana şi, luându-i mâna, o ridică cu gingăşie, vrând să i-o sărute în semn de rămas-bun. Ea şi-o retraşi repede.

— Cum, e păcat? întrebă inginerul.

— Păcat! râse Ana.

— Dar va fi al meu, nu al dumitale.

— Nu vreau să fii canonit pentru mine.

— Ce fată miloasă eşti! – exclamă, surâzând, inginerul. Apoi, adaugă, aproape în şoaptă: – Domnişoară Muja, aş vrea să ne scriem. Unde pot să-ţi adresez scrisorile?

— La internat, fireşte, la liceu.

— Dar la liceu nu vă dă voie să primiţi scrisori!

— Dar asta e o piedecă pentru dumneata să le trimiţi?! Dumneata le expediezi pe adresa liceului, iar doamna directoare le deschide, le citeşte şi le aruncă în foc.

— Chiar aşa-i regula acolo?

— Cred că da. Şi-i o regulă foarte bună. Cine-i pune pe tineri să le scrie elevelor?

— Ei, lasă gluma la o parte! O să-ţi scriu pe adresa doamnei Frunzescu.

— Pe adresa asta poate că o să-i scrii Radei…

— Ba, dumitale!

— Şi cine crezidumneata că o să aibă timp să-ţi cetească scrisorile şi încă să-ţi şi răspundă? Pentru că, presupun că vei aştepta răspuns la scrisorile dumitale. Dumneata ai scăpat de examene, noi însă încă nu! Va trebui să ne punem serios pe lucru. Mai ales eu! Vei fi auzit doară că-s prima în clasă.

— Am auzit. Se poate să nu ştiu un lucru atât de important pentru mine?!

— Important pentru dumneata?!

w – Se-nţelege! De ce crezi că ţi-am făcut o curte atât de «auritoarei Mie-mi plac numai elevele premiante! De altfel o să te laud faţa de toţi prietenii mei.

— Şi ai mulţi?

— Puzderie! Şi, printre ei, mulţi băieţi frumoşi.

— Ca dumneata?

— Şi mai frumoşi. E cu neputinţă ca vreunul din ei să nu-ţi placă.

— Şi chiar ţii atât de mult sărai placă unul din ei?

— Vezi bine! Se cuvine să ai şi dumneata un punct de

atracţie aci, pe plajă, la vară. Să nu mai stai la o parte, cum ai făcut în zilele din urmă.

— O să-i aduci vara viitoare aici, pe plajă?

— Aşa am de gând.

— Îmi pare-rău, dar va trebui să-ţi muţi gândul.

— De ce, mă rog?

— Pentru că vara viitoare eu nu mai vin la mare. Vara asta a fost prima şi ultima oară.

— Şi motivul?

— Nu-mi place!

— Asta să i-o spui lui mutu'!

— Cărui mut?

— Aşa-i vorba. Nu o cunoşti?

— Nu! Şi nici nu vreau să am de-a face cu… muţii.

— Presupun că eu nu fac parte dintre muţi…

— Dumneata? Poate că, dimpotrivă, ai limba chiar prea lungă…

Între-acestea, apăru şi doamna Frunzescu. Fură aduse ultimele bagaje. Şoferul le lega cu o funie la spatele maşinii.

— Care-i bagajul dumitale, domnişoară Muja?

— Ai vrea să-l ştii? Ce fiinţă curioasă eşti dumneata!

— Îmi place să cunosc tot ce ţine de dumneata. Ştii, îmi va rămâne în memorie, şi când mă voi gândi la el, îmi voi aduce aminte de dumneata.

— Straşnic om! Mi se pare că m-ai bătut, răspunse Ana râzând.

— Ce se-ntâmplă acolo? întrebă doamna Frunzescu.

— Domnul… domnul… Poftim că ţi-am şi uitat numele, râse Ana.

— Acum m-ai bătut dumneata! râse inginerul.

— Despre ce e vorba, domnule Marinescu? întreba doamna Frunzescu, surprinsă şi oarecum neliniştită, văzând faţa luminoasă, plină de bucurie a inginerului şi privirile calde în care o învăluia pe Ana, acum, la plecare.

— Închipuiţi-vă, doamnă Frunzescu – se repezi Ana –, domnul inginer îmi cere să-i arăt geamantanul meu pentru ca, întipărindu-şi-l în memorie, să-şi aducă aminte de mine.

— Asta e ceva foarte original, răspunse doamna Frunzescu, trecând în spatele maşinii, să vadă dacă sunt bine legate cuierele.

— Domnişoară Muja – începu din nou inginerul –, cred că-mi vei răspunde la scrisori. Iată aci adresa mea – şi el îi strecură în palmă o carte-de-vizită, pe care fata începu s-o strângă în mina închisă, ca şi când ar fi ascuns ceva de furat. Nu ştia de ce, dar nu voia s-o vadă şi cei din jur. – Şi la revedere în vara viitoare, adaose el.

— Adică la… paştele cailor!

— Cum aşa?

— Doar ţi-am spus că nu mai vin la mare!

— Atunci, la revedere la Crăciun!

— La Crăciun?! Poate vrei să-mi faci un dar de Moş Ajun? Numai să nu fie prea târziu, domnule… inginer. Vezi, mereu îţi uit numele… Poate pentru că-i prea uşor de ţinut minte.

— Prea târziu?! De ce?

— Până la Crăciun poată că-s măritată…

— Ei, asta-mi place!

— Şi cine ştie dacă soţul meu va admite să-ţi primesc darul.

— Nu mai spune! Aşa ţi-i vorba? Vrei să te măriţi în clasa a şaptea?

— Cred că ţi-a spus Rada câţi ani am…

— Desigur, dar numai după ce am tras-o de limbă.

— Sunt bătrână, domnule Marinescu, şi, cu o fată bătrână, nicio surpriză nu-i exclusă. Şi acum, adio! Mi-a părut bine că te-am cunoscut. Mi se pare că ne cam potrivim la fire.

— Încă nu ne-am cunoscut, dar cred că eşti o fată minunată.

— Întâia în clasă!

— O fată adorabilă!

w-Asta îţi spune geamantanul meu? Dar nici nu ţi l-am arătat încă! Iată-l, cel de colo! Şi, râzând, îi arătă cu degetul întins spre cufere, în vreme ce se urca în maşină.

Pe drum se gândi mereu la scena asta de despărţire.

O amuza. Era ultima din îndrăcitele convorbiri pe care le avusese la mare cu inginerul Marinescu, tânărul în care îşi aflase partenerul potrivit lajoate poznele ei, când era în vervă, când părea a fi bine dispusă.

Şi acum, în ziua plecării, era într-adevăr bine dispusă. Nici ea nu ştia de ce. Poate pentru că se săturase de mare, poate pentru că scăpa de «grădina zoologică» de pe plajă, poate pentru că se întorcea la internat, unde simţea că este adevăratul ei adăpost. Căci, hotărât, de când cu purtarea lui Jean în grădină, ea nu se mai simţea la adăpost în familia Frunzescu. Casa ei adevărată, unde crescuse, în care se dezvoltase, unde-şi pregătise armele ei de biruinţă, era internatul.

«Doamne sfinte, ce va zice doamna directoare Ioaniţiu când mă va vedea pârlită ca o ţigancă?», se întrebă la un moment dat.

Strecurase de mult bileţelul în mica ei poşetă, dar se gândea mereu la el. De ce i-o fi dat adresa? Oare vrea într-adevăr să corespondeze cu ea? Şi de ce era aşa de luminoasă faţa inginerului Marinescu când vorbise cu ea, la despărţire? «Dar ce-mi pasă mie de faţa lui?! Şi când vorbeam cu el pe plajă, tot aşa era!»

Luară trenul de noapte, la Constanţa, un personal care, dimineaţă, avea legătură, la Bucureşti, cu acceleratul de Ardeal. Cât ce îşi luă locul lângă Rada şi trenul porni, se simţi în siguranţă şi adormi numaidecât. Nu se mai trezi până la Bucureşti.

Putu apoi să admire în toată libertatea Valea Prahovei. Doamna Frunzescu şi Rada moţăiau, se vede că nu prea dormiseră peste noapte, iar ceilalţi pasageri din compartiment erau străini. La venire trecuseră pe valea Prahovei noaptea, aşa că nu văzuse nimic. Era o regiune cu totul nouă pentru ea. Ieşi pe culoar, şi, după harta căilor ferate afişată acolo, putu urmări drumul şi regiunea staţie cu staţie.

I se părea curios că acum nu mai avea senzaţia de la venire, nu se mai mira în sine de mărimea şi de frumuseţea ţării româneşti; străbătând-o o dată, acum i se părea lucru

firesc să fie aşa de mare şi atât de frumoasă, cu ţinuturi atât de variate. Şi totuşi frumuseţea peisajului îi umezea privirile. Valei era tot mai îngustă, Prahova şerpuia ca un brâu de argint, încovoindu-se mereu, sclipind în soare, munţii urcau până în înaltul cerului. Câtă varietate faţă de monotonia mării! A, dacă va ajunge vreodată să aibă şi ea o vilă, aici va avea-o, la Sinaia sau la Predeal.

Când îi veni gândul acesta, se bătu copilăreşte cu palma peste gură. Ce prostie! Cum va putea să aibă ea o vilă? Vilele nu cad din lună! O fată ca ea va trebui să se mulţumească numai cu priveliştea. Dar oare a vedea asemenea frumuseţi nu înseamnă a fi bogat?

Şi iar se gândi la biletul din poşetă. Dar de ce ar fi cu neputinţă să aibă şi ea o vilă în aceste regiuni încântătoare? Nu se hotărâse ea odată că se va căsători cu un om avut? Nu-i spusese doamna Frunzescu că se-ntâmplă uneori ca tineri titraţi, din familii bogate, să se căsătorească cu profesoare? Da, însă ea nu era decât o elevă de liceu! Ea, iată, era mulţumită că se întorcea la internat, era fericită că vedea frumuseţile printre care trecea trenul.

Şi iar se aplecă să descifreze harta căilor ferate. Acum nu mai avea sentimentul penibil şi umilitor că învăţase degeaba geografia ţării. La fiecare jumătate de ceas ştia unde se află şi se putea orienta…

«Nu-i urât inginerul Marinescu, ba, dimpotrivă, era cel mai chipeş dintre tinerii de pe plajă – îşi aduse ea aminte, gândindu-se iarăşi la cartea-de-vizită din poşetă.

— Uite, frate, se pare că inginerul n-a glumit când mi-a spus de ce vrea să ştie care-i geamantanul meu! Eu, dacă n-aş avea în poşetă cartea lui de vizită, poate că nu m-aş gândi atât de des la el… Da, era simpatic, şi fetele, la mare, îi cam făceau ochi dulci. Chiar şi Rada! Nu! Nu mi s-a părut! Ba chiar îmi aduc foarte bine aminte că am surprins la ele câteva ocheade pizmătareţe când Marinescu stătea de vorbă şi râdea cu mine. Ce prostie! De ce să fie pizmaşe?»

Priveliştile noi îi risipeau din când în când gândurile

care roiau în jurul acelui tânăr, şi se cufunda în admirarea frumuseţilor naturii. Uneori, aruncându-şi ochii împrejur, pe culoarsau când se apleca să citească harta, surprindea tineri şi bărbaţi în toată firea privind-o zâmbind. De ce zâmbeau? Pentru că era atât de tare bronzată, pentru că era neagră ca o ţigancă? Dar de unde ştiau că nu asta era culoarea ei adevărată?!

Îşi scoase iar capul pe geamul deschis şi îşi adânci privirile în prăpăstiile împădurite ce se roteau în coborâşul de după

Predeal. Coaste repezi luminau în soare, altele erau umbrite după cum soarele intra şi ieşea din petecele de nouri ce rătăceau pe cer. Funduri adânci de căldări adunau neguri plutitoare. u

Deodată auzi:

— Vă place natura, domnişoară?

Îşi retrase capul din geam, şi-şi aranjă şuviţele de păr răscolite de curentul trenului.

Doi tineri cu capul gol se postaseră unul de-o parte, altul de cealaltă parte a ei.

— Da, îmi place, răspunse Ana, fără şovăire, şi-i măsură din ochi pe cei doi. Puteau fi elevi în ultimele clase de liceu, dar tot atât de bine puteau fi şi studenţi. Se vedea foarte bine că briciul încă nu trecuse peste obrazul lor. Mustaţa abia le mijea.

— De la mare, nu-i aşa?

— De la mare.

— V-aţi înnegrit, nu glumă!

— Eu totdeauna am fost neagră.

— Aş, se vede de la o poştă că sunteţi pârlită de soare.

Ce fel de limbaj era acesta? Niciun tânăr nu mai vorbise cu ea la plural. Nu era obişnuită, şi se hotărî să-i ia peste picior. Dar repede se răzgândi. Erau foarte tineri şi foarte nevinovaţi.

— Poate că sunt şi bronzată, dar eu de felul meu sunt brunetă.

— Aţi petrecut bine?

Ce prostie! Nu, băieţii ăştia erau obraznici, cu toată nevinovăţia întipărită pe faţa lor.

— Bine, de bună seamă! La mare toată lumea petrece bine.

— A fost lume multă?

— Cât vedeai cu ochii”.

— Şi au mai rămas mulţi? Că-ndată se termina vacanţa.

— Au mai rămas destui. Nu toată lumea care se duce la mare umblă la şcoală.

— Dumneata… în ce clasă eşti?

Hotărât, erau nişte caraghioşi lipsiţi de duh.

— În clasa a treia liceală.

— Dumneata?! Nu se poate!

— Ba da. M-au dat părinţii mai târziu la şcoală.

— Credeam că eşti într-a opta. Noi suntem în clasa a vpta.

— Vă felicit. Acuşi scăpaţi.

— De ce scăpăm?

— Cum de ce? De examene.

— Ba, dimpotrivă. Acum vine cel mai greu examen, bacalaureatul.

— Nu-l în îi daţi.

— Bacalaureatul?!

— N-are niciun rost să-l mai daţi!

— Cum să n-aibă?! Da’ la universitate nu te poţi înscrie fără să fi dat bacalaureatul!

— Daţi-o focului de universitate!

Cei doi se priviră şi izbucniră în râs. Râse şi Ana, înţelegând că tinerii glumeau. Încercaseră să se deie drept liceeni, ca să nu o intimideze. Erau studenţi şi veneau de la Predeal, unde petrecuseră foarte bine. Regretau că nu a fost şi ea la Predeal.

— Vai de mine! Aţi şi început?

p

— Cu complimentele! Lăsaţi-o mai domol, domnilor, că eu nu sunt liceană în clasa a treia, cum v-am spus…

— Am bănuit noi…

— Ce-aţi bănuit? Că-s în clasa a opta, nu-i aşa?

— Cam aşa ceva.

— Ei bine, aflaţi că sunt măritată de un an.

— Nu mai spune!

— Adică nu măritată, ci logodită.

— Mi se pare că nu e totuna! zise unul din cei doi tineri.

— Ba e totuna, dacă eşti hotărâtă să fii fidelă – răspunse Ana râzând.

— Priviţi inelul, şi le întinse mâna stângă.

— Dar nu se vede niciun inel!

— Asta nu-nsamnă nimic. Inelul e numai sămnul exterior al credinţei care leagă două inimi. Principalul e să păstrezi credinţa în inimă.

Cei doi tineri izbucniră din nou în râs.

Doamna Frunzescu deschise uşa compartimentului. Se trezise mai demult din somnolenţă şi era intrigată de purtarea Anei. Cum de intră fata asta în vorbă cu orice necunoscut? Şi cum de se simte, faţă de oricine, în largul ei, de-o vreme-ncoace? Parcă nu mai era aceeaşi fată, aceeaşi Ana cu care plecase la mare. Parca nici nu o mai cunoştea

— Ana!

— Da, doamnă Frunzescu.

— Te rog, vino încoace puţin!

Fata intră în compartiment, şi uşa se închise. Cei doi tineri se mai făcură o vreme că privesc pe geam, apoi se îndepărtară.

— Cine crezi că era? Mamă-sa?

— Ei, şi tu! Mamă-sa! N-ai auzit că i-a spus «doamnă»? – 7 Lawurma urmelor, ce mă interesează? Dar fata era dezgheţata.

— Dacă vine de la mare, cum să nu fie?!

— Păcat că s-a trezit bătrâna. Dormita când ne-am apropiat de fată.

— Dormita, dar ca Argus…

Ei se retraseră în fundul culoarului, la alt geam.

— Ano, hai să mâncăm ceva. Avem friptură de pui.

Nu ţi-e foame?

— Ba da, mi-e o foame de lup!

Începu să mănânce cu poftă şi simţi că se linişteşte. O pornise iar razna – ca şi la plecare, în convorbirea aceea cu inginerul Marinescu, ca şi pe plajă –, dusă de pornirea de-a-i juca pe degete pe toţi tinerii care se apropiau de ea. Era un fel de pornire necuviincioasă, ea o simţea chiar ca pe un fel de neruşinare, căreia nu i se putea împotrivi şi care" dimpotrivă, îi plăcea. Când era luată de pornirea aceasta, i se părea că este mai ea însăşi, mai autentică, şi ar fi continuat astfel de conversaţii cu ceasurile. Dar după ce sângele începea să i se liniştească, i se părea că vorbise o străină-Iată, şi acum: La început s-a supărat de intervenţia doamnei: Frunzescu pentru că o lipsise de plăcerea unei convorbiri de abia începute. Dar se liniştise dintr-odată, şi-acum îşi reproşa, atitudinea ei de pe culoar: «Prea uşor intru în vorbă cu toată lumea! Cine mă-ndeamnă? Nu pot lua pildă de la Rada?» Se mustra pe sine, dar în gând râdea încă de neghiobia celor doi tineri de pe culoar. Dar, la urma urmelor, de ce se leagă toată lumea de ea? De ce nu o acostează nimeni pe Rada? Părea mai accesibilă şi maiândrăzneaţă? Ce-ar trebui să facă să nu i se mai întâmple să fie acostată?

Acum, de pildă, ce-ar fi trebuit să facă? Să nu le răspundă celor doi tineri?

Mânca în tăcere, gândindu-se.

Tăceau şi doamna Frunzescu şi Rada. Dar ele discutaseră despre purtarea Anei. Rada respinsese învinuirile mamei sale.

— lui se pare că de-o vreme-ncoace prietena ta îşi dezvăluie adevărată ei fire.

— Ce vrei să spui, mamă?

— Că mi se pare uşuratică, prea cochetă, ori – mai ştiu eu cum să spun? – lipsită de bună-creştere.

— Te-nşeli. Ana numai uşuratică nu e.

— Dă-i place să fie curtată…

— Cărei fete nu-i place?

— Dar e, draga mea, o deosebire! O fată bine-

crescută îl ţine pe om la distanţa cuvenită.

— Ana nu numai că-i ţine, dar îi mai şi repede. Dac-ai fi avut prilejul s-o vezi şi s-o auzi, n-ai mai vorbi aşa. Cred că-şi bate joc de toată lumea. De multe ori mi-a fost şi frică să nu rămânem cu desăvârşire singure, după felul cum îi repezea Ana pe tineri.

— Şi – nu-i aşa? –, dimpotrivă, ei se-adunau şi mai mulţi.

— Ciudat, dar aşa e.

— Nu-i nimic ciudat. E un gen de cochetărie… – cum să-i spun i – clasic, Ioane primejdios. Tu eşti încă o copilă pe lângă Ana, deşi aveţi aceeaşi vârstă.

Rada nu mai răspunse. I se părea că maică-sa nu e, totuşi, departe de adevăr.

În pauza asta, intrigată de vocile care se auzeau de pe culoar, doamna Frunzescu deschisese uşa compartimentului şi o chemase pe Ana înăuntru.

Şi acum tăceau amândouă, simţindu-se oarecum vinovate că o vorbiseră şi o bănuiseră de rău. Poate că nu era decât o fire zburdalnică, fără nicio înclinare spre viclenie.

Deodată, doamna Frunzescu rupse tăcerea:

— Ano, ţi-aş face o propunere: să mai rămâi câteva zile la noi. Acuma e şi Jean acasă. Cred că i-ar face şi lui plăcere să mai staţi de vorbă. Cred că e curios să ştie cum ţi-a plăcut la mare.

Ana se trezi din gândurile ei.

— Cred că domnul Jean o să vă iasă în întâmpinare la gara. Deci o să am prilejul să-i spun cum mi-a plăcut la mare. Regret că nu pot primi invitaţia dumneavoastră, dar peste câteva zile începe şcoala, şi eu am încă multe pregătiri de făcut. De-altfel, cred că e şi timpul să nu mă mai vedeţi o vreme în preajma dumneavoastră – adăugă ea surâzând.

— Vă veţi fi săturat de mine!

a – Cum poţi vorbi aşa, Ano?! – se indignă Rada, neluând în seamă surâsul prietenei sale.

— Nu meritǎm asemenea cuvinte!

— Am glumit, Rado! Cum aş fi putut vorbi serios?! Tu şi cu doamna Frunzescu sunteţi cele mai bune fiinţe pe care le-am întâlnit pe pământ. Nu am cuvinte să vă spun cât vă sunt de recunoscătoare. Dar, vorbesc sincer acum: v-aţi fi putut sătura de mine. Doar am fost de-atâtea ori nesuferită. Cred că fetele la vârsta mea, pradă schimbărilor neaşteptate, ar trebui să rămână acasă, în familie, să nu incomodeze cu slăbiciunile lor lumea străină, şi cu atât mai puţin pe cei care le vor binele. Doamnă Frunzescu – adăugă ea, uitându-se în ochii gazdei sale de peste vară –, vă rog din tot sufletul să mă iertaţi pentru neplăcerile pe care vi le-am produs în vara asta.

— Dar nu m-ai supărat niciodată! – izbucni doamna Frunzescu, mişcată de sinceritatea fetei.

— Te invităm din toată inima să mai rămâi câteva zile cu noi.

— Nu o mai întrebăm, nu o mai rugăm, el o legăm şi o ducem acasă! zise Rada îmbrăţişându-şi prietena.

Ana se emoţionă.

— Totuşi nu voi putea. Îmi pare foarte rău, dar am multe pregătiri de făcut, pregătiri pe care nu mi le poate face mama. Numai în cazul în care domnul Jean n-ar veni la gară, aş fi nevoită să vin până la dumneavoastră ca să-l întâlnesc şi să-i spun cum mi-a plăcut la mare. De-altfel, trăbă să-i şi mulţămesc domnului Jean că-am fost la mare.

— De ce să-i mulţumeşti? Ce, crezi că dacă venea şi el, nu mai era loc şi pentru tine? o

Ana pricepu imediat ce înţeles era gata să dea doamna Frunzescu spuselor ei, şi adăugă:

— Locuinţa era mare. Era loc şi pentru mine. Şi, totuşi, într-un anumit înţeles, n-aş fi încăput. Sau, altfel spus, găzduirea mea la vilă ar fi fost mai dificilă. Darjprin plecarea domnului Jean la practică, dificultatea a dispărut. Şi acum se cuvine să-i mulţămesc.

— Ce vrei să spui? o întrebă, contrariată, doamna Frunzescu.

— Nimic mai mult decât spun, doamnă Frunzescu. Vre-u că zic că oricum se cade să-i dau bună-ziua.

Ar fi vrut să adauge: «Oricum, el s-a jertfit pentru mine», dar se opri, părându-i rău că şi aşa spusese prea mult din ceea ce trebuia să rămână o taină a ei şi a tânărului Frunzescu.

— Vorbeşti în dodii! Nu te-nţeleg – zise intrigată doamna Frunzescu.

— Ce dificultate a dispărut prin plecarea la practică a lui Jean? Care era dificultatea?

Întrebarea rămase fără răspuns, căci trenul tocmai intră în gara de destinaţie. Săriră toate trei, pregătindu-se de coborâre.

Iată-le pe toate trei pe peron, mergând în urma hamalilor încărcaţi de bagaje.

— Africanele! Au sosit africanele! Sărut-mâna, mamă!

Vocea era a lui Jean, şi în curând se desluşi, din mulţimea de pe peron, şi silueta lui. După ce-şi îmbrăţişă mama şi sora, se opri în faţa Anei şi exclamă uimit, în timp ce ochii lui o învăluiau într-o lumină caldă, prietenească:

— Dar ăsta e un adevărat dezastru, domnişoară Ana! Să fi fost eu acolo, nu te-aş fi lăsat să te rumeneşti la soare în halul ăsta!

— Dumitale îţi datoresc petrecerea mea la mare. Şi ţin să-ţi mulţămesc din toată inima.

— Din toată?

— Da! Datorită şăderii mele la mare am făcut o experienţă pe care altfel, chiar dac-aş fi trăit o sută de ani, n-aş fi putut s-o fac. Nu mai sunt supărată pe dumneata. După ce m-ai pălmuit, ai fost în stare să te jertfeşti pentru mine. Îţi mulţămesc!

— Te-am pălmuit?! Eu?!

Dar Ana nu-i răspunse, ci, întorcându-se într-un călcâi, se îndreptă îndată spre doamna Frunzescu şi spre Rada şi îşi luă rămas-bun de la ele.

Ana se miră când îl văzu pe taică-său că duce bagajul U o căruţă, şi nu la o trăsură-Se miră şi mai mult când îl văzu că se urcă el însuşi pe capră şi că ia hăţurile în mână. Cei doi cai cu coamele lungi, împrăştiate mocăneşte peste grumaji» peste frunte, porniră sunându-şi zurgălaiele. Era

aşa de uimită» încât nici nu se mai jiutu gândi la ruşinea de-a trece pe străzile oraşului într-o căruţă, cu taică-său pe capră.

Nu o luară spre centru, ci, cotind pe uliţele mahalalelor „ieşiră în câmp, pe un drum prăfos.

— Dar unde mergem, tată?! Nu mai ştii drumul?!

Omul răspunse, oftând greu, înăbuşit:

— Ba-l cunosc eu bine… Mergem acasă.

— Unde acasă?

— În sat!

— Ai luat şi dumneata concediu?

Lui Ion Muja i se tot ridica un nod în grumaji şi nu răspunse îndată. Cât se temuse el de clipa asta! Prin ce umilinţe nu trecuse gândindu-se la ea!

Zise întru târziu, cu glasul schimbat:

— Da, un fel de concediu; numai cât al meu e fără termen.

— Ce vreai să soţii?

— Dragă fată, am fost fericit că ţi-am putut ascunde de vărul până acum. A căzut guvernul şi ara pierdut postuj de la bancă. Au pus pe altul în locul meu, şi noi a trebuit să ne mutăm. Unde să ne mutăm? Nu aveam, lipsit de slujbă, altă posibilitate decât să ne întoarcem acasă.

— Vai de mine, tată! Şi mie nu mi-aţi scris nimic!

— Nu voiam să te mai supărăm şi pe tine şi să-ţi stricăm vacanţa. Spunea şi maică-ta că a fost o fericire că tu erai dusă.

— Şi pierderea postului e definitivă?

— Până nu vor mai veni ai noştri la guvern, sigur că nu mă mai pot întoarce.

— Şi va ţinea mult? i

— Dumnezeu ştie! Poate un an, poate mai mulţi…

— Trebuia să-mi scrieţi! Poate opream eu lucrurile!

Taică-său întoarse capul şi se uita mirat la ea.

— Cum să le opreşti, tu fată?! Cine te-ar fi ascultat pe tine?! Cel care-mi râvnea locul aştepta şi el de ani de zile să se căpătuiască. Şefii noştri, am fost eu pe la ei, erau îngrijoraţi acum numai de soarta lor. Să mântuie pentru ei

ceea ce mai puteau mântui. Mi-au promis, se-nţelege, că mă vor repune în post când vor veni din nou la putere.

— Să-mi fi spus cel puţin la gară.

— Păi, tot nu aveai ce face. Tot trebuia să vii acasă.

— Aş fi trecut întâi pe la doamna directoare, s-o anunţ.

— Cu dumneaei am vorbit eu. Nime nu are cum să se împotrivească. Aşa e obiceiul şi legea la noi: Când se schimbă guvernul, toată lumea se dă peste cap.

— Bine, dar bursa mea? Ce-a spus doamna directoare?

— A spus că nădăjduieşte că nu se vor atinge de ea, fiind tu prima în clasă. Dar spune că nu-i cu neputinţă să se declare toate bursele libere şi să se ţină din nou concurs. E sigură însă că, şi la un concurs nou, tot tu vei lua bursa.

— Rău aţi făcut că nu m-aţi anunţat! Trebuia să-i scriu, ori să merg până la dumneaei.

— Am crezut că facem bine să nu mai ştii şi tu toate năcazurile. Am vorbit eu cu directoarea, doară ţi-am spus! E o femeie cu minte, care se gândeşte la toate şi care ţine la tine. A înţeles greutăţile ce le vom avea de întâmpinat în viitor. De, fără salar va fi mai greu! Din economie nu poţi scoate azi nu ştiu cât. Zicea că de-aici încolo eşti fată mare şi că vei avea nevoie de mai multe. Mai zicea că dânsa ar putea să-ţi vină în ajutor, punându-te monitoare peste celea din clasele mai mici. Se dă o recompensă băneaască pentru asta, dacă eşti bursieră.

Ana nu răspunse nimic, şi Ion Muja îşi aduse aminte de ceea ce-i spusese directoarea, că Ana e prea mândră şi că nu cuteza să-i facă o astfel de propunere.

Dar Ana era acum departe de a nu-i răspunde din mândrie rănită! Cu simţulei practic, înţelese că o oarecare soluţie fusese găsită pentru a-şi putea continua studiile, şi, în gând, îi fu recunoscătoare directoarei. Dar soluţia propusă era numai un paleativ pentru problema existenţei ei viitoare, care i se deschidea înainte ca o prăpastie.

Multă vreme stărui otăcere grea între ea şi taică-său.

Căluţii de munte alergau în trap mărunt, sunându-şi cadenţat clopoţeii. Praf greu se ridica din copitele lor, de subt roţile căruţei, abătându-se uneori în unde înecăcioase asupra Anei. îmbrăcămintea ei începea să devină sură, dar Ana nu vedea nimic. Trecereadintr-orealitate într-alta venise atât de pe neaşteptate, încât multă vreme nu-şi mai putu aduna gândurile.

Era o lovitură la care nu se gândise niciodată. Era ceva asemănător cu nenorocirea ce lovise familia avocatului Popescu prin îmbolnăvirea copilului. Era soarta, despre care înţelesese ea atunci, lângă patul lui Nicu, că se poate abate asupra tuturor năzuinţelor omeneşti, frângând viaţa în două.

Avea senzaţia că s-a prăbuşit din mari înălţimi. Internatul, clasele de liceu, vizitele în familii, vacanţa de-acum, societatea pe care o cunoscuse, râvna ei de-a o cunoaşte, de-a intra în ea, de a-şi face o situaţie socială, aveau oare vreo legătură cu ea, cu aceea care şedea acum pe-o scândură, într-o căruţă ţărănească, trasă de nişte cai mocăneşti minaţi de tatăl ei, căruţă şi cai ce nici măcar nu erau ai lor? Frământările ei sufleteşti din săptămânile trecute, experienţele pe care le făcuse, deznădejdea şi elanul, umilirea şi izbucnirea mândriei jignite, oare toate nu fuseseră decât nişte halucinaţii? Ce legătură putea avea întreg acest zbucium cu o fată care se-ndrepta acum spre un sat, spre o casă ve-he, acoperită cu paie, într-o căruţă de împrumut, cu taică-său trăgând de nişte hăţuri de împrumut şi-ndemnând nişte cai de-mprumut?

Da, nu mai era de mult copilă, iar în vacanţa asta simţea că s-a maturizat în urma zbuciumului sufletesc prin care a trecut. Şi chiar din această cauză prăpastia ce i se-deschidea în faţă i se părea cu mult mai adâncă; simţea că atunci când îşi va putea aduna gândurile, când va putea judeca lucrurile, le va cumpăni ca o femeie în toată firea, nu ca o copilă. u

Dar încă nu putea! încă nu avea curajul să privească drept în faţă realitatea. De aceea nu făcu nicio sforţare, a se lăsa în voia indefinitului ce o împresura şi se strecura în

întreaga ei fiinţă…

Căldura începu să crească: ritmul zurgalaielor îndemna la aţipire. Cât ar fi de bine să adoarmă şi să nu se mai trezească! Dar, după o bucată de drum, frumuseţea din juru-i începu să o fure. Treceau printre lanuri de porumb rărit, cu tijei mari, unii cu mătasea arsă scrum. Erau lanuri înalte, de-un verde-negriu, pline de sevă. Mohorul crescuse mare, ajunsese la vremea seminţei, numai bun de seceră. Mireasma lui intră jin sufletul Anei ca o înviorare, trezindu-i amintiri din copilărie, de când îl secera pentru viţeluş în porumbiştea din grădina lor şi pişcă pe furiş tuleii de cucuruz ca să vadă care-i bun de fript. Treceau printre table de otavă. Ici şi colo, bărbaţi în cămăşi albe, cu capul gol, se legănau cosind; alţii ridicau în soare lamele de argint ale coaselor, ascuţindu-le, şi scrâşnetul cutiei pe tăişul oţelului, amestecat cu vocile oamenilor, ajungea până la ea ca murmurul unui cântec uitat, pe care încet-încet ţi-l aduci aminte. Băieţi, şi fete, şi femei lucrau la otavă, în lumina dulce de început de septembrie. Lucrase şi ea la otavă, acum şase ani, cu grebla şi cu furca. Parcă simţea şi acum în braţe moliciunea otăvii verzi ca strămătura, iar mireasma de-atunci o îmbăta din nou. Pe marginea porumbiştilor, luminau, cu capetele aplecate spre răsărit, roţile mari, galbene, de floarea soarelui. Da, pe vremea asta începe să se coacă sămânţa ei! Ana-i simţea gustul pe vârful limbii. Şi recunoştea şi mirosul aspru al cânepii de sămânţă, ce-şi ridica măciuliile grele printre firele de cucuruz; era, dintre toate miresmele câmpului, cea care-i plăcea cil mai mult.

Funigeii-şi pluteau în văzduh firele lor albe, misterioase, despre care odată credea, ca toţi copiii din sat, că-s fire rupte din tortul unei zâne blestemate de Sfânta Vineri. Rândunele se adunau în şiruri dese pe sârmele de telegraf de la marginea drumului, făcându-şi pregătirile de plecare.

Deodată inima începu să-i bată cu putere: se arătau locuri cunoscute, intraseră în hotarul satului lor! De şase ani nu mai fusese pe-aici! Iată costişa cu spini pe unde

păştea mieii primăvara, în rând cu alţi copii de vârsta ei. Ce jocuri mai trăgeau pe-aici, şi câţi nu plecau sara acasă mai zgâriaţi de unghiile ei decât de tăvăleala printre spini! Iată şi râuleţul de munte în bulboanele căruia se bălăceau, subt soarele verii, roiuri de copii! Pe câte copile, dar mai ales pe câţi băieţi de vârsta ei nu i-a împins ea de pe ţărm în bulboană! Şi cum mai urlau proştii aceia, până ce-ncepeau să râdă şi să-i stropească, bătând apa cu palmele, pe cei de pe ţărm.

Iată şi turla bisericii! Luminează tot aşa, în soare, *ca* argintul, din tinicheaua ei, nouă şi acum! Şi întâia uliţă care le iese înainte e tocmai uliţa pe care, pe la mijloc, este şi casa lor bătrână.

Pî lzs. *e* ani nu mai fusese pe-aici, şi totuşi parcă numai ieri părăsise satul!

Şi deodată, într-o caldă şi adâncă înduioşare, ochii ei căzură asupra omului de pe capră, care mâna lin caii. De când amuţise ea, nu mai spusese nici el niciun cuvânt. Era tatăl ei, care, când era mică, a pus-o prima oară în car şi a dus-o. Care a luat-o întâia oară în şa, călare, de i se păruse că a înălţat-o până-n tăria cerului. Era tatăl ei, care… care pentru ea a părăsit satul şi a locuit atâta timp într-o pivniţă. Era tatăl ei, care n-a voit să-i strice vacanţa scriindu-i despre năcazurile lui şi care abia acum a îndrăznit să-i mărturisească nenorocirea ce se abătuse asupra lui!

Îşi simţi inima grea de duioşie, şi o părere de rău adâncă îi pătrunje ca un pumnal în suflet. De omul acesta începuse ea, copilă proastă, abia răsărită, să se ruşineze? De el şi de maică-sa şi de locuinţa aceea din pivniţă!

Un gând îi arse cu amărăciune inima: Ce cruzi şi mărginiţi sân* copiii! Ce crudă şi josnică a fost simţirea ei faţă de emul acesta, care a îndurat atâtea şi-atâtea umilinţe numai pentru ea.

Cine-i rătăcise minţile? Dorul acela nebun de-a ajunge o domnişoară, o doamnă, de-a trece într-altă lume, deosebită de aceea a părinţilor ei? Mândria copilului crud, fără judecată?

Cu câtă neruşinare l-a silit ea pe taică-său să ia un avans din salariu numai pentru a-şi putea cumpăra nimicurile care-i trebuiau la mare! Şi, în acelaşi timp, în loc să-i fie ruşine de purtarea ei josnică, îi era ruşine de situaţia socială a părinţilor ei, de faptul că locuiau în subsolul acela, pe care ca îl numea pivniţă!

Ci te n-a mai auzit şi n-a mai citit ea în anii din urma despre înnobilarea sufletului omenesc prin cultură! La ce i-au folosit, când tocmai cultura, tocmai şcoala îi denaturase sufletul? Dar oare cărţile şi şcoala să fie de vină Nu cumva numai mândria ei prostească, dorinţa ei nesăbuită-de-a intră într-o clasă socială superioară aceleia în care se născuse, ambiţia ei înverşunată de a parveni îi degradase atât de mult sufletul, încât ajunsese să se ruşineze de cei care-i dăduseră viaţă? Nu-i fusese ei ruşine, până acum de curând, până în vara aceasta, să spună cine şi ce sunt părinţii ei? Nu scornise ea pentru tatăl ei titlul de «mic funcţionar de bancă», numai ca să nu o umăliască faptul că era cursor şi nimic altceva? îi era ruşine de cine? De omul acesta care stă acum pe capră şi mână caii luaţi cu împrumut, pentru ca ea să poată veni acasă ca o domnişoară.

După zbuciumul prin care trecuse la mare, trăind într-o continuă criză sufletească, după cele câteva luminişuri la care ajunsese, reluarea contactului cu copilăria ei din sat, cu amintirile ce izbucneau puternice la tot pasul, o făcea pe Ana să se simtă cu sufletul încărcat de remuşcări şi de înduioşare.

Tocmai treceau pe dinaintea celor dintâi case de pe uliţa lor, când Ion Muja îşi întoarse speriat capul spre Ana. Auzise o voce răguşită, necunoscută, şoptind: «Tată dragă!». Rămase cu capul întors peste umăr şi nu ştia ce să zică, ce să facă. Fata lui se uita la el cu ochii ei mari, verzi, şi prin apele lor străbătea o înduioşare adâncă. Nu pricepu ce i se întâmplase. De când Ana căzuse în muţenia aceea, el nu mai cutezase să spună o vorbă, ca să n-o supere cu ceva. Îi părea bine că a trecut destul de uşor peste ceasul cel greu, când i-a dezvăluit Anei situaţia lor

actuală. Cât de mult se temuse de clipa asta! în tăcerea lui se frământa mereu cu gândul că poate ar fi mai bine ca, apropiindu-se de primele case, Ana să coboare din căruţa aceea hodorogită, să nu o vadă oamenii pe fiica lui, domnişoară mare acum, întorcându-se în sat ca o sărântoacă. I-ar fi cerut el popii căruţa, dar nu cutezase. Prin sat se lăţise vorba că fata lui e la o moşie la nişte boieri, cu fiica acestora, prietenă cu Ana. Ar fi dorit ca Ana nici să nu mai vină pe-acasă, să o ducă direct la internat, dar directoarea îi spusese că nu se poate pentru că reparaţiile încă nu se terminaseră.

Neştiind ce să zică, ce să facă, la cuvintele fetei, omul opri caii.

— Ce este, draga tatii, vreai să te cobori?

— Să mă cobor?! De ce? încă n-am ajuns.

— Mă gândeam că poate-ţi vine greu să întri în sat în hodoroaga asta de căruţă. Dar n-am găsit slobodă, pentru azi, alta mai bună.

Ana simţi cum îi zvâcneşte inima.

— Mână înainte, dragă tată. Voiam să-ţi spun cât îmi pare de bine că mă-ntorc acasă.

Aşadar părinţii-i trăiau sub teroarea vanităţii şi a mândriei sale! Acesta era păcatul ei cel mare, rădăcina răului, a purtării ci ruşinoase faţă de părinţi. La ce folos toată învăţătura, de vreme ce nicio fata de sama ei, rămasă în sat, n-ar fi putut aduce o asemenea ofensă, o asemenea durere părinţilor ei «Cum de s-a putut gândi bietul taică-meu că mi-ar fi ruşine să intru în sat cu o căruţă ca asta? Nu cumva o fi şi el vanitos? Nu am moştenit oare de la el slăbiciunea aceasta, sau mai degrabă patima mândriei? Altfel cum să-i fi venit în minte un asămenea gând?»

Ana uitase cu desăvârşire că numai cu un ceas mai devreme, înainte de a se boteza din nou în agheasma locurilor natale, a amintirilor, şi ei i-ar fi venit astfel de gânduri. Nu-şi dădea sama că numai baia aceasta a curăţit-o şi a făcut-o să-şi recunoască purtarea urâtă faţă de părinţi. I se păru că toată josnicia aceea s-a petrecut foarte de mult, şi nu-şi dădu sama că revenise la o judecată

normală numai mulţumită, maturităţii ei de gândire şi puternicei înduioşări ce a cuprins-o la revederea locurilor natale.

Veta, mamă-sa, simţi de la prima vedere că fata ei se schimbase mult. Simţi căldura sărutului ei de întâlnireşisufletul ei se bucură, se lumină. Totuşi, la cină încercă să se scuze pentru mâncarea pusă pe masă.

— Suntem cam strâmtoraţi acum, la început. Mutarea asta ne-a venit pe neaşteptate. Dar ne va ajuta Dumnezeu şi o să fie şi mai bine, zise ea.

— Dumneavoastră nu sunteţi vinovaţi cu nimic, mama dragă. Vinovaţi sunt oamenii aceia răi care v-au scos din slujbă, care-şi bat joc de viaţa altora ca şi cum n-ar avea niciun preţ.

Ea înţelese din primele zile strâmtoarea în care trăiau părinţii ei, şi ura sa împotriva celor ce i-au silit să se întoarcă în sat creştea mereu.

Într-o zi, mamă-sa îi zise:

— Cât de bine mi-a părut atunci că tu erai dusă şi că nu puteai să vezi umilinţa la care am fost supuşi. N-au aşteptat nici măcar să ne mutăm. Ne-au scos mobila în strada… Şi-apoi, drumul acela până acasă, întoarcereaân jat cu carale cu mobilă!… Ce bine că tu n-ai fost de faţa, că n-ai văzut, că n-ai ştiut nimic!

Ana îşi simţi ochii umezi. M”.

— Ce stai să spui, dragă mama! E adeyarat ca atunci credeam că mi-s mai aproape oamenii aceia de la oraş decât dumneavoastră, părinţii mei. Am fost o proastă şi o nerecunoscătoare. Dar acum, mulţămesc lui Dumnezeu, nu mat sunt o copilă, mi s-au deschis ochii!

Părinţii înviară de bucurie, văzând-o pe Ana că se simte fericită acasă, că încearcă să-i înveselească, că nu se dă în laturi să meargă împreună cu ei la biserică.

Satul întreg se mira cât de mare şi de frumoasă se făcuse fata lui Ion Muja. Era în rând cu fetele preotului, ba le şi întrecea!

Dar sărăcia, lipsurile în care trăiau părinţii ei o dureau adânc. Şi înţelese deodată că de-acum înainte ei nu

vor mai putea s-o ajute, iar constatarea aceasta îi crescu ura şi revolta faţă de aceia care-i aduseseră în starea aceasta, faţă de întreaga pătură socială spre care râvnise din toate puterile ei. Nu, orice-ar fi, ea trebuia să continue, să învingă, să se răzbune prin însăşi afirmarea superiorităţii sale intelectuile pe cei care-i ţineau în mizerie pe părinţii ei, să ajungă puternică şi să le facă şi lor un rost bun pe lume. Nu, nu se va întoarce nici moartă de pe drumul pe care apucase, nu va părăsi şcoala, nu va trăi în mizeria de-acasă! Nu! Nu-şi greşise cariera! Trebuia să continue, trebuia să lupte şi să biruie!

XV

După o săptămână, îl rugă pe tatăl său să o ducă la oraş. Trebuia să stea de vorbă cu directoarea ca să afle dacă i s-a suprimat bursa, iar dacă s-a suprimat, să se intereseze când va fi concursul. Ion Muja împrumută, contra unei zile de coasă, aceeaşi căruţă şi îşi duse fata la oraş.

Temerea directoarei, mărturisită lui Muja, se adeverise. Ministerul Instrucţiunii Publice, subt pretextul că multe burse fuseseră date abuziv, prin protecţie politică, le anulase pe toate şi dispusese ţinerea unui nou concurs, ce urma să se desfăşoare peste o săptămână.

— Nu te-a anunţat Rada Frunzescu? – o întrebă directoarea.

— Eu nu ştiam adresa părinţilor tăi, numele satului; am numai adresa lor din oraş.

— Nu m-a anunţat.

3 – mir-A111 rugat” ° încă de acum trei zile să-ţi trimită plicul cu avizul oficial.

— Nu avea cum să mă anunţe mai devreme. Poşta vine la noi în sat numai o dată pe săptămână.

Directoarea se miră de cum s-a dezvoltat, de cât de bronzată era şi-i spuse că-i şade bine aşa, pârlită de soare.

— Dar ia ascultă, Muja! Nu ţi-a amintit tatăl tău de nişte vorbe pe care le-am schimbat împreună?

— Ba da, şi vă rămân foarte recunoscătoare.

— Aşadar primeşti?

— Cu multă bucurie. Trăbă să ştiţi, doamnă directoare, că oamenii aceia s-au purtat foarte urât cu tatăl meu.

— Da, ştiu, mi-a spus dumnealui. Politica asta, fata mea, se amestecă-n toate; e o nenorocire pentru ţara noastră! închipuie-ţi, am avut un schimb greu de cuvinte cu inspectorul şcolar cel nou. Am stăruit ca bursa ta şi a încă zece fete, tot eleve dintre cele mai bune, să nu mai fie scoase la concurs. Nici n-a voit s-audă. I-am cerut ordinul ministerului în numele căruia luase această hotărâre, şi n-a vrut să mi-l arate. Presupun că e numai o dispoziţie a lui. Are relaţii politice cu părinţii unor fete din liceu, pe care vrea să-i servească. Dar tu n-ai de ce să te temi. E de neînchipuit să cazi la concurs.

— O să-ncep chiar de azi să repet materia.

— Nu te mai întorci acasă?

— Nu, cred că voi rămâne la familia Frunzescu. M-au invitat la ei când am venit de la mare.

— Uite ce este, ai putea să-mi faci un serviciu. Mi s-a bolnăvit chiar acum secretara, şi lucrările de-nceput de an se-nmulţesc. N-ai vrea să mă ajuţi?

— Cu toată plăcerea, doamnă directoare.

— Te-aş opri în internat, dar încă nu e terminată curăţenia generală. N-ai avea nici pat, nici masă…

— Mulţămesc de bunăvoinţă, doamnă directoare, dar voi sta la Rada. Şi când să vin?

— De mâne de la opt. De la opt la unu. După-amiază eşti liberă. Poţi repeta materia, deşi nu cred că ai nevoie. Totuşi e bine. Conştiinciozitatea ne dă siguranţa reuşitei.

Ion Muja se întoarse acasă mulţumit: fata lui era curajoasă şi hotărâtă. Într-asta nu semăna cu el, ci cu Veta. El era mai mult bun de gură decât bun de treabă. În faţa obstacolelor, după câteva timide încercări de înlăturare, voinţa lui se înmuia.

Veta nu era aşa. La greutăţi mari punea capul în piept şi împingea. Cât au stat la oraş, dacă n-ar fi fost ea, ar fi trăit în mare strâmtorare. Leafa lui de cursor al băncii ei e mică, şi dacă ar fi rămas pe mâna lui, nu le-ar fi ajuns

nici jumătate de lună. Dar Veta făcea pe dracu-n patru şi le rămânea şi de-o haină, şi pentru trebuinţele Anei.

De când se întorseseră în sat, Veta se ţinuse de capul omului care le luase moşioara în parte, să renunţe de cu toamnă, să se poată apuca ei de lucru. Şi nu avu tihnă până nu izbuti.

Ion Muja nu numai că rămăsese pasiv, dar chiar o şi desmânta:

— Zadarnic încerci, nu vei reuşi – zicea el.

— Şi chiar de s-ar învoi omul, cu ce vom lucra pământul? Vitele le-am vândut când ne-am mutat la oraş. Bani ca să cumpărăm altele, de unde?

Dar Veta nu se lăsase biruită.

— Vom ara la început cu ajutorul celor care au plug şi vite; le vom plăti cu zile de lucru, şi din întâia recoltă vândută ne vom cumpăra două viţele. Bun e Dumnezeu! Vom ieşi noi din nevoi! Dar va trebui să te pui şi tu pe lucru, nu ca până acum! Doar nu vreai să rămânem coada satului! Şi mai lasă-i în plata Domnului pe toţi colindătorii după voturi, care vin de la oraş şi neliniştesc satele, nemailasându-i pe oameni să-şi vadă de treburi. Doar ai văzut răsplata lor, cuvântul lor! De-altfel, e mai mare ruşinea ca un om în floarea vieţii, sănătos şi deştept, să aştepte ceva de la alţii! Las-o focului de politică şi de vorbărie, că nu-i pentru ţărani, nici pentru oamenii săraci! Nu uita că avem o fată şi că acum are nevoie de multe. Doar nu te-aştepţi s-o îmbrace familia judecătorului aceluia care a luat-o la mare! Că nu-i nici orfană şi nici cerşetoare!

Aşa şi-ntr-altfel îi bătea capul nevasta de când se întorseseră în sat şi văzuse că bărbatul ei se lasă şi mai mult pe tânjală decât înainte de a se muta la oraş. Se dezobişnuise de muncile de-acasă şi tândălea mereu.

Dacă alte argumente nu l-au convins, cel cu fata îi merse lui Ion Muja drept la inimă, ca o învinuire grea. Aşa era! Ana era acum fată mare şi va avea nevoie de tot mai multe lucruri. Aşa-i spusese şi directoarea, şi chiar de aceea i-a zis că Ana ar putea câştiga şi ceva bani cu slujba aceea de monitoare în internat. Acuma, ştiind că Ana

primise a fi monitoare, en mai liniştit, dar totuşi simţea că trebuie să-şi pună şi el carul în pietre. Dacă toţi din jurul lui muncesc, numai el să rămâie cu braţele încrucişate?

Apoi se săturase şi de politică şi de protectorii lui de la oraş. Ani de-a rândul l-au purtat cu vorba, iar acum, când a dat de năcaz, au înălţat din umeri şi i-au făcut promisiuni pentru atunci când se vor întoarce la guvern.

Totuşi nici aceste două argumente n-ar fi fost hotărâtoare pentru a-l porni pe un drum nou pe Ion Muja, dacă nevasta-sa nu l-ar fi ameninţat, în cele din urmă:

— Dacă nu văd că te pui cu tragere de inimă pe lucru, să ştii că mă despart de tine.

— Şi adăugase, jurându-se: – Aşa să-mi ajute Dumnezeu!

Ion Muja ştia că nevastă-sa nu glumeşte, că-şi ţine cuvântul şi când nu se jură. De aceea nu se îndoi că ameninţarea ei nu era vorbă goală.

Îi era teamă s-o piardă pe Veta. Ea ajunsese razimul principal al lui, al familiei. Şi se puse pe treabă. Dar totuşi nu aşa cum i-ar fi plăcut Vetei, cum se hărniceau alţi bărbaţi din sat. – tt i

Pe la mijlocul lui octombrie se treziră cu Ana acasă. Unul din judecătorii pe care-i cunoscuse în familia Frunzescu avea de făcut un drum într-un sat vecin, şi Ana îl rugase s-o ducă şi pe dânsa până-n satul ei, iar la întoarcere s-o aducă la oraş! Venise acasă numai ca să-i anunţe că reuşise la concurs şi că deci îşi redobândise bursa.

Examenul acela de bursă avusese o mare semnificaţia pentru ea: îi confirmase unele observaţii anterioare. Comisia examinatoare era prezidată de însuşi inspectorul cel nou. Ana băgă de seamă că omul – să fi avut vreo cincizeci de ani – era mereu cu ochii la ea, deîndată ce intrase în sala de examen. Un zâmbet larg – Anei i se păru unsuros – i se lipise de faţă. Când îi venise rândul să răspundă, văzuse că inspectorul îi punea întrebările cele mai uşoare. Atât de uşoare, de copilăreşti, încât se indignă. Dar încă în cursul examenului îşi zise: «O

să fac ce voi vrea cu bărbaţii! O să-i joc pe degete. Toţi sunt la fel!» Şi simţise cum îi creşte ura faţă de clasa socială căreia îi aparţinea inspectorul, ce nu-şi mai dezlipea privirea de pe ea, făcându-se ridicul prin întrebările uşoare pe care i le punea. De la o vreme, nici nu-i mai puse întrebări, ci, fără să se sfiască de profesoare şi de elevele ce mai erau de faţă, începu a-i face complimente prin aluzii la frumuseţea femeilor bronzate.

Dacă-i aşa, o să-i joace ea pe degete! O să-i pedepsească pentru că o batjocoreau cu privirile lor lacome. Şi va începe prin a-ncerca să-i oblige să-l pună pe tatăl ei într-un post, să poată câştiga şi el, mai uşor decât la ţară, o pâne albă! Căci, încă de când se întorsese de la mare, îşi dăduse sama că din nimic nu se poate întemeia o gospodărie şi că tatăl ei nu va mai fi în veci un bun plugar. Şi încercarea ei nu rămăsese fără rezultat.

Când ajunse acasă era dimineaţă, şi părinţii ei încă nu plecaseră după treburi. Ei o primiră cam înfricaţi, gândindu-se că, ferească Dumnezeu, poate s-a întâmplat ceva rău: poate că au scos-o din internat, poate că i-au luat bursa…

— Nu, nu! Nu se putea întâmpla una ca asta – zise Ana cu însufleţire.

— Mai mult chiar: în loc să fac pe monitoarea în internat, sunt acum ajutoare de secretară la liceu, l. ucrez câte două ceasuri, după-amiezile. Doamna directoare m-a rugat, înainte de începerea cursurilor, s-o ajut în cancelarie, pentru că i se îmbolnăvise secretara. Şi i-a plăcut atât de mult cum lucrez, încât m-a numit ajutoare de secretara. Drept vorbind, sunt mai mulţămită aşa; ca monitoare aş fi avut răspundere mai mare şi destul năcaz cu fetele.

Veta-şi făcu cruce şi mulţumi lui Dumnezeu.

— Ştiam eu că el nu o să ne lase tocmai acum, când oamenii ne-au părăsit.

— Am venit să vă vestesc toate acestea şi mai ales să vă aduc o ştire bună pentru dumneavoastră.

— Dar toate ştirile pe care ni le-ai adus sunt bune,

draea mea, zise Veta.

— Da, dar nu sunt toate – răspunse Ana.

— Iată despre ce mai este vorba: am obţinut o nouă slujbă la oraş pentru tata. O slujbă cu mult mai bună şi mai bine plătită. Şi mai e şi stabilă. De-acolo, dacă-şi face bine treaba, nu-l mai poate scoate nimeni. E vorba de un loc de aprod la tribunal.

Veta nu ştia ce slujbă era aceea de aprod, dar Ion Muja ştia. Şi-i străluciră ochii. El îi socotise întotdeauna pe aprozii de la tribunal şi pe cei de la Curtea de Apel ca făcând parte din însăşi instituţia Justiţiei. Aveau uniformă, erau bine plătiţi. Un aprod la tribunal era altceva decât un cursor la o bancă!

Dar Veta se întunecă la faţă.

— Frumos din partea ta, draga mea! Cu ajutorul domnului Frunzescu, nu-i aşa? Dar eu cred că nu e bine să ne mutăm din nou la oraş… Cine ştie ce schimbări se mai pot face, şi iarăşi vom ajunge pe drumuri! Dacă ne punem aici, cu inimă, pe lucru, eu şi tatăl tău, cred că vom reuşi să te ajutăm şi pe tine cu câte ceva, şi vom trăi şi noi. E adevărat, acum, la început, e greu. Nu avem vite de jug, nu avem plug, nu avem car, nu avem cai. Dar cu voinţă şi mai ales cu muncă vom avea.

Ana văzu descurajarea de pe chipul tatălui ei şi înţelese că între timp se schimbase ceva în casa lor, că el nu mai cuteza să aibă altă părere decât maică-sa. I se făcu oarecum milă de el, şi-apoi ea venise cu un plan. De aceea zise:

— Uite ce este, mamă dragă! M-am gândit şi eu la toate. Bine-i cum zici dumneata, dar ar mai fi o soluţie. Şi, după mine, mai potrivită. Să vină la oraş numai tata, singur, iar dumneata să rămâi aici, la gospodărie. Din salariul lui de începător – trei mii cinci sute de lei –, ar putea pune deoparte câte două mii pe lună, şi, într-un an, aţi putea cumpăra vite de jug. Poate că tata ar cruţa şi mai mult.

— De bună seamă – sări repede Ion, simţind că-i vine apă la moară.

— Singur, aş scoate-o la capăt şi cu o mie de lei pe lună.

— Eu ştiu că tata-i mai potrivit într-o astfel de slujbă decât aici, la gospodărie – continuă Ana.

— Iar dumneata, rămasă acasă, poţi ţine şi locul unui bărbat!

Auzind-o cu câtă hotărâre şi încredere vorbeşte şi mirându-se că Ana îl cunoaşte atât de bine pe taică-său, un zâmbet luminos trecu peste faţa Vetei.

— Adevărat că, dacă voi avea cu ce, voi putea să ţin locul unui bărbat... râse ea, luând mâna fetei şi mângâindu-i-o.

— Oraşul nu e departe. Tata, dacă ar avea o bicicletă, ar putea veni, tot a doua duminică, acasă.

Ion Muja îşi duse involuntar mâna la mustaţă, ca să-şi ascundă un zâmbet. Cât fusese cursor la bancă, mereu îşi dorise o bicicletă. Acum se şi vedea intrând călare pe două roate în sat.

— Draga mea, judeci ca un om în toată firea şi sunt foarte mulţămită că avem o astfel de fată. Cred că e bine aşa cum spui tu. Eu să rămân aici. De-altfel, eu nu m-aş mai întoarce pentru nimic în lume la oraş. Prin prea mari umilinţe am trecut. Adevărat mai este şi că tatălui tău îi mai place o slujbă cât de mică la oraş, decât munca pe ogor. Aşa-i el, şi văd că nimic nu-l mai poate schimba. Nu vezi cum îi strălucesc ochii de când ai pomenit şi de bicicletă?

Ion Muja îşi coborî repede privirile şi se aplecă să culeagă un pai de pe jos, numai să nu se uite în ochii muierii, care – ştia el – îl săgetau drept în închipuirea aceea a lui călare pe bicicletă!

— Dacă vine singur, poate avea şi locuinţă gratuită în clădirea tribunalului, aşa mi s-a spus, adăugă Ana.

Hotărârea era luată. Ion Muja începu să se laude că o va scoate el la capăt şi numai cu cinci sute de lei pe lună şi că restul i-l va aduce regulat Vetei. Când vor avea vite de jug, vor începe să-şi cumpere şi pământ, ca să-şi mai crească moşioara.

Vreme de trei ceasuri, cei trei petrecură fericiţi, făcând planuri de viitor.

Pe la amiază sosi maşina, şi Ana plecă.

Ana nu le dăduse părinţilor ei nicio desluşire despre cum ajunsese să obţină postul acela pe care Ion Muja trebuia să-l ia în primire peste câteva zile.

Când venise la oraş, în primele zile ale lui septembrie, Ana locuise o săptămână la familia Frunzescu. Nimeni din casă, nici măcar Rada, nu ştia nimic despre nenorocirea ce căzuse pe capul părinţilor ei, şi, când aflară, se scandalizară de o astfel de răzbunare meschină împotriva unui «mic funcţionar». «Ce politică mai este şi asta care se face la noi, de răsturnare a tuturor lucrurilor odată cu schimbarea guvernelor?!» se mirase, revoltată, doamna Frunzescu, iar Rada-i ţinea hangul, foarte revoltată şi năcăjită că prietena ei va avea de întâmpinat mari greutăţi materiale – mai mari decât cele de până acum.

Într-o zi, după masă, rămânând singură în sufragerie cu judecătorul Frunzescu, Ana îşi luă inima în dinţi şi-l rugă să se intereseze dacă este cumva vreun post vacant de aprod la tribunal sau la Curtea de Apel. Ştia că domnul Frunzescu e un om bun şi că o va ajuta, dar că va trebui să insiste în stăruinţa ei, pentru că magistratul, comod din fire, nu-şi prea lua bucuros angajamente.

— Nu ştiu să fie vreun loc vacant – zise domnul Frunzescu.

— Dar mă voi interesa, desigur. Totuşi, în cazul în care se va ivi vreun post liber, eşti sigură că tatăl dumitale ar primi să fie aprod? Un aprod e – cum să-ţi spun? – un fel de om de serviciu. Aşa că ar fi bine să-l întrebi. S-ar putea să nu-i convină…

— Dar, domnule Frunzescu, tot un astfel de post a avut şi la bancă.

— Parcă ştiam că e funcţionar.

Aşa-i spuneam eu, dar adevărul e că la banca era cursor. Vedeţi, domnule Frunzescu, pentru noi, cei ieşiţidin popor, e greu… Nu cutezam să cred că voi fi primită în

casa dumneavoastră, ca prietenă a Radeidaca ap şi ştiut că tata nu e decât un simplu cursor la o bancă.

Magistratul clipi repede din pleoape.

— Hm» De, recunosc că sunt greutăţi. Dar, în fine… Uite ce este, Ano! Eu mă voi interesa, şi dacă se va ivi vreun post, te voi anunţa.

— Vă foarte mulţămesc, domnule Frunzescu. Aţi fost cu toţii, mereu, aşa de buni cu mine!

— Ei, lasă acum! Nu eşti tu cea mai bună prietena a fiicei noastre?

Peste câteva săptămâni, judecătorul veni cu vestea cea bună.

— Este un post liber. Nu la noi, la judecătorie, ci la tribunal. Dar e acelaşi lucru, şi mai ales acelaşi salariu. Cu chestiunea aceasta se ocupă însă judecătorul Zamfir. Am vorbit cu el şi am pomenit de tatăl tău. Mi-a spus însă că sunt vreo douăzeci de petiţionari, aproape toţi cu proptele politice. Pare să fie greu.

Din felul în care-i vorbise, Ana pricepu că domnul Frunzescu nu va face niciun pas mai departe. Nu numai pentru că era lipsit de energie, ci şi pentru că nu-l putea suferi pe acel Zamfir. Era de mirare şi faptul că vorbise cu el, pentru că în familia Frunzescu numele lui era pomenit foarte rar şi numai ca exemplu de imoralitate. Ana nu stătu însă pe gânduri şi se hotărî să se ducă totuşi la acest Zamfir ca să intervină pentru tatăl ei. Era singura lui şansă.

Judecătorul Zamfir fu extraordinar de surprins când îl anunţă uşierul că o elevă de liceu «mărişoară» – aşa-i spusese – doreşte să-i vorbească.

O elevă de liceu?! Omul – înalt, uscat, sclivisit, cu haina ireproşabilă, cu dunga pantalonilor impecabilă – scoase repede o oglinjoară din buzunar, îşi aranjă pieptănătura, care nu-i acoperea prea bine chelia timpurie, şi-i spuse uşierului s-o poftească să intre.

Deşi primea multe vizite feminine, pentru diferite intervenţii, era întâia oară în cariera lui că primea vizita unei eleve de liceu. Omul se credea irezistibil şi nu se sfii

să-şi facă gânduri dintre cele mai îndrăzneţe în legătură cu vizita Anei. «Ei şi ce-i dacă-i elevă de liceu? – îşi zise el.

— Se pare că în vremile noastre nu mai există fete nevinovate.»

Judecătorul Zamfir o primi cu toată curtoazia, ca pe-o femeie în toată firea. Se hotărâse, încă înainte de-a intră Ana, să îi dea toată atenţia cuvenită unei femei; dar după ce o văzu, îşi dădu sama că nici n-ar fi putut s-o primească altfel: dinaintea lui, deşi în uniformă, nu stătea o elevă de liceu, ci o domnişoară. «Şi încă ce exemplar de rasă!» îşi zise el în gând.

Ana îşi pledă cauza cu toată căldura, privind limpede *şi* cinstit în ochii omului care o invitase să se aşeze şi să-i spună care îi este păsul. Nu se simţi umilită, cerând pentru tatăl ei o slujbă aşa demodestă. Şi parcă nici magistratul nu se mira că o fată atât de frumoasă şi de bine-crescută are un tată de aşa joasă condiţie socială.

Anei îi fu de ajuns o privire pentru a-şi da sama ce impresie făcuse asupra omului. Toată faţa lui era inundată de lumină, iar pupilele ochilor i se măriseră. Ascultând-o, pe buzele lui întredeschise juca un zâmbet subţire, deşi nimic din ceea ce-i spunea Ana n-ar fi trebuit să-l facă să zâmbească. Se afla în faţa unei drame sociale: o fată tânără, o elevă de liceu, era constrânsă de împrejurări potrivnice vârstei sale să-şi ia pe umerii-i fragezi griji de om matur.

— A mai făcut undeva serviciu până acum tatăl dumitale? întrebă el după ce Ana isprăvi şi-şi puse mâinile în poală.

— Da, şase ani. La o bancă, aici în oraş. Cursor.

— Foarte bine, domnişoară. Deci are experienţă, cunoaşte oraşul.

— Da. Şi să ştiţi – nu o spun pentru că e tatăl meu, ci pentru că acesta e adevărul –, e un om deştept, cu şcoală.

— Foarte bine, domnişoară!

Cât timp vorbise Ana, judecătorul nu o slăbise din ochi, şi lumina de pe faţă nu i se umbrise.

— Numirea lui ar fi sigură dacă ar putea să şi

locuiască în clădire. Avem nevoie de un aprod care să doarmă aici. Dar nu e decât o cameră şi am prefera deci pe unul necăsătorit.

— Dar, am uitat să vă spun, tata ar veni singur. Mama ar riimâne acasă, la gospodărie. Ea nu vrea să se mute la oraş.

— Perfect, domnişoară! S-a făcut! Unde-i cererea?

— Cererea?! Care cerere?

— Cum care cerere?! Cererea de angajare? N-ai adus-o?

— N-am ştiut că e nevoie de cerere…

— Am să-ţi pun o notă rea.

— Vă rog?

— Zic că am să-ţi pun o notă rea la… practica. Cum se poate ca o elevă în clasa a şaptea să nu ştie că fără un act scris nu se poate lua în seamă nicio ceţere de angajare?!

Se uită încântat la ea. Uimirea, încurcătura care i se citea pe chip îi dădea o expresie adorabilă.

— O s-o aduc peste două zile, zise Ana.

— Peste două zile e prea târziu!

— Dar tata, oricum, nu e în oraş…

— Dar nici nu e nevoie să fie! Şezi, te rog, la biroul meu şi fă dumneata cererea în numele lui.

— Se poate?

— Bineînţeles că se poate! E numai o formalitate.

Îi dădu o foaie de hârtie şi stiloul lui.

Ana se aşează pe scaunul de la birou.

— Ai învăţat desigur, la stilistică, cum se face o cerere.

— Da, însă…

— Am înţeles. Scrie, deci. Ţi-o dictez eu.

Judecătorul Zamfir i-o dictă cât putu de rar, aplecându-se mereu, când de la dreapta, când de la stânga, când din spatele fetei, subt pretextul să vadă dacă poate dicta mai departe.

Ana scria cu litere mari, energice, ceea ce-l cam surprinse pe judecător. Părea un scris bărbătesc.

— Ce faci? – întrebă el la un moment dat. – Scrii aşa pentru a semăna scrisoarea cu a unui bărbat? încerci să imiţi scrisul tatălui dumitale?

— Nu! Aşa e scrisul meu obişnuit. Tata, săracul, n-are scrisoare chiar atât de frumoasă.

— Asta sună a autoapreciere!

— Dumneavoastră nu vă place?

— Cum de nu! E un scris foarte clar şi foarte energic. După scris, pari o fată cu foarte mare voinţă.

— Sunt prima în clasă!

— Nu mai spune! Felicitările mele! Cred că eşti prima la toate. Te rog, continuă. Unde am rămas?

Şi domnul Zamfir iarăşi se aplecă peste umărul Anei ca să-şi găsească şirul ideilor…

Dictarea ţinu mult. Judecătorul nu se putea răbda, când se apleca asupra scrisului, să nu atingă, când umărul, când braţul fetei. Ana părea să nu ia în seamă nimic, dar strângea tot mai tare din dinţi.

— Gata! De-acum numai timbru trebuie să-i pui şi e în regulă.

— Ce timbru? N-am niciun timbru!

— Aşteaptă puţin, să-i spun omului de serviciu să aducă unul.

— Pot să mă duc eu după timbru…

— De ce?! Omul e aici, la-ndemână.

Şi ieşi să-i spună aprodului să cumpere un timbru.

Urmă un sfert de oră penibil. Judecătorul, neslăbind-o mereu din ochi, voi să ştie multe despre ea, despre liceu, despre fetele din internat, despre profesoare. Ana, bănuind că judecătorul Zamfir îi spusese aprodului să nu se-ntoarcă prea curând, intră în *joc* şi începu să-i evite întrebările prin răspunsuri care le anticipau şi în acelaşi timp schimbau direcţia convorbirii, prin povestiri detaliate despre aspecte secundare care nu „puteau să-l intereseze pe Zamfir, ori, când nu mai avea altă ieşire, prin replici tăioase. Judecătorul pricepu că are-n faţa lui o fată inteligentă şi care cunoştea arta conversaţiei în gol, şi fu şi mai intrigat. Dacă tatăl ei era un simplu ţăran ştiutor de carte, de unde

căpătase ea, aşa de timpuriu, rafinamentul acesta atât de subtil?

În sfârşit, sosi şi aprodul cu timbrele, şi până să le lipească judecătorul pe cerere, Ana-i întinse omului o piesă de douăzeci de lei, ca să i le plătească.

— N-am restul, domnişoară, zise acesta.

— Dar nici nu ţi-am cerut restul, răspunse Ana.

Judecătorul prinse dialogul şi-şi zise: «Ia te uită, domnule! Se poartă de parcă n-ar fi cine spune că este!»

— Iată, am pus şi rezoluţia pe cerere, domnişoară Muja. Şi trebuie să ştii că mai sunt peste douăzeci la mine în sertar!

— Vă sunt foarte recunoscătoare, domnule judecător. Vă mulţămesc atât în numele meu, cât şi în numele tatii. Acum numirea e sigură? Şi dacă este, când trăbă să se prezinte tatăl meu la slujbă?

— Bineînţeles că-i sigură! – răspunse judecătorul, puţin contrariat de întrebarea Anei.

— Să se prezinte peste şase zile. La 15 octombrie.

— Încă o dată, toate mulţămirile mele, domnule judecător. Şi acum, vă rog să mă scuzaţi, dar trăbăsă plec. Mă grăbesc. Am lipsit cam mult, şi nu vrea s-o supăr pe doamna directoare.

— Ai venit aici cu permisiunea ei?

Ana îl privi mirată.

— Se-nţelege! Altfel cum aş fi părăsit internatul?!

— Şi directoarea dumitale cunoaşte motivul care te-a adus aici?

— E normal să-l cunoască!

— Şi ştie că ai venit la mine?

Întrebarea o pusese cu o voce schimbată.

— Da. Ştie tot.

— Şi, te rog, domnişoară Muja, de unde ştiai dumneata că trebuie să mi te adresezi tocmai mie?

— De la domnul judecător Frunzescu.

— Da, mi-aduc aminte că mi-a pomenit de tatăl dumitale. îl cunoşti mai de mult pe domnul Frunzescu?

— Da, de câţiva ani. Fiica lui, Rada, e cea mai bună

prietenă a mea, răspunse Ana, ridicându-se de pe scaun şi înclinându-se uşor în chip de salut.

Şi, îndreptându-se cu paşi fermi spre uşă, părăsi camera. După ce ieşi în strada, se scutură instinctiv, ca şi cum ar fi vrut să scuture de pe ea un praf ce-i făcea impresia că i se lipise de uniformă, şi îşi trecu mâna peste faţă. Apoi se îndreptă repede spre internat. Era mulţumită. Reuşise.

Numirea lui Ion Muja se făcu a doua zi, şi judecătorul Frunzescu i-o comunică Anei. Iar Ana se folosise de cel dintâi prilej ca să-l anunţe pe taică-său. Şi cum avea să le dea mai multe veşti bune părinţilor, se bucurase să li le ducă ea însăşi.

La câteva zile după intrarea lui Ion Muja în slujbă, domnul Frunzescu o întrebă pe Ana, care se afla în vizită la Rada:

— E adevărat că ai dus personal cererea tatălui tău la jucic: ătorul Zamfir?

— Da, răspunse Ana, fără nicio ezitare.

Tatăl Radei încruntă sprâncenele.

— Dacă m-ai fi întrebat pe mine, nu te-aş fi sfătuit… – zise el.

— Domnul acela nu are o faimă prea bună. îl vizitează, pentru intervenţii, cam prea multă lume feminină.

— Dar eu n-aveam pe cine să trimit la e!! răspunse Ana.

— E adevărat, dar poate că-l numea şi fără vizita ta, zise domnul Frunzescu, ştiind că el n-ar mai fi intervenit încă o dată la judecătorul Zamfir şi că în niciun caz n-ar fi dus el cererea lui Ion Muja.

— Nu ştiu dacă ar fi făcut-o. Ce ştiu e că tna avea mare nevoie de numirea asta, şi că dumneavoastră mi-aţi spus că erau vreo douăzeci de cereri. Dumnealui mi-a spus tot aşa.

— Da, asta-i adevărat.

Domnul Frunzescu nu mai zise nimic, dar o învălui pe fiică-sa, pe Rada, care, la braţ cu Ana, ascultase

convorbirea, într-o privire îngrijorată. Ca şi când ar fi început să se teamă de prietenia Radei cu Ana.

După ce rămaseră singure, Rada o întrebă:

— Ştii de ce nu-i place tatii că ai fost acolo? De ce se spune ca Zamfir nu are o faimă prea bună?

— Mi se pare că ne-a spus însuşi domnul Frunzescu: pentru că primeşte prea multe vizite feminine.

— Da. Dar tocmai asta e. Înţelegi la ce fel de vizite a făcut aluzie? De ce natură sunt vizitele acelea?

— Pentru intervenţii. A spus-o chiar tatăl tău.

— A spus-o, dar nu putea să vorbească pe faţă. E vorba, draga mea, de nişte vizite cam… deocheate. Tot oraşul ştie că-i un mare Don Juan. Şi e compromiţător pentru o femeie sau pentru o fată să-i facă vizite.

— Se poate să fie aşa cum zici că ştie tot oraşul. Nu te contrazic. Dar eu, şi în cazul că aş fi ştiut ce se vorbeşte pe sama lui, tot aş fi intervenit la el pentru numirea tatii. Doar ţi-am spus în ce situaţie sunt părinţii mei! Cine să le vină într-ajutor? Oamenii politici care l-au adus la oraş, i-au dat asigurări că va rămâne la bancă până la pensionare. Altfel mama nu s-ar fi mişcat din sat. Când au venit aici, şi-au vândut vitele, şi-au dat în parte moşia, şi acum nu mai au cu ce să-şi refacă gospodăria.

— Da, ştiu, mi-ai spus. Însă noi trebuie să ţinem şi la numele nostru bun. Doamna directoare a ştiut pe cine anume vrei să vezi la tribunal?

— Se-nţelege! Nici nu mi-a trecut prin cap să-i ascund de ce şi la cine mă duceam la tribunal.

— Atunci mă mir cum de ţi-a-dat permisiunea să-l vezi pe Zamfir! Ea ştie bine ce faimă proastă are judecătorul acela!

— Ei, iată că mi-a dat totuşi permisiunea. Poate că se va fi gândit şi dumneaei, cum mă gândesc şi eu acuma, că decât faima bună e mai de preţ altceva.

— Ce anume?

— Existenţa cuiva, existenţa unei familii.

— Chiar cu preţul compromiterii numelui bun?

— Cu compromiterea lui reală, în fapt, desigur că nu.

Dar, în ce mă priveşte, câtă vreme sunt curată şi dreaptă, nu-mi prea pasă de ce spune gura lumii, de aşa-numita faimă bună sau rea. Am început să înţeleg şi eu cu ce măsuri te apreciază lumea…

— Ano, n-ar trebui să judeci aşa. Multe depind în viaţă de ceea ce crede lumea despre noi, de felul în care suntem văzute.

— Ei bine, Rado, eu m-am hotărât să nu mă orientez după gura lumii nici să izbutesc în viaţă după faima ce-mi vor face-o alţii, ci după propria mea convingere, aşa cum îmi va porunci, de fiecare dată, conştiinţa mea.

— Pornind pe drumul ăsta, poate că odată şi-odată ai să regreţi.

— Nu ştiu, se poate, dar n-am de ales. Pe alt drum nu pot merge.

XVI

Ana Muja intră în noul an şcolar, în clasa a şaptea, stăpânită puternic de senzaţia că trecuse un foarte lung interval de timp de la examenele de fine de an nle clasei a şasea. Zadarnic îşi zicea că n-au trecut decât două luni şi jumătate de la întoarcerea la vechiul ritm al cursurilor şi al pregătirii lecţiilor; ea simţea mereu distanţa enormă dintre vechiul şi noul an şcolar.

Avu nevoie de o sforţare conştientă de câteva săptămâni până să se poată obişnui din nou cu ritmul şcolii. Experienţele ei din cursul vacanţei, frământările sufleteşti prin care trecuse, noua luptă pe care o începuse cu viaţa, noile preocupări, o făceau să asculte prelegerile şi să citească lecţiile cu capul gol de pricepere, gândurile fugindu-i mereu într-altă parte. Nu o mai interesa în niciun fel cartea, şcoala; era obsedată doar de planurile prin care va putea birui în viaţă.

De multe ori senzaţiile o asaltau fără niciun fel de logica, menţinând-o într-o stare de încordare, de veghe asupra sa însăşi, alteori aruncând-o într-o stare opusă, de oboseala, dominată de sentimentul zădărniciei oricărui efort.

La început puse schimbarea aceasta pe sama

distanţei în timp dintre sfârşitul vechiului an şcolar şi începutul celui nou. Dar, observându-şi colegele, îşi dădu sama că majoritatea lor rămăseseră nişte copile şi că timpul trecut între cei doi ani şcolari nu putea fi singura cauză a schimbării ei.

Analizându-se, înţelese mai întâi că se scuturase de continua sa preocupare de propria-i persoană, de năzuinţa ei înverşunata de-a ajunge o fată pregătită să intre în clasa socială la care râvnea. Farmecul vechi se împrăştiase: clasa suprapusă nu o mai atrăgea ca un ideal, de când începuse să

O cunoască, ci ca un câmp de luptă, pe care ea trebuia să biruie cu orice preţ. Vanitatea şi mândria ei ieşiseră din faza îngustă şi mărginită a copilăriei, când o umilea condiţia mizeră a părinţilor ei şi când făcuse sforţări uriaşe ca să-şi însuşească bunele maniere din societatea cultă, să-şi dobândească educaţia socială pe care o C9 nsidera necesară în atingerea scopului propus. Acum se dispreţuia când se gândea la astfel de prostii. Revenise cu sinceritate la sentimentul natural faţă de părinţi, înţelegând că poziţia şi situaţia materială în care trăiau nu scade cu nimic valoarea lor umană între timp, se convinsese că mulţi oameni din pătura socială spre care-rivnise nu preţuiau cât taică-său şi cât maică-sa. E adevărat.

I se părea puţin ridiculă satisfacţia lui taică-său de-a fi aprod, de-a fi în rândul «domnilor». Totuşi acest ridicul nu o făcea să-l desconsidere, ci să-l compătimească şi să se gândeasră la el cu un fel de duioşie tristă, ca la cineva rămas, şi la vârsta maturităţii, în naivitatea copilăriei.

Nu mai încerca să ascundă situaţia socială a părinţilor săi. Multe din colegele ei se simţeau jignite, revoltate, când o auzeau uneori vorbind acum despre greutate şi cu care unii oameni îşi câştigă, în România mare, pâinea cea de toate zilele, şi menţionându-i, printre aceştia, şi pe părinţii ei.

Nu mai trăia izolată. Dar colegele observară la ea, acum, altă «sminteală», cum o numeau ele: se purta ca şi

când ar fi fost o femeie matură, iar ele… nişte biete copile necoapte. Li se părea – şi nu se înşelau prea mult – că Ana adoptase faţă de ele un fel de atitudine protectoare-Totuşi, aşa cum era acum, le era cu mult mai simpatică decât în anii trecuţi; fetele, internele îndeosebi, simţeau că nu mai aveau de-a face cu fata mândră şi rece de mai nainte. Dar, totodată, simţeau că, totuşi, rămăsese în ea ceva din vechea Ana Muja. Deşi acum nu mai refuza societatea lor, ele simţeau că trajeşte într-o altă lume, că e dominată de o voinţa, de o hotărâre care o ridicau peste preocupările comune.

La începutul anului şcolar, Ana avu câteva săptămâni grele. Dădu chiar câteva răspunsuri slabe, când fu ascultată la unele materii, încât profesoarele începură să se mire. Dar curând, vacanţa, cu impresiile-i puternice, tulburătoare, începu să intre tot mai mult în umbra uitării, până când, la un moment dat, Ana îşi simţi sufletul eliberat de poverile verii şi dominat din ce în ce mai puternic de vechile ei preocupări de elevă, de dorinţa ei de a birui în viaţă. Se puse pe lucru cu puteri înzecite, petrecându-şi tot timpul liber cu nasul în cărţi, citind carte după carte din biblioteca liceului şi împrumutând uneori şi alte cărţi, pe care nu le găsea acolo, de la colegele ei externe.

Lucrul în cancelaria liceului, ca ajutoare de secretară, două ceasuri după-amiază, nu i se părea greu. Se obişnuise repede cu munca de-acolo şi lucra cu spor. Mai mult, efortul acesta suplimentar îi ţinea treaz conştiinţa că datoria ei era să învingă orice greutăţi, să biruie în orice împrejurări.

În acelaşi timp, cu fiecare carte citită, orizontul ei se lărgea. Cuceririle spiritului omenesc o încântau. Citind istorie, istoria o cucerea şi se hotăra să se înscrie la Facultatea de istorie; citind filosofie, se răzgândea şi se hotăra să studieze filosofia; citind literatură, îşi zicea că toată viaţa ar trebui să se ocupe numai de literatură. Fiecare materie îi deschidea porţi largi, prin care întrevedea cunoaşterea unor lumi noii, pline de frumuseţi nebănuite.

O parte din experienţele vacanţei o regăsi în cărţile de literatură, mai ales în romane. Dacă le-ar fi citit mai înainte, s-ar fi lăsat furată de sentiment. Dar experienţele făcute în timpul vacanţei reduceau la proporţii reale creaţiile fanteziei autorilor.

Înţelese degrabă că ceea ce ştia din experienţă era încă prea puţin, aproape nimic faţă de ceea ce se putea întâmpla în viaţă, în viaţa acelei pături sociale spre care râvnise şi din care erau luate aproape în exclusivitate subiectele romanelor. Lucru curios însă: Nimic din ceea ce citea în aceste romane nu o surprindea, ca şi când ea şi-ar fi făcut o părere definitivă asupra acestei clase sociale şi s-ar fiaşteptat să întâlnească în cărţi ceea ce văzuse, auzise sau bănuise pe baza celor văzute şi auzite: scandaluri de natura celui ce izbucnise în sara aceea la conac, adultere şi divorţuri, traiuri în trei, tipuri de felul lui Jean Frunzescu, a judecătorului

Zamfir, a inginerului Marinescu, a tinerilor şi tinerelor cunoscuţi pe plaja; suferinţe grele, ca ale familiei Ionescu; goana după situaţii, distracţi şi plăceri; libertinaj asemenea celui descoperit de ea la mare; superficialitate, intrigi şi calomnii cum văzuse la oaspeţii de la conac; femei hotărâte şi voluntare ca doamna Frunzescu; bărbaţi molii ca domnul Frunzescu; femei care semănau cu directoarea şi cu profesoarele ei fete ca Rada sau ca sumedenia de tipuri din internat. Cărţile conţineau însă, în forme şi subt aspecte nespus de variate, şi în gradaţii nesfârşite, viaţa întreaga a acestor oameni, nu simple fragmente, cum cunoscuse ea. Un furnicar şi o ţesătură de patimi şi de intrigi care o captivau, îi ţineau treaz interesul şi o făceau să nu mai laie cartea din mână până nu o termina.

Dar ceea ce o captiva în mod deosebit era desfăşurarea luptei pentru existenţă şi iubirea.

Rămase surprinsă când descoperi în pătura socială pe care ea, în conştiinţa ei, o condamnase definitiv, lupte înverşunate împotriva obstacolelor pe care le ridica viaţa în faţa celor care voiau s-o cucerească; când întâlni tipuri de tineri şi de bărbaţi cu înalte preocupări intelectuale şi

morale, tipuri de femei şi fete pure, care dispreţuiau şi condamnau, ca şi ea, traiul josnic, ba chiar şi situaţiile materiale pe care ea voia să le cucerească. Uneori cădea pe gânduri. Să fie oare chiar atât de variată viaţa acestei clase sociale care-i pângărise ei sufletul? Să fie oare chiar atât de complexă?

O captiva şi iubirea, întâlnită în mai toate cărţile pe care le citea, şi adeseori rămânea visătoare, cu volumul deschis dinainte-i. Era oare acesta un sentiment dominant în viaţă, era însăşi viaţa, cum ănuia din cele citite? Nu-l înţelegea.

De când se ştia, fusese roabă numai mândriei, dorinţei de-a ajunge pe aceeaşi periţie socială cu fetele din clasa cultă, cie-aşi însuşi purtările lor, educaţia lor, de-a atrage atenţia tinerilor asupra ei, de a fi admirată. Dar în toate acestea nu era nici urmă din acea puternică bătaie a inimii pe care o întrezărea în dragostea eroilor din romane.

Nenorocul ci întâiul tânăr care se apropiase de ea, Jean Frunzescu, să nu se apropie pe calea inimii, ci a trupului, revoltând-o, îi ferecase sufletul, şi ea nu şi-l mai putea deschide pentru a înţelege adevărata iubire. Promiscuitatea de la mare, care o scârbise adânc, pusese încă o platoşă peste sufletul ei, care simţea nevoia de a-şi apăra castitatea feciorelnică împotriva oricărei brutalizări. De aceea uneori nu mai ştia ce să creadă: erau numai vise iubirile din romane, sau puteau fi adevărate? Pentru că nu găsea niciun răspuns în sufletul ei la această întrebare, se întorcea, bucuroasă să scape de sentimentul unei neputinţe, la munca de fiece zi, cu rezultate pozitive, care-i dădea încredere în forţele ei.

În cursul noului an şcolar, fu invitată de mai puţine ori decât în trecut de familia Frunzescu. La început, remarcând această rărire a invitaţiilor, o puse pe sama situaţiei sociale a lui taică-său. Se gândise că, desigur, era greu pentru un judecător s-o primească în casa lui pe fata unui aprod de tribunal. Şi probabil că, dacă n-ar fi fost prietenia Radei, n-ar mai fi fost invitată deloc. Apoi, după discuţia cu Rada despre judecătorul Zamfir, bănui că însăşi

prietena ei răbise invitaţiile pentru că punea prea mult preţ pe gura lumii şi pe «numele bun» al familiei Frunzescu.

Adevărul era însă cu totul altul, sau, mai bine zis, aproape cu totul altul. Şi funcţia lui Muja, şi vizita Anei la judecătorul Zamfir influenţaseră sentimentele familiei Frunzescu faţa de ea. Dar mai greu atârnase în cumpăna hotărârii doamnei Frunzescu de a nu o mai invita decât foarte rar pe Ana la ei în casă, o scrisoare ce sosise pentru ea pe adresa familiei Frunzescu. Plicul purta tipărit numele unei fabrici din Iaşi la care lucra inginerul Marinescu.

Şi mama şi fata fură intrigate de scrisoarea aceasta. Oare ce putea să-i scrie Anei inginerul Dinu Marinescu? Şi de ce să-i trimită Anei o scrisoare, când Rada nu primise de la el, de când plecaseră de la mare, decât o simplă ilustrată? Şi-apoij cum de-şi permiteau, atât inginerul Marinescu cât şi Ana, să corespondeze folosind adresa lor? Era o necuviinţă care o indignă adânc pe doamna Frunzescu. Şi, la urma urmelor, ce avea să-i spună Anei atât de confidenţial inginerul Marinescu de-i trimitea o scrisoare închisă? Inginerul era o partidă bună pentru Rada. Cele două familii trecuseră de mult de faza simplelor aluzii despre viitoarea căsătorie a copiilor… Şi acum, deodată, nitam-nisam, intră la mijloc fata asta, Ana, căreia Rada îi acordase prietenia ei devotată şi pe care ei o primiseră cu braţele deschise în casa lor, ba încă îi oferiseră şi o vacanţă la conac şi la mare. E adevărat că tinerii se cunoscuseră la mare şi că acolo, în vârtejul jocurilor de pe plajă, se apropiaseră unul de altul. Dar, mă rog, aşa-i la mare! Tinerii mai flirtează între ei. Dar de aici şi până la a-i scrie scrisori închise şi de a le trimite pe adresa îamiliei lor e o distanţă!

— Să-i duci scrisoarea, Rado, dar să-i spui că noi. nu suntem oficiu poştal. Dacă-i mai scrie, să-i trimită epmolele la liceu, ori să-şi caute alt intermediar.

Rada era tentată să deschidă plicul: ardea de curiozirate să ştie ce-i scrie. Dar pentru că ştia că aşa ceva nu se cuvine să facă, îi duse scrisoarea. Nu însă fără să-i

încolţească în inimă un sentiment de invidie.

Ana luă scrisoarea fără măcar să bănuiască de la cine-i. Numele firmei de pe plic nu-i spunea nimic. Uitase de mult la ce fabrică lucra inginerul, cum uitase şi de bileţelul pe care i-l clase la despărţire, iar ea îl aruncase în mica ei poşetă de la mare, ce zăcea acum în cufărul ei de la internat. Căzuseră asupră-i, la sosirea acasă, atâtea evenimente noi – scoaterea din slujbă a lui taică-său, suprimarea bursei, concursul, funcţia ei de ajutoare la secretariat –, încât uitase cu totul de bilet. Numai după ce deschise plicul şi se uită la iscălitură îşi aduse aminte de el. Oare nu-l pierduse? îşi aminti că pe bileţel era şi un rând scris cu creionul, pe care nici nu apucase să-l citească.

— E de la inginerul Marinescu, îi spuse ea Radei, care aştepta să vadă ce impresie îi va face Anei scrisoarea.

— Asta ştiu şi eu.

— De unde ştii?

— După firma de pe plic.

Ana se uită la plic.

— Asta e adresa lui?

— Ei, parcă tu nu ştii că el lucrează acolo!

— Voi fi ştiut, dar am uitat de mult. Tare de mult! Ţie nu ţi se pare, Rado, că am fost la mare acum un veac?

— Ce prostie! Cum să mi se pară aşa ceva? Dimpotrivă, mi se pare că de-abia ne-am întors. Uite, încă mai suntem bronzate.

— Ba, mie mi se pare că a trecut foarte mult timp de-atunci. Aproape c-am uitat cum a fost.

— În cazul acesta îl vei fi uitat şi pe Marinescu.

— Până acuma, da. Am avut atâtea năcazuri, atât de mult de lucru! Vezi, am şi uitat să-ţi spun că, la despărţire; înainte de a ne urca în maşină, el mi-a spus că-mi va scrie pe adresa voastră, şi nu la liceu. Credeam că glumeşte, cum e felul lui, şi nu credeam că are vreun rost să vă spun. Şi acuma regret că nu l-am oprit să-mi trimită scrisorile pe adresa voastră. Poate că m-ar fi ascultat.

vă şi de ce regreţi?

— Păi, lasă impresia că mi-ar scrie cine ştie ce lucruri pe care nu le-ar putea citi şi doamna directoare. Şi-apoi cred că nu se cade să vă deranjeze pe voi cu scrisorile adresate mie.

— Da, a făcut şi mama oarecare aluzie la asta.

— Ei, vezi! I-am spus că, dacă vrea să-mi scrie, să-mi trimită epistolele la liceu, dar să nu spere la vreun răspuns, pentru că doamna directoare le va arde. Se vede că s-a chiar temut de asta… Bineinţăles ca eu glumeam… Dar, ia să vedem, ce-mi scrie! Şăzi aci pe scaun şi ascultă.

Şi Ana despătură hârtia, pregătindu-se să citească.

— O, te rog, nu! Nu se cade să ascult! zise Rada, răzgândindu-se şi ridicându-se de pe scaun.

— Te rog, rămâi şi ascultă! Ce poate să-mi scrie decât rişte prostii? Şi-apoi, nu-l cunoaştem amândouă? Ba tu de mai de mult ca mine. Ascultă deci.

Rada, rehotărâtă, şezu totuşi. Şi Ana începu să citeiscă:

«Stimată domnişoară Ana.

Ştiindu-te foarte uitucă, să-mi dai voie ca mai întâi să mă prezint. Sunt inginerul Marinescu, directorul ctcaetera. Nu-ţi spun toate titlurile pentru că tot nu le-ai ţine minte.»

Ana râse:

— Nu ţi-am spus? Prostii de-ale lui.

Zâmbi şi Rada. Ana continuă:

«Îmi iau deci voia să-ţi amintesc că te-am cunoscut la mare, în tovărăşia unei cunoştinţe scumpe mie, a domnişoarei Rada Frunzescu».

— Ei, poftim! Vezi că trebuia să ştii şi tu ce-mi scrie? zise Ana, oprindu-se iarăşi din citit.

— Mi-a trimis şi mie trei ilustrate, de când ne-am despărţit, zise Rada, sporind cu două numărul vederilor primite.

— Stai să vedem ce mai spune.

«Ţi-am promis să-ţi scriu, dar am tot amânat de pe o zi pe alta. Deşi mi-ai spus că eşti prima în clasă, mai târziu am aflat că ai de dat două corijenţe, şi nu voiam să te distrag de la învăţat. Pentru că ar fi fost păcat să repeţi

clasa, având dumneata, după părerea mea, şi pentru clasa a şaptea prea mulţi ani. Acum am fost informat că ai trecut cu bine examenele.»

— Ei poftim! Nu ţi-am spus? Pagubă că nu-i de faţă, căci nu i-aş rămâne datoare cu răspunsul.

— Da, e o fire veselă de tot, Dinu.

— Care Dinu?

— Marinescu!

— Nici nu ştiam că-l cheamă Dinu. Frumos nume!

— Da, frumos! Nici cel care-l poartă nu-i departe de… nume, zise Rada, dezgheţată acum de tot.

— Aşa ţi se pare? Eu, drept să-ţi spun, nici n-am băgat bine de seamă. Era atâta tineret acolo!

— Da, însă tu ai stat mai mult în compania lui.

Anei i se păru că descoperă în vocea Radei o nuanţă de regret. Îi aruncă o privire iscoditoare, dar imediat replică, pe un ton neutru:

— Îmi plăcea să mă duelez cu el în vorbe. E plin de duh. Fac legământ că-i voi răspunde la scrisoarea asta, nu-i voi rămâne datoare.

Şi continuă să citească;

«Toate sunt bune când se sfârşesc cu bine, domnişoară Ana, şi te rog să primeşti felicitările mele. Ce fel de profesoare pot fi acelea care dau note rele unei fete drăguţe?! în locul lor… hm! Dar nu-ţi mai spun ce-aş face eu în locul lor cu fetele frumoase ca dumneata şi ca prietena dumitale Rada… Şui că nu mă pot reţine să spun? V-aş hrăni numai cu miez de nucă, şi nu v-aş pune niciodată să răspundeţi la lecţii.»

Fetele râseră cu hohote.

— Ce nebun! exclamă Rada.

— Nebun de legat! Dar ia să vedem ce mai scrie nebunul.

«În definitiv, mă întreb şi te întreb şi pe-dumneata: De ce mai umblă fetele frumoase la şcoală? Să urmeze liceul şi universitatea cele urâte, cele care nu au nicio nădejde că se vor mărita… Iată, mă gândesc cu groază că poate chiar pentru mine ai de rezolvat cine ştie ce

probleme de algebră. Cum să intre algebra şi trigonometria într-un cap de fată frumoasă şi spirituală, când ele sunt nişte materii atât de aride şi fără de duh? Dacă aş fi acolo, ţi le-aş rezolva eu, căci în capul meu se plimbă, ziua-noaptea, numai cifre şi formule. Nu sunt de invidiat, dar n-am încotro: matematica e baza slujbei mele. Tot aşa cum bucătăria şi croiul trebuie să fie baza slujbei dumneavoastră, a fetelor frumoase, bune de măritat. Ah, cât de mult ador eu fetele care ştiu să facă bucate bune şi rochii frumoase! Acestea sunt fetele ideale, la care visez mereu!»

— Dă-i nebun de tot! exclamă Rada.

— Ori face pe nebunul! adăugă Ana.

— În orice caz, e mai amuzant decât l-am ştiut, zise Rada.

Ana continuă:

«Scumpă domnişoară Ana, regret foarte mult şi că fete ca dumneata şi ca Rada îşi bat capul cu limba latină, dar când termină clasa a opta nu pot traduce o frază ca aceasta: *în\au. dum regina jubes renovare dolorem*, sau un vers din Ovidiu, care, de pe ţărmul apropiat de plaja noastră, al Pontului Euxin, trimitea epistole disperate la Roma şi scria *„Ei mihi quod domino non licetire tuo”*. Dacă ai putea traduce cele două versuri, poate ai înţelege ceva din sentimentele unui exilat, nu la Constanţa, ci într-o fabrică din Iaşi. Şi acum te las să-ţi vezi de carte. N-aş dori – ferească Dumnezeu! – să te abat de la lecţii, şi să mai ai, şi în toamna viitoare, corijenţe. Închinăciuni simpaticei familii Frunzescu şi sărutări de mână doamnei. Poate vei avea ceva de răspuns.»

— T-iaş răspunde numaidecât dacă ai fi de faţă! încheie Ana cu ciudă.

Era înciudată, dar faţa-i lumina. Era înciudată pentru că, într-adevăr, nu putea traduce acele versuri, rupte din text cum erau. Îşi bătu capul împreună cu Rada, dar nu-şi aminteau de unde erau luate.

Ja, cra şi. Însufleţită. Se temuse de nu ştia ce, şi iată că, dimpotrivă, scrisoarea o amuzase.

— Draga mea – zise ea –, mi-ai împlini o rugăminte?

— Oricare.

— Uite ce este. Tata e mare latinist. Dă-mi scrisoarea sa ne traducă el versurile acelea.

— Nu e cinstit să ne lăudăm cu penele altuia. Dar n-am nimic împotrivă. Iat-o!

Rada voia scrisoarea şi pentru tâlcuirea versurilor acelora, dar mai ales pentru a-i demonstra mamei sale că epistola nu cuprindea nimic confidenţial.

Doamna Frunzescu cin rândurile lui Dinu Marinescu, nse, dar pe urmă, după ce Rada intră în biroul domnului Frunzescu ci să-i traducă versurile latineşti, căzu pe gânduri. Oare de ce-iscria Dinu cu atâta îndrăzneală şi intimitate unei fete străine, fetei unui aprod, şi nu Radei? Instinctul ei feminin şi de mamă bănuia că subt aparenţa glumeaţă a scrisorii se ascunde ceva cu mult mai serios. Bănuiala i se întări când Rada îi aduse tălmăcirea celor două versuri: «Regină, îmi porunceşti să reînnoiesc durerea groaznică», şi: «Vai, stăpânului tău nu-i este îngăduit să plece împreună cu tine».

Rada, şi după ce citi traducerea, rămase nedumerită, dar maică-sa nu-i mărturisi bănuiala ce începuse să-i încolţească în suflet.

De la sosirea acestei epistole, Ana fu deci mai rar invitată în casa familiei Frunzescu. Era, în schimb, poftită în casele altor colege de clasă cu ea sau a unor fete ce erau prietene cu ea, căci acum Ana avea mai multe prietene decât înainte.

Când îi adusese scrisoarea înapoi, Rada alăturase şi textul tradus, cu explicaţiile tatălui său. Ana citise traducerea şi notele, înălţase din umeri ca şi cum tot nu s-ar fi lămurit şi pusese epistola în cartea pe care tocmai o citea. Adevărul era însă că tălmăcirile celor două versete o puseseră pe gânduri, căci înainte de a le citi, cât ce rămăsese singură, după ce-i dăduse Radei scrisoarea ca s-o ducă acasă, Ana îşi cautase poşeta, pe care nu o mai folosise de când venise de la mare. O deschisese, şi, între alte mărunţişuri, găsi biletul pe care i-l strecurase în

mână, la plecare, inginerul. Nu se înşelase. Era acolo un rând scris cu creionul: «Nu poţi uita uşor o fată frumoasă şi deşteaptă». Era oare numai o vorbă ca atâtea altele auzite la mare? Ce altceva putea fi? înălţase din umeri şi pusese hârtia la loc, în poşetă. Acuma, după citirea traducerii celor două versuri, rândul de pe hârtioara de la mare căpăta parcă un tâlc, dar ce tâlc anume, Ana nu-şi dădea sama. Simţea însă că Dinu o privise cu alţi ochi decât droaia aceea de tineri. Şi nu numai pe plajă, dar şi la despărţire. «Ei, dar de ce să-mi pierd eu vremea cu descifrări de taine! – îşi zise Ana.

— E destul că mi-a plăcut cum îmi scrie. Când o să am timp, o să-i răspund. Merită un răspuns! Dar acum am alte griji pe cap!» Totuşi se gândi că ar trebui să-l anunţe, în două rânduri, că i-a primit epistola şi că nu-i va rămâne datoare. Ceea ce şi făcu îndată, adăugând că, dacă vrea să-i mai scrie, să-i trimită scrisorile pe adresa liceului, pentru că nu e nicio primejdie să fie arse. În tot cazul, să nu o mai deranjeze pe doamna Frunzescu. Şi sublinie cuvântul «deranjeze». Puse cele câteva rânduri în plic şi vru să dea scrisoarea femeii de serviciu, să o pună la cutia de poştă de la poarta liceului. Dar se răzgândi, şi, cum era la parter, la secretariat, ieşi pe uşă şi puse însăşi plicul la cutie.

În vacanţa de Crăciun, directoarea ar fi ţinut-o bucuroasă în internat. Mai erau unele restanţe la secretariat. Se miră de insistenţele Anei să o lase acasă, când, în anii trecuţi, ea se rugase să rămână în internat.

— Nu voi lipsi toată vacanţa, doamnă directoare. Numai cele trei zile de praznic, când are şi tata concediu. Vom pleca împreună şi ne vom întoarce împreună.

Îi era dor de mamă-sa, pe care nu o mai văzuse din toamnă, şi dorea să vadă cele două vaci pe care reuşiseră să le cumpere, pe la sfântul Niculae, din economiile lui Ion Muja, la care adăugaseră un avans pe care îl luase el asupra salariului şi o mică participare a ei.

Pe ţaică-său îl vedea în fiecare săptămână. Omul era mulţumit de slujbă, cruţa ca un zgârcit, nu cheltuia pentru el nici cinci sute de lei pe lună. Era mândru de uniforma pe

care o primise şi îşi făcea serviciul cu conştiinciozitate, spre mulţumirea tuturor. În mod deosebit era simpatizat de judecătorul-Zamfir. Aproape de fiecare dată când Ana se ducea să-l vadă pe taică-său, judecătorul nu mai contenea să-l laude pe Muja. Laudele judecătorului îi plăceau Anei, dar nu se dumirea cum de aproape de fiecare dată când ea se ducea la taică-său, se nimerea să-l întâlnească, la ieşirea din tribunal, pe judecătorul Zamfir, deşi tribunalul era-închis după-amiaza.

Odată, intrigată, îl întrebă pe tată-său:

— Dar ce tot caută domnul Zamfir după-amiaza la tribunal?!

— Domnul judecător e un om foarte hamic – răspunsese Ion Muia.

— Vine la birou şi după-amiezile, de multe ori. Biroul domniei-sale este la primul etaj, cu fereştile spre strada. Uneori are şi vizite, domni şi doamne. E mare forfota în jurul său. Aud că este unul din cei mai influenţi judecători din tribunal.

Lucrând câte două ore după-amiezile la secretariat, Ana avu prilejul să-şi cunoască mai bine profesoarele, care, de la o vreme, nu o mai tratau ca pe o elevă, ci ca pe un fel de colegă. Ba, uneori, când lipsea secretara, îi destăinuia ei din ce motive trebuiau să facă o cerere, de ce era nevoie ca cererea să fie trimisă de urgenţă la inspectorat sau chiar la minister.

Adeseori se întâmpla să se afle în secretariat câte două-trei profesoare deodată. Şi câte nu povesteau ele în astfel de ocazii! Despre întâmplările din familiile lor sau din alte familii din oraş, dar mai ales despre colegele care nu erau prezente.

Ana, în vreme ce scria la birou, asculta poveştile acestea, şi sara, în pat, medita asupra lor. În cele mai multe cazuri nu auze? decât vorbe rele despre bărbaţi, şi mai ales despre femei. Nu-şi putea da sama dacă aceste vorbe erau spuse cu patimă, dacă erau calomnii sau dacă exprimau adevărul. Nu avea nicio posibilitate de a le controla. Dar din zi în zi înţelegea tot mai bine că traiul

acestor femei, veşnic iritate şi nemulţumite, care veneau în fiecare zi la şcoală ca să predea aceleaşi şi aceleaşi cursuri şi care aşteptau cu nerăbdare sfârşitul lunii ca să-şi încaseze salariul, nu era deloc uşor. Nu li se întâmpla nimic neaşteptat care să le scoată din monotonia zilnică şi să le schimbe cât de cât viaţa. Şi toate râvneau să aibă relaţii în societatea oraşului, lucru foarte greu de realizat pentru o femeie singură, fără familie.

Ani de-a rândul Ana năzuise să ajungă şi ea profesoara, să aibă salariul ei, să fie independentă, să poruncească elevelor şi ele să o asculte, să-i ştie de frică. Acum însă idealul acesta rămăsese undeva departe în urmă. Şi se bucura că renunţase la el, pentru că – se întreba ea – ce plăcere poate fi să predai an după an aceleaşi lecţii, să ajungi un fel de moară care macină mereu acelaşi fel de grăunţe?

Lucrând la secretariat şi auzind convorbirile profesoarelor, înţelese şi mai bine că femeile acestea veşnic nervoase sunt aşa pentru că nu sunt fericite. Patima sau veninul cu care vorbeau despre una sau despre alta dintre colegele lor, sau despre femeile cunoscute din oraş, ascundea o mare amărăciune personală.

Şi Ana remarcă, la început cu surprindere, apoi cu înţelegere, că profesoarele se leagă şi de unele dintre elevele lor, aproape fără excepţie de cele mai frumoase din ultimele clase. Cu strângere de inimă ea pricepu că profesoarele le invidiază pentru că erau tinere şi frumoase, pentru că de-abia băteau la poarta vieţii, de care ele trecuseră de mult, fără să fi aflat dincolo de această poartă nimic care să le satisfacă.

Nu voia să se dea învinsă şi să tragă concluzia, din aceste discuţii la care asista, că o fată, o femeie, nu poate fi mulţumită câştigându-şi singură mijloacele de existenţă. Mai degrabă îi convenea să creadă că prestarea unei munci care aduce un câştig material trebuie să fie un imbold pentru o femeie ca să lupte şi să biruie. Pe ea, de pildă, o satisfăcea nu numai faptul că era prima în clasă, dar mai ales postul ăsta la secretariat, de pe urma căruia

nu câştiga cine ştie ce, dar totuşi câştiga de ajuns ca să nu mai aibă nevoie să ceară bani de la părinţi.

Profesoarele ei de ce nu erau mulţumite cu viaţa pe care şi-o cuceriseră singure? Nu reuşiseră să-şi facă o carieră r Nu biruiseră? Nu erau independente? Atunci de ce se comportă de parcă le lipseşte ceva, şi încă ceva esenţial?

Cu timpul, Ana înţelese că lucrul acela esenţial care le lipsea şi care le făcea să nu fie mulţumite cu existenţa cucerita prin vrednicia lor era un bărbat cu care să se fi căsătorit, cu care să fi înfiinţat o familie. Unele mai sperau încă. Şi, curios, chiar acestea care mai nădăjduiau erau cele mai zeflemisite, când nu erau de faţă, de către colegele lor tocmai pentru că mai sperau.

Ascultându-le, Ana îşi simţea inima întristată, şi uneori cădea pe gânduri, rămânând cu condeiul în mână, uitând să mai lucreze.

Întreaga-problema a luptei şi a biruinţei femeii, drum pe care se hotarâse să meargă şi ea, i se părea acum cu mult mai grea şi mai încurcată decât o văzuse în entuziasmul ei tineresc. O femeie nu poate fi mulţumită şi fericită fără a fi legata de viaţa unui bărbat? Ea nu poate trăi singură, ca un bărbat, de pe urma unei cariere, fără să-şi mai bată capul cu altceva? Avusese dreptate inginerul Marinescu, în scrisoarea lui amuzantă, că nu înţelege de ce fetele frumoase, ca ea şi ca Rada, urmează liceul? Sau nemulţumirea profesoarelor sale venea din împrejurarea că aveau mijloace materiale modeste, că nu-şi puteau face – cum se plângeau – o rochie după plac, că nu-şi puteau cumpăra o pălărie ca lumea, că nu puteau avea o viaţă socială, cu invitaţi, cu mese, că nu puteau să-şi permită o vilegiatură în străinătate?

Dacă ar fi numai acestea cauzele nemulţumirii şi continuei lor nervozităţi, ea, Ana, era sigură că nu ar ajunge ca ele. Nu ştia prin ce mijloace, dar era sigură că va avea de toate din belşug, şi nu numai ea, ci şi părinţii ei.

Încă nu era hotărâtă dacă se va face profesoară, medic sau avocat. Cariera de profesoară cam pălise în

ochii ei în ultima vreme. Auzise că prin celelalte două cariere se poate câştiga mai bine. Dar din câte auzise despre studiul medicinii, despre disecţiile pe cadavre, înţelese că nu se va putea face doctor, deşi ştia că dacă ar vrea, ar putea să-şi înfrângă şi repulsia faţă de acest studiu necesar.

Cariera de avocat i se părea mai potrivită pentru ea, şi se gândea că, până la urmă, pe aceasta o va îmbrăţişa, însă îşi zicea că, atâta vreme cât încă era în liceu, problema nu era de actualitate. Şi, pe urmă, s-ar putea întâmpla ca până atunci să se mărite pe neaşteptate cu un om avut şi deci toată frământarea ei de-acum să nu mai aibă niciun sens. Căci ce rost ar mai fi avut să urmeze, ca femeie măritată, împresurată de grijile gospodăriei şi ale familiei, cursurile unei facultăţi? Se smulgea deci din mijlocul gândurilor şi-şi vedea de lecţii sau de treburile din secretariat.

Când îi trecea prin minte gândul că s-ar putea să se mărite pe neaşteptate cu un om avut, Anei îi răsărea întotdeauna pe buze un zâmbet uşor, aproape imperceptibil. Se gândea la inginerul Dinu Marinescu. Omul acesta începuse să-i scrie de două ori pe lună, de când Ana îi răspunsese la prima scrisoare. Ea se simţise obligată să-i răspundă mai mult pentru a-şi face ei o plăcere, pentru că voia să-i arate că poate fi tot atât de spirituală ca şi el. Părea că nebunul atâti aşteptase.

Directoarea deveni atentă la scrisorile trimise de inginerul Marinescu, căci acum soseau pe adresa liceului. Într-un rând, chiar îi atrase atenţia Anei. Fata, în loc de orice răspuns, îi puse dinainte toate epistolele primite de la el.

Directoarea le citi şi-i plăcură.

— Cine-i nebunul acesta, Ano?

— Un tânăr foarte bine. E inginer şi director de fabrică la Iaşi. E dintr-o familie foarte bună.

— Unde l-ai cunoscut?

— La mare, în familia Frunzescu.

— Marinescu şi mai cum? Că n-am reţinut din

scrisori.

— Dinu.

— De unde-i de loc?

— Nu ştiu. Cred că din Bucureşti. Dar toţi cei din regat spun că-s bucureşteni.

— Nu chiar toţi – râse directoarea.

— De-o pildă, ştii că eu sunt ieşană. Trebuie să recunosc că scrisorile lui sunt Ioane neobişnuite. Bărbaţii nu prea scriu aşa când corespondează cu o fată.

— Cum scrie, aşa şi vorbeşte. E foarte amuzant.

— Dar din scrisorile lui văd că nici tu nu te laşi. Probabil că şi tu îi trimiţi scrisori la fel de amuzante. Nu-ţi cunoşteam această calitate.

— Nu facem decât să continuăm conversaţia începută pe plajă. Sau, mai bine zis, stilul conversaţiei purtate la mare. Sosise către sfârşitul sezonului şi-mi spunea că-i pare rău că n-a avut timp destul să vorbim.

— Trebuie să-ţi spun că scrisorile lui mi-au făcut o Ioane bună impresie. Nu sunt deloc primejdioase.

— Primejdioase?! Dar sunt şi scrisori primejdioiase?!

a – „Se-nţelege! De-aceea controlăm noi corespondenţa.

Atârnă de cine le scrie şi cui le scrie. Sunt tineri, mai ales în ultima vreme, care nu numai că nu ştiu să scrie frumos, cum se cade să-i scrii unei fete, dar nu ştiu să scrie nici măcar decent. Şi fetele care acceptă să corespondeze cu astfel de tineri, nu dau nici ele dovadă de mai multă pudoare şi decenţă. De-ajtfel, trebuie să-ţi spun că, subt acest raport, nicio profesoară, subt niciun motiv, cât de neînsemnat, încă nu mi s-a plâns de tine. Ceea ce, din păcate, nu e cazul cu altele.

— Cum? De altele se plâng?!

— Când le dau prilej. Când le întâlnesc, pe cele externe, pe stradă, date cu ruj pe buze, sau înconjurate de lărmălaia a doi-trei studenţi sau chiar şi elevi de liceu.

— Se pare că externele se compromit mai uşor decât internele…

— Hm! Sunt şi interne care poartă corespondenţă cu

tineri prin mijlocirea externelor; ba, îşi procură, tot prin ele, şi cărţi nepermise, cu tot controlul pe care-l facem. Ţie pot să-ţi spun, pentru că eşti mare de-acum şi ai fost întotdeauna cuminte. Eu nu mă pot împăca deloc cu duhul ăsta nou de independenţă totală spre care mi se pare că năzuiesc fetele de astăzi. E un curent nesănătos, despre care nimeni nu poate şti la ce rezultate va duce.

Ana se simţi jenată de confidenţele directoarei, de marea încredere pe care o avea în ea: de-o vreme, citea şi ea cărţi împrumutate de la elevele externe, literatură mai ales, cărţi pe care nu le putea găsi în biblioteca liceului.

— Doamnă directoare, vreau să vă-ntreb ceva. Dar vă rog să nu vă supăraţi de îndrăzneala mea. Dumneavoastră credeţi că e o greşeală ca o fată să-şi asigure o existenţă independentă, o profesiune? Mai ales atunci când nu are avere, cum sunt eu.

— Dar, draga mea, nu de independenţa asta am vorbit, ci de independenţa în comportarea socială. Subt aspect moral, subt aspectul noilor moravuri sociale, care se dezvoltă subt ochii noştri. Cât priveşte cariera, ce să-ţi spun? Trebuie să recunosc că sunt fete obligate să-şi facă o carieră, deşi, după convingerea mea intimă, fireasca şi adevărata carieră a unei fete e una singură.

— Care anume?

— Să se mărite!

— Asta e şi părerea inginerului Marinescu. El îmi scrie, după cum aţi văzut, că adoră fetele care se pricep la bucătărie şi la croitorie.

— Draga mea, impresia mea este că inginerul acesta e un om superior, deosebit, şi acum, că-i cunosc scrisorile, trebuie să-ţi spun că-mi pare bine de corespondenţa voastră şi că o puteţi continua în toată voia. Şi mai cred că nu-ţi scrie degeaba – şi asta voiam să-ţi spun. Eu, printre glumele lui, citesc că vrea să te prindă în mrejele sale.

— Cum să mă prindă-n mreje? Că doar nu-s peşte! râse Ana.

— Aşa ar fi răspuns şi el în locul tău! – râse directoarea.

— Se vede că vă potriviţi.

— Apoi, luându-şi aerul sever al funcţiei sale, adăugă: – Draga mea, eu, în locul tău, n-aş desconsidera asemenea intenţii. Să-mi dai voie să-ţi vorbesc ca o mamă. Totdeauna am ţinut la tine, după cum ştii. Eu, în locul tău, să mă pot mărita cu un astfel de bărbat, nu m-aş mai gândi la nicio carieră! Convingerea mei e că fetele, femeile nu sunt făcute să urmeze o carieră publică.

— Şi totuşi – vă rog să nu vă supăraţi –, aţi primit postul pe care îl aveţi şi conduceţi un liceu, care, în sfârşit, e un loc de pregătire pentru o carieră.

— E adevărat, dar cred că sunt prea multe licee de fete, că prea multe fete vor năvăli la universitate. Iată, eu am fost constrânsă să mă fac profesoară încă înainte de unire. Am rămas orfană la zece ani, fără nici nu strop de avere. Eram şi destul de urâţică. M-a crescut o mătuşă. Cazuri asemănătoare vor fi şi azi şi mâne, şi încă tot mai multe, pentru că există o năzuinţă generală a celor de jos să se ridice într-o categorie socială superioară celei în care s-au născut. Şmai sunt şi alte cauze, economice. Mă mângâi însă cu speranţa că cele mai multe dintre elevele mele, măcar cele mai frumuşele şi cele cu oleacă de avere, se vor mărita încă înaajunge la o diplomă universitară, înainte de a-şi fi făcut o carieră.

— Dar sunteţi exact de părerea inginerului Marinescul Nu cumva…

Ea se opri şi se înroşi. Voise s-o întrebe pe directoare: «Nu cumva aţi împrumutat părerea asta din scrisorile lui, numai ca să vedeţi ce cred eu?». Dar deşi se oprise, directoare-i ghici gândul.

— Am avut convingerea asta şi înainte de a citi scrisorile lui Dinu Marinescu. Faptul că avem aceeaşi părere m-a bucurat şi m-a făcut să-l apreciez ca un tânăr deosebit. Şi acum să revin la ceea ce spuneam. După mine, chiar şi fetele sărace şi urâţele trebuie să-şi facă o carieră numai întrucât, având-o, se pot mărita mai uşor.

— Aşadar, după dumneavoastră, lucrul principal pentru o fată este căsătoria.

— Da, şi cât se poate mai devreme.

— Chiar şi ca elevă de liceu?!

— De ce nu? – râse directoarea.

— O fată trecută de nouăsprezece – douăzeci de ani nu mai e o copilă. Dacă la vârsta asta nu are minte, nu va avea nici mai târziu.

Ana, parcă uitând cu cine vorbeşte, răspunse:

— E lesne de spus, dar întrebarea e: cu cine? Cine se căsătoreşte cu o liceană săracă? Tinerilor le place să se distreze, când au prilejul, dar când e vorba de un lucru serios, îşi iau catrafusele.

— Ce-şi iau?

— Catrafusele. Aşa se spune pe la noi când cineva pleacă pe neaşteptate cu tot ce are.

— Aşa ceva nu poţi spune decât din experienţă. Şi eu cred că tu încă nu o ai.

— Nu, dar presupun. În locul lor, aşa aş face şi eu.

— Nu mai spune! – râse directoarea.

— Şi de ce, mă rog?

— Dac-aş fi băiat, nu mi-aş lega viaţa de o fată săracă. Nu cred să fie pe lume un rău mai mare decât sărăcia.

— Dar dacă bărbatul e avut şi nu-l interesează dacă fata are sau nu are avere i

— Cazurile astea cred că sunt foarte rare Din câte am auzit, tinerii cu avere vor să aibă şi mă] multă avere. Poate doar un pârlit de sărac să se lege de o sărântoacă, dar numai dacă îşi pierde dreaptă judecată.

— Cum să şi-o piardă?

— Dacă… se îndrăgosteşte.

Rosti cu greu cuvintele din urmă şi se roşi toată. Încă nu pomenise acest cuvânt înaintea unei profesoare.

— Ciudate păreri mai ai despre iubire! Eu cred că prin dragoste nu-ţi pierzi mintea, ci, dimpotrivă, îi adaugi o nuanţă de sensibilitate care te face să simţi adevăratul sens al vieţii.

— Vă rog să mă iertaţi. Vorbesc şi eu din cărţi.

— Din ce cărţi?

— Cetesc din când în când romane. Şi am întâlnit în ele astfel de nebuni, dar numai printre tinerii săraci. Cei bogaţi se prefac că iubesc o fată săracă, numai ca să-şi poată bate joc de ea. Apoi o părăsesc sau divorţează.

— Se-ntâmplă uneori. Dar divorţează şi cei săraci. Dacă se conving că nu se potrivesc.

— Cred că dacă doi inşi nu se potrivesc nu trăbă să se-nsoare. Căsătoria odată încheiată, numai moartea poate s-o desfacă. Aşa am învăţat şi la religie.

— Aşa ar trebui să fie. Dar, ascultă, Ano, mie mi se pare că tu te potriveşti la fire cu omul care ţi-a scris epistolele astea. Spui că el e avut, iar eu fac prinsoare că e şi niţel îndrăgostit de tine. Părerea mea e că-i bine să cultivi prietenia cu el.

Convorbirea avusese loc în biroul directoarei, către sfârşitul anului, tocmai când Ana împlinise nouăsprezece ani.

Convorbire: cu directoarea îi făcuse mare plăcere Anei. Nu numai pentru sfaturile pe care i le dăduse şi pentru răspunsurile pe care le primise la multele întrebări ce-i brăzdau de-o vreme inima, ci mai cu seamă pentru că directoarea îi spusese că-i plac scrisorile inginerului Dinu Marinescu. Răspunzându-i la fiecare scrisoare primită, ea se trezi dintr-odată că-i place să-i răspundă pentru că simţea nevoia de a sta de vorbă cu el.

Oare într-adevăr Dinu se-nvârtea în jurul ei ca s-o prindă în mrejele lui, aşa cum îi spusese directoarea? Nu-i venea să creadă, dar îşi zicea că, la urma urmelor, nici nu-i pasa clacă asta urmăreşte el. Ei îi plăceau scrisorile şi-i plăcea că se apropiase de din să spiritual. Că, într-adevăr, deşi era departe, îl simţea mai aproape de ea decât la mare.

Câteodată îi trecea prin minte că poate Dinu îi oferă prilejul să pună în aplicare planurile pe care şi le făcuse de a se folosi de puterea farmecului ei asupra băgaţilor pentru a se căsători cu un om bogat, sau cel puţin de a se folosi de bogăţia lui pentru a-şi face un loc bun în clasa socială superioara spre care râvnise. Dar tot de-atâtea ori

respingea acest gând, care, faţă de Dinu Marinescu, i se părea un gând josnic. Nu, pe Dinu nu-l putea folosi în astfel de scopuri!

De-altfel, simţea că multe din gândurile ce-i trecuseră prin cap în zbuciumul acela provocat de purtarea lui Jean Frunzescu fuseseră oribile. Avusese dreptate doamna Frunzescu când îi spusese că trecea printr-o criză. Multe din părerile ei de-atunci se schimbaseră între timp; unele se limpeziseră, pe altele le uitase. Ceea ce rămăsese statornic în sufletul ei era năzuinţa de a-şi face o situaţie în viaţă, de a lupta şi de a birui, indiferent de calităţile societăţii în care va intră. Acum dorea un singur lucru: să-şi facă un cuib al ei. Societatea cu moravurile ei o lăsa din ce în ce mai mult indiferentă. Înţelegea că îmbogăţirea cunoştinţelor poate fi şi un scop în sine, că merită să înveţi numai pentru a-ţi lărgi orizontul cultural, pentru a-ţi cultiva spiritul.

«În definitiv – îşi zicea Ana –, dacă nu pot accepta lumea aceasta, care m-a îngrozit prin moravurile ei, nimic şi nimeni nu mă poate sili să fac parte din ea, să-i urmez exemplele. Îmi va fi de-ajuns să rămân în lumea gândului, a cunoştinţelor şi avuţiilor spirituale. Câtă vreme voi putea ceti, voi putea trăi o viaţă superioară vieţii celorlalţi. Şi-apoi, la drept vorbind, în lumea aceasta nu sunt numai lucruri rele. Am cunoscut şi suflete alese: Rada şi mama ei, domnul Frunzescu, doamna Ionescu şi bărbatul ei, atâtea colege şi familiile lor… Dinu Marinescu… A! el e un om încântător Scrisorile lui sunt pline de haz, într-adevăr, dar nu e una în care să nu spuie şi câte ceva serios, pe care îl simţi spus din toată inima.»

Se apropia sfârşitul anului, şi Rada nu mai făcu nicio aluzie la o nouă vilegiatură la conac şi la mare, deşi vara trecută îi spusese că nu-şi va mai face niciodată vacanţa fără ea, deşi însăşi doamna Frunzescu îi declarase, la conac, înainte de sosirea lui Jean, că niciodată n-au petrecut atât de bine, şi asta datorită firii luminoase a Anei, şi că o vor invita la ei în fiecare vară.

Ana înţelesese, după primirea celei dintâi scrisori de

la Dinu Marinescu, că Rada se înstrăinează, încet-încet, de ea. De două-trei ori Rada o întrebase dacă nu i-a mai scris inginerul, şi Ana îi răspunsese că nu. Dacă n-ar fi simţit o răcire fără niciun motiv a prieteniei Radei pentru ea, probabil că i-ar fi spus adevărul, dar aşa i se păruse că nu mai avea niciun rost. Ba chiar parcă simţise un fel de bucurie că poate avea un secret faţă de Rada, şi tocmai secretul acesta: al corespondenţei cu Dinu Marinescu.

În fundul sufletului ei, Ana nici nu-şi dorea o vacanţă la conac sau la mare, ci voia să-şi petreacă vacanţa acasă, lângă mamă-sa.

După examene, se duse la tribunal ca să-l întrebe pe taică-său când ar putea s-o ducă acasă.

Ion Muja rămase foarte încurcat în faţa ei.

— Ai isprăvit examenele? întrebă el întru târziu, neştiind cum să înceapă vorba la care voia să ajungă.

— De ieri. Totul a mers bine. Mi-am păstrat locul întâi în clasă.

— Şi vreai să mergi acasă peste vară?

— Da.

— Cum, nu eşti invitată nicăiri?!

— Nu.

— Doamna Frunzescu…? întrebă el cu jumătate de gură şi mai mult mirându-se decât întrebând.

— Nu. Au alte planuri pentru vara asta. Nu se mai duc nici la moşie, nici la mare. Spuneau că şi-au închiriat o mică locuinţă la munte. Ziceau că aşa le-a recomandat doctorul, pentru sănătatea Radei.

Minţea. Tot ce spunea era pură invenţie pentru a justifica înaintea lui faptul că nu mai era invitată de familia Frunzescu.

— Dar ce, domnişoara Rada nu se simte bine?

— A cam slăbit în timpul din urmă.

Ion Muja tăcu un răstimp, tot învârtind un creion între degete.

— Hm! O să fie destul de greu pentru tine. Ce vei face toată vara acasă?

— Dar celelalte fete din sat ce fac?

— Lasă-le tu pe celelalte fete, ca tu nu eşti obişnuită ca ele.

— Mă voi obişnui.

— Uşor de zis! Dar mumă-ta nu va fi acasă cu ziua de cap; va ieşi la lucru, nu ca doamna preuteasă sau ca notărăşiţa. Va trebui să-ţi faci singură de mâncare.

— Îmi voi face. Ce mare lucru!

— Ascultă, Ano – începu Ion Muja pe un ton schimbat, nesigur.

— Spui că nu te-au invitat pentru vacanţa asta. Dar dacă… dacă ai primi o invitaţie de altundeva, te-ai bucura?

Ana îl privi deodată cu toată atenţia. Abia acum băgă de seamă cât de strâmtorat era taică-său.

— De unde să primesc? De la cine?…

— Este cineva care te-ar invita…

— Ei, comédie! Ce glume sunt astea, tată? Nu ştiu nimic. Mi s-ar fi spus şi mie.

— Totuşi este cineva? Dar nu te invită nici la mare, nici la moşie, ci într-o excursie.

— Auzi, auzi!

— Da, într-o excursie în Italia.

Ana îl privi scrutător, dar nu putu citi nimic în ochii lui, căci îi ţinea în pământ.

— Domnul Zamfir, nu-i aşa?

— Da.

— Ce să spun? îndrăzneţ om! Şi dumneata ce i-ai răspuns?

— Uite ce este, Ano – o luă repede Ion Muja.

— A venit într-o zi la mine şi m-a întrebat dacă nu ţi-ar place să vezi ţări străine. Zicea că se organizează o excursie în Italia, la începutul lui iulie, că domnia-sa participa şi că ar fi bucuros dacă ai merge şi tu. Zicea că vor fi vreo sută de inşi, bărbaţi, femei şi fete.

— Te mai întreb o dată.: Dumneata ce i-ai răspuns?

— Ei, ce i-am răspuns, ce i-am răspuns!… I-am spus că o să te-ntreb. a

— De ce n-ai refuzat numaidecât?

— Pentru că bănuiam că ţi-ar face placere o astfel de

excursie. Nu-i puţin lucru să vezi şi altă lume, să mergi în străinătate…

— Dar dumneata ştii prea bine că eu n-am bani pentru o excursie în Italia.

— Să vezi, că aici e toată greutatea! Mi-a spus că ar suporta bucuros dumnealui toate cheltuielile de drum. El a spus că-s un bagatel lucru, dar pe urmă m-am informat şi eu – că sunt publicate prospectele excursiei în toate ziarele –, şi am văzut că pentru treizeci de zile costă douăzeci şi cinci de mii de lei.

— Şi cum ţi-a explicat el această… mărinimie?

— De, nu mi-a plăcut nici mie, văzând că e vorba de o sumă aşa de mare. Dar domnul Zamfir spunea că nu-i niciun păcat şi nicio ruşine dacă nu are cineva banii ăştia. Că lipsa lor nu-i un motiv ca o fată premiantă să nu folosească orice prilej de a se cultiva. Spunea că un drum în Italia, o lună petrecută acolo, face mai mult decât un an de şcoală. Zicea *ca* alte şcoli oferă ca premii astfel de excursii elevilor celor mai buni. Şi a stăruit să te-ntreb.

Ana era palidă, cu buzele strânse.

— Să-i spui că invitaţia lui a venit prea târziu, că sunt invitată într-o familie, la o prietenă.

— Aşadar, tot mergi undeva? întrebă bucuros Ion Muja.

Ana îl privi gânditoare, tristă.

— E posibil să merg la o prietenă. Dar deocamdată mă duc acasă. O să plec singură, nu mai e nevoie să vii cu mine. Dacă te-ntreabă, spune-i că am plecat la fata aceea şi că adresa nu o ştii pentru că nu o ştiam nici eu.

«Oare tata e chiar atât de mărginit?» se întrebă Ana, ieşind din locuinţa lui Ion Muja.

Pe coridor, când să iasă în stradă, se întâlni faţă în faţă cu judecătorul Zamfir.

Ana, cum mergea întristată, nu-l zări decât când acesta în la un pas de ea.

— A, dumneavoastră eraţi? zise Ana, tresărind, şi numaidecât îşi simţi spiritul încordat, gata de atac.

— Ce plăcere să te întâlnesc, domnişoară Muja! Chiar

acum am aflat că eşti prima în clasă, şi folosesc? cest prilej ca să te felicit din toată inima.

— Mulţămesc! Şi eu folosesc acest prilej ca să vă mulţămesc în aceeaşi măsură.

Zamfir o privi nedumerit. Din ţinuta, din vocea ei nu putea deduce dacă fata vorbeşte serios ori îl ia peste picior.

— Nu-nţeleg pentru ce... Ţi-a spus ceva tatăl dumitale?

— Da, şi vă rămân foarte recunoscătoare. Din nenorocire, e prea târziu.

— De ce? Ai încă destulă vreme să te pregăteşti.

— Din păcate, am primit acum o săptăramă o invitaţie la o colegă.

— Domnişoara Rada?

— Nu, o altă familie.

— Dar nu e nicio piedecă, domnişoară Muja. Pentru o încântătoare şi instructivă excursie în Italia va înţelege şi colega dumitale, şi familia ei, că te poţi dezice de promisiunea făcută.

— Nu intră în obiceiurile mele.

— Vai de mine! Dar nu cred că se poate supăra cineva dacă te vei dezice. E un prilej unic. N-ai citit prospectele? Sunt publicate în ziare.

— Nu. În liceu nu cetim ziare.

— E un itinerar încântător. Şi nici nu costă cine ştie cât.

— Regret foarte mult. Şi ţin să vă mulţămesc încă o dată că v-aţi gândit la mine şi că v-aţi luat asupra dumneavoastră toate cheltuielile. Poate că vă veţi putea realiza totuşi acest nobil gând.

— Deci te vei răzgândi?

— Nu. Dar cu siguranţă că veţi găsi pe cineva pentru care să faceţi o asămenea jertfă. O tovarăşă de drum cred şi eu că e... fără preţ într-o asămenea excursie. Sunt sigură că în locul meu va beneficia altcineva de excursia în Italia. Vă salut şi vă doresc, domnule Zamfir, o călătorie plăcută, încă o dată, recunoştinţa mea că v-aţi gândit la mine.

Judecătorul se uită la ea intrigat; nu ştia ce să creadă: îl batjocorea, sau, într-adevăr, îi mulţumea?

— Şi, altă dată, vedeţi să nu mai întârziaţi cu propunerile mărinimoase, adaose ea, cu mâna pe clanţa porţii tribunalului.

Judecătorul se simţi imbecil. Nu ştia dacă să mai spună ceva, ori să tacă pentru a nu deveni ridicul.

— Dacă propunerea ar veni la timp, ai primi?

— Încercaţi!

— De data asta am întârziat din mai multe motive…

— Să le auzim.

— Mai întâi, excursia asta s-a proiectat numai de trei săptămâni.

— Slab motiv! Trei săptămâni erau destulăvreme. Eu n-am primit invitaţia aceea decât de o săptămână.

— Apoi, m-am temut mereu să-i vorbesc bătrânului.

— Care bătrân?

— Tată dumitale.

— Vă rog, domnule judecător, tat\ nu are mai mult de patruzeci şi cinci de ani, şi mi se pare că asta-i şi vârsta dumneavoastră.

Judecătorul rămase uluit: nicio femeie nu se încumetase până acum să-i numere anii. Şi afurisita asta de fată îi dădea cu patru ani mai mult decât avea!

Văzându-l mut, Ana adaose:

— Şi de ce n-aţi cutezat să-i vorbiţi tatii despre propunerea dumneavoastră?

— Mă gândeam la unele scrupule.

— Ce fel de scrupule? Ale tatii sau ale mele?

— Ale dumitale.

— Şi care ar putea fi acelea?

Judecătorul privi la faţa enigmatică a fetei şi nu ştiu ce să creadă: era naivă, ori impertinentă?

— Mă gândeam că, între excursionişti, dumneata nu ai avea niciun cunoscut, decât e mine. Alta era dacă aveai o soră, un frate, o prietenă bună.

— Dar de unde ştiaţi dumneavoastră că printre cele o sută de persoane, câte am aflat că participă la excursie, nu

aş fi găsit şi alţi cunoscuţi? Poate nu cuvântul aceşti aţi vrut să-l spuneţi, ci altul.

— Altul?!

— Cred că nu de un cunoscut, ci de un protector era vorba. Dar, stimate domnule judecător, dumneavoastră se vede că nu ştiţi că tineretul de azi s-a scuturat de asămenea prejudecăţi. La urma urmelor, de ce s-ar jena o fată să facă o excursie însoţită de un domn cu o bună condiţie socială, care-i şi bine situat materialiceşte, şi care vrea să-i deie astfel un premiu pentru că învaţă bine, dar nu are mijloacele materiale necesare unei asămenea excursii? Lumea de azi nu mai elumea ruginită din tinereţile dumneavoastră, domnule judecător. Dacă v-aţi împiedicat de scrupule învechite, rău aţi făcut! Şi, la drept vorbind, n-aş fi crezut că nu cunoaşteţi tineretul de azi. Se spune că, dimpotrivă, îl cunoaşteţi foarte bine.

— Domnişoară Muja, iată că suport consecinţele ezitării mele! zise el, bucuros că fata se pregătea să iasă pe poartă. i i – 7 Altădată> Pentru a nu întârzia, gândiţi-vă la scrupulele dumneavoastră, nu ale altora. Bună-ziua, domnule Zamfir.

«Îndrăcită fata!» îşi zise judecătorul, uitându-se după ea cu o expresie înciudată.

Peste zece zile Ana era acasă.

Veta, mamă-sa, fu foarte bucuroasă de sosirea ei şi nu mai ştia cum s-o alinte. Apoi, după câteva zile, îşi dădu sama că bucuria ei nu prea avea rost: Anei îi va fi urât acasă, singură-cuc. Adevărat că în primele zile fata fusese veselă, că grădina, curtea, casa răsunaseră de cântecele ei. Îi ajutase la plivitul straturilor de legume, ba, cu toate protestele Vetei, luase şi sapa ca să-i ajute la prăşitul de-al doilea al cucuruzului din grădină şi al cartofilor. Dar, după câteva zile, mamă-sa trebuise să iasă la câmp, şi sara o aflase pe Ana schimbată. Crezuse, ca şi Ion Muja, că fetei i se urâse stând singură în casă, că nu-i plăcea mâncarea.

Dar Ana era schimbată din cu totul alt motiv.

Ocupată cu împachetarea lucrurilor pe care urma să le ia cu ea la ţară, nu avusese timp să deschidă ultima

scrisoare primită de la Dinu Marinescu în ziua plecării ei acasă. Aducându-şi aminte de ea în chiar dimineaţa acelei zile, o deschisese şi citise:

«Domnişoară Ana.

Am avut azi cea mai neplăcută dezamăgire: nute-am găsit la Predeal, la familia Frunzescu. Mi s-a spus că, probabil, dumneata te vei duce la mare şi în vaja aceasta. În nădejdea că vei fi şi dumneata cu ei, mi-am făcut şi eu rost de un concediu în iulie. Familia Frunzescu mă asigurase că vei veni şi dumneata cu ei… E oare cu putinţă să fii aşa de schimbăcioasă?

Probabil că acum când îţi scriu, dumneata eşti lajnare sau te pregăteşti de plecare la mare. N-am ştiut unde să-ţi scriu, aşa că îţi trimit scrisoarea tot pe adresaţiceului. Nădăjduiesc că, dacă eşti plecată undeva, se va găsi la liceu o inimă milostivă care să-ţi expedieze epistola acesta la adresa dumitale actuală. Dacă te-ai dus la mare, sene-mi imediat, căci aş lăsa muntele şi aş veni şi eu la mare, pe care o ador. Dacă aş şti că te vei duce de-abia în august, aş pleca imediat la fabrică, la Iaşi, şi mi-aş lua concediu, ori aş încerca să iau – căci nu ştiu dacă voi reuşi – în august… Vezi la ce m-au adus capriciile dumitale, domnişoară Ana? Eu înţeleg ca o fată frumoasă să aibă şi toane, numai să nu şi Je descarce pe pielea mea. Rada îmi spune că a fost sigura, până cu o zi înainte de plecare, că vei veni şi dumneata. Nu am niciun drept, dar parcă mi-arpărea bine să aflu fi eu ce te-a îndemnat să-ţi schimbi hotărârea-Dacă aş şti că ai vrut să-mi faci anume mie în ciudă, parcă tot m-aş mai mângâia, căci ar fi un semn că te-ai gândit la mine. Te rog, lămureşte-mă, scumpă domnişoară Ana, căci ştii versul acela din… – te las să ghiceşti dumneata autorul, fiindcă eşti mai aproape de istoria literaturii române decât mine –, versul care spune: „Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus”.»

Ana îşi simţi inima grea după ce citi rândurile lui Dinu. Observase în anul din urmă răcirea Radei, înstrăinarea doamnei Frunzescu, dar nu crezuse să fie atât de invidioase încât să recurgă la minciună. Era sigură,

bănuise încă din anul trecut, de la mare, că e pizmuită şi de mamă, şi de fată, dar crezuse că e ceva trecător, consecinţă a unei vanităţi rănite superficial. Nu crezuse ca pizma lor să fie atât de gravă. Acum nu se mai putea îndoi de motivul adevărat al înstrăinării lor: interesul amândurora pentru acest inginer Marinescu… Dar de ce era nevoie să umble cu minciuni? Să-l facă să creadă că va merge şi ea cu ele la Predeil? Dar oare altfel Dinu nu s-ar fi dus la Predeal? Şi, mai ales, de ce să-i lase impresia lui Dinu că ea e o fată capricioasă, care îşi schimbă hotărârile în ultima clipă, când ele nici nu i-au pomenit vreodată de intenţia lor de a merge la Predeal şi nici nu i-au făcut vreo aluzie despre o eventuală intenţie de-a o invita. Ea, în locul lor, nu s-ar fi purtat aşa. Ce le împiedicase să spună adevărul? Nu aveau nicio obligaţie s-o invite. Adevărul nu se poate ascunde niciodată. Şi, în cazul acesta, ea le simţea datoare să-l lămurească pe Dinu, pentru ca el să nu o creadă capabilă de asemenea capricii de prost-gust. Şi, lămurindu-l, îi va spune tot adevărul!

Scrisoarea o întristase profund, pentru că-i spulberase o iluzie; apreciase foarte mult prietenia Radei şi-i respectase pe toţi membrii familiei Frunzescu. Chiar şi pe Jean, pe care îl iertase pentru gestul lui nesocotit, îl preţuise de când renunţase la plăcerea lui de a merge la mare numai ca să se poată duce ea. O luase ca model de comportare în societate pe Rada, pe maică-sa. Considerase că simpatia lor pentru ea era sinceră, fără ascunzişuri, şi le iubise din toată inima. Dar iatăj: a acum, când era în joc un interes al lor, ele îşi renegau toată purtarea lor din trecut! … Ori poate că nu era chiar o renegare, ci doar o simplă manevră prin care urmăreau să o elimine pe ea din drumurile Radei şi ale lui Dinu. Dar oare o asemenea manevră – se întreba ea – este demnă de clasa socială căreia îi aparţin doamna Frunzescu şi Rada?

Ea nu se simţea cu nimic vinovată. Nu-şi pusese în gând să-l câştige pe Dinu, nu se gândea, nici după convorbirea cu directoarea, că ea s-ar putea căsători cu Dinu Marinescu.

Pe de altă parte, Ana îşi simţea inima grea pentru că scrisoarea inginerului se deosebea de toate celelalte de mai înainte. Nu ştia cum, dar simţea că Dinu era supărat când i-a scris, şi că motivul supărării lui era cel pe care îl mărturisea: lipsa ei de la Predeal. Conştiinţa aceasta deşteptă în sufletul ei o simţire nouă, cu care intuia o legătură nouă, misterioasă între ea şi el, ceva ce nu o mai lăsa să fie indiferentă, dar, în acelaşi timp, nici să se mai simtă sigură de sine. Simţea că tânărul acesta face din ce în ce mai mult parte din viaţa ei, şi odată cu tristeţea, se aduna în sufletu-i şi un val aproape imperceptibil de căldură, o înviorare dulce, de o dulceaţă nouă, imaterială.

Nu! Nu-l putea lăsa să o judece greşit! îi va răspunde numaidecât!

Dar când puse mina pe condei, îşi dădu sama că, pentru prima oară de când îi scria, nu găsea cuvintele care să-i exprime exact gândurile. Pentru că simţea nevoia nu-numaisă-i explice lui Dinu cauza lipsei ei de la Predeal, ci să-l şi lămurească asupra ei însăşi. Voia să-i mărturisească cinstit că ea nu e nici acum şi nu va fi nici în august la mare şi nici în altă vilegiatură, ci la ea în sat… Dacă nu-l va fi lămurit până acum Rada sau doamna Frunzescu! Ceea ce, totuşi, nu putea crede.

De peste un an nu-i mai fusese greu să dezvăluie, înaintea nimănui, poziţia socială a părinţilor săi. Dar acum îi era greu. I se părea că se pregăteşte să sape o prăpastie între ea şi Dinu. Mândria şi vanitatea ei din anii cruzi ai tinereţii pusese din nou stăpânire pe ea, şi începu să regrete că n-a primit propunerea lui Zamfir de a merge în excursia aceea, în Italia. Cum s-ar mai răzbuna ea astfel şi pe Rada şi pe doamna Frunzescu! Să-i scrie că, într-adevăr, şi-a schimbat pe neaşteptate hotărârea iniţială de a merge la Predeal, pentru că, în ultima clipă i s-a oferit prilejul de-a merge în Italia! Cât de uluiţi ar rămâne cei din familia Frunzescu! Şi cât de încurcat însuşi inginerul Marinescu! Desigur că se va întreba cu cine a plecat în Italia. Ar vrea să-i vadă figura când va afla că a fost invitată de judecătorul Zamfir! Şi nu atât a lui, cât figurile celor din

familia Frunzescu!…

Dar răscolirea pornirilor ei dintâi nu dură mult. Nu! Nu regreta că nu a primit invitaţia judecătorului. Ar fi fost ca

O condamnare la moarte pentru ea. Şi se revoltă împotriva sa însăşi pentru că-i trecuse prin cap un asemenea gând.

Iată însă cât de greu îi este să-i spună lui Dinu adevărul! Şi totuşi simţea că trebuie să i-l spună! întreg? Nu putea, de-o pildă, să-şi justifice absenţa de la Predeal spunând că aflase, în ultima clipă, că i se îmbolnăvise mama?

Nu, nu putea! Trebuia să-i spună adevărul întreg. Fie şi numai pentru a-i dovedi Radei că ea nu – re intenţia de a

I se pune în cale.

Scrise, totuşi cu mari eforturi, epistola.

«Stimate domnule inginer, Deia liceu, mi-au trimis scrisoarea dumitale acasă, unde mă aflu de vreo două săptămâni. Regret că s-a isprăvit corespondenţa veselă de până acum. Abia în partea finală ţi-ai mai adus aminte de ea, când ai citat versul acela al lui EminÂS (Lu. Cred că nu l; ai ştiut pe dinafară. Încolo, numai supărări, pentru care, însă, eu nu sunt vinovată. Trebuie să ştii cinstit, domnule inginer, că pe mine nu mă vei întâlni nici în luna asta, nici în august la mare, nici într-alt loc de vilegiatură. Anul trecut am fost la mare prin bunăvoinţa familiei Frunzescu. Dar cred că ştii că eu nu mă înrudesc cu familia Frunzescu. Aşa că nu puteam să fiu invitată în fiecare vară. Anul acesta nura-au invitat şi nici nu am ştiut când şi unde merg în vacanţa. Spun aceasta numai pentru a-ţi dovedi că nu jânt o fată chiar atât de capricioasă încât să-mi schimb hotărârile de la o zi la alta. De ce nu voi merge la mare sau într-alt loc? Pentru că nu am mijloace materiale. Tata e un simplu aprod la tribunal, iar mama stă acasă şi se ocupă de gospodărie. Aşa că vilegiatura din vara trecută a fost o excepţie, prima şi ultima din viaţa mea – cred. Nu mă simt însă din cauza asta nenorocită. Acasă, în satul meu, mă simt foarte bine. Şi încep să intru în rândul fetelor despre

care dumneata mi-ai scris odată că le adori: încep să fac bucătărie. Mama e dusă mereu la câmp, şi eu am prilejul să-mi pun în practică cunoştinţele din cursul de menaj de la liceu. Şi mi se pare că reuşesc. N-am încercat până acum să-mi fac singură o rochie. Dar voi încerca. Proastă nu-s, iar dumneata nu adori decât fetele care se pricep şi la bucătărie şi la croit. Sau te lepezi de ce ai afirmat? Să nu o faci, deoarece, cât mă priveşte pe mine cea de acum, declaraţia dumitale îmi serveşte de stimulent. Deşteaptă sunt, dar îmi pare că sunt cam leneşă. De-altfel, cărei fete nu-i place să fie admirată? Mi se pare că mai ales unele au nevoie de admiraţia bărbaţilor: cele sortite să nu treacă niciodată de acest prag…

Cred că ţi-am spus destule pentru a te bucura ui toată voia de vilegiatura de la Predeal, ceea ce îţi doresc din toată inima, nu numai dumitale, ci şi Radei şi doamnei Frunzescu.

Am pus punct şi am uitat să mai întreb ceva: e adevărat ce se zvoneşte, că vă logodiţi în vara asta? Dacă ar fiaşa, la logodnă aş vrea să fiu invitată şi eu. Şi-acum mă grăbesc să pua lemne pe foc, că se stinge de când scriu. Se însăreaza şi vreau s-o aştept pe mama cu o mâncare caldă.»

După ce duse scrisoarea la poştă, Ana se simţi eliberată de o grea povară, şi începu să umple iar curtea şi grădina cu cântecele ei, spre marea bucurie a mamei sale.

Se împrieteni, în scurtă vreme, şi cu tineretul din sat care frecventa şcolile din oraş: fetele preotului, ale învăţătorului, băieţii notarului – studenţi, unul la drept, altul la medicină –, şi cu toţi ceilalţi.

Mai ales după ce, la o săptămână, primi răspunsul inginerului Marinescu. Citind scrisoarea lui, se simţi recreata ca după o baie răcoritoare, şi-i crescu pofta de viaţa într-un chip care le cam sperria pe fetele preotului: punea la cale lei de fel de năzdrăvanii cu tineretul din sat.

Dinu Marinescu revenise la vechiul lui stil epistolar, care o încântase pe Ana.

«Domnişoară Ana.

Scrisoarea dumitale a explodat aici ca o bombă. Îmi venea să strig mereu, ca în romanele medievale faimoşii cavaleri: „Mii de draci!”. Ba cred c-am şi strigat, căci eram singur în camera mea de la hotel, iar cei din camerele vecine erau duşi cu toţii la plimbare.

Aşadar trăim între mistificare şi felonie! începutul e bun, pentru că eu cred că unde nu-şi vâră cât de cât Michiduţă coada, nu ies lucrurile bine. Numai cât se cere să nu-şi întindă dumnealui întreaga coadă pe care şi-o ţine încolăcită, răi lungă de tot, ci să zvâcnească numai aşa, din sfârcul ei, ca şi când s-ar apăra de muşte. Şi se mai cere să fie şi oamenii, în treburile cărora se amestecă, inteligenţi, cum mi se pare că suntem amândoi.

Dar bomba care a explodat m-a şi pus puţin pe gânduri. Ba, pentru ca să nu fiu sincer de tot, m-a speriat. E bine ca o fată să fie curajoasă, deşi calitatea asta se cere în primul rând bărbatului. Să fie îndrăzneaţă, dar nu chiar atât de îndrăzneaţă ca dumneata. Ce te-a silit să te spovedeşti ca subt patrafir, când ştiai că eu nu sunt preot? Cred că numai pentru că nu ţi-a fost frică de nimic. Înţeleg: de nicio consecinţă. Nu spun că nu mi-ar plăcea un astfel de curaj, dar mă gândesc că o fată ca dumneata, dacă s-ar mărita şi ar avea plăcerea să-şi înşele bărbatul, i-ar spune încă înainte de săvârşirea faptei. Oricum, trebuie să recunoşti că o astfel de femeie e redutabilă…

Aşadar ă, eşti ca soarele de biserică: săracă! Trebuie să recunosc că sărăcia nu poate fi plăcută, mai ales pentru o femeie care vrea să joace un rol în societate. Va încerca pe toate căile să scape de ea – de sărăcie! –, şi când se va vedea pe culmea biruinţei, atunci, de fapt, va fi ajuns în fundul prăpastiei. Dacă nu ai fi destul de inteligentă ca să înţelegi ce-ţi spun, aş prefera să nu ştii despre ce este vorba… Dacă nu mă înşel, dumneata călcâi odată a cineva care voia sa ajungă departe. Dar poate că m-am înşelat. În tot cazul, azi nu mai eşti aşa, şi te felicit. Când cineva se predă cu arme şi cu bagaje şi se întoarce la bucătărie, nu mai poate fi primejdios şi primejduit în drumul ascensiunii. Dumneata nu mai eşti azi primejdioasă nici pentru propria-

ţi persoană, nici.

pentru alţii, decât prin curajul dumitale. Aş dori să ştiu ce te-a adus cu totul pe calea cea dreaptă. Sau poate că nu te-am cunoscuteu bine Dumneata ai fost întotdeauna numai curajoasă şi niciodată altfel? Ţi-a plăcut să joci lumea pe degete numai pentru a te distra? E posibil, deşi eu am remarcat şi câteva ieşiri mai... îndrăzneţe la dumneata. Iar astfel de atitudini nu iau decât femeile care vor să ajungă cu orice preţ. De unde ştiu? Doamne, dar eu n-am nici pe departe curajuljdumitale, şi poate de aceea mi se pare că începe să-mi fie frică de dumneata, domnişoară Ana!

Ţi-aş mulţumi de scrisoare, şi nu pot. Groaznică deziluzie! Te-am crezut milionară, ba chiar multimilionară, pentru că, un milion, azi, ce mai valorează? Nu-ţi poţi cumpăra cu el nici măcar o garsonieră la etajul al zecelea, dar încă un apartament comod, cum li s-ar cuveni unor tineri căsătoriţi!

Şi totuşi, alt motiv, cu mult mai grav, am, pentru care nu-ţi pot mulţumi pentru scrisoare: înghit mereu ceva acru de când văd în ce mistificări poate fi împins cineva. Şi cineva care nu are curajul dumitale, domnişoară Ana, să spuie adevărul în faţă. Fii deci sigură că de scrisoarea ce mi-ai trimis nu va afla nimic nici Rada, nici doamna Frunzescu. De-altfel, nici nu le priveşte pe ele, ci numai pe mine. Pentru ele n-ar constitui de-altfel nicio noutate.

Se vorbeşte de logodna mea cu Rada în vara aceasta? Lumea nu-i bine informată. Nu mă voi logodi înainte ca dumneata să fi reuşit a ieşi o bună bucătăreasă şi o excejentă croitoreasă. Vezi şi fii sârguitoare, dacă ţii cât de cât să mă gândesc mai devreme la logodnă. Nu ştiu cât voi mai sta acrit pe aci. Mi se pare că o s-o cam şterg!»

Scrisoarea lui Dinu îi însenină sufletul. Înţelegea limpede din ea că el nu s-a prea speriat de condiţia socială umila a părinţilor ei, că l-a surprins neplăcut manevra Radei şi-a mamei sale. Părea că scăpase de o greutate mare, care-i apasa pe inimă, şi se simţea uşoară ca un fulg. Ce bine-i părea că a fost sinceră şi i-a dezvăluit adevărul

întreg, realitatea. Simţea că atitudinea aceasta a ridicat-o în ochii lui.

Poate că avea dreptate directoarea când a zis că inginerul trebuie să fie un om deosebit; altul, în locul lui, ar fi folosit mărturisirea ei drept un prilej pentru a bate în retragere. Pe când Dinu părea că, dimpotrivă, abia acum se interesa mai mult de ea.

Ana nu auzise nimic, desigur, despre o eventuală logodnă a Radei cu Dinu în vara aceasta. Ştia însă că familia Frunzescu o dorea, iar Rada era numai bună de logodit: tocmai terminase liceul. Nu-i pusese totuşi întrebarea în glumă, ci mânată de înclinarea ei spre cochetărie. Voia ca Dinu, citindu-i rândurile, să o pună în cumpănă pe Rada cu ei şi să aleagă. Părea că alesese. Simţea că între ea şi Dinu se ţesuse, fără ca dânsa să-şi deie sama, o pânză de sentimente comune, uşoară, imaterială, şi simţământul acesta o bucura, deşi în sine recunoştea cu tristeţe că lucrul acesta nu avea niciun rost. Îi plăcea să întreţină corespondenţa cu el. Nu din cochetărie, ci pentru că-i era simpatic. Îi plăcea felul lui de a scrie, umorul lui, prietenia sinceră şi caldă ce se citea printre rândurile lui, felul lui de a-şi spune părerea despre chestiunile grave ce se iveau între ei. Începea să-l cunoască. Ba, ceva mai mult, începea să aibă încredere în el.

De-o pildă, ea n-ar fi cutezat să-i scrie că familia Frunzescu n-a invitat-o în vacanţa aceasta, dacă n-ar fi avut încredere în caracterul lui, dacă n-ar fi fost sigură că Dinu nu le va spune nimic, nu va face nicio aluzie de faţă cu doamna Frunzescu şi cu Rada.

Oare nu cumva această încredere era un început de iubire? Nu ştia ce să creadă şi nici nu voia să se gândească anume. Îi era de-ajuns că scrisorile lui îi limpezeau sufletul. Şi mai ales ultima scrisoare. Iată, nu mai era supărată nici pe Rada şi nici pe doamna Frunzescu pentru manevra de care se folosiseră. Îşi aveau şi ele planurile şi interesele lor şi le apăraseră cum putuseră şi cum se pricepuseră.

Cu toate protestele mamei sale, Ana îşi luă pe seamă grija rasei, a curţii, a grădinii, a bucătăriei. Dereteca, mătura, curăţa, plivea, săpa, tăia buruienile de pe lângă garduri, se îngrijea de-cloşti, de puii mai mărişori. Din când în când îi cerea maică-sii Jămuriri, instrucţiuni. În scurtă vreme ajunse o foarte harnică gospodină, şi toată casa şi curtea străluceau de curăţenie. În toate dimineţile purta război crunt cu muş –, el o alunga şi pe cea din urmă din casă. Numai cu bucătăria mergea mai greu. Trebui să ia multe lecţii de la maică-sa, pentru că reţetele învăţate în orele de msnaj nu o prea ajutau: nu avea varietatea de elemente indicate în cărţi Zarzavat, oua, lapte, pui – din acestea trebuia să compună şi amiaza şi cina. Veta-i arătă mâncări simple dar foarte sustoase. b

„Dintr-o ştofă subţire, de vară, sură cu picăţele albe, cuteză să-şi facă o rochie de casă. Când se văzu mai întâi în ea, începu să râdă: părea cu mult mai înaltă şi mai subţire.

În afară de uniformă, m-a [avea două-trei rochii şi bluze din vara trecută. Rochiile îi rămăseseră cam scurte. În cursul anului nu-şi făcuse decât una, în atelierul internatului.

XVIII

Tinern elevi şi studenţi din sat se întâlneau, de obicei, sara, după cină, la plimbare pe uliţa principală. Peste zi nu se prea vedeau. Vreo câţiva normalişti şi elevi de liceu urmau încă pilda înaintaşilor lor dinainte de unire, ieşind zilnic cu părinţii la câmp: la sapă, la fân, la secere. Liceenii din clasele inferioare păşteau vitele, alături de fraţiorii lor mai mici, rămaşi acasă.

Cei ce ajutau părinţilor la muncile câmpului, erau, sara, de obicei, osteniţi, şi, după ce măsurau, în grup, de două-trei ori uliţa lungă, se duceau acasă, la culcare. Alţii nici nu ieşeau la plimbare decât duminica.

Ana îşi dădu sama cu uimire că din satul ei se ridicaseră câţiva intelectuali pe care ea nu-i cunoscuse până acum: trei studenţi şi cele două fete ale preotului, din care una era profesoară de aproape doi ani, iar cealaltă,

proaspătă licenţiată în litere.

Intră în rândul lor, la început cu destulă sfială: nu ştia cum să se poarte cu ei – cum te porţi cu nişte domnişori şi domnişoare de la oraş, sau după obiceiul satului? Pentru că ea, de când dezbrăcase uniforma de liceana, avea mereu senzaţia că a revenit la libertatea şi la naturalei din tu. Însăşi casa părintească, satul, regiunile cunoscute, îndeletnicirile ei de-acum o făceau să se desprindă de întreaga conduită de la oraş şi să revie la felul ei de purtare de când avea treisprezece ani. Dar oare şi ceilalţi erau la fel? Era, de pildă, nevoie să li se prezinte, când toţi ştiau că e fata Vetei şi a lui lor» Muja? Ceva părea să-i spună că domnişorii şi domnişoarele de aici nu semănau cu cunoştinţele ei din liceu, din societate, de la mare, şi totuşi stătea la îndoială dacă să-i agrăiască pe nume, ori să le zică «domnule» şi «domnişoară».

Birui în cele din urmă firea ei cea adevărată, de acasă, şi într-o sară – la câteva zile după primirea scrisorii lui Dinu –, dădu buzna între ei, începând să le strângă cu însufleţire mâinile şi să le spună cât îi pare de rău că n-a petrecut toate vacanţele împreună cu ei.

Impresia pe care o făcu băieţilor fu dintre cele mai bune, dar fata preotului, profesoară, cam strâmbă din nas.

Ana băgă de seamă că le-a rupt o conversaţie, pe care fata cea mică a preotului, care îşi luase de curând licenţa, tot încerca să o lege din nou. Dar nu putut opri iureşul Anei. Ea, dusă de năvala bucuriei sale, le povesti, într-o cascadă de vorbe, tot ce-i putea interesa despre persoana ei şi voi să afle tot ce încă nu ştia despre ceilalţi.

— Dar e un adevărat interogatoriu ceea ce faci dumneata, domnişoară Muja! zise râzând unul din studenţi.

Ana se opri o clipă. Aşadar, şi ei îşi spun «domn» şi «domnişoară»! Ori poate îi ziceau numai ei, fiindcă nu era din grupul lor? Va afla îndată! Şi apoi, nu era obişnuită să i se spună «domnişoară Muja» decât în clasă. Toată lumea îi spunea «domnişoară Ana». Nici nu-i prea plăcea numele asta de «Muja». A «mugi» era o vorbă cu care o năcăjeai»

colegii şi colegele ei în şcoala primară, aici, în şcoala din sat, pe vremuri.

— Interogatoriu? – zise ea.

— Nu cred! Cred că am datoria să vă informez despre mine şi să aflu tot ce poate îi interesant despre consătenii mei pe care abia-i cunosc. Mie-mi place ca de la început lucrurile să fie limpezi. *Clara pacta*, *boni amici*. Nu-i bine spus? Parcă acesta era principiul strămoşilor noştri romani! Şi dumneata, care studiezi dreptul roman – zise ea, adresându-se studentului care spusî se că-i supune unui adevărat interogatoriu –, dumneata trăbă să-l cunoşti.

— Da, ai dreptate. Ai putea să te înscrii şi dumneata la drept. Cred că ai o capacitate deosebită de a desluşi lucrurile. Şi asta e o calitate proprie avocaţilor.

— Păi, chiar mă gândesc să mă înscriu!

— Nu mai spune! Până acum sunt puţine studente la drept.

— Cu mine va fi una mai mult.

— Vorbeşti serios, domnişoară Muja? întrebă profesoara.

— De ce nu? Dar încă nu-s hotărâtă dacă să dau examen la drept sau la medicină.

— Dar am auzit că ai fost mereu prima în clasă. Nu te atrag literele? Nu ţi-ar place să fiiprofesoară, ca mine?

— De dragul dumitale, care trăbă. că eşti o profesoară foarte simpatică, fiindcă dumneata eşti frumoasă, aş zice da. Însă aş minţi.

Profesoarei i se destinseră, în sfârşit, buzele, pe care le ţinuse strânse de când li se alăturase Ana. Râse înveselită şi întrebă:

— Dar numai profesoarele frumoase sunt simpatice?

— Numai! Asta o ştiu din experienţă. Cele urâte sunt lăutăcioase şi pizmaşe.

Se înveseliră toţi.

— Şi nu ţi-ar conveni să te faci profesoară?

— Ba mi-a trecut prin cap şi gândul, ăsta. Dar am ajuns 3 a concluzia că-n ziua de azi poţi câştiga mai bine ca avocat sau ca medic.

— Auzi, frate! – se miră unul dintre studenţii în medicină.

— Duţ) a dumneata criteriul alegerii carierei e câştigul?

— Cred că e un criteriu firesc pentru o fată săraca.

— Şi, de pildă, cum crezi dumneata că ai face avere cu avocatura? – întrebă studentul în drept.

— Mi se pare că avocaţilor, în ziua de azi, numai bine nu le merge.

— Eu aş face parale.

— Sunt foarte curios să ştiu cum, şi te asigur că nu mă voi folosi de reţeta dumitale.

— De pildă, nu aş primi decât acţiuni de divorţ. Sunt atâtea divorţuri azi, că poţi să te-mbogăţeşti aproape fără să-ţi dai sama.

Râseră toţi.

Gheaţa era spartă, şi, băgând de seamă că toată lumea din grup se tutuia, propuse să se bucure şi dânsa de acest privilegiu.

— Afară de doamna profesoară, desigur, îşi sfârşi ea pledoaria.

— Şi cum să-ţi spunem? Ana, Anişoara, Anica, Anuţa? întrebă celălalt student la medicină.

— Anişoară nu mai sunt, nici Anuţă. Anica nu-mi place, îmi pare alt nume. Spuneţi-mi Ana, că-s mare. Aş putea fi, cu câţi ani am, studentă. Pe mine m-au dat părinţii mai târziu la şcoală.

— Dar dacă te-ai face doctor, ce specialitate ţi-ai alege?

— Cred că, dentistă.

Alte hohote de râs urmară.

— E specialitatea cea mai rentabilă. Sălile de aşteptare în cabinetele dentiştilor gem mereu de lume. După alţi bolnavi trăbă să alergi tu; cei cu dureri de dinţi aleargă ei după doctor.

— Foarte bine motivat!

Fata cea mică a preotului reuşi, în sfârşit, să lege iar conversaţia de acolo de unde fusese întreruptă la venirea

Anei.

Atenţia Anei fu captivată numaidecât, şi ea începu să asculte atentă, ferindu-se de a intră în discuţie.

— Încă nu a precizat nimeni ce se înţelege la noi, subt cuvântul generaţie – reluă firul fata cea mică a preotului.

— După părerea mea, generaţiile noi înaintează prea repede. Fiecare promoţie se consideră o generaţie. În felul acesta, într-un veac ar fi o sută de generaţii, ceea ce, desigur, e absurd.

— Da, e o mare exagerare! Chiar dacă nu fiecare promoţie, dar cel puţin la cinci ani una se declară generaţie. De câte ori se găsesc câţiva ambiţioşi care pot aduna un grup în jurul lor, gata generaţia! Avem cel puţin trei generaţii de felul aceşti până acum. Deşi e limpede că, în realitate, nu e decât una, generaţia de după unire. Şi anume, aceea care a continuat lupta naţională, şi întreg tineretul care i s-a alăturat odată cu trecerea anilor.

— E limpede că generaţia nu e determinată de vrâstă, sau, mai bine zis, numai de vrâstă, ci şi de identitatea mentalităţii, de acelaşi ideal, interveni profesoara.

La discuţie participau toţi cei din grup, afară de Ana.

— Şi toţi aceia care nu-şi mai pun nicio nădejde în partidele politice existente, toţi cei deziluzionaţi de bătrâni.

— Dacă lărgim în felul acesta sfera, ajungem prea departe. Sunt şi bătrâni, şi bărbaţi în puterea vrâstei care nu mai cred în partidele politice actuale, care stau deoparte. Duo* părerea ta, ar trebui să-i primim în generaţie şi pe aceştia

— De ce nu? într-o mişcare naţională, treabă folosită, orice energie disponibila. Avem nevoie nu numai de însufleţire ci şi de experienţa, de cunoştinţe. Problemele pe care şi le-a” pus mişcarea studenţească sunt foarte variate şi foarte greu» de rezolvat.

— Nu J protestară mai multe glasuri.

— Dacă primim între noi oameni învechiţi în rele, n-

an* făcut nimic. E nevoie de suflete curate şi dezinteresate, cum –, numai tinerii le pot avea.

— Şi tinerele! adăugă zâmbind licenţiata.

— Mai ales ele! în idealism şi în curaj, fetele ne întrecmereu.

Făcură apoi un aspru rechizitoriu partidelor politice, luându-le pe rând. Toate erau decăzute. Toate erau materialiste-Toate erau cetăţui închise, organizate pentru promovarea intereselor personale ale membrilor marcanţi, pentru ajungerea la slujbe şi la situaţii gras remunerate. Niciunul din partide nu fusese până acum un sincer promotor al desfiinţării cumulului şi sinecurilor. Întreg tineretul era scandalizat şi revoltat din cauza şomajului, pe când grangurii politici şi rubedeniile lor deţineau câte trei-patru posturi.

Pe măsură ce vorbeau, se înflăcărau. Părerea care răzbăteamereu din discuţie, ca flacăra focului printre vreascurile uscate, era că numai o înlocuire totală a clasei conducătoare, bătrâne şi corupte, de către tineret, poate aduce o regenerarea moravurilor, o radicală schimbare în bine a României-Altfel, zadarnice sunt toate eforturile spre înălţare culturală. Tineretul învaţă degeaba. Majoritatea celor cinstiţi şi idealişti: jung curând nişte deziluzionaţi. Stau cu diplomele în mână şi nu le dă nimeni de lucru.

Ana simţi că grupul acesta de tineri nu vorbeşte ca să sedistreze, ca să-şi petreacă în vacanţă. Puneau problemele preocupaţi şi serioşi, ca şi când s-ar fi aflat în faţa une* primejdii. Această primejdie ea nu o văzuse niciodată, nu o simţise niciodată. Singura ei suferinţă era lipsa averii… Ba. da, îşi aduse ea aminte, o dată se izbiseră şi ai ei de ceva, asemănător: când, din cauza căderii unui guvern, tatăl ei fusese dat afară din umilul serviciu de cursor la banca. Nr s-a gândit atunci şi ea cu ură la oamenii aceia? Dar discuţiile politice nu o atrăseseră niciodată. În internat, fetele nu» discutau politică. Când era invitată în familiile colegelor ei şi se începea vreo discuţie politică, ea se izola într-un colţ, cu tineri şi tinere de vârsta ei, sau mai mici, şi vorbeau despre – alte lucruri.

Nici măcar nu bănuise până acum că pot exista fete care să se pasioneze de politică.

Totuşi, acum, ascultându-i pe aceşti tineri, avea senzaţia că ei discutau o problemă serioasă şi foarte importantă: o întreagă clasă socială – clasa conducătoare – era condamnată de către aceşti tineri fii ai satului, cu puţin mai vârstnici – decât ea. Din această clasă făceau parte şi cei care o deziluzionaseră şi pe ea. Aşadar era cam pe aceeaşi linie cu acest tineret, făcea şi ea parte deci din… generaţie.

Desigur, deziluzia ei era de altă natură. Ea nu se gândise până acum nici la problema cumulului, nici la cei ce obţin beneficii grase de pe urma relaţiilor şi protecţiilor politice, nici la cei care, deşi titraţi, rămân pe drumuri după obţinere\ titlurilor academice, fără mijloace de existenţă. Cuvântul «şomer» era nou pentru ea. Dar poate că toate scăderile care o deziluzionaseră erau strâns legate de cele discutate în grupul aceşti de tineri… Dacă ar fi înlăturată actuala clasă conducătoare, poate că ar urma o schimbare în însăşi structura morală a societăţii…

Continuă să urmărească cu atenţie discuţia şi argumentările tinerilor, până când, la un moment dat, studentul în drept i se adresă, întrebând-o:

— Tu nu ai nicio părere? Faci parte din apele morţilor?

— Ce părere vreai să am? E întâia discuţie de felul acesta pe care o aud. În internat nu se face politică.

— Dar noi avem aderente şi printre elevele de liceu!

— Tot ce se poate. Eu însă n-am avut, până acum, alte preocupări decât lecţiile.

T Cun! am bănuit! Iată, priviţi să vedeţi cum arată o înotătoare în apele morţilor! Aşa le spunem noi celor pe care nu-i interesează problemele sociale.

— Te înşali dacă crezi că nu mă interesează. Numai cât, vit-ţi-M? ni al Ut ambiţ> să p°rt de Srijă unei colecti- Înfrle v-A „năczrile mele» efortul de a le generale. PreOCUP –ări cu ™lt mai mari, mai

— Dar este evident, Ano, că individul nu se poate

mântu* decât prin colectivitate. Pornind la luptă singur împotriva păturii conducătoare – îmbătrânită în rele, e adevărat, dar care are puterea în mână –, nu poţi avea sorţi de izbânda De aceea generaţia onără de după unire vrea să se organizeze şi să poarte o luptă comună pentru interesul comun.

Ana se gândi un răstimp, apoi zise:

— Aş admite această luptă într-un singur caz, sau, mă A bine zis, cu o singură condiţie prealabilă.

— Şi anume?

— Dacă cei care o încep, o organizează şi vor să o poarte sunt mai buni decât cei care trăbă să fie înlăturaţi. Eu, în locul vostru, n-aş avea drept criteriu generaţia, ci calitatea i oamenilor. Aş face mai întâi selecţia oamenilor cu care pornesc la luptă.

Grupul se opri.

— Mi se pare că dumneata baţi, cum se zice, la uşi deschise.

— Ce vreai să spui?

— Văd că nu cunoşti principiul nostru de bază. Suntemde perfect acord.

— Mă bucur! – răspunse cu un surâs ironic, Ana.

— Şi e um se face, la dumneavoastră în generaţie, selecţia? Vă luaţi după declaraţiile fiecăruia? Prestaţi vreun jurământ?

— Dacă acesta e criteriul vostru de selecţie, n-aţi făcut nimic Í Că cineva e mai bun sau mai rău decât bătrânii din clasa* conducătoare împotriva căreia luptaţi, nu se poate şti din vorbele, ci numai din faptele lui. Iar tineretul şcolar şi universitar nu a făptuit, până acum, nimic.

— Ce vorbă e asta că tineretul nu a făptuit nime?

— Pentru că n-a avut prilejul să trăiască, să acţioneze. Un licean sau un student, după opinia mea, are o singură posibilitatea de a făptui ceva, de a realiza: să înveţe. După. cum văd, generaţia voastră vrea să se organizeze. Ei bine, eu cred că trăbă s-aveţi un singur criteriu de selecţie: sporuF la carte, la examene, şi

purtarea bună, corectă şi cinstită-Primiţi voi în organizaţie numai ps cei mai buni studenţi şi: pe cei cu cea mai bună atitudine morală?

— Uite, domnule, de unde sare… radicala!

— Fără radicalism în selectarea oamenilor nu veţi putear face nicio schimbare în societate. Va fi o simplă înlocuirede oameni – scoală-te tu ca să m-aşăd eu –, nuj> schimbare rsocială. Cu alte cuvinte, veţi face exact ceea ce-vă plângeţi că fac partidele politice îmbătrânite-n răle. Nu stă scris în fruntea nimănui că, dacă e tânăr, e şi idealist, şi moral, şi cinstit.

— Ai tu experienţă politică, de vorbeşti aşa?

— Eu, după cum v-am spus, nu am experienţă politică. Totuşi mi se pare că şi în selecţia politică se potriveşte proverbul că nu-i aur tot ce luceşte.

— Totuşi, pentru că văd că ai spirit critic, ai putea să ne spui ce scăderi ai găsit în… generaţia noastră?

— Poate că am să vi le spun cu alt prilej, după ce mă voi mai gândi. Acum vă rog să continuaţi; eu voi urmări cu cel mai mare interes discuţia voastră. Şi, cine ştie? – adiogă, surâzând, Ana – poate că, ascultându-vă, voi descoperi câteva scăderi ale… generaţiei.

Se plimbară şi discutară, până târziu, despre mai multe chestiuni. Se vorbi şi despre noile curente politice care începeau să capteze atenţia opiniei publice europene şi chiar mondiale: mişcările extremiste de stânga şi de dreapta.

Din sara aceea, decât ori vedea grupul la plimbare, Ana i se alătura şi ea; uneori tăcea şi asculta cu încordare conversaţia; alteori izbucnea în ea spiritul de harţă, şi, cuprinsă de o vervă îndrăcită, participa şi ea la discuţii.

La început fetele se supărară şi nu se feriră să declare – e adevărat, în lipsa Anei – că e o fată prost-crescută, cu toate că petrecuse atâţia ani în internat. Profesoara declară sentenţios:

— Regret că am primit-o în grupul nostru. E nu numai Toarte cutezătoare, dar chiar obraznică! Se vede lipsa educaţiei de-acasă.

Dar băieţii nu erau de părerea fetelor, şi în scurtă vreme se convinseră şi ele că Ana nu era obraznică, ci spirituală, cu replici prompte şi tăioase, şi că de cele mai multe ori zefle-TOehle ei ţinteau opiniile ce se dovedeau, în discuţie, greşite. Într-o sară> unul din medicinişti începu să-i descrie pe câţiva dintre profesorii lui în culorile cele mai negre. Erau rai, nedrepţi, invidioşi pe alţi colegi, şi, mai presus de toate, erau de dispreţuit pentru că-i protejau pe studenţii evrei, de la care încasau bani. Unii erau imorali pentru că dădeau particulare «udentelor evreice şi aveau raporturi ruşinoase cu acestea.

— Eu nu înţeleg zise celălalt student în medicină – (Je ce faci tu deosebire asta între români şi evrei. Eşti nedrept, de vreme ce toată lumea ştie, în facultatea noastră cum trec examenele atâtea studente romînce. Pe câteva le ştii tu, că au ajuns de le arată lumea cu degetul. Dragul meu, imoralitatea nu ţine de naţionalitate. Ea e în atmosfera vremii noastre. E o chestiune banală, care nu mai interesează pe nimeni. Ştiu şi eu ce să zic? Poate că e firesc să fie aşa. Omul, cu necesităţile lui fiziologice, e un fel de animal. Instinctul e legea fundamentală a existenţei; legile morale se luptă zadarnic împotriva lui.

— Vorbeşti de parc-ai fi cetit pamfletul acela infam al lui Léon Blum asupra libertăţii sexelor, spuse profesoara, fără a părea totuşi prea scandalizată.

— Nu l-am cetit, dar eu studiez medicina. Şi încep să cunosc tainele vieţii animalice a omului. Tineret curat, tineret pur, cum îl pretind legile morale, putea fi în timpurile când fetele se măritau la patrusprezece ani şi când, la douăzeci şi doi de ani, un tânăr putea avea o carieră. Astăzi, iată, noi batem pragul al treizecilea când ajungem la examenul de diplomă. Şi nici la treizeci de ani nu ne putem gândi la căsătorie, pentru că trăbă să intrăm într-o slujbă, iar salariul de începător e atât de mic, încât abia ne putem susţine pe noi singuri. De familie nici vorbă nu poate fi! Ce vreţi? Şi studenţii şi studentele de azi îşi petrec tinereţea învăţând. Dar în vremea asta nimic şi nimeni nu poate suprima trebuinţele ciganice ale trupului

nostru.

— Din punct de vedere ştiinţific, poate că-ai dreptate – zise studentul în drept.

— Dar asta nu explică purtarea acelor studente care îşi iau examenele cum aţi spus voi. Aici nu mai este vorba de fiziologie, după părerea mea, ci de corupţie, de depravare.

— Dar atunci ar trebui numit corupţie şi traiul în comun, iară căsătorie, al atâtor studenţi şi studente!

— Desigur. Cred însă că nu te gândeşti la asămenea situaţii ca la nişte fapte obişnuite, ci ca la nişte excepţii, cum probabil, sunt.

— Cunosc prea multe cazuri pentru a putea vorbi de excepţii. După mine, din motivele arătate, fenomenul este explicabil şi justificat.

— Exagerezi îngrozitor – spuseră cele două fete.

— Şi noi am fost studente, şi noi am avut colege. Suntem convinse că nu poate fi vorba decât de excepţii.

— Voi! Dar cine credeţi că ar fi venit, dintre cunoscutele voastre, să vă spună adevărul despre cum trăieşte?

Ana asculta palidă. Auzea lucruri îngrozitoare care-i bizuiau puritatea mai sângeros decât promiscuitatea trupurilor semigoale de pe plajă.

— Fiecare e liber să aibă părerea lui. Eu privesc lucrurile subt raportul condiţiilor în care, azi, un băiat sau o fată poate – ajunge să-şi facă o carieră. Desigur că există şi un tineret cinstit, cu educaţie temeinică, cu pilde bune în familie. Cei care fac parte din acest tineret rezistă mai bine impulsurilor vrâstei, mediului, ispitei luxului. Dar au intrat în facultăţi şi atâtea elemente, băieţi şi fete, pentru care totul e diploma – asigurarea unui mijloc de existenţă. Pentru aceştia ţinta unică este de a răzbate cu orice preţ. Aceştia, cred că aţi observat şi voi, nu prea au scrupule morale.

Ana folosi pauza ce se ivi în disciiţie pentru a întreba:

— Şi aceasta e generaţia revoluţionară?

— Cum revoluţionară?

— Aşa se numeşte o generaţie ce vrea să se substituie – alteia la conducerea unei societăţi.

— Dacă foloseşte şi mijloace revoluţionare…

— Problema e următoarea: grozăviile despre care vorbiţi sunt apariţii noi în viaţa socială românească?

— Relativ noi. S-au ivit în vremurile schimbate de după xăzboi.

— Şi cangrena aceasta roade şi trupul generaţiei tinere?

— Ce expresii apocaliptice foloseşti! E un fenomen contemporan, Ano, şi atâta tot. Ca şi dansul, muzica, literatura, pictura de azi. Toate mustesc de sexualitate. Sper că nu te revolta expresia.

— În cazul acesta, generaţia voastră nu are niciun drept, nici să o critice, nici s-o schimbe pe cea de la conducere. Alara de cazul că între voi nu sunt astfel de tipuri imorale.

Cei doi medicinişti începură să râdă. Anei i se păru că nsul lor era indecent.

— N-am putea spune că generaţia noastră, sau, mai exact spus, tinerii din organizaţia noastră studenţească sunt nişte călugări, iar organizaţia o mănăstire. Dar tu eşti prea tânără: pentru a pricepe unele lucruri…

— Mi se pare că vă înşălaţi E adevărat că sunt în clasa a opta, dar v-am spus că am douăzeci de ani.

— Aşa de bătrână?! N-aş fi crezut! zise surâzând ironic unul din medicinişti.

— Aşa! Aş putea să vă fiu instructoare… Ascultaţi-mă deci. Nu cred că voi, aşa-zisa generaţie tânără, puteţi face vreo schimbare în bine la noi în ţară. Dacă nu sunteţi elemente selecţionate subt raport moral, nu puteţi face să înceteze corupţia, abuzul şi celelalte mizerii sociale de care vă plângeţi. Cine e imoral într-un domeniu al conştiinţei, este imoral în toate. Puneţi-vă argumentele în pod şi apucaţi-vă de carte!

Ieşirea ei produse o întreagă răscoală de sensibilităţi jignite, de păreri cutezătoare, de teorii aprinse, aşa că discuţia ţinu până noaptea târziu.

În răstimpuri, Ana rămânea să-şi apere singură poziţiile „grămădind tot mai multe baricade de argumente în faţa lor-uneori treceau pe poziţiile apărate de ea şi cele două feteale preotului. Dar ele erau cu mult mai liberale în judecarea, problemelor pe care le ridica discutarea raportului dintre libertatea individuală şi interesul obştesc.

Ana îi uimi pe toţi cu cunoştinţele ei şi mai cu seamă cu vioiciunea replicilor sale, dar o declarară în unanimitate sectara, pentru convingerea ei asupra orientării morale a individului.

— Nimeni nu este îndreptăţit să se amestece, cu argumente de moralitate socială, în viaţa intimă, sexuală, a unui om – conchise unul din studenţii în medicină care apăra cu intrăşnicie relaţiile libere dintre studenţi şi studente.

— Toate lucrurile privitoare la acest instinct sunt tenebroase, şi miezul lor este încă prea puţin cunoscut. Problema nu e numai a* unei generaţii; nu e vorba aici de nevroza vremurilor de după război, cu stătea de senzaţional şi de senzaţii tari, de plăceri intense; problema se pune şi individual, de la om la om. Sunt băieţi şi fete care se folosesc de libertatea lor îne cnod firesc, fără a-şi face probleme de conştiinţă, deşi în toate celelalte acţiuni ale lor sunt dirijaţi de responsabilitatea conştiinţei.

— Asta să i-o spui lui mutu’! – strigă Ana, enervată.

— Cine-i atins de o maladie, e atins de obicei de mai multe deodată, sau poate fi atins. O spărtura în zidul unei cetăţi, însămnează ca zidul nu este inexpugnabil. Gândiţi-vă ce se va întâmpla dacă va cădea poarta principală a fortăreţei. Toţi duşmanii vor năvăli prin ea, la întâiul prilej, vă rog să aveţi răbdare! – exclamă ea, văzând că vor să sară cu vorbe asupra ei.

— Vreau să mă explic; şi să le fie ruşine celor ce le vor trece gânduri urâte prin cap! Asemănarea pe care o fac e cinstită şi nu se pretează la porcării! Asta am vrut să spun. Şi acum vă rog să m-ascultaţi.

Râsul ironic al celor trei tineri încetă brusc.

— Iată ce vreau să vă spun. Ziceţi că puteţi fi,

generaţia voastră, cinstită în toate, că puteţi regenera lumea şi că puieţi schimba clast existentă acum la conducere. Sunteţi idealişti, curajoşi, dezinteresaţi, harnici, muncitori. Afirmaţi că sunteţi şi credincioşi. Un singur lucru vă lipseşte: puritatea tinereţii! Dacă nu practicaţi înşivă promiscuitatea, nici nu vii revoltaţi împotriva ci, ci, dimpotrivă, legitimaţi imoralitatea sexelor. Dar în felul acesta, în zidul ce constituie tăria generaţiei voastre, nu numai că s-a produs o spărtură, ci voi înşivă aţi deschis, de bună voia voastră, o poartă. Şi care poartă? Singura care putea fi deschisă de voi, la vrâsta voastră. Pentru că n-aţi avut încă prilejul să fiţi idealişti, drepţi, dezinteresaţi; viaţa încă nu v-a îmbiat situaţii şi bunuri în faţa cărora să vă fi putut verifica idealismul. Viaţa, până acum, nu v-a pus în faţa nici unei probleme prin care să vă puteţi verifica forţa spiritului vostru. Cu alte cuvinte, nu v-aţi putut verifica până acum dacă sunteţi un tineret pur, au unul decăzut. Şi totuşi voi aţi ales alternativa din urmă. Aşadar, la întâia probă de examen la care v-a supus viaţa aţi căzut. Pe ce vă mai puteţi bizui afirmaţia că veţi rămâne drepţi, cinstiţi, dezinteresaţi, dând o categorie sociala superioara celei aliate astăzi la conducerea statului? Că nu veţi c. ideea la celelalte probe de examen r

— Fercascu-mă Dumnezeu să ajungi nevastă-mea! – zise medicinistul.

— Mi-ai argumenta până n-aş mai vedea pe unde să ies din casă. Cine naiba te-a înverşunat aşa împotriva noastră i

— Nu e înverşunare. E logică! strigă Ana, vibrând încă de lunga-i cuvântare.

— Renunţ bucuros la orice femeie condusă de logică!

— Ţi s-a îmbiat vreuna până acum? Sunt sigură că numai cele proaste se lasă ademenite de teoriile degradante ale medicinii dumitale. Parcă omul n-ar fi decât animal! Parcă n-ar avea conştiinţă! Parcă nu conştiinţa e aceea care trăbă să ne conducăci instinctul! Dacă ar fi aşa, de ce a mai fost nevoie să învăţaţi la şcoală? Instinctele nu trăbă instruite, ci doar ţinute în frâu… Toată istoria culturii

mărturiseşte acest adevăr, şi voi, generaţia nouă, care vreţi să luaţi locul păturii conducătoare, vă credeţi în nota timpului, a civilizaţiei superioare de azi, dacă nu mai controlaţi instinctul animal. Nu vă prorocesc nicio izbândă câtă vreme nu începeţi organizarea voastră prin selecţia riguroasă a oamenilor. $ repet: la vrâsta noastră, numai două criterii de selecţie există: puritatea tinereţii şi hărnicia la studii.

Se făcu o îndelungată tăcere. Întru târziu, studentul în drept zise:

— Poate că ai dreptate când vreai să te înscrii la drept. Ai o judecată strânsă. Numai cât, cred că cu specialitatea pe care ţi-ai alege-o, primind numai procese de divorţ, ai muri de foame.

— O să văd eu atunci!

Cred că e mai bine să-ţi dai sama de pe acum în loc să pledezi pentru cel ce te-ar fi angajat, sunt sigur că ai începe să faci morală părţilor. Şi nimeni nu ar mai calca pragul biroului tău.

Fetele preotului dădeau semne că li-e somn. Părea să nu le prea fi interesat discuţia. Se despărţiră reci unul faţa de altul. Ana plecă enervată, dar satisfăcută. Era convinsă ca a apărat un punct de vedere just.

Dar de la discuţia aceasta, ea constată o distanţare de dânsa a grupului, distanţare pe care o tălmăci ca pe un refuz de a-i accepta prezenţa şi mai ales participarea la dezbaterile lor. În consecinţă începu să îasa tot mai rar sara pe uliţă, până ce nu mai ieşi deloc.

Pe la sfârşitul lui iulie, Ana primi o ilustrată dintr-o staţiune maritimă. Inginerul Marinescu, iscălind numai cu iniţialele, îi trimitea două rânduri: «Refugiat de mult din munţi, am crezut să rămân la mare. Greu de suportat! Plec şi de aci.» Enigmatic şi scurt. Contrar felului său de a scrie. Totuşi Anei i se păru că-i comunică exact ceea ce o interesa t că nu mai era de mult timp la Predeal.

La vreo patru zile după discuţia aceea aprinsă cu grupul de tineri, poştaşul îi aduse un plic. După adresă nu-şi dădu sama cine i-l trimisese. Era un să râs de fată, dar

nu era al Radei, iar cu alte fete nu corespondase până acum. Rupse plicul şi se uită la iscălitură. Era de la colega ei de clasă Dina Teodora. O invita, în numele ei şi al mamei sale, să-şi petreacă cele trei-patru săptămâni câte mai rămăseseră până la sfârşitul vacanţei, la Sinaia: «Avem o mică vilă la marginea Sinail. Până acum a plouat mereu. A trebuit să facem şi focul. Dar de-o săptămână-ncoace vremea s-a îndreptat. Localnicii, care tiu cum merge timpul în oraşul lor, spun că de-acuma până la toamnă va fi mereu vreme bună. Ne-ai face o mare plăcere – şi mie şi părinţilor mei – dacă ai veni. Noi te aşteptăm.»

Ana se miră că Dina Teodoru îi ştia adresa de-acasă, dar îşi zise, în cele din urmă, că probabil va fi luat-o de la internat.

Dacă ar fi primit invitaţia înainte de discuţia aceea aprinsă, poate că ar fi refuzat-o. Dar acum se bucură că poate pleca din sat. Prea stătea singură toată ziua, şi-apoi o chinuia din ce în ce mai tare gândul că mersese prea departe în susţinerea părerilor ei faţă de grupul de tineri consăteni, făcându-se astfel nedorită în mijlocul lor. Greşise ea? Greşeau ei? Nu ştia. Pentru a i se cristaliza impresiile din sara. aceea, ca şi pentru a-şi analiza la rece conduita sa de-atuner va fi mai bine, îşi zise, dacă va schimba locul, mediul. De departe se vede mai uşor şi mai limpede adevărul.

Yeta se bucură mai mult decât Ana când auzi de invitaţie

— E o colegă de-a ta?

— Da, o fată foarte bună.

— Şi familia încă te pofteşte?

— Se-nţelege!

r. T.E.u zic Primeşti. Ai făcut destulă treabă vara asta. Nici n-ai avut vreme să te odihneşti.

— Dar mi-ar trebui o rochie, ori chiar două! Şi mi se pare ca eu banii pe care-i am eu de-abia îmi voi putea plăti drumul.

— Am eu ceva bani puşi deoparte.

— Ar trebui să merg să stau la tata două-trei zile,

până ™i le-ar coase cineva. Eu, cu cât mă pricep, n-aş îndrăzni. Rău e ca doamna directoare e dusă, cu familia, în vilegiatură. Dar o să-ncerc totuşi, poate că aş putea sta la internat; mi-ar plăcea mai mult decât în locuinţa tatii.

Sosind la oraş, Ana găsi repede o croitoreasă mai liberă, o fată care cosea şi în familii şi pe care o cunoştea din internat. Venea uneori să-i coase directoarei.

— Foarte mult aş dori, domnişoară Silvia, să asist şi eu când croieşti şi când coşi rochiil. Aş vrea să prind şi eu câte ceva din meseria dumitale. Mi-ar prinde bine în viaţă. Acasă mi-am făcut eu un fel de capot, dar la rochii nu mă prea pricep. Apoi, nici nu prea am ce face în oraş. Internatul e pustiu… Nu-i decât portarul.

Croitoreasa râse:

— Bucuros, domnişoară Ana. Dar la şcoală parcă învăţaţi şi croitul. Eu cred că ţi-ai fi putut coase şi singură rochiile. E foarte simplu. Iată, eu urmez modelul pe care mi l-ai arătat dumneata.

— De cusut, da. Însă n-aş cuteza să le croiesc. Apoi, oricum, pentru cumpărarea ştofei tot trebuia să vin la oraş.

— Bine, domnişoară Ana. Cred că în douăzile le dăm gata. Le-aş fi putut găta şi mai jăpede, dar, iată, mai am de isprăvit şi bluza asta, şi e urgentă.

Astfel Ana rămase, încă din după-amiaza primei zile, în atelierul croitoresei. Însă de dormit, trebui să doarmă în locuinţa tatălui său.

A doua zi, înainte de a pleca la atelier, zbârnâi prelung soneria, şi taică-său se ridică numaidecât de pe scaun.

— Mă cheamă domnul judecător Zamfir, zise el.

— S-a şi înapoiat din Italia?

— Da, de două săptămâni.

Ana, intrând în tribunal, avusese impresia că toată clădirea e pustie: coridoarele erau goale, treptele nu le mai urca nimeni. Domnea şi aici un aer de vacanţă.

— Nu e vacanţă – zise tată-său –, ci se lucrează cu mai puţini judecători. Ceilalţi sunt în concediu.

Soneria zbârnâi din nou, şi Ion Muja, tocmindu-şi

uniforma, ieşi în grabă. Peste câteva minute se întoarse şi zise prin uşa întredeschisă:

— Ano, trăbă să mă duc până la Administraţia Financiară. Poate voi zăbovi mai mult, căci acolo e mereu îmbulzeală. Dacă întârziu şi vreai să pleci, încuie uşa şi pune cheia aici „între fereşti.

— Am înţeles.

Ana încă nu era gata de plecare la atelierul modistei. Încă nu băuse ceaiul, pe care i-l pregătise tată-său.

Sorbind din ceai, cu capul aplecat asupra unui jurnal de mode din care voia să-şi aleagă modelul celei de a doua rochii, nici nu băgă de seamă când se deschise uşa, de-aceea tresări când auzi lângă ea vocea judecătorului Zamfir.

— A, ce surpriză plăcută! – zise acesta.

— Dumneata aici?! Voiam să văd dacă a plecat tatăl dumitale. Am uitat să-i dau o ordonanţă de plată. Bună-dimineaţa!

— Da, a plecat – răspunse Ana, încercând să-şi înfrângă spaima prin care trecuse.

— Bună-dimineaţa, domnule judecător. V-aţi înapoiat cu bine? A fost frumoasă excursia?

— Nu pe cât putea fi.

— Se pare că dumneavoastră aveţi gusturi prea rafinate-Ori poate că v-aţi plictisit de excursii. Mi s-a spus că aţi făcut foarte multe.

— Cine ţi-a spus?

— Cineva care ştie.

— Da, nu pot să mă plâng! Am cutreierat multe ţarij Dar, spre deosebire de altă dată, acum n-am avut norocul să am tovarăşi de excursie plăcuţi

— Sau, mai bine zis, tovarăşe.

— Da, ai dreptate. Dacă primeai propunerea mea, cred că excursia ar fi fost încântătoare.

Tot vorbind, el se apropie de masă şi se aplecă asupra jurnalului de modă.

— Ia te uită! Te interesează şi astfel de literatură?

— Mă interesează tot ce e frumos.

— Dar, să-mi dai voie! Asta „Smuc” aşa-e1 Un Jurnal de moda care nu e la modă. Anei” CePU Sa când mina mina

— A.° UJW.111V1. i-am şi ales. r. şi croit, b în lucru acum.

— Regret. Să ştii că eu am un gust foarte rafinat.

Altădată sa mi te adresezi mie şi n-are să-ţi pară rău

— Da, ştiu.

— Ce ştii?

— Că vă pricepeţi. Am auzit.

— Iar ai auzit! S-ar părea că lumea nu mai are altceva de făcut decât să vorbească de mine.

— Da, într-adevăr, se vorbeşte cam mult…

— Şi cam ce se vorbeşte?

— Cred că dumneavoastră ştiţi mai bine decât mine…

Ana continuă să-şi soarbă ceaiul, în vreme ce judecătorul o sorbea pe ea din ochi. Era un bărbat elegant, aproape sclivisit. împrăştia o boare de parfum subtilă.

Cu multă abilitate, întinse braţul şi încercă s-o apropie pe fată.

— Eşti frumoasă, domnişoară Ana. Aş da un regat pentru un sărut al dumitale.

— Un regat pentru o ţigară, răspunse Ana ironic.

Judecătorul încercă să-i vadă ochii, dar pleoapele fetei erau lăsate peste luminile verzi. Crezu că are de-a face cu aceeaşi atitudine pe care o remarcase de-atâtea ori lafemei înainte de a-i ceda, şi se avântă cu o mişcare felină să o sărute.

În aceeaşi clipă paharul de ceai căzu sfărâmându-se pe podele, şi o palmă răsună plină pe obrazul judecătorului.

— Nu-i nimic! zise Ana, păstrându-şi sângele rece. Era un păhar vechi şi ieftin. O să-i cumpăr eu altul tatii.

— Cu coada ochiului văzu că obrazul omului, alb, pudrat mai înainte, ardea acum, roşu ca focul. Izbise cu sete, o ustura

voastră era puţin cam prea aplecat… Aşa s-a

întâmplat…

Judecătorul respira greu. O vreme nu spuse nimic. Dar în ochii lui se citea o ură laşă. Era c-un obraz şi cu fruntea palidă, iar cu celălalt trandafiriu. Tăcând, se apropie de uşă şi, cu mini pe clanţă, zise:

— Te-ai purtat obraznic, ţigăneşte. Nimeni nu mi-a adus până acum o asemenea ofensă. Ţine minte ce-ţi spun: o să-ţi pară rău pentru ce-ai făcut!

— Nu cred că m-amjjurtat cum spuneţi dumneavoastră, dar de părut, îmi pare rău încă de pe acum! Se poate să i se întâmple aşa ceva unui domn cu gusturi atât de rafinate! Regret foarte mult!

— Vei regreta şi mai mult când îl voi da afară din slujbă pe tatăl dumitale, răspunse judecătorul Zamfir, cu un surâs ce voia să fie ironic, superior.

Ana se îndreptă ca un steag şi îl fulgeră cu o privire dispreţuitoare.

— Nu cred!

— Ce nu crezi? întrebă judecătorul, păstrându-şi acelaşi surâs.

— Că veţi fi atât de josnic încât să vă răzbunaţi pe tata.

— Pe dumneata mă voi răzbuna, procedând astfel. Veţi rămâne pe drumuri!

Ana se făcu galbenă ca ceara.

— Îţi spun încă o dată că nu cred, zise ea pe un ton recealb, schimbând totodată şi pronumele de reverenţă folosit până acum cu o formă ce-i exprima dispreţul.

— Crezi că nu depinde de mine să-l dau afară?

— Nu mă îndoiesc că până acum atârna numai de dumneata. Dar începând de acum cinci minute, depinde şi de mine! răspunse ea pe un ton hotărât.

— Ce vrei să spui? întrebă Zamfir, ridicând o sprânceană

— Exact ce ai auzit şi ce ai înţeles! Dacă vei cuteza să te răzbuni pe tata pentru palma pe care ai meritat-o, mă voi duce la preşedintele tribunalului şi-i voi spune ce s-a întâmplat. Voi vorbi în tot oraşul. Şi, la nevoie, te voi da la

gazete!

— Poate că ai fi în stare… Dar cine te va crede?

— Nu «poate»! Sunt! Şi mă vor crede, pentru că toată lumea te cunoaşte. Şi de-acum înainte să nu mai îndrăzneşti să te-apropii vreodată de mine! Azi ţi-am tras o palmă, dar cu proxima ocazie îţi voi scoate ochii!

Judecătorul ieşi trântind uşa.

Ana adună cioburile de pe jos şi le azvârli pe fereastră, în curtea tribunalului. Apoi aruncă o privire în oglindă. Păru încântată de fata pe care o vedea şi-i zâmbi. Luă jurnalul de modă de pe masă, încuie uşa şi puse chëia la locul indicat de taică-său.

«Numai de n-aş uita să cumpăr paharul până nu-i observa tata lipsa», îşi zise ea, mergând spre modistă. *Şi* cum tocmai trecea pe lângă un magazin de sticlărie, cumpără un pahar de forma celui spart, şi, întorcându-se din drum, îl puse la Jocul lui.

Ion Muja încă nu revenise de la Administraţia Financiară.

«În bun loc l-a trimis pe tata – se gândi Ana.

— A potrivit în aşa fel lucrurile încât să-i rămâie destul timp pentru a fi singuri. Ce canalie! Asta-i domn? Ăsta-i intelectual?

Pfui!»

A doua zi sara, cele două rochii de vară erau gata. Materialul era ieftin, dar culorile erau frumoase şi modelele alèse de un bun-gust desăvârşit. Până şi croitoreasa se miră cât de drăguţe au ieşit.

— Îmbrăcată aşa, nimeni nu o să te mai poată cunoaşte că încă eşti elevă. Şi trăbă să-ţi spun că-ţi vin mult mai bine decât uniforma de liceu. Dumneata eşti de-acuma domnişoară mare, nu mai eşti o copilă.

Ana îi mulţumi.

— Şi pentru cât de frumoase le-ai făcut, şi pentru că, stând lângă dumneata, am avut prilejul să mă introduc şi eu niţel într-o artă care probabil că-ţi aduce multe satisfacţii.

— Da, când ar fi să lucrezi numai pentru tine. Când

nu-i o meserie. Altfel, e destul de obositoare. Şi-apoi, multe femei sunt nemulţămite cu ce le-ai lucrat.

— Sunt şi de-astea?!

— Cele mai multe!

— Doamna directoare ştiu că totdeauna a fost mulţămită.

— Mai uşor le mulţămeşti pe adevăratele doamne, decât pe cele care s-au făcut doamne peste noapte, linele, care-au trăit până mai ieri la ţară sau cine ştie pe unde, au nişte pretenţii!… Ţin să te-nveţe toţi termenii tehnici de prin jurnalele de modă, şi spun nişte bazaconii de nu ştii cum să-ţi mai ţii râsul.

— Totuşi cred că astea sunt cele mai puţine, nu?

— Da’ de unde! Sunt cele mai multe. Majoritatea sântdin clasa celor îmbogăţiţi de război, care dau acum năvală în pătura de sus. De, azi nu mai e clientela selectă de dinainte de război.

Când să plece, Ana se întoarse deodată şi întrebă:

— Domnişoară Silvia, dumneata ai auzit de un domn judecător Porfir, Arghir, Zamfir sau aşa ceva?

— Zamfir – preciză croitoreasa.

— Cum să n-aud?! După cum ştii, eu lucrez în casele multor familii din oraş şi aud multe.

— Şi ce faimă are domnul ăsta?

— Te interesează?

— Da.

— Nu merită! Are o faimă foarte proastă!

— Mă interesează nu pentru mine, ci pentru tata. Tata e acuma aprod la tribunal, şi mi se pare că vrea să-l scoată din slujbă. Judecătorul ăsta e un fel de şef peste personal. Tot el l-a pus, în urmă cu un an, pe tata în serviciul ăsta.

— S-a plâns tatăl dumitale?

— A… făcut unele aluzii.

— În societate e un om compromis din multe pricini. Se spune că nu e corect în relaţiile lui cu avocaţii, că se lasă mituit. Dar mai ales are o întreagă cronică scandaloasă cu femei. Dacă vreai să te compromiţi e de

ajuns să te vadă vreodată cineva în societatea lui. Şi, totuşi, femeile nu se potolesc! Drept e că nici nu prea alege… Se spune că cheltuieşte mulţi bani cu ele.

— Dar, ca om, e rău, e răzbunător?

— Probabil, fiindcă cine se poartă josnic într-o privinţa, nu-i, de obicei, nobil într-altele.

— Sunt cu totul de părerea dumitale. Dar nu ştii dumneata cine-i mai mare decât el, acolo, la tribunal? Presupun că preşedintele.

— Da, preşedintele. Dar eu am auzit vorbindu-se că are un duşman neîmpăcat între consilierii de la Curtea de Apel. Acela a făcut până acum, în mai multe rânduri, demersuri să fie mutat din oraş, dar nu i-a succes. Se spune că Zamfir are proptele tari la Ministerul de Justiţie.

— Nu ştii cum îl cheamă pe consilierul acela?

— E un domn mai bătrân. îl cunosc şi eu. Stai puţin să mă gândesc… Da, Preda îi cheamă.

— Mulţămesc.

— Dar ce, e chiar atât de serios?

— Tata nu mi-a dat să înţeleg decât indirect. Când voi vedea ca lucrul devine serios, o să intervin la acel domn

Anei îi trecu prin gând să se pună imediat în gardă şi să-l avizeze pe preşedintele tribunalului despre ameninţarea lui /amhr. Se gândi apoi să se ducă la consilierul Preda încă înainte de a pleca spre Sinaia. Dar pe drum spre locuinţa tatălui sau se răzgândi. «Nu o să cuteze! – îşi zise Ana – Un om jitâţ de josnic ca el nu se poate să nu fie laş. Şi-apoi, de ce să-mi pun numele lângă cel al unui asămenea om, fie şi numai într-o destăinuire confidenţială?» Şi nu-i spuse nimic nici tatălui ei. Se mărgini să-l întrebe cum îi place slujba asta nouă şi cum se poartă judecătorii cu el.

— Toată lumea-i mulţămită de mine. Nici nu-i de mirare: îmi văd şi eu de lucru.

— Şi domnul judecător Zamfir e mulţămit de dumneata?

— Mi se pare că el e mai mulţămit decât toţi.

— Iată ce-am voit să-ţi spun. Am informaţii de prin

oraş că domnul Zamfir, câteodată, ştie să se poarte şi urât cu subalternii. Dacă ar începe să se poarte aşa şi cu dumneata, să te faci că nu bagi de seamă. În orice caz, să nu faci pe supăratul şi să-ţi dai demisia. Am auzit că-i place să-şi schimbe mereu personalul şi că abia aşteaptă ca cineva să-şi dea demisia.

— Dar, draga mea fată, nu văd niciun motiv pentru care s-ar purta urât cu mine de-aici înainte.

— Poate să aibă vreun protejat nou. Ce mai ştii? Dumneata să te faci că nu vezi nimic, dar să mă avizezi pe mine, îndată ce vei vedea că şi-a schimbat atitudinea faţă de dumneata.

— Ei, comedie ca asta! Mă faci să mă chiar tem! Ai auzit ceva? S-a întâmplat ceva?

— Nu s-a întâmplat şi nu am auzit nimic, dar e bine să luăm nişte măsuri de precauţiune, pentru că văd că dumitale îţi place aici.

— Da, îmi place. E serviciu uşor, slujbă domnească!

Ion Muja rămase nedumerit după plecarea fetei. Pe judecătorul Zamfir nu-l întâlni decât peste trei zile, dar nu surprinse nicio schimbare la el. «Cine ştie cine i-o fi umplut capul Anei cu astfel de temeri! – îşi zise Ion.

— Poate vreun coleg.» Nu era simpatizat de ceilalţi aprozi, pentru că era mai şcolit şi mai descurcăreţ decât ei.

Ana nu văzuse Sinaia decât din tren, cu o vară înainte, când trecuse pe-acolo, la întoarcerea de la mare.

Trenul intră în gară pe însărate. Dintre piscurile brazilor de pe crestele înalte ieşea o lună plină rotundă şi albă, transparentă, de parcă banul ei uriaş era bătut din foiţe subţiri de argint curat. Răsărea în singurătăţile înalte, într-o puritate cosmică încă nevăzută de ochii ei. Aerul tare, pur, din lumea de sus, a lunii, pătrundea până pe peron. îl simţea în nări proaspăt; pătruns de mireasma de cetini; i se părea că-l pipăie cu ochii, cu picopele, cu pielea obrajilor.

Din toate părţile coborau asupra oraşului, negre, prăpăstioase, cascade de păduri de brad. Cupola cerului,

boltita înalt deasupra, îşi sprijinea marginea rotundă pe temeliile munţilor din jur, dincolo de care închipuirea, fermecată de priveliştea măreţiei, construia, dezlănţuită, alte şi alte cupole de cer, sprijinite pe ţarcuri de creste încremenite. Câteva stele rare îşi picurau sfioase argintul; lumina celor mai multe o puteai doar bănui licărind în strălucirea albă a lunii pline care poleia cerul şi pământul, deschizând adâncimi de-ntunerec între coastele luminate ale munţilor şi cele din dosiştele lamase în umbră.

Ana trăia puternic senzaţia de-a fi intrat într-o lume de uriaşi încremeniţi în muţenie. A lor era toată împărăţia asta de jur-împrejur, până la cer. Viaţa oamenilor care se mişcau şi lârmuiau aci, în adâncul acestui templu pentru zei, nu era decât o viaţă măruntă, de pitici gălăgioşi. Îşi aduse aminte de o poveste pe care i-o spunea maică-sa în copilărie: cum o tata de uriaş, ieşind într-o zi la plimbare şi întâlnind un om care ara cu patru boi, a crezut că-s nişte furnici; şi cum nu mai văzuse până atunci asemenea furnici, i-a luat de-a valma în poală – boii, stăpânul şi pogănicii – şi s-a dus să-i arate, ca pe o minune, tatălui ei.

Nu-şi mai dădea sama cât timp trecuse de când plecaseră din gara, într-o trăsură, ea şi colega ei, Dina Teodoru, care 11 ieşise în întâmpinare. Ieşiseră din staţiune, vilele se răriseră, şi, de-o vreme, Anei i se părea că au ieşit din lume, că plutesc undeva prin văzduhul pur, argintat de lună. Doar din cindin când tresărea uimită de un zvon de murmure şi şoapte ce păreau să vină când de deasupra, când dintr-o parte, când dintr-alta, de parcă o întreagă ceată de călăreţi în zale le-ar fi însoţit în plutirea aceasta pe-ntunecimi argintate.

Deodată, trăsura se opri, şi-atunci Ana înţelese că zvonul de murmure şi şoapte al cetei de călăreţi în zale ce le-nsoţise, în închipuirea ei, era zvonul unui părău de munte, ascuns în noaptea brădetului.

— Am ajuns! – zise Dina şi sări sprintenă din trăsură.

— Ţi-a părut lung drumul? Stăm cam departe…

— Dimpotrivă!

Vorbi, dar auzul îi era mereu prins de vârtejul apelor

şi ochii ei iscodeau. Deodată tresări: undele de argint sclipiră de foarte aproape, de la stânga, într-un mănunchi de raze. N-ar fi crezut că părăul e chiar atât de aproape.

Familia Teodoru nu avea alţi copii în afară de Dina. Părinţii ei erau o pereche de oameni aşezaţi, liniştiţi, cam bătriiori: se căsătoriseră târziu. Bărbatul era administrator-delegat la o cunoscută instituţie bancară. Doamna Teodoru părea chiar mai înaintată în vârstă decât domnul Teodoru, dacă luai în seamă numai părul cărunt ce-i încununa capul într-o pieptănătură de modă veche.

Ana fusese de multe ori în casa familiei Teodoru, ca invitată a Dinei. Fata era înaltă, subţire şi avea un aer distins. Doamna Teodoru nu dădea niciodată cu ruj, nu-şi vopsea unghiile. În toată casa domnea o atmosferă sobră şi liniştită; în timpul din urmă, Ana se simţea mai bine, mai la adăpost în familia Teodoru decât în familia Frunzescu.

Ana nu remarcase, nici la Dina şi nici la părinţii ei, vreo expansiune sentimentală faţă de ea, ci numai o purtare corectă, rezervată, distinsă, ca şi când ea, Ana, ar fi fost vlăstarul unei familii cel puţin egale din punct de vedere social – aşa că fusese destul de mirată când primise invitaţia Dinei.

— E nemaipomenit de frumos aici! – spuse Ana a doua zi dimineaţă, când se întâlniră cu toţii la prânzişor.

— N-am să uit niciodată că m-aţi invitat la dumneavoastră şi vă voi fi pururea recunoscătoare.

— Îţi place mai mult aici decât la mare? întrebă domnul

Teodoru.

Pentru mine, care am crescut la ţară, între lunci înverzite şi dealuri împădurite, marea mi-a părut prea uniforma, aproape moartă. Însăşi priveliştea apelor nemărginite e parcă prea măreaţă şi te anihilează. Dar jâă stai zi după zi pe plajă, să auzi aceeaşi larmă de valuri prăvălite, te oboseşte de la o vreme. Şi-apoi nu-i un strop de viaţă, un ciripit de pasăre…

Domnul Teodoru zâmbi.

— Da, pentru cei crescuţi în mijlocul naturii, de la o

vreme marea devine obositoare, plictisitoare. Am încercat şi eu aceste senzaţii.

— Dar ceea ce banalizează frumuseţea mării e îndeosebi grădina aceea zoologică de pe plajă.

— Sau, mai exact, o trivializează. Sunt de perfect acord, zise doamna Teodoru.

O săptămână nu-i fu de ajuns Anei să cutreiere localitatea şi împrejurimile. Dina uneori obosea, se oprea pe o bancă, pe un trunchi de brad şi o lăsa să urce singură pe cărări, sau să urmărească cursul pâraielor tot mai sus, în răcoarea brazilor. Pentru Dina multe locuri erau cunoscute. Dar Ana descoperi numeroase altele, necunoscute, unde prietena sa o însoţea cu plăcere.

Uneori pierdeau noţiunea timpului, se duceau prea departe şi ajungeau la masă târziu. Deşi punctualitatea era o regulă în familia Teodoru, totuşi părinţii le aşteptau, nu le făceau observaţii, satisfăcuţi de bucuria ce se citea pe faţa Dinei, de vioiciunea ei. Se vedea că-i face bine mişcarea. În 11 „Dina fusese mereu abătută şi nu se prea înde

Pe la mijlocul săptămânii a doua de la sosirea Anei, cele două fete se depărtaseră binişor de staţiune, pe o cărare-n serpentină, ce urca mereu printre brazi, lăsând tot mai departe, în vale, fierberea clară, răsunătoare a Pelişorului. Plecaseră de la vilă pe la ceasurile opt dimineaţa, şi urcau, cu pauze, de două ceasuri, când zăriră, coborând pe serpentină, un tânăr înalt, cu capul gol, îmbrăcat într-o cămaşă uşoară de sport. Venea fluierând şi bălăbănind din braţele-i lungi, ca şi când toată lumea era a lui.

Când se păru că le-a zărit, încetă melodia pe care o fiu icra şi începu să imite strigătul mierlei negre, dar atât de bine că mierlele adevărate începură să-i răspundă când de ici, când de colo.

La o cotitură a serpentinei, Ana îl văzu mai bine, şi inima-i zvâcni speriată. «Doar nu va fi inginerul Marinescu!» îşi zise ea, uimită. Aruncă o privire întrebătoare Dinei, dar pe faţa prietenei sale nu putu citi

nimic. «Poate că mi s-a părut», îşi zise Ana, şi în sufletul ei încolţi părerea de rău că se înşelase.

Tânărul dispăru la o cotitură a cărării, dar fluiera mereu, parcă tot mai îndrăcit. Când apăru din nou pe cărare, era foarte aproape de cele două fete, şi amândouă se opriră chicotind de uimire.

— Îl cunoşti pe văru-meu?! întrebă Dina, mirată.

— Da, îl cunosc, de la mare, din vara trecută. Dar nu ştiam că ţi-e văr!

— Mi-e văr după mamă. Mama mea şi cu mama lui sunt surori. Dar când o fi venit?!

Inginerul le salută de departe, făcând o plecăciune adâncă.

— Sunt primele căprioare pe care le întâlnesc în dimineaţa asta. Şi pot să spun că m-am sculat cu noaptea-n cap, anume pentru aşa ceva.

— Dar când ai venit, Dinule? N-ai anunţat şi tu pe nimeni!

— Cum să anunţ pe cineva când nu eram sigur că pot veni? Rămân doar o săptămână.

Ana simţea că se enervează; fără niciun motiv, decât acela al surprinderii – gândea ea –, inima-i bătea cu atâta putere, încât îi era frică să nu i-o audă cumva inginerul sau Dina. Avea o senzaţie necunoscută încă: i se părea că bărbatul acela zvelt, înalt, puternic, brunet, cu ochii negri plini de lumină, îi era atât de cunoscut, atât de apropiat, încât parcă era oarecum al ei. a

— De unde vii? îl întrebă ea, cu o voce înduioşata, pe care nu şi-o cunoştea. Şi, în sine: «Desigur că tonul ăsta e din cauza inimii, care nu se mai linişteşte».

Tânărul ridică braţul drept şi arătă în sus şi în urma sa.

— Din cer!

— Ai fost până-n pisc? întrebă Dina.

— Am zburat!

— Dar asta-nseamnă că te-ai sculat cu noaptea-n cap!

Nu chiar! Era o geană de lumină asemănătoare cu cea care străbate acum printre genele lungi ale

domnişoarei Ana.

Ana simţi un val de căldură cum i se revărsă şi i se împrăştie brusc în trup. În aceeaşi clipă inima ei începu să bată regulat, eliberată din ritmul acela grăbit. Ştia că pleoapele şi le plecase involuntar şi că, printre gene, privirea şi-o simţise plină de duioşie, ca şi vocea.

— Veşnic galant, cum te-am ştiut, dragă vere!

— Ba deloc! Numai un om care spune totdeauna adevărul, întâmplă-se orice s-ar întâmpla. Nu-i aşa, domnişoară Ana?

Coborau acum toţi trei. Ana-i aruncă o privire ca şi cum ar fi vrut să-l întrebe dacă doreşte ca Dina să ştie că ei sunt în corespondenţă, sau nu. Întrebarea lui presupunea nu numai ca s-au cunoscut acum un an, dar şi că, între timp, se stabilise între ei o legătură spirituală mai intimă. Cum nu putu citi nimic pe faţa lui, Ana crezu că-i mai bine să nu dezvăluie nimic în afară de ceea ce-i spusese Dinei, că-l cunoaşte de la mare.

— A-ţi răspunde, ar însămna să-mi iau o prea mare responsabilitate, zise ea.

— Ei, poftim! Mă faci de ruşine înaintea verişoarei mele! Dar, ia spune-mi, dumneata de când eşti aici?

— De \ reo zece zile.

— Şi-ţi place ca la mare?

— Neasămuit mai mult!

— Mă poartă pe toate potecile, până-mi iese sufletul, zise

Dina, surâzând.

— Nu prea se vede. Eşti într-o formă admirabilă. De-altfel la drept vorbind, domnişoara Ana cam are darul să scoată sunetul din om. Mai ştiu şi eu câte ceva, de la mare.

Ana avu impresia că el voia să spună altceva, să argumenteze cu scrisonic, dar că se reţinuse, aşa încât se bucură ta fusese şi ea discreta mai înainte.

— Atârnă de suflet! zise ea, şi râse.

s, m, nă 1 °bişn. uit allaţiilor dintre ea şi el, cu e în em°Vla de la început poate vorbi duioU a° a, hbert-ea – «cine ţie ce p-vocat emoţia, aceea de mai ™inte. Poate să fi

fost de vină apariţia lui neaşteptata, surprinderea mea de a-l întâlni dintr-odată aici, pe neaşteptate…», îşi zise Ana.

— De suflet?

— Păi, da – îmi închipui că sunt suflete mici, care pot zbura uşor, ca o pasăre din cuib, dacă ţii gura deschisă.

— Vai de mine! Dumneata îţi închipui că sufletul iese prin gură?!

— De ce nu? N-ai auzit spunându-se de un om că-i cu sufletul la gură?

Râseră toţi trei.

— În cazul acesta, dacă ar fi aşa cum spui, de câte ori suntem în tovărăşia unor fete frumoase, ar trebui să stăm cu gura închisă. Şi desigur că dumneavoastră aţi fi cele care aţi regreta.

— Atârnă! i.

— De ce atârnă?

— De cel care vorbeşte! A, desigur! N-ai de ce face ochii aşa de mari. Pe dumneata te-ascultă cineva cu plăcere. Eşti un inginer spiritual.

— Fac ochii mari pentru că eu ştiu un lucru pe care dumneata se pare că nu-l cunoşti încă: sufletul nu zboară pe gură, ci vorbeşte prin ochi, prin glas.

— Nu mai spune!

— Trebuie să ai încredere într-un inginer spiritual. Dar mi-ai face plăcere dacă mi-ai spune de ce ai îmbinat aceste două cuvinte?

— E simplu: un inginer este egal cu tehnică, legi, materie. Un inginer spiritual e o raritate.

— Bravo, Ana! Văd că vă întreceţi în complimente. Ştiţi că-mi place? Dinu avea nevoie de o parteneră ca tine. Îi place să se dueleze în cuvinte cu toată lumea.

Dina începu să-l întrebe de pe acasă, despre părinţi, despre mersul întreprinderii unde era director, despre fetele cu care mai făcuse cunoştinţă, despre planul lui de a mai face încă nişte studii de specializare în străinătate.

Ana asculta convorbirea lor, fără să intervină. Senzaţia de la început puse din nou stăpânire pe ea. Dina nu vorbea cu un străin, ci cu un cunoscut, cu un prieten

de-al ei. Se simţea oarecum interesată de toate întrebările Dinei, şi mai ales de răspunsurile lui Dinu. Participa în tăcere la ele, ca şi cum ar fi fost şi ea din familie. Ce prostie! Cum de i s-a iscat acest sentiment?

Când Dina îi puse întrebarea cu privire la studiile din străinătate, Ana simţi un junghi în inimă şi aşteptă răspunsul lui cu sufletul la gură. Ei, în scrisori, nu-i pomenise niciodată despre un asemenea plan! Dar de ce i-ar fi pomenit? se întrebă tot ea. Totuşi neliniştea nu şi-o putea stăvili.

— Încă nu sunt hotărât ce voi facejrăspunse Dinu Marinescu.

— Studiile acestea în străinătate depind în mare măsură de rezolvarea în prealabil a unei alte mari probleme. O problemă vitală pentru mine.

— Şi nu o poţi rezolva? întrebă Dina.

— Aş rezolva-o uşor, dacă ar depinde numai de mine. Dar depinde de doi.

— E vorba cumva de consiliul de administraţie? Poate c-ar interveni tata.

— Nu, nu depinde de consiliu! El e alcătuit din oameni inteligenţi care ar înţelege că ar fi în interesul întreprinderii să fac, un an sau doi, studii de specializare în străinătate. E o problemă de cu totul altă natură, dragă Dina. Şi persoana de care depinde rezolvarea problemei nu vrea să înţeleagă şi pace! Şi nu ştiu ce o împiedică! Inteligentă este, înţeleaptă este! Tot încerc s-o fac să priceapă că are acelaşi interes ca şi mine, dar ea nu vrea sau se face că nu vrea să înţeleagă. Cu alte cuvinte, nu sunt sigur: nu vrea, ori nu poate să vrea.

Ana simţi că iar începe să-i bată inima. Acum ştia: timbrul vocii lui Dinu îi pricinuia această bătaie. Era o voce pătrunzătoare, plină, sobră şi totuşi caldă. Ceva îi spunea Anei că el, vorbind de problema aceea ce trebuia rezolvată în prealabil, făcea aluzie la ea, la sentimentele ei. Şi totuşi nu putea crede. Era cu neputinţă ca Dinu să vorbească aproape deschis, pe faţă, înaintea unei fete străine de relaţiile lor, de corespondenţa lor, despre ceea ce ea însăşi

se îndoia ca putuse descifra printre rândurile scrisorilor lui. Bine, dar în toamna trecută vorbeai despre aceeaşi piedecă! – zise Dina. – în sfârşit, trebuie să rezolvi problema, cu sau fără voia celei de a doua persoane. Poate că ţi-ar putea ajuta alţii.

— Da> problema mi s-a pus din toamna trecută, mai bine ZIS din vara f-tv>/<it-X? ştiam că de voinţă puternică şi că nu dai înapoi când e vorba de înlăturarea piedecilor.

— Da, am o voinţă puternică, dar se pare că de data asta mă izbesc de o voinţa tot atât de tare ca şi a mea. Însă n-am pierdut încă toată nădejdea, Dina. Nu sunt eu omul care să se dea bătut cu una cu două!

— Trebuie să-i spui tatii. Cred că el ţi-ar putea veni în ajutor.

— Probabil că voi recurge şi la ajutorul unchiului. Deocamdată am cerut ajutorul mătuşii.

— Da?! Nu mi-a spus nimic!

— Şi nici nu o să-ţi spună. E o problemă cam delicată.

Dina se opri şi se uita la el într-o izbucnire de lumină.

— Doar nu ţi-ai pus în gând să te-nsori! Asta trebuie să fie! Asta-i o problemă a cărei rezolvare depinde de două persoane!

— Ei, dragă verişoară, unde-ţi fuge şi ţie mintea! Doar mă puteam însura de-o sută de ori până acum! Am eu vreme de astfel de chestii… idealiste?

— Ştiu că te-ai fi putut însura! Se şi vorbea odată, şi chiar stăruitor, despre Rada Frunzescu. Ea tocmai a terminat liceul, nu?

Dinu se posomorî.

— Mi-e frică să nu termine cu toate, biata fată!

— Ce spui?! întrebă Ana, uitându-se speriată la el.

— E grav bolnavă. Încă n-au putut nici măcar s-o ducă de la Predeal acasă. Are o pleurezie complicată…

Fetele se întristară amândouă.

— Eu am lăsat-o sănătoasă – continuă Dinu. – în iulie am fost şi eu puţin la Predeal. Dar după plecarea mea, a luat parte la o excursie în munţi, departe, o excursie de o zi, şi i-a apucat o ploaie groaznică, o rupere de nouri, îmi

scria maică-sa. Au răcit mai toate fetele care au fost în excursie: afară de brazi, n-au găsit niciun adăpost. Unele au scăpat mai uşor. Rada a trecut printr-o gravă aprindere de plămâni, din care a trecut într-o pleurezie complicată. Doamna şi domnul Frunzescu sunt disperaţi: doctorii le-au spus că e vorba de o boală foarte serioasă. Mai rău e că în familia lor au mai fost cazuri de tuberculoză, şi doctorii se tem ca nu cumva, din cauza organismului slăbit, să se ivească vreo complicaţie mai gravă.

Urmă un lung răstimp de tăcere.

— Totuşi Rada e rezistentă. Nu ştiu să fi fost bolnava vreodată, zise întru târziu Ana.

— Se mai înşală şi doctorii uneori, adaose Dina.

— Să dea Dumnezeu să se-nşele – întări Dinu.

— Totuşi, dacă într-un astfel de moment ţin să vă spun că n-am avut niciodată intenţia unei asemenea căsătorii, nădăjduiesc că mă veţi crede amândouă. Oamenii vorbesc multe, vrute şi nevrute… De exemplu, nu mai târziu decât prin mai, am auzit vorbindu-se despre căsătoria domnişoarei Ana.

Dina era numai atenţie şi curiozitate. Ana se opri indignată.

— Sunt foarte curioasă să cunosc numele mirelui, zise ea cu buzele strânse.

Nu era indignată de gluma lui Dinu, ci pentru că glumea cu atâta uşurinţă într-o chestiune care ei i se părea a fi de natură intimă. Şi mai ales pentru că glumea, pe această temă, de faţă cu o persoană străină. Căci Dina, chiar prietenă fiindu-i, era străină de sentimentele ei. Dar totodată îşi dădu sama că nu-l considera, în aceeaşi măsură, şi pe Dinu străin.

— Era vorba de un om cu o situaţie frumoasă. Regret, dar nu i-am reţinut numele.

— Pentru că un om care nu există nu are nume – răspunse prompt Ana.

— Te rog să ţii sama că eu mai am de făcut încă un an de liceu, şi pe urmă încă vreo patru sau cinci de universitate. Nu ştiu în câtă vreme voi putea termina

dreptul, cu doctorat cu tot, bineînţăles.

— Doar nu vrei să te faci avocată?! se miră Dinu, râzând.

— Ştii că-i nostim!

— Nu-i nimic de râs şi nici nostim nu-i! Vreau să-mi câştig singură traiul, şi nu mă mulţămesc cu un trai oarecare. Eu vreau să am bani mulţi, să trăiesc bine.

— Şi crezi că-i vei câştiga din avocatură?!

— Da! mai ales din procesele de divorţ. Acum toată lumea divorţează.

— Mai sunt şi excepţii! spuse surâzând Dina.

hăn în? O şi cei n? căsătorul încă? întrebă inginerul, bănuind 1I? cuvintele Anei o replică la ofensa ce-i adusese cu buna Ştiinţa când făcuse aluzie la măritişul ei.

— Nu obişnuiesc să răspund la cimilituri – fără înţeles.

— Ai auzit, draga venşoara? Iată, aşa am duelat amândoi şi în vara trecută, la mare, fără niciun folos, fără niciun câştig. Am pierdut timpul degeaba! Ce spuneam eu? Sunt probleme care nu se pot rezolva decât în doi. Zadarnic vrei să ajungi la un rezultat, dacă celălalt nu vrea în ruptul capului.

Ana avu un zâmbet bun, luminos, dar abia perceptibil. Simţi la ce face aluzie inginerul, cum i se păru că simte, în tot timpul conversaţiei, ceea ce era mereu ascuns în spatele cuvintelor lui.

— Întâi trăbă să fie convins şi celălalt că e vorba de un câştig real, nu de unul imaginar, zise ea.

— Hm! Mi se pare că ai dreptate, domnişoară Ana.

— Nu «se pare», ci am dreptate!

Ea ridică pleoapele şi-i aruncă o privire plină, sinceră, caldă. Niciodată nu se simţise atât de aproape de un om cum se simţea de Dinu; parcă o lega o înrudire de sânge, nu numai una spirituală. Era un sentiment înduioşat, care părea că o îndeamnă să facă un pas, să-i ia mâna între mâinile ei şi să i-o mângâie.

Inginerul prinse privirea aceea parcă nu cu ochii, ci cu întreg sufletul. Părea transfigurat.

Băgă de seamă şi Dina că se petrece ceva între cei doi. Dar nu mai avu timp să se gândească. intrau tustrei în curtea vilei.

Din balcon, doamna Teodoru îi primi cu exclamaţii de mirare.

— Dinu! Uite, frate, că-i şi Dinu pe-aici! Ce surpriză plăcută pentru noi! Când ai sosit?

— Abia asară târziu, tanti Anastasia.

— Abia asară? Şi-ai şi reuşit aşa degrabă să te întâlneşti cu excursionistele noastre?! Că nu mai dau pe-acasă cu ziua de cap!

— Mi-au ieşit cu plinul, tanti Anastasia! Le-am întâlnit din întâmplare în pădure, tocmai când coboram din înălţimile pure ale muntelui.

— Se vede că de-aceea ai avut noroc să le întâlneşti, pentru că erai cu sufletul purificat.

— Aşa e! Puteau să-mi iasă în cale şi îngerii, nu numai nişte drăcuşori de fete.

Intrară în vilă.

Dinu fu reţinut la prânz. Avea multe de povestit de pe acasă, din familie, despre boala Radei şi de multe altele. Numai de coincidenţa prezenţei lui şi a Anei în Sinaia nu scoase nimeni o vorbă. Această coincidenţă era o taină, taina lui Dinu şi a mătuşii sale, şi amândoi ştiură-s-o păstreze, schimbând vorba ori de câte ori Dina sau tatăl ei se apropiau de ea.

Inginerul Marinescu aflase de la Rada, câtă vreme fusese la Predeal, ce prietene mai bune şi-a făcut Ana în ultimul timp. Şi când auzise pomenindu-se şi de verişoară-sa, Dina Teodoru, îşi şi făcuse planul. Nu putea suporta gândul să nu o vadă pe Ana cel puţin câteva zile. Voia să constate direct dacă fata a înţeles ceva din scrisorile lui sau nu. Atunci, pentru că altă soluţie nu avea, i se adresase mătuşii sale cu rugămintea să o invite, prin Dina, la Sinaia, fiindcă el trebuie să o vadă numaidecât. «Să ştii, mătuşă dragă, că dacă nu mă însor cu fata asta, rămân burlac, şi-i mai mare păcatul, pentru că celibatarii sunt impuşi astăzi la mari impozite. Dar, te rog, de taina mea să nu ştie

nimeni decât dumneata şi cu mine. Precauţiunii e necesară, fiindcă fata, deşi pare îndrăzneaţă şi uneori chiar cam insolentă, e, în fond, însăşi puritatea şi nevinovăţia naturală; mi se pare că de-abia bănuieşte ce e iubirea, deşi cred călare aproape douăzeci de ani. E nevoie să duc cu ea o luptă dintre cele mai prevăzătoare.»

Aşa o rugase inginerul pe mătuşă-sa, şi ea nu stătuse deloc pe gânduri. Ţinea la fiul surorii sale; îi era simpatic pentru poznele pe care le făcea, şi-apoi ştia că şi maică-sa doreşte mult să-l vadă căsătorit, aşezat la casa lui, cu nevastă şi copii. Că nu ţinea numaidecât să se însoare cu o fată bogată.

Doamna Teodoru o cunoştea de vreo trei ani pe Ana, de când Dina începuse să o invite la ei în casă. Îi plăcea fata. Nu o interesa din ce mediu social provine, ci numai cum era. Îşi după ce o observase un timp, conchisesc: «Fata asta e un exemplar de rasă!». Aşa o calificase şi în faţa domnului îeodoru, care, deşi era un om foarte cumpănit, nu găsise cu cale să fie de altă părere.

Aşa că, pretextând că Dina se cam plictiseşte singură, că nu tace destula mişcare, le comunică celor doi hotărârea ei, lăsându-i Dinei sarcina de a-i scria Anei şi de a o invita la

Sinaia. Mai mult decât atât: îi dăduse Dinei şi adresa de-acasă a Anei, pe care i-o încredinţase nepotu-său.

Dina se bucurase că o putea ivita pe Ana. Se gândise şi ea s-o poftească, încă din vara trecută, după ce aflase că Ana fusese la mare cu familia Frunzescu. Dar nu prea îndrăznea să-şi arate dorinţele dinaintea unor părinţi cărora, deşi buni ca pâinea caldă, le plăcea totuşi să trăiască izolaţi, într-un fel de solemnitate, şi mai ales să-şi petreacă vacanţele la Sinaia numai în familie.

Pregătirile pentru primirea Anei, pe care Dina le începuse îndată după ce primise răspunsul ei, o înviorară pe fată, spre marea bucurie a părinţilor. Iar după ce sosise Ana, fata lor se schimbase, spre satisfacţia amândurora, cu desăvârşire.

Doamna Teodoru bănuia că Dina căzuse într-un fel de

apatie – care nu era în firea ei – de când, în trecere prin Sinaia, fiul văduvei Ana Scarlat, vărul lui Jean Frunzescu, îi făcuse o curte asiduă. Tânărul acela, frumos şi elegant, făcuse, într-adevăr, o puternică impresie asupra Dinei, şi, după plecarea lui, fata devenise tăcuta, abătută şi singuratecă.

Acum, alături de Ana, ea îşi revenise repede şi începuse să se bucure din nou de vacanţă. Doamna Teodoru era foarte mulţumită că, venind în ajutorul lui Dinu, îi fusese de folos şi fetei sale. Ea era însă o femeie discretă şi păstrase taina inginerului. Făcea uneori aluzii la ceea ce ştiau numai ei doi, dar nimeni, cu excepţia lui Dinu, nu le înţelegea.

XX

În sara zilei în care se întâlnise cu Dinu, Ana nu adormi până târziu după miezul nopţii. Din aluziile lui, din tot ce se întâmplase peste zi, avea sentimentul că Dinu nu venise întâmplător la Sinaia, ci venise anume pentru ea, şi anume ca să-i spună, prin aluzii, despre intenţia lui de a se căsători cu ea. Aceasta era problema ce aştepta să fie rezolvata şi care nu putea să fie rezolvată decât în doi. Înţelesese şi până acum multe lucruri. Dar ceea ce o ţinuse în loc era sentimentul ca totuşi el îi este străin, şi cu un străin nu poţi discuta lucruri intime. Cu atât mai puţin prin scrisori.

Dar ce minune! Străin până acum, şi azi, dintr-odată, i s-a părut atât de apropiat… Niciun bărbat nu se apropiase sufleteşte atât de mult de ea ca Dinu!

Se gândea la el ca la un prieten venit de departe. Ca la un prieten? Nu! Era mai mult decât un prieten! Era altceva… Era sentimentul ce-i inundase privirile şi obrajii la intrarea în curtea vilei, când îi venise să-l ia de mină şi… să rămână aşa, mână în mină. Oare aceasta e iubirea? Te cuprinde aşa, pe neştiute?

Cum stătea cu ochii închişi, chipul lui îi apărea mereu, aşa cum îl văzuse la intrarea în curtea vilei. Imaginezi lui sporea în sufletul ei o dulceaţă imaterială, şi o aromă necunoscută îi inunda întreg trupul.

Nu se mai îndoia că Dinu o iubeşte. Impresia această începuse să-ncolţească în sufletul ei încă din vara trecută, când plecase de la mare, şi el îi strecurase în mână bileţelul acela, îşi dădea acum limpede sama că fiecare scrisoare pe care el i-o trimitea nu cuprindea decât mărturisiri indirecte ale iubirii lui pentru ea. Faptul că el rămăsese senin în scrisorile lui şi după ce dânsa îi descoperise situaţia socială a părinţilor ei, era încă o dovadă că sentimentul lui era atât de puternic încât era în stare să treacă peste orice obstacol material... Toate acestea ea le intuia mai demult, dar niciodată nu fusese atât de sigură de ele ca după convorbirea plină de tilc ce se ţesuse între ei la întoarcerea din pădure.

Ceea ce i se revelă însă cu putere pentru întâia oară şi o surprinse fu faptul că ea, după niciun an de corespondenţă cu Dinu, ajunsese atât de intimă cu el încât îşi permitea să-i iaca observaţii chiar şi asupra viitorului lor, fără a se mai 1! a în? ul, ca el poate intui, din aceste observaţii, însuşi consimţământul ei. «Doamne, oare cum trăbă să mă port rmne cu el, când ne vom întâlni. Voi mai putea să mă prefac că pricep tot dar că nu vreau să iau cunoştinţă de ceea ce am priceput? Vom continua convorbirile noastre spin Sau va râe VmPul debeba, cum a spus Dinu?

bău va trebui să-i iau mâna în mâna mea, şi cu cealaltă să-l îmbrăţişez uşor pe după cap?»

să blatăbcadulăă SC cP7 r itOat? Ca f°Cu prinse. «Oare aşa e iubirea? – se întrebă Ana. Şi singură îşi răspunse: – Mi se pare că aşa e iubirea...» îşi simţi ochii umezi. Dar numai o clipă. În clipa următoare lacrămile-i curgeau îmbelşugate de pernă. Era un plâns liniştit, pornit parca dintr-un izvor aflat în adâncurile fiinţei sale, neştiut până acum. Şi intensitatea izbucniri lui îi strecura în vine o osteneală dulce. Din când în când ofta ca de o suferinţă prea mare pentru sufletul ei neobişnuit cu fericirea.

Lacrămile-i curseră multă vreme, şi Ana simţea cum în ea, treptat, *se* închidea o lume şi se deschidea o alta; din intuirea vieţii intră în viaţă.

Ea, care reacţiona instinctiv, respingând până şi gândul de a fi atinsă de un bărbat; ea, care nu avusese niciodată dorinţa de a se atinge de un bărbat, acum, închipuindu-şi-l pe Dinu, fremăta toată de dorinţa de a-l mângâia, de a-l îmbrăţişa, de a se contopi cu fiinţa lui.

Sări din pat. Trupu-i încins nu mai putea suporta cearşaful cu care se-nvelise. Deschise geamul. Larma râului de munte năvăli în cameră cu putere înzecită: fierbea între cei patru pereţi tot răsunetul pădurilor de brad, prin care trecea murmurând sfada cântătoare a undelor.

Odată cu zvonul apelor învolburate o izbi şi valul de aer rece şi îmbălsămat din împărăţia lunii care o învăluise şi în sara sosirii ei la Sinaia. Se strânse în cămaşa de noapte, dar nu putu rămâne mult timp la fereastră. Se retrase, luă plapuma uşoară şi, înfăşurându-se în ea, se aşeză pe marginea patului.

De-afară, prin geamul deschis, pătrundea-nu numai freamătul apelor ce se spărgeau de bolovanii albiei înguste şi adânci, ci şi vuietul surd al pădurilor întunecate, prin care se abătea suflarea nopţii înalte şi pure. Misterul vieţii parcă se-nvolbura cu misterul iubirii, şi Ana, deşi răpusă de amândouă, se simţea puternică şi vie în puternicia ei nouă, crescută peste fiinţa, peste existenţa-i proprie. A

Nu mai ştia de cât timp şedea pe marginea patului, înfăşurată în plapumă. Dar, la un moment dat, îşi simţi picioarele reci, şi se cuibări din nou în aşternut. Dar abia începu să se încălzească, şi un alt gând o făcu să sară îaraşi din pat: «Oare sunt eu într-adevăr atât de frumoasă incit poate să-i placă lui Dinu de mine?».

Aprinse lumina şi se duse în faţa oglinzii.

Da, era frumoasă! Era frumoasă, gravă şi parcă uimită de propria-i frumuseţe fata din oglindă!

«Da, are de ce să mă placă!» îşi zise ea surâzând, şi, întorcându-se pe un călcâi, stinse lumina, închise fereastra şi se cuibări din nou în pat. În câteva minute adormi.

A doua zi dimineaţă, pe când cei trei tineri se pregăteau să plece la plimbare, doamna Teodoru o rugă pe

Dina să rămână acasă. Pusese la fiert nişte compoturi, şi fata urma să-i dea o mână de ajutor. Inginerul nu mai stărui. Stărui însă Ana, dar fără rezultat.

Ana se sculase cu hotărârea de a rezolva «problema» de care îi vorbise Dinu cu o zi înainte. Numai ca, pe măsură ce se apropia momentul plecării la plimbare, simţea că nu-i va fi chiar atât de uşor pe cât îşi închipuise. I se părea că nu se cuvenea să vorbească despre asemenea lucruri atât de repede. Şi se gândea să profite de prezenţa Dinei pentru a lăsa să mai treacă o zi. Dar neputând s-o convingă pe doamna Teodoru s-o lase pe Dina cu ei, se resemnă şi plecă singură cu Dinu.

Cum vila era răzleţită, la marginea staţiunii, intrară curând în pădure şi o luară pe aceeaşi potecă şerpuitoare pe care se plimbaseră şi cu o zi mai nainte. Nu se vedea ţipenie de om. Nu-i însoţea decât fierberea râului, prinsă de bolta pădurii, şi, din când în când, şuieratul hotărât al mierlelor negre sau trilurile mărunte ale sticleţilor ce se ţeseau printre crengile brazilor.

Cei doi tineri înaintau încet, fără să se privească, fără să-şi spună niciun cuvânt. Mergeau depărtaţi unul de celălalt, parcă anume ca să evite orice posibilitate de a se atinge întâmplător. Dar peste distanţa dintre ei, gândurile lor se încrucişau mereu.

Dinu îşi zicea: «Oare cât timp vom mai merge aşa, ca doi drumeţi străini? Ar trebui să-ntrerup tăcerea asta apăsătoare şi să-i spun de ce am venit la Sinaia, s-o întreb dacă vrea să se mărite cu mine. Dar, Doamne, cum să încep? Dacă n-aş fi tăcut de când am ieşit pe portiţă, acum mi-ar fi mai uşor să-i vorbesc. Dar aşa… şi de la distanţa asta!…» «Ar trebui să mă duc lângă el şi să-l iau de mână – se gândea Ana.

— Că el nu va cuteza în veci! Nu-şi dă sama că acuma mi-ar plăcea!»

Dar nu-ndrăzni nici măcar să se depărteze de marginea potecii. Iar Dinu tăcea mereu şi înainta cu ochii în pământ, neabătându-se nici el, cu niciun pas spre mijlocul potecii.

De la o vreme, Anei i se păru că faţa lui se-ntunecă, şi-atunci prinse curaj. Se apropie cu hotărâre, aşa cum fac femeile când se lasă conduse de instinctul lor sigur. îl prinse de mâna dreaptă şi-l opri în loc.

— Dinule, uită-te în ochii mei.

Inginerul, palid, ridică privirile spre ea.

— Ai învins! Ai tot ţesut în jurul meu o reţea de sentimente până m-ai prins! Acum, iată-mă, sunt a ta, ia-mă.

Şi Ana îi duse braţul pe după grumaji.

— Şi... îţi pare rău? întrebă Dinu, mai mult din ochi decât cu vocea, devenită abia perceptibilă.

— Nu! Te iubesc!

Îi lăsă mâna şi se alipi de el.

Dinu o îmbrăţişă uşor, parcă temându-se să nu o sperie, să nu o frângă.

— Nu aşa, dragul meu! Strânge-mă tare! Te iubesc!

— Tu abia acum! Dar eu te iubesc din clipa în care te-am văzut la mare.

— Sărută-mă!

Dinu o sărută prelung. O aromă de fragi de câmp 1 se răspândi în toată fiinţa.

— Încă o dată! ceru Ana, înlăţuindu-i grumajn cu bratllel-şi încă o dată! gemu ea uşor, lăsându-şi capul pe umărul lui.

Apoi i se desfăcu din braţe şi o luă la fugă. Cărarea se despărţea în două, şi ea o apucă la stânga.

— Să nu încerci să mă ajungi, că nu o să mă pop prinde. Azi nu vreau să te mai văd, până mâne dimineaţa. Adio, iubitule!

Şi tot alergând, dispăru la o cotitura.

Dinu mai făcu vreo câţiva paşi şi, ameţit, se aşeza pe un trunchi de brad. Şi timpul se spulbera în el şi-n jurul lui.

Când îşi veni în fire şi se uită la ceas, era târziu, aproape două. Nu-şi dădea sama ce se întâmplase cu el în vremea care trecuse: trăise începutul unui vis care se va destrăma, sau un început de viaţă, care de-acum înainte îşi va ţese zilele fericite până la sfârşitul sfârşitului?

«Desigur că Ana va fi coborât pe alte poteci şi va fi ajuns la vilă», îşi zise el, şi porni spre oraş.

Ana nu se întoarse la vilă până sara.

— Am început să ne îngrijorăm – zise doamna Teodoru, privind-o cu bucurie. O vedea schimbată.

— Aţi mers departe?

— Da, foarte departe, răspunse Ana zâmbind. Îi venea să spună: «Am fost până sus de tot, până la cer!».

— Şi aţi prânzit undeva împreună?

Ana nu înţelese dintr-odată întrebarea. Apoi răspunse:

— Da, împreună.

Abia acum îşi aduse aminte că, de azi dimineaţă, nu mâncase nimic.

— E amuzant nepotul meu, nu-i aşa, Ano?

— Da! E un izvor de…

Se opri. Era să spună ceea ce simţea şi îşi spunea mereu deja întâiul sărut al lui Dinu: «E un izvor de viaţă, de bucurie!»

— Da, e un izvor de spirite. Cu el nu te poţi plictisi niciodată, nu-i aşa?

— Ba, aşa-i, răspunse doamna Teodoru surâzând.

— Doamne! Cum de m-am putut prosti în halul ăsta? – se întreba Ana.

— Nu mai sunt în stare nici măcar să dau un răspuns cum se cade la o-ntrebare. Parcă mi s-a legat limba în gură!…»

— E un băiat minunat, Ano. E numai bună dispoziţie şi duh, dar să ştii că, în fond, e un om foarte serios.

— Ştiu! răspunse scurt Ana.

Apoi, îndată, pentru sine: «Se vede că m-am prostit de tot!»

— Îmi pare bine că ştii. Dinu se interesează îndeaproape de tine.

«Acum ce să mai răspund? – se întrebă Ana.

— Mai bine să nu mai răspund nimic şi să dau fuga în camera mea ca să-mi schimb rochia.»

Dina care îi ajutase toată ziua mamei sale la

compoturi şi la dulceţuri, ieşise, spre sară, în oraş şi încă nu se întor Ajunsa sus, în cameră, pe Ana o lovi o foame de lup Deşi ştia că nu are nimic de mâncare, cotrobăi pretutindeni! spennd să găsească ceva, cel puţin o bomboană! Dar nu găsi nimic!

La cină, nu se mai sătura. Era mereu cu gura plină şi nu mai apuca să spună şi ea o vorbă.

Doamna Teodoru începu să râdă.

— Ori aţi umblat până n-aţi mai putut, ori prânzul vostru a fost cam subţire. M-aş mira, fiindcă Dinu nu e zgârcit, iar cu femeile este deosebit de galant.

dădu sama ca numai ea mai mânca, şi se aprinse la faţa de ruşine. Îndepărtă farfuria.

— Dar, vai de mine, Ano! Se poate?! îmi pare bine că ţi-e foame. E o dovadă de sănătate. Cine ştie pe ce drumuri grele te-a purtat Dinu azi! Ori, ia spune drept, nu cumva l-ai condus tu pe el?

Ana citi o mare bucurie pe faţa doamnei Teodoru, izbucni în râs şi îşi trase farfuria dinainte.

— Aveţi dreptate! Bine că nu ne-am rupt gâtul!

A doua zi dimineaţă, până a nu ieşi Dina din camera ei, Ana se repezi la Dinu, care tocmai sosise, îl sărută şi-i zise:

— Să ştii că ieri am prânzit împreună!

Urmă o săptămână pe care n-aveau s-o uite toată viaţa. Doamna Teodoru se purta cu ea cu o mare duioşie, şi Ana înţelese că Dinu i-a spus taina lor. Când se plimbau împreună cu Dina, cei doi îşi reluau felul lor obişnuit de conversaţie, părând a fi mereu în luptă şi în întrecere spirituală, şi duelul lor de cuvinte o amuza pe Dina. Dar doamna Teodoru găsea mereu câte o treabă pentru fiică-sa, în aşa fel încât Ana şi cu Dinu să rămână cât mai mult timp singuri.

La sfârşitul săptămânii, Dinu îi spuse că i s-a terminat concediul.

— Până acum a fost cum a fost, dar să vedem ce vom face de-acum înainte…

— Păi, spui că trăbă să pleci!

— Tocmai de aceea! La începutul lui octombrie trebuie să plecăm în străinătate. Ştii, pentru specializarea mea.

— Să plecăm?!

— Dar se-nţelege! Până atunci trebuie să fim căsătoriţi.

— Vai de mine! Aşa degrabă?! Şi eu ce fac cu şcoala, cu clasa a opta?

— Nu-i nicio piedecă! Începând din artul viitor se introduce liceul cu şapte clase.

— Serios?

— Foarte serios. N-ai citit în ziare? Ana se alipi de el.

— Dinule, trăbă s-o întreb şi pe mama.

— Asta se-nţelege i

— Şi pe… doamna directoare…

— Şi pe ea?! De ce?

— De ce? Pentru că ţine foarte mult la mine şi la tine.

— La mine?! Dar nici nu mă cunoaşte!

— Ba, te cunoaşte! Ţi-a cetit toate scrisorile.

— Ei, asta-i bună! Ce treabă avea dânsa să-mi citească scrisorile? Se vede treaba că-i o scorpie.

— Ba nu-i deloc! E o femeie încă tânără şi e foarte inteligentă. Ea mi-a atras mai întâi atenţia, după ce ţi-a cetit scrisorile, ca tu vreai să mă prinzi în mrejele tale.

— În ce să te prind?

— În mrejele tale…

— Ba, în braţele mele!

— Şi Dinu o cuprinse într-o îmbrăţişare tandră. Apoi, desprinzându-se de ea, adăugă: – Şi ce ţi-a mai spus… scorpia?

— Să ştii ca dacă-i mai spui aşa, mă supăr!

— Bine, bine. Gata, nu-i mai spun cum îi spuneam. Dar ce ţi-a mai zis?

— M-a sfătuit să mă las prinsă.

— Nu mai spune!

— Da! Ea este de aceeaşi părere cu tine: că şcoala multă, universitatea, nu e pentru fetele frumoase.

— Şi tu eşti frumoasă?

— Mi se pare că da.

— Cine ţi-a spus?

— Chiar tu!

— Eu?! Nu mi-aduc aminte!

— Ia vezi! mai bine sărută-mă şi taci. Eu vorbesc serios, şi ţie îţi arde de glumă!

— Iar ţie de sărutat! Asta numeşti tu a vorbi serios?! Şi, după ce o sărută:

— Şi fetele frumoase ce trebuie să facă, după părerea directoarei tale?

— Să se mărite!

— Mi-a furat punctul de vedere!

— Nu ţi-a furat nimic 1 Hai, te rog, nu vreai să discutăm serios? Are argumentele ei. Zice că o femeie nu se realizează şi nu poate fi fericită dacă nu se mărită.

— Da’ ştii că-i cuminte directoarea voastră?!

— D-apoi nu? Vezi că trăbă să-i spun şi ei? Merită! E o femeie inteligenţă şi detreabă. Şi, dragul meu, ea a fost ca o mamă pentru mine.

Aleseră ziua cununiei: 22 septembrie, ziua de naştere a Anei.

În aceeaşi după-amiază, Dinu stătu mult de vorbă cu mătuşă-sa. Pe urmă, doamna Teodoru o chemă în camera ei şi pe Ana.

— Copila mea, ştiu totul. Dinu mi s-a spovedit. Vino să te îmbrăţişez. Cred că nu o să regretaţi niciunul. Vă potriviţi.

Cu trenul de sara, Dinu plecă.

Ana mai rămase câteva zile.

XXI

În drum spre casă, gândindu-se bucuroasă că în nicio lună de zile va fi nevasta lui Dinu, Ana încremeni: era douăzeci şi cinci august, şi în douăzeci şi doi viitor avea să fie cununia! Ori ea, în afară de uniforma de liceană, nu avea decât două rochii, cele pe care i le cususe Silvia înainte de plecarea la Sinaia! Celelalte îi rămăseseră demult scurte. Cum de nu s-a gândit până acum că era într-adevăr lipsită ca un şoarece de biserică? Şi chiar dacă

ar avea bani, tot nu avea timp să-şi pregătească baremi o parte din rufăria care-i trebuie unei fete când se mărită. Da, e adevărat că se hotărâseră să facă cea mai simplă cununie, fără oaspeţi, fără lăutari; dar, totuşi, nu se putea duce înaintea altarului într-una din rochiţele pe care le purtase la Sinaia! Oare Dinu nu văzuse că ea se îmbrăca mereu numai cu cele două rochii?! Dar, la urma urmelor, de ce atâta grabă? Va vorbi cu el. Trebuie să-i dea răgazul necesar ca să se poată pregăti cât de cât! Nici părinţii ei, luaţi aşa, pe nepusă masă, n-ar avea de unde să-i facă rost de o sumă atât de mare de bani, ba, poate, nici de una mai mică. Cum de nu s-au gândit ei la asemenea piedeci?!

Se simţea umilită. Începu să se mânie. Pe ea? Pe Dinu? Pe ea, mai cu seamă: prea s-a obişnuit să se poarte ca o copilă, deşi e în pragul măritişului! Pe el? Ana-i spusese, într-una din zilele petrecute împreună la Sinaia:

— Cred că n-ai uitat ce ţi-am spus într-una din scrisori.

— În care? Că mi-ai scris mai multe, şi-n fiecare, multe şi de toate. Ce anume?

— Că nu am niciun sfanţ! Dacă mă iai, să ştii că iai un pui golaş de tot.

El s-a făcut atunci că nu pricepe, deşi ar fi trebuit să priceapă, a luat-o de bărbie, a sărutat-o şi i-a spus:

— Nu-i nimic! O să-ţi crească şi penele» şi aripile…

Bine! S-a făcut că nu pricepe. Dar, dacă-i om serios, trebuia să înţeleagă că ea are nevoie de o vreme mai lungă pentru a se pregăti. Călătoria aceea pentru specializare ar putea s-o mai amâne, cum a mai amânat-o de-atâtea ori până acum! Da, se pare că Dinu nu se gândeşte la toate lucrurile cu aceeaşi seriozitate!

Şi Ana îşi aminti şi de o altă împrejurare care nu-i plăcuse.

Într-o zi, pe când îi spunea că regretă unde nu va putea să urmeze o facultate, Dinu îi zisese:

— Dacă ţii neapărat să o faci, o vei face. Dar în Franţa, nu aici!

— Şi pot urma acolo facultatea de drept?

— Bineînţeles! Dacă îţi va face plăcere. La întreprinderea noastră, la contencios, chiar avem nevoie de încă un avocat. Şi dacă va fi o avocată, cu atât mai bine. Vom fi originali!

Glumise, desiguj! Când i-a răspuns, râzând, că ea nu s-ar ocupa, ca avocată, decât de divorţuri, el i-a astupat gura cu palma şi i-a spus:

— În cazul acesta nu sunt de acord să urmezi dreptul!

Da, era încă destul de copilăros! Oare cu câţi ani e mai vârstnic decât ea? Cu nouă! Ei, şi totuşi în multe împrejurări se poartă ca un copil!

Iată, să nu se gândească el că «şoarecelui de biserică» îi va trebui oleacă de vreme până să-şi adune câteva fărâmituri! El e de vină, cu graba lui, dacă va fi silită acum să-i scrie că vor trebui să amâne căsătoria «din motive neprevăzute» Da, aceştia vor fi termenii pe care îi va folosi!

Da, însă sub termenii aceştia câte nu se pot înţelege Ce va gândi el? N-ar voi să-l neliniştească fără niciun rost! Şi-apoi, dacă a luat odată o hotărâre, ar fi bărbătesc lucru să se învoiască la o amânare? Nu! Parcă nici ei nu i-ar plăcea!

«Doamne sfinte, ce rău e să fii aşa de sărac! – îşi zise ea.

— Uite, acuma de mi-ar da Dumnezeu noroc să găsesc nişte bani!»

Şi un răstimp se gândi copilăreşte că nu ar fi imposibil. În tren, pe peronul gării, pe stradă, n-ar putea să se împiedice de-o pungă cu bani?

«Ce prostii îmi pot trece prin cap! – îşi zise tot ea.

— Dacă aş găsi-o, ar trebui s-o depun la poliţie!» Şi, pufnind în râs, se înseninã dintr-odată. Va face ea ceva! Dacă va fi nevoie, va face pe dracu-n patru!

Ieşi pe culoar, privi un răstimp peisajul ce se desfăşura prin faţa geamului, şi, când se înapoie în compartiment, se întrebă:

«Oare nu l-aş putea exploata niţel pe ticălosul acela

de Zamfir? Odată parcă eram hotărâtă să-i joc pe degete pe toţi bărbaţii sensibili la frumuseţea mea!»

Se aşeză, îşi puse mâinile în poală şi începu să vorbească singură:

— Cam ce-aş) putea încerca? Tocmai ceteam ieri într-un ziar că la toamna se face o nouă excursie în Italia. Ce-ar fi să mă duc la Zamfir şi să-i spun că m-a cuprins deodată o mare poftă de a vedea Italia, dar că nu pot călători în uniformă de liceană, că am nevoie de vreo două-trei rochii?

Dădu din cap şi izbucni în râs.

— Doamne fereşte! Până şi numai gândul ăsta parcă mă murdăreşte!

În sfârşit se hotărî să se oprească în oraş şi să ceară sfatul directoarei.

Ceea ce şi făcu, încă în aceeaşi sară.

Directoarea sosise numai de trei zile. Când o văzu pe Ana intrând, bătu din palme şi exclamă:

— Ano, tocmai la tine mă gândeam!

— E nevoie urgentă de mine la secretariat, doamnă directoare?

— Da’ de unde, fată dragă! Dar închipuie-ţi că nu-i niciun sfert de ceas de când am primit un mandat telegrafic cu o importantă sumă de bani pentru tine.

— Se poate?! De la cine?

— Nu ştiu! N-am mai auzit de numele celui care-i trimite. Iscăleşte Ion Brad şi notează, iată, priveşte şi tu cuponul: «Premiu pentru eleva Ana Muja, premianta întâia a clasei a şaptea». Aşa ceva nu mi s-a mai întâmplat!

Ana se uită la scrisul de pe cupon, bănuind că banii fuseseră trimişi de Dinu, dar scrisul nu era al lui. Citi cifra sumei. Erau cincizeci de mii de lei!

— Frumos premiu! zise ea zâmbind.

— Mă gândeam: Dacă i s-au trimis telegrafic, trebuie să fie vorba de ceva urgent, şi nu ştiam cum să te anunţ. Ai picat tocmai la timp.

— Ca şi banii! râse Ana.

— Ai, într-adevăr, nevoie urgentă de-atâţia bani?!

— Foarte urgentă, doamnă directoare!

— Tu, sau părinţii tăi?

— Mi se pare că şi ei, şi eu.

— Atunci înseamnă că-l cunoşti pe expeditor!

— Numele ăsta, Ion Brad, nu-l cunosc. Dar, vă rog, de unde sunt trimişi banii?

Se uitară la ştampila de pe cvpon. Mandatul telegrafic fusese expediat din Iaşi.

— Nu cunoşti nici scrisul?

— Nu. Dar cred că ştiu cine mă premiază. Doamnă dire: ctL? ră pot lipsi de la secretariat până joia viitoare? Azi e sâmbătă.

— Desigur! Dar…

— Voi mai putea lucra la secretariat încă două săptămăm. Apoi, cu mare regret pentru mine, va trebui să renunţ la acest post care mi-a fost de un mare ajutor.

Directoarea păru că începe să se lumineze.

— Dar ce s-a întâmplat, draga mea?

— Mă mărit, doamna directoare! La douăzeci şi doi septembrie fac cununia.

— Cu inginerul Dinu Marinescu?

— Da, doamnă directoare!

Directoarea, într-un mare elan, o îmbrăţişă şi o sărută.

— Te felicit, draga mea. Eşti o fată norocoasă.

— Credeţi că fac bine?

— E o partidă excelentă!

Ana stătu o clipă la îndoială, apoi cuteză:

— Aş putea să vă rog să-mi faceţi marea cinste de a primi să-mi fiţi naşă?

— Cu cea mai mare bucurie, draga mea!

— Şi, în această calitate, să-mi daţi câteva sfaturi în legătură cu ce va trebui să-mi pregătesc pentru nuntă?

— Toate vor fi în regulă! Darj pentru că trebuie să stăm de vorbă pe-ndelete, până dimineaţa rămâi la… naşa ta. Dar nu numai pentru asta, ci şi pentru că trebuie să te prezint – nu-i aşa? – şi naşului tău!

ÎN PRAGUL VIEŢII

1942

X

— O ultimă întrebare, domnişoară! Afară de bilanţul general de la sfârşitul anului, mai este obligatoriu şi un altul, pentru întreprinderile comerciale şi bancare? Şi dacă da, ce deosebire este între ele şi cum se pregătesc?

Sora Preda, ultima din rândul de patru fete, răsuflă uşurată şi un surâs abia perceptibil îi lumină faţa. Ultima întrebare! Aşteptase formularea ei cu înfrigurare. Acum o ştia! Ar fi putut să răspundă şi dacă ar fi sculat-o, în secunda aceasta, din somn. În clipa care trecu de la punerea întrebării şi până începu să vorbească, îi trecurăprin cap-o mulţime de gânduri. Sentimentul că era stăpână şi pe răspunsul la ultima întrebare o făcu să vadă cât se proastă a fost că s-a temut atât de mult de examenul de bacalaureat; că n-a mai avut, de două săptămâni, un ceas de linişte şi de bucurie; că a buchisit până noaptea târziu şi s-a sculat în zorij că stătuse aici, vreme de două ceasuri, cu sufletul la gură, aşteptând să-i vină rândul la examinare, pizmuindu-şi colegele care răspundeau înaintea ei şi dorind să fie în locul fiecăreia din ele ca să răspundă la întrebările uşoare care li se puseseră lor, pe când ei cine ştie ce întrebări grele i se vor pune; că aşteptase, cu o mare încordare lăuntrică, cu un fel de tremur solidificat, după ce intrase în examen, fiecare întrebare. Ce tortură! Ce prostie să-i fie atât de Frică!

Liniştită şi oarecum de sus începu să răspundă la ultima întrebare. Se auzea vorbind şi avea senzaţia că, în timp ce gura-i mergea, nu ea era cea examinată, ci că însăşi examina, cu un aer de superioritate, comisia examinatoare. Cât de vrednică de compătimire era această comisie, care, cu numai două ceasuri mai înainte, o îngrozise Doi bărbaţi şi şase femei! Săracii şi săracele! mai *cu* seamă ele! Cât de îmbătrânite şi de plictisite păreau Nu-i vorbă! Stăteau nemişcate, aici, de la opt dimineaţă şi acum se apropia de două! Ca nişte păpuşi vechi, cu resorturile ruginite!

— De-ajuns. Mulţămesc, domnişoară Preda – zise preşedintele comisiei.

— Cu dumneavoastră patru ara isprăvit.

— Şi, întorcându-se către profesoare: – Continuăm după-amiază, la trei şi jumătate.

După ce comisia părăsi sala, Sora Preda se smulse din braţele colegelor care veniseră să le felicite pe cele patru eleve din ultima serie, şi o luă la fugă pe coridor, coborî în goană scările celor două etaje şi părăsi cea dintâi clădirea masivă a liceului comercial. Dacă nu i-ar fi fost ruşine de rarii trecători de pe stradă, ar fi continuat fuga până acasă. Trecea pe lângă ei ca pe lângă nişte fiinţe ireale. Ochii-i albaştri, de un albastru de vineţele, păreau mai întunecaţi, mai mari. Fără să-şi dea sama, se grăbea totuşi, făcea paşi prea largi, care îi stricau, îi poceau cadenţa mersului ei obişnuit, ritmic, alintat, uşor, care-i dădea ei însăşi o senzaţie de plutire. Paşii prea mari, cât îi îngăduia lărgimea fustej, o făceau să meargă aplecată puţin înainte. Dacă s-ar fi văzut mi™ oglinda, ar fi rămas uimită, uitându-se la ea ca la o străină-Dar probabil că dacă ar fi întâlnit în drum o oglindă, nici n-ar fi zărit-o, atât de stăpânită era de o arzătoare bucurie şi de dorinţa de a le vesti, cu o clipă mai curând, părinţilor, marele eveniment. Pentru că, după ce răspunsese şi la ultima întrebare, simţise că, totuşi, bacalaureatul era un eveniment.

w Izbi cu putere portiţa şi o luă la fugă spre casă. Pto» sa se întrebe maică-sa cine trânteşte aşa de tare uşile, Sora n şi sari radioasă de gât, îmbrăţişând-o şi sărutând-o răsunător, pe amândoi obrajii.

— Sunt bacalaureata, mama dragă! Ba-ca-la-u-re-ată!

Apoi, făcând o jumătate de pas înapoi, punându-i mâinile pe umeri şi privind-o cu ochii inundaţi de lumină, mai spuse o dată, silabisind:

— Ba-ca-la-u-re-ată!

— Draga mamii, dragă! – zise Ana înduioşată, îmbrăţişând-o şi sărutând-o, cu ochii umezi.

— Aşadar a dat Dumnezeu de ai scăpat de tortura asta!

— Am fost o proastă! Nu trebuia să-mi fie frică Tata

n-a venit?

— E încă la birou.

— Am trecut, şi încă foarte bine! Mă duc să-i spun şi dumnealui. Sunt aşa de fericită! închipuieşte-ţi, mamă dragă: bacalaureată! E ceva, nu?

Dar nu mai aşteptă răspunsul mamei sale, ci ieşi ca o furtună din bucătărie. Şi iarăşi se auziră uşile trântindu-se.

Ana, în bucătărie, lângă plita de gătit, îşi şterse o lacramă.

— Bine c-a trecut şi peste prostia asta, zise ea tare, făcând-o pe slujnică sa se mire.

Ana era o femeie înaltă. Sora nu-i ajungea cu capul decât până la umăr, deşi-i semăna leit. Faţa ovală, cu linii dulci, frageda încă, cu pielea fină, vădea o linişte lăuntrică de mult aşezată. În păru-i bogat, blond, pe care, cu toate ademenirile modei, nu voia să-l tundă, nu avea niciun fir cărunt. îmbrăcată într-o rochie de casă, de pânză ieftină, cu Şorţul alb de bucătărie prins în faţă, cu mişcările mlădioase şi iuţi, nu i-ai fi dat mai mult de douăzeci şi opt, treizeci de ani, deşi avea aproape patruzeci. w

Bucătăria, cu plita, cu dulapul de vase, cu cranţele şi tingirile atârnate pe păreţi, strălucea de curăţenie. Curate erau şi şorţul şi îmbrăcămintea servitoarei, care încă nu lepădase costumul din sat, deşi slujea în casa avocatului 1 reda de mai bine de doi ani.

Mâncarea era aproape gata…

Curând sosiră de la şcoală şi cei doi băieţi; Iuliu, elev în clasa a şaptea, şi Virgil, în clasa întâi. Nevăzând nicio urmă din care să înţeleagă că Sora ar fi venit, şi cum şaau ca astăzi era ziua cea de groază, intrară amândoi, îngrijoraţi, în bucătărie.

— Încă n-a venit Sora, mamă?!

— A venit, veselă foc! A trecut, băieţi! Pregătiţi-vă să o felicitaţi. S-a dus să-l anunţe şi pe tata.

Iuliu începu s-aplaude *şi* să strige bravo, iar cel mic, Virgil, să râdă şi să se învârtă într-un călcâi.

Va trebui să bem un păhar de vin în sănătatea ei.

Mâncările preferate i le-am pregătit eu. Tu, Iuliu, du-

te în pivniţă şi adu o sticlă de vin. Sunt în nisip, lin ga butoi.

Ştiu cu unde sunt! – răspunse Iuliu.

— Dar ce-a spus, mamă? I-au pus întrebări grele?

— Nu mi-a povestit nimic. N-avea timp. Se grăbea să-l anunţe pe tata. Atât a zis: că a fost o proastă fiindu-i atât de frică de examenul ăsta.

— Păi da, după ce l-a dat, îi e uşor să zică, dar toată lumea se teme de el. Uf! Bine că a trecut! Parc-am scăpat şi eu de-o povară! zise Iuliu.

— Dar eu! Că-mi era mai mare mila de biata fată cât buchisea. Două săptămâni încheiate s-a culcat numai la douăsprezece şi s-a sculat la şase! Bine c-a scăpat!

Virgil, cu o bucată de pine în mână, ieşi în curte s-o aştepte pe Sora. De câte ori venea de la şcoală, era flămând ca un lup, şi până se servea masa, Ana trebuia să-i astâmpere foamea cu ceva.

În vremea asta, Sora intră ca o furtună în biroul avocaţial al tatălui ei, se opri dreaptă ca un prapur în faţa lui – el era adâncit în citirea unui dosar – şi zise răspicat şi rar:

— Am onoarea să mă prezint, domnule avocat. Sunt Sora Preda, bacalaureată! Dacă aveţi cumva nevoie de un titrat în biroul dumneavoastră, îmi pot oferi serviciile.

Până să se ridice tată-său de pe scaun, Sora fu lângă el şi-l îmbrăţişă, sărutându-l.

— Aşadar s-a isprăvit? Ai reuşit? Ai ştiut?

— Peste aşteptări, dragă tată! O să fiu cu siguranţă clasificată printre primele şase.

— Mulţămită lui Dumnezeu! Ştiu că te-ai scuturat de o greutate. Mă bucur din toată inima şi te felicit.

Avocatul Vasile Preda era un bărbat înalt, suplu, osos, brunet, cu liniile feţei tari, îmblânzite totuşi de privirea calda ce se revărsa din ochli-i negri. Se purta tuns chilug bine ras, cum se obişnuise încă în timpul războiului, aşa că nu i se prea distingea căruntеţea tâmplelor. El se ridică de pe scaun, îşi îmbrăţişă fata, i se uită în ochi, şi, văzând cum joaca în ei undele de lumină ale bucuriei pentru

reuşia se emoţiona şi mai tare.

O bătu uşor cu palma pe umăr.

— Eşti o mare mândrie pentru noi, fata me? al întâiul bacalaureat în fânul, e! E un eveniment pe care trăbă să-l sărbătorim!

— O să-l sărbătorim, desigur, când ai s-ajungi acasă

— Răspunse Sora. Apoi, adulmecând prin cameră, adăugă:

— Nu ştiu, mi se pare mie sau într-adevăr miroase a mucegai în biroul ăsta al dumitale? Cred că nu e bine aerisit. Las, că de-acum am eu vreme destulă şi o să fac rânduiala şi PCZ*1C} \ – $1. Întorcându-se într-un călcâi, se îndreptă spre uşă zicând: – Până ajungi dumneata acasă, eu trec pe la nănaşul, să-i spun şi lui.

«Nănaşul» era Sava Scurtu, directorul băncii «Fortuna», iar banca, undeera şi locuinţa directorului, îşi avea sediul într-a patra casă de la biroul avocaţial al lui Vasile Preda.

— Se-nţelege că trăbă să-i spui şi lui. Numai vezi, nu-ntârzh prea mult, că ne aşteaptă mama cu masa.

După ce ieşi Sora, avocatul mai răsfoi puţin dosarul, apoi îl închise şi se pregăti de plecare. Se uită a paguba prin încăpere. Da, probabil că avea dreptate Sora, probabil că miroase a mucegai… Nu e aerisit de-ajuns, şi-apoi nici nu se mai circulă mult pe uşă, ca altă dată. Azi, de pildă, nu i-a deschis uşa niciun client. De-o vreme-ncoace toate cancelariile avocaţiale erau în criză. Se înstăpânise pustiul în ele. Da, într-adevăr, mirosea a mucegai!

Îşi luă pălăria şi pardesiul şi ieşi, încuind uşa dublă care dsdea în stradă. Cheia se învârti greu în uşă. «A ruginit broasca. Trăbă s-o ung – îşi zise Vasile Preda, încruntându-se.

— De, o să treacă ea şi criza asta, cum au mai trecut şi altele! Azi nu trăbă să mă mai gândesc la năcazuri. Azi irăbă să trăiesc numai bucuria pe care mi-a dăruit-o Sora.»

Sora nu-l mai găsi pe nănaşul ei la bancă, ci în locuinţa lui, în prânzitor. Când intră, el tocmai îşi lega la gât şervetul alb şi mare, fără de care nu se aşeza la masă.

— Bună-ziua, naşule. Am venit să mă feliciţi, zise fata, cu ochii strălucitori, cu obrajii aprinşi încă de bucuria succesului.

— Să te felicit?! Dar ce, e ziua ta? N-oi fi uitat!

— N-ai uitat, şi totuşi e ziua mea! zise Sora, agăţându-i-se de braţ.

— Am reuşit cu bine la bacalaureat, naşule dragă.

Bătrânul, un om de vreo şaizeci de ani, cu mustaţa jură, rătezată scurt, cu oleacă de bărbuţă ascuţită, cu ochi căprii, cufundaţi puţin subt fruntea înaltă, continuată cu o chelie lucitoare, bine legat, voinic încă, îşi duse un deget la frunte.

— Uite, frate, aşa este! Am uitat! Aşadar ai trecut prin proba de foc? Dar nu-i mai zice bacalaureat! E un cuvânt străin. Spune-i româneşte: examen de maturitate, cum îi ziceam înainte de unire.

— Acum toată lumea-i spune bacalaureat, iar eu, astăzi, sunt bacalaureată. Cum mi-ai zice după terminarea celuilalt examen, naşule?

— Câtă vreme pregăteai examenul erai maturizantă, acum eşti mătură. E un termen care are o semnificaţie. Toată lumea ştie ce este un om matur, adică un om cu mintea deplin dezvoltata, în vreme ce cuvântul bacalaureat ce semnificaţie are?

— Şăzicem că-s mătură – râse Sora –, n-am nimic împotrivă, ba chiar mi-ar şi plăcea să fie aşa.

Intră şi naşa, aducând castronul cu supă. O felicită cu căldură şi ea, sărutând-o pe amândoi obrajii.

— Ce-ar fi să rămâi cu noi la masă? zise naşa.

— Vai de mine! Mulţămesc, dar nu se poate. Mă aşteaptă acasă.

— Trimitem noi servitoarea, să le spună.

— Nu! Mulţămesc! S-ar supăra cu toţii. Doar e praznic azi la noi! Am şi plecat, că-i târziu!

— Numa [o clipă, Soro! zise bătrânul, trecând într-o cameră vecină, cu şervetul alb pe piept.

— Draga mea, ne-ai făcut o mare bucurie. Să ştii că suntem mândri cu o asămenea fină. Îmi închipui cât de

mult se bucura părinţii şi fraţii tăi.

— O! Pe ei nici nu i-am văzut încă, şi trăbă că s-au întors de la şcoală.

Directorul «Fortunei» reveni, în mină cu un plic pe care e; LI; Pant can-ca Î, °râvna-Casă de credit economii. Societate pe acţiuni». Plicul era cam umflat.

meT-6 a f-m° –.zis (; el – te felicit încă o dată şi te rog să primeşti un mic dar din partea noastră pentru examenul tău de maturitate Vai de mine! De ce te fereşti?! Aşa se cade! Când vei fi şi tu naşă, vei proceda la fel bora se codea încă, nelămurită.

— Ia plicul, draga mea, şi să-l foloseşti după bunul tău plac, zise naşa, o femeie mărunţică, mai purtată de vreme decât naşul, adusa puţin de spate, începând să pună supa în cele două farfurii.

Sora mulţumi, luă plicul şi ieşi.

În drum spre casă, grăbi iar paşii. Oare n-a întârziat prea mulţi Dar, trecând pe lângă oficiul poştal, un gând o ţintui deodată locului: «Ar trebui să-i dau o telegramă lui Valentin. Dar oare se cuvine să-i telegrafiez? – se întrebă.

— Ba bine că nu! – îşi răspunse pe loc. – De câte ori nu m-a năcăjit espunându-mi că voi cădea la bacalaureat! Că o fată care râde mereu şi care închide manualul îndată după ce I-a deschis nu poate trece un examen atât de greu. Bineînţales că trăbă să-i telegrafiez, ca să mă răzbun pentru toate răutăţile lui!» hotărî Sora. intră în oficiul poştal, ceru o blachetă, îşi scoase stiloul din buzunarul bluzei, dar se opri dintr-odată: «Cum să-l anunţ, şi unde? Că nu-i ştiu adresa!» îşi zise ea, descumpănită. Apoi, deodată, se hotărî şi scrise: «Bacalaureată!». Semnă: «Sora Preda» şi o adresă la Facultatea de Medicină; puse numele oraşului dedesubt, plăti telegrama, luă recipisa şi ieşi.

Nu ştia cât e ceasul. Din locul în care era, nu se vedea orologiul din turnul bisericii calvine. Grăbi pasul spre casă. «Va trebui să-mi cumpăr un ceas! – îşi zise Sora.

— De când îmi tot doresc unul!» Pipăi plicul şi se însufleţi: era gros, înfoiat. «Îmi voi cumpăra un ceas din

darul nănaşului. Sper să-mi ajungă banii. Îmi voi lua unul ieftin, dar solid.»

Când ajunse dinaintea casei lor, văzu că încă ţine în mână, lângă plic, recipisa de la poştă. O rupse repede bucăţele şi aruncă hârtioarele pe trotuar, roşindu-se la gândul că ar trebui să le spună părinţilor ei că i-a trimis o telegramă lui Valentin… Oare a făcut bine ce-a făcut? Era un act de fată *matură*, cum spunea naşul său, ori o copilărie? N-ar fi putut să aştepte ca Valentin să afle rezultatul din ziare, de vreme ce în fiecare an se publica numele celor reuşiţi la bacalaureat? Nu, n-ar fi făcut bine! Parcă Valentin avea vreme acuma, în toiul examenelor de sfârşit de an, să citească toate ştirile din gazete!

Cei doi fraţi o aşteptau în prag, şi, când o văzură, năvăliră asupra ei.

— Bravo, Sora, felicitările mele! îi zise Iuliu, îmbrăţişând-o.

Virgil, cel mic, se uita la ea cu sfială, neştiind ce să-i spună. I se părea că Sora crescuse, că era cu mult mai mare decât dimineaţă, dar ochii lui râdeau înlăcrămaţi. Ea îl sărută şi pe el.

— Veniţi odată la masă, că se răceşte supa! le strigă din prânzitor mamă-sa.

Porniră, alergând, toţi trei.

Se aşezară îndată la masă, fiecare la locul lui. Sora puse plicul lângă tacâmul ei, pe şervet. Începură să mănânce în tăcere. Erau toţi flămânzi. Un răstimp nu se auzi decât ţăcănitul lingurilor în farfurii.

— Ce făcea naşul? Erau la masa, nu? întrebă, după o vreme, tatăl.

— Nu, dar se pregăteau să şadă la masă. S-au bucurat foarte mult că le-am adus vestea buna, şi m-au felicitat răspunse Sora, cu bucurie în glas.

— Da, ţin amândoi la tine. Sâni oameni vrednici.

Ochii Surorii căzură pe plic. Tresări şi zise:

— Uite ce mi-a dat naşul, tată.

— Da, un plic. L-am văzut de cum ai intrat. Dumnealui ţi l-a dat?

— Dumnealui. N-am voit să-l iau, dar s-ar fi supărat.

— De ce n-ai vrut să-l iai?

— Mi se pare că sunt bani în el.

Avocatul zâmbi.

— Se-nţelege că-s bani! Altceva ce să fie?!

— A spus că-i un dar al dumisale pentru că am trecut cu bine examenul de maturitate.

— De maturitate?! se miră Iuliu.

— Aşa-i spune dumnealui bacalaureatului.

— Aşa se zicea înainte de unire, zise avocatul.

— Şi a spus că eu acum sunt mătura, adăugă Sora zâmbind.

— Cum mătură? râse Virgil, arătându-şi dinţii albi şi mărunţi.

— Vai de mine, Virgile! înveţi latina şi nu ştii ce-nsamnă *maturm*, *matura*, *maturum*?! se scandaliză Iuliu.

— Cum să ştie, frate?! Că doar e de-abia în clasa întâia! îi luă apărarea taică-său.

— Mătur însămnează, dragul meu, om mare, ajuns la deplina dezvoltare. Cum ar fi un măr ajuns la coacere, pe care-l poţi culege. Măr mătur, om mătur, fată matură. Înainte de unire aşa-i spuneau examenului ăsta, de absolvire a liceului. Şi pe certificat se scria: *Testimoniu de maturitate*. Pe-atunci se foloseau mai mult termenii latineşti, acum se folosesc mai mult cei franţuzeşti. Şi nu sunt nici mai frumoşi, nici mai româneşti.

Sora luă plicul şi-l întinse tatălui ei.

— Te rog să-l păstrezi dumneata, până mă voi hotărî ce să-mi cumpăr. M-am gândit să-mi iau un ceasbrăţară. Mai toate fetele au.

Virgil bătu din palme şi zise:

— Am văzut eu unul frumos, la Braunfeld. Să nu-ţi cumperi până nu ţi-l voi arăta pe-acela.

Avocatul luă plicul şi-l privi pe o parte şi pe cealaltă. Plicul era lipit.

„— Bine, dar în chestie de bani trăbă să ţii o socoteală exactă. Câţi sunt?

— Nu ştiu! răspunse Sora, curioasă acum să ştie, deşi

mai înainte nu fusese.

— Păi, dacă vreai să-ţi cumperi ceva din ei, trăbă să ştii câţi ai. Altfel, poţi să-ţi faci cine ştie ce planuri mari» şi pe urmă să te trezeşti că nu ţi le poţi realiza. Să nu desfac plicul?» a

— Ba da! Acuma vreau să ştiu şi eu câţi bani sunt în plic – zise Sora surâzând.

— Nu de altceva, dar să nu am deziluzii…

Tocmai atunci intră Ana, aducând al doilea fel de mâncare: o tocăniţă de pui cu mămăliguţă, care-i plăcea Surorii.

— Ce-i cu plicul acela? – întrebă ea.

— Ce, v-a şi dat certificatul?!

— Nu, e un dar de la nănaşu-său, răspunse tatăl, dezlipind cu grijă plicul.

Ochii tuturor a erau aţintiţi asupra minilor lui.

Avocatul desfăcu plicul şi începu să scoată din el, tacticos, tot câte unul, biletele de o mie de lei. Toată lumea număra în gând.

— Zece! strigă Virgil, când nu mai rămase nimic în plic.

— Zece! repetară cu toţii.

— De data asta naşul s-a întrecut pe sine însuşi! zise tatăl.

— Oameni de inimă! adăugă Ana.

Sora era mişcată.

— Parcă sunt chiar prea mulţi – zise ea.

— Eu mă gândeam să fie vreo trei-patru mii…

— Multul şi puţinul sunt totdeauna noţiuni relative, draga mea – spuse avocatul.

— Când ai un milion, o mie-i nimic, dar când ai numai zece mii, o mie-i mult.

— Naşul are avere în valoare de un milion?! întrebă, uimit, Iuliu.

— Am vorbit aşa, în general, nu despre el. El poate că are şi mai mult de un milion. Vorba e că, din câţi au o avere mare ca a lui, doar unul dintr-o sută face un asămenea gest. Să trăiască! sfârşi el, punând biletele

înapoi în plic.

— Acum poţi să-ţi cumperi ceasul acela de la Braunfeld, Soro – zise Virgil.

— Să nu cumva să mergi fără mine! Eu mă pricep la ceasuri, le cunosc după bătaie.

— Auzi colo! Nu ştiam că ai această virtute – zise mamă-sa.

— Doar n-ai avut niciodată ceas!

— Eu n-am, dar au câţiva colegi de-ai mei, şi le aud cum ţăcane. De altfel, mă cunoaşte Braunfeld. Intra câteodată în atelierul lui, mă uit şi ascult. El m-a chemat întâia oară.

— Te va fi văzut proptit în vitrină – zise Ittliu, luându-l peste picior.

— Se vede că de-aceea întârzii uneori, de-ajungi după mine acasă.

— Ei, n-ai mai zice nimic dac-ai auzi ce larmă măruntă e în atelierul lui.

— Bine, Virgile, o să merg cu tine să alegem ceasul, dacă aşa ţi-i voia.

Iuliu, la un semn al tatălui său, umplu păhărelele cu vin.

— În sănătatea Surorii! – zise avocatul, ridicând paharul.

— Să treacă din izbândă în izbândă! La mulţi ani! bora ciocni cu toţi, sărutând mâna părinţilor. Se gândi că reautăiuid săratura» * k Ura”.

manâă fd-ZI*™ * ŞI tOltă inima’ drasă

— Să mulţămim cu toţii lui Dumnezeu, că ne-a dat sănătate şi putere de muncă, zise mama. ca ne a dat să

— Şi să le dorim lui Iuliu şi lui Virgil să urmeze exemplul Surorii.

Ochii lui Virgil scăpărară. Ce n-ar fi dat el să fie acum în locul Surorii! Şi-ar fi cumpărat nu numai un ceas de mână, ci şi unul de părete! Ştia el unul la Braunfeld, care, când bătea, avea nişte rezonanţe dulci şi melodioase, de nu-ţi mai trebuia alta muzică.

— Şi acum, un păhar de vin în sănătatea naşului şi a

naşei, zice avocatul.

Închinară şi urară. Iuliu sorbi şi cel de-al doilea pahar până la fund, dar Virgil, doar ce atinse vinul cu buzele, că şi puse paharul pe masă. Se ameţise puţin din primul pahar.

— Şi acum, haide, fata mea, şi ne spune cum s-a desfăşurat examenul, zise avocatul.

Ana aduse prăjiturile la masă: nişte cornuleţe cu nuci, după care se-nebunea Sora. Se bucură şi Virgil, că putea întinge cu cornuleţu Mn vin şi că astfel va birui, încet-încet, băutura, de care-i părea rău s-o lase-n pahar.

Sora începu să povestească de la momentul intrării comisiei în sală. Ştia, din ce se publicase în ziare, că în comisie nu era niciun profesor şi nicio profesoară din oraşul lor, că nu cunoştea pe nimeni şi că nu o cunoştea nimeni.

— Totuşi, nu mi-am închipuit că vor fi chiar atât de străini! Am îngheţat cu toate de frică. Ştiţi, parcă ar fi fost nişte personaje din lună, nu de pe pământ. Când am văzut comisia pe catedră, odată mi s-a strâns inima ca un ghem şi mi s-a golit capul. Dar ştii cum, mamă? Eram sigură că am uitat într-o clipă, totul. Şi asta numai pentru că cei din comisie erau atât de străini.

— De, mari psihologi nu pot fi cei ce alcătuiesc comisiile. Pe vremea mea – continuă Vasile Preda –, numai preşedintele comisiei era străin, însuşi inspectorul guvernial al circumscripţiei şcolare. Membrii ei erau profesori de la liceul la care urmaşeşi.

— Ei, să fi fost şi la noi aşa, nu mi-ar fi fost teamă de nimic!

— Dar ai fi ştiut mai mult? Ai fi răspuns mai bine?

— Asta nu, căci, după ce am început să răspund, nu mai mi-a fost frică şi mi-a venit în minte tot ce am învăţat, şi mai ales tot ce am repetat în cele două săptămâni din urmă.

— E firesc! Nu te poate face profesorul tău, chiar dacă ar examina el, să ştii mai mult decât ai în cap. Totuşi e mare lucru să fie prezent. Eşti obişnuit cu el, nu ţi-e

frică, după cum spui şi tu, eşti obişnuit cu felul lui de a plune întrebările.

— Asta da – se repezi Sora. – îţi treabă o vreme până te obişnuieşti cu felul cum formulează întrebările fiecare membru din comisie. Uneori trec minutele care-ţi sunt acordate ca să-ţi pregăteşti răspunsul, şi tu nici n-ai ajuns să pricepi întrebarea. Cea mai bună elevă din clasă n-a putut răspunde la trei întrebări, numai pentru că fuseseră formulate altfel decât le formula profesoara noastră. Dacă n-ar fi intervenit preşedintele, care a pus altfel întrebările, n-ar fi ştiut ce să răspundă. Cu două probleme mi s-a întâmplat şi mie la fel.

— Ei, vezi! E logic să răspunzi mai repede când ţi se pune întrebarea în forma cunoscută. Scopul examenului este să se constate, în comisie, ce ştie elevul. Însă înaltele foruri didactice sunt suspicioase. Cred că profesorul cunoscut poate favoriza pe un elev şi poate nedreptăţi pe un altul. De-aceea adună în comisii profesori şi profesoare din toate unghiurile ţării. După mine, ăsta e un vot de blam pentru fiecare şcoală secundară, pentru corpul didactic respectiv şi pentru elevii care sunt supuşi examenului, sfârşi Vasile Preda, adresându-se soţiei sale.

— Eu, drept să-ţi spun, nici nu cred că ar fi nevoie de-atâtea examene, mai ales când e vorba de fete, răspunse Ana.

— Ei, deci comisia te-a cam băgat în răcori… Şi pe urmă? o întrebă pe Sora taică-său.

— Nu numai pe mine, pe toate! D-apoi şi erau câteva mutre în comisie care nu prevesteau nimic bine, pe lângă faptul că erau străine şi nu ştiau ce preţuim fiecare. Erau câteva profesoare încruntate şi acre, care parcă numai atâta aşteptau: să te prindă că nu ştii ceva, sau cu vreo greşeală.

Sora începu să povestească pe-ndelete, cu de-amănuntul, ce a întrebat-o la fiecare obiect şi ce a răspuns. De la o vreme se înnerbinta şi îşi spunea răspunsurile pe larg, de parc-ar fi fost în faţa comisiei. Iuliu o asculta cu tot mai mult interes şi chiar cu oarecare respect. El socotise

că într-un liceu comercial şi încă într-unul de fete, nu se învaţă cine ştie ce TJR liceul, lui era superior, şi acum constata cu surprindere cât de multe cunoştinţe avea Sora, unele de care auzea prima dată. Chiar la materia obiectelor comune pentru amândouă şcolile, erau o mulţime de lucruri pe care nu le cunoştea. E adevărat că se consola cu gândul că e de-abia în clasa a şasea, dar, totuşi, el învăţa la un liceu de cultura generală... Frateje mai mic, Virgil, o asculta plin de admiraţie, între timp, dăduse gât i trei cornuleţe cu nuci şi se năcăjea să bea, cu al patrulea, şi vinul care mai rămăsese; jfe fundul paharului.

Vasile Preda o urmărise cu atenţie pe Sora şi era mulţumit de felul cum răspunsese. Îşi aduse aminte de examenul lui de maturitate şi îşi zicea că fata lui nu-l face de ruşine. Dar când Sora ajunse la obiectele de specialitate, la contabilitate, la diferitele feluri de asociaţii pe acţiuni, la încheieri, la bilanţuri de fine de an şi semestriale, nu o mii putu urmări. Erau lucruri despre care el nu avea decât o idee vagă, cunoscându-le numai din unghiul de vedere al juristului.

— Habar n-am avut, Soro, cât de mult s-au complicat lucrurile în contabilitate, zise el în sfârşit.

— Dar n-ai văzut cât de mult a buchisit în anii din urmă, şi mai ales acum, înainte de examen?! Sărăcuţa de ea! Mi-era şi milă de dânsa... – zise mamă-sa, mângâind uşor părul blond, mătăsos, al Surorii.

— Acum, bine că s-a isprăvit! Bine că mai poate răsufla şi ea! Mie mi se pare că toate examenele astea sunt o adevărată tortură pentru fetele din ziua de azi!

Ana nu avusese de gând s-o lase pe fiică-sa să urmeze toate clasele liceului. Las că la-nceput nici nu era liceu, ci un gimnaziu, pe care însă rivalitatea dintre două partide îl ridicase, în numai trei ani, la rangul de liceu cu opt clase.

Cum şcoala era îi îndemână, Sora a tot trecut dintr-o clasă într-alta, până a ajuns la bacalaureat. De altfel, aşa făcuseră mai toate fetele cu care Sora intrase în clasa întâi ¿1 fostului gimnaziu. Uneori începea vorba cu Vasile

despre ce se va-ntâmpla mai târziu, după ce Sora va termina liceul comercial, dar răspunsul bărbatului era invariabil acelaşi: «Vom vedea atunci. Ceea ce vor face celelalte va face şi Sora.»

Nici în preajma examenului şi nici acum, după ce-l dăduse, Vasile Preda nu-şi pusese problema viitorului fetei. Şi nici Ana. El era mândru de reuşita fiică-sii, iar ea era satisfăcută că Sora scăpase în fine de o corvoadă nepotrivită unei fete.

Copiii erau toţi trei în grădină când sosiră nănaşul Sava Scurtu, directorul băncii «Fortuna»? i nănaşa Maria. Dintr-un, buzunar larg al pardesiului, el scoase o butelie de vin, cu dopul mucegăit, iar dintr-al doilea, o suclă cu sirop.

— Trăbă să vină fina, să închinăm în cinstea ei din vinul ăsta. E din 1910! A fost atunci un must care avea peste douăzeci de grade.

— Doamne, naşule, de ce v-aţi mai deranjat! Doar l-aţi făcut un cadou princiar, zise Ana.

Bătrânul zâmbi.

— Nu ştiu dacă acela a fost princiar, dar ştiu că vinul acesta e împărătesc!

Sora veni în grabă, cu cei doi mânji după ea, şi gustară cu toţii din vin.

— Are gust de miere şi de nucă, zise Sora.

— Nu e rău spus! Să mănânci nuci cu miere şi să bei vin de ăsta, te scoală din morţi.

— De câţi ani e, naşule? întrebă Iuliu, mişcat de bunătatea vinului, pipăindu-şi cu limba cerul gurii.

— Cu patru ani mai bătrân ca tine, băiete!

Copiii şi cele două femei luară sticla cu sirop de zmeură, un sifon mare, pahare de apă şi un tirbuşon, şi se duseră în grădină, la masa de subt nucul cel bătrân. Era o după-amiază caldă şi senină, de sfârşit de iunie.

Virgil ţinu să destupe el sticla cu sirop, dar dopul ieri lung, pecetluit cu smoală, şi rupse o parte, fără a-l putea scoate. Trebui să i-l dea lui Iuliu, care era meşter în destuparea sticlelor cu bulion, înfundate de asemenea cu dopuri lungi şi pecetluite cu smoală.

Totuşi, după ce Ana turnă, din lichidul greu şi aromat, în pahare, îl lăsă pe Virgil să toarne sifonul, căci ştia că e una din plăcerile lui. Când era mai mic, mamă-sa trebuia să ascundă sifoanele, pentru că Virgil lua pe furiş câte unul, şi, pitindu-se cine ştie pe unde, îl golea. Îi plăcea cum împroaşcă şi cum urcă globurelele de sticlă – aşa credea el – prin ţeavă. Apoi tiptil, ducea sifonul la loc, şi, dacă mai erau altele, lua încă unul şi repeta experienţa.

Cei doi bărbaţi, tot gustând şi bucurându-se de bunătatea vinului, fura luaţi de amintirile trecutului, de examenele lor de maturitate, de greutăţile pe care le-au biruit şi care, acum în survenire, parcă aveau o aromă dulce, ca şi vinul din care sorbeau. Hei! Aroma tinereţii!

ra° diferenţă de cincisprezece ani între ei. Avocatul Vasile Preda avea patruzeci şi cinci, directorul împlinise în iarna şaizeci. Deşi se cunoşteau de mult şi erau prieteni, nu se adresau unul altuia decât cu «dumneata». Intimitatea traiului în acelaşi oraş şi apoi a rudeniei spirituale prin botezul celor trei copii nu-i ispitise niciodată să-şi zică «tu». Deosebirea de vârstă nu era însă un motiv să nu-şi poată evoca acum amintirile, aproape aceleaşi, căci, trei-patru decenii înainte de unire, toţi tinerii români care, după liceu, treceau la universitate, bătuseră cam acelaşi drum.

Sava Scurtu începuse să studieze dreptul, dar, după trei ani, părăsise facultatea şi se înscrisese la o academie comercială din Germania. Iaspiraţia îi venise de la un unchi, om cu bună situaţie materială, care era principalul acţionar al unei însemnate bănci din Transilvania şi preşedintele consiliului ei de administraţie. Unchiul intenţiona să-şi aducă nepotul în banca aceea, şi, după doi-trei ani, să-l căpătuiască, făcându-l director în locul fostului director, ieşit la pensie. Planul nu-i reuşise. Fusese ales director altcineva, şi atunci unchiul, supărat, îşi vânduse acţiunile şi, asociindu-se cu alţi trei-patru oameni cu stare, întemeiase, în oraşul lui de baştină, banca «Fortuna», unde Sava Scurtu fusese ales, de la fondare, director. Unchiul său, neavând copii, îi lăsase lui moştenire

întreaga avere.

Sava Scurtu nu înşelase nădejdile unchiului său. S-a dovedit, din primii ani ai funcţionării băncii, un om priceput, plin de iniţiativă, stăruitor, calculat în toate şi cruţător. «Fortuna» ajunsese, în scurtă vreme, una dintre cele mai solide bănci româneşti, de mânaa două în ceea ce privea capitalul societar, dar a cărei rază de activitatedepăşeagraniţele judeţului în care activa.

— Ţăranii ajunseseră să aibă o mare încredere în ea. Nu lua dobânzi prea mari, nu-i punpa datornicului funia în grumaji, scoţându-i averea la licitaţie, decât în cazuri extreme, când toate încercările de a-l salva pe debitor se dovedeau până la urmă zadarnice.

În jurul ei se înfiripase, în oraş, un nucleu de viaţa românească, socială şi culturală. Banca plătea chiria unei cazine româneşti, unde începură să se adune membru societăţii româneşti: câţiva avocaţi, doi medici, protopopul şi parohul şi câţiva comercianţi de curând stabiliţi în localitate; O parte însemnată din suburbii erau locuite deţărani români, agricultori cu toţii, iar jurul întreg, ca şi întreg judeţul, cu excepţia câtorva sate de colonişti maghiari, aduşi în partea locului în a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea.

În consiliul de administraţie al băncii, în comisia de cenzori, erau intelectuali din localitate. Doi contabili şi un casier formau personalul băncii, pe lângă director, j: are era mereu de faţă şi supraveghea totul, stătea de vorbă cu clienţii, le dădea îndrumări, îi certa sau îi încuraja, după cum era cazul.

De cinci ani, Vasile Preda era avocatul Lăncii «Fortuna», înainte fusese membru în consiliul de administraţie.

Fecior de preot dintr-o comună vecină, el îşi deschisese biroul avocaţial pe la 1910. Ceilalţi avocaţi, mai vechi decât e! nu erau din partea locului, şi deci lui i se adresau cei mai mulţi clienţi, ţărani din satele vecine, unde era cunoscut mai ales ca «ficiorul părintelui Preda», preot harnic şi înflăcărat luptător naţional, care înfundase într-

un rând temniţa, pe vremea când se pregătea *Memorandumul*, încă înainte de proces. În scurtă vreme sătenii din jur îl apreciaseră şi ca avocat, şi, în cei patru ani care trecuseră până la izbucnirea războiului, reuşise, cu ce câştiga el şi cu zestrea nevestei, să cumpere casa în caic locuiau şi acum. Pentru reparaţiile necesare, luase un împrumut de la «Fortuna». Casa era bună, solidă, cu cinci camere şi grădină mare. Directorul, cire-l luase oarecum sub protecţia sa de îndată ce se stabilise în oraş – cum făcea de altfel şi cu alţi liber-profesionişti şi negustori –, îi dăduse împrumutul bucuros şi-i înlesnise restituirea anuală din onorariul pe care îl primea ca membru în consiliul de administraţie. Dar, în al doilea an, Vasile Preda avusese un proces mare, pe care îl câştigase, şi restituise tot împrumutul deodată. Prin gestul acesta el crescuse în consideraţia lui Sava Scurtu.

Doicopii, Sora şi Iuliu, i se născuseră înainte de izbucnirea războiului. Băiatul avea numai două luni când avocatul – sublocotenent de rezervă – primise ordinul de mobilizare. Directorul «Fortunei» era naşul amânduror copiilor, cum era, de altfel, al multor copii de intelectuali din oraş, şi Vasile Preda plecase oarecum liniştit pe front, ştiindu-şi soţia şi copiii subt ocrotirea unui om dintr-o bucată, ca directorul «Fortunei». Adevărat că-i trăiau încă socrii şi părinţii, dar nu credea că-i bine să i se mute familia la unii din ei şi să-şi lase casa pustie. Pe de altă parte, mai avea şi bani lichizi, depozitaţi la bancă, şi era sigur că şi părinţii şi socrii vor avea grijă să le trimită celor rămaşi acasă provizii şi ajutoare.

Copilul al treilea, Virgil, se născuse după război. Nănaşii aşteptaseră să mai vină şi alţii, dar nu mai veniseră. Cum ei nu aveau copii, le făcea mare plăcere să se vadă înconjuraţi de fini mărunţei.

Ca nişte adevăraţi pricepători într-ale vinului de soi, cei doi bărbaţi sorbeau numai câte-oleacă din păhărele, amestecând aroma băuturii cu miresmele amintirilor mai vechi şi mai noi, de dinainte şi de după unire.

— De, nu putem să ne plângem de nimic şi am greşi

înaintea lui Dumnezeu dacă nu i-am mulţămi că ne-a ajutat să ajungem a trăi în ţara noastră. Totuşi, înainte vreme, parcă era viaţa mai aşezată, mai serioasă, mai gravă chiar – zise directorul.

— Când mă gândesc la cele două decenii de existenţă a băncii, înainte de unire, la începetineala şi greutatea cu care se înfiripa, în oraşul acesta, un sâmbure de societate intelectuală românească, şi la uşurinţa cu care sporeşte acum, parcă prefer greutăţile de-atunci. Nu ştiu cum, dar parcă aveam senzaţia că se clădeşte un edificiu solid, cărămidă de cărămidă, cu multă risipă de energie, dar şi cu un temei de stabilitate. Omul, în fiecare sară, avea satisfacţia că a mai biruit o greutate. Era mai mult elan de viaţă, mai multă bucurie sinceră pentru o izbândă care, în sfârşit, nu era cine ştie ce lucru mare, dar era o izbândă.

— Aveţi dreptate. Am avut şi am şi eu de multe ori sentimentul acesta.

— Avea omul, parcă, şi mai multă siguranţă, cum sentâmplă totdeauna când te razimi pe munca ta, pe produsul ei, oricât de mic. Şi ceea ce mi se pare mai important este că aveam sentimentul că o armonie şi o solidaritate socială nu exista decât atâta vreme cât membrii acelei societăţi se razimă şi profită numai din munca proprie. Îţi aduci aminte ce frăţie era în mica noastră societate de mai înainte?

— Cum să nu mi-aduc aminte?! Da, într-adevăr! Nu era pizma de-acum, nu era neliniştea asta înfrigurată. Cine se gândea atunci ca unul să sape groapa altuia! Eu dormeam foarte liniştit când un coleg câştiga un proces mai însămnat. Azi, dacă unul ajunge într-o slujbă mai bine plătită decât altul, la o situaţie socială mai înaltă, încep numaidecât să umble bârfelile şi să roadă invidia. S-a schimbat lumea, naşule dragă!

— Asta vine, după părerea mea, numai din împrejurarea că azi unii ajung la rezultate, la situaţii, la slujbe bine plătite, fără meritul unei munci, al unei activităţi corespunzătoare. Am mai vorbit noi despre aceste lucruri! Când o recunoaştere, o ridicare în grad ar

veni la capătul unei munci de toţi cunoscută şi apreciată, nime n-ar mai critica, n-ar mai pizmui, pentru că n-ar cuteza. De aceea, cum am mai spus şi altă dată, socot că aşezarea meritului politic de partid, a meritului electoral în primul rând, în locul meritului muncii, a fost cel mai rău început pentru clasa noastră intelectuală, suprapusă, cum i se mai zice. Armonie şi solidaritate nu poate fi unde nu-i dreptate.

— Mi se pare, domnule director, că puţină lume vede acest început greşit, cum îl numeşti dumneata, pe temeiuri atât de adânci. Hm! Nici eu nu m-am prea gândit că lipsa dreptăţii stă la baza învrăjbirilor de azi din societate.

— Eu am crezut întotdeauna că a fi om politic nu însărcinează a nu mai lucra, a nu mai produce decât vorbe, a nu mai realiza decât biruinţe electorale. În sfârşit, lucrul politic nu-i o muncă. E cel mult o datorie pe care trăbă sa ţi-o împlineşti faţă de neamul tău odată cu munca pe care o săvârşeşti. Înainte de unire, fiecare om care făcea politică naţională, avea şi o meserie, trăia din munca lui. Munca în folosul! politicii era pe deasupra. Eu, şi dumneata, şi doctorul Grecu, şi alţii de la noi, am participat şi atunci la alegeri, am ţinut vorbiri la adunări, ba, prin bancă, eu am ajutat adeseori la susţinerea unor cheltuieli. Dar fiecare continuam să ne vedem de meseria noastră. Nu consideram activitatea politică drept o muncă propriu-zisă, pentru că nici nu este, ci ca un sprijin dat luptei naţionale. Nu aşteptam – cum noi, câţiva, nu aşxeptăm nici acum – răsplată după o astfel de datorie împlinită, pentru ca o astfel de datorie nu se răsplăteşte. E un mare rău că s-a ajuns ca din împlinirea acestei datorii oamenisă-şi facă un merit şi să primească răsplată. E o adevărată nenorocire. Lumea simte că asta nu-i muncă, nu-i un merit, că nu-i dreptate să fie răsplătită. De-aici pizma, ura, stricarea armoniei şi a solidarităţii, de-aici demoralizarea oamenilor de bine, a celor harnici. Pentru că adânc în conştiinţa hecarui om trăieşte convingerea justă că numai munca adevărata, recunoscută de toţi, a fiecăruia în meseria lui, are dreptul să fie răsplătită.

Sorbiră din vinul auriu şi-nmiresmat. Directorul îşi aprinse o ţigară de foi, dar îndată voi să o şi stingă.

„7 uitucă în casa voastră nu fumează nimeni, şi că ţigările astea lasă un miros ce se lipeşte de toate mobilele.

— Vai de mine! Nu o stingeţi! Fereştile sunt deschise. Şi-apoi, nu ne jenează!

— Ba da! S-o vezi pe Sora cum strâmbă din nas de câte ori intră în bancă şi crede că nu o văd. De altfel, nici la mine acasă nu fumez ţigări de foi, ci numai la bancă. Nici nevastă-mea nu le agreează.

— Sunt toate fereştile deschise! Vă rog, fumaţi liniştit!

— Bine, dar să iei vina asupra dumitale.

Adevărul e că n-ar fi stins-o. Lângă un pahar de vin ca acesta, o ţigară de foi era, pentru el, un deliciu.

— Alte vremuri, alţi oameni! Eu cred că schimbarea spre rău vine şi din posibilităţile de existenţă, care astăzi sunt altele decât odinioară. Şi ele îi influenţează pe oameni. Posibilităţile de trai fără o muncă productivă, deci fără o muncă grea, încordată. Omul, dragul meu, e făcut să tragă în jug, nu să zburde ca mânzul pe lângă căruţă. Îndatăce nu mai munceşte întins şi trăieşte din expediente, se strică, se corupe. Pentru că, după convingerea mea, omul rămâne sănătos din punct de vedere moral numai atâta vreme cât îşi încordează toate puterile în lupta pentru existenţă. Numai aşa iasă la suprafaţă şi activează ceea ce este bun în noi, altfel ne năpădesc buruienile firii omeneşti.

Urmă un răstimp de tăcere. Cei doi prieteni fură luaţi de gânduri. La un moment dat, avocatul oftă uşor.

— Cred că aveţi întru totul dreptate, naşule. Dar se pune o problemă nouă – nouă în discuţie, pentru că pentru mine nu e nouă deloc. Recunosc şi simt că numai munca, activitatea producătoare de valori materiale sau spirituale este temeiul unei vieţi sănătoase şi al unei existenţe cinstite. Dar ce se întâmplă când omul nu are ce munci în meseria lui, pentru care s-a pregătit, pentru care are vocaţie, la care se pricepe? De trăit trăbă să trăiască,

familia trăbă să şi-o susţină.

— Vorbeşti de criza asta care bântuie în cancelariile avocaţiale?

— De ea vorbesc. Oare nu poate constrânge însăşi viaţa, în împrejurările de azi, pe cineva să caute şi alte mijloace de existenţă decât munca în meseria lui? Să primească, de pildă „un post pe care i-l oferă politica?

— Asta e marea imoralitate ce urmează din aşezarea qneritului politic înaintea meritului muncii şi al producţiei. Căci e un sămn de gravă decădere morală pentru un stat atunci când cetăţenii lui, fiecare din ei, nu mai pot trăi de pe urma muncii lor, a profesiunii fiecăruia. Cum să nu fie birourile voastre pustii, dacă azi fiecare agent politic umbră cu buzunarele pline de petiţii şi de cereri, pe care le duce să le rezolve direct la ministere, prin intervenţiile unui grangur mai mare „politic, din partid? Cum să mai aveţi voi, avocaţii, câştig ca lumea, când onorariile pentru diferitele pricini pe care le au oamenii merg în buzunarele acestor agenţi? Cum să curgă procesele, dacă o cauză înaintată de noi la judecătorii şi tribunale se rezolvă mai răpede printr-o intervenţie politică „lie şi împotriva legii? Tot răul vine din ce am spus. Alte considerente, şi nu meritele muncii, stau la baza aprecierilor <. i-a răsplătirilor. Clientul se satură, aşteptând cu anii rezultatul cauzei introduse de noi, şi, dacă poate – şi totul se poate cu bani şi relaţii –, se ajută pe căi lăturalnice. Dar procedeul acesta dezorganizează întreaga viaţă publică.

— Aşa va fi, dar noi, ăştia care credem în principiul muncii şi al procedeelor corecte şi legale, ce vom face? Trăbă să ne apucăm de altă meserie, ori, între lupi fiind, să începem a urla ca lupii?

Directorul îl privi foarte atent. Mai vorbiseră ei şi altă dată de problemele acestea, însă parcă niciodată Vasile Preda nu i se păruse atât de îngrijorat ca acum.

— Nici azi nu mi-a călcat în birou suflet de om, adaose ci năcăjit.

— Poate nici ieri, nici alaltăieri, şi totuşi nu te-am văzut până acum aşa de întunecat. Şi tocmai când gustăm

un astfel de vin şi o sărbătorim pe fina Sora.

Avocatul se însenină deodată.

— Aveţi dreptate! într-o zi ta aceasta nu s-ar cădea. Nu e un lucru nou pustiul din birou. Dar, iată, amintirile pe care le-am depănat, dintr-o viaţă mai aşezată şi mai sigură* mi-au răzvrătit sufletul împotriva situaţiei umilitoare de azi. Vorbesc nu numai despre biroul meu. De, la mine tot mai pică, dacă nu de la clienţii proprii, de la cei ai băncii. Mulţămită dumitale, eu tot mă pot răzima pe un venit fix. Dar ceilalţi?

— Păi bine, câţi au mai rămas pe vechiul drum? Doir trei? Ceilalţi, mai ales nou-veniţii, s-au lăsat luaţi de apa, au intrat în politică, au ajuns prefecţi, deputaţi, senatori… Se-nţelege, pe rând, ca la moară, câte-un an doi. Numai fratele Porumb s-a înfipt la putere, prin legăturile pe care le are la Comitetul Agrar din minister. Cât timp vom avea mari proprietari şi reclamaţii în chestiunea reformei agrare, el va fi mereu la putere.

— Da, el a ajuns om mare!

— Dar tot fără muncă productivă, băiete. Se cunosc metodele lui de lucru! Cred că nu le-ai adopta nici dacă ai fi în cea mai mare strâmtorare.

Îl privi pe avocat cu interes.

— Tot îngrijorat îmi pari. S-a întâmplat ceva deosebit?

— Nimic altceva decă, t examenul Surorii.

— Păi bine, ăsta-i un prilej de bucurie, nu de îngrijorare!

— Adevărat! Numai că examenul acesta m-a făcut să mă gândesc prima oară serios la viitorul ei. Mi-a venit în minte că peste doi ani îşi va lua examenul de maturitate şi Iuliu. Cu un cuvânt, că în viitor voi avea cheltuieli tot mai mari „iar biroul nu mişcă şi nici nu sunt sămne să mişte”.

— Aici îţi dau dreptate. Omul cuminte treaba sa se gândească şi la viitor.

— Şcoala fiind în localitate, nici nu bagi de sama cum trece an după an şi cum cresc copiii. Te trezeşti dintr-odată cu ei mari. E adevărat că am sperat mereu că va

trece şi criza asta.

Directorul gustă din vin. Trase un fum din ţigara al cărei scrum rămăsese la capăt solidificat în valurele fine şi dese.

Hm! Nu ştiu dacă va trece curând! Au provocat-o, desigur, nu numai cauzele pe care le-am pomenitei şi situaţia economico-financiară a ţării. Ea însăşi, după părerea mea, e tot o urmare a nepriceperii şi a promovării incompetenţilor în locul celor pricepuţi şi harnici. Nu pot pătrunde decât în parte anomalia de la noi. Adevărul e că banii au ajuns scumpi, deşi valoarea lor creşte mereu. După cum ştii, ţăranii-au ajuns iar datori până-n gât pe la bănci, care-i împrumută cu dobânzi mari. Noi, cu «Fortuna», am ţinut un drum mijlociu. Decât să dăm împrumuturi cu dobânzi aşa de mari şi să ne pierdem clienţii, am preferat să ne restrângem. Datorii noi nu prea avem. Şi cred că am găsit o soluţie, intrând în exploatarea aceea forestieră. Acuma, ar fi posibil ca ţărami să ajungă iarăşi la bani şi să se termine şi criza avocaţială, cel puţin în parte, dacă sunt adevăratele zvonurile care circulă de-o vreme-ncoace.

— Ce zvonuri? N-am auzit.

— E vorba de un fel de iertare a unei părţi din datoriile agricole contractate în ultimii ani, de o aşa-numită conversiune a lor. Să se reducă, adică, şi datoriile, şi depozitele din bănci. Pentru bănci şi pentru oamenii cruţători va fi o lovitură formidabilă. E tot o anomalie şi asta, bineînţăles, o dovadă a bolii organice de care suferă viaţa politică şi economică a ţării.

— N-am auzit nimic! făcu mirat avocatul.

— Zvonurile nu circulă de prea mult timp. Doar de două-trei zile. Vom vedea ce va mai fi... S-ar putea ca ţăranii să-nceapă iar să aibă bani. S-ar mai putea ca băncile noastre mici, din Ardeal, să fie considerate, cum şi sunt în realitate, nişte bănci poporale, despre care se vorbeşte că n-ar intră în conversiune. Dar, într-o situaţie economică bolnavă, anormală, cum e la noi, te poţi aştepta [a orice. Şi nu pe combinaţiile care se vor face pentru

însănătoşirea unei asamenea situaţii se poate răzâma cineva când e vorba să-şi asigure viitorul lui al familiei sale.

Avocatul Vasile Preda nu prea înţelese ce voia să spună directorul. E adevărat că şi lipsa de bani, scumpetea lor, contribuise la criza birourilor avocaţiale. Multă lume, mai ales ţăranii, amâna procesele pe care ar fi trebuit să le poarte. Aşteptau vremuri mai bune? Dar în cazul că li s-ar şterge o parte din datorii – ceea ce, subt raport juridic, ar avea consecinţe rele incalculabile –, cum oare vor ajunge să aibă bani? N-ar avea decât datorii mai mici. Însănătoşirea vieţii economice este necesară, dar cine ar putea găsi mijloacele cele mai potrivite pentru a ajunge la acest scop? Criza financiară, economicănu e numai la noi, ci în toată lumea. Poate că într-alteţări nu-i aşa de gravă ca la noi, de vreme ce alţii nu caută soluţii pentru a scăpa de ea…

Îngrijorarea lui nu ţinu mult. Parc-ar fi fost numai o undă de melancolie pornită din amintirea vremilor aşezate şi sigure de dinainte de război, pe care o provocaseră ei, cu poveştile lorlângă un pahar de vin bun. Avocatul avea o fire optimistă. Nu se impresiona prea tare de greutăţile vieţii proprii – nici nu fuseseră prea mari până acum –, nici de mizeriile vieţii sociale, de invidiile, urile, rivalităţile ce măcinaseră în bună parte, armonia şi solidaritatea socială. Nu era nepăsător, dar nu-şi făcea sânge rău din cauze ce nu depindeau de puterea lui de a le înlătura. Temeiul optimismului era, şi în firea sa, şi în familia lui, în buna înţelegere cu soţia şi în sănătatea şi purtarea bună a tuturor. Şi, în sfârşit, nici greutăţile materiale nu-l încolţiseră prea tare, din cauza crizei avocaţiale. De cinci ani primea de la bancă un salariu fix, părinţii şi socrii îl aprovizionau cu alimente… De ce s-ar Iasă atras de gânduri negre? Şi apoi, nu-i foloseau la nimic, ci, dimpotrivă, îi slăbeau energia vitală… în sfârşit, va trece ea şi criza asta!

— Vom vedea ce va mai fi, naşule dragă. Deocamdată să ne bucurăm de lumina zilei de azi. De mult n-a mai fost

o zi aşa de frumoasă.

— Da, e o adevărată zi de vară.

Vinul se isprăvise. Avocatul băgă de seamă că buna lui dispoziţie fundamentală, care nu-l lăsa să se-ntunece, fusese stimulată, de astă dată, şi de băutura aceea rară pe care o adusese Sava Scurtu.

— Păcat! zise el, privind butelia.

— Ce păcat?

— Că n-a fost mai mare sticla…

— Dacă mă însoţeşti până acasă, mai putem gusta câte un păhar…

— Nu, mulţămesc! Am spus aşa, pentru bunătatea băuturii. De însoţit vă însoţesc bucuros, se-nţalege. Dar nu o aşteptaţi şi pe naşa?

— Nu, cred că au multe de vorbit. Nu s-au mai întâlnit de o săptămână. Şi acum au şi un subiect nou de vorbă.

— Care?

— Cum care?! Examenul Surorii! Poate se gândesc şi ele la viitor, ca şi dumneata. E firesc, de altfel, într-o asămenea împrejurare. Ce gânduri aveţi cu fata?

— Am spus, naşule dragă, că nu prea ne-am gândit până acum. A trecut aşa de răpede vremea!… A făcut liceul pentru că era aici şi pentru că l-au făcut şi alte fete. Aşa, la răpezeală, nu ştim ce-i de făcut în viitor. Poate să-nveţe mai departe, sau… Nu, nu m-am gândit, nu ştiu ce să spun.

Traversau curtea, vorbind aşa. Directorul se opri şi zise:

— Ce să-nveţe mai departe?

— Ştiu şi eu? Poate Academia Comercială… Cam aşa s-ar potrivi cu liceul comercial, pe care l-a urmat.

Porniră mai departe şi ieşiră în stradă. O vreme merseră în tăcere. Apoi directorul începu să vorbească despre nişte chestiuni ale băncii, pe care trebuia să le cunoască Vasile Preda, ca avocat ce se afla. Erau două mai ales, destul de încurcate: nişte datorii intabulate pe pământuri, încă de pe vremea bunicilor datornicilor de azi, foarte răi platnici. Apoi, deodată, începu să spună că

Nichila, contabilul cel bătrân al băncii, şi-a înaintat de două zile cererea de pensionare.

— Din cauza ochilor?

— Da, vede tot mai rău şi nu-şi poate ierta că mai greşeşte câte o cifră. De altfel, la contabilitate, e un defect destul de grav.

— Şi câţi ani de serviciu are?

— Aproape treizeci. Are destui, dar pensia nu e nu ştiu ce. I-am atras atenţia, deşi ştia şi el. Dar, cum a rămas singur, după moartea soţiei, vrea să se mute la ţară, la o soră, căreia i-ar putea fi de mare ajutor cu pensia lui.

— Păcat! Era un bun şi corect funcţionar.

— Era! Şi om de încredere desăvârşită! A avut însă multe năcazuri. Fieiertata a fost mai mult bolnavă decât sănătoasă.

Ajunseră înaintea băncii.

— Ei, nu Intri, să mai gustăm un păhar de vin?

— Nu, mulţămesc, a fost de-ajuns.

— Uite ce voiam să-ţi spun, aşa, în treacăt. Arunc şi eu o vorbă. Prim-contabil, în locul lui Nichita, va fi numit

Verzaru, contabilul al doilea. Ce-ar fi ca locul acestuia să-l ia «bacalaureata» noastră de azi? A terminat un liceu comercial C” ai”, cores Punde, cred eu, cu şcoala comercială secundară de dinainte de unire. Tocmai pregătirea ce se cere unui contabil de bancă… Ei, nu te mira aşa! Am aruncat şi eu o vorbă.

Avocatul rămăsese, într-adevăr, foarte surprins. Nu se gândise niciodată ca fata lui să ajungă contabilă la banca eFortuna». Şi… nu era deloc un gând măgulitor… Cum de i-a putut veni nănaşului un asemenea gând? Doar ţine aşa de mult la ea, o iubeşte!

— Ştiu şi eu?!… reuşi să spună după ce-şi veni oleacă în fire.

— Am aruncat vorba aşa, pentru că am auzit că fata nu va avea deocamdată ce face decât să urmeze Academia Comercială. Dar şi dacă va urma Academia Comercială, tot într-un serviciu de contabilitate va ajunge mai uşor. Şi-atunci, de ce să mai piardă vreme şi bani, dacă are de pe-

acum o pregătire pentru această carieră?

— Doamne, naşule, mă simt aşa de încurcat – zise cu sinceritate avocatul.

— Nu ştiu ce să spun. Încă nici nu ştiu dacă m-am gândit la o carieră când am spus că va învăţa mai departe. Sora e o copilă încă… Şi carieră? Ce carieră? Dacă e vorba să mă gândesc la ceva, poate ar trebui să mă gândesc la un ginere, nu la o carieră sau la o slujbă. Şi nici la ginere n-ar trebui să mă gândesc eu, că e treaba ei în primul rând. Eu ar trebui să mă gândesc la dotă…

Directorul începu să râdă. Văzu că omule sincer şi că e într-adevăr surprins şi încurcat. Se vedea că încă nu se gândise la viitorul fiică-sii, după cum spusese.

— Bine, bine! Am lansat şi eu o părere. Poate să nici nu fie ultima. Dar mi-a venit în minte, vorbind de pensionarea lui Nichita. La revedere! Nu uita: dimineaţă, la zece. Vor fi la bancă partidele de care am vorbit.

— Cum să uit, domnule director?!

Porni pe drumul de-ntoarcere, cuprins de o mare nelinişte. De ce a fost, în definitiv, aşa de surprins de propunerea directorului? Şi încă surprins într-un chip neplăcut… De ce neplăcut? Din ce adâncuri ale firii sale s-a ridicat aceasta surprindere neplăcută? Căci de un lucru era sigur: naşul Surorii nu pomenise de locul acela de la bancă mânat de vreo intenţie de a-l supăra, de a-l umili! Nici n-ar fi putut bănui că vorba lui va trezi un astfel de sentiment. Doar se cunosc de-atâţia ani!… Bătrânul vorbise ca despre un lucru firesc, posibil… Să-i fi căzut rău tocmai atitudinea aceasta? Dar de ce, Doamne sfinte?! Trăiau în el aspiraţii cu mult mai înalte, în legătură cu viitorul Surorii, şi din cauza aceasta îl ofensaseră cuvintele directorului Sau gândul de a pune la muncă întinsă pe un copil, şi încă pe o faţade optsprezece ani, pe Sora, îl atinsese dureros? Ori poate că vorba directorului a trezit în el grija de viitorul Surorii, grijă până acum tulbure, nelămurită, şi-l năcăjea faptul că i-o trezise cineva care era totuşi un străin?

De un lucru era sigur: gândurile de până acum în

legătură cu viitorul fetei fuseseră numai gânduri de suprafaţă. Directorul atinsese adâncul problemei şi îl găsise nepregătit. De-aceea a şi reacţionat atât de nehotărât. Era sigur că directorul nu avusese nicio intenţie umilitoare pentru el sau pentru familia lui. Vorbise firesc, aşa cum curge în albia lui un râu potolit. Şi, în definitiv, nici nu era nimic umilitor în ceea ce spusese, în oferta lui. Dacă totuşi a avut un sentiment neplăcut, oare sentimentul acesta nu s-a datorat faptului că el, în subconştient, îi dorea Surorii o altă carieră, o altă soartă decât aceea pe care o sugerase propunerea directorului? Oare nu cumva, în adâncurile sufletului său, el însuşi nu era mulţumit cu soarta şi cu cariera lui şi cu condiţiile în care trăia familia lui? Zăcea oare în inconştientul său un ideal de viaţă mai înalt? «Hm! Asta e o chestiune asupra căreia ar trebui să meditezi serios, domnule avocat» – îşi zise el grav; dar dintr-odată izbucni într-un râs interior care-i lumină faţa, până atunci înnegurată: – «Ce pustia! Se vedea că tăria vinului acestuia se arată mai târziu decât al altora! Uite că m-a făcut să filosofez! Se pare că mi s-a suit binişor la cap!»

La o cotitură, se întâlni cu doamnele. Ana o însoţea pe soţia directorului spre casă. Le salută galant, cum nu avea obiceiul, şi îndată îşi dădu sama că el băuse mai mult decât directorul. Îşi aminti că atunci când turna vin, paharul lui era mereu gol, pe câtă vreme al naşului, nici pe jumătate. Acum i se părea că înţelegea zâmbetul surprins în câteva rânduri în ochii bătrânului. Ce-ar fi fost dacă primea invitaţia pe care i-o făcuse şi ar mai fi băut o butelie şi la el acasă?

Se întoarse din drum, însoţindu-le pe cele două femei care nu-şi isprăviseră încă poveştile.

— Sava abia acum s-a dus acasă?! Mă mir că aţi putut sta atâta vreme de vorba, cu numai o singură butelie de vin, zise nănaşa.

— Dar cu siropul cum a mers petrecerea? întrebă avocatul, plin de voioşie.

— Am isprăvit sifonul. N-am avut decât două sticle –

zise Ana.

— Şi copiii ar mai fi băut.

— De ce l-ai trimis pe Vir8 i1 ca aducea el, zise avocatul, aducându-şi aminte cum se juca Virgil, când era mic, cu sifoanele.

— Ei, acuma s-a cuminţit şi el – zise naşa, care ştia toate poznele de altă dată ale copilului. – învaţă bine, nu-i aşa? De Iuliu nu mai întreb, fiindcă-l ştiu printre cei dintâi din clasă.

— De, nu se lasă nici Virgil, dar e prea copilăros încă. Se ţine de jocuri cât e ziua de mare. Şi mai ales ne asurzeşte cu vioara aceea.

— Cum? Dar băiatul cântă destul de bine pentru vârsta lui, făcu naşa.

— Adevărat, dar e mai tot timpul cu vioara în mină, şi din cauza asta nu-şi prea pregăteşte lecţiile. Iar taică-său, care ar trebui să-l supravegheze, în loc să-l strunească, îl cam lasă de capul lui.

— Lasă, că se dă el pe brazdă, draga mea! Seria curată, de şase, de la Crăciun, a învârstat-o, la Paşti, cu doi de şapte şi cu un opt. Eu aş fi mulţămit să aducă acelaşi certificat şi acum, la finele anului. Se pune el pe treabă, n-ai grija, când o mai creşte.

— Să dea Dumnezeu – zise nevastă-sa.

— Oricum, pe Sora şi pe Iuliu n-a trebuit să-i ţin din scurt niciodată.

— Sora a învăţat foarte uşor. Mi se pare că are memoria cea mai bună dintre ei. Dar băieţii sunt mai pretenţioşi. Ei nu se mulţămesc să memorizeze, vor să şi înţeleagă. De aceea ei învaţă mai încet o lecţie.

— Ei, asta-i acum! Pretenţii bărbăteşti! – râse nevastă-sa.

— Virgil închide foarte repede cartea, sau, jara, adoarme lângă ea.

— Asta pentru că nu înţelege ce ceteşte. Sunt acum nişte imanuale de nici nu-ţi vine să le deschizi. Parcă-s scrise pe păsăreşte!

Ajunseră la bancă şi se despărţiră.

Cei doi soţi se întoarseră voioşi, mulţumiţi acasă.

III

A treia zi, spre sară, Sora se întorcea acasă de la o colegă. Cumpărase, dimineaţă, de la Braunfeld, ceasul-brăţară recomandat de Virgil, şi era încântată de el. Ar fi vrut să-l arate tuturor prietenelor deodată, să le lase să-l admire de-aproape, şi când ar fi fost în culmea uimirii, să le spună aşa, ca din întâmplare: «Cadou de bacalaureat, de la naşul». Dar pentru că nu le putea aduna pe toate, în aceeaşi zi, la ea acasă, le vizita pe rând şi Îi1 arăta pe rând. Toate prietenele care îl văzuseră fuseseră de acord că-l cumpărase foarte ieftin cu trei mii de lei. Sora o lăsa mai întâi pe fiecare să ghicească («Cât crezi c-am dat pe el?»). Fiecare spusese câte o altă sumă, mai mare de trei mii. Hm! Poate că avusese dreptate Braunfeld: «Domnişoară – îi zisese el – vi-l dau numai cu i trei mii, de hatârul domnului Virgil, prietenul meu!». Cum se mai umflase în pene frăţiorul ei, auzindu-l pe ceasornicar că-l numeşte «prietenul meu».

De când îl pusese la mână, avea mereu sentimentul că braţul stâng căpătase o demnitate pe care nu o avusese înainte, că era superior braţului drept. Mergând pe stradă, îl ţinea depărtat puţin de trup, mai ţeapăn decât pe cel drept. O cam stânjenea la mers, pentru că Sora avea obiceiul să dea uşor din coate când umbla. «Mă voi obişnui să merg aşa», îşi zise ea, pe când tocmai trecea prin dreptul oficiului poştal.

Tocmai atunci ieşi pe poartă factorul care împărţea telegramele. Trecu pe lângă ea, dar nu făcu decât câţiva paşi şi întoarse capul Apoi mai făcu vreo doi, şi iar se uită peste umăr, în urmă. Şi, ca şi când şi-ar fi adus aminte de ceva, se întoarse în loc şi o aşteptă. «Oare pe mine mă aşteaptă?», se întreba Sora, neliniştită.

— Nu vă supăraţi! – zi se el, când ea ajunse în dreptul lui.

— Nu sunteţi domnişoara Soi» Preda, fiica domnului avocat Vasile Preda?

— Da, eu sunt.

— Aveţi o telegramă, zise omul, şi începu să caute în geanta de piele.

Sora se simţi emoţionată, înfricată chiar. În familia lor nu-şi aducea aminte să fi venit decât două feluri de telegrame: de felicitare şi de veşti rele. Ele erau duse, când veneau, la biroul avocatului. Cum deci să primească ea telegrama şi 5-0 ducă acasă? Dar dacă, ferească Dumnezeu, cuprindea o veste rea?

— Duceţi-o la birou, vărog. Tata e, cu siguranţă, acolo.

Factorul ţinea telegrama în mână.

— Dar e a dumneavoastră, domnişoară! E pe numele dumneavoastră!

— A mea? Personal?! Pe numele meu? Dar cine…

Voise să întrebe: «Dar cine să-mi telegrafieze mie?!»;

se răzgândi şi se apropie de factor, privind de la o distanţă respectabilă adresa de pe hârtia îndoită.

Da, telegrama îi era destinată ei: «Domnişoarei Sora Preda». Factorul, văzând că s-a făcut palidă – nu-i mai rămăsese strop de sânge în obraji –, înţelese că fata nu-i obişnuită să primească telegrame şi că i-e frică.

— Poftiţi, luaţi-o, şi iscăliţi aici de primire. N-aveţi niciun motiv să vă temeţi.

Îi întinse creionul chimic, şi ea puse pe recipisă nişte laba gâştei de-l sperie pe factor. Îi tremura rău mâna. Nici ea n-ar fi putut descifra, în vecii vecilor, ce mâzgălise acolo.

Factorul salută şi plecă.

Sora luă telegrama şi o vârî repede în mica poşetă ce-i «târna de braţul drept. După ce o ascunse acolo, parcă se mai linişti şi porni repede spre casă.

Ajunse curând în dreptul casei lor, dar nu se opri, ci trecu mai departe. «E încă devreme, de-abia a asfinţit soarele» îşi zise ea, şi merse mai departe, cu gândurile răvăşite, până se trezi în parcul oraşului. Abia aici, reculegându-se, începu să se gândească de la cine ar putea să fie telegrama. Şezu pe-o bancă, într-un colţ lăturalnic, pe unde nu se plimba nimeni, îşi zise că poate o felicită

vreuna din rubedenii – bunica, vreo mătuşă –, dar îşi aduse aminte că în ziare nu s-a publicat încă tabloul cu numele bacalaureatelor de la liceul lor, deci nu aveau de unde şti reuşita ei.

Apoi, după un răstimp de gândire, deodată îi năvăli în obraji sângele care-i fugise când citise adresa de pe telegramă-Simţea cum îi ard obrajii. «Ce proastă sunt! – îşi zise ea.

— Dar de bună seamă că numai de la Valentin poate fi! Numai pe el l-am anunţat!»

Şi dintr-odată, fără să-şi dea sama de ce, îi păru rău că-i trimisese telegrama aceea. «Am făcut o mare prostie *ci* i-arrs telegrafiat!» îşi zise Sora. Regretul i se transformă într-a tulburare adâncă. Nu era nici frică, dar nici bucurie nu era tulburarea aceasta. Parcă era o mişcare nedesluşită în adâncurile fiinţei sale, ceva ce nu mai simţise până acum. Se amestecau parcă nişte unde imateriale, unele de bucurie, altele de amărăciune.

Un bărbat bătrân, cu mâinile la spate, trecu, târâindu-şi uşor ghetele, pe dinaintea ei. Strânse instinctiv poşeta în poala rochiei. Omul îşi văzu tacticos de drum, ţinându-şi bastonul în pumni, cu băţul drept prin mijlocul spatelui. Covrigul de argint al minerului ajungea până la gulerul pardesiului.

Cu un gest energic, Sora scutură din cap şi deschise poşeta. Desfăcu telegrama şi se uită mai întâi la nume. Da, era de la Valentin. A şi meritat să-şi facă atâtea gânduri! De la cine altcineva putea fi? De altfel, ea însăşi era de vină. Ar fi putut să aştepteca el să fi citit în ziare rezultatele de la bacalaureat, sau să-l lase să aştepte până când venea acasă, în vacanţă. Doar trebuia să vină în câteva zile!

Desfăcu din nou telegrama şi citi textul: «*Până nu văd nu cred* pe

Sora rămase o clipă mută de uimire, apoi izbucni în râs. Se ridica sprintenă de pe bancă şi porni repede spre casă – „Cum să nu creadă, când i-am telegrafiat! – îşi zise ea pe drum.

— Crede, dar aşa-i el, îi place să mă năcăjească.» Băgă de seamă că ţine telegrama în mână, şi o puse din nou în poşetă. Gândurile i se amestecau. «Dacă ştiam că-mi răspunde aşa, nu-i mai telegrafiam! în momentele importante din viaţa omului, nu i-ar sta rău să fie mai serios! Dar oare într-adevăr nu crede? Ast-ar fi culmea! în sfârşit, îl priveşte! Eu nu mi-am făcut decât da...» Se opri. Era să-şi spună (în gând) «-datoria ««Care datorie? Prostii! Eu n-am vrut decât să mă răzbun pentru neîncrederea lui în mine, în reuşita mea la examen. De-aceea m-am şi grăbit să-i telegrafiez.»

„Acum, trecând pe străzi, se linişti iar, în asemenea măsură, că-şi simţi din nou ceasul la încheietura mânii. îl privi, surâse mulţumită şi grăbi paşii. Se apropia vremea cinei.

Când puse mâna pe clanţa portiţei, se opri dintr-odată, fulgerată de un gând: a le arate alor săi telegrama lui Valentin, sau nu? Cum nu ştia nimeni de telegrama pe care ea i-o trimisese lui Valentin, ar fi trebuit, ca să o justifice pe a lui, să le spună că ea aprovocat răspunsul. Şi dacă le spunea acum, ar fi trebuit să le explice de ce i-a telegrafiat lui Valentin şi să le explice de ce nu le-a spus în ziua când a trimis telegrama. Sau, poate, de ce nu le-a cerut voie să-i telegrafieze. Nu. A fost o copilărie. Şi, ca să nu mai complice lucrurile, se hotărî s-o rupă şi s-o arunce.

O scoase din poşetă şi o privi. Parcă nu avea niciun rost 5-0 rupă. Era prima telegramă pe care o primise. «Nu, n-am s-o rup. Am s-o pun în albumul cu ilustrate trimise de Valentin. Acolo n-are s-o caute nimeni, pentru că toţi din casă cunosc albumul». Dar abia făcu doi paşi în curte, că se opri: «Cum să pun o telegramă între ilustrate?! E o prostie! mai bine o rup, ori, când trec prin bucătărie, o arunc în foc!»

Îşi lăsă jacheta în antreu şi scoase telegrama din poşetă cu gândul să-şi execute planul, dar iar se răzgândi: «Mai bine o pun într-o carte... Dar în care?... într-una care un are nicio ilustraţie, pentru că în toate celelalte cotrobăie Virgil. Am s-o pun în manualul de contabilitate

dublă. Acolo, printre cifre, nu o va căuta nimeni!»

După cină, se plimbă o vreme cu fraţii ei prin grădină. Vorbiră despre ceas şi despre rezultatele examenului de bacalaureat. Se terminase, şi la fete şi la băieţi, dar rezultatele încă nu se afişaseră, nici la liceul teoretic – de băieţi, nici la cel comercial – de fete. Se ştia însă că mulţi căzuseră, mai ales dintre candidaţii de la liceul de băieţi. Virgd se încăpăţâna să-i nymească pe cei ce căzuseră. Ştia şi două fete: Laura Roşu şi Victoria Neamţu. Iuliu era de părere că nu se poate afirma nimic până nu se publică rezultatul oficial. Dar era de părere că, într-adevăr, comisia de la liceul de băieţi fusese exagerat de severă.

— Au pus anume întrebări încurcate – spuse el –, iar de multe ori au întrebat lucruri mărunte de tot, dar formulate în termeni pretenţioşi, încât băieţii se gândeau la probleme importante şi răspundeau greşit.

Sora-i auzea, dar nu le urmărea vorbele şi nu participa la discuţie”.

— Ei, băieţi, eu am să mă cam duc la culcare – zise ea când ajunseră la mijlocul cărării.

— Am umblat mult azu M-am şi plimbat…

— Cu cine? întrebă repede Virgil.

— Singură!

— Păi da, singură poţi să-ţi admiri mai bine ceasul şi să te bucuri de el, răspunse Virgil cu gravitate.

Sora se aplecă şi-l sărută pe obraz.

— Ţie am să-ţi mulţămesc!

— Păi da, eu ştiam de mult ceasul!

Sora, de când crescuseră fraţii ei, nu mai dormea în odaia lor, care era şi dormitor, şi cameră de învăţat. Acum dormea, pe un divan, în salon. Peste zi, divanul era scos în ve-Lrandă. Era o mobilă cam uzată, arcurile nu mai erau la peelaşi nivel, nu mai aveau aceeaşi elasticitate. Vreo două izbârnâiau strident, când se aşeza cineva pe el. În ultimul an, maică-sa spusese de mai multe orî că ar trebui să-l dea la reparat sau să-l înlocuiască, să cumpere unul nou, dar tot amânaseră din lună în lună, pentru că nu le ajungeau

banii, iar Sora susţinea că prin salteaua groasă de lână de deasupra nu simţea niciun arc, iar cât de zbârnâitul celor rupte nici nu-i păsa. Dormea tun şi nu auzea nimic. Şi-apoi, unde să mai pună încă un divan? în salon nu putea rămâne peste *zi*, iar în celelalte camere n-ar fi încăput.

Sora se învârti mult timp în aşternut, şi pentru întâia oară constată şi ea că zbârnâitul arcurilor rupte era nu numai neplăcut, dar chiar supărător. Ba, strigătul strident al arcurilor o şi sperie de câteva ori… Era aşa de departe cu gândurile, şi în casă era o linişte atât de adâncă!

Deşi, când pusese telegrama în manualul de contabilitate dublă, avusese senzaţia că nu o mai interesează, că va rămâne acolo ca o amintire de la bacalaureat, şi la cină, şi în grădină, se gândise mereu la ea şi la Valentin Grecu, de care o lega o veche prietenie.

Familia medicului Ion Grecu era prietenă bună cu familia avocatului Preda. Doctorul avea vreo cincizeci şi cinci de ani, era deci cu vreo zece ani mai în vârstă decât Vasile Preda. Când acesta îşi deschisese biroul avocaţial în oraş, firma de pe poarta locuinţii doctorului era de mult învechită. Pe – atunci, doctorul Grecu avea o oarecare clientelă în oraş, printre puţinii intelectuali români existenţi. Cei mai mulţi pacienţi îi avea la periferie, printre muncitori şi meseriaşi, în majoritatea lor români, şi în satele din jur. Nu era zi să nu se oprească înaintea locuinţei lui din piaţă, unde îşi avea şi cabinetul medical, două-trei cară cu bolnavi veniţi din tot jurul şi chiar din comunele mai îndepărtate. Joia, când era zi de târg, veneau la doctor, şi pe jos, mulţime de oameni, femeile şi cu câte un copil bolnav în brţe. Joia avea doctorul Grecu de lucru până pe la trei după-amiază, când oamenii începeau să plece spre casele lor.

Adeseori era chemat şi la sate. La început avusese multe năcazuri cu transportul. Sătenii din partea locului nu ţineau cai, ci numai vite albe şi bivoli, iar drumul cu carul cu boi îl făcea să piardă mult timp. În câteva rânduri încercase să ajungă, unde era chemat, cu o trăsură de oraş, dar, când era vreme rea sau tină, proprietarii lor nu

voiau să-l ducă, şi când era vreme bună cereau preţuri atât de mari, încât mulţi dintre bolnavii lui, ţărani săraci, nu le puteau plăti.

După ce s-a chinuit aşa un an de zile, şi-a cumpărat un cal şi o brişcă uşoară, şi de-aci încolo i-a fost mai lesne, iar pentru bolnavii de pe la sate, mai puţin costisitor.

Clientelă avea destulă, că-i mersese vestea de doctor cu multă învăţătură şi care nu ia taxe mari de la rumâni. Dar cu o clientelă ţărănească, de oameni săraci, nu câştiga nu ştiu ce. Totuşi, vorba ceea, «dacă nu curge pică», se potrivea. În zece ani putuse cumpăra casa în care stătuse până atunci cu chirie.

După unire, cum nu prea avea legături cu oamenii politici conducătorii, rămăsese mai departe medic particular. Nimeni nu se gândise la el. Nici chiar localnicii care intraseră în jocul de-a puterea. Ce să facă, în viaţa politică, un doctor?! Nu-şi aduseră aminte de el decât târziu, când doctorul de plasă de până atunci, un evreu cu nume maghiarizat, muri şi, la concursul publicat în două rânduri, nu se prezentase nimeni.

Atunci fusese îmbiat el. Stătuse câteva zile pe gânduri. Se sfătuise şi cu soţia. Ajunsese, în sfârşit, la concluzia să primească. Nu fusese el întotdeauna un fel de medic de plasă? Nu cutreiera el, cu brişcă lui, satele? De, salariul era ridicul de mic, dar tot era un venit fix, şi se gândise că-i va prinde bine când băiatul cel mare, Valentin, va intra la facultate. Aşa devenise Ion Grecu doctor de plasă. Mai era de câţiva ani şi membru în consiliul de administraţie al băncii «Fortuna». Nu se plângea de nimic şi nu-şi dorea altceva decât să-l ţină Dumnezeu sănătos ca să poată suporta uşor drumurile cu brişcă la bolnavii de pe la sate.

La primele alegeri parlamentare de după numirea lui ca doctor de plasă, fusese solicitat de politicienii locali să-şi dea şi el concursul. Refuzase categoric, iar localnicii, cunoscându-l şi respectându-l, nu mai cutezaseră să insiste. Dar peste câteva zile se nimeri în oraş însuşi prefectul, un avocat fără procese, şi doctorul Grecu se

pomeni invitat la primărie.

— Nu vreau să cred ce mi se spune! E desigur o conluzie gravă la mijloc, domnule doctor! – începuse prefectul, după ce se făcuseră prezentările, căci nu se cunoşteau.

— Toţi slujbaşii statului, judeţeni şi comunali, sunt obligaţi să dea concurs guvernului în alegeri. Se-nţelege, fiecare în felul lui... De la dumneata nu o să pretindă nimeni să vorbeşti în adunări, să mergi cu echipele electorale. *Est modus în rebus*! – ca să vorbim ca strămoşii noştri. Dar în desele dumitale peregrinări prin sate, prin comune, poţi pune un cuvânt, poţi face o recomandare. Ştim că oamenii din împrejurimi ţin mult la dumneata, au încredere în dumneata. Ne-am înţeles nu-i aşa, domnule doctor?

Ion Grecu îl măsurase de sus şi până jos cu ochii lui căprii, totdeauna blânzi, umbriţi de un fel de melancolie.

— Cred că nu ne-am înţeles, domnule prefect – răspunsese el liniştit.

— Eu nu fac niciun fel de politică. Menirea mea ecu totul alta. Cât priveşte slujba, dacă ea e condiţionată de altceva decât de priceperea mea profesională, vă rog să mă consideraţi încă de azi demisoinat.

De-atunci n-a mai avut de-a face cu persoane politice. Dar atitudinea lui demnă îi cucerise simpatia directorului băncii «Fortuna», Sava Scurtu.

Familiile doctorului, avocatului Preda, directorului «Fortunei» şi parohului local se vedeau adeseori. Trăiau într-o sinceră şi liniştită prietenie încă dinainte de unire. Se interesa fiecare de năcazurile şi bucuriile celuilalt, se întâlneau când la unul, când la altul, ca să mai schimbe o vorbă, sau la un prânz, sau la o cină, la un botez, la o serbare familială. Mulţi dintre românii nou aşezaţi în oraş se mirau cum de pot trăi oamenii aceştia aşa de retraşi, aşa de izolaţi. Oare ei, apucând aşa din tinereţe, nu simţeau lipsa unei vieţi sociale mai complicate? Le plăcea şi se simţeau bine în simplitatea lor tradiţională?! Pe urmă, cum niciunul din cei patru nu făcea politică, fură cam

uitaţi, cam puşi pe linie moartă. Ei însă nu regretau, nu se simţeau desconsideraţi şi *se* simţiră mai uniţi atunci când văzură cum politica învrăjbea alte familii, care mai înainte fuseseră prietene.

Între Valentin Grecu şi Sora Preda era o diferenţă de vârsta de patru-cinci ani. Copilă fiind, ea se juca mai mult cu cel de-al doilea băiat al doctorului, cu Ion, care era de vârsta ei, şi cu sora acestuia, cu Anişoara, mai mică decât ea cu doi ani. Când în trase ea în liceu, Valentin era în clasa a cincea. Se uita la el cu sfială, ca la un «student», cum şi era. Apoi, crescând, i se părea tot mai mică distanţa dintre ei şi se juca nestingheritǎ cu el, ca şi cu ceilalţi copii, mai apropiaţi de ea ca vârstă. În vacanţa de Crăciun din clasa i patra, când începuse să meargă şi ea la patinaj, îşi dăduse sama dintr-odată că prefera compania lui Valentin aceleia a lui Ion. Valentin era un patinator sigur şi iscusit, în care ea, care abia învăţa, putea să aibă încredere. Apoi, Valentin era mereu pornit pe râs şi pe glume, spre deosebire de frate-său, Ion, un băiat tăcut, cu priviri bune şi melancolice, ca şi tată-său, dar care nu se pricepea să distreze o fată.

În vacanţele de Crăciun şi de Paşti, ca şi în vacanţa mare, din vară, Valentin venea totdeauna acasă şi se întâlneau în familii, ca de obicei, toţi copiii, şi cei mari, şi cei mici. El îi făcea să râdă pe toţi cu glumele şi nebuniile lui, de parcă ar fi fost tot licean. Până în vara trecută, când Sora îşi dădu sama că s-a schimbat ceva în prietenia ei cu „V alentin. De câte ori plecau în grup la plimbare, tânărul găsea mereu câte un pretext de a se izola, împreună cu ea, de ceilalţi. Ba chiar, din ce în ce mai des, o invita numai pe ea la plimbare. Surorii îi făceau plăcere aceste invitaţii.

lira bucuroasă şi mândră să se plimbe cu un student care absolvise al treilea an de medicină. Apoi, Valentin era tot cel vechi: cu sufletul mereu însorit şi cu un nesfârşit bagaj de glume.

De-atunci începuse s-o năcăjească, prorocindu-i că va cădea la examenul de bacalaureat. O năcăjea şi pentru că era elevă la liceul comercial. Ce să facă o fată în comerţ?

Nu ştia ce să-i răspundă, decât că învăţa şi ea cum învăţau şi altele, pentru că liceul era în oraş. Atunci el o întreba le-ar fi făcut dacă în oraşul lor n-ar fi fost liceul acela comercial. Sora iar nu ştia ce să-i răspundă. Ar fi ajutat-o pe mamă-sa, bineînţeles, la treburile casei. Dar şi aşa, fiind elevă, nu o ajuta la bucătărie?

Şi în câte alte chipuri nu o năcăjea! Dar ea nu se supăra. Simţea că glumeşte. De ce să se fi supărat pentru nişte ciume? Dar parcă glumele astea erau altceva decât jocurile lor din copilărie. Ce-ar fi putut să fie? Ia, nimic! Se bucura să-l vadă şi-atâta tot. Crescuse înalt, se făcuse frumos… şi căpătase, odată cu trecerea anilor, un glas plin, melodios, aclinc, pe care-i plăcea să-l audă. Treaba lui! Las să râdă de ea! Las să creadă că ea nu învăţa nimic şi că va cădea la bacalaureat! O să-i arate ea odată şi odată ce poate şi ce valoare are!…

Dar ce-oi fi având de-mi umblă gândurile prin cap ca furnicile şi nu pot adormi?» se întrebă Sora, când luna, care răsărea târziu, începu să bată în fereştile salonului.

Se întoarse, poate pentru a zecea oară, pe partea cealaltă, şi arcurile divanului scrâşniră strident în liniştea nopţii… < Poate că asta-i legea zilelor mari – îşi spuse ea.

— Se spune că în momentele importante din viaţă te năpădesc; ducerile-aminte, şi poate ca eu trăiesc încă subt semnul bacalaureatului. Poate de-aceea-mi vin smintirile astea şi nu mă lasă să dorm!»

Totuşi nu era năcăjită că nu-i mai venea somnul. Erau p acute amintirile acestea din întâlnirile ei cu Valentin. Mai ales acum, că lumina şi luna…

Iată una proaspătă de tot, de la Paştile trecute.

Avea un ou mic, de puicuţă, pe care îl înroşise împreună cu celelalte. Era grozav de tare la amândouă capetele. Spărsese cu el în două zile de Paşti, o sumedenie de ouă, ale părinţilor, ale fraţilor, ale prietenilor. Se mirau toţi de tăria lui, dar mai ales Virgil, care îşi alesese şi el unul, ascuţit la vârf şi tare ca osul, probându-le pe toate din coşuleţul cu ouă roşii. Spărsese şi el destule cu al lui, dar Sora i-l dăduse gata la amândouă capetele. Copilului îi

venise să plângă, dar cum erau mulţi de faţă, se stăpânise.

a – Soro – zisese el, cu glasul coborât, pe care dintr-odată îl înălţase strident – dă-mi oul, vreau să-l văd. Mi se paré că tu ai înroşit unul de piatră.

— Prostii, Virgile! Uite-l! E ou de piatră?

Frate-său îl luase, îl cântărise în palmă, îl izbise de frunte, îl mirosise, şi-l apropiase de ochi, ca să-l vadă mai bine, îşi muiase degetul în gură şi încercase să şteargă vopseaua.

— Da, e de găină zisese el, mai împăcat.

— E de puicuţă, Virgile, de-aceea-i aşa de tare.

În clipa aceea intrase Valentin. Poate că ciocănise la uşă, dar, din cauza larmei dinlăuntru, nu auzise nimeni ciocănitura lui.

— Ce neînţelegere-i acolo? întrebase el de departe, auzind ciorovăiala dintre frate şi soră.

— Ce să fie! – răspunsese una din fetele parohului.

— Sora a spart şi oul lui Virgil!

— A mai spart şi altele?

— Păi, se vede că nu ştii ce ou tare are! Cred c-a spart vreo treizeci până acum!

— Auzi comédie! – se mirase Virgil.

— Aş putea să-l văd şi eu?

Spunând acestea, dădea mâna cu cei de faţă. Pe Sora şi pe Virgil îi lăsase la urmă.

— Pot să văd şi eu oul minune? – întrebase, apropiindu-se de Sora.

— O fi de piatră…

— Nu-i de piatră, nene Valentine – sări Virgil.

— L-am cercetat eu!… Sora zice că-i de puicuţă.

— Ia să-l văd.

Copilul îi dăduse oul, pe care Valentin îl cântărise în palmă, întocmai ca Virgil, şi-l ciocănise tare de frunte.

— Da, e tare. Eu am însă unul şi mai tare

— Imposibil! strigaseră toţi din toate părţile, şi tinerii se grămădiseră în jurul celor trei.

— Ei, parcă un student în medicină, şi încă în anul al patrulea, mai umblă cu ouă roşii! zisese o colegă de-a

Surorii.

— Umblă, umblă, de ce să nu umble, domnişoară? Ce, noi nu prăznuim Paştile?

Valentin dusese mâna la buzunar şi scosese un ou de o rotunjime uimitoare. Nu-ţi dădeai sama unde erau cele două capete. Era vopsit roşu-închis, mat, şi culoarea era perfect unitară.

— Asta-i de zahăr! exclamă râzând o altă colegă a Surorii.

— Da? Poftim de-ncearcă să muşti din el! Da' vezi să nu-ţi rupi dinţii, că o să mai ai nevoie de ei…

Fetişcana nu încercă, dar în locul ei încercă să-şi înfigă un colţ în coaja oului Virgil.

— Aş! Nu-i de zahăr!

— Ei, Soro, vreai să ciocnim? Dai tu, sau dau eu? întrebă Valentin.

— N-am nimic împotrivă, dar ia-ţi alt ou. Ăsta-i prea frumos, nici n-am văzut vreodată ou aşa de rotund, şi n-aş vrea să ţi-l sparg, răspunsese ea, cu o undă de încredere răsfăţată în glas.

— Eşti chiar aşa de sigură? întrebase Valentin, părând sincer îngrijorat.

— Cum să nu fie sigură?! Nu a spart toate ouăle până acum?!

— Ei bine, oul ăsta rotund vrea să-şi aducă şi el omagiul învinsului. Ciocneşti, Soro?

— Cu care cap să dau? întrebase Sora, dintr-odată decisă şi sigură de tăria oului de puicuţă.

— Cu care vreai.

Ochii tuturor erau aţintiţi asupra lor. Cei de la spate se rid; cau pe vârful degetelor ca să vadă şi ei.

— Bine, dar tu care cap îl ţii? Că oul acela nu are niciun cap!

— Cu atât mai bine pentru tine! Poate-l izbeşti în coaste!

Văzând siguranţa lui Valentin, Sora începuse să ezite. Luase oul din mâna lui Valentin şi-l mai cercetase o dată. Ceruse şi părea lui Virgil asupra locului unde ar trebui să-l

ciocnească.

— Nu strânge aşa de tare degetele, lasă loc de ajuns, zisese ea, pregătindu-se de atac.

— Poftim!

Şi Valentin lăsase descoperită toată partea de sus a oului.

Un sunet săc, şi ea ridicase oul spart la capul cel ascuţit. Se uita la ou şi nu-i venea să creadă.

Cei din jur priveau uimiţi şi muţi de admiraţie.

Repetaseră cu capul celălalt. Aceeaşi soartă!

Îşi aduce foarte bine aminte: lăsase oul spart pe masă şi trecuse repede în camera vecină-Dacă ar mai fi întârziat puţin, s-ar fi făcut de râs: ar fi văzut-o toţi izbucnind în plâns, ca un copil. Ca Virgil. Pentru un ou – aşa ar fi crezut toţi. Adevărul era altul: nu-i plăcea să se dea bătută.

După ce se spălase cu apă rece pe faţă, se întorsese în camera unde fetele şi băieţii se mirau încă de tăria oului acela rotund, trecându-şi-l din mână în mână. Valentin o privise adânc în ochi şi surâsese. Îi ocolise privirea, dar tot apucase să zărească pe faţa lui cum se înnourează.

— Oare de ce o fi oul ăsta? întrebase cineva.

— Nu-i cumva de bibilică?

Virgil izbucni deodată:

— De bibilică trăbă să fie, nene Valentine, zisese el cu însufleţire.

Auzise şi el că ouăle de bibilică sunt cele mai tari, dar până atunci nu văzuse niciunul.

— Nu, drăguţă! E de pui de struţ!

— De ce?! întrebase uimit Virgil.

— De pui de struţ! răspunsese Valentin, luându-şi o figură mucalită.

Începuseră apoi jocurile obişnuite, de petrecere.

La un moment dat, se trezise singură lângă Valentin, care, şi el, era singur.

— Uite, frate, să fi ştiut că-ţi pare aşa rău după oul acela, nu l-aş fi spart pentru toată lumea! îi spusese el.

— Nu-i nimic, Valentine! Doar nu mai suntem copii!

— N-ar mai trebui să fim, ori poate c-ar fi bine să

rămânem mereu copii, nici eu nu ştiu cum ar fi mai bine; dar te rog să primeşti în schimb oul care te-a supărat.

— Ei, copilării! Dar nici nu mă mai gândesc la oul acela! Mă doare puţin capul…

— Dacă-i aşa, vii cu mine la plimbare? Cu gândul ăsta am venit. E primăvară în toată legea de Paştile astea.

Se gândise o clipă să-l refuze, tocmai pentru că spusese că o durea capul şi ca să-l facă să priceapă că, deşi nu mai e copilă, ea nu se-mpacă aşa, cu una cu două. Dar răspunsese altfel decât se gândise.

— Stai să-mi iau jacheta şi vin!

A doua zi de Paşti căzuse de Sângeorgiu. Afară era un aer dulce de primăvară. Mugurii castanilor înfloriseră în buchete mici, verzi, şi o mireasmă reavănă, crudă umplea aerul, pe care-l simţeai pe obraji uşor şi moale ca o mătase.

Convorbirea se înfiripă, totuşi, greu în după-amiaza aceea. Nici acum nu ştia de ce Valentin i se păruse atunci străin, mai departe de ea decât fusese înainte. Şi parcă îi era şi oarecum frică de el. De aceea îi fusese recunoscătoare când o luase de mână, topind astfel înstrăinarea ce începuse să se aşeze între ei. Se mai plimbaseră ei de multe ori ţinându-se de mână, dar niciodată ca atunci atingerea mânii lui nu-i dăduse sentimentul adânc al liniştii şi al siguranţei. Încet-încet, Valentin revenise la firea lui şi reuşise s-o facă să râdă.

Li despărţire, în faţa casei lor, Valentin îi strânsese mai mult şi mai tare mâna decât altă dată, probabil pentru că-i părea rău pentru ceea ce făcuse.

Când să se dezbrace, găsise în buzunarul jachetei oul acela rotund din cauza căruia se năcăjise atâta. îl luase şi i-l dăduse lui Virgil, care se bucurase la gândul biruinţelor lui de-a doua zi. Şi bucuria lui Virgil o mai mângâiase de supărarea că Valentin, strecurându-i-l în buzunar, crezuse că poate s-o împace. Dar ce? O credea o copilă?…

…Şi iată că prostia asta i-a venit în minte tocmai acum. Şi încă atât de vie, de parcă s-ar fi petrecut ieri! Oare de ce „r

Divanul dădu din nou glas.

— Ei, de-acum simt că-mi vine somnul» îşi zise Sora. Amintirea din urmă parcă o mai liniştise. Nu mai simţea roiul acela de gânduri umblându-i repede prin cap, ca nişte furnici. Nu, ci o căldură plăcută, moleşitoare, răspândită până-n vârful degetelor. Trecuse şi luna de geamurile salonului şi se aşternuse peste toată încăperea o semiobscuritate liniştitoare. Aţipi, surâzând crâmpeielor din amintirea aceea de la Paşti, care se apropiau şi se depărtau de ea purtate pe undele înşelătoare ale somnului.

Afară biserica, de şcoala confesională, etatizată, dar hincţionând în vechea ei clădire, proprietate a bisericii, afară de banca «Fortuna», nu mai era în oraş altă instituţie românească, datând dinainte de unire, decât cazina. Un an, doi după unire, o porecliseră «Casa Naţională», dar, apoi, se revenise la vechea denumire.

Schimbarea numelui fusese propusă şi susţinută, împotriva autohtonilor fruntaşi, de către românii care se stabiliseră de curând în oraş – tot soiul de funcţionari, de la judecătorie şi liceu până la percepţia financiară. Li se alăturaseră şi o seamă de localnici, dornici de înnoiri. Argumentau că e mai pe româneşte spus «Casa naţională» decât «Cazina română», această din urmă numire nefiind decât traducerea cuvântului unguresc. «De! Ca şi când cuvântul, rostit şi scris în ungureşte „Kasszino”, ar fi de origine maghiară!» îşi zicea directorul băncii «Fortuna», Sava Scurtu. Dar nici el, nici avocatul Preda, nici doctorul Grecu nu stăruiseră prea tare în părerea lor, pentru că era vorba ca românii nou-veniţi în oraş să aibă prilejul şi locul potrivit unde să se cunoască şi să sporească viaţa lor socială şi culturală. De această părere fuseseră toţi cei trei fruntaşi localnici băştinaşi. Cu cât va avea cazina mai mulţi membri, cu atât va fi mai bine. Vor fi mai multe cotizaţii, vor putea să se aboneze la mai multe ziare şi reviste, vor putea mări biblioteca. Stabilindu-se legături mai intime între membri, se vor putea pune la cale mai multe manifestări culturale şi artistice decât în trecut. Sala cea mare, de biliard, unde îşi avea sediul, de altfel, şi

biblioteca – alcătuită din două dulapuri cu geamuri şi masa lungă, pentru ziare –, era destul de încăpătoare pentru a se putea face repetiţiile corului cu un număr oricât de mare de corişti, precum şi repetiţiile pentru viitoarele reprezentaţii teatrale. Tot aici se ţinuseră şi înainte de unire, cu puţinii membri, câţi se puteau aduna pe-atunci, din tineretul românesc al oraşului, când corul mixt avea cel mult şaisprezece membri, iar înjghebarea unei reprezentaţii teatrale era o adevărată problemă, pentru că trebuiau găsite piese scurte, cu cel mult patru-cinci personaje, câţi «actori» aveau de toţi. Pe-atunci, corul nu dădea decât un singur concert pe an, în timpul verii, de obicei la Sântilie, când, de la înfiinţarea băncii «Fortuna», se ţinea regulat o petrecere cu dans pentru tineretul şcolar. Corul deschidea petrecerea.

Când văzuse câţi intelectuali şi cât tineret şcolar se adunase în localitate la numai doi ani de la unire, Sava Scurtu se aşteptase la o puternică înviorare a vieţii culturale şi artistice în centrul căreia era cazina. De aceea, el, care era preşedintele cazinci, se supusese dorinţei majorităţii: luase tabla cu inscripţia «Cazina română» de pe clădirea unde, la etaj, era cazina şi în locul ei pusese alta, cu inscripţia cea nouă: – Casa naţională». Cealaltă fusese dusă în pod şi pusă-alături de alte relicve ale trecutului: o hartă mare, de părete, a Europei de dinainte de război, două steaguri naţionale, în care culorile roşu, galben şi albastru erau aşezate orizontal, începând cu roşul – după tradiţia ardelenească –, şi o litografie a bătrânului împărat Francisc Iosif, care nu mai apucase catastrofa monarhiei dualiste.

Numai că înviorarea aşteptată de Sava Scurtu nu se produsei. E adevărat că, în primul an de la unire, venea foarte muită lume la «Casa naţională», dar numai trei la sută din nou-veniţii înscrişi ca membri, înţeleseseră că trebuie să achite o cotizaţie anuală. La cererea generală, se făcuseră multe abonamente la ziare, nu însă şi la reviste, iar cât prikveşte biblioteca, rămăseseră, cu câteva excepţii, la vechiul fond Ide cărţi. De altfel, aproape

niciunul din nou-veniţi – şi din «Ţară» şi din alte regiuni ale Transilvaniei – nu se interesa „de bibliotecă şi de puţinele reviste la care era abonată «Casa naţională». Toată lumea năvălea asupra ziarelor şi, mai ales, în jurul meselor de joc de cărţi. Se pornise o «cărţărie», cum spunea doctorul Grecu, cum nu se văzuse, înainte vreme, decât la cazina ungurească. Nu erau jocuri de noroc, dar ele consumau timpul celor mai mulţi vizitatori ai «Casei naţionale», şi nici vorbă să se poată închega cu ei discuţii serioase despre intensificarea vieţii culturale româneşti sau a celei soaciale din oraş. Dacă se porneau discuţii, ele aveau numai caracter politic, cu înţepături şi clevete despre persoanele care lipseau.

De profitat de pe urma acestei schimbări nu profita decât românul mărginean Bucur Popa, care ţinea, la parter, o prăvălie şi un birt-restaurant, încă dinainte de unire. Soneria de la etaj, din «Casa naţională», zbârnâia mereu între orele şase sara şi unsprezece noaptea. Se consuma multă bere, ţuică se consumau şprituri, mezeluri şi chiar fripturi. Căci unii oaspeţi ai «Casei naţionale», înfierbântându-se la jocul de cărţi, luau cina în sala de biliard.

În primele luni de la unire, Sava Scurtu, avocatul Preda şi doctorul Grecu se izolau într-o încăpere mai mică a «Casei naţionale» pentru a-şi putea continua convorbirile lor obişnuite. Şi aşteptau, cum zicea Vasile Preda, «să se limpezească lucrurile», adică să treacă însufleţirea aceea momentană care-iatrăgea pe oameni numai la distracţii uşoare – cum se întâmplă la orice început de drum nou, mai ales când oamenii sunt veniţi din mai multe locuri –, ca să poată vorbi cu ei şi despre lucruri serioase.

Aşteptaseră însă în zadar, pentru că de la sfârşitul anului întâi de la unire, şi mai ales în cursul celui de al doilea, «Casa naţională» începuse să se depopuleze. Rând i) e rând, nou-veniţii şi cei mai mulţi dintre localnici începuseră să frecventeze cele două cluburi politice care se deschiseseră în oraş.

La sfârşitul celui de al doilea an de după unire, într-o

sară, se aflau în camera de mese, înainte plină de lume, numai cei trei prieteni. Doctorul Grecu zise zâmbind:

— Domnule preşedinte, eu am o propunere.

— S-auzim! răspunseră cei doi, intrigaţi de zâmbetul doctorului, care surâdea rareori.

— Să coborâm din pod tabla cu inscripţia «Cazina română» şi s-o punem la loc!

Surâse şi directorul «Fortunei».

— Bine zici! N-a fost de bun augur schimbarea numelui. Ne-au părăsit mulţi, chiar dintre membrii vechi.

— Noi, ca noi, vom suporta şi experienţa asta – zise avocatul Preda. Chiria va plăti-o, ca şi până acum, «Fortuna», dar mai greu se va împăca Bucur cu noua situaţie.

— Ei, parcă dintr-asta a trăit el de doisprezece ani încoace, de a putut cumpăra şi imobilul! Are el clientela lui veche, şi la prăvălie şi la birt. Ba, clientela lui e din ce în ce mai mare, zise Sava Scurtu.

Şi încă a doua zi fusese pusă la loc tabla cea veche, iar cea cu inscripţia «Casa naţională» fusese dusă în pod.

— *Sic transit gloria mundi*! exclamase avocatul Vasile Preda, privind din drum, alături de Bucur, tabla cea veche.

Mărgineanul, un român voinic, cu faţa roşie, bucălată, în costumul lui alb, luminos, ciuli urechea, dar nu înţelese ce a spus avocatul. u.o

Ei! rosti el –, parcă mă simt mai aciisa cu-tabla asta! Ce-am avut şi ce-am pierdut! Numai sănătate să deie Dumnezeu.

— Sănătate şi noroc, frate Bucure!

— Norocul şi-l face singur omul cuminte şi harnic, domnule avocat!

Cei trei fruntaşi stăruiseră pe lângă părintele Nistor şi pe lângă învăţătorul Ion Precup să înjghebeze-iar vechiul lor cor, care nu mai funcţiona de la unire, în nădejdea că se va forma altul, subt conducerea unui învăţător mai tânăr de la cele două şcoli primare ce se înfiinţaseră în oraş. Dar aceştia erau şi ei prea ocupaţi la cluburile politice ca să mai aibă timp pentru organizarea unui cor.

În vreo trei luni, părintele Nistor şi învăţătorul Precup reuşiseră să înfiripeze ei corul, cu câţiva dintre vechii membri, cărora li se alăturară şi destul de mulţi nouveniţi, majoritatea fete şi băieţi de ţărani din parohia părintelui Nistor.

În cel de-al patrulea an după unire, reuşiseră să dea, a doua zi de Crăciun, o reprezentaţie teatrală, iar în vara următoare, un concert, cu prilejul «petrecerii de vară a tineretului şcolar din oraş şi din jur». Peste vreo opt ani, când mulţi foşti elevi din oraş erau de-acum studenţi îi universitate în Cluj, câţiva din aceştia stăruiseră să schimbe numele petrecerii, să-i spună «Balul studenţimii universitare din oraş şi din jur», dar directorul «Fortunei», care suporta cheltuielile cu tipărirea invitaţiilor, cu muzica, cu chiria localului, nu se învoi.»

— Noi vrem să adunăm oamenii în jurul nostru, nu să-i împrăştiem – răspunsese el.

— Nu trăbă să speriem lumea cu un nume prea pretenţios.

— Cum aşa? întrebase un student în drept.

— Păi, dacă vom scrie în invitaţii «Balul studenţimii universitare din oraş şi din jur», nu o să cuteze să vină băieţii din clasele a şaptea şi a opta de liceu, nici mulţi preoţi şi învăţători din satele din jur, nici fetele lor. Se vor speria de cuvântul «bal», de cuvintele «studenţime universitară», ori vor face cheltuieli mari, pentru a-şi face haine potrivite cu aceste cuvinte pretenţioase. Şi chiar dacă vor veni o dată, a doua oară nu-i vom mai prinde. Puterea petrecerii acesteia de vară, în jrecut, stătea şi în lipsa ei de pretenţii. Venea fiecare îmbrăcat cum putea. Scopul nostru a fost şi este contactul social şi oleacă de bucurie estetică, atâta cât poate să dea un cor compus în majoritate din ţărani şi alţi oameni simpli. Noi vrem mai multă solidaritate naţională, nu mai mult fast.

Totuşi, deşi în multe se revenise la vechile tradiţii, la «Cazia română» veneau din an în an tot mai puţini oameni, şi banca plătea chiria localului aproape pe degeaba. Până ce-i veni lui Sava Scurtu o idee.

— Părinte – zise el într-o sară, adresându-se părintelui Nistor –, dumneata eşti preşedintele despărţământului «Astrei», dacă nu mă-nşăl.

— Sunt, sau, mai bine zis, mi se pare că am fost, răspunsese preotul, înroşindu-se.

— Pentru că nu mai activezi?

— Evident!

— Oare de când?

— De la începutul războiului.

— Uite la ce m-am gândit! Am putea socoti localul cazinei şi ca sediu al despărţământului. Aveţi bibliotecă, aveţi ceva inventar?

— Avem vreo cincizeci de cărţi, mai mult cărticele pentru popor.

— Unde le ţineţi?

— La mine, în biblioteca parohială.

— Le-am putea aduce aci. Am putea face şi câteva abonamente la foile pentru popor. În sala asta de biliard am putea face o sală de lectură deschisă tuturor. Şi aşa e aproape goală până şi duminica, iar mesele de biliard sunt pline de praf. Nu ştii, în biblioteca casei parohiale sunt şi cărţi potrivite pentru ţărani?

— Hm! Nu prea ştiu. Drept spunând, nu le-am prea răsfoit.

— Sunt vreo câteva, rămase din vechiul fond al «Asirei» – zise avocatul Vasile Preda.

— Este Ispirescu, Creangă, Eminescu, sunt câteva colecţii de poezii poporale. Am văzut fabulele lui Donici, Ţichindeal, Alexandrescu. Sunt poeziile lui Coşbuc, ale lui Goga. Sunt, cum de nu. Şi poate-or mai fi şi altele de care nu mi-aduc aminte, că nici eu nu am deschis de mult dulapurile bibliotecii.

— Ei, să ne sfătuim, când ne vom aduna mai mulţi, să completăm comitetul «Astrei» locale şi să deschidem aici o sală de lectură pentru elevi, pentru ţărani, pentru meseriaşi. Nu ştiu dacă aţi băgat de seamă că numărul acestora din urmă a crescut mult în ultimii ani.

— Da, e adevărat, răspunse părintele Nistor.

Din convorbirea aceasta, la care participase şi doctorul Grecu şi învăţătorul Precup, pornise reluarea activităţii despărţamântului «Astrei», şi în oraş, şi în satele din jur, şi deschiderea sălii de lectură de la «Cazina română,» la început cu puţini cititori, mai ales cu tineret, apoi cu tot mai mulţi, în după-amiezile duminicilor şi ale zilelor de sărbătoare.

Printre vizitatorii nelipsiţi ai «Cazinei române», sară de sara, încă de la înfiinţarea ci, era şi prim-contabilul băncii «Fortuna», Nichita Marele. Toată lumea îl cunoştea, şi în oraş şi în satele vecine, numai subt numele de «domnul Nichita». Toţi care aveau treburi la bancă întrebau de «domnul Nichita».

Venise şi în sara aceasta de sfârşit de iulie, cu aceeaşi punctualitate, şi îşi ceruse, ca de obicei, sticla de bere. Era singur în toată sala, căci cei patru-cinci membri obişnuiţi ai cazinei încă nu sosiseră. Îşi răsuci, ca de fiecare dată, o ţigară groasa, o puse în ţigareta de lemn de cireş, arsă scrum la capăt, şi începu să trimită nouraşi de fum spre tavanul înnegrit.

Era un om trecut de şaizeci de ani, cu umerii căzuţi, cu spinarea cocoşată de atâta aplecare asupra registrelor, cu o chelie palidă. Purta ochelari mari, cu lentile groase, în spatele cărora ochii lui mici, cufundaţi în orbite, clipeau des.

Băieţandrul care îl ajuta pe Bucur la treburile din birtul-restauiant, aduse berea, i-o puse pe masă şi rămase aşteptând; dar omul părea că nu-l vede. Îşi umplu un pahar, îl bău şi continua sa privească, prin lentilele groase, în păretele din faţă.

— Puţină brânză nu aducem, domnule Nichita?

— Ce? Brânză?! Ba da, măi Ionică, am şi uitat şi se uita atent pe masă. * „Şi se

Crezuse că ceruse şi brânză.

— De, măi Ionică – zise el oftând, când băiatul îi puse farfurioara pe masa toate au un sfârşit pe lumea asta.

Şi privi melancolic prin încăpere.

— Dar ce s-a întâmplat, domnule Nichita? Nu vă simţi

vi bine t

— Bine, nu, deşi nu sunt bolnav.

— S-a întâmplat ceva?

Bătrânuldadu din cap, lăsându-şi bărbia în piept.

— S-a întâmplat!

„T JYai, de mine! Da> ce s-antimplat, domnule Nichita» ia cu băiatul, speriat, privind figura întunecată a contabilului.

— Nimic decât ceea ce trebuia să se întâmple: la întâi august trec la pensie, măi Ionică.

— Păi, poate c-aţi cerut dumneavoastră. Nu cred că aşa vrea domnul director. Doar ţine aşa de mult la dumneavoastră…

— Se-nţelege că eu am cerut! Mă năcăjesc ochii, măi Ionica, zise el, scoţându-şi ochelarii şi începând să-i şteargă cu batista.

— Poate că nu mai sunt buni ochelarii, domnule Nichita. Poate că trăbă să-i schimbaţi, să luaţi alţii, mai tari.

— Am încercat toţi ochelarii pe care îi are Braunfeld. Degeaba!

— Poate c-ar trebui să comandaţi o păreche la Bucureşti.

— Nu mai merge cu nici unii, frate Ionică. Mi s-au slăbit prea tare ochii. La cifre nu mă mai ajută de-acuma niciun fel de ochelar, şi eu cu cifre lucrez.

— Păi, vezi bine, la contabilitate…

— Încă trei sări mai am de venit aci. Apoi s-a isprăvit.

— De ce, domnule Nichita?! Doar şi pensionat puteţi veni! Veţi avea şi mai mult timp liber.

— Asta da… – şi omul avu o contracţie a muşchilor feţei, ca o strâmbătură, la auzul unei veşti neplăcute.

— De-acuma înainte, tot timp liber o să am! Dar nu o să rămân în oraş, măi Ionică. Mă mut la ţară, la o soră.

— Aşaa?! – se miră băiatul.

— Să ştiţi că lui nenea Bucur o să-i pară tare rău. Şi mie!

— Hm! Se poate! Crezi că mie nu-mi pare rău? De

aproape treizeci de ani vin regulat la cazină, cu mult înainte de a veni Bucur aici. I-am apucat, cu prăvălia şi birtul de la parter, şi pe Binder bătrânul, şi p; MIUO, şi pe Weissmann, de la care a cumpărat Bucur… O viaţă de om! oftă contabilul, dupH ce bău al doilea pahar de berc.

— Rămâneţi în oraş, nu plecaţi nicăiri, domnule Nichita. Sunteţi obişnuit aici şi vă va fi greu într-altă parte.

— Ştiu, măi Ionică, dar nu se poate! Am făcut eu destule combinaţii, dar nu iasă niciuna!

Cineva de jos îl strigă pe Ionică, şi băiatul se grăbi să plece.

Rămas singur, contabilul Nichita Marele bău şi restul de bere. Şi privea a pustiu pe păretele din faţă, când intră părintele Nistor.

— Singur, domnule Nichita?

— Ma pregătesc pentru ceea ce va fi în viitor. De-acum tot singur voi fi.

— E adevărat că te pensionezi în curând?

— Nu curând, ci foarte curând! La întâi august. Mai am trei zile.

— Şi ne părăseşti, într-adevăr, cum se zvoneşte? Te muţi la ţară t

— Da. La o soră.

Părintele se aşează în faţa lui Nichita Marele.

— O să ne pară rău la toţi. Mai puteai face serviciu.

— Cu capul şi cu mâinile, da; dar cu ochii… O să răni ina, deci, un loc liber. Al meu îl va ocupa, se-nţelege, contabilul al doilea, Verzaru, dar în locul lui trăbă un om nou. Paguba că n-ai un băiat cu şcoala comercială!

— De, mi-s copiii încă prin liceu… Dar ce mai ştii? Cu zvonurile astea despre conversiune, poate ca rămâne «Fortuna* cu un singur contabil. Directorul e om prevăzător. Va fi o mare lovitura pentru bănci.

— Pentru noi nu prea! De când s-au urcat dobânzile, t: – am prea dat împrumuturi agricole. Apoi e întreprinderea aceea forestieră, care a pornit bine de tot. Nu vom rămâne cu un contabil. E mult de lucru. Sunt şi venituri. Se-nţelege, de suferit vom suferi şi noi.

— În cazul că se completează locul, pagubă că n-avem un tânăr din localitate, cu pregătire comercială.

— N-avem, ca toată lumea dă năvală la universitate.

A fi1 „deNichita – se trezi părintele, ducându-şi degetul arătător la frunte, avem un absolvent al unei şcoli comerciale.

— Pe cine? întrebă curios bătrânul.

— Pe Sora Preda, zâmbi părintele.

tabând E° absolventă, nu un absolvent! zise cu dispreţ con

— Şi încă bacalaureată!

Nichita ridică braţul şi-l lăsă să cadă a lehamite.

mai fi 51 llceul ăsta comercial! Cred că numai contabilitate nu se-nvaţă în el I

— Am spus şi eu o vorbă. Avocatul are, probabil, alte gânduri cu Sora.

— Nici nu poţi să pui o fetiţă ca ea la registre. Le-ar încurca de nu le-ai mai da de capăt! apoi fetele nu-s făcute pentru comerţul de bancă.

Sosiră şi cei trei fruntaşi localnici, care veneau zilnic un ceas la cazină: avocatul Preda, Savu Scurtu, directorul «Fortunei» şi doctorul Grecu. Puseră o masă lângă masa la care stăteau părintele şi Nichita Marele, ca să încapă mai comod.

— Ne-aţi întrecut! zise doctorul.

— Părintele a sosit acum zece minute, dar eu sunt de-un ceas. Am venit mai devreme, ca să mă obişnuiesc cu singurătatea.

— Mai sunt trei zile, te poţi răzgândi, poţi reveni asupra demisiei, zise directorul.

O rază de satisfacţie trecu peste faţa tăbăcită a lui Nichita.

— Mulţămesc! Nu mai revin, domnule director. Toate au un sfârşit, în lumea asta! mai bine să plec acum, de bunăvoie, decât să rămân până mi s-ar abzice. Fiecare om trăbă să-şi cunoască momentul retragerii. Aşa cere bunul-simţ şi buna-cuviinţă.

Ionică aduse halbele de bere, măsura obişnuită, de

fiecare sară, a noilor veniţi, fără să mai aştepte soneria.

Ciocniră – lui Nichita îi mai adusese o sticlă, că asta era măsura lui de fiecare sară şi pentru că el prefera berea la sticlă –, şi, după ce sorbiră din băutura aurie, directorul întrebă:

— E ultimul dumitale cuvânt? Nu crezi că vei regreta?

— De regretat regret de pe-acuma, dar n-am ce face. E mai bine aşa! Ultimul, domnule director!

Sava Scurtu şi Vasile Preda îşi încrucişară privirile.

— Dacă-i aşa, putem să venim cu o veste. Cu domnul avocat al băncii ne-am gândit pe cine să numim în locul de contabil al doilea. Se-nţelege, deocamdată, pentru un an, numai provizoriu, în cazul în care hotărârea dumitale rămâne nestrămutată.

Nichita, cu toată hotărârea lui neclintită, simţi un fior: era începutul certitudinii că «orice lucru are un sfârşit pe lumea asta», sentinţă pe care şi-o tot zicea în gând de vreo două luni, dar în care nu voia să creadă.

— Noi, ăştia câţiva din preajma băncii, am luat toate hotărârile, până acum, cu unanimitate şi oarecum în familie. M-am gândit să discutăm şi problema asta între noi, în prealabil, cum se zice. Afară de părintele, care e membru în consiliul de cenzori, eu şi cu domnul Grecu suntem membri în consiliul de administraţie, iar domnul Preda este avocatul băncii.

Toţi se uitară cu interes la director, la avocat şi la doctor.

— Ne-am gândit că până va trece criza asta, şi mai ales până ce vom vedea ce este şi cu conversiunea datoriilor agricole, să nu angajam un contabil definitiv, ci unul provizoriu. Şi ni s-a părut ca slujba asta ar putea-o face fina mea, Sora, fiica domnului avocat, care a terminat chiar acum liceul comercial.

Doctorul Grecu şi Nichita Marele se uitară o clipă unul la ritul, apoi fiecare îşi coborî privirea spre paharul lui de bere. Numai părintele surâse: lui îi trecuse prin minte soluţia aceasta.

Nichita Marele rupse cel dintâi tăcerea.

— Nu cred că-i dezlegarea cea mai bună, domnule director.

— De ce?

— Fortuna» a fost, vreme de trei decenii, una din băncile cele mn solide. Şi asta şi pentru că n-a avut între funcţionarii ei iemei. Eu unul nu cred că o fată ori o femeie poate fi bună I uncţionară. Să nu se supere domnul avocat!

— Daj nici nu mă gândesc să mă supăr, domnule Nichita. î>int cam de-aceeaşi părere cu dumneata.

— Femeile sunt distrate, domnule director. Dacă-i fată, e preocupata de gândul măritişului; dacă-i nevastă, o bântuie mereu grija de familie, de copii… La bancă n-ai voie să fii distrat. Dacă eşti, aduni de-o sută de ori aceeaşi pagină de registru şi-ţi da de fiecare dată alt rezultat. Sau faci erori fundamentale în calcularea dobânzilor. Ştiu din proprie experienţă. Când veneam de-acasă cu capul plin de năcazuri familiale, lucram de-o sută de ori mai greu şi mai rău decât de obicei.

— În privinţa asta îţi dăm necondiţionat dreptate, domnule Nichita. Dar, slavă Domnului, domnişoara Sora nu are, deocamdată, mei unul din gândurile de care te temi dumneata. E o copilă încă.

— La optsprezece ani nu mai e copilă!

Râseră cu toţii.

— Ştie ce ştie domnul Nichita! îşi aduce aminte de tinereţe, zise părintele.

— Şi-apoi, afară de asta, ce ştiu eu ce a învăţat domnişoara Sora?! Şcoala asta atât s-a tot schimbat, s-a tot cârpit, încât nu-mi mai insuflă nicio încredere. Nu ştiu ce contabilitate se învaţă în liceul comercial, dar nu cred că se învaţă contabilitatea pe care trăbă s-o ştii într-o bancă.

— Îţi dăm dreptate şi-ntr-asta, domnule Nichita. Şi, de aceea, iată, ne-am gândit, eu şi domnul avocat, să-ţi primim, în consiliu, definitiv, pensionarea, pentru a nu mai purta dumneata răspunderea. Dar totodată să te rugăm să mai vii un an pe la bancă, s-o introduci ge domnişoara Sora în lucrările practice. Şi-apoi, credem că nu va strica să-l

supraveghezi o vreme pe Verzaru. Nu-i vorbă, e funcţionar bun, totuşi nu are experienţă de contabil prim, şi, până va capala-o, e bine să fie ajutat. Şi ne-am mai gândit ca, în anuj acesta, pentru că tot vei veni la bancă, iar noi vom fi fără nicio grijă ştiindu-te acolo, să-ţi plătim salariul ca şi până acum.

Întorsătura aceasta lumină dintr-odată faţa bătrânului. Ochii lui mici, spălăciţi, clipiră mărunt şi des în spatele lentilelor groase. Îi simţea plini de lacrămi. Încă un an, şi fără răspunderea contabilităţii! De două perspective se îngrozea maiA a-es: de părăsirea oraşului şi de pensia mică. Acum se aminau amândouă cu un an!

— De, asta ar fi altceva, domnule director – zise el, şi, ca să-şi ascundă emoţia care îl copleşea, îşi scoase ochelarii şi începu să-i şteargă, încet, meticulos, cu batista.

— Trăbă să recunosc – continua el, punându-şi ochelarii pe nas şi păturindu-şi batista – că, de când există banca, dumneata ai avut, întotdeauna, în toate împrejurările, un deosebit simţ practic.

— Păi, de-aceea e director! zise, zâmbind, doctorul.

— Mai sunt ei directori care s-au ţinut mari o vreme, dar care s-au ars la adică, domnule doctor.

— Apoi, întorcându-şi ochii spre Sava Scurtu, continuă: – Cum am spus, asta ar fi altceva! Subt mina mea, domnişoara Sora, deşteaptă cum este, poate să cunoască, într-un an, toate tainele contabilităţii de bancă. Presupun că ştie problemele fundamentale ale aritmeticii, regúlele de calcul a dobânzii, capitalului şi timpului.

— O să vezi dumneata dacă le ştie – zise vesel avocatul –, dacă nu, o laşi repetentă.

— Şi lui Verzaru pot să-i fiu de folos. Mai ales la încheieri, la alcătuirea bilanţului.

— Aşadar, primeşti?

— Primesc cu recunoştinţă, domnule director!

— Recunoştinţa e a noastră, domnule Nichita!

Bătrânul îl privi cu ochii lui mici, cufundaţi în orbite. Constată că vorbise cu sinceritate.

— Ba, recunoştinţa este a mea! E aşa de greu să te

desparţi dintr-odată de o slujbă în care ai muncit o viaţă!…

— Ai dreptate I zise doctorul.

Un răstimp se făcu linişte.

— Aşadar, suntem înţeleşi definitiv, domnule Nichita?

— Înţeleşi, domnule director.

— Îţi mulţămesc! răspunse acesta, şi-i strânse cu căldură mina.

— M-am gândit – zise avocatul că fetei nu i-ar strica, pentru orice eventualitate, să facă un an de practică. Şi încă într-o instituţie unde se lucrează solid, ca la «Fortuna». Cunoştinţele din şcoală se lămuresc şi se verifică numai în munca practică, pe teren, ca în orice carieră de altfel. Ştiu din proprie experienţă.

— Atunci ce să mai spun eu? – zise doctorul.

— Numai din experienţa vieţii înveţi cu adevărat.

— Aşa esăteconfirmă şi părintele Nistor.

— Cu toată învăţătură, când am slujit cea dintâi cununie, cea dintâi înmormântare, cel dintâi maslu, m-am ajutat mai mult cu diacul deciţ cu *Euchologiul*. Dar când a trebuit să-l împărtăşesc pe cel dintre bolnav de moarte! într-adevăr, numai experienţa proprie, directa te ajută!

— Aşa-i pretutindeni-zise directorul.

— De-aceea nu mi-a intrat mie niciodată în cap, şi nu-mi intră nici acuma, de ce atâţia oameni în ţara noastră acceptă sau se zbat să ocupe nişte funcţii pentru care nu au nici pregătirea necesară şi niciun fel de experienţă practică. Se vede că sunt nişte oameni… cum să spun?… foarte curajoşi, dacă nu cumva vor fi proşti de-a binelea.

— Poate că de-aici se şi trage vorba «curajul prostului», zise, zâmbind, avocatul Preda.

— Nu-i de glumă! – zise doctorul.

— Nu vedeţi că aşa se şi lucrează, prost?

Terminându-şi porţia zilnică de bere, Sava Scurtu, Vasile Preda, părintele Nistor şi doctorul Grecu se ridicară şi plecară. În sala de la «Cazina română» nu mai rămase decât Nichita Marele. După ce bău ultimul pahar de bere, se ridică şi el, dar nu plecă, ci sună. Când intră băiatul de la birt, îi zise:

— Măi Ionică, mai adu-mi o sticlă de-bere. În astă sară trăbă să mai beau una. Ştii tu un lucru, măi băiatule? M-am hotărât să mai rămân un an la bancă! Iac-aşa! încă un an!

— Vai, ce bine-mi pare, domnule Nichita!

Şi porni volbură pe scări, să-i dea vestea cea jjună lui stăpânu-său, căruia, puţin mai devreme, se grăbise să-i spună şi vestea cea rea.

V

Vreme de vreo trei săptămâni, Vasile Predi nu i-a spus nimic neveste-sii despre propunerea lui Sava Scurtu. Mai mult decât atât: ar fi vrut ca însuşi să uite de oferta directorului, pentru că nu-i plăcea. I se părea oarecum umilitoare la început nu putea să-şi explice de ce, dar, cu timpul, îşi dădu sama că motivul principal era mai mult de ordin sentimental decât raţional: el avea alte aspiraţii, cu mult mai mari, în legătură-cuviitorul Surorii. Tulburi până atunci, aceste aspiraţii începură să se precizeze în mintea lui subt presiunea propunerii făcute de directorul băncii «Fortuna». Planul cărei se limpezea tot mai mult era că Sora trebuia să-şi continue studiile, să-şi pregătească o carieră superioară, de pildă, să devină profesoară de liceu. Poate chiar la liceul comercial din localitate. Perspectiva profesoratului îl ademenea şi pentru că Sora, continuându-şi studiile, scăpa şi de oferta lui Sara Scurtu – «Doar nu voi îngropa-o ani de zile în registre!» –, şi de gura lumii, care, altfel, văzând-o înaintând în vârstă, s-ar întreba de ce nu se mărită, dacă nu s-ar mărita într-un an, doi. Aşa, toată lumea va zice: «Nu-i stă ei capul la măritiş, câtă vreme e studentă!» – «E adevărat că puţin mi-ar păsa mie de gura lumii!» îşi zicea Vasile Preda. Totuşi simţea că dacă Sora va continua studiile, va fi şi el mai liniştit din partea asta, a măritişului. Pentru că acum, după război, tinerii se căsătoreau mai greu decât pe vremea tinereţii lui. Ba unii – şi au fost cazuri chiar aici, în oraş –, după ce fac curte unor fete doi-trei-patru ani, şi chiar se logodesc, pe urmă nu mai au curajul să întemeieze o familie, şi, la prima aluzie mai serioasă la căsătorie, dau bir cu fugiţii, subt pretextul

transferărilor din oficiu, iar fetele rămân dezamăgite. Realist cum era, nu-şi închipuia că Sora, deşi fată frumoasă şi dezgheţată, va face excepţie deja acest obicei al timpului. Apoi, îşi aduse aminte că odată, cu prilejul unei discuţii, un om cu destulă trecere în ţară îi spusese: «Rămânerea în urmă a elementului ardelenesc în România mare, funcţia lui de a cincea roată la car, nu se trage din rapacitatea celor din vechiul regat, ci din neputinţa dumneavoastră de a vă adapta repede împrejurărilor. Nu vă puteţi schimba mentalitatea. Trăim un început de epocă, în care istoria a făcut un salt mare. Saltul trebuie să-l facă şi oamenii, dacă vor să ţină pasul cu evoluţia.» Observaţia aceasta II Pdea bine acum, când se gândea la viitorul Surorii, deşi îşi dădea sama că mentalitatea lui nu s-a schimbat şi nu se va schimba –, ci va continua să fie convins că legea firească este ca o tata să se mărite, şi încă devreme, şi nu să-şi caute o carieră, fie chiar şi aceea de profesoară.

În perspectiva continuării studiilor se izbea însă de o mare piedecăj criza cancelariei sale avocaţiale. Nu voia să se oprească prea mult asupra ei. Simţea că trebuie să facă şi imposibilul pentru a o putea trimite pe Sora la Academia Comercială sau la o universitate. Cu toate acestea, pragul cel înalt i se punea mereu în drum – şi nu ştia dacă îl va putea trece: cum ar mai putea face rost de încă vreo câtva mii de lei lunar pentru Sora. Cauzele, procesele pe care le primea de la particulari erau tot mai rare de câţiva ani încoace. În afară de ceea ce primea în natură de la părinţi şi socri – cereale, legume toamna, porc de Crăciun iarna – se răzima mai ales pe salariul de la banca «Fortuna» şi pe o foarte strânsă şi cruţătoare economie casnică datorită vredniciei Anei. Nu le lipsea nimic, e adevărat, dar nici nu le prisosea. Nu puteau pune nimic deoparte de când începuse criza şi le crescuseră cei trei copii.

Însă consideraţiile de ordin practic erau biruite întotdeauna, în sufletul lui, de cele de ordin spiritual. Chestiunea era că, deocamdată, lucrul cel mai bun pentru Sora – şi nu numai pentru ea, ci şi pentru el şi pentru Ana –

era continuarea studiilor. Va birui el, ca şi altă dată, greutăţile materiale! Optimismul său firesc nu-l lăsa să se descurajeze cu una cu două.

Ajungând, după vreo trei săptămâni, la aceasta concluzie, se hotărî să i-o spună şi Anei. Prilejul i-l oferi chiar nevastă-sa.

Într-o duminică sară, după ce copiii se duseră la culcare, Ana îi zise:

— Cât de răpede mai trece vremea! Suntem la mijlocul verii. Ca mâne-poimâne s-aşterne toamna. Ce planuri ai cu Sora?

— A-ntrebat ea?

— Ei parcă tu n-o cunoşti! Niciodată. Cel puţin nu mi-a pomenit niciodată de vreun plantai ei după terminarea liceului. Poate pentru că-i prea copilăroasa încă. Sau poate pentru că vrea să ştie ce planuri ne-am făcut noi.

— În schimb te-ai întrebat tu, nu-i aşa? Voiai să rămâie cu patru clase liceale. Nu-i bine ca azi e bacalaureata?

— Doamne, nu zic nu, deşi eu cred şi acum că pentru o tata erau destule patru clase secundare. Acuma ar fi intrată pe drumul ei firesc, s-ar pricepe la toate şi nu ar avea nu ştiu ce pretenţii.

— Crezi că are?

— Ar fi firesc şi nu m-aş mira. Colegele ei, toate, adică nu chiar toate, dar cele mai multe, se pregătesc pentru şcoli mai înalte.

— Ţi-a spus Sora?

— Mi-a spus, fireşte!

— Şi ea nu şi-a manifestat nicio dorinţă?

— Până acuma, nu. Mi se pare că toamna ce vine i se pare încă la sfârşitul lumii. Deocamdată se bucură de vacanţă. Normal este să ne gândim noi în locul ei.

— Şi te-ai gândit?

— De gândit poate că m-am gândit, dar aşteptam să-ncepi tu vorba, pentru că tu eşti bărbatul, capul familiei.

— De-nceput, ai început tu vorba, ca de obicei. Dar de gândit m-am gândit. Prea multe combinaţii nu se pot

face. Eu m-am oprit la una, care mi se pare mai bună.

— Care?

— Să-nveţe şi ea mai departe, cum spui, de altfel, că vor face şi altele.

— Şi ce să urmeze?

— Cred că Academia Comercială. E absolventa unui liceu comercial. E deci pregătită în direcţia aceasta. Îi va fi mai uşor.

— Şi câţi ani durează Academia Comercială?

— Pare-mi-se că patru-cinci ani.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă poate ajunge profesoară la un liceu comercial de fete, ca fostele ei profesoare.

Ana tăcu un răstimp.

— Combinaţia asta mi-am făcut-o şi eu, dar nu-mi place. Mi se pare primejdioasă.

— Primejdioasă?! De ce?

— Mai întâi, atâţia ani petrecuţi între străini. O fată tânără, singură, de capul ei, într-un mediu cu care nu e obişnuită, de oraş mare, despre care se vorbesc destule prăpăstii. Apoi, anii trec… Cine ştie în ce localitate va primi postul de profesoară… Pe deasupra, mai e şi primejdia că, pregătindu-se pentru o carieră, ca un bărbat, nu va fi niciodată femeie întreagă.

Vasile Preda se-nfioră. El nu se gândise că, ajungând profesoara, s-ar putea să nu fie numită la liceul din localitate. Acum îşi zicea că Ana are dreptate. Nu era deloc sigur că va fi numită chiar aci. Depindea de locurile vacante în momentul în care ar fi terminat Academia Comercială şi, mai ales, de protecţii. Şi, cum el nu făcea politică, nu avea nicio protecţie. Gândul că Sora, după patru-cinci ani de studii, ar putea ajunge profesoară în cine ştie ce oraş, singură, departe de ei, îi întuneca planul la care se oprise. Într-adevăr, cu ce se va alege Sora dacă va învăţa patru-cinci ani, va da o grămadă de examene, şi, după aceea, se va trezi, cu atâţia ani mai în vârstă, între străini? Va avea cariera ei şi-atât! Dar el nu se gândise ca fata lui să trăiască de pe urma unei cariere, atunci când îşi

făcuse planul cu Academia Comercială. Şi în niciun caz la o carieră în cine ştie ce oraş îndepărtat. Ci se gândise că, urmând mai departe studiile comerciale începute la liceu, îşi va umple timpul cu ceva util până la… Cât despre primejdiile vieţii într-un oraş mare, aşa ceva nici nu-i trecuse prin cap! Sora era o fată cuminte, şi n-avea cui semăna ca să calce în viaţă cu stângul. Dar mai ştii… Şi-apoi, oare ce-o fi vrut să spună Ana cu vorbele «pregătindu-se pentru o carieră, ca un bărbat, nu va fi niciodată femeie întreagă»?

— Ascultă, Ano! Ce-ai vrut să zici cu vorbele acelea că –, clacă Sora îşi va face o carieră de bărbat, nu va fi niciodată femeie întreagă?

— Ei şi tu, ce-am vrut să zic! Ce-am zis! N-aş putea să te lămuresc prea bine. Dar cred că o carieră bărbătească deviază sufletul unei femei, îl abate pe un drum împotriva firii. M-am gândit mult la asta. Femeia, după cum o-simt eu, e făcută să se razime de bărbat. Dacă, având o carieră, ajunge la convingerea că se poate susţine singură, se depărtează de feminitatea ei firească.

— Dar, urmând mai departe, nu înseamnă că va şi trai din cariera de profesoară. Îşi va îmbogăţi cultura generalaşi asta nu poate s-o îndepărteze de firea ei de femete. Ma gândeam că aşa o să-şi petreacă timpul, până la căsătorie, cu mai mult folos, decât dacă ar sta acasă.

Îi numai patru clase să te plângi de lipsa

Urmă un răstimp de tăcere.

— Nu prea te înţeleg! – continuă Vasile.

— Tu ai spus ca multe din colegele Surorii se pregătesc să-şi continue studiile şi că ar fi normal ca şi fata noastră să vrea să şi le continue. Credeam, deci, că vei fi cu totul de părerea mea.

— Ţi-am spusjră m-am gândit şi eu la soluţia asta, dar că, din motivele arătate, am respins-o.

Atunci, ce-i de făcut? spuneai că trăbă să ne gândim noi în locul ei.

— Păi asta şi facem! Se-apropie toamnă, şi poate că Sora îşi face planuri, ca şi colegele ei, deşi nu ne spune

nimic. Po ale să fie o deziluzie pentru ea dacă ar vedea atunci că ar rămâne acasă. Bai bine să-i spunem de pe-acum!

— Ce! Că rămâne acasă?

— Da! Că eu nu vreau ca ea să înveţe mai departe.

— Hotărăşti tu singură? într-o problemă atât de importantă?! îmi pare rău! N-am ştiut! Atunci ce rost a avut să mă mai întrebi ce părere am?!

— Vai de mine, Vasile! N-ai niciun motiv de supărare! Sunt lucruri pe care noi doi trebuia să le discutăm de mult, asupra cărora trebuia să ne sfătuim încă de-acum doi-trei ani. Dar tu n-ai zis nimic, iar eu am tot amânat.

— Problema nu era încă actuală. Fata urma liceul.

— A te sfătui din bună vreme despre viitorul copiilor este totdeauna o problemă actuală. Dar poate pentru că erau liceele aici, la îndemână, am tot amânat. Dacă n-ar fi fost, cred că ne-am fi sfătuit încă dinainte de a-i da la şcoală.

— Cred că ai dreptate. Poate să fie şi asta o cauză.

— Nu cred că ne putem acuza niciunul din noi, în conştiinţă, că nu ne-ar fi dragi copiii şi că nu am dori să-i vedem fericiţi.

— De bună seamă! Ca toţi părinţii!

— Dacă am fi vorbit mai de mult, ţi-aş fi spus că eu nu sunt de părere ca Sora să-şi continue studiile la universitate sau la Academia Comercială. Lucrul acesta ar fi fost mai uşor să i-l spunem când a terminat clasa a patra liceală, decât azi. Acum ea a intrat binişor pe drumul care duce la o carieră. Şi, totuşi, trăbă să i-l spunem, şi încă degrabă. Asta e ultimul ceas în care i-l mai putem spune! Bineînţăles, părerea mea nu-i decât o părere. În ultimă instanţă, tu hotărăşti»

— Ce săliotărăsc, frate, când tu mi te opui categoric?!

— Nu mă opun, Vasile! Ţi-am spus ce cred eu! E convingerea mea!

— Şi-atunci, dacă asta-i convingerea ta, ce vreai să fac cu fata?

— Să rămână acasă. Să o introduc în toate tainele gospodăriei. Să o pregătesc pentru a ajunge o bună gospodină.

— Şi ce o să se aleagă de cei opt ani de liceu?

— Nu i-a făcut degeaba! Poate că în societatea de azi e bine ca fetele să aibă şi ele o temeinică pregătire, o cultură generală, cum spui tu.

— Bună gospodină! Dar asta presupune şi un gospodar! Presupune căsătorie, zise, iritat şi încurcat, avocatul.

În semiîntunerecul dormitorului – afară noaptea era luminată de un pătrar de lună –, peste faţa Anei trecu fluturele unui surâs.

— Şi unde-i scris că Sora nu s-ar putea căsători devreme? întrebă ea.

— Ascultă, Ana! Eu nu sunt un om care să se ia după modă şi după toate curentele cele noi. Dovadă e că nu fac politică, deşi aproape toată lumea face. Eu nu sunt de părere ca fetele să urmeze universitatea şi nici să trăiască de pe urma unei cariere. Sunt, după cum vezi, de aceleaşi păreri cu tine. În perspectiva unei căsătorii apropiate, nici eu nu m-aş fi gândit la continuarea studiilor, dar tu vezi că, de la unire, puţine fete se mai mărită tinere, ca pe vremea noastră. M-am gândit să-şi umple timpul, până la măritiş, cu ceva ce i-ar plăcea şi ei şi care ar face-o să nu se simtăumilită în faţa colegelor ei de şcoală, fie că acestea s-ar mărita înaintea ei, fie că ar urma o universitate.

— Dragul meu, sunt silită să-ţi pun, deşi njaş fi voit, o taină a mea. De vreo doi ani am băgat de seamă că Valentin e din ce în ce tot mai mult atras de Sora. Noi, femeile, vedem mai multe decât voi, bărbaţii. Şi-am să-ţi mai spun încă o taină a mea: şi Sora ţine la el.

Avocatul înălţă din umeri.

— Păi cum n-or ţinea unul la altul?! Se cunosc de copii s-au jucat împreună! Ce concluzii poţi trage din asămencă prietenie?

— Ştiu eu să deosebesc prietenia de altceva, zise Ana zâmbind.

— Mai ales din anul acesta, şi cu deosebire de când a venit Valentin în vacanţă, cred că nu mă înşăl crezând că nu prietenia din copilărie îl aduce mereu în preajma Surorii. S-a schimbat băiatul, s-a schimbat destul de repede şi Sora, deşi eu cred că ea nici nu-şi dă sama. Dar Valentin ştie de ce o tot caută.

— Voi\ femeile, aveţi o calitate care nouă, bărbaţilor, ne lipseşte: să vedeţi ceea ce v-ar plăcea să fie, şi unde este, dar mai ales unde nu este.

Ana zâmbi din nou.

— Păi, eu cred că este! Şi trăbă să-ţi mărturisesc că-mi pare foarte bine.

— Cui nu i-ar părea – zise, mişcat, Vasile.

— Valentin e un băiat de viitor, un om muncitor, deşi pare că trece uşor prin viaţă, ţinându-se numai de râs şi de glume. Samănă cu mamă-sa.

— Şi dacă ar semăna cu tată-său, cu doctorul, ar fi oare mai puţin băiat de viitor?

— Nu! N-ar fi, desigur! Oameni vrednici amândoi!

— Valentin mai are doi-trei ani până îşi ia diploma de doctor.

— După felul cum a învăţat până acum, o poate lua şi în doi. Mi-a spus Grecu că n-a rămas niciodată restanţier, cu niciun examen. La medicină, ăsta nu e un lucru de toate zilele!

— Mă bucur că-l apreciezi şi tu! Iată de ce cred eu că nu-i scris nicăiri ca Sora să nu se mărite devreme. Doi-trei ani vor fi exact atât cât trăbă pentru ca fata noastră să ajungă o bună gospodină.

Zâmbi şi Vasile.

— Răpezite la judecată sunteţi voi, femeile! Chiar de-ar fi un început de simpatie, cum spui tu, de-aici şi până la căsătorie-i cale lungă! Cine te asigură pe tine că Valentin are intenţii serioase? Tânării de azi, chiar şi cei mai buni, caută fete cu avere. Începutul carierei e greu, poate mai greu decât pe vremea noastră, iar vremea iubirilor romantice mi se pare că a cam trecut! Doctorul Grecu n-are avere, noi nu avem…

Ana îi tăie repede vorba:

— Da’ nici săraci nu suntem! Avem partea noastră de moşie, pe care deocamdată am lăsat-o părinţilor. Pentru început, pentru aranjarea unei locuinţe şi a unui cabinet medical, cred că avem ce ne trăbă.

Vasile râse acum, înveselit de-a binelea.

— Ce-am spus eu! Minte de muiere! Pune oala pe foc, dar iepurele-i încă în pădure!

Tăcu un răstimp, apoi întrebă:

— Taina asta a ta este cauza principală pentru care te împotriveşti ca să înveţe fata mai departe?

— Şi asta, pe lângă celelalte considerente de ordin general.

— Hm! încurcată problemă!

— Dar trăbă s-o descurcăm, Vasile! Trăbă să-i spunem Surorii că nu va merge mai departe la şcoală. S-ar putea lua după celelalte şi să-şi facă iluzii.

— Eu nu sunt de părere că trăbă împrăştiate iluziile unei fete, ale unui tânăr, în general. Dacă chiarvreai, spune-i tu!

— Nici nu m-am gândit că ar fi rolul tău!

Adevărul era că nici Anei nu-i venea uşor să-i vorbească Surorii în chestiunea aceasta. Totuşi simţea că parcă îi era mai lesne ei, decât lui Vasile.

A doua zi, Sora veni la prânz foarte veselă. Cât traversă curtea, se învârti de câteva ori, ca în dansul «pe subt mâna

Ce-i, draga mea? – o întrebă maică-sa, care încă nu avusese prilej să-i vorbească.

— L-ai apucat pe Dumnezeu de-un picior?

— Nu, nu l-am apucat, dar nici mult nu am până să-l apuc. Depinde de voi, de dumneata şi de tata, dacă voi reuşi să-l apuc.

— Ei, haide, fii serioasă şi spune-mice ai de spus.

— Păi, trec din succes în succes, mamă draga!

— Cum aşa?

— Cine s-ar fi gândit? Acum o lună bacalaureata, iar astăzi mi s-a oferit un post!

— Ce tot vorbeşti, tu faţă?! Ce post?

— le. am bat” t Pe toată Am o slujbă, numai să mă lăsaţi s-o primesc! La patru săptămâni după terminarea liceului să capeţi un post?! Ce zici? Asta e un record rar, nu-i aşa?

T”, Haide> spune-mi odată, nu mă-nebuni! Ce tot vorbeşti de slujbă, de post?!... Care slujbă, ce post?

— Înapoindu-mă din parc, cu Valentin – n-am fost numai în parc, ci şi pe subt dealul viilor, de unde se vede până departe valea Murăşului –, am intrat pe la naşul, numai eul că Valentin s-a dus acasă. Voiam să-i arăt bluza, ştiam că-i va place.

— Şi i-a plăcut?

— Foarte mult. Da, după ce s-a bucurat, iar s-a posomorât, căci l-am găsit cam năcăjit. L-am întrebat ce năcaz are – era în biroul dumnealui, de la bancă –, şi mi-a răspuns: «Cum n-oi fi năcăjit, când ne părăseşte, în curând, domnul Nichita, prim-contaibilul?! Şi-a înaintat cererea de pensionare pentru întâi august şi nu vrea să şi-o retragă.» – «Asta-i destul de rău!» am zis eu. Iar nănaşul zice: «Unde mai pui că ne rămâne şi un loc gol, căci în locul lui Nichita va trece Verzaru. Unde să aflăm noi acum, la răpezeală, un contabil în locul lui Verzaru?» – Da, mamă! Trăbă să ştii că nănaşul era tare năcăjit. Atunci mi s-a făcut deodată lumină-n cap şi am zis: – «Naşule dragă, luaţi-mă pe mine ajutor, până găsiţi un contabil. N-am terminat eu liceul comercial? Nu mă pricep la lucrările de bancă?» – Naşul s-a uitat blând la mine şi m-a întrebat: – «Ai veni tu să ne-ajuţi? Până să

I găsim pe cineva în locul lui Verzaru poate să treacă şi un an.» – «Cum să nu vin, naşule dragă? Şi pentru un an *şi* pentru mai mult, cât timp va fi nevoie de mine.» Mi s-a părut că se înseninează. M-a mângâiat pe păr şi mi-a zis: «Bună fată! Noi doi suntem înţeleşi. Vezi de te înţelege şi cu părinţii tăi.» Am venit tot într-o fugă! Mă lăsaţi, nu-i aşa?

Repetă întreaga povestire, cu aceeaşi însufleţire, dinaintea tatălui său şi a fraţilor, care veniseră din

prânzitor, să audă şi ei ce i se întâmplase Surorii de vorbea atât de agitată.

— Mă lăsaţi, nu-i aşa?

— Întâi să ne laşi tu să ne gândim până desară. Ne-ai luat prea repede cu vestea asta, zise Vasile Preda.

— Şi… capeţi şi salar? o întrebă Virgil încet.

— Se-nţelege! Cine a mai văzut funcţionar fără plata?! răspunse ea, tot încet.

Băiatul *se* ridica de pe scaun – şedeau acum h masă, erau la supa – t se apropie de Sora şi-i şopti la ureche:

«T «FLG S-ami dai şi mie în fiecare o sută de lei, să adunam bani ca să cumpărăm ceasul acela de părete de la Braunfeld, pe care l-ai auzit şi tu cât bate de frumos.

— Bine, Virgile! Să ştii că-l vom cumpăra.

— Ce tot tăinuiţi acolo? Vedeţi că vi se răceşte supa, zise mama.

Dar Virgil, radios, nu se mai putut stăpâni şi începu să bată din palme şi să strige:

— Îl cumpărăm! îl cumpărăm! îl cumpărăm!

— Ce cumpăraţi? întrebă Iuliu.

— Ceasul de la Braunfeld, ăla care bate aşa de frumos.

— Cu salariul Surorii!

Izbucniră toţi în râs.

Prânzul continuă. Cei doi fraţi voiră să ştie mai multe despre oferta nănaşului.

— Daţi-mi pace! – spuse Sora.

— Până nu ştiu dacă pot primi sau ba, ce să vă mai spun? Ne-am face numai iluzii zadarnice.

După masă, rămânând singuri, cei doi soţi se priviră nedumeriţi şi încurcaţi.

— Ei, ce zici de întorsătura asta? întrebă Vasile, cu o nuanţă de glumă în glas.

— E o copilărie, se-nţelege! Sora l-a văzut pe naşu-său supărat şi s-a grăbit să-i vină în ajutor aşa cum i s-a părut ci că poate.

— Ai zice că nu s-a gândit niciodată că, după liceu, s-ar putea duce la universitate.

— Se poate să nu se fi gândit – doar o vezi cât e de copilăroasă –, deşi nu-mi vine să cred. Mi-a vorbit de mai multe ori despre planurile unor prietene ale ei. De la Sora te poţi aştepta la reacţiile cele mai contradictorii: acum vrea să-i facă o plăcere naşului, iar la toamnă s-ar putea să vrea să plece la studii universitare, ca şi colegele ei. Va trebui să-i spunem acum hotărârea noastră.

Mai mult a ta – zâmbi bărbatul.

— Să-mi dai voie să-ţi spun că Sora nu e atât de copilăroasă încât să nu-şi dea sama că, dacă-i face o bucurie naşului acum, la toamnă l-ar putea supăra. E mai serioasă decât crezi.

— Dar nici aprobarea naşului la oferta ei nu a fost serioasă! A zis şi el o vorbă, iac-aşaca să nu o supere, văzând cât e de bucuroasă că poate să-i facă un serviciu.

Vasile voi să-i spună acum de aluzia pe care o făcuse mai de mult directorul «Fortunei» în legătură cu locul liber de la bancă, să-i arate deci că naşul a primit cu seriozitate oferta Surorii şi că s-a bucurat de ea. Dar se răzgândi. I se părea că l-ar pune într-o lumină puţin simpatică, prea realistă. Pentru el era cât se poate de clar că naşul, neprimind atâta vreme niciun răspuns la propunerea pe care i-o făcuse, ca om practic ce era, se hotărâse să stea însuşi de vorbă cu Sora, dar că o făcuse cu delicateţe şi bună chibzuială, ca să-i determine la un răspuns hotărât.

— În tot cazul, întorsătura aceasta e favorabilă părerii tale. Sora va rămâne deocamdată acasă, după bunul ei plac. Nu mai e nevoie, cred eu, să-i spunem ce planuri avem cu ea, că treabă să se pregătească să devină o bună gospodină. Un an e vreme destulă. Poate te răzgândeşti tu, poate se răzgândeşte ea. Poate, în vremea asta, se va vedea mai desluşit dacă taina ta are vreun temei real…

Ana tăcu un timp, apoi răspunse:

— Poate că ai dreptate. Cu un singur lucru însă nu mă împac.

— Cu care anume?

— S-o văd pe Sora funcţionară la bancă!

— Ei, funcţionară! Va face şi ea oleacă de practică, va avea o ocupaţie precisă, două-trei ceasuri pe zi. Îţi rămâne destul timp s-o iniţiezi în toate tainele gospodăriei. Doar nu o vei ţine toată ziua la bucătărie!

— Se-nţelege! Nu de asta! Dar toată lumea va zice: Uite, frate, abia a terminat liceul că au şi pus-o la jug.

— Vorbă să fie! Parcă la bancă nu va fi tot în familie! Nu ştie toată lumea că directorul e naşul ei, iar că tatăl ei este avocatul băncii? Ce-i mai firesc decât ca, în asămenea condiţii, fata să facă oleacă de practică la bancă? Numai proştii se vor mira, te asigur.

— Deci tu eşti de părere să primească?

— Dacă tujrămâi la părerea ta că e bine să nu înveţe mai departe, cred că nu treaba să-i stricăm bucuria de a-i face un serviciu naşului ei. Şi mai e ceva. Dacă rămâne acasă, e foarte bine să facă oleacă de practică în materia pentru care s-a pregătit. Va învăţa ea gospodăria, dar îi va rămâne şi destul timp liber, şi încă foarte mult. Ei bine, cu practica de la bancă îşi va umple o parte din acest timp liber. Pe urmă, după ce va trece anul acesta, dacă totuşi va vrea să meargă la Academia Comercială… – ştiu ce vreai să spui, dar trăbă să negândim la toate eventualităţile –, practica asta de la bancă îi va prinde foarte bine.

— Mi-e teamă să nu facă acum un lucru din însufleţire, şi pe urmă să regrete că l-a făcut.

— Dacă se va întâmpla aşa, vom căuta un contabil. Poate să se retragă oricând. Doar nu va lucra în străini! Rămâne, după cum ţi-am spus, în familie. Ei, ce zici?

— Păi, ce să zic? S-o lăsăm să-şi facă voia. Vom vedea noi cum se vor dezvolta lucrurile. Principalul este că rămâne acasă, şi încă din voia ei. Se-nţelege, e o copilă încă!

— Copilă I şi tu spui c-ai văzut nişte schimbări la ea în legătură cu Valentin!

— O, Doamne, dar asta-i altceva, cu totul altceva! exclamă Ana şi ieşi s-o cheme pe Sora ca să-i spună ce hotărî seră.

Aprobarea părinţilor fu primită cu mare însufleţire de

toţi trei. Se încălzise şi Iuliu. Sora le promisese că va pune la bătaie, pentru ei trei, tot salariul pe care îl va primi. Şi Iuliu îşi dorea de mult o seamă de cărţi, nişte bocanci cu ţinte şi un sac de excursie, iar dorinţele lui Virgil, pe măsură retrecea timpul, erau tot mai îndrăzneţe. Copiii nu primeau decât banii strict necesari pentru manuale şi rechizite şcolare. Deşi nu duceau lipsă de nimic din cele necesare, ca toţi copiii, îşi doreau şi alte lucruri, dar pentru că simţeau că banij nu-i prea îmbulzesc pe părinţii lor, ei nu le cereau niciodată altceva decât ceea ce li se dădea.

Vasile Preda îşi luă pălăria şi porni spre birou. Avea de isprăvit redactarea unui recurs. Se simţea uşor şi linişut. La urma urmelor, nu hotărâseră încă nimic asupra viitorului Surorii. «Nimic ireparabil», îşi zicea el. Dacă va voi, Sora va putea ieşi oricând de la bancă şi va putea să-şi continue studiile. Dacă se va adeveri «taina» Anei, cu atât mai bine. Nu vor mai face cheltuieli zadarnice şi, mai ales, nu va trebui ca fata să petreacă doi-trei ani într-un mediu străin. E încă tânăr-a, şi, clacă va continua studiile la anul, na va fi prea târziu.

Isprăvi de redactat recursul şi trecu pe la bancă.

Îl găsi pe director în biroul lui.

Bătrânul îl primi cu faţa luminoasă.

— Vă felicit! A venit Sora şi mi-a spus că v-aţi învoit. Uneori lucrurile se rezolvă de la sine cum e mai bine. N-am mai pomenit de chestiunea aceasta din ziua examenului ei. A II-a făcut impresia că propunerea mea nu te-a prea încântat. De altfel, după cum ţi-am spus atunci, am zis şi eu aşa, o vorbă, fiindcă amintisem de demisia lui Nichita.

— Mi-e frică să nu fie o copilărie din partea ei. Şi-a oferit serviciile, fără a se gândi ca poate ar dori să înveţe mai departe.

— Dacă se va răzgândi, nu o să-i punem nicio piedecă, se-nţalege. Mie mi s-a părut însă că e conştientă de ceea ce face. În fond, fina e o fată serioasă. Totdeauna mi-a făcut impresia asta.

— Da, e o fată cuminte, numai cât abia a ieşit din

copilărie.

— Aşadar, avem contabil?

— Nu ştiu dacă vă veţi putea ajuta cu ea. Apoi, maică-sa vrea s-o iniţieze în toate tainele casnice.

— Timp are destul! Toate după-amiezile le va avea libere. De altfel, uite ce m-am gândit. Aş vrea să-l mai reţin un an pe Nichita. El nu mai vrea să aibă răspunderea. Bun! îi primim demisia, dar un an îi mai plătim salariul, în loc de pensie. În schimb, vreme de-un an va supraveghea şi lucrările lui Verzaru, şi o va iniţia şi pe Sora.

— Credeţi că va primi?

— Sunt aproape sigur. Se desparte greu de bancă.

Aşa au fost puse lucrurile la cale, încât, cu trei zile înainte ne între august, la «Cazina română», în sara aceea, directorul Sava Scrutua putut să-i facă lui Nichita Marele propunerea de a mai rămâne încă un an ca supraveghetor al lucrărilor contabile din banca «Fortuna».

A Petrecerea tradiţionala de Sântilie a trebuit să fie amânată până la Schimbarea la Faţa, pentru că de Sântilie se hotărâse în ultima clipă, o mare adunare populară a partidului de la guvern Zadarnic protestase preşedintele comitetului organizator al petrecem, studentul în drept Victor Dan, nestorul studenţimii universitare din localitate. Şeful organizaţiei judeţene a partidului n-a vrut să renunţe. Alături de Victor Dan intervenise şi directorul «Fortunei», Sava Scurtu. Când constatase că şi intervenţia lui la prefect n-a folosit la nimic, el ceruse de la clubul politic să i se restituie cheltuielile făcute până atunci cu tipărirea invitaţiilor şi cu angajarea localului. Şi clubul îi restituise sumele cerute.

Intrarea aceasta samavolnică a politicii de partid în nişte obiceiuri consfinţite de tradiţie produse o mare tulburare în societatea din oraş. Organizatorii petrecerii nu avură apărători mai înfocaţi decât pe cei din partidul de opoziţie. Aceştia strigau pe toate drumurile că guvernul a ales anume ziua de Sântilie pentru adunarea populară, ca să aibă cu cine umple sala, pentru că, prin tradiţie, de Sântilie veneau mulţi oameni din împrejurimile oraşului,

ştiind că în această zi se desfăşura, de mulţi ani, o mare petrecere. Cei din opoziţie făcură scandal şi stăruiră ca guvernul să fixeze o altă zi pentru adunarea populară proiectată.

Scandalul şi insistenţele celor din opoziţie – îi înverşunară pe cei din partidul guvernamental. Aceştia arătară că nu fixaseră ei ziua de Sântilie pentru manifestaţia aceea populară, ci cei de la centru. «Dacă nu o ţinem în ziua de Sântilie – ziceau ei –, ni se cere să nu o mai programăm, pentru ca domnii de la centru nu se pot întoarce din drum ca să ajungă şi la noi.» Şi, la urma urmelor, ce mare lucru va fi dacă se va amâna petrecerea aceea de la Sântilie pentru Schimbarea h Faţă? Doar nu-i vorba decât de o tradiţie demodată. Azi sunt petreceri şi baluri româneşti destule, nu ca pe vremuri, când petrecerea de la Sântilie era unică în tot jurul, pnle, pentru tineretul din împrejurimi să se cunoască, să pună la cale viitoare acţiuni naţionale, viitoare logodne şi cununii. Azi nu mai e nevoie de acele acţiuni, iar ba. eţii şi fetele se cunosc de la liceu, de la universitate, de la balurile de iarnă ale atâtor societăţi de caritate şi studenţeşti.

O mare parte a societăţii româneşti din oraş se învrăjbise atât de rău pe chestiunea aceasta, încât, chiar de-ar fi reuşit organizatorii să o ţină la Sântilie, tot n-ar fi participat toţi invitaţii, unii fiind într-o partidă, alţii într-alta.

Petrecerea fu deci amânată pentru ziua Schimbării la Faţă. Se tipăriră alte invitaţii, cu data cea nouă, şi fură trimise la vechile adrese. Guvernul, ca de obicei, biruise. Dar nu fură urmări neplăcute. La întrunirea politică, opoziţia trimise vreo douăzeci de scandalagii, cu instrucţiuni precise despre ce trebuiau să facă în timpul adunării. Şi trimişii îşi îndeplinira cu zel planul. Toate cuvântările fură scandalos întrerupte, fluierate, huiduite din fundul sălii de nişte participanţi care păreau că strigă şi fluieră din burtă. Până-i dibui poliţia şi-i scoase de guler în stradă, făcându-i scăpaţi, se isprăviră, cu chiu şi vai, şi cuvântările. Pe eroii zilei îi aştepta, la un birt de la

periferie, ca răsplată pentru scandalul pe care îl provocaseră, o straşnică tocană de oaie cu cartofi, ardeiată tare, şi o ferie de vin.

Sava Scurtu şi ceilalţi fruntaşi localnici, care se ţineau deoparte de politică, nu fură deloc încântaţi de demonstraţia aceasta. Ştiau că după «adunarea populară», lumea din oraş şi din împrejurimi s-a învrăjbit şi mai rău şi că familiile din cele două partide nu vor mai veni la petrecerea de la Schimbarea la Faţă pentru că nu le va mai plăcea să se întâlnească. Şi ei ştiau că, de când se făcuse unirea, grosul încasărilor venea de la cei din oraş.

Temerile lor se adeveriră întru totul. Majoritatea familiilor «cu greutate», cu poziţii sociale mai înalte, din oraş, cu excepţia a trei-patru familii de magistraţi, nu participară; în schimb, veniră mai mulţi săteni decât de obicei. Se vorbise atât de mult despre cauza amânării, de scandalul de la adunarea politică, încât oamenii erau curioşi să se informeze la faţa locului. Şi mai era un motiv care adusese lumea de la sate peste aşteptări. Studentul Victor Dan, preşedintele comitetului de organizare, temându-se de nereuşită, trimisese ştafete în toate părţile la sate că vor participa la petrecere şi ofiţerii din garnizoana unui municipiu apropiat. Angajase două autobuze care să-i poată aduce şi duce înapoi la termenul reglementar, şi astfel, datorită şi propagandei pe care o făcuseră vreo trei-patru ofiţeri, cunoscuţi de-ai lui, reuşise să asigure şi prezenţa a peste treizeci de locotenenţi şi sublocotenenţi.

Astfel, când începu concertul corului mixt, în cea mai mare sală din oraş, de la restaurantul «Cornul de aur», era o înghesuială straşnică. Un sfert din public nu încăpuse pe scaune şi pe băncile lungi, puse mai în spate, şi rămase în picioare. Concertul nu dură însă, după tradiţie, decât o jumătate de ceas, aşa că la şapte şi jumătate începu dansul.

Restaurantul avea o curte largă, umbrită de castani bătrâni, şi patru încăperi mari care fuseseră toate închiriate pentru petrecere. Scena improvizată fu repede

desfăcută, rămânând numai un podiu pentru muzică. Scaunele şi băncile fură scoase în curte, şi tineretul se grăbi la dans, ştiind cu toţii că ofiţerii trebuiau să fie, la orele douăsprezece, în garnizoană, şi că drumul cu autobuzul până în oraşul vecin va dura aproape un ceas. Mesele restaur-ntului fuseseră scoase în curte, şi în curând lumea le luă în stăpânire. Ferestrele sălii, spre curte, erau toate deschise, aşa că publicul de la mese putea urmări dansul.

Era o sară limpede şi caldă. Chelnerii abia răzbeau să aducă la mese paharele cu bere.

În curând, în sală petrecerea fierbea, iar pe la mese conversaţiile se înteţeau.

În curte, la trei mese alăturate, stăteau familiile Scurtu, Grecu, Preda, Nistor şi contabilul Nichita. Câteva scaune rămăseseră libere, pentru tinerii din familii care dansau în sală, şi care, din când în când, veneau să se răcorească bând un pahar de bere. La început se tot perindară, vreme de un ceas, la cele trei mese combinate, preoţi şi învăţători de la sate, care veneau să-i salute pe directorul băncii «Fortuna», pe avocatul băncii, pe doctor, pe paroh, şi să stea câte puţin de vorbă cu ei despre amânarea petrecerii, despre scandalul de la adunarea politică şi mai ales despre conversiunea datoriilor agricole.

După un ceas de dans, Sora Preda veni, luminoasă, ci să bea oleacă de şpriţ, căci o răzbise setea.

Mamă-sa o privi atentă şi se bucură de lumina de pe chipul fetei sale. De câteva zile fusese mereu nervoasă, dar acum părea să-şi fi revenit în apele ei.

— Mi se pare, fino, că ţi-ai vândut, chiar de la început, toţi «pătrăngerii», zise zâmbind directorul.

— Văd că nu te poţi plânge de dansatori. Treci de la unul, la altul.

— Da, sunt foarte mulţi băieţi, iar ofiţerii ăştia sunt neobosiţi.

— Folosesc intens timpul, pentru că la unsprezece ei trăbă să plece, zise doctorul.

— A, dar e o adevărată corvoadă cu ei! Din cauza

uniformelor, fiecare samănă cu fiecare, şi toţi sunt locotenenţi şi sublocotenenţi, încât nici nu le mai poţi reţine numele, şi când te invită unul la dans, nu eşti niciodată sigură dacă e pentru întâia oară sau nu.

— Trăbă să te uiţi mai bine la mutrele lor, zise Sava Scurtu zâmbind.

Mi se pare că pe Sora nu o prea interesează mutrele străine, zise părintele Nistor.

— \ul! Dar care? întrebă preoteasa.

— Cele localnice.

— Mă interesează toată lumea – răspunse Sora arunundu-şi capul pe spate –, şi, ca dovadă, mă şi întorc în sală. jinr aş} ePtata. Sunt angajată pentru vreo douăzeci de dansuri de-aci înainte.

— Vai de mine! – râse bucuroasă mamă-sa.

— Ai grijă, ciraga mea, să nu te-ncalzeşti dansând atât de mult.

1 privi mulţumită în urma ei. Se bucura că-i trecuse nervozitatea aceea, care ţinea de câteva zile şi cu care pornise, chiar şi în asta sara la petrecere.

Povestea nervozităţii Surorii nu era prea lungă, uupa ce primise aprobarea părinţilor pentru serviciul la ki în atreva, zi Le> le spus «e noutatea tuturor cole-eior, băieţilor şi fetelor cunoscute, pe unde le întâlnea. Sodn-3 k Ci° mari. biruintf să aibă un post la numai o lună» iSu Ssi-Sora! Simţia niv Oia ** – părtăşească bucuria diţ IEX rell Cltcăi p. rimiseră vestea cu atitudini foarte în Îfetl °. lehcitas] eră din toată inima, altele se tâk Un „un?! >; mirat şi întrebător, iar tele să stnnga din buze, subţnndu – i le. Sora nu înţelegea de ce nu se bucură toate, până când, la a doua, a treia întâlnire, unele din ele începuseră să vorbească.

— Nu-i de mirare că ai ajuns atât de repede h un post – ziceau unele.

— Directorul băncii ţi-e naş, tatăl tău e avocatul bănci… Lucrurile s-au aranjat oarecum în familie…

Pe mine nu m-ar încânta! N-am de gând să ajung funcţionară de bancă. E prea plictisitor! *zice* au altele

— Eu o să urmez Academia Comercială. Aşa se deschid mai multe posibilităţi. Şi, lucru principal, nu o să mă înmormântez de tânără într-un orăşel de provincie, spuneau altele.

Băieţii, între care unii erau studenţi, alţii elevi în clasele a şaptea şi a opta liceale, primiseră de asemenea vestea cu păreri diferite. Unii bufniseră în râs:

— Tu, contabil?! La vârsta ta?! O să încurci socotelile de nu le va mai descurca nici cel mai mare expert contabil!

Alţii – majoritatea era studenţi universitari – o felicitaseră cu un aer de superioritate. Unii dintre aceştia o sfătuiseră să renunţe la postul de la bancă şi să vină la universitate, să cunoască, înainte de a se înmormânta într-un birou de bancă, viaţa de student, să ia contact cu civilizaţia dintr-un mare oraş. Alţii îi spuneau că ei, când îşi vor lua diploma, nu se vor stabili în niciun caz într-un orăşel de provincie. Câţiva însă o aprobaseră fără nicio ezitare, spunându-i că făcuse cel mai bun lucru pe care îl putea face; că, la universitate, fetele, în majoritatea cazurilor, îşi pierd degeaba timpul şi banii, pentru că, de regulă se mărită în timpul studiilor, iar cele care, în mod excepţional, le termină, nu ajung la situaţii mai bune, chiar dacă obţin diploma Academiei

Comerciale.

— Ştiu destule absolvente de Academie Comercială care ar fi bucuroase să găsească un post în contabilitatea unei bănci. De cele mai multe ori, trec, ca simple practicante, de la o bancă la alta.

În faţa atâtor păreri şi atâtor atitudini, Sora se zăpăci. Oare greşise când se oferise să lucreze la banca «Fortuna»? Ar fi mai bine să urmeze cursurile Academiei Comercialei Oare un post la o bancă, într-un oraş de provincie, era chiar de dispreţuit? Dar, la urma urmelor, ce perspective l-ar deschide Academia Comercială?

Îi părea rău că nu se gândise să se sfătuiască, înainte de a-şi oferi serviciile naşului său, cu niciunul din tinerii *şi* din tinerele din generaţia sa sau din generaţiile mai apropiate. Nu se sfătuise nici măcar cu Valentin, care,

oricum, îi era mai apropiat. Îşi dădea sama însă că, de fapt, toate opiniile pe care le auzise, deşi o zăpăceau, nu o prea interesau. Mai mult o interesa latura sentimentală a atitudinilor pe care le întâmpinase. Pe lângă bucuria sinceră a câtorva fete, remarcase multe manifestări de pizmă, de dispreţ sau de mândrie. «Cum se explică astfel de sentimente?», se întreba Sora.

Experienţa aceasta o enervase şi o ţinuse într-o stare dendincă iritare vreme de mai multe zile. La început alergase să-l înştiinţeze şi pe Valentin, dar tânărul nu era acasă. Plecase, împreună cu taică-său, la ţară, doctorul Grecu fiind de părere că medicina se învaţă pe teren, vizitându-i pe bolnavi şi examinându-i. La început, lui Valentin nu-i prea plăcuseră vizitele astea, pe care le numea, glumind, «pentru variaţie şi distracţie», dar, mai târziu, începuseră să-l intereseze, ba chiar să-l pasioneze.

Pentru întâia oară Surorii îi fusese ciudă că nu-l găsise acasă pe Valentin. Ar fi vrut să cunoască şi părerea lui. Simţea că aceasta o interesa mai mult şi că după ea s-ar fi orientat. Şi iată, chiar atunci când avea şi ea o dată nevoie de el, nu era u-asă!

— O să-i spun că l-ai căutat, Soro, îndată ce vor veni, şi am să-l trimit la voi, zise doamna Grecu, cu un zâmbet bun pe faţă, când văzu bosumflarea fetei.

A treia zi, Valentin se prezentase «la poruncă». Dar înainte de a ieşi în grădină, pe când tocmai treceau pragul verandei, el îi spusese:

— Uite, frate, ce memorie scurtă am! Mi-a spus tata o veste pentru care merită să te felicit! La mulţi ani şi la mai mare!

Vorbise cu un glas ce ţinea mijlocul între glumă şi serios.

— Ce vreai să spui? întrebase Sora, iritată.

— Te felicit pentru postul acela de la «Fortuna». Mi-a spus tata.

Sora rămase dezarmată. Se gândise mult, în cele trei zile, cum îi va spune noutatea, pentru a nu primi şi de la el un răspuns ca de h ceilalţi. Şi acum, deodată, hop! vine el

cu vestea.

Nu răspunse nimic, până ce nu ajunseseră în grădină. Cuvintele lui şi tonul cu care le rostise nu numai că nu o încurajau, dar chiar odezorientau. Nu înţelesese dacă el aprobă pasul pe care ea îl făcuse, sau, dimpotrivă, îl dezaprobă.

— Tu ce zici? întrebase ea în sfârşit.

— Păi, nu te-am felicitat?

— Am auzit atâtea răspunsuri până acum, încât nu mai ştiu ce să cred.

— Să crezi ceea ce simţi tu că-i adevărat şi bine, Soro, nu ce spun alţii. Ca mai bătrân, pot să-ţi dau un sfat: să nu te orientezi niciodată după părerile altora, potrivnice, când eşti sigură că ai făcut un lucru bun. În viaţă nime nu trăieşte din sufletul altora, ci fiecare din sufletul lui.

— Cam greu de priceput pentru o bacalaureată, răspunse Sora zâmbind.

Se simţise totuşi mai liniştită. Ea făcuse ceea ce o îndemnase conştiinţa.

— Şi spui că ai auzit mai multe păreri?

— Multe şi variate. Unii mă aprobă, alţii mi se pare că mă dispreţuiesc, iar unii s-ar părea că mă invidiază.

— Poţi fi mândră că ai ajuns dintr-odată centrul atâtor atenţii şi preocupări. Şi de bucurat nu s-a bucurat nimeni? Nu te-a felicitat nimeni?

— Ba da, vreo trei fete şi Petru Ban.

— Felicitarea lui Ban are o valoare deosebită, pentru ca el e student la Academia Comercială.

Vorbise iarăşi pe un ton despre care nu puteai să ştii dacă e serios sau glumeţ. Sora simţea că se enervează.

— Ascultă, Valentine – spusese ea –, aş vrea să-mi spui sincer şi limpede! Tu ce crezi? Am făcut bine ce am făcut, sau nu?

— Şi la ce-ţi va folosi dacă vei ştii? Nu ţi-am spus adineaori că un om adevărat nu trăieşte din părerile altora, ci numai din convingerile lui?

— De părerile altora nu-mi pasă mie, dar ţin să

cunosc părerea ta.

— Mă supraapreciezi!

— Treaba mea! Haide, spune-mi odată!

— I\scuu:

— Iată ce este, dacă chiar vreai să ştii. Îmi pare bine că ai primit un post la numai o lună de la bacalaureat. Nu e un lucru de toate zilele, în vremurile de azi.

— Ba poate-i mai puţin decât un lucru de toate zilele. Mi s-a spus că nu-i de mirare: naşul – director la bancă, tata – avocatul băncii, s-a aranjat oarecum în familie.

— Ţi s-a spus şi asta?

— Da, închipuie-ţi!

— Oameni răi şi pizmaşi! Constat însă că nu au spus tot, fiind vorba de un aranjament în familie. Doar şi tata e membru în consiliul de administraţie. Şi dumnealui a fost de acord cu soluţia asta, după cum mi-a spus. E şi dumnealui din familia bancară, se-nţelege.

— Nu devia, Valentine! Deci înţeleg de ce râzi cu un ochi. De ce plângi cu celălalt?

— Hm! Ţi-am spus că nu-i uşor de explicat, şi, adaug acum, e şi primejdios de precizat.

— Nu-mi pasă de nicio primejdie. Spune odată!

— Păi, iată ce este, dragă Soro. Eu mă gândeam mai de mult ce frumos va fi când vei termina tu liceul şi vei veni la facultate. Eu mai am, până la diplomă, vreo doi ani şi jumătate. Şi m-am gândit că, urmând şi tu cursurile universitare, voi avea şi eu o cunoscută, o prietenă bună cu care să mă plimb din când în când, cu care să merg câteodată la teatru, la operă, la cofetărie... Aproape toţi colegii mei au câte o prietenă de demult, numai eu mă plimb singur-cuc pe străzile oraşului.

— Ăsta e ochiul care plânge? întrebă Sora, luminându-se la faţă.

— Asta ar fi.

— Fugi de-aici că nu te cred! Parcă n-ar fi destule fete acolo! auzi! Tu şi singur-cuc!

— E) acă nu crezi, n-am ce face! în cazul acesta nu mai sunt în situaţia împăratului din poveste. Voi încerca să

râd cu amândoi ochii şi să te felicit din toată inima că ai luat postul de h bancă. E începutul unei cariere.

— Dar nu-i vorba de nicio carieră, omule! Era năcăjit nănaşul că-şi dăduje demisia domnul Nichita, şi eu mi-am e ferit serviciile până îşi vor găsi un contabil.

— Şi de ce n-ai continua să rămâi, să devii tu contabilul de care au nevoie?

— Păi, n-am de gând să mă fac funcţionară!

— Auzi, auzi! Dar atunci de ce ai făcut liceul comercial?

— Ca să învăţ şi eu ceva, ca toată lumea.

— Aşadar, nici prin gând nu te-ai întâlnit cu gândurile mele?

— Cu ce gânduri?

— Să vii la Academia Comercială, ori la universitate, să am şi eu o prietenă până când termin de-nvăţat. Nu te-ai gândi că ai putea ajunge profesoară?

— Profesoară?! Să ajung ca acelea din comisia de bacalaureat?! Nu! – răspunse Sora râzând – nu m-am gândit!

— În cazul acesta bine-ai făcut ceea ce-ai făcut! Ai nevoie de o ocupaţie, căci doară nu veista cu ziua de cap la bucătărie sau lângă o cusătură. Tu eşti acum o fată... – cum să spun? – o intelectuală, şi te-ai plictisi fără nicio ocupaţie.

— De plictiseală nu mă tem f Mi-aş găsi, cu şi fără bancă, destule ocupaţii. Vorba e că am vrut să-i fiu de ajutor naşului. A fost întotdeauna foarte bun cu mine.

— Cred. E un suflet ales. Dax de ce. spuneai tu... că nu vreai să ajungi funcţionară? A munci e frumos.). Şi a „lucra la ce te pricepi e şi mai frumos.

— Nu de muncă mă tem.

— Dar de ce?

— Nu mirar plăcea să se imprime şi pe mine, pecetea asta...

— Ce pecete, tu fată?! se mirase Valentin.

— Pecetea pe care o văd imprimată pe toţi oameni care lucrează ani în şir, viaţa întreagă, în birouri. Parcă-s

nişte automate! Chiar şi profesoarele ¡ Parcă miroase toţi a pustiu, a mucegai!

— Aşa ceva n-am auzit până acum!

— Nici n-ai observat?

— Nu 1.

— Pentru că nu te-a interesat şi nu te interesează. Pe mine însă mă interesează fiecare om. Şi mi-am şi explicat cum ajunge de se pune pecetea asta pe ei.

— Cum?

— Datorită faptului că fac zi de zi acelaşi lucru, în aceeaşi încăpere, la aceeaşi masă, în aceeaşi tovărăşie, respirând acelaşi aer. Iar profesoarele, pentru că macină an de an aceeaşi materie. Când deschid gura şi spun un cuvânt, îl ştiu şi pe cel ce va urma. Funcţionarii, profesorii ajung, odată cu trecerea anilor, nişte automate, şi eu nu vreau să ajung un automat.

— Nici nu-mi închipuiam că vezi atâtea lucruri. Nu ştiu, poate că ai dreptate, poate că n-ai. O să mă gândesc, o să observ…

— Am, cu siguranţă! E aşa de uşor de verificat ceea ce ţi-am spus! Uită-te la domnul Nichita. S-a automatizat atât de mult, încât nu se mai poate opri. De-aceea-i pare rău că iasă la pensie.

— Bine, dar în orice profesiune există nişte mişcări şi atitudini automate. Înseamnă că tu eşti împotriva muncii sau că ai nevoie de o muncă variată, cu mereu alte lucruri noi.

— Exact! Viaţă e nespus de variată, şi omul trăbă să lină sama de această varietate. Când o să plouă, nu mă voi duce la plimbare, ci voi sta acasă şi voi coase, voi lucra la bucătărie ori voi ceti. Când nu voi avea gust de nimic, nu voi face nimic. Când voi fi însufleţită, o să fac mai multe lucruri laolaltă, ca să suplinesc şi ceea ce n-am făcut în ceasurile îăle. Funcţionar înseamnă să faci mereu acelaşi lucru, oricând şi în orice dispoziţie sufletească te-ai afla. Şi eu cu asta nu mă-mpac! Uite! De când cu chestia asta cu banca, sau, mai exact, de când am tot auzit părerile unora şi altora, m-am indispus şi n-am mai putut lucra nimic.

Închipuie-ţi că aş fi fost acum profesoară şi că ar fi trebuit să ţin cursuri! Trebuia să le ţin! Nu le puteam amâna! Dar ce fel de cursuri ar fi fost acelea?

— Bine, dar la bancă, la contabilitate, cum ai lucrat?

— N-am intrat încă în serviciu.

— Nu?! Tata spunea că ai intrat de la întâi august, şi mi se pare că astăzi suntem în trei august!

— S-a amânat până după petrecere. Am şi eu unele pregătiri de făcut.

v şi uitat de Petrecerea asta! Schimbarea la Fa A!

vezi, dacă o ştiam de Sântilie! Vorba ta: automatul.

— Cred că ai aflat de ce s-a amânat.

Am aflat După atâta scandal! Şi nu ţi-ai terminat pregătirile?

Ţi-am spus, ontul lui Dumnezeu, că am fost mereu nervoasa şi n-am putut lucra. Dar în două zile termin tot ce cm de făcut.

— Poate, dar superficial…

¡gur că nu! Eu, când mă pun pe lucru, nu glumesc. Te-nşăli şi-acum ca şi cu bacalaureatul. O să vezi ce rochie frumoasă am să-mi fac!

— În două-trei zile?

— Da!

— Poate ţ-a isprăvit-o doamna Preda până acum.

— Răutăciosule! Mama numai mi-a croit-o.

— Atunci să mă grăbesc de plecare. Te trezeşti că chiar acum ţi-a venit dispoziţia asta de lucru, şi eu, în loc să te las I să-ţi vezi de treabă, te reţin cu poveşti.

— Nu m-apuc de lucru până mâne. Aşa că nu mă reţii.

— Sigur?

— Sigur!

— Dar dacă până mâne îţi pierzi iar cheful de lucru, dacă te enervezi din nou? Poate că te mai întâlneşti cu cineva care nu-i de-aceeaşi părere cu tine în ceea ce priveşte locul de la bancă şi…

Sora nu-i răspunse. Se gândea.

— Uite ce e, Valentine. Voiam să ştiu părerea ta.

Acum, că o cunosc, sunt liniştită, nu-mi mai pasă de ce zic alţii.

— Mare onoare pentru mine!

— Cu toate că nici tu n-ai fost destul de lămurit.

— La asta te gândeai mai înainte?

— Da. Spuneai că dacă nu-mi pasă că tu vei rămâne şi de-acum înainte singur la universitate, în cazul acesta am făcut foarte bine că am primit postul acela de la bancă. Ce-ai voit să spui cu vorba aceea că «nu-mi pasa»?

Valentin se oprise din mers – se plimbau prin grădină – şi o măsurase cu ochii de sus până jos

— Dacă n-ai înţeles, n-are rost să-ţi explic

— Ba ar avea rost! Eu nu sunt obligată să-nţaleg frazele tale nelămurite.

Valentin îşi continuase drumul, fără să mai spună nimic. Apoi, 11 întoarcere, rupsese o garoafă dintr-un strat şi l-o aninase Surorii în păr, aşa cum făcea şi când era copila.

— La revedere, Sora. E ţirziu. La revedere la petrecere.

— Nu mai vii până atunci?

— Nu cred Mai am şi eu de făcut unele pregătiri.

Valentin avusese dreptate. Sora nu se apucase de lucru nici a doua zi. Trebuise să-i coasa rochia maică-sa. Acum nu mai era nervoasă din cauza părerilor unora şi altora despre postul acela de la bancă, ci pentru că el nu voise să-i desluşească vorbele acelea. De ce rămăsese deodată tăcut şi apoi plecase? De ce i-a spus că nu o să se mai revadă până la petrecere? Ce pregătiri avea de făcut? Să se îmbrace în sacou şi atât!…

Aceasta fusese cauza pentru care Sora venise la petrecere enervată şi hotărâtă în sinea ei să se răzbune pe Valentin pentru că nu mai trecuse pe la ea să-i explice vorbele acelea. «Da, mă voi răzbuna! îşi zicea ea.

— Mă voi face că nici nu-l văd, şi voi dansa cu toată lumea, numai cu el nu!»

Şi aşa şi făcuse vreo jumătate de ceas. De câte ori îl vedea pe Valentin apropiindu-se, imediat accepta invitaţia

celui dintâi dansator. Şi dansa numai cu ofiţeri, care aproape că şi-o treceau, fără nicio pauză, unul altuia. Era mai alesun locotenent brunet, frumos băiat şi vorbăreţ de nu-i mai tăcea gura, care se ţinea scai de ea şi cu care dansă de mai multe ori. Deşi nervoasă, râdea, dansând, cu capul aruncat pe spate, de tot ce-i spunea ofiţerul acela, mai ales atunci când îl zărea pe Valentin urmărind-o cu privirea.

Dar într-o pauză se trezise cu Valentin lângă ea.

— Dansul următor e al meu, Soro! Cred că s-a cam” trecut cu gluma!

— Ce. SIumă! Nu-i nicio glumă! Dacă sunt mereu angajata dinainte! De altfel, trăbă să-ţi spun că sunt mânioasa pe tine.

— Am văzut eu!

— Şi mai bine dacă ai văzut!

— De văzut am văzut, dar nu ştiu motivul! De altfel, cred că te distrezi foarte bine.

— De ce nu m-aş distra?! Dar tu eşti de vină!

— Eu?!

— D” tgur! Nu tu m-ai lăsat atunci sara, în grădină, fără nicio explicaţie? Ţi-am cerut să-mi tâlcuieşti o frază de-a ta, şi n-ai vrut s-o tâlcuieşti. Mi-ai spus: «Dacă nu m-ai înţeles, n-are rost să-ţi explic». Atât. Ce să pricep eu din cuvintele astea?

— Asta-i motivul supărării tale?!

— Asta, fiindcă răspunsul, în legătură cu banca, pentru mine nu e liniştitor dacă nu înţeleg ce-ai vrut să spui cu vorbele acelea, că «nu-mi pasă». Şi pentru că n-ai vrut să-mi spui şi nici n-ai mai venit pe urmă pe la noi, *ca* să te explici, m-am hotărât şi eu să mă răzbun.

Pe faţa lui Valentin înflorise un surâs.

— Dar ştiu că-ţi place să te răzbuni cu locotenentul acela!

— Mă răzbun şi eu cum pot!

Valentin fusese cuprins de o adâncă înduioşare. Era limpede că sufletul Surorii trăia încă la graniţa dintre copilărie şi maturitate.

— Bine, Soro, am să-ţi spun acum.

— În sfârşit! Har Domnului!

— Mi-ar fi plăcut să vii la universitate nu pentru tine, ci pentru mine. Pentru tine nu, căci ai făcut destulă carte şi nu merită să-ţi cheltuieşti cei mai frumoşi ani din viaţă buchisind. Pentru mine, însă da! Pentru mine ar fi fost o plăcere, o continuă bucurie să te pot vedea în fiecare zi. Vezi cât sunt de egoist?

Obrajii Surorii se albiseră deodată şi respiraţia îi devenise sacadată.

— Dacă-i aşa – zisese ea cu vocea sugrumată – am să las banca şi am să vin la universitate, la Academia Comercială sau mai ştiu eu unde!

Valentin îi luase instinctiv mâna şi i-o mângâiase uşor.

— Adică ai fi gata să-mi faci mie plăcerea asta?

— Bineînţăles, Valentine! Dar cum te-ai putut îndoi de asta?! Sigur că sunt gata! O să-i spun tatii, nănaşului, la toţi.

Valentin îşi înăbuşise un suspin.

— Nu, draga mea, acum că ştiu că ai fi gata să-mi faci bucuria asta, nu mai e nevoie să le spui. Mie mi-i de-ajuns ¿a ştiu că tu eşti gata să vii. Rămâi la bancă. O să ne vedem în vacanţe, ca şi până acum. Apoi voi termjna şi eu studiile şi ne vom vedea mai des. Acum, când ştiu că n-ai nicio plăcere să te faci profesoară, ori funcţionară, nu are niciun rost să vii. O să te rog un singur lucru.

Sora era încă palidă şi emoţionată.

— Îţi stă aşa de bine rochia asta! Vreai să te fotografiezi mine cu ea şi să-mi dai mie o fotografie? Având-o, nu o să mai fiu singur-cuc!

— Dar cum să mă duc în rochie de bal la fotograf?! întrebase fata, începând să-şi vină înfire.

— Ce-o să creadă lumea când mă va vedea? Va zice că de-abia la ora aceea vin de la petrecere! Nu se cade!

Valentin râsese.

— Bineînţăles că aşa va zice şi de bună seamă că nu se cade! Nu trăbă să mergi nicăiri! Ci mine după-amiază să

te îmbraci cu ea. Voi aduce eu pe cel mai bun fotograf, la voi acasă.

— Să-l aduci pe Walburg.

— La el m-am gândit şi eu! Cum de ne-am gândit amândoi la acelaşi fotograf?!

— Frate-meu, Virgil, zice că-i cel mai bun fotograf din oraş, şi Virgil se pricepe la de-alde astea.

Muzica reîncepuse şi dansaseră împreună vreo trei dansuri.

Apoi Sora, fără să-i spună niciun cuvânt, îl lăsase şi alergase în curte, la masa unde erau familiile lor, să bea oleacă de şpriţ. O apucase o sete…

Atunci înţelesese mamă-sa că fata ei îşi revenise în apele sale şi se bucurase din tot sufletul. Cu instinctul ei matern şi de femeie, bănuise *ca* se-ntâmplase ceva între Valentin şi Sora, o neînţelegere desigur, şi acum pricepuse că neînţelegerea aceea trecuse. Privi mulţumită în urma Surorii, şi întinzând mâna, luă paharul din care sorbise fiică-sa şi bău, privind cu simpatie, printre gene, faţa blondă a doctorului Grecu şi liniile energice de pe figura doamnei Grecu.

Petrecerea ţinu până în revărsatul zorilor. Fiind patronii serbării, Sava Scurtu şi cu nevastă-sa trebuiră să rămână până la sfârşit. împreună cu ei rămaseră şi familiile Preda şi Grecu. Numai părintele Nistor şi cu ai săi plecară mai devreme.

Şi mai rămase şi Nichita Marele. El fusese casierul. Şi era vesel nevoie mare: încasase o sumă frumoasă pentru cor.

Banca «Fortuna» îşi începuse activitatea, cu mai bine de două decenii înainte de unire, în localul în care era şi locuinţa directorului Sava Scurtu. Casa era proprietatea directorului, drept care banca îi plătea chirie – «o chirie minimă» preciza Sava Scurtu, de câte ori venea vorba de această dependenţă. De altfel, majoritatea acţiunilor erau şi acum în mâna lui. Imobilul era situat într-un colţ al pieţei, la capătul străzii principale. Localul băncii era orientat cu faţa spre stradă şi se compunea dintr-o cameră,

la intrare, unde nu erau decât două banchete şi câteva scaune pe care aşteptau clienţii care aveau de lucru cu directorul. Din ea se intră în cabinetul lui Sava Scurtu, iar pe altă uşă, într-o sală spaţioasă, compusă din două încăperi în care erau contabilitatea şi casieria, şi care comunica şi cu cabinetul directorului.

Casieria era despărţită de restul sălii printr-un paravan de lemn vopsit în cafeniu. Tronau acolo, lângă părete, două casse de bani «Wertheim», şi, pe un podiu, un birou cu o placă de marmură într-o latură, pe care casierul proba monedele ce i se păreau suspecte, izbindu-le şi ascultându-le, cu urechea plecată, sunetul.

Casierul era un om mărunt, cu faţa brăzdată, cu sprâncene stufoase care, împrumutându-i un aer sever, îi intimidau pe clienţii intraţi pentru prima oară în bancă. Dacă se întâmpla – să socotească, aplecat peste birou, clienţii, şi după ce se obişnuiau cu el, aşteptau, fără să-l întrerupă, până ridica el capul şi-i vedea. Deşi vorbea blând cu oamenii, faţa aceea plină de creţuri şi mai ales sprâncenele împungace îi făcea mereu pe oameni să creadă că-i prost dispus sau că e însăşi întruparea severităţii.

Îl chema Ion Banciu. Făcuse o şcoală comerciala secundară, fusese contabil pe la vreo trei bănci mai mici, dar după unire ajunsese casier la «Fortuna». Se trăsese la oraş cu liceu, fiindcă avea o droaie de copii, vreo şapte băieţi şi fete. Era un om tăcut, muncitor, de-o cinste exemplară în toate împrejurările vieţii, iar când era vorba de bani, era de-o scrupulozitate aproape maniacală.

Directorul ar fi putut să nu mai facă niciun control şi să doarmă liniştit. Doi ani în şir i-a scontat cassa în fiecare zi, la ora de închidere, şi n-a găsit niciodată nici cea mai mică lipsă. Dacă se-ntâmpla – rar de tot – să nu se potrivească încheierile lui Nichita cu numerarul din cassă, greşeala se dovedea totdeauna în încheierea contabilă, de care Nichita îl învinuia totdeauna pe Verzaru. Şi aşa era. În cifrele date de Verzaru, la încheieri, se afla eroarea. Numai în două rânduri se înşelase cu câte o piesă falsă, şi de-

atunci îşi pusese pe birou placa aceea de marmură care îşi pierduse lustrul de-atâtea monede încercate pe suprafaţa ei.

Cine nu avea de lucru la bancă ori nu trecea pe străzile pe care se ducea şi venea de la serviciu Ion Banciu, nici nu ştia că omuleţul acesta era cetăţean al oraşului. Nu mergea niciodată nicăieri: la vreo bodegă, la vreo berărie, la vreo prăvălie, la vreo adunare publică. Toată viaţa lui se desfăşura la bancă şi acasă, unde mereu îşi găsea de lucru prin curte, prin grădină, mereu îndreptând câte ceva, reparând câte ceva. El tăia lemnele cu fierăstrăul, el le despica pe butuc cu toporul şi le aşeza frumos subt şopron. El curăţa pomii, îi altoia, îi curăţa de omizi; el săpa straturile de legume şi de flori, el semăna şi răsădea, el le plivea, el le uda. El mătura curtea şi tot el aduna iarna zăpada din ogradă, grămadă, la un loc cu scurgere bună spre stradă.

Nevastă-sa, de grija atâtor copii, nu mai ajungea să se ocupe şi de curte şi de grădină.

În orele de birou nu-i ţinea niciodată de vorbă pe cei doi contabili, chiar şi atunci când nu avea de lucru. Nichita Marele şi Verzaru mai stăteau de poveşti, când nu mai aveau ce facese mai informau unul pe celălalt despre ce se mai întâmplă prin oraş, despre ce mai auziseră că se întâmpla aiurea. Casierul nici nu-i asculta. Nu-l interesa.

Verzaru era un om în puterea vârstei, de vreo patruzeci de ani, încărunţit, cu ochii albaştri, înalt. El avea o fire deschisă. Îi plăcea să-i descoase pe clienţi, pe ţărani îndeosebi, despre cum mai umblă târgurile, cam ce preţuri mai au bucatele, cumu-i vremea pe la ei, cum arata semănăturile. Era plăcut la vorbă şi binevoitor, şi clienţii noi, informaţi de cei vechi, la el veneau să-şi spună mai întâi năcazurile, înainte de a merge la director, şi la el se interesau despre ceea ce voiau să afle.

În restul sălii erau, pe lângă păreţi, pupitre înalte, pline de registre mari şi groase, unele mereu deschise.

Interiorul acesta nu semăna deloc cu interioarele altor localuri de bancă ce se deschiseseră în oraş, la câţiva

ani după unire, nişte sucursale ale unor mari bănci din capitală. Rămăsese aşa cum fusese la înfiinţarea «Fortunei». Nu avea cel puţin un fotoliu sau o canapea de piele, în biroul directorului, ci numai mobilier simplu, de lemn: Aşa că, venind odată directorul uneia din sucursale ca să-i facă lui Sava Scurtu o vizită, nu se putu abţine să nu observe, zâmbind:

— Aci sunteţi încă în preistorie, domnule Scurtu.

— Da. Însă mi se pare că istoria se razimă pe preistorie şi porneşte din ea.

— Aşa este – râsese directorul sucursalei, surprins de replica promptă a lui Sava Scurtu –, dar, oricum, dumneavoastră prezentaţi bilanţuri bune şi solide, deci aţi putea jertfi ceva şi pentru o înzestrare mai modernă a localului. Şi funcţionarii ar lucra cu mai multă plăcere, şi clienţii ar veni mai cu drag la bancă.

— Ai noştri sunt obişnuiţi aşa, şi nu cred că ar aprecia o investiţie în mobilier.

Convorbirea aceasta fusese uitată a doua zi, şi localul băncii rămăsese neschimbat. Dar cu prilejul intrării Surorii Preda ca funcţionară la bancă, directorul îşi aduse aminte de discuţie şi cumpără două birouri noi, unul pentru Sora şi altul pentru Nichita.

Sora Preda intră în slujbă la cincisprezece august, şi până la sfârşitul lui septembrie, subt îndrumarea lui Nichita Marele, se introdusese în multe lucrări specifice.

Bătrânul o întâmpină cu multă neîncredere, în primul rând pentru că socotea că locul femeii este în gospodărie şi, în al doilea rând, pentru că nu admitea că o femeie poate face munca unui bărbat, şi mai ales a unui contabil. Totuşi Sora Preda reuşi să câştige, încetul cu încetul, simpatia fostului prim-contabil, ascultându-l cu mare atenţie atunci când îi dădea explicaţii – chiar clacă lucrurile explicate le cunoştea din şcoală şi ar fi putut însăşi să i le explice lui Nichita –, umrindu-i cu sfinţenie indicaţiile, dându-i mereu la verificat lucrările pe care le făcea, folosind numai termenii vechi de contabilitate şi metodele vechi, greoaie de calculare a dobânzilor, atunci

când lucra subt directa lui supraveghere.

Sora se introduse astfel destul de repede în lucrările mai simple, şi s-ar fi introdus şi mai repede, dacă Nichita i-ar fi dat mai mult de lucru. Dar bătrânul băgă de seamă că, mărginindu-sela rolul de controlor şi instructor, timpul îi trecea foarte greu. Se uita mereu la ceas şi, din când în cândâl răzbea somnul. De aceea, de prin noiembrie, începu să lucreze întins, ca şi înainte, aşa că Sora nu prea mai avea multă treabă.

Program de lucru, la birou, aveau numai înainte deamiază, cu excepţia a doua zile, când contabilit itea lucra şi după-amiază. Sora nu era însă obligată să fie prezentă e în orele de după-masă. Avea deci destul timp şi pentru gospodărie, şi pentru citit, şi pentru plimbare.

După-amiezile, până să înceapă noul an şcolar, Sora se plimba adeseori, împreună cu câteva colege de bacalaureat şi câţiva studenţi universitari, prin parc şi pe subt vii. Discuţiile tinerilor se învârteau, în acest sfârşit de vacanţă, mai ales asupra planurilor de viitor. Cinci dintre fostele ei colege se pregăteau pentru universitate, şi studenţii se simţeau obligaţi, ca mai vârstnici şi cu mai multă experienţă de viaţă” să aibă opinii despre profesiunile pe care cele cinci bacalaureate ar trebui să şi le aleagă şi despre farmecul vieţii studenţeşti. Uneori discuţiile atacau şi teme mai grave, ca, de pildă, concurenţi pe care fetele, acum, după unire, alegându-şi cariere specific bărbăteşti, în ştiinţă şi medicină, o făceau băieţilor, ocupând, după terminarea studiilor universitare, posturi care, înainte de unire, erau rezervate bărbaţilor. Dar aceste discuţii nu erau purtate cu seriozitate, şi, de cele mai multe ori, se încheiau cu glume pe tema planurilor de viitor.

Fiind angajată la banca «Fortuna», Sora nu era implicată în aceste discuţii. Ea nu mai conta în combinaţiile de viitor, şi colegele ei de bacalaureat, care se hotărâseră să urmeze studiile universitare, o priveau cam de sus, ca pe una care, încă de pe acum, rămăsese în urma lor şi nu mai avea: nicio şansă să le ajungă vreodată.

Sora simţea nuanţa aceasta de desconsiderare, şi, de obicei, când începeau aceste discuţii, îi făcea un semn lui Valentin şi, împreună, serăzleţeau de grup. Aşa făcură şi acum, când o fostă colegă de clasă, după ce o întrebase ce salariu primeşte la bancă, exclamase cu dispreţ: «Numai atât?! Dar eu, pentru un salar ca ăsta, nici n-aş lua condeiul în mână!»

Păşeau în tăcere, unul lângă altul. Valentin, simţind-o nervoasă, nu ştia cum să înceapă vorba, ca să nu o irite şi mai mult.

— Ce mahalagioaică şi fata asta! – izbucni, în cele din urmă, Sora.

— De ce a vrut să ştie ce salariu am? Eu nu mă interesez de planurile lor, nu-i descos…

— Da, e lipsită de eleganţa sentimentelor. Dar n-ai de ce să te nelinişteşti, Soro. Nu-i nimic umilitor în faptul că lucrezi la bancă, şi nici remuneraţia ta nu-i de dispreţuit pentru un practicant. Cunosc eu şi fete şi băieţi, studenţi, care lucrează, în diferite birouri, cu jumătate din salariul tău.

— Eu nici nu m-am gândit la salariu! Voiam să-i fac o plăcere naşului. Şi lucrez la bmcă pentru că-mi place!

— Sunt sigur că nu te-ai gândit. Dar nu trăbă să te simţi umilită că poţi câştiga ceva prin munca ta.

— Bineînţăles că nu mă simt umilită! mai ales că am început să mă pricep şi muncesc cu plăcere.

Valentin se opri şi o privi cu duioşie.

— Ai învăţat atât de repede?!

— Dar nu-i greu deloc! Numai atâta, că domnul Nichita are metodele lui de contabilitate, care nu se mai fac la şcoală, şi a trebuit să le învăţ. Desigur, deocamdată nu fac decât lucrări uşoare, dar, mai încolo, probabil că-mi vor da şi lucrări mai grele şi mai multe.

— Şi când te vei obişnui cu toate, nu vei deveni cumva o funcţionară, adică, aşa cum spuneai, un fel de automat?

Surorii îi reveni buna dispoziţie.

— Nu! Nu mă tem că voi ajunge funcţionară, pentru

că pe mine m-au angajat numai până vor găsi un contabil.

— Dar dacă nu vor găsi curând?

— Nu mi-e teamă! Când voi simţi că-ncep să mă anchilozez, o să mă las de serviciul de la bancă. De altfel, por să-l părăsesc oricând voi vrea. Aşa mi-au spus şi naşul şi tata.

Adeseori Valentin venea acasă la Sora şi îşi petreceau după-amiezile în grădină.

Într-o zi, la vreo trei săptămâni după petrecerea de la Schimbare i la Faţă, Valentin îi zise:

— Ştii, Soro? Am aflat cum îl cheamă pe locotenentul tău.

— Iar începi? Cine te-a pus să-i cauţi numele? Pe cine-l interesează numele lui?

— Pe mine, desigur! îl cheamă Valeriu Ionescu. E din Piteşti. Tatăl lui e om cu avere, cu casa lui, cu moşie la ţară…

— Nu cumva ştii şi câţi ani are? întrebă Sora, strângându-şi buzele.

— Am aflat şi asta! Are douăzeci şi cinci de ani, sau, mai exact, a intrat în al douăzeci şi cincilea.

Sora bufni în râs.

— Ce ridicul eşti! Dar ce re interesează?

— Mă interesează oricine se interesează de tine.

— Ţi-am spus că la petrecere am vrut să mă răzbun pe tine şi că de-aceea am dansat atâta cu el! De câte ori ţi-am spus până acum?

— Da, însă şi după ce ne-am lămurit amândoi, s-a ţinut scai după tine.

— Doamne sfinte! Dar puteam să-l răped acolo, în plină sală?

— Şi nu-ţi dă pace nici de-atunci, insinuă Valentin.

— Ce vreai să spui? întrebă Sora, uitându-se pieziş la el.

— Că se interesează mereu de tine.

— De unde ştii?

— De vreme ce-ţi trimite în fiecare săptămână câte două-trei ilustrate!

— Le-ai văzut tu la factorul poştal?

— Secretul corespondenţei e inviolabil!

— Atunci, cine ţi-a spus?

— Aşadar, e adevărat!

— Da, e adevărat, dar nu le-am dat nicio importanţă. Le adună şi le păstrează frate-meu, Virgil, căci sunt ilustrate cu vederi frumoase din ţară. El ţi le-a arătat?

— Da, suntem prieteni la toartă, de când s-a folosit, la Paşti, de oul acela de bibilică.

Sora râse.

— Le arată la toată lumea: vederi de la Sinaia, de la Predeal, din Bucureşti. Virgil se însufleţeşte uşor de tot ce e frumos. Banalităţi obişnuite!

— Banalităţi?! Să-mi dai voie! Sunt sentimente gingaşe.

— Sentimentele gingaşe nu le trâmbiţează omul pe cărţi poştale ilustrate!

— Asta aşa e! Bine că mi-ai spus ca să nu mă ard şi eu!

— Cum să te arzi?

— Să nu-ţi trimit şi eu sentimente alese pe cărţi poştale ilustrate. Eu o să-ţi scriu numai epistole închise, poate chiar recomandate.

— De ce nu telegrame, ca la bacalaureat?

— Mă rog, tu ai început!

Sora simţi deodată că trebuie să-i vorbească despre telegrama aceea. Mai vorbiseră despre ea, de mai multe ori, dar niciodată nu-i pomenise ceea ce voia să-i spună acum. Avea sentimentul că e datoare să-i dea o lămurire lui Valentin.

— Ştii că o mai păstrez şi acum?

— Ce?

— Telegrama ta!

— Nu mai spune!

— Şi că nu ştie nimeni de ea?

— Cum nu ştie?

— N-am spus la nimeni acasă, ci am pus-o într-un manual de şcoală. Nu ştiu decât eu de ea.

Valentin o privi emoţionat. Simţea că Sora îi făcea o mărturisire de care nu-şi dădea sama.

— Nu cred, Soro! Să-mi dai voie să nu te cred! Cine păstrează o bucată de hârtie? Altceva e o ilustrată frumoasă, şi altceva o telegramă!

— Aşa? Nu crezi? Vino cu mine!

Îl luă de braţ şi-l duse aproape în fugă până în camera de lucru, unde trase de pe raft cartea numai de ea ştiută şi, după o scurtă răsfoire, scoase telegrama.

— Poftim! – zise ea triumfătoare.

— Ea două oară când te dau de ruşine cu lozinca ta «până nu văd, nu cred». Pe viitor sper că mă vei crede pe cuvânt.

— Până la a treia dovadă, răspunse Valentin râzând. Luă telegrama din mâna ei şi o ţinu multă vreme subt ochi. Părea că o examinează cu atenţie.

— Am fost cam lipsit de delicateţe, Soro. Nu te-ai supărat deloc când ai primit-o?

— Mi-a fost ciudă, se-nţelege. Dar pe urmă am avut siguranţi că, totuşi, mă crezi, că telegrama ai trimes-o mai mult pentru a mă năcăji.

Către sfârşitul lui septembrie, Valentin veni într-o după-amiază, pentru ultima oară înainte de plecarea la universitate. Sora părea puţin abătută.

— Nu te simţi bine cu sănătatea? o întrebă Valentin, îngrijorat puţin.

Fata ridică din umeri.

— Se cunoaşte ceva pe mine?

— Pari cam melancolică. Sora tăcu un răstimp.

— Azi m-au vizitat de adio câteva fete şi câţiva băieţi.

— Şi ea îi înşiră cu numele.

— Pleacă toată lumea! adăugă apoi.

— Ca toamna rândunelele. Poate că de aceea eşti tristă.

— Mi se pare şi mie!

— Plecările astea îl fac pe om visător, ca şi plecarea pasărilor călătoare. Ai vrea poate să pleci şi tu?

— Dacă aş fi vrut, aş fi putut pleca.

— Poate-ţi pare rău după unele colege?

— Nu. Nu s-au purtât frumos cu mine în ultimul timp. Doar ştii ce aere de superioritate îşi dau de-o vreme-ncoace numai pentru că se duc la universitate.

...7? ete prost-crescute. Ce să faci? Şcoala nu poate suplini cei şapte ani de-acasă! Dar nu face să te indispui din cauza prostiei lor!

— Dar nici nu sunt indispusă din cauza asta!

— Atunci poate din cauza plecării vreunui băiat?

— Doamne, Valentine, cât de uituc eşti tu uneori!

— Ce vreai să spui?

— Păi n-ai zis tu ieri că azi vii pentru ultima oară la noi?! Ca mine pleci şi tu? Mă gândeam că de-acum până la Crăciun nu o să mai vii pe la noi şi că rămâne să mă distrez, în tot răstimpul ăsta, numai cu Iuliu şi cu Virgil. La drept vorbind, mai mult cu Virgil, pentru că Iuliu, fiind în clasa a şaptea, va avea mult de învăţat.

— Dacă-i aşa, voi mai rămâne o zi.

Sora râse înveselită.

— Ba nu, te rog! Dacă ţi-ai fixat termenul plecării, nu-I mai schimba. Ce-i o zi? Trece repede! Şi-apoi, nu-i bine ca omul să-şi schimbe hotărârile odată luate.

— Dar tu nu mi-ai spus că, dafcă-mi face plăcere, eşti gata să laşi banca şi să te înscrii la universitate?

— Da, dar nu pentru o zi! râse Sora.

— Hm! E adevărat! Ce păcat că nu pot muta universitatea în oraşul nostru! Totuşi s-ar putea să-ţi fac o surpriză.

— Care?

— Păi, dacă-ţi spun că va fi o surpriză, ce rost are s-oştii dinainte?

— Ai dreptate! Dar parcă, dacă aş şti-o dinainte, m-aş bucura nu numai atunci când mi-ai face-o, ci şi aşteptând să mi-o faci.

— Bine! Nu mă lasă inima să nu-ţi spun. Numai că nu sâni prea sigur c-am să pot să ţi-o fac. Uite, vreau să mă răped, pentru o zi, două, la culesul viilor. Va fi o recoltă bună anul acesta.

Sora bătu din palme.

— Vorbeşti serios? N-ai venit niciodată la cules. Ar fi tare frumos din partea ta!

Se plimbau pe cărarea din mijlocul grădinii. Pomii erau culeşi. Unde şi unde, pe câte o creangă mai greu de ajuns, aurea, în lumina dulce a toamnei, câte un măr. Câte o adiere de vânt făcea să sune săc frunzele uscate de cucuruz, dintr-un colţ al grădinii.

Vorbiră de studiile lui în anul al cincilea, de examene, de colegi, de slujba de la bancă a Surorii, de Sava Scurtu, de cei trei funcţionari ai «Fortunei», de Iuliu, de Virgil.

Cu cât se lăsa sara, Sora se întrista din ce în ce mai mult, şi se cunoştea că făcea eforturi ca să nu se vadă că-i părea rău de plecarea lui apropiată.

În sfârşit, clipa despărţirii sosi. Valentin trebuia să plece. Mai avea de trecut pe la vreo două-trei familii prietene cu a lui.

— Uite, Soro, ce am voit să-ţi spun. Dacă aş fi sigur că scrisorile mele nu ajung pe mâna lui Virgil, eu ţi-aş scrie din când în când. Desigur, nu ilustrate, pe care să le colecţioneze amatorul de vederi din ţară. Te-aş ţine la curent cu ceea ce se petrece pe la noi, iar tu, în schimb, mi-ai scrie ce se mai petrece pe-aici.

— Spuneai că poate vii la culesul viilor. Până atunci nu mai sunt decât vreo trei săptămâni. Ce s-ar putea întâmpla în trei săptămâni care să merite o scrisoare?

— Ştiu şi eu? Poate plăcerea de a sta ele vorbă. Dar, în sfârşit, eu nu vorbeam numai de vremea de până la culesul viilor, ci şi de viitorul mai îndepărtat.

— Dar la cules vii de bună seamă?

— Ai cuvântul meu!

Ea începu să bată din palme şi să sară într-un picior.

— Să ştii că mă bucur foarte mult!

— Să-mi dai voie să cred că exagerezi!

— Iar nu mă crezi pe cuvânt?!

— Mai e nevoie şi de a treia dovadă. Ţi-am mai spus o dată, mi se pare.

— Bine – zise ea veselă.

— Să-ţi din şi dovada a treia! Dar nu ştiu care ar putea fi!

Valentin se făcu palid, ezită puţin, apoi cuteză:

— Să mă săruţi de plecare!

Sora începu să râdă şi zise:

— Îţi dau dovada, dar nu te sărut pe obraz, ci numai pe frunte.

— Ca şi tata!

— Aşa te sărută el? Cu atât mai bine! Sărutul va avea o mai mare autoritate.

El făcu o figură plouată, pe când Sora se apropia. Fata făcu primul pas cu îndrăzneală, dar la al doilea slăbi şi se albi la faţă. Abia putu să se înalţe puţin în vârful degetelor şi-i atinse uşor, cu buzele-i fierbinţi, fruntea rece.

— S-a făcut! – strigă ea, sărind înapoi.

— Am dat şi a treia dovadă. De-acuma nu ai ce mai zice. Trăbă să mă crezi pe cuvânt, orice ţi-oi spune!

— De! Va trebui! Că şi neamţul zice: «Tot adevărul se razimă pe trei probe».

— Nu! Ai uitat! Neamţul *zice* că toate lucrurile bune sunt în număr de trei.

— Da! Ai dreptate! Şi-acum, trăbă să plec. Cum rămânem cu scrisorile? Nu-i niciun pericol cu Virgil?

a – N-ai văzut telegrama? Nu-i niciun pericol! Şi, în sfârşit, ce-ar fi dac-ar ceti şi el una? Parcă spuneai că ţi-e prieten bun.

— Nu mai zic nimic! Şi asta e adevărat.

La despărţire, el îi reţinu mâna mai mult decât de obicei. O simţi tresărind puţin în mâna lui, şi voia să i-o liniştească.

Prezenţa Surorii în sala contabilităţii băncii «Fortuna» nu rămase fără urmări asupra celor trei funcţionari.

Nichiti Marele, de pildă, îşi schimba tutunul, începând să fumeze unul de calitate mai bună, cu un miros mai puţin greu decât cel cu care era obişnuit. Sora, înţelegând că această schimbare, care însemna un sacrificiu important pentru bătrân, o făcuse pentru ea, îi

spuse în repetate rânduri că nu o supără fumul de tutun. Dar Nichita, ştiind că tutunul lui obişnuit era greu de suportat de alţii; nu mai reveni la el, cu toate insistenţele Surorii.

— De ăsta tuşeşti mereu, nene Nichita.

— Până mă obişnuiesc. Aşa se-ntâmplă cu fiecare tutun nou.

— Revină, te rog, la cel vechi!

— Nu mai revin! Parcă m-am săturat: şi eu de el. Las" să fumez şi eu un tutun mai bun. Unui pensionar i se cuvine!

Casierul Ion Banciu, în «separeul» lui, cum îi spunea Verzaru, părea închis ca-ntr-o cetate în care nu putea. pătrunde unda primăvăratică adusă de-prezenţa Surorii în bancă. Până într-o dimineaţă când, vrând să intre în «separeul» lui, fu oprit de Verzaru.

— Ce vreai? îl întrebă Banciu, contrariat.

Verzaru scoase din buzunarul vestei o oglinjoară şi voi să i-o pună dinainte. Casierul îi feri braţul.

— Ce copilării sunt astea, domnule Verzaru?!

— Ţi-ai legat strâmb cravata, domnule Banciu! Nu se cade! Nu mai suntem singuri, ca până acum…

Omuleţul îşi duse repede mina la gât şi îşi îndreptă cravata. Apoi, bombănind ceva de neînţeles, intră în casierie. Dar de atunci nu mai veni cu cravata legată strâmb, şi veşmintele lui, deşi păreau totdeauna vechi, se vedea că erau proaspăt periate.

Directorul intra regulat în sala contabilităţii, în orele de birou. Se uita în registrele mari, schimba o vorbă cu Nichita sau cu Verzaru, uneori, mai rar, şi cu Banciu. Se oprea totdeauna lângă biroul Surorii, o mângâia uşor pe părul ei blond, îi controla lucrările, o întreba uneori de ce a făcut în cutare fel cutare lucru, şi, adeseori, îi dădea îndrumări. Alteori, când orele erau mai târzii, o lua de braţ şi, trecând prin biroul lui, intra cu ea în locuinţă.

— Dă-i o îmbucătură fetei ăsteia, că-i flămândă ca un lup! îi zicea el soţiei.

Doamna Scurtu avea întotdeauna câte o bucăţică

bună.

— Numai prăjitură să nu-i dai, că-i taie pofta de mâncare. Şi o fată muncitoare ca ea trăbă să se hrănească bine!

Valentin se ţinuse de cuvânt şi, la culesul viilor, venise pentru două zile acasă. Aveau, şi doctorul Grecu, şi avocatul Preda, câte o fâşie de vie, dar la ei se isprăvi culesul în prima zi, în câteva ceasuri. Directorul «Fortunei» avea însă vie mare, şi culesul la el ţinu două zile. La via lui se făcu şi petrecerea tradiţională de la cules, unde fură invitaţi cu toţii.

Niciodată nu-l văzuse pe Valentin atât de bine dispus ca la culesul viilor. Ce de glume a mai făcut! Poate i se suise puţin vinul la cap, dar veselia îi stătea bine. Reuşise să-l tacă până şi pe casierul Banciu să zâmbească de câteva ori…

Apoi, după cules, începu corespondenţa între ei. Sora se mira că mamă-sa îi dădea scrisorile numai când erau ele amândouă, singure.

— Ţi-a venit o epistolă de la Valentin, zicea ea.

Sora, uneori, îi da şi maică-sii câte o scrisoare, s-o citească. Dar nu pe toate.

— Ce-ţi mai scrie? întreba mamă-sa, când nu-i dădea scrisoarea de la Valentin.

— Prostii de-ale lui, răspundea Sora şi trece 1 să pună epistola într-un loc cunoscut numai de ea.

VIII

Sora începuse lucrul la bancă mai mult în glumă, dar, odată cu trecerea timpului, îşi dădu sama că munca aceasta îi place. De altfel, toată viaţa i se părea cum altfel decât în şcoală. La liceu părea că totul se reducea la pregătirea lecţiilor, la corectitudinea răspunsurilor, la note, la felul de-a fi al profesoarelor, la neînsemnatele conflicte cu colegele, la ambiţia de a şti foarte bine lecţia, la plăcerea de a fi curat îmbrăcată, la întâlnirile cu fetele şi cu băieţii de vârsta ei, la mici petreceri şi la ciorovăielile cu cei doi fraţi. Nu-şi pusese niciodată întrebarea de ce trebuia să studieze cutare sau cutare materie. Se bucura

că-şi lărgeşte cunoştinţele şi-i plăcea când biruia dificultăţile unei lecţii grele. Aceste biruinţe îi dădeau sentimentul încrederii în sine şi o făceau să-şi ţină capul mai sus şi să păşească mai apăsat, bărbăteşte.

Acum însă, lucrând la bancă, îşi dădea sama că satisfacţiile biruinţelor din şcoală erau oarecum sterpe, artificiale. Că ele se răsfrângeau atunci numai asupra ei, că nu aveau urmări şi asupra altora. Pe când aici, la bancă, un calcul reuşit pe care îl făcea nu constituia o satisfacţie numai pentru ea, ci servea şi băncii, şi clientului băncii.

Încetul cu încetul, Sora începu să aibă sentimentul că e o rotiţă în mecanismul băncii, că dacă nu funcţiona bine, rotiţa aceasta putea să împiedice funcţionarea întregului mecanism al instituţiei, şi sentimentul acesta îi dădea o satisfacţie nouă. Începea să simtă că ea este *cineva*, că munca ei nu are importanţă numai pentru sine, ci şi pentru alţii.

Acelaşi sentiment i-l dădeau acum şi îndeletnicirile ei de acasă, unde începuse să o ajute pe mamă-sa la bucătărie, în grădină, la cusut, la ţinerea în ordine a locuinţei. Dacă reuşea să facă o mâncare bună, o prăjitură gustoasă, bucuria nu era numai a ei, ci şi a părinţilor şi a fraţilor ei. Şi băgă de seamă că plăcerea pe care i-o făcea mulţumirea lor era mai mare decât satisfacţia reuşitei în sine. Că această satisfacţie creştea prin bucuria pe care o făcea altora.

Abia acum îşi dădu sama de marele rol pe care îl avea în familie mamă-sa. Cât umblase la şcoală, ştia că dimineaţa are cafeaua cu lapte pregătită, când venea la amiază, masa pusă, sara, de asemenea. Şi toate lucrurile acestea i se păreau fireşti, cum de la sine înţeles i se părea să aibă albiturile curate, călcate, frumos împăturate, veşmintele şi ghetele în bună stare – atât ea cât şi fraţii ei. Abia acum înţelese că toate acestea nu veneau de-a gata, ci erau aşa pentru că pe toate le făcea mamă-sa. Şi începând s-o ajute în toate treburile casei, Sora pricepu că una din marile bucurii ale vieţii este de a-ţi dărui altora, cu abnegaţie, roadele muncii tale.

Ceea ce o uimi mai mult pe Sora, în lunile ce urmară, nu fu numai munca întinsă a mamei sale, ci şi strâmtorarea căreia trebuia să-i facă faţă. Acum pricepu că în casa lor nu era belşug, că banii erau totdeauna puţini şi că mamă-sa trebuia să chibzuiască fiecare leu ca să poată face faţă tuturor nevoilor. Acum înţelese ce însămna criza aceea a birourilor avocaţiale de care tot pomenea, în ultimii ani, taică-său, în discuţiile cu maică-sa. Şi în inima ei se născu un sentiment de revoltă, necunoscut până atunci, împotriva acestei nedreptăţi. Căci era nedrept ca nişte părinţi buni şi muncitori că ai ei să fie atât de strâmtoraţi. Şi nedreptatea aceasta, a cărei cauză nu o putea desluşi îi întipări pe chip umbra unei tristeţi adânci.

Cum chiar în răstimpul acesta nu mai sosi nicio scrisoare Je la Valentin, mamă-sa crezu că acesta este motivul supărării ei.

Într-o zi incertă să motiveze tăcerea studentului, spunându-i că, probabil, are nişte examene de pregătit sau poate că, fiind acum intern la clinica chirurgicală, are mai mult de lucru decât înainte.

— Doiinne, mamă! Dar de ce-i nevoie de atâtea explicaţii?! Doar ştii că mi-a scris acum patru săptămâni.

— Bine, dar atunci ce nemulţămire ai? S-a petrecut ceva la bancă? Ai făcut vreo greşeală: n calcule? Se mai întâmplă, dar nu treabă că pui la inimă orice nereuşită. Poate că te-a înfruntat Nichita? El e un om cam aspru.

— Dar nu e nimic din toate astea, mama dragă!

— Şi, totuşi, ceva este! Te văd schimbată de-o vreme-ncoace. Când ai vreo supărare, e bine să ne-o spui şi nouă, mie sau lui taică-ţău. Poate nu-ţi mai place la bancă? Ştii că o poţi părăsi oricând.

— Mă simt foarte bine la bancă. Şi apoi, ce am de lucru? Mai nimic. Am avut mai mult până am învăţat, până m-am introdus în lucrări. Chiar m-am gândit să te-ntreb dacă n-ar fi bine să-mi iau ceva de croşetat.

— Poate mai bine o carte, să nu te plictiseşti.

— Lasă-le-n pustia de cărţi! Prefer să lucrez ceva.

— Ştiu şi eu ce să zic? Poate ar fi bine să-l întrebi mai

întâi pe naşu-tău. E adevărat că omul, dacă nu e ocupat cu ceva, se plictiseşte, îi trece vremea greu. Şi-apoi, nu ai nicio bucurie când stai fără să lucrezi şi-ţi pierzi vremea în zadar.

— O să-l întreb, şi cred că nu va avea nimic împotrivă.

Apoi, închipuindu-se deodată înaintea biroului cu croşetele în mână, o pufni râsul.

Mamă-sa se miră de schimbarea asta bruscă.

— Asta ce mai este?!

— Mi-l închipui pe domnul Nichita cum se va uita de «-periat la mine, şi pe casier, cum se va uita cu coada ochiului! Numai domnul Verzaru s-ar bucura. Dumnealui e un om mai văratic. Hm! Mă gândesc că domnul Nichita nu-mi va face nicio observaţie, însă cu întâiul prilej îl va întreba pe director: «Ce bancă mai este şi asta, în care se cretează?! Ni se compromite instituţia!»

— Da, bătrânul are toanele lui, însă nu cred cât cumpăra. A fost toată viaţa un om muncitor, şi va situaţia unei fete care nu are destul de lucru. Pos c-ar mai fi şi o altă soluţie, mai bună.

— Care?

— Să mergi mai târziu ori să vii mai devreme; orele pe care le petreci acolo să-ţi fie pline de Iucn

— Asta nu se poate!

— De ce?!... a

— Clienţii nu vin numai între anumite ore, ci în «6 timpul programului, iar noi trăbă să le stăm mereu la dispoziţie. w 1

— Dacă-i aşa, atunci vorbeşte cu naşul tău – râse mamă-sa; şi gândindu-se că plictiseala este cauza indispoziţiei Surorii, adaugă: – Eu ştiu ce însămnează să stai fără trlalla Dumneata?! Dar când n-ai treabă? Eu nu te văd decât alergând şi muncind.

Mamă-sa râse, bucurându-se.

— Acum da! Acum nu mă pot plânge de nimic! Imt fuge timpul ca luat de vânt. Nici nu ştiu cum trece ziua.

Dar mai demult, înainte de căsătorie, am ştiut şi eu ce-i plictiseala, ce-i urâtul. Şi ştiu că nu-s buniA sfătuitori. Când n-ai de lucru, te copleşesc fel de fel de gânduri, de închipuiri, de dorinţe. Ajungi să visezi lucruri care nu sunt din lumea asta, şi pe urmă, când te deştepţi, vezi ca tot visul ţi-a fost degeaba, şi rămâi cu inima grea.

Vorbea mai mult pentru Sora, decât pentru ea, presupunând că fata, ca toate fetele, aşa cum a fost şi ca la vremea ei, poate că se lasă dusă de astfel de gânduri, când n-are ce lucra.

Ascultând-o, Sora se gândea că inima ei era grea tocmai pentru că începuse să vadă ceea ce este, lucrurile din lumea, asta, greutăţile cu care se lupnu ei, părinţii săi.

— Eu nu prea am obiceiul să-mi fac iluzii, zise ea, ocolindu-şi gândul.

— Se poate că încă nu-l ai, dar de iluzii nu poate scapa niciun tânăr pe lume. Eu, după ce m-am căsătorit şi aţi început să veniţi voi, m-am convins că închipuirea, fanteziile nu-i pot procura omului niciodată bucuria şi satisfacţiile pe care i le dă munca, şi că nimic nu poate alunga gândurile şi dorinţele deşarte mai bine decât munca.

Sora se gândi că, de când îşi aducea ea aminte de maică-sa, rareori a văzut-o supărată sau prost dispusă. Şi nici pe tată-său. Iar acum, de când o ajuta zilnic la treabă, îşi dăduse sama că maică-sa făcea tot lucrul cu plăcere. Oare se putea lucra într-adevăr cu plăcere în strâmtorarea materială în care trăiau părinţii ei? Nu cumva atitudinea lor e numai un paravan pe care ei s-au obişnuit să-l folosească pentru ca ea şi fraţii ei să nu-şi dea sama de greutăţile lor? Einu se revoltau oare niciodată de nedreptatea subt e retrăiau? Probabil că nu, căci, iată, nicio trăsătură de amărăciune nu se vede pe faţa lor, sunt amândoi sănătoşi, voinici, tată-său e mereu pus pe glume şi râs, iar mamă-sii mereu fredonează un cântec, o romanţă când coase sau când lucrează în grădină. Oare într-adevăr să nu le pese că deşi muncesc intens, greutăţile vieţii nu se mai termină? se gândea şi nu putea

totuşi înţelege taina acestei puteri pe care o aveau părinţii ei de a nu se lasa copleşiţi de năcazuri şi de nedreptate. «Probabil ca s-au obişnuit atât de mult cu situaţia lor – îşi zise Sora, încruntându-se –, încât nu-şi mai dau sama cât e de nedreapta şi deci nu mai au de ce să se revolte» – O să vorbesc cu naşul, mamă dragă, zise ea în sfârşit. Însă nu mai apuca să vorbească, pentru că, după câteva în} ra. În v, goare legea conversiunilor agricole. Contabilibanen, ajutaţi uneori şi de director, avură multe lucrări de făcut, aşa că majoritatea clienţilor care veneau pentru plata dobânzilor la împrumuturile ce nu intrau în lege, ajunseră toţi pe mâna Surorii.

Cu toate măsurile de prevedere luate de Sava Scurtu de a nu mai da decât rar împrumuturi sătenilor, după ce se urcaseră atât de vertiginos dobânzile, şi cu tot optimismul de care dăduse dovadă cât umblaseră zvonurile despre conversiune, «Fortuna» fu greu lovită de noua lege, ca şi majoritatea băncilor româneşti din Ardeal care aveau în proporţie de optzeci la sută clientelă ţărănească şi care nu schimbaseră cursul împrumuturilor nici după ce se scumpiseră banii. Ţăranii, mântuiţi de datoriile de dinainte de război, prin creşterea preţului vitelor şi al produselor agricole, ceea ce fusese de asemenea un prilej de anemiere pentru bănci, dându-le bani-aur şi primind aceleaşi sume în bani devalorizaţi, se înglodaseră în datorii, mai ales în ultimii ani, ca să-şi cumpere pământ, ajuns la preţuri foarte mari, şi cereau cu insistenţă bani. Băncile n-aveau nicio vină că se scumpiseră banii, şi ajungeau şi ele scump la reescont sau la depuneri spre fructificare. Lumea se aşteptase ca băncile mici şi mijlocii din Ardeal să fie asimilate băncilor populare din vechiul regat şi să fie exceptate de la legea conversiunii, fiindcă cele mai multe făceau aceleaşi servicii populaţiei rurale ca şi băncile populare. Dar speranţele se dovediseră zadarnice.

Nichita Marele nu crezuse, în ruptul capului, cât duraseră zvonurile, că s-ar putea face o asemenea lege, şi era consternat şi revoltat. Sora Preda avu prilejul acum,

vreme de vreo săptămână, să cunoască un alt «domn Nichita», un om încruntat şi furios, care critica şi blestema zilnic măsura guvernului.

— Tâlhărie la drumul mare, domnule director! – zicea Nichita.

— Jaf curat! Aşa ceva nu s-a mai întâmplat de pe vremea vlădicului Ion Bob, când a fost foametea. Numai el a ars în curtea vlădiciei contractele datornicilor pentru bucate. Dar asemănarea n-are niciun temei, pentru că un particular e slobod să-l ierte, când poate, pe datornicul lui. Dar o bancă?! Ce, sunt banii unui singur om banii împrumutaţi?! Sunt banii dumitale? Sunt banii mei? Sunt banii dumnealui?! Nu! E capitalul investit de sute de acţionari! Dacă cel puţin, înainte de a aduce legea, ar fi lăsat băncile să hotărască, în adunări generale, cât pot ierta din datorii fără să se prăbuşească! Dar nu! Vine legea şi obligă, de vreai, de nu vreai, de poţi, de nu poţi, să faci o milostenie. Căci, în sfârşit, legea asta însămneză că te sileşte să ierţi.

Altă dată, ieşirile lui luau altă potecă.

— Cine o să mai dea de aici înainte împrumuturi ţăranilor? Cine mai poate avea, de-acum înainte, încredere că nu se va veni, de câte ori o vrea guvernul, cu o altă lege asemănătoare? Şi de unde bani cu care să mai lucrezi, dacă datornicii nu mai plătesc decât un sfert din datorie? Şi cum? Şi când? în cincisprezece ani, cu o dobândă ridiculă, din care nu-ţi iasă nici măcar regia! Nu! Asta e o mare prostie! O să pună capăt întregului comerţ bancar cu satele. Şi nu va fi spre folosul ţăranilor. Oamenii vor ajunge şi mai rău decât azi, pentru că vor încăpea pe mâna cămătarilor particulari. Reescontul dat de Banca Naţională va merge, prin intermediul băncilor mari, în industrie şi-n comerţ, care nu sunt româneşti.

Alteori dezvăluia şi alte aspecte ale problemei.

— Până acuma, românul ştia, ca orice om de omenie, că datoria e datorie şi că jrăbă să ţi-o plăteşti. Acuma, legea asta îi încurajează pe rău-platnici, pe leneşi. De-acuma înainte cine se va mai strădui ca să-şi plătească

datoriile? Cei harnia, care şi le-au plătit până acuma, vor zice că nu e bine safii cinstit. Că dacă un om a cumpărat cu bani gata un iugăr de loc cu patruzeci de mii de lei, banii au fost bun daţi, dar cel care a luat cu împrumut aceeaşi sumă, nu mai plăteşte din ea decât a patra parte. Şi iată că cinstea-i data pe ruşine! Am mai spus eu că partidele astea politice, cu concurenţa pe care şi-o tot fac, nu vor duce ţara la niciun bine. Iată că s-adevăreşte vorba lui Nichita! S-au tot licitat şi supralicitat, până au ajuns aci!

Şi directorul era desjul de îngrijorat. Totuşi, deşi îl aproba pe Nichita, el făcea şi unele consideraţii generale.

— Suntmăsuri noi, domnule Nichita. Noi şi revoluţionare. Trăbă să credem că vor fi fost motive temeinice, grave, din cauza cărora s-a ajuns la legea asta. Noi nu avem de unde să le cunoaştem pe toate. Vremile de după război impun de obicei măsuri excepţionale. Nu s-a făcut reforma agrară? Nu au zis unii, şi despre ea, că e un jaf? Proprietatea particulară nu mai este astăzi tot aşa de inviolabilă ca înainte de război. Acuma primează interesele statului, ale colectivităţii. Ştii că la comunişti nici nu există proprietate particulară? Sunt vremuri neaşăzate încă, astea pe care le trăim noi, acuma, după război, domnule Nichita. Vom vedea cum vom ieşi şi dintr-asta!

— Cam scărmănaţi, domnule director. spuse Verzaru, singurul care rămăsese mereu bine dispus.

— Noroc de prevederile dumneavoastră! Noroc mai ales cu întreprinderea aceea forestieră! Aţi avut, cu ea, o adevărată inspiraţie!

Numai după ce situaţia băncii fu examinată cu de-amănuntul de cei doi contabili şi de director, după ce. separară datoriile care intrau în conversiune de celelalte, după ce avură o situaţie – în linii mari – clara, în forqia unui bilanţ, îngrijorarea începu să se mai risipească. Banca «Fortuna» pierdea o sumă importantă, dar, în schimb, întreprinderea forestieră era în plin avânt. Se hotărâră să intensifice activitatea acesteia, vărsând în contul ei capitalul disponibil, în felul acesta, şi restrângându-se câţiva ani numai la împrumuturi comerciale – socoteau ei

–, vor ajunge deasupra năcazurilor.

Nichita stăruia îndeosebi pentru sistarea oricărui împrumut agricol.

— Dar dacă vor cere împrumut cei care şi-au plătit la timp, cinstit, datoriile? întrebă Verzaru.

— Ori cei ce vor veni şi îşi vor plăti cinstit datoria întreagă? Nici pe aceştia să nu-i ajutăm? întrebă directorul.

— Dumneata crezi că se vor mai găsi astfel de proşti?! se miră Nichita.

— Proşti nu vor fi, căci orice om cu cap se gândeşte ca în viitor se poate întâmpla să aibă din nou nevoie de bani, şi, în consecinţă, va plăti ceea ce datorează acum, ca să poată fi sigur că va căpăta şi în viitor un împrumut.

— Ar fi mare minune! – răspunse Nichita.

— Eu, unul, nu cred.

Peste vreo două luni, lucrările băncii începură să revină h făgaşul lor. În vremea asta, Nichita, bufnind şi bombănind, îi dădu indicaţii Surorii cum să socotească dobânzile după noua lege, când vor veni scadenţele.

— Nici vremea cheltuită cu calculul nu-i plătită de dobânda ce ne revine! zicea el, mereu nemulţumit.

Sora observă că şi la ei acasă, după limpezirea situaţiei băncii, se produsese o destindere, se risipise îngrijorarea care, de la intrarea în vigoare a legii, se înstăpânise şi în familia lor. Şi era firesc să fie aşa, de vreme ce Vasile Preda era avocatul băncii şi primea un salariu fix de la bancă.

Directorul lipsi vreo două săptămâni din oraş. Se ştia că s-a dus la întreprinderea aceea forestieră, pe care, de altfel, o vizita în fiecare săptămână, dar niciodată nu rămânea acolo mai mult de o zi, două. Înainte de plecare convocase un consiliu de administraţie, şi nu plecase, ca de obicei, singur, ci însoţit de doctorul Grecu, membru în consiliu. Se urmărea simplificarea administraţiei exploatării prin aducerea întregii contabilităţi la centru şi înglobarea ei în contabilitatea băncii. Din cei cinci funcţionari de la întreprindere, urma să rămână acolo

numai conducerea tehnică, un contabil şi un casier, pentru plata muncitorilor. Ceilalţi urmau să fie concediaţi, cu excepţia unuia singur, care, fiind un foarte bun contabil, urma să fie adus în bancă.

La înapoiere, directorul convocă din nou consiliul de administraţie ca să le comunice membrilor felul în care aplicase hotărârile luate în şedinţa anterioară. De data aceasta se hotărî ca doi contabili de la întreprinderea forestieră să fie aduşi în serviciul de contabilitate al băncii, cel de al doilea pentru că era căsătorit şi nu avea perspective să-şi poată găsi curând o altă slujbă.

De vreo două săptămâni, la cele două cluburi politice din localitate se grămădea lume peste lume. Cetăţenii, adunaţi grupuri-grupuri, discutau – îngrijoraţi în clubul partidului de la putere, şi tot mai însufleţiţi în acela al opoziţiei. Începuse să circule zvonul despre o apropiată schimbare de guvern. Îndeosebi clubul opoziţiei era tot mai populat. Erau săli în care lumea nici nu mai încăpea în cele două camere ale localului, şi oamenii ajunseseră să discute şi pe coridor, şi pe scara care ducea la etaj. Cetăţenii care nu mai dăduseră pe la club de luni de zile, se interesau acum de posibilităţile venirii la putere şi dădeau din coate ca să poată pătrunde prin mdţime până la fruntaşii locali ai partidului, să-i salute şi să schimbe o vorbă cu ei. Alţii, care nu mai fuseseră, de la ultimele alegeri, pe la club şi despre care se auzise că s-au înscris în alte partide, erau acum nelipsiţi sară de sară şi cei mai optimişti când se discuta despre probabilitatea schimbării guvernului.

Versiuni noi circulau în fiecare zi, şi erau destul de mulţi, în amândouă taberele, care abia aşteptau să se termine programul la serviciu, ca să alerge la club.

Îngrijorările ca şi însufleţirile din cele două cluburi politice începură să se extindă şi asupra familiilor. Se discuta până noaptea târziu, făcându-se planuri pentru momentul venirii la putere – în unele, pentru vremurile de restrişte ale opoziţiei – în altele. Se iscau discuţii înfocate între soţ şi soţie despre posturile pe care bărbaţii ar fi

trebuit să le ceară şi să le ocupe, dacă n-ar fi fost – cum îi dovediră a fi, în această împrejurare, nevestele lor – nişte «mototoli» şi «papă-lapte». Ba erau femei care duceau şi în stradă agitaţia de acasă. Cele care nu se mai îndoiau că unul sau altul din posturile importante vor fi ocupate de soţii lor, începură să-şi ţină capul sus şi căutau orice prilej să le întâlnească pe cele ale căror bărbaţi urmau să cadă din culmea puterii, pentru a le putea privi sfidător şi chiar să le adreseze câteva cuvinte înţepătoare. Şi, dimpotrivă, cele ale căror soţi «mai» erau încă în posturi importante, evitau să mai iasă prin oraş, ca să nu fie «jignite» de «rivalele» lor politice.

În birouri se lucra din ce în ce mai puţin. Mai ales diurniştii, care ştiau că, dacă se schimbă guvernul, zilele lor sunt numărate. Pe lângă aceştia, mai erau numeroşi alţi slujbaşi, de toate categoriile, care ajunseseră în posturi numai datorită serviciilor electorale aduse partidului, aşa-numita «clientelă politică», care de asemenea nu mai aveau chef să lucreze de vreme ce, odată cu căderea guvernului, urmau, conform tradiţiei, să fie scoşi din slujbe sau permutaţi cine ştie unde, în ce colţ de ţară.

Până şi la percepţia comunală se simţea neliniştea iscată de zvonul schimbării de guvern. Scăzură dintr-odată încasările. Agenţii de urmărire se mişcau mai încet. Somaţiile de plată se adunau tot mai multe în servietele lor. Până şi perceptorul-şef pierduse ceva din strălucirea lui. licitările fura sistate, cele fixate se amânară fără termen. Se ştia din experienţa trecutului că, dacă se schimbă guvernul, slujbaşii se puteau considera, până după alegeri, în concediu. De ce să se mai pună rău cu contribuabilii? Mai ales că nu se ştia niciodată de unde va sări iepurele: cine va ajunge primar, cine ajutor de primar, cine membru în comisia interimară, cine şei al poliţiei, cine prefect, subtorefect, deputat, senator, funcţionar la primărie, la prefectură, la poliţie.

Puţini cetăţeni rămăseseră liniştiţi şi-şi vedeau de treburile lor ca şi înainte de-a începe să circule zvonurile. Nu pentru că n-ar fi crezut că este posibilă schimbarea de

guvern. Nimic nu se petrecea, în ţară, mai uşor şi nu era mai de neprevăzut decât căderea unui partid de la putere şi venirea altuia. Ci pentru că nu se amestecaseră şi nu se amestecau în politică, ci se mulţumeau să meargă pe drumul apucat încă înainte de unire, care le dădea putinţa să-şi vadă liniştiţi de îndeletnicirile lor. Ei frecventau «Cazina română», ca şi înainte de unire, şi deşi nu mai erau socotiţi ca făcând parte din «opinia publică» a oraşului, erau singurele pietre pe care valurile politicianismului nu le mişcau din locurile lor, singurii pe care se răzima continuitatea unei vieţi româneşti culturale, sociale şi economice: liceul cu profesorii, banca «Fortuna» cu funcţionarii ei, despărţământul «Astrei» cu corul, cu biblioteca şi sala de lectură, cu petrecerea tradiţională de la Sântilie, cu cele două-trei reprezentii teatrale de diletanţi pe an, cu turneele despărţământului «Astrei» în satele din jur.

Cei intraţi în apele politicii de partid nu mai aveau vreme pentru astfel de îndeletniciri, şi nici nu le mai credeau necesare, concentrându-şi interesul numai asupra situaţiei lor personale şi crezând că prin aceste situaţii se creează noua viaţă românească de care ţara are nevoie. Încolo, sarcinile de ordin general, cele culturale, ca şi cele economice, era, după părerea lor, firesc să cadă în cârca statului, şi de aceea priveau cu superioritate la puţinii inşi care mai stăruiau pe drumurile apucate altă dată.

La «Cazina română» se discutau adeseori schimbările care începuseră să se producă, după unire, în viaţa socială, se expuneau păreri şi se exprimau temeri cu privire la posibilitatea de aşezare a noii societăţi şi la felul ei de dezvoltare în viitor, lipsită cum era de un ideal înalt de viaţă şi de unul naţional bine precizat.

Pe lângă persoanele pe care le-am cunoscut până acum, la discuţiile de la «Cazina română» mai luau parte, în ultimul timp, directorul liceului, Vasile Andron, bărbat de vreo cincizeci de ani, fost profesor la unul din liceele confesionale, înainte de unire, contabilul Verzaru, un învăţător bătrân, Precup, vreo patru profesori mai în

vârstă de la liceu şi doi dintre cei mai tineri, care, împreună, contribuiau de obicei la activitatea culturală a despărţământului «Astrei» la sate.

Într-o sară, pe când începuse să se adune lumea la cazină, Ionică, băiatul de serviciu al mărgineanului Bucur Popa, proprietarul localului, intră ca o furtună în sala de lectură şi arunca bomba unei ştiri pe care el o considera senzaţională:

— A căzut guvernul, domnilor!

În sala goală – era zi de lucru – strigătul băiatului răsună atât de tare, încât cuvintele, aruncate repede, nu se înţeleseră.

— Ce spui tu, măi Ionică?! întrebă din odaia vecină, cu mese, contabilul Verzaru.

Ionică răsări în prag şi mai spuse o dată, foarte agitat, cu ochii scânteietori:

— A căzut guvernul, domnilor!

— E sigur, sau e vorba tot de nişte zvonuri?

— Acum e sigur! A venit în clipa asta nenea Bucur de la primărie şi ne-a spus. Zice că-i o zarvă şi o jălanic acolo, de să ferească Dumnezeu!

Directorul «Fortunei» zâmbi înseninat şi zise:

— Unii se-ntristează şi alţii se bucură! Aşa-i la roata norocului, frate Ionică!

— Da, însă spunea nenea Bucur că erau unele nereguli, pe care ar fi vrut să le pună în rânduială, şi acuma nu mai au timp.

— Şi cine a venit în loc, frăţioare Ionică? întrebă directorul liceului.

— La primărie? încă n-a venit nimenea.

— Nu la primărie, la guvern!

— Păi, sigur că opoziţia! – răspunse băieţandrul, cu un aer de superioritate.

— Şeful ei a fost încredinţat cu formarea noului guvern. Lista oficială încă nu se cunoaşte. Nenea Bucur spunea că circulă vreo trei până acum.

— Văd că eşti însufleţit şi tu, măi Ionică – zise avocatul Preda.

— Eşti cumva din opoziţie? Nu ştiam până acum că ţii cu vreun partid.

— Nici nu ţin, domnule avocat, sau, mai bine, adevărul e că ţin cu toate, căci toate sunt româneşti.

— O să ajungi un bun negustor, dragul meu – zise Verzaru.

— Aşa se cade negustorului, să ţină mereu cu partidul care vine la putere. Cel care cade în opoziţie nu mai plăteşti J „1

— Adă, măi Ionică – ziseră mai mulţi –, să închinăm şi noi în sănătatea noului guvern.

— Poate că până acum va fi şi depus jurământul, zise părintele Nistor.

— Nu! spunea nenea Bucur că jurământul se va depune mine la amiază sau chiar mâne sară. Şeful guvernului are încă neînţelegeri cu partidul, cu privire la formarea lui. Aşa se vorbeşte la primărie, zise Ionică şi, ieşind din sală, o luă la goană pe scări de făcu să răsune tot coridorul de paşii lui îndesaţi.

Ionică tocmai adusese ultimele patru halbe – erau doisprezece oaspeţi la cazină, şi el nu putea să ducă decât cel mult două halbe într-o mână – când intră Vasile Grecu. Doctorul părea abătut.

— Era cât pe-aci să-mi fac păcate cu tine – zise Sava Scurtu.

— Credeam că te-ai dus la clubul opoziţiei, în sara asta, că ne-ai trădat.

— Dacă-mi ardea de trădare, mergeam la celălalt – zise doctorul.

— Nu-s aşa de prost să trag la năcaz şi sărăcie, când, şi aşa, am destulă, şi de una şi de cealaltă.

— Cum?! Tu nu ştii nimic?! Păi tocmai la asta mă gândeam şi eu! De azi, opoziţia a ajuns la guvern!

— Adevărat? Cine v-a spus?

— Crainicul nostru, fratele Ionică!

— Nu cred să se facă atât de răpede schimbarea de guvern!

— Tu nu crezi, şi noi am şi închinat în sănătatea

noului guvern! Ştirea a adus-o Bucur, de la primărie. Zice că-i o panică pe-acolo!

— Dacă-i aşa, poate că-i adevărat. Sunt nereguli mari, după cum am auzit.

În sara aceea şi-n alte două care urmară se făcu politica şi la «Cazino. română». Se adeveri ceea ce până atunci numai se zvonise: că în partid erau mai multe fracţiuni, care acum ameninţau cu sciziunea, dacă nu li se va da satisfacţie. Şi fiecare fracţiune, pentru a fi satisfăcute, cerea locuri multe şi importante în guvern. Fracţiunile, grupuleţele, clicile aveau ramificaţii, pornite de la centru, până în cele mai îndepărtate organizaţii. Cel mai puternic grup, al tinerilor, care fusese şi cel dintâi în lupta din timpul opoziţiei, declara sus şi tare că nu se va mai lăsa înşelat de bătrâni, care, când e vorba de răsplată, îşi uită promisiunile. Tinerii cereau, nici mai mult nici mai puţin decât trei portofolii, între care neapărat pe cel al Internelor.

Urmară trei zile agitate, de ştiri contradictorii, cu liste de guvern care se băteau cap în cap. Ramificaţiile din oraş ale fracţiunilor din partid ajunseră aproape la cuţite, şi clubul se schimbă într-un adevărat viespar.

La «Cazina română», discuţiile se învârteau, ca şi în tot oraşul, în jurul listelor oficioase ale guvernului şi se făceau diferite combinaţii şi speculaţii, fără ca oameni să se învrăjbească între ei, ca unii ce nu se aşteptau nici la mai bine, nici la mai rău, indiferent ce listă ar fi rămas definitivă. Puteau judeca astfel cu mai multă obiectivitate.

Nichita Marele, fostul prim-contabil al băncii «Fortuna», nu lua parte la aceste discuţii. El îşi bea liniştit berea, uitându-se când la unul, când la altul dintre comeseni, părând a-i asculta cu atenţie. La un moment dat, avocatul Vasile Preda se întoarse spre el şi-l întrebă:

— Dar dumneata, domnule Nichita, nu ai nicio opinie?

— Ba am, cum să n-am?! Eu nu sunt de acord cu niciuna din listele dumneavoastră pentru că niciunul din cei pe care i-aţi pus pe liste n-a făcut nicio declaraţie

împotriva legii conversiunii agricole.

— Cum să facă, domnule Nichita, dacă se aşteptau să vină la guvern şi să intre în alegeri?! – zise părintele Nistor.

— Doar nu erau să-şi taie singuri creanga de subt picioare! Cine i-ar mai fi votat la sate? Ei au fost mai cuminţi şi au afirmat mereu, şi în presă şi în parlament, că legea s-a făcut din iniţiativa lor.

— Dacă-i aşa, înseamnă că am dreptate! Nu sunt buni de miniştri! Să rămână oameni particulari, ca mine ori ca dumneata. Să nu-şi ia sarcini publice, dacă nu înţeleg interesul public. Să nu mai facă experienţe pe socoteala ţării! Să le facă numai cu averea lor particulară!

Deşi trecuse aproape un an de la intrarea în vigoare a legii conversiunii, bătrânul era şi acum revoltat şi aştepta abrogarea ei.

— Trecând cu privirea peste aceste liste – zise Sava Scurtu –, un lucru mă miră cel mai mult. Şi nu numai acum, ci la fel m-am mirat de câte ori s-au produs schimbări de guvern. Cum se poate ca aceeaşi persoană să fie astăzi la Domenii şi mine la Interne?! într-un guvern, unul deţine, azi, portofoliul Finanţelor, iar mâne, când îi vine iarăşi partidul la putere, te trezeşti cu el ministru al Sănătăţii Publice! Şi cum de se pot găsi astfel de oameni care cutează să primească un minister, când ei n-au putut face nicio ispravă ca prefecţi, ca primari, ca directori ai unei bănci de provincie?! Şi ce fel de oameni sunt aceia care-i aleg să fie miniştri pe asămenea nepricepuţi?!

— Ei, domnule director, ce întrebare mai pui şi dumneata! Parcă nu ştii că, odată cu scaunul de ministu, capătă, prin inspiraţie, şi cunoştinţele necesare într-un domeniu sau altul, şi puterea de muncă, şi înţelepciunea de care are nevoie un conducător, răspunse, zâmbina, Verzaru.

— Asta e o mare nenorocire pentru ţara noastră – continuă directorul «Fortunei».

— Un om nu se poate pricepe decât într-o singură meserie. Cine se pricepe la toate, nu se pricepe la niciuna!

În sfârşit, după trei zile de aşteptări înfrigurate, noul guvern depuse jurământul. Discuţiile la «Cazina română», intrară îaraşi-pe vechiul făgaş. Dar frământările, numirile noi care urmară abia de-aici-încolo, abătură de la orice muncă adevărată o însemnată pătură socială a oraşului. Ca de obicei în asemenea prilejuri, se vădeau şi se porneau mai mult urile decât prieteniile, se răscolea un adevărat viespar, căruia îi trebuia luni de zile pentru a se linişti.

Încete trei zile de criză, doctorul Grecu venise târziu la cazină, mai târziu decât de obicei, şi mereu abătut. Nu prea lua parte la discuţii, ci asculta, cu gândurile risipite, vorbirile celorlalţi.

m-a patra sară, directorul «Fortunei», când ieşiră de la cazină, îl petrecu pe doctor spre casă.

— Să mai fac şi eu oleacă de mişcare – zise el.

— Azi am stat toată ziua în birou. Ne-au venit de la uzină datele pentru contabilizare.

Merseră o vreme tăcuţi, pe străzi aproape pustii.

— Îmi pare că de câteva zile nu ţi-s toate oile acasă, doctore –, începu, întru târziu, directorul. – S-a întâmplat ceva? Ai pe cineva bolnav în familie?

— Nu! Mulţămită lui Dumnezeu, de asta nu mă pot plânge. Am eu destui bolnavi, dar în cealaltă familie. Am febră tifoidă în două sate.

— Hm! înţeleg!

— Ce înţelegi?

— Cauza indispoziţiei tale.

— Te rog să mă ierţi, dar te-nşăli. Oricât ne-ar păsa de alţii, tot mai aproape-i cămaşa decât haina. Mă-ngrijorează Ion.

— Dar ce, i s-a întâmplat ceva?!

— Nu-şi prea vede de carte.

— Te-a informat Valentin?

— Nu! Valentin e înglodat în lucru până peste cap. Mi-a atras atenţia chiar unul dintre profesorii lui de la drept.

— Era el cam amator de sport încă din liceu…

— Aşa a şi rămas. S-a înscris acolo în echipa

universitară. Asta n-ar fi nimic. Eu, ca doctor, nu condamn sporturile, câtă vreme sunt raţionale. E vorba însă de altceva, mult mai primejdios decât sportul. E vorba de mişcarea asta studenţească. Valentin termină curând anul al cincilea de medicină şi n-a fost ispitit niciodată să pună ţara la cale. Nu l-a interesat niciun partid politic. Politica lui a fost numai medicina. Ion e de-abia în anul întâi la drept şi nu se mai gândeşte la carte.

— Te referi la mişcarea asta naţionalistă, antisemită? După câte ştiam, nu-i vorba de un partid politic.

— Şi ce importanţă are dacă-şi spune sau nu-şi spune partid? În realitate, tot de politică e vorba. Aproape toţi care intră în mişcarea asta nu-şi mai văd de carte, nu-şi mai dau examenele şi se cred mari reformatori.

— Te-a înştiinţat profesorul acela?

— Da. E un vechi cunoscut de-al meu şi un prieten bun. El mi-a spus că nici măcar nu e vorba de o acţiune pe faţă, ci de una tainică, de un fel de conspiraţie.

— Conspiraţie?!

— Poate că nu am folosit termenul cel mai potrivit. Prietenul meu, pe care l-am întâlnit mai zilele trecute, mi-a spus că tânării care intră în mişcarea asta se dedau la o acţiune clandestină, misterioasă. Că li se dă o educaţie tipic sectară, după metoda sectelor religioase. Că ar fi – mai ştiu şi eu ce să cred? – un fel de religie nouă, cu metode de acţiune proprii, pe care sunt obligaţi, subt jurământ, să le păstreze secrete.

— N-am auzit de aşa ceva!

— Nici cuji-am auzit până acum. Dar, după câte mi-a spus el, cred că tineretul e îndrumat sistematic către un fel de autosugestie, şi eu, ca doctor, ştiu că autosugestia poate deveni o boală psihică extrem de primejdioasă pentru individ, când e practicată de unul singur, şi nespus de primejdioasă pentru societate, când e practicată în masă.

— Dar oare cine-i îndrumă spre astfel de metode?

— Nu se ştie. Băieţii nu spun nimic.

— Şi care ar fi autosugestia?

— Că ei, tineretul, sunt totul în ţara asta, că numai de la ei poate veni mântuirea.

Savu Scurtu începu să râdă.

— Doctore dragă, pentru asta nu e nevoie de nicio autosugestie! Tânării totdeauna au crezut aşa, au judecat aşa. Totdeauna li s-a părut că ei sunt totul, că pe ei se razimă viitorul ţării şi aşa mai departe. Adu-ţi aminte cum eram noi când eram tânări. Nu credeam că noi o să răsturnăm lumea şi că o s-o construim altfel?

— Este o deosebire fundamentală între generaţia noastră şi generaţia lor. Prietenul meu face parte dintre puţinii profesori universitari care se interesează îndeaproape şi de educaţia tineretului, mai ales de activitatea lui în afara zidurilor universităţii. El vede o mare primejdie în această educaţie clandestină, cu caracter de sectarism social şi chiar religios. Prin ce mijloace nu ştiu, dar el mi-a spus că a reuşit să afle câteva principii ale educaţiei lor clandestine. Ei fac *tabula rasa* cu toate generaţiile dinaintea lor, le condamnă pe toate, chiar şi pe aceea care a făcut unirea, spunând că e cu desăvârşire coruptă şi fără putinţă de îndreptare; ca, în consecinţă, această generaţie trebuie lichidată pentru a salva naţiunea, şi că sunt hotărâţi, în vederea atingerii acestui scop, să folosească toate mijloacele de luptă legale şi ilegale.

— Cum? Luptă?! Cu mijloace legale şi ilegale?!

— Da! îşi bagă în cap că, dacă în drumul lor, de purificare întâi, de reclădire pe urmă, le va sta cineva împotrivă şi nu-l vor putea înlătură prin mijloace legale, atunci vor avea dreptul să-l suprime, în numele idealului suprem pentru care luptă: binele neamului. Hm! Mi se pare că vezi şi tu deosebirea fundamentală dintre noi, când eram tânări, şi tineretul din mişcarea asta! Ei au ajuns, prin autosugestie, să se creadă singurii posesori ai idealului naţional şi singurii în stare să salveze neamul. Asta samănă a nebunie. Şi nebunia colectivă e cel mai mare pericol pentru o societate şi pentru un popor. îl poate duce la pierzanie!

Ajunseră înaintea locuinţei doctorului şi se opriră la poartă.

— Eu nu cred că trăbă să te îngrijorezi chiar întratâta! Cine ştie de unde şi-o fi cules informaţiile prietenul tău, profesorul! Că dacă există în realitate o doctrină şi o educaţie secrete, ele nu pot fi cunoscute de cei ce nu fac parte din mişcarea asta. Şi-apoi, problema asta a generaţiilor s-a pus, îndată după război, şi în alte ţări. Iată, în Italia, în Germania, tineretul e în fruntea activităţii şi a reformelor politice, dar nicăieri nu s-a săpat o prăpastie între tineri şi celelalte generaţii. Ar fi şi nefiresc lucru, şi potrivnic evoluţiei naturale a vieţii! Nu cred că chiar la noi să se ajungă la o prăpastie între generaţii. Cine să aibă interes să sape prăpastia asta?!

— Eu alte informaţii n-am, decât acelea pe care mi le-a dat prietenul meu – răspunse doctorul Grecu.

— I-am replicat şi eu cum îmi răspunzi şi tu mie, că nu e de crezut să existe o astfel de organizaţie, că nu-mi vine să cred că ea ar putea să existe la noi, românii, care suntem un popor tradiţionalist, căruia îi repugnă anarhia. Dar el mi-a atras atenţia că fenomenul care se petrece cu o parte din tineretul nostru nu e nou şi că nu poate fi socotit numai ca o aberaţie locală. Că şi în Italia, şi în Germania tinerelul extremist s-a folosit de căi multiple pentru a ajunge la putere. Mi-a vorbit de marşul fasciştilor asupra Romei şi de organizaţiile naţional-socialiste din Germania. El crede că, la noi, în mare parte, e vorba de o înrâurire străină, de interese ale unor cercuri politice străine.

— E! Dacă-i vorba de o simplă imitaţie, nu va duce la niciun rezultat! imitaţia, moda, ţin numai o vreme şi pe urmă gata, trec!

— Da, dar cât vor ţine nu ştim. Iar dacă informaţiile prietenului meu sunt corecte, şi cred că sunt, pentru că e un om serios, n-ar trebui să rămânem indiferenţi. Pe mine cel puţin nu mă poate lăsa indiferent, pentru că e vorba şi de Ion, de băiatul meu. Nu mai frecventează regulat cursurile, nu-şi vede de carte. Şi eu nu am bani să-l ţin un veac la universitate, s-ajungă studentul bătrân al oraşului

nostru.

— Cu băiatul ai vorbit?

— Fireşte!

— Şi el ce ţi-a spus?

— Nimic sau aproape nimic. La început a fost surprins, i s-a suit totsângele-n obraji şi ochii lui au căpătat o strălucire ciudată. Apoi s-a liniştit şi m-a ascultat până la sfârşit. Când am terminat, ştii ce mi-a răspuns? M-a întrebat, privindu-mă bănuitor, cu coada ochiului, cine mi-a spus toate câte i le înşirasem. Bineînţăles că nu i-am spus numele prietenului meu, ci că am eu un informator aici, un prieten bun, care m-a ţinut mereuja curent cu purtările lui şi ale lui Valentin. Mi se pare că m-a crezut. A recunoscut că e alături de toţi tinerii naţionaliştiantisemiţi, şi că el crede ca bine face. A mai recunoscut că, într-adevăr, ei, adică tipării ăştia, vor să lichideze corupţia din viaţa publică. Şi atât. Dar din atitudinea lui am înţeles că prietenul meu avusese dreptate. I-am vorbit. I-am arătat că datoria tânărilor este să înveţe, nu să facă teorii sociale şi politice. M-a contrazis, dar ştii, cu un aer de superioritate, încercând să-mi demonstreze că «bătrânii» – auzi? «bătrânii»! – sunt corupţi şi că tineretul aremisiunea de a regenera ţara. M-am supărat şi i-am tras o săpuneală! Era cât pe ce să-l bat. Eu, cum mă ştii, sunt un om liniştit, dar rar, când îmi ies din fire, abia mă pot stăpâni. L-am înfruntat rău. Îi veniseră lacrămi în ochi. Pe urmă am regretat. Bietul băiat! E un copil încă! Şi i-am condamnat în gând pe aceia care, urmărind cine ştie ce scop urî politice, vânează astfel de băieţi, cruzi încă, şi-i modelează după interesele lor meschine. Am ajuns la convingerea că se pune la cale, în umbră, fără ştirea noastră, o adevărată crimă socială. Iată ce m-a pus pe gânduri, de câteva zile, dragă prietene! Cineva ne ia din mână copiii. Poate să fie vorba de un complot organizat din afară, cum crede prietenul meu profesorul. Nu ştiu. Dar mie încă nu mi s-a întâmplat ca un copil de-al meu să-mi ascundă ce are-pe suflet şi să mă privească de sus, cu dispreţ. Iar Ion a făcut-o! Am certitudinea că a apucat-o pe un drum greşit, cu

toate că nu mi-a mărturisit nimic din îndeletnicirile cu care îşi pierde timpul. Dar de schimbat e schjmabat, asta am văzut! Nu mai e copilul care a plecat de-acasă!

— Poate că exagerezi şi tu. Poate că eşti subt înrâurirea prietenului acela al tău.

— Nu! Nu sunt eu omul care să se lase impresionat şi influenţat cu una, cu două! Apoi, nu am un termen de comparaţie în Valentin? Niciodată n-am avut impresia că întâlnesc în el pe altcineva decât pe cel care a plecat de-acasă. Şi el e de cinci ani printre străini! Nu! Am înţeles ce se întâmplă cu Ion. Şi să ştii că am şi luat o hotărâre.

— Care?

— Dacă voi constata că nu se întoarce de pe drumul apucat, la anul nu-l mai las la universitate. îl ţin acasă şi va înaţa aici pentru examene. Că doară frecvenţa la drept nu e obligatorie.

— I-ai spus şi lui?

— Încă nu. Vreau să văd întâi dacă discuţia noastră a avut asupra lui vreun efect.

— Nici nu-i bine să te grăbeşti. Ion e un băiat inteligent, şi dacă a apucat într-adevăr pe un drum greşit, îşi va da singur sama şi se va opri.

— Pe un drum greşit! Dar tu te îndoieşti încă?

— Mă îndoiesc. Profesorii ăştia văd adeseori prin ochelari măritori. Exagerează. Se tem să nu-şi piardă autoritatea asupra studenţilor. Drept să-ţi spun, nu-mi pot închipui că tineretul de azi să poată ajunge la convingerea ridiculă că lumea începe cu el. Tânării noştri sunt inteligenţi, cum e întreaga naţie. E adevărat că ne despart de ei vreo treizeci-patruzeci de ani. Dar copiii de azi nu pot fi altfel decât am fost noi la vârsta lor. Iar noi ne-am cinstit părinţii. E o virtute fundamentală a poporului nostru respectul faţă de înaintaşi. De altfel, e o virtute a tuturor popoarelor civilizate. Nu pot crede, şi nu trăbă să credem că aşa, peste noapte, s-a schimbat din străfunduri firea românului. Dacă e vorba de o influenţă străină, nu poate fi decât una trecătoare!

— Să dea Dumnezeu să ai dreptate!

— Din cauza asta nu trăbă să-ţi faci gânduri negre, Noapte-bună!

— Noapte-bună!

Cei doi prieteni se despărţiră. Directorul «Fortunei» porni spre casă îngândurat. Deşi încercase să-l liniştească pe doctorul Grecu, cele aflate îl impresionaseră profund.

X

Valentin Grecu îşi anunţă sosirea acasă pentru a doua jumătate a lui iulie. Venea într-un concediu de numai două săptămâni. Cu toată bunăvoinţa pe care i-o arăta, directorul clinicii nu-i putuse acorda o vacanţă mai lungă.

Directorul «Fortunei» fu însă mult mai generos. Auzind de la doamna Preda de venirea lui Valentin, el îi acordă Surorii un concediu de o lună, începând de la aceeaşi dată şi până la mijlocul lui august. Ba adaugă la concediu şi o gratificaţi”, pentru că, în ultimul timp, fina sa muncise cu mult folos pentru bancă.

Odată cu apropierea sosirii lui Valentin, Sora deveni din ce în ce mai neliniştită, mai nervoasă. Cât timp el fusese, fizic, departe, cât timp prezenţa lui rămăsese numai spirituală, ea îşi umpluse existenţa cu o horbotă uşoară de visări, de sentimente, de bucurii. Dar nimic sau numai foarte puţin din lumina şi căldura ce-i inundau fiinţa de câte ori se gândea la el trecuse în epistolele pe care i le trimitea. «Am fost oare egoistă bucurându-mă singură de iubirea mea pentru el, neîngăduindu-i să vadă mai adânc în sufletul meu, sau mi-a fost teamă să i-o mărturisesc? – se întreba Sora.

— Nu, nu mi-a fost teamă – îşi răspundea –, ci m-am sfiit să-i mărturisesc dragostea mea. Teamă-mi este acum, când ştiu că în curând va fi aici, lângă mine. Ce se va întâmpla dacă nu-mi voi mai putea ascunde sufletul?»

Pentru a se linişti, încerca să şi-l închipuie aşa cum îl văzuse în toamnă, la culesul viilor, la Crăciun, la Paşti, când, deşi fusese lângă ea, putuse să se stsăpânească. Numai ultima oară, după vacanţa de Paşti, când şi-a luat rămas-bun de la el, deşi se silise să se poarte ca de obicei, Ji dăduseră lacrămile. Dar când le simţise că-i curg ca

două pârâiaşe fierbinţi pe obraji, acolo, în pragul casei, în faţa lui, a părinţilor şi a celor doi fraţi, ca să nu se facă de râs, s-a ntors brusc pe un călcâi şi nu s-a mai oprit până în fundul grădinii.

Era neliniştită şi nervoasă şi pentru că, de la Paşti şi până acum, flacăra aceea lăuntrică, pe care o ascunsese atâta vreme cu grijă, să nu i-o vadă, să nu i-o simtă nimeni, crescuse mereu în ea, umplându-i întreaga fiinţă. «Simt să acuma îmi va fi foarte greu să mai mă stăpânesc – îşi zicea Sora. – S-ar putea chiar să nu reuşesc deloc. Şi-atunci, ce se va întâmpla cu mine?».

Alteori, gândurile şi frământările ei luau alt drum. Îşi zicea că, la urma urmelor, Valentin are dreptul să-i cunoască iubirea. Oare nu el îi deschisese poarta spre frumuseţile visurilor ei de-acum? Dacă n-ar fi fost el cel care-sa o privească într-alt fel, cu alţi ochi decât în copilărie, să o prindă într-alt fel de mână decât o făcea mai demult, să-i ceară atunci, la petrecerea de la Schimbarea la Faţa, fotografia, să se bucure atât de mult că ea îi păstrase telegrama, dacă n-ar fi fost el cel care să *înceapă*, oare ea ar fi avut vreodată curajul să deschidă poarta aceea fermecată a visurilor de iubire? Nu era ea, cea de acum, într-un fel, opera lui? Şi-atunci, nu avea el dreptul să o cunoască în întregime? Deci de ce s-ar teme de clipa mărturisirii? Şi totuşi se temea. Era în sufletul ei un amestec de sfială şi durere, pentru că simţea că, odată cu mărturisirea iubirii, pe care nu o mai putea înconjura, se va despărţi pentru totdeauna de sine însăşi cea de acum şi va deveni pentru totdeauna a altuia.

Într-o după-amiază, pe când cosea în grădină la o rochie de casă, subt nucul cel bătrân, îşi dădu deodată sama că Valentin nu va rămâne lângă ea decât două săptămâni. Două săptămâni, nu două-trei luni, ca altă dată! Cum de nu se gândise la lucrul acesta de la început? Era o împrejurare care-i răsturna toate planurile de până acum, planuri prin care voia să se liniştească, zicându-şi că va face ea într-un fel oarecare ca să amâne momentul mărturisirii până mai încolo, spre sfârşitul vacanţei.

«Hei! Situaţia se schimbă, dacă el rămâne numai două săptămâni!» îşi zise cu tristeţe Sora. Mai era posibil să-l ducă pe Valentin cu «zăhărelul», cum îi spunea el adeseori? Nu! «Ar fi şi păcat! Mare păcat pentru amândoi! – îşi zise Sora, simţind însă îndată cum sângele îi năvăleşte în obraz şi o căldură dulce îi inundă întreaga fiinţă. – îi voi spune! Da, îi voi spune tot, fie ce-o fi! Nu mă mai tem de nimic! Nu-l pot lăsa pe Valentin să se întoarcă, după două săptămâni, tot nelămurit şi să continui încă un an să-i fac aluzii în scrisorile mele, iar el să-mi facă aluzii în scrisorile lui. Nu Această situaţie trăbă să înceteze!», îşi zise fata „prinzând dintr-odată curaj pentru întâlnirea cu Valentin.

Şi, câtă vreme mai înainte nu ştia ce-i va spune când îl va vedea venind, acum, dintr-odată, toate gândurile i se limpeziră. îl va întreba ce mai fac domnişoarele acelea frumoase de la universitate şi dacă nu s-au supărat că le-a părăsit ca să vină acasă.

— Ştii la ce m-am gândit, mamă? Să facem ceva ca să prelungim concediul lui Valentin, zise ea, venind din grădină.

— Să facem. Dar ce?

7” ykă K e, e m „amJ S” 1 «1”Când se vor împlini cele două săptămâni de concediu, să-i deie nenea doctorul un certificat că-i bolnav.

— Tu crezi că doctorul s-ar învoi?

— Am să-l rog eu.

— Şi crezi că Valentin ar fi de acord?

— Nu-i nu ştiu ce păcat!

— Eu nu cred că s-ar învoi niciunul, nici celălalt. Doctorul n-ar da un certificat de circumstanţă lui fiu-său, iar Valentin poate că n-ar voi să lipsească mai mult timp de la e! ini5 a\ mir i-au dat concediul ăsta de două săptămâni. Fără bunăvoinţa profesorului, sunt sigură că nu l-ar fi primit.

— Atunci să găsim altceva.

— E greu dejgăsit, zâmbi maică-sa.

— Eu cred că ştii, dar nu vreai să-mi spui.

— Nu ştiu nimic, draga mea. Dar ţii tu aşa de mult să

ţie vacanţa asta mai lungă?

— Asta nici nu-i vacanţă! Cine-a mai auzit? Două săptămâni!

— Ai uitat că nici la Crăciun, nici la Paşti n-a stat decât cinci zile acasă?

— Atunci a fost cu totul altceva!

— Poate că nici Valentin n-ar vrea să rămână mai mult. Parcă scria că anul viitor e ultimul, şi că cel mult în toamna viitoare îşi va lua diploma de doctor. Are şi el de învăţat mai mult, iar timp are mai puţin acum, fiind ocupat şi la clinică.

Era o perspectivă nouă, la care, de asemenea, Sora nu se gândise. Deci aceasta este ultima lui vacanţă! Dacă nu-i va mărturisi acuma totul, atunci când o să-i mai spună? Aşa, în treacăt, când va veni la Crăciunul viitor, sau la Paşti? Dar poate că nici nu va mai putea veni de sărbători!

În ziua sosirii lui Valentin, se frământă până la amiază, neştiind ce să facă: să-l aştepte la gară, sau să nu-l aştepte. Ardea de nerăbdare să-l vadă, şi frica de întâlnirea cu el i se risipi aproape de tot. Cum să-l aştepte la gară? Dacă ar fi logodnicul ei, ar fi altă situaţie, dar aşa! Ce-ar zice doamna Grecu, care îl va întâmpina dimpreună cu Ana, surioara lui? Şi încă de mama lui Valentin nici nu s-ar sfii atât! Dar gara nu va fi goală! Vor fi acolo mulţi cunoscuţi şi cunoscute! Totdeauna peronul e plin de lume!

Deci nu se duse la gară, şi nici acasă la doctorul Grecu, cum îi trecuse prin minte la un moment dat. Se hotărî să-l aştepte acasă. Dar nu în casă, ci va potrivi în aşa fel lucrurile încât Valentin să o găsească în grădină, când va veni în vizită la ei. Că va veni deîndată, după-amiază, nu se îndoia. Era sigură că se va grăbi, de vreme ce nu are decât două săptămâni de concediu.

Cea dintâi veste despre sosirea lui Valentin o aduse Virgil, când veni la masă.

— Venea de la gară, în trăsură, cu Anişoara şi cu tuşa Maria. O să mă duc pe la el să-l chem să vadă pendula.

Pendula era de o săptămână 111 salon. Căci, la

începutul concediului, Sora îi dăduse lui Virgil, din gratificaţia primită, ultimele două rate, şi copilul adusese acasă obiectul la care râvnea de atâta vreme. La drept vorbind, nu-l adusese singur, pentru că n-ar fi putut, pendula fiind tot atât de-naltă cât el. Adevărul e că ceasornicarul chemase un comisionar şi ţinuse să vină el însuşi ca să o instaleze, aşa că pendula sosi, în casa avocatului Preda, cu alai.

Întreaga familie se adună în salon, urmărind cu atenţie, iar Virgil şi cu încântare, toate gesturile pe care domnul Braunfeld le făcu pentru a o pune în locul cel mai potrivit şi pentru a o face să meargă. Apoi, pentru a potrivi ora exactă, domnul Braunfeld făcu să bată, ceasurile şi jumătăţile de ceas, de la şase, când fusese oprită, până la douăsprezece. Încântarea fu generală. Muzica de gonguri delicate şi grave a pendulei umplu salonul cu o melodie armonioasă şi limpede. Era o adevărată sărbătoare să o auzi bătând.

Braunfeld, cuprins şi el de încântarea celorlalţi, surâdea fermecat, mângâind uşor creştetul lui Virgil, care i se învârtise tot timpul din urmă în preajmă, şi ritmând cu pleoapele lui grele fiecare bătaie. Când zvonul celui din urmă gong se stinse, toată asistenţa izbucni în aplauze, ceea ce-i emoţionă pe cei doi autori ai minunii: bătrânul ceasornicar evreu şi prietenul lui, mezinul familiei Preda, care se priviră unul pe altul cu ochi înrouraţi.

— Câteva instrucţiuni nu ne-ar strica, domnule Braunfeld – zise avocatul, pe când ceasornicarul, pregătindu-se de plecare, îşi lua pălăria din cuier.

— Când trăbă tras, când…

Cu acelaşi zâmbet blând pe figură, Braunfeld ridică un braţ, întrerupându-l.

— Nu-i nevoie de nicio instrucţiune, domnule avocat. Prietenul meu – adăugă el, privind spre Virgil – îi cunoaşte întreg mecanismul tot aşa de bine ca şi mine. Pe dumnealui inginer să-l faceţi! Are dumnealui aşa o mare plăcere la maşinării, la rotiţe şi la şuruburi! – zise vesel domnul Braunfeld ieşind şi spunând, poate pentru a zecea

oară: – Să-l folosiţi sănătoşi!

— Nu era nevoie să-i mai spui de instrucţiuni – zise Ana.

— Ce, nu-l cunoşti?! Crezi că un meseriaş ca el se desparte uşor de-o asămenea pendulă? Vei vedea. Vreme de cel puţin o lună va trece săptămână de săptămână pe-aici, ca s-o vadă, s-o mai asculte, s-o mai meşterească. Nu o întreabă el şi acuma pe Sora, de câte ori o întâlneşte, cum îi mai merge ceasul-brăţară? Negustorii ca el, când vând un lucru, îl vând şi din suflet, nu numai din magazin.

— Într-adevăr, aşa e, mamă! – zise cu însufleţire Virgil, bucuros că maică-sa îl lăuda pe bătrânul lui prieten.

Se făcură ceasurile cinci după-amiază, şi Valentin numai venea. Virgil îl aştepta ca pe spini, pentru că din clipă în clipă trebuia să plece; se angajase la o partidă de fotbal pe un teren viran, şi nu putea lipsi subt niciun motiv, pentru că s-ar fi descompletat echipa în care juca.

— Mergi liniştit, Virgile. Poate că nici nu vine azi – zise Ana.

— Va fi şi el ostenit de drum, apoi, până despachetează…

Virgil plecă, şi Sora simţi că a scăpat de o încurcătura. Dacă ar fi rămas acasă, era sigur că, venind Valentin, băiatul s-ar fi ţinut scai după el şi nu l-ar fi lăsat până n-ar fi ascultat pendula bătând.

Valentin veni pe la şase.

În casă nu era decât Ana; Vasile Preda era la birou, iar Sora în grădină.

După ce schimbă câteva cuvinte cu doamna Preda, Valentin se duse în grădină.

Sora ştia că sosise după felul cum închisese portiţa de la stradă. Degetele i se opriseră din croşetat, pusese lucrul pe masă, şi mâinile îi căzuseră în poală.

Inima începu să-i bată cu putere. O auzea, o simţea dureros în urechi.

«O să încep aşa cum m-am gândit, cu domnişoarele acelea frumoase» îşi zise ea.

Dar când îl văzu, nu avu putere nici să se ridice de pe

bancă şi să-i iasă întru întâmpinare. I se părea că se sufocă. Deodată îi ajunse la ureche vocea lui timbrată, viguroasă, armonioasă.

— Bună-ziua, fată dragă! Ce înseamnă solemnitatea asta?! Oare nu-ţi pasă că se-ndreaptă spre tine un suflet de om?

Dar, făcând încă vreo câţiva paşi şi văzând paliditatea de pe faţa Surorii, se cutremură şi se apropie uşor de fată.

Sora stătea cu capul frânt în piept, şi nici măcar ochii nu şi-i ridică spre el. Respiraţia îi era grea şi părea nespus de tristă. Începu să bată furtunos şi inima lui Valentin, şi abia cuteză să ridice braţul şi să adie uşor cu mâna peste pă<rul fetei. La atingere, Sora se înfioră, şi lacrămile începură să-i curgă.

Valentin se aşeză pe bancă, lângă ea, şi-i trecu încet braţul drept în jurul mijlocului. Tăceau amândoi. Sora rămase cu capul frânt în piept. Apoi începu să o zguduie un plâns mut, mai mult tresăriri ale trupului, care, prin braţul din jurul mijlocului ei, treceau în Valentin ca nişte descărcări electrice. Braţul lui o apropia tot mai mult de el, ca şi cum ar fi vrut să o ia subt protecţia sa, şi Sora se trezi cu capul pe pieptul lui. Ochii i se închiseră. Dibui după mâna lui liberă, o găsi şi o luă într-a ei.

Rămaseră un lung răstimp aşa. Din ochii fetei izvorau mereu lacrămi, dar respiraţia i se liniştea din ce în ce mai mult. Întru târziu oftă uşurată.

— Cât de altfel mi-am închipuit să te întâmpin, dragul meu! şopti ea, deschizându-şi ochii înrouraţi şi ridicându-i spre el.

Erau ca două stele de un albastru întunecat, ca două stele Tiounăscute, pline încă de pulberea fluidă a creaţiei. Privirile lui coborâră adânc în ochii ei, atrase ca de forţa unui magnet irezistibil. Capul i se aplecă spre gura Surorii, în vreme ce cu braţul drept o apropia mai mult de el. Sora îl aştept» cu buzele întredeschise.

— Ale dulci ţi-s buzele, Valentine dragă! – suspină ea” fochizând din nou ochii.

— De multe ori, gândindu-mă la tine, simţeam

risipindu-se în mine o dulceaţă asemănătoare Şi nu ştiam de unae-mi vine.

— Acuma ştii? întrebă el, înecat de emoţie.

Ea pipăi cu braţele şi-i înlănţui gâtul.

— Da, acuma ştiu! Ştiu pentru că te iubesc.

— Draga mea! şopti el, sărutând-o iar.

— Nu asta am vrut să-ţi spun! Ştiam şi mai înainte. Dar mă temeam de mărturisire. Nu ştiam că e aşa de dulce.

— Adică asta e mărturisirea ta? întrebă el, încercând să iasă din ameţitoarea bucurie care îl copleşea.

— Asta este Cam copilăroasă, nu? Să nu pot să mă ridic de pe bancă, să nu-ţi pot spune un cuvânt de bun-sosit, să-mi dea lacrămile?!

— Mi-ai spus cel mai fermecător bun-sosit, fata mea dragă!

— Dar nu aşa voiam eu să fie clipa întâlnirii! Voiam să te întreb mai întâi ce fac fetele frumoase pe care le-ai lăsat acolo, la Cluj. Ştii? M-am zbuciumat tare mult cu gândul, înainte de venirea ta, pân-am ajuns la hotărârea că trăbă să-ţi fac mărturisirea. Aveai dreptul să ţi-o fac. Da-mi era o /rică!...

— De mărturisire?!

— Da! Fiindcă-mi era frică de tine.

— Frică?! Ţie?! Din scrisori n-am putut bănui aşa cevaj

— Păi da, pentru că, fiind singură, eram îndrăzneaţă. Deşi te simţeam mereu lângă mine, nu mi-a fost frică. Dar de întâlnirea asta cu tine m-am temut. Ştiam că are să vină clipa mărturisirii, şi gândul ăsta mă paraliza. Dar eram ca un pahar plin, care trebuia să se reverse.

— Draga mea fată! Bine c-a dat Dumnezeu! Era şi timpul!

— Proastă am mai fost! N-am ştiut că e aşa de bine, aşa de dulce să te ştii că eşti întreagă a cuiva, şi că ai pe câneva care-i cu totul al tău.

Valentin îi trecu iar braţul în jurul mijlocului.

Sora tăcu un răstimp, părând că se gândeşte departe.

— Dragă Valentine, eşti tu cu totul al meu?

— Cu trup şi suflet, cum ţi-am scris de-atâtea ori.

— Da, însă vreau să şi aud. Spune-mi şi cu vorba.

El o îmbrăţişă uşor şi o sărută.

— N-am iubit şi nu voi iubi pe nimeni altcineva decât pe tine. Dar de ce mă întreb?

— Pentru că… pentru că nu ştiu ce m-aş face, dacă n-ar fi aşa. Nu ştiu ce s-ar alege de mine dacă n-ai fi tu. Poate de-aceea m-am temut atât de mult să mă mărturisesc ţie, să mă arăt ţie aşa cum sunt.

El tăcu o vreme.

— Da, Soro, ai dreptate. Noi amândoi suntem legaţi, de-acum înainte, pe viaţă.

— Şi tu simţi tot aşa?

— Da! Până-n adâncul sufletului.

Sora sări de pe bancă, i se aşeză pe genunchi şi îi înconjură gâtul cu braţele ei reci.

— Dragă Valentine! şopti ea.

Din curte se auziră strigătele lui Virgil:

— Veniţi! Veniţi repede! îndată baj ceasurile opt

Cum el alerga, strigând, spre grădină, Sora se ridică repede în picioare şi-l luă pe Valentin de braţ.

— Vino, să auzi bătând ceasornicul lui Virgil.

— Veniţi răpede! le strigă Virgil, văzându-i pe cărare, şi se înapoie alergând, ca şi cum ar fi voit să împiedice o catastrofă: nu cumva să bată pendula înainte de sosirea lor.

Era hotărât să-i oprească minutarul înainte de-a ajunge la ora opt, dacă ei n-ar fi ajuns la timp, deşi nu-i plăcea gândul de a se amesteca în rânduiala lăuntrică a mecanismului, care-i părea un lucru sfânt.

Totuşi fu silit să intervină. Sora şi Valentin, cu toată voinţa lor de-a-i face plăcerea, înaintau încet pe cărare, parcă plutind pe-o apă adâncă şi liniştită, singuri în toată însărarea ce cădea peste ei înmiresmată de parfumul garoafelor, al violetelor şi al rezedei.

La braţul lui Valentin, răzimată uşor de umărul lui, Sora se liniştise cu desăvârşire. O pace bună şi adâncă îi

umglea sufletul, şi un sentiment puternic de siguranţă pusese stăpânire pe ea. Nu trăise încă niciodată un asemenea sentiment. Se oprea uneori o clipă, îl privea pe Valentin în ochi, şi continua drumul. Era aici, era el, şi era întreg al ei. Sentimentul acesta de posesiune a fiinţei lui descătuşa parcă din marile adâncimi ale simţirii ei izvoarele fericirii care-i inunda sufletul. La braţul lui, în siguranţă deplină, împăcată cu sine, ieşea din grădină o altă fiinţă decât aceea care intrase cu câteva ceasuri mai înainte.

Când ajunseră în salon, îl găsiră pe Virgil stând ţeapăn, încruntat, Lângă pendulă. Îi oprise tic-tacul cu un minut înainte de bătaie. Acum, oftând, o porni. Cu ochii ţintă la cadran, zise:

— Aţi întârziat! A trebuit s-o opresc. Şi acuma nu mai ştiu cu cât trăbă s-o pun înainte.

— O să-ţi spun eu, Virgile. Ceasul meu este exact, după radio.

— Da, numai cât nu-i bine…

Se opri deodată şi ridică degetul arătător. Pendula începu să bată. Vibraţiile ei melodioase, grave, de argint, umplură locuinţa şi căzură ca o ploaie de cristal în fiinţa celor doi tineri, luminându-i şi înseninându-i.

— Pendula aceasta e o adevărată minune, dragă Virgile t – zise Valentin, cu sinceră însufleţire.

— N-am cuvinte să te felicit pentru alegerea ta.

— Da, e un ceasornic rar! – răspunse, satisfăcut, băiatul.

— Dar trăbă s-o feliciţi şi pe Sora.

— De ce?

Sora se repezi la copil să-i astupe gura cu palma. Dar Virgil se feri repede şi zise:

— Pentru că ea mi-a dat banii să-l cumpăr.

— Auzi colo! O felicit şi pe ea, din toată inima. A dovedit astfel că ştie să aprecieze gustul unui artist ca tine» răspunse Valentin, apropiindu-se de Sora şi luându-i mâna într-a lui.

Virgil se apropie de el şi-i scoase din buzunarul

vester ceasul. îl deschise, se uită la cadran şi-l puse la loc. Apoi potrivi minutarul pendulei.

— Poţi să fii sigur că este exact, ziselvalentin.

— Dacă spui că-i după radio! însă nu-i bine să umbli la pendulă, s-o opreşti, s-o pui înainte sau înapoi. Maşinăria ei e un lucru fin şi precis, care nu suferă amestec străin.

— Noi am fost de vină, Virgile, că am întârziat puţin. Te rog să ne ierţi – zise Sora.

— Altă dată nu o să se mai întâmple, adăugă ea, uitându-se, cu un surâs poznaş, în ochii lui Valentin.

Veniră în salon şi ceilalţi membri ai familiei. Valentin stătu de vorbă cu avocatul Preda, cu Iuliu, care terminase cu bine clasa a şaptea. Amândoi regretau că Valentin are un concediu atât de scurt.

— E nevoie şi de-oleacă de hodină şi recreere după un an de muncă, zise Vasile Preda.

— Ce să-i faci dacă bolile n-au vacanţă?

— Eu n-am să mă fac doctor, zise Iuliu.

— De ce nu? E o carieră foarte frumoasă, dragul meu, răspunse Valentin.

— Se poate, dar eu mă voi înscrie la litere. Vreau să mă fac profesor, să am vreme de cetit.

— Iuliu e un mare amator de lectură – zise avocatul.

— A îngrămădit la cărţi anul acesta, încât nu-i mai încap pe rafturile bibliotecii lui. Numai cât, a fi profesor nu însămnă a ceti mereu.

— Ştiu, dar ai în fiecare an trei vacanţe. Un doctor n-are niciodată vacanţă. Când a avut vreun concediu nenea doctorul?

— Tata nici nu şi-a dorit vreodată un concediu. Dacă ar fi cerut, ar fi căpătat. Doar dreptul la concediu este reglementat prin lege! Şi-acest drept îl au toţi funcţionarii.

— Numai cât doctorul nu s-a considerat niciodată slujbaş, ci doctor de carieră, zise avocatul.

Sora îi lăsă în salon şi se duse la bucătărie, unde ştia că o va găsi pe maică-sa pregătind, ca în fiecare sară, cina. Văzând-o, fu cuprinsă de o adâncă însufleţire înduioşată,

şi, repezindu-se la ea, o îmbrăţişă şi începu să o sărute pe amândoi obrajii.

— Ce-i cu tine, fato?! o întrebă Ana, când scăpă din îmbrăţişarea ei, privind-o, parcă mirată, în luminile ochilor.

— Mamă dragă, am o rugăminte! Dar să nu mă refuzi!

— Care anume? o întrebă maică-sa, cu o voce adânc mişcată, dar uitându-se într-un sertar pe care tocmai îl deschisese, parcă fără să mai ştie de ce.

— Să-l reţii pe Valentin la cină. Ai mâncare destulă?

Maică-sa zâmbi, uitându-se mereu în sertar.

— Am, du-te şi-i spune.

— Nu! Vreau să-i propui dumneata.

— Bine – zise ea, închizând în fine sertarul –, fie şi-aşa!

Sora începu s-o ajute. Tăceau amândouă. Numai din când în când, Ana trăgea cu coada ochiului la fiică-sa. Apoi, înainte de-a ieşi ca să-l invite pe Valentin, fără niciun cuvânt, o îmbrăţişă şi o sărută pe amândoi obrajii.

Cel mai încântat de această invitaţie păru să fie Virgil. Valentin avea să audă bătând şi ceasurile nouă, şi poate că şi zece, dacă va rămâne mai mult după cină.

Şi, într-adevăr, Valentin rămase până când pendula bătu de zece ori.

Cina s-a desfăşurat cu voie bună şi într-o intimitate care-i umplu de bucurie pe toţi. Amândoi părinţii înţeleseră din vocile celor doi, din felul cum se priveau şi cum îşi vorbeau, că în viaţa lor se petrecuse un eveniment important. Observă şi Iuliu că Valentin şi Sora sunt altfel decât de obicei, schimbaţi, şi bănui şi el ceva.

Noaptea era senină. Luna plină bătea în geamurile verandei unde cinaseră şi acum stăteau de vorbă.

— Eu aş face o propunere – zise deodată Sora.

— Să ieşim cu toţii în grădină, la masa de subt nuc.

— Duceţi-vă mai bine singuri – zise Ana.

— Eu mai am de lucru, iar taică-tău se scoală de dimineaţă, la cinci. Pleacă, împreună cu directorul, la uzina întreprinderii forestiere.

— Într-adevăr! Era să şi uit! zise avocatul.

— Eu n-am terminat încă *Memorialele* lui Pârvan. E o carte unică – zise Iuliu.

— Istorie, filosofie, poezie. Şi un stil desfăşurat într-o cadenţă largă şi gravă, cum n-am mai întâlnit la niciunul dintre scriitorii români.

— Pârvan e un mare savant şi un mare filosof! zise, sentenţios, avocatul.

Numai Virgil îi însoţi în grădină. Dar, peste puţină vreme, i se făcu somn şi plecă să se culce.

Valentin şi Sora se plimbară până târziu prin noaptea înmiresmată a grădinii, subt lumina blândă a lunii.

XI

Cele două săptămâni de concediu trecură repede, şi Valentin se trezi aproape de ziua înapoierii la clinică. Maria Grecu, soţia doctorului, şi Ana Preda aranjară, pentru acest prilej, o petrecere de după-amiază, cu carne la frigare, în grădina de pomi a doctorului. Grădina era aproape de oraş, între vii. Ion Grecu o cumpărase de vreo cinci ani. Pomii, vreo sută de pruni, de meri şi peri, erau numai în partea de şes. Pe coasta ce se ridica pieptiş, mai la deal, fusese odată vie, dar când cumpărase doctorul terenul nu mai erau decât câteva viţe prizărite. Voise el să planteze din nou toată coasta cu vie, dar an după an nu reuşise să facă rost de banii necesari. Pusese el mereu deoparte câte ceva, dar nevoile vieţii nu-I lăsaseră să se apropie de ei.

Cele două familii se întâlniseră deci la grădina doctorului, în preziua plecării lui Valentin. Nu mai invitaseră, ca de obicei, nici pe Sava Scurtu, directorul «Fortunei», şi nici pe părintele Nistor. Ei fuseseră, nu de mult, oaspeţii avocatului Preda, în duminica de după Sânrilie, când se făcuse logodna Surorii cu Valentin. Deşi participase şi părintele Nistor, nu se făcuse logodnă solemnă, cu schimb de inele, ci numai o simplă întrunire cu petrecere în familie. Propunerea de a se proceda aşa fusese a directorului «Fortunei». «Logodna se cade să se facă la biserică numai odată cu cununia», spusese el, şi cei

doi tineri fuseseră imediat de acord. Ei nu aveau nevoie de nicio recunoaştere oficială a promisiunii lor reciproce. Numai mama Surorii rămăsese o vreme cam întristată, dar apoi se liniştise şi ea. La urma urmelor, era de ajuns şi atât. Lumea va afla şi nu se va mai mira dacă-i va mai vedea pe tineri purtându-se ca doi logodnici. Nu va mai putea cleveti nimeni nimic, cum se întâmplase îndată după petrecerea tradiţională de la Sânrilie, când se auzise că Sora s-ar purta prea liber, prea îndrăzneţ, cu Valentin, sau că Valentin, cunoscut ca tânăr cuminte, ar fi prea stăruitor în insistenţele lui pe lângă Sora. Dacă se va şti că sunt logodiţi, vor înceta toate vorbele. Ea ştia că toate clevetele care se stârniseră nu aveau niciun temei, că la petrecerea aceea nu fusese nimic nefiresc în purtarea tinerilor, dar ştia că numele bun al unei fete poate fi adumbrit cu astfel de vorbe şi păreri superficiale.

Aşa se face că, la grădina doctorului Grecu, nu se întruniră decât familiile celor doi logodnici. Petrecerea era în cinstea lor şi pentru plecarea lui Valentin.

Frigăruile reuşiră de minune, mai ales datorită soţiei avocatului, care era meşteră mare în pregătirea lor. Îi fusese de mare ajutor şi Iuliu, şi fetiţa doctorului, Ana, dar mai ales Virgil, care era îndemânatec la toate. Când se apropia Sora, ori Valentin, să mai învârtă şi ei la frigări, Virgil îi alunga îndată:

— Lăsaţi jne, că facem noi toată treaba! – zicea el.

Voi vedeţi-vă de ale voastre!

Adevărul era că lui VirgiM se părea că, după logodnă, soră-sa şi cu Valentin trecuseră oarecum în rândul oamenilor mari şi că nu le mai şade bine să se chircească lângă foc.

Ion Grecu, fratele lui Valentin, aducea mereu crengi uscate dintr-o grămadă rămasă din primăvară într-un colţ al grădinii. Părea să nu-l intereseze petrecerea, lăsa impresia că era prezent doar dintr-o obligaţie familială, şi, parcă pentru a accentua această impresie voită, îşi făcea de lucru cât mai departe de ceilalţi. Umblase încruntat şi înainte de logodna Surorii, dar de la logodnă încoace era

mai mult abătut. De altfel, de când venise în vacanţa, numai rar îl puteai întâlni pe străzile oraşului, şi-atuncea singur şi îngândurat. Unii dintre colegii lui plecaseră, peste vară, într-o tabără de muncă, şi băiatul ar fi voit să meargă şi el, dar doctorul nu-i dăduse voie. «Aş înţelege să vrei să lucrezi într-un birou avocaţial – îi spusese taică-său –, să faci puţină practică, dar nu văd ce-ai căuta tu într-o tabără de muncă. Se vede treaba că tot mai faci parte din organizaţia aceea de complotişti.» De-atunci, Ion ocolea orice discuţie cu tatăl lui, fiind convins că, orice i-ar spune, «bătrânul» tot nu va înţelege ce făceau şi ce năzuiau ei. În ultimele luni dinainte de vacanţă o mai răzise cu participarea la întrunirile acelea tinereşti. Mai ales după ce primise o scrisoare din partea Surorii, în care fata îl dojenea prieteneşte că nu-şi vede de carte. Dar nu o rupsese de tot cu ele. Se pusese pe învăţat cu mai mult temei decât înainte, îndemnat mai cu seamă de o ironie a Surorii, care, în scrisoarea aceea, prevedea că îl paşte pericolul de-a ajunge să îmbătrânească în studenţie, ca Victor Dan, nestorul universitarilor din oraş. Perspectiva unei asemenea ruşini, pe care nu o putea accepta, îl îndemnase să-şi dea toate colocviile. Credea că făcuse o mare ispravă, şi de aceea fusese foarte contrariat că taică-său nu-i dăduse voie, în schimb, să meargă în tabără. Şi-acum, ca şi cum nu i-ar fi fost de-ajuns supărarea aceasta, colac peste pupăză, logodna asta a Surorii Câteva zile se gândise că, după plecarea lui Valentin, va trebui să aibă o explicaţie cu ea, dar, stăruind mai mult asupra acestei intenţii, îşi dădu sama că nu prea ştie ce anume ar fi de explicat. Totuşi, întristarea în care îl aruncase logodna, pentru el neaşteptată, a Surorii cu frate-său, Valentin, nu-l părăsise, ba, dimpotrivă, îi agrava sentimentul că, în toate împrejurările vieţii lui familiale, el este un nedreptăţit.

Fripturile se rumeniră şi începură să fie duse, care cum era gata, pe cârpătoarele curate, de lemn, de pe măsariţa albă aşternută pe iarba verde.

Ospătarea începu în mijlocul veseliei generale.

Ion, care aştepta să fie invitat, şi nu fu, se aşeză mai

la o margine. Suporta greu veselia celorlalţi şi ar fi vrut să se ridice şi să plece. Dar îşi dădu sama că nu-şi poate permite o asemenea grosolănie faţă de ai săi şi faţă de familia avocatului Preda, cu atât mai mult cu cât serbau cu toţi, pentru a doua oară, logodna lui frate-său cu Sora, şi că nici nu putea să rămână mereu departe şi îmbufnat. De aceea, ca să-şi mascheze năcazul, începu să facă pe paharnicul, destupând el sticlele şi turnând în pahare, deşi după slujba asta râvnise Virgil.

Primul pahar, din porunca doctorului, fu numai de vin curat.

— În sănătatea lui Valentin şi a Surorii, închină el cu bunăvoie.

— Să trăiască întru mulţi ani! răspunseră toţi în cor, afară de Ion, căruia urarea îi rămase în gât.

De ciocnit, însă, trebui să ciocnească şi el cu cei doi sărbătoriţi. Dar mina îi tremură şi vărsă puţin din pahar. Stingă ci a aceasta îl revoltă împotriva lui însuşi şi se hotărî să nu-i mai pese denimic de-aci înainte. «Şi, la urma urmelor, de ce mi-ar păsa? – se întrebă Ion, privind furiş la Sora.

— Am copilărit cu ea, ne-am împrietenit, am ţinut mult la părerile ei, nu i-am ieşit niciodată din voie, am făcut adeseori prostii de dragul ei, dar, în sfârşit, ce-are a face? O deziluzie în plus şi-atâta tot! Şi nici măcar o deziluzie! Ce, m-am gândit vreodată că mă voi căsători cu ea? Nici poveste! Atunci? Mi-a-plăcut pentru că era drăguţă, inteligentă şi prietenă bună. De fapt asta era: o prietenă bună. Iar eu i-am fost un prieten bun şi aşa îi voi rămâne.» Dar, deşi ajunse la concluzia aceasta, totuşi sentimentul deziluziei stăruia în sufletul lui.

Aşezându-se pe pajişte şi renunţând, mai apoi, la ideea de a pleca, Ion se hotărâse totuşi să nu mănânce şi, mai ales, să nu se atingă de băutură. La început reuşi să se ţină de hotărârea luata. Însă după ce-şi dădu sama că nu-şi poate risipi, cu toate argumentele *pe* care şi le producea, sentimentul acela de deziluzie, se năcăji rău, şi, de năcaz, începu să bea, şi numai vin gol.

Ceilalţi, cum se-ntâmplă de obicei la frigare, când toate furculiţele *se* îmbulzesc pe cârpătorul comun, nu prea băgară de seamă că mâncase mai nimic, afară de mamă-sa, care era mereu cu ochii pe el. Dar când începu să bea, mai ales ca la început dădu peste cap, la repezeală, vreo trei pahare, se uitară miraţi la el, dar nu ziseră nimic, că doară se adunaseră să petreacă.

Ion începu să bea de năcaz, dar pe urmă îi veni în gând să se îmbete, aşa, de plăcerea lui, ca să le dovedească tuturor că nu-i păsa de nimeni şi de nimic pe lumea asta. Şi nu i-ar fi fost greu să-şi împlinească dorinţa, pentru că vinul era bun şi tare, iar el îl bea aproape pe inima goală, căci îmbucase doar câteva bucăţele de carne.

Va fi fost poate la al cincilea păhărel de vin simplu, când maică-sa îi zise:

— Mestecă-l cu apă, Ionică! E un vin prea tare ca să-l bei gol.

— Nu există vin tare, ci numai om slab – râse avocatul.

— Iar Ion nu-i dintr-un neam de la câmpie, unde oamenii nu beau decât moare de varză.

— Noi, cei crescuţi în regiuni cu vii, suntem mai rezistenţi, zise şi doctorul Grecu, uitându-se cu plăcere la Ion.

Se bucura că băiatul începuse a fi mai vorbăreţ, era mai atent la ce se petrecea în jurul lui, iar obrajii lui, mereu palizi de când venise în vacanţă, se mai coloraseră.

— Încă nu simt să fi băut ceva, zise cu mândrie Ion.

Îşi continuă cu atenţie slujba de paharnic.

Vinul era înmiresmat şi tare. Ion mai bău două-trei pahare, tot simplu, fără să-şi deie sama că i se urca la cap, că devenea din ce în ce mai guraliv, încât abia mai ajungea şi altul la cuvânt. Nu-şi dădu sama până când, umplând iar paharele cu vin, nuse-nclină prea tare în faţa lui Vasile Preda, părând că vrea să-nchine până la pământ.

Când îşi umplu din nou paharul lui, mamă-să-i zise iar:

— Grijăşte, Ionică! Pune-ţi şi apă!

De data asta o ascultă. Îşi puse şi apă, dar lăsă paharul neatins.

— Are porneală bună colegul – zise râzând avocatul.

— Ştie că apa nu-i bună nici în cizmă.

Dar Ionică nu se atinsese de pahar pentru că se simţise dintr-odată invadat de o căldură mângâietoare şi în acelaşi timp dătătoare de putere. Se simţea invulnerabil, iar sentimentul acela de deziluzie se risipise cu totul. O mare bucurie de viaţă izvora din sufletul lui, şi dintr-odată îi veni să cânte. Folosi un moment de linişte, de pauză în conversaţie, şi începu o doină. O luă prea sus. Se opri şi începu din nou. Se lăsase într-un cot pe iarbă şi cânta. Avea o voce frumoasă, învăluitoare. Toţi ascultau. El coborâse pleoapele şi nu vedea pe nimeni. Când termină, răsunară aplauze şi strigăte de «Bravo, Ionică!». Distinse, dintre toate, vocea Surorii. «Da, se-nţelege! Surorii îi plac cântecele frumoase, da' să vedem cine i le va cânta…» îşi zise el zâmbind, şi întinse mâna după pahar. Dar cum era cu pleoapele coborâte, nu-l nimeri, ci îl vărsă.

— Nu s-arată cântăreţului să-şi bată joc de vin, să-l amestece cu apă, zise, solemn, avocatul.

Ion jşiumplu paharul cu vin curat şi-l bău pe jumătate.

Se lăsă iar într-o dungă şi începu alt cântec, apoi altul. Virgil veni lângă el, se aşează în iarbă şi asculta întins.

— Aşa maj înţeleg şi eu frigăruie la grădină! – zise avocatul.

— Fără cântec, nici nu există adevărată petrecere românească. Pe vremea mea studenţii nu jucau fotoal, dar ştiau mai multe doine şi romanţe decât cei de azi. Şi dacă ne-ntâlneam la un păhar de vin, nu se putea fără cântec. Îmi pare bine că cel puţin unii continuă tradiţia.

— Este o romanţă nouă, domnule Preda – zise el, primind cu satisfacţie lauda avocatului.

— Nu-s sigur că am prins-o bine, dar e ceva rar.

— Sunt sigur că ai prins-o! – răspunse, încurajându-l, avocatul.

— Dă-i drumul!

Ion căută în buzunar, scoase un portofel cafeniu şi din el o bucăţică de hârtie împăturată. Erau trei strofe scurte, scrise cu creionul. Îi veni în minte şi melodia. Romanţa era într-adevăr frumoasă. Apoi Ion reveni la doine şi romanţe cunoscute de toţi, şi-atunci intrară în cântec şi Valentin şi Sora. Dar cum el nu avea voce decântăreţ, începură să cânte şi cele două femei, aşa că, în grădină, pe însărate, se ridică un cor în toată legea.

Apropierea-Sorei îl irită, la început, pe Ion, dar când vocile lor se înfrăţiră, se linişti îndată şi cântă cu tot mai multă însufleţire. Ei doi se potriveau la voce. Hei! De câte ori cântaseră duet! Ojcaldă bucurie îi umplu sufletul şi simţi deodată că nu mai e năcăjit pe Sora.

Sora îl aplauda cu entuziasm, ca pe vremuri. Ba, după o romanţă veche, *Călugărul din vechiul schit*, la cântarea căreia contribuiră şi cele două femei şi avocatul Vasile Preda, Sora îl îmbrăţişă şi-l sărută pe amândoi obrajii. Ion tresări, simţi cum îl ia un val de lumină, se trezi parcă din ameţeala vinului şi-şi zise: «Poftim! Nu s-a schimbat nimic între noi doi!»

La întoarcerea în oraş, Valentin se nimeri, la un moment dat, în rând cu maică-sa şi cu Ana Preda, iar Ion se trezi că merge alături de Sora. Deşi nu era deloc ameţit, era încă destul de înflăcărat de vin.

— Am să-ţi spun un cuvânt, Soro, zise el, cât ce rămaseră mai în urmă.

— Spune, dragul meu.

— Dacă n-ar fi vorba de Valentin, m-aş fi supărat rău pe tine.

Fata nu pricepu dintr-odată.

— Vorba e că e frate-meu. Altfel am fi tăiat toate punţile. Să ştii! Vorbesc foarte serios!

— Măi Ioane – zise Sora, pricepând unde bat cuvintele lui Ion –, dar tu ai fost totdeauna foarte serios. Tocmai de aceea sper că vom rămâne foarte buni prieteni.

— Se-nţelege că vom rămâne, dacă-i frate-meu!… răspunse Ion oftând.

— Eu te iubesc şi-acuma ca şi mai înainte, dragă

băiatule! zise Sora mişcată.

— Acuma înţeleg! Şi eu la fel! Şi pentru a te convinge, iată, te felicit din toată inima pentru logodna ta cu Valentin.

Sora rămase o clipă pe gânduri, apoi zise serioasa, cu o voce gravă:

— Într-adevăr, Ioane, numai tu nu m-ai felicitat până acum pentru logodnă…

A doua zi îl însoţiră amândoi pe Valentin la gara.

XII

Trecură săptămânile, lunile şi se apropia împlinirea unui an de la logodna celor doi tineri.

Într-o sară din iulie, cu câteva zile înainte de petrecerea tradiţională de la Sântilie, Sora Preda se întorcea indispusă şi iritată de la plimbarea prin parcul oraşului.

Plecase de-acasă cu o prietenă, Ana Dănilă, dar în parc se întâlniseră cu un grup întreg de fete şi de băieţi, veniţi în vacanţa de vară. Se mai întâlnise cu unii din ei, aşa, în treacăt. Acum însă erau vreo cincisprezece. Sora strânsese instinctiv braţul prietenei sale, când văzuse grupul, şi voise să apuce pe o cărare laterală, dar tinerii aceia le văzuseră şi începuseră să le cheme.

Vorbeau despre petrecerea ce se apropia, şi studentul în drept Victor Dan voia să-şi impună părerile lui. Spunea că trebuie să facă exerciţii de *cadril* şi de *romană*, să se danseze; i aceste două dansuri demodate, întrucât era vorba de jubileul de douăzeci şi cinci de ani al petrecerii de la Sântilie şi se cuvenea să-şi aducă aminte de trecut şi, totodată, să se pună bine cu bătrânii, care strâmbau din nas la dansurile moderne.

Tinerii nu acceptau ideea lui şi nu se lăsau convinşi de argumentele pe care le aducea. Nimeni nu mai cunoştea cele două dansuri, iar timp când să le mai înveţe ca lumea nu mai aveau. Poate că nici tarafele de lăutari nu le mai ştiau.

Victor Dan începu să facă elogiul celor două dansuri, evidenţiindu-le «amploarea solemnă, faţă de care rumbele

şi foxtroturile nu plătesc nimic». Voia să-i convingă că sunt uşor de învăţat, că sunt «clare, arhitectonice, aproape aritmetice», că diferitele lor figuri se imprimă uşor în memorie. Mai susţinea că ar fi bine să ne întoarcem cât de cât spre obiceiurile tradiţionale, că «prea ne-am englezit şi ne-am

Iranjuzit», şi că «trăbă să le facem o bucurie, de aniversară, şi bătrânilor».

— Puteţi închipui – perora el – o aniversară, aşa de însămnată, fără dansurile care au deschis întâia petrecere de Sântilie, aranjată, acum un sfert de veac, de tinerimea studioasă din oraş şi din jur? Tu ce crezi, Soro? – o întrebă Victor Dan, întorcându-se spre ea.

— Nici tu nu eşti de partea mea?

— Eu aş fi bucuroasă, fiind vorba de o aniversare, dar mi se pare că ei au dreptate. E prea puţin timp pentru a le învăţa. Şi apoi, mai este ceva.

— Ce mai este?

— Repetiţiile le-am putea face numai noi, cei care suntem aici, în oraş. Cei din jur, tineretul din satele vecine, care formează grosul publicului, nu le-ar putea învăţa. Şi-atunci, te întreb, ei ar rămâne să fie simpli spectatori?

— Ţ-Bravo, Soro! Ne-ai salvat! strigă cineva din grup, ceilalţi aplaudară.

— Ai dreptate! – zise Victor Dan.

— La asta nu m-am gândit. Şi totuşi, eu nu-mi pot închipui aniversară asta fără cadril şi fără romană.

— Şi eu sunt de părerea lui Dan că fără cele două dansuri nu se poate să sărbătorim aniversarea – zise Ana Dănilă.

— Numai cât eu am o propunere.

— Ce propunere? întrebă Dan, curios.

— Să se ofere patru sau şase părechi dintre dansatorii cei mai buni, să le înveţe şi să le danseze numai ei, în pauză. Şi cred că nici n-ar trebui să înveţe toate figurile, pentru că, întregi, dansurile acelea ar dura prea mult, şi n-ar avea toată lumea răbdare să le privească până la sfârşit. E de-ajuns să înveţe doar câteva figuri, şi numai

acelea să fie executate.

— Ţ-Iată, domnule, ce înseamnă o fată cuminte! – zise admirativ Victor Dan.

— Aşa vom face!

— Vorba e: cine va fi profesorul de cadril şi de romană? Tu le mai ştii? întrebă Sora.

— Eu?! – răspunse Dan.

— Ce-mi intră odată în urechi, nu-mi mai iasă.

— Lui Dan numai ce-i intră-n cap îi iasă răpede, glumi cineva din grup.

Îmi zboară pleava şi-mi rămân grăunţele, dar la tine se-ntâmplă invers, dragule! răspunse prompt Victor Dan.

Şi mai este ceva – adaose Ana Dănilă.

— Care muzicant mai cunoaşte melodiile?

— Vânătu cu taraful lui, dragă fată – sări îndată cu răspunsul Victor Dan.

— E şi aniversară lui. Tot ei a deschis şi acum douăzeci şi cinci de ani petrecerea de Sântilie. De câte ori nu m-a rugat bătrânul să mai pun în program cele două dansuri clasice.

— Clasice?! se mirară câţiva.

— Clasice, da! Generaţia de-acum e împotriva clasicismului, spre pierzania ei! Domnişoarelor şi domnilor, să trecem imediat *ad rem*. La amândouă e nevoie de părechi. Cine cu cine se înscrie benevol?

Gândul că vor învăţa numai câteva figuri şi perspectiva de a dansa în faţa publicului, că ei vor fi punctul de atracţie al petrecerii, îndemnă trei părechi să se desprindă din grup.

— Prea puţini! – zise Victor Dan.

— Adică aş mai fi eu. Care dintre domnişoare ar vrea să fie păreche cu mine?

Dintre cele mai tinere nu se mişcă niciuna.

— Aş primi eu – zise Ana Dănilă.

— Eu ştiu unele figuri, dar eu şi cu Sora mai avem încă repetiţii la cor.

— Mulţămesc, domnişoară Dănilă. Foarte frumos din partea dumitale. Şi să nu-ţi pară rău. Vei fi părechea

vătafului. Dacă mai ştii din figuri, îţi va fi uşor, cu toate repetiţiile de la cor. Deci, până acum suntem patru perechi. Ba, suntem cinci. A cincea pereche: Sora cu Valentin. Ne mai lipseşte o pereche. E musai să ajungem la şase perechi!

— Nu e sigur că Valentin va putea veni, zise Sora.

— Cum se poate?! Trăbă să vină!

— Şi chiar dacă va veni la petrecere, la repetiţii în niciun caz nu cred că va putea veni.

— Da, Valentin e foarte ocupat în ultimul timp – zise subţiindu-şi buzele, Laura Dinu, fostă colegă de liceu cu Sora, studentă.

— E vacanţă, ce Dumnezeu! Ştiu că a ieşit de la clinică! stărui Victor Dan.

— Da, a ieşit de la chirurgie, după Paşti, dar după şase săptămâni a intrat la ginecologie, zise Sora.

— Iarăşi ca intern?

— Mi se pare că nu. Stă încă în locuinţa închiriată după Paşti.

— Hm! Cum n-ar sta?! zise Laura, insinuant.

— Pe noi, te rog, deci, să ne scoţi din combinaţie. Ca logodnică, eu n-aş putea avea pe altcineva de pereche.

— Aşa este! – oftă Dan.

— Se mai caută două perechi. Trăbă să le găsim!

— O să le găseşti, că doară nu e toată lumea aici, zise una din fetele care se angajaseră.

Grupul se mişcă, şi tinerii începură să se plimbe.

Laura Dinu şi o altă fostă colegă de-a Surorii, Veturia Popa, împreună cu un student, apucaseră cu un rând înaintea Surorii, care mergea alături de Ana Dănilă.

Sora nu se simţea bine. Cât fuseseră în grup, Laura îi aruncase mereu priviri insinuante şi oarecum dispreţuitoare. Când spusese că, după Paşti, Valentin a ieşit de la chirurgie, Laura o privise ironic şi deschisese gura ca şi cum ar fi vrut să spună ceva. Iar când specificase că Valentin stătea tot în locuinţa închiriată după Paşti, exclamase «Hm! Cum n-ar sta?». Era o insinuare, de bună seamă. Sora simţise insinuarea nu

numai din vorbele Laurei, dar mai ales din privirea pe care i-o aruncase. Oare ce a vrut să insinueze Laura?

Cum merge şi cu Ana Dănilă, auzea frânturi din conversaţia celor trei din faţa lor.

— Sunt sigură că n-are să vină, zise la un moment dat Laura.

— Pe siguranţa ta nu se poate pune mare temei. De obicei te cam înşăli. Ai obiceiul să exagerezi, răspunse studentul care le însoţea pe cele două studente.

Sora simţi că vorbesc de Valentin, şi ciuli urechea. Dar o vreme nu mai auzi nimic. Cei din faţa lor vorbeau prea încet, iar Ana Dănilă îi povestea ceva care, deşi nu o interesa, o împiedica să prindă cuvintele pe care le rosteau cei trei.

— Ştii cum a ieşit de la chirurgie?… Pretexte, dragul meu!…

— Vorbe pe care nu poţi pune niciun temei – zise Veturia Popa.

— Parcă asămenea chestiuni de familie le poate afla cineva aşa cum au fost!

Sora era sigură acum că vorbeau de Valentin. Pricepu şi Ana Dănilă.

Mai trecu un răstimp şi se auzi iar glasul Laurei, dar nu prinseră decât frânturi.

— E o femeie… îl ţine strâns…

Sora încetini pasul şi rămase, cu Ana, mult în urmă. Acum nu mai puteau auzi nimic din conversaţia celor trei. Ana tăcea. Simţea că prietena ei e nervoasă.

Vreai să ne întoarcem, Soro?

— Da, a-nceput să mă doară capul.

Porniră spre casă.

— Iată, parcă regret că m-am angajat la dansurile acelea – zise, întru târziu, Ana.

— Dacă erai şi tu cu Valentin, ar fi fost altceva.

— De ce să regreţi? Faceţi un lucru frumos! Dan are dreptate.

— Are, dar, nu ştiu cum, parcă nu mă mai simt bine între tânării ăştia. Poate că sunt prea bătrână pentru a le

mai fi tovarăşă de petrecere.

— Auzi colo! Prea bătrână!

— Nu ştiu ce e, dar parcă nu mai este sinceritatea de altă dată dintre noi. Discută între ei şi se ceartă mereu de parcă s-au împărţit în tabere duşmane. Eu mă simt mult mai bine în societatea celor de la cor.

— Poate că ai dreptate. Am remarcat şi eu că sunt capabili de răutăţi care înainte nu se pomeneau între noi.

— Şi asta! Parcă s-au înverşunat într-un fel de concurenţă a vieţii. Dacă ăsta-i unul din foloasele universităţii, sunt mulţămită că nu i-am trecut pragul!

— La ce va fi făcut aluzie Latira? Căci o aluzie, o insinuare a fost, de bună seamă! Mă mir că se mai interesează de Valentin! Ştiu că, după logodna noastră, a spus că Valentin a făcut o prostie.

— E o răutăcioasă şi o înfumurată. O cam cunosc, de altfel, şi ceilalţi. Ştiu eu unde bătea cu insinuarea ei?

— Ai observat şi tu?

— Da, însă nu trăbă să te nelinişteşti din cauza asta. E din firea ei pizmătareţă şi veninoasă. Nu poate suferi să vadă pe cineva fericit.

O ştiu eu cum e! Dar mi se pare o obrăznicic să faci asamenea insinuări de faţă cu alţii.

— Ce faci? De când e lumea lume, invidia, răutatea şi înfumurarea merg mână-n mână cu obrăznicia. Nimeni nu o mai poate schimba.

Sora Preda se întoarse în sara aceea indispusă şi iritată acasă.

La cină, abia gustă dinfnâncare, plângându-se de durere de cap. Nu minţea. Trecu în salon, luă, dintr-o cutiuţă, un piramidonji se duse la bucătărie să-şi ia un pahar cu apă. Se gândi să iasă în grădină, dar renunţă la gândul acesta. Îşi aşternu patul şi se culcă.

Ar fi vrut săuite cuvintele Laurei, pe care o dispreţuia pentru răutatea, înfumurarea şi firea ei pizmătareţă, dar ele îi reveneau mereu în minte şi o săgetau dureros. Ce voise să spună Laura prin exclamaţia aceea insinuantă «Hm! Cum n-ar sta?!»? Şi cine era femeia aceea care «îl

ţine strâns»? Să fi fost şi fraza aceasta din urmă tot în legătură cu Valentin?

Oricum încerca să lege firele, nu înţelegea nimic. «Din frânturile pe care le-am auzit, nici nu am cum să înţeleg – îşi zise ea.

— Vor fi simple vorbe sau clevete răutăcioase. De altfel, nici Veturia, nici studentul acela, după câte am putut pricepe, nu au aprobat-o.»

Se întâmplase ceva cu Valentin în timpul din urmă? Inima ei nu-i spunea nimic, nicio adiere de teamă sau de îndoială nu trecuse prin ea. Or, ştia că, în ultimul timp, ori de câte ori avea o nedumerire sau o îngrijorare care o privea pe ea, pe Valentin sau viitorul lor, trebuia, ca să nu greşească, să-şi asculte simţirea intimă. Dacă se simţea liniştită şi curajoasă, repede i se împrăştiau toate gândurile care o tulburau.

Analizându-se acum cu atenţie, cum stătea în pat, cu ochii închişi, constată că inima ei nu se teme de nimic. Totuşi, aluziile acelea parc-ar fi fost nişte săgeţi veninoase, care-şi lăsaseră otrava acolo. Şi din otrava aceea se ridica mereu durerea de cap.

Oare ce se petrecuse cu Valentin? îi ascundea sau îi ascunsese ceva?

La Paşti a anunţat-o că probabil va părăsi clinica chirurgicală, unde, fiind prea ocupat, nu putea să-şi vadă cu seriozitate de pregătirea examenelor, şi că îşi va lua locuinţă în oraş. După două săptămâni, îi trimisese noua adresă. Peste şase săptămâni, lucra la clinica ginecologică, desigur că extern, de vreme ce nu-şi schimbase adresa. El îi scrisese că trebuie să facă o practică temeinică şi la clinica ginecologică, pentru că nu avea de gând să ajungă un medic specializat numai într-o ramură a medicinii, ci un «generalist», aşa cum era şi tatăl său. O mai anunţase din vreme că va rămâne întreaga vacanţă la Cluj, pentru că el nu mai era propriu-zis student, şi că numai studenţii se pot gândi la vacanţa. Când îl rugase să se repeadă, pentru două-trei zile, ca să fie prezent la petrecerea de Sântilie, el i-a răspuns că va încerca să vină, dar că nu-i poate promite

cu certitudine. Spunea că ar ţine foarte mult să poată veni, dar că nu era deloc sigur că va putea, pentru că, deşi nu mai era intern, avea foarte mult de lucru la clinica de ginecologie.

Un singur lucru nu înţelegea Sora: Dacă pentru pregătirea examenelor fusese silit să părăsească o clinică, de ce s-a angajat, după şase săptămâni, la alta, care-l împiedica tot atât de mult să se ocupe de prepararea examenelor? îşi răspunse că poate practica de-acum, de la clinica ginecologică, va fi mai strâns legată tocmai de examenele restante. Simţea însă că ar fi preferat ca el să precizeze mai clar noua situaţie.

Oare nu cumva această neprecizare ascundea ceva? Dar ce-ar fi putut fi? De ce să nu-i fi scris? Doară ştia că dânsa nu se amesteca în treburile lui particulare, că nu i-a dat niciodată sfaturi, că nu l-a îndemnat să se grăbească, să-şi dea mai repede examenele. Doară ştia că ea îl crede un bărbat harnic să-şi vadă singur de obligaţiile sale. Atunci, de ce nu i-a dat mai multe amănunte despre noua lui situaţie?

Sora simţea că era umilitor, şi pentru el, şi pentru ea, să înceapă a-l bănui că-i ascunde ceva care ar privi-o şi pe dânsa. Nici nu se putea gândi la aşa ceva…

Dar atunci, ce rost au avut aluziile Laurei? Simple vorbe de fată răutăcioasă! Dar zadarnic îşi spunea aşa, căci veninul săgeţilor ei, iată, i-a rămas în inimă şi nu o lasă s-adoarmă. Începu iarăşi să o doară capul. Se sculă şi mai luă un piramidon.

Când se urcă din nou în pat, îi veni un gând liniştitor: «O s-o întreb mâne pe Laura ce-a vrut să spună prin aluzia aceea. Altfel, mă frământ zadarnic! Şi cu cât mă voi frământa mai mult, cu atât mă voi învenina mai tare.»

Hotărârea aceasta o linişti şi adormi îndată, cu gândul că, în fond, nu avea de ce să se teamă.

A doua zi după-amiază, pe când tocmai era gata să iasă ca s-o întâlnească pe Laura Dinu, se trezi cu Ion Grecu la uşă. Ieşiră amândoi în grădină.

— Nu ţi-a scris Valentin? o întrebă el îndată.

— De-o săptămână nu mi-a mai scris.

— Nici nouă. Şi aş vrea să ştiu sigur dacă vine la petrecere sau nu. Credeam că te-a anunţat pe tine.

— Când mi-a scris ultima oară, nu era sigur.

— Păi chiar nesiguranţa asta nu-mi place. Mai sunt doar câteva zile. Ar trebui să ştiu!

— De ce?

— Ar trebui să aibă un rol la petrecerea asta, să fie şi el printre aranjori, să i se tipărească şi lui numele pe biletele cu ordinea de dans. Se îmbulzesc toţi neisprăviţii!

— Dar cred că ordinele de dans sunt şi tipărite până acum.

— Nu sunt! Domnul Victor Dan mi-a cerut să-i dau până mâne sară ştirea sigură. A întârziat cu tipărirea pentru chestia aceea cu cele două dansuri. Vrea să le pună în ordine, şi azi se hotărăşte dacă poate recruta părechile care lipsesc. M-am înscris şi eu pentru probele de romană şi cadril.

— Cu cine?

— Ghici!

Sora se gândi şi pomeni vreo patru fete, cu care îl vedea mai des pe Ion.

— N-ai ghicit! Cu Viorica Pascu. Mie-mi plac mai mult elevele de liceu decât studentele, râse el.

— Frumoasă păreche!

— Crezi?

— Parcă tu nu? Ştii să alegi!

— De ales s-ar părea că mă pricep, dar ce folos Rămân cu alesul!... – zâmbi Ion, cu o umbră de melancolie în voce. Şi adăugă: – în viaţă trăbă să ai şi noroc, nu numai gust...

Sora înţelese aluzia; îi luă mâna şi-i zise cu blândeţe:

— Ce copil mare ai rămas tu, Ioane! Dar ia spune-mi, de ce-ţi sunt mai simpatice elevele decât studentele? Pentru că sunt mai naive?

— Şi pentru asta!

— Şi pentru ce încă?

— Râd mai frumos.

— Nu mai spune! într-adevăr, Viorica luminează sufletul omului, când râde. Râsul frumos e un dar deosebit şi rar. Nu toate fetele rid frumos.

— Câtă vreme sunt dezinteresate, toate rid frumos.

— Şi studentele nu mai sunt dezinteresate?

— Nu prea! Ele au şi început vânătoarea!

Sora se opri consternată.

— Ce vânătoare?

— După note bune, după rezultate bune la examene, după diplomă, după cariere, după protecţii, după…

— Vai de mine! Şi încă mai sunt şi altele de… vânat?

— Mai sunt, da! După aventuri şi după clevete, după intrigi. Şi mai sunt şi altele… Studentele ştiu prea multe, nu mai pot fi simpatice.

— Se pricep şi la clevete, şi la intrigi?!

— O, şi încă în ce măsură!

— Poate că ţi se pare, Ionică. Poate că ceea ce vezi tu nu sunt decât aspecte ale luptei de întrecere în viaţă. Şi eu m-am schimbat de când am ieşit din liceu, deşi nu sunt studentă.

— Nu! Tu nu eşti ca ele! La ele parc-ar fi vorba de o boală a tinereţii. În doi-trei ani parcă şi pielea obrazului li se face mai dură şi oarecum mai… neruşinată.

— Ionică! Unde-ai învăţat tu asămenea vorbe?

— Nu-s vorbe! Parcă tu nu ai prilejul, în fiecare vacanţă, să constaţi acelaşi lucru?

— Eu? Nu, nu cred!

— Dar nu-i aşa că nu-ţi mai place tovărăşia lor? Să ştii că m-am întâlnit astăzi cu Ana Dănilă şi că mi-a spus întâmplarea de-asară.

— Te-ai întâlnit cu Ana?!

Sora înţelese dintr-odată de ce venise Ion la ea şi de ce vorbise aşa de studente. îl învălui într-o privire duioasă şi recunoscătoare.

— Ascultă, Ioane, oare ce-a vrut să zică Laura Dinu prin aluziile acelea?

— Nu te poate suferi pentru că te-ai logodit cu Valentin. I-ai luat-o înainte. Voia să-l vâneze, ca studentă,

pentru ea.

— Dragă Ioane, nu mai folosi, te rog, asămenea expresii tari. Nu ţi se potrivesc. Şi, în cazul dat, nici nu e adevărat.

Doar ştii că Laura a spus că, logodindu-se, Valentin a făcut o prostie.

— Păi, da! O prostie că s-a logodit cu tine! Dar nu mai insist. Ştiu însă cu certitudine că ea îşi pusese ochii pe Valentin şi credea că-l va cuceri mai uşor fiind la universitate, pentru că tu nu erai lângă el. Un an întreg i-a ţinut mereu cărările, şi chiar şi acum se interesează îndeaproape de tot ce face.

Sora tresări. «Dacă-i aşa – îşi spuse ea –, poate că tot ştie ceva.» Şi rămase, o vreme, tăcută.

— A vorbit ceva despre ieşirea lui de la clinica chirurgicală, dar în aşa fel încât parcă n-ar fi ieşit de bună voia lui, deşi Valentin a anunţat despre asta încă din vacanţa de Paşti.

— Valentin nu ţi-a vorbit ori nu ţi-a scris mai multe despre părăsirea clinicii chirurgicale? întrebă nedumerit Ion.

— Mi-a spus că-i dă prea mult de lucru şi că nu-i mai rămâne timp să-şi pregătească examenele restante.

— O să-ţi spună el, sunt sigur, dacă va veni la petrecere.

— Aşadar este ceva?

— El o să-ţi spună mai bine decât pot să-ţi spun eu. Însă te asigur că n-a fost nimic rău. A părăsit clinica de bună voia lui.

Sora simţi că se nelinişteşte din nou. Ion nu avusese, până acum, niciun secret faţă de ea. Şi iată că acuma ezită să-i spună din ce cauză a plecat Valentin de la clinică!

— Şi dacă nu-mi va spune Valentin? întrebă Sora.

— În cazul ăsta, dacă voi crede de cuviinţă, am să-ţi spun ce ştiu eu.

Ion rostise cuvintele acestea cu aer de om mare, cu glas de protector, încât Sora, deşi neliniştită, izbucni în râs.

Bine, Ioane! Văd că am un om care-mi poartă de

Să ştii că-i aşa! Nu râde! Crezi că dacă băgăm ceva de seamă, nu te înştiinţam?

Sora nu înţelese dintr-odată că Ion se referea la purtarea lui Valentin.

— Dar nu sunt decât răutăţi de femeie răutăcioasa şi invidioasă. Poţi fi sigură şi liniştită! Uite, ai cuvântul meu! Nu-i nicio femeie care să-l ţină strâns pe Valentin, cum a insinuat urâta aceea de Laura. Şi sunt sigur că va veni la petrecere. Iată, plec acuma la Victor Dan ca să-i spun să-l treacă între aranjori. Îi voi spune că ţi-a scris ţie.

— Dar dacă nu vine?

— Vine cu siguranţă! Ai cuvântul meu!

După tradiţie, la petrecerea de la Sântilie, pe lângă invitaţii, se tipăreau şi nişte mici carneţele, în care, pe o pagină, se tipăreau numele dansurilor în ordinea în care urmau, iar pe pagina a doua, numele aranjorilor, adică a studenţilor mai mari care formau şi comitetul petrecerii.

Sora îi petrecu pe Ion Grecu până h portiţa grădinii, apoi se plimbă din nou pe cărare. Nu mai avea niciun rost să iasă în oraş, să o caute pe Laura Dinu şi să-i ceară desluşiri.

Cu toate asigurările date de Ion, totuşi neliniştea ei nu se risipea. Era acum sigură că Valentin îi ascunsese, în timpul din urmă, unele lucruri. Trebuiau să iic în legătură nu cu ea, îşi zicea Sora, ci cu studiile şi cu examenele lui. Altfel i-ar fi spus şi ei. Mai era sigură că între studenţi şi studente circulau unele zvonuri în legătură cu logodnicul ei, pe care unii le credeau, alţii nu. Să fi fost tot în legătură cu studiile lui?

Sora era sigură că Ion fusese sincer cu ea, ca întotdeauna. Dac-a spus el că nu-i nicio primejdie, aşa trebuie să fie! Totuşi de ce nu i-a vorbit despre cauza plecării lui Valentin de la clinica chirurgicală? De ce spusese că-i va comunica însuşi Valentin? Ce putea fi?

Zilele până la petrecerea de Sântilie trecură greu pentru Sora, care nu-şi putea împrăştia nedumeririle şi neliniştea decât în vremea repetiţiilor corale pentru

concert.

Ion îi spunea că repetiţiile la romană şi cadril merg bine, că au învăţat câteva figuri, că dansurile sunt oarecum solemne, dar pline de armonie şi că regreta că nu venise şi Valentin, cu vreo săptămână mai devreme, ca să fie şi el cu Sora una dintre părechile care se ridicaseră acum la opt.

— De-ar veni cel puţin la petrecere! zicea Sora.

— Vine cu siguranţă!

— Dar n-a mai scris nimic!

— De ce să mai scrie, dacă mai sunt doar câteva zile?

În adâncul sufletului său, Sora nu se îndoia că Valentin va veni la petrecere. Totuşi, de fiecare dată, asigurările lui Ion u făceau bine.

Concertul era din bună vreme pregătit, şi repetiţiile care se mai tăceau acum nu mai erau decât repetiţii generale.

Conducătorul corului, învăţătorul Precup, era foarte mulţumit. Pusese în program şi două-trei cântări de pe vremuri, care, după unire, ieşiseră din circulaţie, dar la care el ţinea foarte – mult. Lejiumea «punctelejubiliare» ale concertului, şi era mândru ca tineretul le învăţase bine. Era cu deosebire recunoscător feţelor din cor, care primiseră cu însufleţire să înveţe cin ţările cele vechi.

XIII

Doctorul Grecu, deşi nu arăta, ţinea mai mult la fiul său cel mare, la Valentin, decât la Ion şi la Ana. Nu pentru că fusese primul copil, nici pentru că ar fi fost mai inteligent decât ceilalţi, ci pentru ca Valentin, i se părea lui, semăna mai mult cu el prin seriozitate şi hărnicie. Cu el şi cu elevii şi studenţii de pe vremuri, pentru care învăţătura, cartea, era totul, câtă vreme umblau la şcoală.

Doctorul Grecu era fiul unui avocat. Moşul său fusese preot într-o parohie fruntaşă, şi, în familia lor, munca serioasă ajunsese o tradiţie. Le plăcea să lucreze sistematic, continuu, şi doctorul nu-şi aducea aminte ca tatăl său sau moşul său să-şi fi luat vreodată un concediu de odihnă, după cum nici el nu ştia ce este aşa-numita vilegiatură, după care însetau acum, după unire, o mulţime

de familii, deşi înainte vreme nici idee nu aveau despre cum arată o staţiune climaterică sau balneară.

Doctorul era un om tăcut. Nu se pronunţa nici în familie asupra multora din moravurile noi, ce cucereau societatea în formare de după război. Era însă un om impresionabil, în care gândurile şi sentimentele se aşezau statornic, şi în sufletul său condamna multe din noile obiceiuri şi preocupări sociale.

Nu se putea împăca îndeosebi cu munca superficială, pe care o vedea în administraţia publică, şi condamna lipsa de continuitate din diversele oficii, ce n-ar fi trebuit să depindă, după opinia lui, de politică şi de schimbările de guverne.

Valentin, încă din clasele inferioare ale liceului, intrase cu seriozitate şi hărnicie în rolul elevului silitor, conştiincios.

Doctorul nu fusese obligat niuodată, în cei opt ani de liceu, să-l facă atent asupra lecţiilor de a doua zi. Când soţii Maria Grecu, încerca uneori să-l mai urneasca pe Valentin de la carte, părându-i-se că buchiseşte prea mult, doctorul îi zicca: «Lasă băiatul în pace Kştie j: l când e de-ajuns!”

Deşi nu avea o inteligenţă strălucită, Valentin avea însă o intensă curiozitate intelectuajă, pe care şi-o manifestase încă din cei dintâi ani de şcoală. Această curiozitate îi crescuse mereu, şi ea îl ajutase mult în clasele superioare ale liceului, şi mai ales la facultatea de medicină, să insiste, să-şi încordeze voinţa ca să priceapă o problemă sau alta, să nu treacă peste ea până nu o înţelegea. Bucuria, satisfacţia pe care o simţea după fiecare greutate învinsă îi răsplătea întreaga trudă.

Valentin Grecu ajunsese de copil să înţeleagă ce este bucuria muncii şi a biruinţei în muncă. Uneori, când se nimerea să-şi pregătească lecţiile împreună cu alţii, se-ntâmpla ca unii din aceia să înţeleagă şi să dezlege mai repede o problemă decât el. La început se simţise umilit; i se părea că-şi pierde încrederea în el însuşi, şi din această cauză evita să-şi prepare lecţiile în tovărăşia altora. Cu

timpul, observă însă că cei ce dezlegau repede o problemă, treceau, indiferenţi, tot atât de repede, mai departe, fără ca pe faţa lor, în ochii lor, să se citească, în afară de o uşoară mândrie, vreun sentiment mai adânc. Pe câtă vreme el, frământându-se mai mult în faţa unei chestiuni până o pricepea, când ajungea la dezlegare, simţea o mare căldură şi lumină în suflet.

Cu timpul şi odată cu sporirea materiei de învăţat, în liceu şi apoi ja facultate, avusese prilejul să constate, de mai multe ori, că ajunsese înaintea multora care îl întreceau ca inteligenţă. Sârguinţa şi stăruinţa lui, munca metodică îl ajutară să biruiască, în etape, dificultăţile, să asimileze bine materialul vast, prin citire şi meditări îndelungate, la sfârşitul cărora, în loc să se simtă obosit, era recreat de bucuria biruinţei.

Felul lui de-a fi şi de a studia îi umplea întreg timpul, aşa că nu era atras spre nicio activit-te extraşcolară, nici în liceu, nici la universitate. Nu avea vreme pentru altceva decât pentru carte. Nici chiar fotbalul, care înnebunise mai ales tineretul din clasele inferioare ale liceului, încât şi pe străzi, şi în piaţetele mai dosnice, şi pe locurile virane din preajma oraşului, se puteau vedea copii bătând tot felul de mingi, nici acest joc, necunoscut mai înainte, nu-l atrăsese pe Valentin.

Învăţând şi asimilând cu destulă trudă, împins şi întărit mereu de curiozitatea sa intelectuală, ajunse să cunoască, de foarte tânăr, preţul şi satisfacţia muncii. Odată cu trecerea anilor, îşi dăduse sama că Jumea îşi deschide porţile fermecate numai la bătaia şi stăruinţa muncii îndelungate. Ajunsese, la facultate, să le explice el unor colegi care îl întreceau ca inteligenţă, dar care nu aveau voinţa şi răbdarea să aprofundeze, multe probleme încâlcite.

Nu-i păsa că unii dintre colegi îl luau peste picior, când nu voia să-i însoţească la o petrecere, la o manifestaţie, la un spectacol sportiv.

Muncind întins, Valentin nu ştia ce-i plictiseala, ce-i urâtul. Când simţea nevoie de o recreaţie, se plimba în

parcul mare al oraşului.

Bucuria muncii îl făcea să fie totdeauna vesel, bine dispus, încât uneori, în convorbiri sau în societate, părea chiar un tânăr văratic, glumeţ. Fondul lui de seriozitate era acoperit de mantia strălucită a bunei dispoziţii.

În ultimii ani de universitate, Valentin devenise conştient că tăria, seninătatea, optimismul lui izvorăsc din muncă. Dar şi din disciplină, din regularitatea vieţii pe care o ducea fără să şi-o impună. Ajunsese să nu-i poată înţelege deloc pe co-Icgii lui care se plângeau de plictis, de surmenaj intelectual, deşi îi ştia puţin silitori; şi mai ales nu pricepea ce rost poate avea goana după distracţii ca răsplata pentru un examen trecut cu şiretlicuri, prin favoarea cutărui profesor cunoscut ca mai sever, sau prin intervenţii politice, în schimbul participării unui student sau al altuia la propaganda electorală a partidelor la sate.

Se întâmpla uneori să ajungă la discuţii cu asemenea colegi, dar niciodată nu se puteau înţelege. Ei aveau alte preocupări decât cartea, vorbeau de «misiuni istorice» pe care Valentin nu le simţea deloc importante, nu le pricepea. Şi ajunsese la concluzia că mulţi dintre colegii lui se lasă duşi de alte preocupări decât acelea ale pregătirii profesionale, numai din cauză că nu cunosc satisfacţia şi bucuria muncii şi nu aveau curiozitate intelectuală, care lui îi deschidea porţile vieţii.

cât de mulţumit era că ascultase sfatul tatălui său şi se înscrisese la medicină! Era o uimire şi o încântare continuă pentru el să cunoască tainele acestei ştiinţe, care, cu fiecare nouă materie de studiu, păreau că nu se mai termină. Îşă dădea sama cum creşte valoarea lui de Om prin cunoaşterea tot mai amănunţită a disciplinei pe care şi-o alesese. Cât de minunai era organismul omenesc! Ce univers de structuri! Ce operă desăvârşită!

Acasă, în vacanţă, se interesa de practica tatălui său, şi doctorul Grecu, încântat, îl lua adeseori cu el, prin plasă. Discutau tot drumul despre bolile bolnavilor pe care îi vizitau. Din an în an, tatăl său era tot mai mândru de cunoştinţele teoretice, variate şi complexe, ale fiului său.

Asculta cu interes teoriile mai noi în legătură cu unele boli, se interesa despre noi metode de tratament, şi era încântat de seriozitatea răspunsurilor lui Valentin. După patru ani de facultate, doctorul Grecu îl lăsa adeseori pe Valentin să consulte el bolnavul, să pună el diagnosticul şi să indice tratamentul potrivit.

Valentin nu înţelese decât târziu favoarea de a fi chemat ca intern la clinica de chirurgie. Nu era, credea el, cel mai bun dintre studenţi, deşi la examene era bine clasificat. Profesorul însă descoperise în el, de la întâile ajutoare pe care i le dăduse, o ştofă bună de viitor chirurg. Avea un ochi ager, o mână sigură, se dovedise îndemânatec şi mai ales vădise o voinţă arzătoare de a învăţa. Asista la toate operaţiile, se interesa zilnic de bolnavii operaţi, învăţase repede să schimbe ansamentele, şi le schimba cu atâta destoinicie, încât unii olnavi începură să-l solicite numai pe el pentru acest lucru.

Fu foarte surprins şi foarte măgulit când profesorul îl invită, într-o după-amiază, la ceai. Valentin nu ştia că profesorul are copii, dar la ceai, pe lângă nevasta profesorului, mai era o doamnă şi o fată cam de vreo douăzeci de ani.

După prima invitaţie, urmară şi altele.

Fata, Dina, era o nepoată a profesorului. Mama ei era sora cu soţia profesorului. Era din vechiul regat. Rămăsese văduvă de doi ani.

La prima invitaţie, lui Valentin i se păru că o mai văzuse undeva pe fată, şi, când îi fu prezentat, îi spuse:

— Mi se pare că v-am mai văzut undeva

— Nici nu-i de mijare s-o mai fi văzut, pentru că de un an locuieşte cu maică-sa la noi – zise profesorul.

— Deşi, după câte ştiu, dumneata nu eşti dintre studenţii pe care-i poţi întâlni de obicei pe Corso.

Soţia profesorului zâmbi.

— Eu nu l-am văzut nici măcar o singură dată. Studiezi mult?

— Da, doamnă. La medicină, fără asta, nu se poate.

— Soţul meu mi-a vorbit adeseori de dumneata, mai

ales de când eşti intern.

— Sunt foarte recunoscător domnului profesor şi pentru una, şi pentru alta. E o favoare deosebita că m-a chemat intern în clinica domniei-sale.

Valentin simţi de la început aţintite asupra sa privirile iscoditoare ale celor trei femei. Părea să-l examineze şi să-l cântărească fiecare cu măsura ei. Şi se părea că fiecare era mulţumită de rezultatul examenului său.

Crescut într-o familie de intelectuali, deprins cu maniere sobre, dar şi obişnuit cu societatea fetelor încă din copilărie, Valentin făcu o bună impresie încă de la început. Începură o conversaţie plăcută, într-o atmosferă destinsă.

Dina era o fată brunetă, subţire, cu ochii mari, migdalaţi, umbriţi de nişte sprâncene stufoase care-i împrumutau figurii un aer sever ce nu se potrivea cu lumina blândă a ochilor negri, cu gura mică, în colţul căreia flutura mereu un surâs gingaş. Avea o voce mică, cristalină şi mişcări sprintene şi uşoare. Era plăcută şi prietenoasă, şi lui Valentin îi fu simpatică de la primântâlnire.

Cele două femei, soţia profesorului şi cumnata ei, Ilina Simian, conduseră conversaţia cu eleganţă şi discreţie, dar în aşa fel, încât Valentin, la plecare, îşi dădu sama că el spusese tot ce era de spus despre sine şi despre ai săi. Numai de Sora nu pomenise nimic. «Poate că – îşi zicea el –, dacă m-ar mai fi descusut cu aceeaşi fineţe, aş fi ajuns să vorbesc şi despre ea.»

Rămase, totuşi, cu o bună impresie, şi, cum nu stătuse prea mult, nu regretă nici timpul pierdut. Aşa că primi cu bucurie şi invitaţiile următoare.

De la o vreme nu-l mai invita profesorul, ci soţia sa, doamna Marta, trimiţându-i la clinică o carte de vizită sau, direct, prin telefon.

În decursul unui an ajunsese un oaspete intim al familiei, şi ceaiurile în prezenţa celor două doamne şi a Dinei constituiau unica lui distracţie săptămânală.

Din vorbă-n vorbă, cunoscuse şi el povestea celor două familii. Surorile aveau, amândouă, moşii în vechiul regat, dar Dina şi cu maică-sa se duceau numai vara la moşie. În ultimul an se stabiliseră la Cluj, pentru că le plăcuse atmosfera liniştită a oraşului şi pentru că aici locuiau singurele lor rude mai apropiate. Tatăl Dinei fusese director la o întreprindere a statului, dar murise de tânăr, într-un accident de automobil.

Valentin nu se întrebă multă vreme ce rost aveau invitaţiile acestea săptămânale. Îi era destul că se simţea bine în familia profesorului şi că ieşea din casa lui recreat. Petrecea minunat cu Dina, şi se bucura când rămâneau singuri, pentru că fata era isteaţă, dezgheţată şi drăguţă. Numai într-o singură chestiune nu se înţelegeau: Dina era o simpatizantă a mişcării naţionaliste studenţeşti, mişcare pe care Valentin nu o admitea pentru că-i abătea pe tineri de la menirea lor: studiul.

Odată, pe când Dina îi vorbea cu însufleţire despre această mişcare, Valentin, pe care subiectul începuse să-l obosească, o întrerupse:

— Te rog să mă ierţi, Dina, dar nu te mai pot urmări. Nu înţeleg această mişcare şi nici nu cred că o voi înţelege vreodată. Dar dacă problema aceasta te interesează chiar atât de mult, ţi-l pot aduce pe fratele meu, student la drept „cu care te vei putea înţelege, pentru că şi el este un adept al mişcării. De altfel, acesta este şi motivul pentru care, în ultima vreme, nu ne mai întâlnim atât de des.

Din îl ascultă atentă şi chiar puţin încruntată.

— Nu-s chiar atât de pasionată de chestiunea asta pe cât arăt, zise ea, şi schimbă subiectul conversaţiei.

Nu peste multă vreme, într-o zi, după o operaţie grea „ta care Valentin îşi dăduse concursul cu o deosebită îndemânare, profesorul, aprinzându-şi o ţigară, îl bătu pe umăr şi-i zise:

— Domnule Grecu, am să-ţi spun ceva. Vreau să te fac asistent onorific. După ce-ţi vei lua diploma, o să te fac bugetar. Ce zici?

— Sunt încântat şi vă rămân recunoscător, domnule

profesor!

— Sunt sigur că vei ajunge un bun chirurg. Cu stăruinţa şi cu dexteritatea dumitale o să ajungi departe. În curând nu o să mă mai pot lipsi de concursul dumitale.

— Foarte măgulitor pentru mine, domnule profesor.

După ce rămase singur, Valentin se trezi că face o legătură între propunerea profesorului şi atenţia ce i se acorda în familia lui. «Să urmărească oare o combinaţie între mine şi Dina?» se întrebă el. Cunoştea câteva cazuri, de la alte facultăţi, ba unul chiar şi de la medicină. Se cam obişnuia ocuparea prin familie a locurilor libere, sau chiar anume create, de începători, asistenţi şi chiar de conferenţiari, universitatea contribuind, uneori, indirect, la întemeierea şi consolidarea căsniciilor, prin jocul intereselor reciproce.

Ideea îl tulbură. Ar fi dorit locul de asistent, se-nţelege, dar fără preţul unei căsnicii pe care nu şi-o dorea. Dina era o fată drăguţă, dar sufletul lui era de mult dăruit Surorii. Faptul că primise invitaţiile la ceai în familia profesorului, că se împrietenise cu Dina, chiar şi mulţumirea pe care i-o adresase profesorului pentru propunerea lui, le considera acum ca pe nişte trădări faţă de Sora, cu atât mai grave cu cât – îşi dădea sama – evitase să-i scrie Surorii despre aceste vizite, iar în vacanţă nici măcar nu făcuse vreo aluzie la ele, deşi celor din familia lui le scrisese şi le vorbise despre invitaţiile pe care le primise din partea profesorului! îi a familiei sale. «De ce m-am purtat astfel? – se întrebă el, analizându-se.

— Pentru că în sufletul mea a încolţit, fără să-mi dau sama, ispita orgoliului, a trădării din interes!»

Greşise faţă de Sora, şi înţelese ca greşeaja lui nu consta în faptul că-i plăcuse să-şi petreacă vreo câteva ceasuri pe săptămână în prezenţa Dinei. Dina îi plăcea, era adevărat, dar altfel decât Sora şi era sigur că niciodată n-ar fi putut ajunge să aibă pentru ea sentimentele pe care 1 le nutrea Surorii. Ci greşeala lui consta în aceea că, simţindu-se, inconştient, vinovat faţă de Sora, grăbise logodna lor, parca pentru a se linişti pe sine, pentru a-şi

acoperi trădarea. De aceea nu-i vorbise Surorii, nici după logodna, de vizitele sale în familia profesorului. fi

Cristalizarea acestor distincţii şi imponderabile sufleteşti îl hotărî să părăsească clinica, subt pretextul că nu are timp de ajuns pentru pregătirea examenelor. Un sentiment adânc îi spunea că nu mai putea rămâne acolo. Ar fi fost să-l înşele pe profesor şi familia lui în aşteptările Jor, iar dacă nu i-ar fi înşelat pe ei, ar fi însemnat s-o trădeze pe Sora.

Profesorul nu fu foarte surprins, pentru că, într-adevăr* Valentin mai avea de dat câteva examene şi trebuia apoi să-şi pregătească teza de doctorat. Totuşi nu se învoi cu plăcere. Tânărul îi era de un real ajutor în operaţii şi îi devenise simpatic.

Valentin făcu, în acelaşi timp, şi o vizită familiei profesorului, scuzându-se că nu va mai putea răspunde invitaţiilor pentru că trebuia să se ocupe intens de examenele restante şi se mută în oraş, într-o locuinţă fără telefon, unde, de altfel, era foarte greu să mai fie găsit.

Laura Dinu, care urma literele, auzise din bună vreme, de la colege şi colegi medicinişti, despre vizitele lui Valentin în familia profesorului şi despre existenţa unei nepoate. Ca întotdeauna, combinaţiile şi zvonurile începură să circule printre studenţi, cu toate înfloriturile şi exagerările de rigoare. Se făcea, ca de obicei, din ţânţar armăsar. Se spunea că fata e foarte avută şi că mame-sii îi trăsnise prin cap s-o mărite numaidecât cu un ardelean. Înainte de logodna lui Valentin cu Sora, se vorbise de logodna iminentă a Dinei cu Valentin, şi că profesorul îl pregătea pe băiat pentru: a-i lăsa moştenire catedra de la facultate. După ce Valentin părăsi clinica, unii, care se credeau iniţiaţi, inventară şi explicaţia plauzibilă. Cică Valentin le-ar fi ascuns, profesorului şi familiei sale, că se logodise, iar profesorul, aflând de la nişte persoane binevoitoare adevărul, s-ar fi mâniat şi l-ar fi dat afară de la clinică, dar nu mai înainte de a-l îi tras la răspundere în faţa soţiei, a cumnatei şi a nepoatei sale, pentru că a încercat să le înşele buna-credinţă.

Acesta era «adevărul» pe care îl ştia Laura Dinu despre jinotivul părăsirii clinicii de către Valentin.

Valentin habar n-avea de tot ce se vorbise şi se vorbea încă despre el şi despre Dina. După ce se mută de la clinică în oraş, se puse cu străşnicie pe învăţat. Acum îşi dădu sama că argumentul pe baza căruia părăsise clinica era real… Făcându-şi cu luciditate calculele, constată că nu-ţi va putea, da, până la Crăciun, toate examenele, şi că abia în primăvara: viitoare îşi va putea susţine teza de diplomă. Locul de intern la clinică îi răpise, într-adevăr, multă vreme. Dar nu-i părea rău, pentru ca, totuşi, din practica făcută, învăţase foarte multe lucruri pe care altfel n-ar fi avut cum să le cunoască.

O înştiinţa pe Sora despre aceste schimbări, dar nu-i pomeni nici acum despre existenţa Dinei. Încercase de câteva ori să-i scrie tot adevărul, însă rupsese pe rând scrisorile, spunându-şi că nu are niciun rost s-o nelinişteaască, de vreme ce nu-i fusese nici măcar cu gândul necredincios. Dar în adâncul sufletului său ştia că acesta nu este decât un argument fals prin care îşi apăra de fapt laşitatea de a nu o fi înştiinţat, la vremea potrivită, despre vizitele lui în familia profesorului şi despre existenţa Dinei. «O datorie de conştiinţă, neîndeplinită la timp, teface mincinos şi laş», îşi zicea el, mustrându-se. Dar, jepetându-şi întruna această mustrare, fără să-i mărturisească Surorii ceea ce-i ascunsese, mustrarea deveni, încet-încet, un gând gol de înţeles, şi, după un timp se şterse „dispăru cu totul.

Valentin Greld îşi găsi locuinţă în oraş, parcurgând rubrica de anunţuri a unui ziar local. Era o cameră mobilată», într-un apartament de la etajul al doilea al unui imobil situat pe o stradă din cartierul clinicilor. Camera avea intrare separată, dar comunica şi cu apartamentul printr-o uşă capitonată, pe care Valentin o găsi încuiată şi mascată de o draperie grea. Camera îi plăcu şi se mută imediat, plătindu-i portarului casei, care-l condusese până la etaj şi-i descuiase uşa, chiria pe o lună înainte. Nu avu curiozitatea să întrebe cine locuia în restul

apartamentului, de vreme ce anunţul din ziar se încheia cu specificaţia: «A se adresa h portar».

O săptămână întreagă avu parte de o linişte desăvârşită-Niciun zgomot nu răzbătea din apartamentul vecin. Apoi într-o după-amiază auzi larmă pe scări, o uşă izbindu-se, şi nu după mult timp un zvon de voci trecând prin dreptul uşii: blocate. Înţelese că locatarii de-alături sosiseră acasă, şi nu; se bucură, pentru că zgomotul pe care-l făceau îl stânjenea. la învăţat. Noroc că prin uşa capitonată şi acoperită de draperie, vocile şi râsetele pe care le auzea nu pătrundeaw decât în surdină. Îi trebuiră totuşi câteva zile până când se obişnui cu zvonurile zgomotelor de-alături. Dar când tocmai începuse să se acomodeze, dintr-odată se înstăpâni iarăşi liniştea dinainte.

Curios, îl întrebă pe portarul imobilului dacă apartamentul era iarăşi nelocuit.

— Nu! Nu-i nelocuit! Doamna e acasă, dar verişoarele dumisale au plecat.

— Dar cine locuieşte în apartament? E o linişte ca de mormânt!

— Numai doamna singură. Domnul, soţul dumisale, a murit înainte cu o jumătate de an. De-atunci ea a fost mai mult plecată. Numai camera dumitale a fost mereu locuită. O închiriau şi pe vremea când trăia domnul.

— A murit tânăr?

— Nu! Era către şaizeci! A murit de inimă. Doamna e unără de tot. Zici că nici nu-i măritată, ci o fată. N-ai văzut-o?

— Se poate s-o fi văzut pe scări, sau pe stradă, dar de unde să ştiu că-i gazda mea, dacă nu o cunosc!

— Adevărat! – zise portarul.

— Nici nu s-a interesat cine a luat camera. S-a mulţămit că i-am spus că-i închiriată. Deşi e tânără, e o femeie cam ciudată. Nu-i place să-i vorbeşti, decât numai să răspunzi la întrebările ei.

— Nu-i de mirare, dacă a rămas văduvă abia de-o jumătate de an. Va fi cufundată în durerea ei încă.

Observă un licăr ciudat în ochii portarului.

— Ei! Aşa a fost dumneaei şi până i-a trăit bărbatul.

Peste câteva zile, când veni de la masă, sara, şi voi să urce scările, portarul îl opri.

— Doamna vă roagă să treceţi pe la dânsa. Vrea să vă cunoască.

Valentin sună la intrarea principală. Uşa se deschise, şi în cadrul ei apăru o fată roşie în obraji, îmbrăcată într-o rochie neagră cu şorţ alb în faţă. El îşi spuse numele, şi fata îi zise:

— Doamna vă aşteaptă.

Valeţin se trezi în faţa unei femei tinere, înaltă şi subţire, îmbrăcată în rochie de doliu. Figura, mai mult lungă decât ovală, cu pielea fină, măslinie, încadrată de un păr negru, greu, cu sclipiri violete, era dominată de ochi – mari, verzi, sprâncenaţi – şi de un nas acvilin, puternic, care nu-i stătea râu, dar îi împrumuta fizionomiei un aer de pasăre răpitoare. O

— Bună-seara, domnule Grecu – rosti ea cu o voce grava şi clară.

— Am vrut să te cunosc personal. Pe stradă mi te-a arătat cineva: «Uite, ăsta-i noul tău chiriaş» mi-a zis. Şi mi-am adus aminte că, de când am venit, nu am stat niciodată de vorbă cu dumneata. Cum îţi place la noi?

— Mulţămesc, sunt încântat. Camera e luminoasă, plăcută, şi-apoi e o locuinţă liniştită. E linişte în tot apartamentul, şi nici pe stradă nu e circulaţie prea mare.

— Da, aşa e. Soţul meu avea şi el nevoie de linişte, deşi nu pregătea niciun examen, cum e cazul dumitale. Am auzit că ai lucrat până de curând la clinica chirurgicală.

— Da – răspunse Valentin, mirându-se în sinea lui că e atât de bine informată.

— Aveam însă nevoie de mai mult timp liber pentru studiu, ca să-mi pot prepara examenele.

— Nu ţi se pare prea scumpă?

— Chiria? Nu! Cred că e un preţ convenabil, zise zâmbind Valentin.

— În anunţ nu era pus şi preţul, dar se-nţelege că-n

el intră şi accesul la baie. Uşa încuiâtă din camera dumitale da într-un coridor. O iei la stânga, şi prima uşă pe dreapta e baia. De altfel, aş putea să-ţi arăt chiar acum. E bine să ştii. Numai că, în cazul acesta, uşa de la dumneata, care se încuie din coridor, va trebui să rămâie descuiată. Dar să n-ai mei-o grijă, pentru că, în afară de servitoare, nu umbla nimeni pe-aici.

Aprinse lumina electrică pe culoar, o luă înaintea lui, aprinse şi becul din baie şi-l pofti să vadă. Era o instalaţie noua, modernă şi strălucea de curăţenie.

— Da! Mulţămesc – zise Valentin, ferindu-se din uşă pentru a-i face loc să iasă în coridor. Şi adăugă: – Pp caidurile verii, câte un duş nu-mi va strica.

— Aşadar rămâi toată vara?! Nu-ţi iei vacanţă?! Mi-a spus mie ceva portarul, dar mi-am zis că nu am înţeles bine carei-l * *

— Cred că te scoli mai de dimineaţă decât mine şi deci siu-i niciun pericol să ne întâlnim în baie.

Obrajii lui Valentin se aprinseră ca flacăra. Femeia se cuită la el cu plăcere şi începu să râdă, înveselită de sfiala lui

— Da, mă scol de dimineaţă. Pe la şase, uneori chiar pe la cinci.

— Vai de mine! Eu, altă dată, la ceasul ăsta mă culcam! Acuma însă, de când am rămas singură, pe la orele astea de-abia intru în somnul de-al doilea. Aşadar nu-i niciun pericol, domnule doctor.

— Încă nu sunt doctor, doamnă… răspunse Valentin, oprindu-se dintr-odată, uimit că încă nu-i aflase numele.

— Vai de mine, ce distrată sunt! exclamă femeia, lovindu-şi palmele.

— Pe mine mă cheamă doamna Ionescu. Dar prefer să-mi spui pe numele mic. Numele ăsta, Ionescu, nu mi-a plăcut niciodată.

— Mă rog, cum doriţi! Numai că nu-l ştiu.

— Păi, de unde să-l ştii dacă nu ţi l-am. spus?! – răspunse ea, arcuijidu-şi sprâncenele şi ridicându-şi colţurile gurii într-un surâs uimit, care lui Valentin i se

păru încântător prin aerul copilăros pe care i-l împrumuta figurii.

— Ei, acuma îţi dai seama cât sunt de distrată? Aneta, aşa mă cheamă.

— Încă nu sunt doctor, doamnă A.neta, repetă Valentin – surâzând amuzat de figura femeii din faţa lui şi plăcut impresionat de familiaritatea delicată pe care ea reuşise s-o creeze în numai câteva minute de conversaţie.

Se simţea atât de apropiat de ea, de parcă ar fi cunoşi cut-o de când lumea şi avea senzaţia că din fiinţa ei radiază o putere ce anulează distanţa protocolară, severitatea şi îmbie la intimitate.

— Când cineva ajunge în ultimul an la medicină, se cheamă că e doctor! Dacă n-a învăţat nimic până în ultimul an, nu are când să mai înveţe. De altfel, am auzit că dumneata ai fost un student foarte harnic.

— Sunt foarte măgulit, doamnă, că ştiţi atâtea lucruri bune despre mine. Şi pentru că nu vreau să vă stric impresiile, vă rog să-mi permiteţi să mă retrag. Am un program de lucru foarte riguros, care, după cum vă spuneam, începe dimineaţă la orele cinci, zise Valentin surâzând.

Şi, urându-i noapte-bună, se ridică de pe fotoliu şi plecă.

Intrând în camera lui, îşi dădu sama că era nervos şi neliniştit. Avea senzaţia că fusese privit nu de o păreche deochi, ci de zeci Je parechi, că a stat într-o baie electrica de raze concentrate asupra lui. Adormi greu.

A treia noapte de la această vizită de prezentare, Valentin, după-ce făcu un duş ca să se învioreze, citi până pe la orele două. Abia stinsese lumina şi se întinsese în pat, când auzi o ciocănitură măruntă în uşa dinspre apartament. Inima-i începu să bată cu putere, mutată parca dintr-odată în gât. Aprinse imediat lumina de la căpătâi.

— Poftim! se auzi el zicând şi se miră de vocea lui când sugrumată, pe care aproape nu şi-o recunoscu.

Aneta intră cu pas uşor. Era legată la cap cu un

prosopalb, aranjat ca un turban, şi îmbrăcată într-o rochie de casa lungă, subţire, viorie. Trăsăturile figurii ei erau acum grave, iar ochii adânci şi întunecaţi.

— Mă omoară capul, domnule doctor! Am nişte dureri cumplite! Nu te supara că te-am deranjat. N-am ştiut că te-ai culcat.

— De-abia am stins lumina, chiar în clipa asta. Vă rog să mă scuzaţi.

— N-ai o aspirină, un piramidon, sau altceva?

— Am, doamnă, vă servesc numaidecât!

Şi dădu să se scoale din pat, dar se opri, dându-şi sama că e în pijama. Ea rămăsese în mijlocul camerei. O privi, surâzând încurcat.

— O, te rog, te rog! Nu vreau să te deranjez şi mai mult! Spune-mi numai unde ţii medicamentele, că de găsit găsesc eu ce-mi trebuie. Apă văd că ai.

Valentin îi spuse unde să caute, ea luă o tabletă de aspirină, o puse pe limbă, îşi turnă apă într-un pahar şi a înghiţi.

— Eu ţin totdeauna în casă ceva împotriva migrenei, căci am nişte migrene groaznice. Trebuie să am şi-acuma nişte buline pe undeva, dar cine ştie pe unde le-am pus. Le-am căutat până m-am săturat. E bine să ai permanent în casă a aspirină, un piramidon… Totdeauna îmi fac bine. Sau ştii dumneata un medicament mai bun, mai inofensiv?

Valentin începu să-i înşire şi alte calmante. Făcea efortuf de a se concentra ca să le poată spune pe toate, ca la un

le-prsasperând femeii în camera lui. TOX – tfânia* Te urmăresc scrutători din penumbra întinsă Tabajuruâămnii cu un foşnet moale de mătăsuri, femeia se mişcă ¿Tmă în conul de lumină. El continua să enumere antinevraldeele f U™Şi dar în alela timp 2-ea, pe subtgen plecate, înfiorându-se apropierea uşoară a rochiei viorii, Oră care, străvezie, formele corpului, prelungi, se desluşeau alunecând ca-n ceaţă.

— Ar mai fi… adăugă Valentin, dar vocea i se curmă subt zguduirea unui fior adânc.

Femeia se aşezase pe marginea patului., Ce-ar mai fi? întrebă ea, privindu-l în ochi şi aplecându-se încet peste el, în timp ce mâna-i stinse, hotărâtă, lumina.

Prins de vârtejul unei puternice senzualităţi, pe care, preocupat mereu de studiu şi riguros în împlinirea datoriilor sale, nici măj: ar nu şi-o bănuise, Valentin trăi câteva zile într-o continuă beţie a simţurilor răscolite de îmbrăţişările pătimaşe ale Anetei. Exista numai prin ea şi numai pentru ea, fermecat de frumuseţea trupului mlădios şi gingaş al femeii, de pasu-i uşor şi alintat, de mireasma ei amăruie, de floare sălbatică, de licărirea ochilor ei pătrunzătoare şi misterioasă, de glasu-i grav şi catifelat ca îngânarea porumbeilor primăvara. Uitase de carte, de examene, de diplomă, de părinţi, de Sora, de toată lumea de dincolo de păreţii camerei în care, zi de zi şi noapte de noapte, se scufunda mai adânc în vârtejul senzualităţii sale dezlănţuite.

Dar, după vreo săptămână, Aneta dispăru.

— A plecat din oraş, domnule doctor – zise portarul.

— Cu bagaje, da, şi încă multe. Dar asta la dumneaei nu-nsamnă nimic. Ar putea să se-ntoarcă disară, mâne, poimâine, peste o lună… Aşa e dumneaei, o femeie cu toane…

Se-ntorsese în cameră uimit de plecarea bruscă a femeii şi umilit de privirea vicleană şi obraznică a portarului. Cine l-a pus să coboare şi mai ales să-l întrebe despre Aneta, când vreme de-atâtea zile nu ieşise din camerasa?! Bineînţeles că s-a dat de gol! Şi ea, de ce plecase fără măcar o aluziefără să-l anunţe? Ce se întâmplase? Primise vreo telegrama care o chema grabnic undeva? O supărase el cu vreun cuvânt, cu vreo atitudine nelalocul ei? Nu-şi amintea să-i fi greşit cu ceva, şi plecarea ei pe furiş îl revoltă. Se hotărî să se răzbune rupând orice legătură cu ea. Se va apuca din nou de învăţat pentru examene. Şi-aşa pierduse e săptămână întreagă!

Se aşează la masă şi începu să citească. După o vreme se opri speriat: nu reţinuse nimic din paginile parcurse! Le

întoarse şi le mai citi o dată. Zadarnic! Nu se putea concentra. Închise cartea şi se întinse pe pat. Un gol tulbure i se-nvârtea în cap, şi o puternică senzaţie de moleşeală îl copleşi. Adormi.

Se trezi târziu, după-amiază. Senzaţia de oboseală nu-l părăsise, dar mintea-i parcă era mai limpede.

Se îmbrăcă şi ieşi, cu intenţia de a lua masa la birtul cel mai apropiat. Dar abia făcu vreo câţiva paşi şi se trezi faţă-n faţă cu profesorul de la clinica de chirurgie.

— Ce mai faci, domnule Grecu? – îi zise acesta, după ce-i răspunse la salut.

— Ce-i cu dumneata? Ai fost bolnav? Eşti foarte palid!

— Am foarte mult de învăţat, bâigui el, ocolind privirea îngrijorată a profesorului.

— Vezi, ai grijă de dumneata! Nu-mi place deloc cum arăţi! E adevărat că ai mult de studiat, dar, totuşi, nu trăbă să exagerezi. Dacă nu te odihneşti destul, s-ar putea să te surmenezi, şi-atunci tot efortul acesta va deveni zadarnic. Ai grijă! mai recreează-te din când în când. Dacă vreai, treci într-o după-amiază pe la noi. Dina mă tot întreabă ce mai faci. Curioasă, ca femeile! Apoi, i-am spus că nu ştiu. Acuma am să-i spun că nu faci bine.

— Şi adăugă, surâzând şi întinzându-i mâna: – Numai te rog să ne anunţi cu o zi înainte. La bună-vedere!

Valentin îşi continuă drumul încruntat. Nu-i părea bine de întâlnirea cu profesorul. Mâncă şi se întoarse repede acasă. Când să urce scara, portarul îl opri:

— Domnule doctor, aveţi o scrisoare!

Şi-i întinse un plic.

Valentin îl luă şi tresări, recunoscând scrisul Surorii.

Intră în cameră abătut. Puse plicul pe masă, nedesfăcut, şi deschise larg fereastra. Simţea nevoie de aer proaspăt, de mult aer proaspăt care să spele mireasma de parfum ce-i îmbiba hainele, odaia şi simţurile cu prezenţa Anetei.

Cum stătea la fereastră, cu ochii pierduţi în lumina albastra a insarani ce cobora peste oraş, o jale grea se

abătu peste sufletul său. Se crezuse puternic, stăpân pe sine, pe voinţa sa, devotat profesiunii alese, sincer şi cinstit faţă de „Sora, singura lui iubire. Cum se va mai putea uita în ochii ei cum o va mai putea săruta acum, după ce îmbrăţişase o altă femeie?! «Nu! Nu mai pot rămâne aici! Dacă voi mai rămânevoi pierde şi examenele, şi diploma, şi pe Sora. Trăbă să mă-mut! încă de mine voi căuta o altă cameră, şi când *se* va întoarce Aneta, îi voi spune că totul s-a terminat între noi, şi mă voi muta.»

Vreme de cinci zile căută, după-amiază de după-amiază – o cameră mobilată, dar nu găsi nicăieri una care să-i convină, fie că erau departe de clinici, fie că erau scumpe foc.

După o săptămână, Aneta Ionescu se întoarse.

Se înnoptase de-a binelea, când Valentin auzi iarăşi zgomote pe scară şi apoi zvonul obişnuit al prezenţei Anetei în apartamentul vecin. Vru să se ducă, neîntârziat, s-o anunţe de hotărârea pe care o luase, dar renunţă, zicându-şi că, totuşi, nu se cuvine s-o viziteze chiar în sara în care a sosit, ca să nu creadă cumva că o aşteptase. Şi după ce mai citi – câteva pagini, se culcă, pentru că, oricât încercase, nu mai reuşise să se concentreze. Profitase în zilele din urmă de liniştea din apartament şi învăţase mult şi cu spor. Adormi târziu, după ce şi-a tras plapuma peste cap ca să nu mai audă mişcarea din apartamentul vecin.

Se trezi speriat de un vis. Se făcea că încerca să se caţere pe o coastă de munte prăpăstioasă, la capătul căreia, în lumină, îl aştepta Sora cu braţele întinse, dar el pusese piciorul greşit şi cădea într-un gol fără sfârşit. Întinse mâna *să* aprindă lumina. Lângă pat, dreaptă şi frumoasă ca o statuie, privindu-l de sus, cu un surâs ironic, Aneta.

— Probabil că ţi-a fost tare dor de mine, Valentinedaca şi prin somn mă chemi.

— *Şi*, stingând lumina, adăugă: – Mie-mi place mai mult întunericul…

Astfel, relaţiile lor continuară încă vreo câteva săptămâni.

Valentin, prins iarăşi de învolburarea patimii, nu-şi mai căută altă locuinţă. Dar starea lui sufletească nu mai era aceeaşi din prima săptămână. Remuşcarea îi rănise sufletul, şi rana aceea nu se mai închidea. Avea uneori cumplite mustrări de conştiinţă, şi suferinţa spirituală în care trăia îi lipise pe chip o mască tragică. Avea sentimentul că îşi distruge zilnic ceea ce îi era mai scump în viaţă, viaţa sa însăşi, viitorul.

Se simţea cu totul nenorocit când trebuia să-i scrie Surorii. Ar fi renunţat, fiindcă fiecare rând pe care i-l adresa agrava în el conştiinţa vinovăţiei faţă de ea. Dar nu putea renunţa pentru că Sora era singura rază de lumină ce mai străbătea până în întunericul prin care rătăcea sufletul lui. Însă nu mai îndrăznea să-i trimită decât cărţi poştale ilustrate.

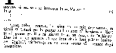
Ceea ce-l revolta mai mult împotriva sa însuşi era dezordinea în care patima-i aruncase toate roadele sârguinţii lui ordonate de până atunci. Când vedea că pierde zi după zi de studiu, că zilele pierdute îl vor împiedica să-şi dea examenele la termenele stabilite, era cuprins de un adânc sentiment de silă şi dispreţ faţă de sine.

Pentru a se mai elibera din mrejele Anetei, se hotărî, după vreo şase săptămâni, să lucreze la clinica ginecologică. Astfel, începu să se întoarcă, încet-încet, la vechile sale preocupări, să aibă din nou un program de studiu, care, deşi insuficient pentru pregătirea examenelor, puse totuşi puţină ordine în viaţa lui. Dar mai presus de toate, practica la clinica ginecologică îi redeştepta şi-i ţinea trează curiozitatea ştiinţifică. La amiază, când părăsea clinica pentru a se duce la masă, era urmărit şi frământat de cazurile văzute. Avea din nou conştiinţa că e doctor. Ştia însă că pentru a se elibera complet, ar mai fi trebuit să facă un singur efort: să se mute din locuinţa Anetei. Dar efortul acesta nu avea puterea să-l facă, robit cum era farmecului acestei femei şi propriei senzualităţi.

Deşi în ultima ilustrată nu-i promisese categoric Surorii că va fi prezent la petrecerea de Sântilie, simţea că

trebuie să se ducă. Instinctul îi spunea că, dacă nu se va duce, o va pierde pe Sora pentru totdeauna. Iar la aşa ceva nici nu se putea gândi. Toată fiinţa lui se tulbura la gândul că ar putea s-o piardă pe Sora. Dar tot atât de mult se tulbura şi de teama întâlnirii cu ea.

Cu două zile înainte de Sântilie, Aneta plecă din nou din oraş. Valentin simţi că acesta este momentul potrivit pentru a pleca definitiv din locuinţa ei. Era hotărât ca, după pe



n hotel, până îşi va gări o altă keuintă „” P” ™
pe-i” puriM întrucât*».
şi-i dădu

Portarul, văzându-l cu un geamantan în mână, în locul servietei obişnuite, îl întrebă:

— Plecaţi în călătorie, domnule doctor?

— Da.

— Veţi lipsi mult?

— Câteva zile.

— Ce să-i spun doamnei, dacă se înapoiază? adăugă portarul, cu un licăr obraznic în ochii-i vicleni.

— Ce să-i spui? Ce vreai! Eu n-am nimic de spus!

— Dar dumneata nu o cunoşti, domnule doctor! Nu ştii cum se poartă cu mine! Mă va întreba ce vorbă i-aţi lăsat, şi dacă nu-i voi da un răspuns, mă va face dobitoc şi tâmpit şi-ntr-alte feluri, că, dacă se supără, mai bine să nu auzi ce-i la gura ei!

Valentin nu răspunse nimic şi ieşi. Portarul mormăi năcăjit în urma lui.

Nu-l aştepta nimeni la gară. Nimeni nu ştia dacă vine, iar el nu telegrafiase nimănui ziua şi ora sosirii.

Gara i se păru străină şi posomorâtă. Străine şi posomorâte i se părură şi străzile pe care îl ducea spre casă trăsura cu un cal. Străin şi posomorât i se păru şi birjarul bătrân, pe care îl cunoştea din copilărie şi care-l ducea şi-l aducea de la gară la fiecare plecare şi la fiecare sosire.

Se simţi dintr-odată stingher şi fu cuprins de un

sentiment de frică. I se păru că trecătorii – rari la ora aceea – se uită la el îngânduraţi şi nedumeriţi. Şi sentimentul de trica fu copleşit de un altul, mai puternic. Îi era ruşine. I se părea că toţi trecătorii aceştia ştiau ce se petrecuse acolo, departe, între el şi Aneta.

Petrecere x de vară de la Sântilie reuşi peste toate aşteptările. Lume peste lume din oraş, dar mai ales din satele din jur. Feţe care de ani de zile nu mai fuseseră la serbare: preoţi cu bărbi albe, care îşi măritaseră de mult fetele şi îşi aşezaseră copiii; învăţători pensionaţi, în haine negre demodate, prea strâmte pentru trupurile lor trunchioase, îngroşate şi bătucite de ani şi de năcazuri; preotese în rochii ce nu se mai purtau de peste douăzeci de ani; fruntaşi ai Satelor, primari, notari, din garda veche. Şi o puzderie de tineret de toate vârstele.

Cele două dansuri, romană şi cadrilul, fură executate de opt părechi, în însufleţirea generală a generaţiei vechi. Victor Dan se dovedi un foarte bun instructor şi mare meşter în conducerea părechilor. Reuşiră toate figurile fără niciun greş. Nestorul studenţimii din oraş era satisfăcut. Drept recompensă, fu pus în fruntea mesei bătrânilor, unde trebui să inc hinc cu toată lumea.

Erau de faţă toate familiile fruntaşe din oraş, în cap cu directorul «Fortunei», Sava Scurtu, cu avocatul Vasile Preda, cu doctorul Grecu, cu părintele paroh Nistor, distins de curând cu brâu roşu, cu dirigintele corului, învăţătorul Precup, cu fostul prim-contabil Nichita, care, deşi nu mai lucra acum la bancă, nu avusese curajul să se mute la ţară şi să părăsească atâta lume cunoscută şi «Cazina română». Şi mulţi alţii din societatea înfiripată în oraş după unire.

La masa bătrânilor, din grădina restaurantului, se ţinură şi cuvântări comemorative. Vorbiră directorul Sava Scurtu, părintele Nistor, un alt preot, de la ţară, vechi membru al «Astrei», şi studentul Victor Dan. Mai târziu, la masa aceasta se strecurară şi câţiva tineri, şi se cântară doine şi romanţe, ca pe vremuri.

Petrecerea nu se sparse decât târziu, când soarele era de-o suliţă pe cer.

Doamna Preda fu însă îngândurată şi tăcută toată noaptea. Ea îi urmărea mereu cu privirile, oriunde-i putea descoperi în mulţime, pe Valentin şi pe Sora, şi petrecerea nu-i tihni deloc. Se-ntâmplase ceva între ei. Nu ştia ce anume, dar îi era de-ajuns să le zărească din când în când feţele, ca să simtă că în relaţiile dintre ei intervenise o schimbare.

Valentin sosise în ajunul petrecerii, după-amiază târziu. Sara, după cină, trecuse pe la ei, dar zăbovise puţin. Atunci nu observase nicio schimbare. Poate pentru că Sora, văzându-l, izbucnise într-o voie bună care-i molipsise pe toţi. Fata se temuse că el nu va veni, şi, pentru că venise, umpluse casa de veselie şi de larmă, revărsându-şi fericirea, încât îi zăpăcise pe toţi. Mamă-sa se şi mirase: Nu o ştiuse atât de expansivă.

Fata fusese atât de fericită, încât nu avusese nici măcar o privire de regret când Valentin le spusese că e grăbit şi că trebuia să plece. Dar ei nu-i plăcuseră nici privirile pe care le arunca Valentin celor din jur, nici felul în care o privise pe Sora, şi mai ales nu-i plăcuse graba aceea de a pleca.

Valentin nu s-ar fi grăbit să plece, dacă văzând bucuria Surorii, n-ar fi simţit în inimă o durere sfâşietoare şi dacă nu s-ar fi temut ca cineva din familie să nu-i citească pe faţă chinul ce i se ridica din adâncul fiinţei şi pe care se străduia din răsputeri să-l înăbuşe în sine. După ce plecase de la familia Preda, rătăcise mult pe străzile oraşului, cu senzaţia îngrozitoare că-i un câne nemernic, bătut, care se furişează, fricos, pe lângă ziduri.

Îi spusese Surorii că nu putea rămâne acasă decât două zile, şi ea nu făcuse nicio obiecţie, de parcă nici nu-l auzise. A, ce bine ar fi dacă Sora ar rămâne în aceeaşi stare aceste două zile. Să nu observe nimic, să nu bănuiască nimic! Să-i dea vreme să se întoarcă, să se mute şi să se purifice.

Din clipa în care o văzuse pe Sora, îi venise în minte cuvântul acesta, dar nu ca o vorbă, ca o idee, ci ca un sentiment de o necesitate inexorabilă. Nu prea înţelegea

cum se va produce această purificare, dar simţea necesitatea ei arzătoare pentru a se putea apropia de Sora liniştit, ca altădată. Iată, în astă-sară, nu îndrăznise nici s-o îmbrăţişeze, nici s-o sărute. Noroc că, în veselia ei, Sora uitase de toate şi aruncase un văl de lumină strălucitoare peste ochii celorlalţi. Altfel, probabil că cineva din familie ar fi băgat de seamă că el nu se purta ca un logodnic, cu intimitatea de mai înainte. Da, astă-sară scăpase ca prin urechile acului. Dar mâne?

Se întorsese acasă târziu şi se culcase numaidecât. A doua 2\ trebuia s-o întâlnească pe Sora, după liturghie.

Dimineaţa, pe când se spăla, se zărise în oglindă, şi, contrar obiceiului, se privise mai atent. Se îngrozise. Din Juciu îl privea o figură străină. Se gândise că era imposibil ca Sora să mi observe şi ea faţa lui schimbată şi voise să-i trimită vorbăcă nu o va putea vedea până sara, la petrecere. Acolo, într-atâta lume şi în lumina becurilor electrice, poate că Sora nu va remarca nimic. Va fi muzică, gălăgie, vor dansa. Poate că Sora va fi tot aşa de expansivă cum fusese cu o sară înainte, şi totul se va termina cu bine. Pe urmă, dimineaţă, îi va spune că e silit să plece imediat, dar că se va întoarce peste o lună şi că atunci va rămâne două săptămâni încheiate acasă. Până la urmă, însă, îşi dăduse sama că nu va putea evita întâlnirea de dimineaţă. Dacă-i va trimite vorbă Surorii că nu se poate duce la ea, abia îi va atrage atenţia asupra stării lui şi desigur că se va trezi cu ea acasă.

Se întâlniseră, ca de obicei, în grădină. Sora îi ieşise înainte, alergând, la portiţă, şi-n avântul întâmpinării, îl îmbrăţişase şi-l sărutase.

— Dragul meu! Ce bine-mi pare că ai venit! Nu-ţi poţi închipui cât îmi pare de bine!

Şi începuse să vorbească, însufleţită, ţinându-l de braţ. Se plimbau prin grădină, şi Sora vorbea, vorbea… despre părinţii ei, despre ai lui, despre bancă, despre funcţionarii cei noi, despre Virgil şi despre aparatul de radio pe care el îl cumpărase, bineînţeles, din salariul ei, despre studenţii care s-au întors de la universitate odată

cu începerea vacanţei, despre Ion şi despre Viorica şi despre multe altele ce nu încăpuseră în scrisorile ei. Vorbea sprijinindu-se de braţul lui şi privind mereu înainte, parcă urmărind imaginile celor despre care povestea.

Apoi, dintr-odată, ea tăcu, parcă obosită de vorbirea ei singură, pe care Valentin nu o întrerupsese nici măcar cu o exclamaţie. Şi o tăcere adâncă se aşternu între ei.

Valentin îşi dădu sama că ar fi trebuit să întrerupă aceasta tăcere. Că pe măsură ce se va prelungi, această tăcere seva întoarce împotriva lui. Dar nu putea scoate niciun cuvânt. Capul îi era gol, de parcă toate gândurile i-ar fi murit dintr-odată. Numai inima şi-o simţea trăind, dar pătrunsa de o durere ascuţită, sfâşietoare. Nevinovăţia şi fericirea Surorii îi agravase sentimentul vinovăţiei. O greutate mare îl apăsa pe piept, sufocându-l. Dacă ar fi fost singur, ar fi urlat. Dar, pentru Dumnezeu! Trebuia să-şi înfrângă pornirea, trebuia să se stăpânească. Altfel, i-ar fi dat Surorii o lovitură ucigătoare, şi lovitura aceasta s-ar întoarce şi împotriva lui.

Spaima de a-şi dezvălui suferinţa şi cauza ei îi dete putere, şi el începu să vorbească, silindu-se să ia tonul de altă dată, să glumească, să-i spună cum stă cu examenele, cum lucrează la clinica ginecologică, ce experienţă folositoare pentru cariera lui este practica la această clinică. Îi prezentă tot planul tezei sale de doctorat, improvizând detalii la care încă nici nu se gândise. Vorbind din ce în ce mai uşor, se simţea tot mai liniştit avea senzaţia că trecuse peste ceea ce fusese mai greu, că scăpase de primejdie, când, deodată, Sora, care îl ascultase mută, ridicând numai din când în când privirea spre el, îl lăsă de braţ, se opri şi, uitându-i-se în ochi, zise:

— Valentine, ce-i cu tine?

El încremeni o clipă, dar îşi reveni repede.

— Ce să fie? răspunsese, încercând să pară uimit de întrebarea ei.

— Nimic!

— Ţi-e vocea schimbată. Vai, abia acum observ cât eşti de obosit! Nu te simţi bine? Eşti bolnav?

— N-am nimic, draga mea! Obosit s-ar putea să fiu, căci învăţ cu noaptea de cap.

Disperat, dar cutezător în disperarea lui, el îi luă braţul, pornind mai departe pe cărare. Nu putea suporta privirile ei.

Dar nu-i luase braţul ca altă dată. Nu se apropiase intim de ea. Nu era nicio gingăşie în gestul lui.

— Valentine – zise Sora, oprindu-se din nou şi trăgându-şi braţul de subt braţul lui –, Valentine, este ceva străin în tine.

El râse săc, forţat.

— Ce vreai să fie?

— Nu ştiu, dar simt. Şi în tonul vocii tale, şi în expresia ta, şi în braţul tău.

— Ei, aş! Te-nşală simţurile, dragă! Uneori simţurile nu înregistrează corect realitatea.

Şi începu un fel de dizertaţie ştiinţifică despre simţuri, despre centrii nervoşi. Mergea alături de ea, dar nu o mai luase de braţ.

Când se opri din torăiala lui ştiinţifică, Sora îl întrebă, fără să-l privească:

— Ce mi-ai spus acuma e în legătură tot cu teza ta de doctorat, sau a fost o dizertaţie specială?

I se păru că vocea Surorii era niţel ostenită.

— Bineînţăles *că* tot în legătură cu teza! minţi el.

Şi pentru a înlătura pericolul altor întrebări, pe care simţea că Sora era gata să i le pună, continuă să vorbească despre simţuri, folosind o mulţime de termeni ştiinţifici.

O vreme, Sora, mergându-i alături, mai ridică din când în când privirile spreel; apoi îl însoţi fără niciun semn că ar fi prezentă sau că l-ar asculta. Doar din când în când tresărea uşor de parcă i-ar fi fost frig în spate.

Când isprăvi expunerea aceea dezlânată, fără nicio noimă, spunând ce-i venea pe limbă, amestecând câte patru-cinci chestiuni care nu aveau nicio legătură între ele – îşi dădea sama de lipsa lui de onestitate, dar nu putea, tulburat cum era, să gândească logic –, tăcu. Cum şi Sora tăcea, avea senzaţia c-a rămas atârnat în aer.

— S-a petrecut ceva cu tine, Valentine! – zise întru târziu fata.

— Nu mai eşti cel de mai înainte…

Ridică ochii şi-l privi cu o melancolie dureroasă.

— Ai… ai îmbătrânit mult de la Paşti încoace. Se vede pe tine. Am senzaţia că ai trecut printr-o grea experienţă de viaţă, dar nu-mi dau sama de ce natură a fost. Parcă s-a agăţat, parcă s-a lipit de tine ceva străin.

Valentin nu răspunse, mirat în sine de intuiţia Surorii, dar, în acelaşi timp, temându-se să nu se trădeze, se străduia să pară uimit de vorbele ei.

— De ce nu-mi spui? – continuă Sora. – în ultimul timp nu mi-ai mai trimis decât ilustrate, cu câte un rând sau două. Asară, de bucurie că ai venit, n-am observat nimic.

— Dar nu s-a petrecut nimic deosebit, Soro! E adevărat că mi-a venit cam greu să părăsesc clinica chirurgicală, însă n-am avut încotro. Dacă aş mai fi rămas acolo, n-aş mai fi avut timp suficient să-mi pregătesc examenele, aşa cum ţi-am spus la Paşti şi cum, de altfel, ţi-am şi scris.

— Da, însă nu mi-ai scris cum de ţi-ai găsit timp, pe urmă, să lucrezi la clinica ginecologică. e

— E cu totul altceva! Nu mai sunt intern, nu mai sunt legat de clinică.

— Nici despre asta nu mi-ai scris. Nici părinţii tăi nu ştiau dacă eşti intern sau extern.

— Păi, de vreme ce aveam locuinţă în oraş, era de la sine înţeles că nu pot fi intern!

— Da. Ai dreptate. Numai că era bine dacă ne-ai fi scris.

Vocea ei se linişti puţin, se întorcea parcă la tonalitatea ei obişnuită. La gândul că Sora e atât de copilă, atât de nevinovată, încât o putea induce în eroare aşa de uşor, pe Valentin îl cuprinse o înduioşare adâncă.

— O să trec eu odată şi-odată peste toate, draga mea. E nevoie să lucrez o vreme şi la clinica asta. În viaţă voi avea nevoie de cunoştinţe cât mai ample şi de multă

experienţă clinică.

— Desigur că ai nevoie! Cine poate avea ceva împotrivă Numai că era mai bine dacă ne-ai fi scris. E aşa de liniştitor să vezi lucrurile limpede. Era un punct întunecat. Ieşi de la o clinică pentru că ai nevoie de mai mult timp iiber, şi peste câteva săptămâni începi să lucrezi la alta! Şi tatăl tău a rămas nedumerit.

— Aţi vorbit despre asta?!

— Bineînţăles că am vorbit!

Încet-încet, Sora părea că-şi revine. Se frământase o vreme dacă să-i spună lui Valentin despre ce auzise de la Laura şi de la Ion în legătură cu plecarea lui de la clinica de chirurgie. Aşteptase să-i vorbească el, dar el nu aducea vorba. Ion era sigur că-i va spune când se vor întâlni, şi iată că se înşelase! Dacă totuşi fusese ceva, de ce nu-i spunea? Oare ar fi bine să-l întrebe ea? Poate pentru că-i ascunde ceva, de-aceea i se părea ei că nu mai e ca altă dată. Dacă i-ar spune, oare ar fi iarăşi cum a fost? Doamne, ce bine-ar fi! Altfel, cum-sa meargă desară la petrecere? Când se hotărî, în sfârşit, să-l întrebe, simţi că l-ar întreba în zadar. Alta trebuie jălie cauza schimbării lui. Şi-atunci îi trecu prin minte că s-ar putea să fie vorba de femeia aceea despre care pomenise Laura că-l «ţine strâns». Adevărat că Ion o asigurase că nu există o asemenea femeie în viaţa lui Valentin, dar poate că Ion voije s-o ocrotească pe ea, sau poate să-l ocrotească pe frate-său, pe Valentin. Gândul acesta o îngheţă de spaima şi îi opri pentru o clipă paşii. Se hotărî deodată să-l întrebe despre motivele ieşirii de la clinica de chirurgie. Poate ca aici, în această ieşire, se găsea cauza schimbării lui. La cealaltă, nu putea şi nici nu voia să se gândească.

— Valentine… începu ea şi se opri.

— Ce este, draga mea?

— Valentine, am mare nevoie de sinceritatea ta. De ce nu-mi spui?

— Ce să-ţi spun? întrebă el, îngrozindu-se, dar făcând încă o dată efortul de a-şi păstra tonul obişnuit.

— Chestia aceea cu clinica. Pe-aici s-a vorbit că n-ai fi

părăsit-o chiar de bunăvoie. Dacă mi-ai spune, poate că n-aş mai simţi în tine acel ceva străin care mă îngheaţă. Vezi tu, noi trăbă să lim întotdeauna şi în toate sinceri.

— S-a vorbit pe-aici de aşa ceva?!

— Da, câteva cuvinte aruncate de Laura Dinu, într-o sară, la plimbare. Mergea cu altcineva înaintea mea. N-am auzit decât frânturi de conversaţie. L-am întrebat pe Ion, şi el mi-a spus că n-a fost nimic important şi că-mi vei povesti tu, când vei veni la petrecere. Dar a rămas puţin mirat că nu mi-ai scris.

Cum Sora deschidea o chestiune în care-i putea mărturisi totul, cu sinceritate – deşi el nu avusese de gând să-i mai spună ceva, pentru că peste lucrul acesta trecuse de mult, ca peste ceva lipsit de importanţă –, Valentin se linişti dintr-odată şi începu să-i povestească pe îndelete, cu senzaţia că astfel scăpa de povara strivitoare care-l înăbuşea. Nu se mai gândi că Sora s-ar putea nelinişti, că ar putea crede ceva rău despre vizitele lui în casa profesorului, despre el şi Dina, cum se gândise odinioară. Îi povesti vizitele acelea cât mai pe larg, felul în care decurgeau ceaiurile, îi deşi crise cu lux de amănunte persoanele care erau de faţă, relată conversaţiile dintre ele. Îi vorbi de simpatia pe care i-o nutrea profesorul, despre intenţia lui de a-l face asistent, de starea materială bună a celor două familii, ba chiar i-o descrise cu simpatie pe Dina. Pomeni apoi de bănuiala lui că se urzea ceva în familie, pentru el şi Dina, şi cum, după propunerea profesorului de a-l face asistent, fiind sigur că’s «plănuieşte ceva, a părăsit clinica subt pretextul pregătirii examenelor. De altfel, nu era numai un pretext, pentru că, într-adevăr, avea nevoie de mai mult timp liber, şi ar fi plecat chiar dacă nu intervenea propunerea aceea a profesorului.

Dar, după ce-i făcuse propunerea, trebuise să plece numaidecât, pentru a nu-l induce în eroare, de vreme ce el îşi avea drumul lui fixat dinainte. Toate acestea le spusese şi părinţilor lui. Ei însă nu i-a pomenit nimic, pentru că se temuse să nu o neliniştească zadarnic, făcând-o să creadă

cine ştie ce, când în realitate nu fusese nimic.

Povestirea aceasta, lungă, plină de amănunte, fu ascultată de Sora cu multă atenţie. Simţea că Valentin e sincer, că nu-i ascunde nimic. Simţea, din tonul cu care vorbise despre Dina, din detaliile pe care le dăduse despre ea, că nu o iubise, dar că, fiind o fată drăguţă, îi fusese simpatică.

Când sfârşi Valentin, Sora îl luă de braţ, se alipi de el şi zise:

— Ce rău ai făcut că nu mi-ai spus şi nu mi-ai scris nimic! Şi ce ciudat că nici ai tăi nu mi-au pomenit nimic!

— Sunt sigur că i-a oprit aceeaşi temere ca şi pe mine. Să nu crezi cine ştie ce şi să te nelinişteşti degeaba.

— Cât de mult regret, Valentine, că m-am înfundat în banca asta! Că nu m-am dus şi eu la universitate. Îţi aduci aminte că mi-ai spus odată că tu n-ai pe nimeni acolo? Şi că eu am fost gata atunci să las banca şi să merg cu tine?

— Da, mi-aduc aminte, răspunse Valentin, abia reţinându-şi un oftat la gândul că, dacă Sora ar fi fost lângă el, nu s-ar fi întâmplat…

— Cât ar fi fost de bine! – exclamă Sora.

— Aş fi fost mereu cu tine şi n-ai fi putut să-mi ascunzi nimic! Nu ştiu, eu de mică am senzaţia că, ascunzând ceva de intimii tăi, fie şi un lucru neînsămnat, ţi se zăvorăşte sufletul.

— Da, cred că ai dreptate, spuse el pe un ton tragic, pe care însă Sora nu-l prinse, cu gândul la fericirea de care ar fi avut parte dacă ar fi urmat şi ea universitatea, dacă i-ar fi fost mereu aproape.

Liniştindu-se, Sora începu să-i vorbească despre petrecerea ce urma să aibă loc în aceeaşi sară, despre corul în care cânta şi ea, despre surpriza pe care o pregătise Victor Dan cu cele două dansuri «clasice».

— A, nici nu ţi-am spus! Dacă puteai veni şi tu cu câteva zile mai înainte, am fi fost şi noi una din părechi la cadril şi la romană. Aşa, te-au trecut numii între aranjori, şi asta datorită lui Ion, care a stăruit pe lângă Victor Dan să te pună pe ordine. El era sigur că vei veni.

— Sunt printre, aranjori?

— Da! Şi cât ne-ar fi stat de bine să fim şi noi o pereche la cadril şi la romană!

Era târziu. Virgil o chemă pe Sora la masă.

— Da! Am înţeles! Nu mai striga! Vin îndată! zise fata.

Ladespărţire, Sora întinse gura spre Valentin, privindu-l ţintă în ochi. El coborî pleoapele şi o sărută uşor, abia atingându-i buzele. Fata tresari. Acel ceva străin era încă în Valentin! Dar el ieşi repede pe portiţă şi ajunse în stradă.

Sora rămase o vreme nemişcată, apoi dădu cu energie din cap şi, întorcându-se brusc, intră în casă.

Ana, cât ce-o văzu, îşi dădu sama de schimbarea din ochii ei şi de aceea o urmărise discret toată ziua, şi o urmărea şi-acum, la petrecere. Ceva se întâmplase, şi încă ceva grav, îşi zicea ea tot mai neliniştită, când îi putea descoperi prin mulţimea perechilor de dansatori. Nu era o pereche de tineri logodiţi, nici perechea luminoasă dinainte de logodnă. Parcă se fereau instinctiv unul de altul. Şi-apoi, ce fel de zâmbete erau acelea? Rare, convenţionale, de ocnii lumii.

În vreo trei pauze, tinerii veniră şi se aşezară la masa lor. Erau îngânduraţi şi distanţi. Ana se temea să nu mai observe şi alţii ceea ce însăşi vedea, şi fiindcă ei abia schimbau câte un cuvânt, deveni ea vorbăreaţă şi chiar gălăgioasă. «Poate tot mai bine ar fi să danseze – îşi zicea Ana Preda, surâzând către cei din jur, ca să nu i se vadă supărarea din suflet. Acolo, în grămadă, nu-i vede nimeni.»

Şi întorcându-se zâmbitoare spre ei:

— Copii, ce-ar fi să mai dansaţi puţin? Că doară nu o să staţi aici, cu bătrânii! Şi iarăşi în sine: «Dar ce-a putut să intervină între ei, Doamne sfinte?!» se întreba, frântă de îndoieli.

Pe drum, până la restaurantul unde avea loc petrecerea, dar mai ales în timpul dansului, Sora simţi şi mai puternic înstrăinarea lui Valentin. De altfel, fiecare simţea încordarea trupului celuilalt, refuzul reciproc de a

se apropia prea mult.

După pauza de la miezul nopţii, Sora era cumplit de obosită şi-ar fi preferat să se ducă acasă. Dar îi era ruşine. I se părea că, dacă ar pleca, şi-ar dezvălui înaintea tuturor a nenorocirea. Pentru că se simţea nenorocită, şi numai mândria u mai dădea putere să poată dansa, să poată conversa cu dansatorii. Da, acuma ştia! Cauza înstrăinării lui Valentin nu era Dina, nu erau proiectele profesorului aceluia de a-l numi asistentul său şi de a-l căsători cu Dina. Cauza trebuie să fie femeia aceea despre care Laura spusese că-l «ţine strâns». Ce greşeală a făcut atunci că n-a rămas la hotărârea ei dintâi şi n-a întrebat-o pe Laura Dinu! I-ar fi spus, de bună seamă, totul, cu răutate, n-ar fi cruţat-o, dar ar fi aflat adevărul, fie şi înflorit cu cicvete, cum îi plăcea Laurei. Acum era prea târziu s-o mai întrebe! Acum nenorocirea se abătuse asupra ei. Acum… acum, acum… «Acum ce?» îşi răspundea. Simţea nedesluşit, din adâncul instinctului ei de femeie, că acum ar trebui să facă ceva, să scape. Să scape, dar de ce? Nu ştia, nu putea să-şi precizeze.

Dimineaţa, după petrecere, Valentin părăsi, cu primul tren, oraşul, fără s-o mai vadă pe Sora şi spunându-le celor de-acasă că trebuie să se prezinte în aceeaşi zi, neîntârziat, la clinică.

XV

Sora îşi luă concediu de la banca «Fortuna» în luna august. Cele zece zile de la petrecere până la concediu fura pentru ea un timp de mari eforturi de a înţelege cauza furtunii care-i bântuia sufletul şi mai ales de a găsi mijlocul prin care să se salveze din această furtună. Lucra la bancă şi acasă cu o îndârjire şi o sârguinţă care nu-i mai lăsau timp liber. Îşi căuta de lucru şi când nu avea, numai pentru a nu le da prilej funcţionarilor, părinţilor, fraţilor să-i vorbească. Muncea cu un fel de disperare, simţind că ocupaţia continuă, concentrarea permanentă asupra a ceea ce trebuia să facă sau bi impunea să facă o apără de viespile veninoase ale frământ tării sale interioare, care parcă nu mai roiau în ea, ci în jurul ei. Muncind mereu, din

toate puterile, observă că sentimentele, senzaţiile, închipuirile fanteziei sale, care, stârnite de furtuna nenorocirii ce se abătuse asupra ei, începuseră să ia raz? a> se potolesc, încep să-şi piardă din virulenţă şi să fie înlocuite de idei, a căror forţă o simţea aproape mă-Ideile care i se limpezeau şi i se stratificau în minte nu erau mai puţin amare decât sentimentele care o copleşeau când dădea drumul fanteziei. Dar erau totuşi fundamental deosebite de acestea. Pe cele din urmă nu le mai putea suporta. Ele parcă voiau s-o anihileze. Pe când ideile, oricât de amare, îi lăsau speranţa unei posibilităţi de salvare.

Reuşise să-şi impună o asemenea linişte şi corectitudine în toate vorbele şi atitudinile, încât, cu excepţia maică-sii, toţi ceilalţi din jurul ei erau departe de a putea bănui ce se petrecea în ea. O schimbare constatau cu toţii, căci, fără voia şi ştirea ei, expresia feţei, privirile erau altele decât înainte, pline de o seriozitate încărcată de melancolie. Dar li se păreau fireşti de vreme ce Valentin nu putuse să rămână decât o singură zi cu ea.

Numai Ana Preda era mereu îngrijorată de noul fel de a fi al Surorii… De aceea când, în a doua zi de concediu, Sora-i spuse că vrea să-şi petreacă vreo câteva zile la Cluj, la verişoară-sa, Florica Negru, mamă-sa o aprobă numaidecât.

— În sfârşit, bine că te-ai hotărât! De când te tot invită biata fată!

— Da. La ultima invitaţie, de-acum două zile, i-am răspuns telegrafic că mâne voi fi la ei.

— Mâne?! Dar n-ai făcut încă nicio pregătire!

— Dimpotrivă. Sunt gata. N-am decât să-mi pun lucrurile în geamantan.

Ana Preda se uită lung în ochii fiică-sii. Erau limpezi» dar încruntarea uşoară a sprâncenelor împrumuta privirii un aer distant, pe care maică-sa îl tălmăci exact: fata ei voi» să-şi hotărască singură soarta.

Sora nu mai fusese la verişoara ei de când terminase clasa a cincea de liceu. În schimb, Florica petrecuse vreo

trei vacanţe în familia avocatului Preda.

Sora fu primită cu însufleţire de părinţii verişoarei sale, iar Florica o purtă trei zile pe la magazine, pe la cofetării, pe la cinematografe.

— Te-ai schimbat, draga mea – îi zise la un moment dat Florica.

— Te-ai făcut mai frumoasă, dar şi mai serioasă. Uneori chiar mi se pare că ai un aer grav. E adevărat că te-ai logodit?

Sora îi întinse mâna pentru ca Florica să vadă că nu are inel.

— Aşa am auzit vorbindu-se…

— N-a fost nimic oficial. Un băiat mi-a făcut curte. Un băiat de la noi cu care sunt prietenă de când eram copii.

— Credeam că aşa se explică aerul grav pe care îl ai uneori. Tu erai o fetiţă foarte văratică.

— Cred că de vină sunt anii, anii şi slujba.

— Da, aşa e. Am auzit că lucrezi la o bancă.

— Da, la o bancă. Dar e oarecum în familie. Directorul e naşul meu, iar tata e avocatul băncii.

— Aşa mai înţeleg şi eu! E mare lucru să poţi câştiga un ban pentru nimicurile scumpe de care noi, femeile, nu ne putem lipsi. E foarte neplăcut să ceri mereu de la părinţi. Şi de asta nu ne dăm sama până când nu ajungem fete mari.

A patra zi, Florica fu ocupată tot timpul cu treburi casnice.

— Draga mea, nu trăbă să stai cu mine. Tu poţi ieşi. Cred că n-ai să te rătăceşti. Poate c-ar fi bine să vezi Grădina Botanică. E o splendoare! O să mergem şi amândouă o dată. Eu cred că am fost de cel puţin o sută de ori până acum.

Sora fu foarte mulţumită că Florica trebuia să rămână acasă. Ştia ea de ce. Se îmbrăcă numaidecât şi ieşi.

Găsi cu destulă uşurinţă stradi pe care locuia Valentin, şi casa. Era un imobil mare, masiv, cu două etaje. Adresa pe care o ştia nu cuprindea decât numărul

imobilului… Unde era locuinţa lui Valentin?

Se opri în faţa clădirii, privind-o, nehotărâtă ce să facă. Îi plăcea strada liniştită, îi plăcea casa.

Poarta grea de la intrare îşi deschise o aripă, şi în pragul ei se ivi un om scurt, cu faţa brăzdată, nerasă, cu hainele uzate.

— Căutaţi pe cineva, domnişoară?

O văzuse prin ferestruţa cu geam şi cu zăbrele a porţii.

— Da. Am adresa la numărul acesta. Dar nu ştiu etajul, apartamentul…

— Pe cine căutaţi?

— Pe domnul student în medicină Valentin Grecu.

— A, pe domnul doctor?

— Încă nu e doctor…

— Noi aşa-i spunem!

— Nu ştiţi, e acasă?

— Nu mai locuieşte aici, domnişoară.

— Nu?! făcu mirată Sora.

3 – s; a. mut «A locuit la etajul al doilea, până acum două săptămim. Atunci a făcut o călătorie, şi, după ce s-a înapoiat, peste trei zile, a venit cu un hamal, cu o cotigă pe două roate, şi-a adunat lucrurile şi a plecat. M-am mirat, pentru că avea chiria plătită pe încă două luni înainte. Eu am încasat banii, căci eu port de grijă la clădirea asta. Eu sunt portarul.

— Îmi pare bine. Te rog atunci să-mi dai noua lui adresă. Omul ieşi din deschizătura porţii şi făcu un pas pe trotuar.

— Îmi pare rău, domnişoară, dar nu ştiu unde s-a mutat. Nu mi-a lăsat adresa. Mi-a spus numai că-i liberă camera şi o putem închiria. N-a avut nicio pretenţie pentru chiria plătită înainte.

— Hm! Atunci de unde aş putea afla noua adresă?

— Cred că de la Clinici, domnişoară. Ştiu că lucra în timpul din urmă acolo. Şi de nu va fi acolo, aceia îi vor şti cu siguranţă adresa.

— Ai dreptate dumneata! Am uitat! – zise Sora,

luminându-se.

— Mulţămesc, domnule portar.

— Nu-i pentru ce, domnişoară!

În clipa aceea ieşi pe poarta deschisă, cu pas elastic, o femeie tânără, de statură înaltă, cu pielea măslinie şi cu nas acvilin. O măsură cu o privire fugară dar dispreţuitoare pe fată, o luă la stânga, pe trotuar, şi dispăru după primul colţ. La salutul cu plecăciune adâncă a portarului, nici măcar nu înclină din cap”.

Sora, surprinsă de frumuseţea exotica a femeii, o urmărise cu privirea până la colţ. u

— Cine era doamna? îl întreba pe portar.

— Proprietara, doamna Aneta Ionescu.

Omul se simţea umilit că nu-i răspunsese, în faţa un «domnişoare străine, la salutul lui, şi începu să pufnească

Stă Si-S st administrată finânciar, om cu trecere înţelegeţi dumneavoastră, răspunse portarul, clipind din ochi.

Sora nu înţelese nimic. Dar fu cuprinsă de curiozitate şi de nelinişte.

— Locuieşte aici?

— Aici, când e acasă. Dar de la moartea bărbatului, e mai mult călătoritâ. Şi-acuma, a venit numa alaltăieri. Ea stă la etajul al doilea, încolo totul e închiriat. Patru apartamente! Ştii dumneata cât reprezintă chiria lunară? Douăzeci de mii de lei! Şi tot nu-i e de-ajuns! mai închiriază şi o cameră cu intrare separată, din apartamentul ei. E de-o lăcomie!…

Sora îi mulţumi încă o dată şi plecă. Simţea că portarul era gata să-i spună şi mai multe, şi dintr-odată i se făcu frică. Bănuia că Valentin ţinuse cu chirie chiar camera aceea cu intrare separată din apartamentul proprietarei.

Părea că merge nepăsătoare pe stradă, ba chiar sprintenă, când, la o cotitură, tocmai când să iasă într-altă stradă mai mare, simţi deodată că totul se-nvârte-n jurul ei. Se opri şi se răzimă de un zid. Ameţeala i se risipi îndată. Îşi încordase toată voinţa ca să nu se dea în spectacol. Şi porni mai departe.

De când o văzuse pe proprietara lui Valentin şi până ajunsese la cotitura străzii, înţelesese totul. Şi ceea ce înţelesese îi adusese tot sângele în obraji. Acum faţa ei era de o paliditate împietrită.

Era sigură că nu se înşela. În clipa în care proprietara trecuse prin faţa ei, măsurând-o din creştet până-n tălpi, simţise o adiere de parfum, pe care, deşi abia perceptibilă, o simţise şi în apropierea lui Valentin. Era o mireasmă exotică, pe care mirosul ei nu o cunoştea. Apoi, locuinţa lui Valentin într-o cameră ce ţinea de apartamentul ei, şi mai ales frumuseţea misterioasă şi provocatoare a femeii... Din aceste trei elemente se născuse în sufletul ei, fără să-şi dea sama cum, certitudinea Legăturii dintre Valentin şi Aneta Ionescu.

Se temuse până atunci, fără să ştie de ce, de o femeie din umbră. Venise la Cluj decisă să-l determine pe Valentin să-i spună întreg adevărul. Se frământase destul în cele zece zile d. uPa Petrecere> ca să aibă dreptul la acest adevăr. Se gândise că poate nu o mai iubeşte pe ea, apoi că poate a intervenit începutul unei iubiri noi, poate chiar o propunere de căsătorie mai avantajoasă, cu o fată mai bogată. Numai la o asemenea legătură, carnală, nu se gândise. Simţea în adâncul fiinţei o rană din care-i sângera o amărăciune neînchipuită, ce-i îmbiba şi trupul şi sufletul.

Traversa cu o tot mai mare încordare străzile, fără să ştie încotro merge. Se opri dintr-odată dinaintea unui mic restaurant dintr-o suburbie. Se simţea rău şi se temea să nu leşine. Intră şi ceru un coniac. Apoi încă unul.

Băiatul de serviciu, un puşti de vreo patrusprezece ani, când Sora ceru şi al treilea păhărel, zâmbi şi-i zise:

— Domnişoara vine desigur de la o petrecere!

Sora îl privi încruntată, plăti şi ieşi.

Coniacul îi făcu bine. Ştia de-acasă că-i face bine uneori. Dar trei păhărele deodată nu băuse nicicând. Începu să-i simtă tăria. Dar odată cu ea, începu să-i curgă prin trup o căldură bună, şi gândurile începură să i se limpezească.

«Da, am plecat la clinică» îşi zise ea, şi se uită

dezorientată împrejur. Făcu vreo câţiva paşi şi, la o încrucişare de uliţi, întrebă pe un trecător încotro trebuia să o <puce pentru a ajunge la clinica ginecologică.

— O, domnişoară! Dar cum de-aţi ajuns aici? Clinicile sunt în direcţia exact contrară.

Omul, binevoitor, îi spuse pe unde să o ia înapoi pentru a ajunge la o linie de autobuz, îi recomandă să-şi ia bilet cu corespondenţă, iar după ce va ajunge în piaţa mare a oraşului, ce autobuz să ia până la Clinici.

Îi trebui aproape o jumătate de oră până ajunse. Găsi şi clinica pe care o căuta, dar se opri în faţa clădirii.

Când plecase de la fosta locuinţă a lui Valentin, nu voise să-l întâlnească la clinică, ci numai să-i afle adresa noii locuinţe. Acum i se părea că nu mai are niciun rost s-o ştie-Atunci de ce mai venise până aici? Ar trebuită se întoarcă la locuinţa verişoarei, să-şi facă bagajul şi să se înapoieze cu primul tren acasă. Ce voise să afle de la Valentin aflase singură.

Se întoarse până la poarta de fier a curţii. Dar aici se opri, cuprinsă de o adâncă îndoială, care părea ran mult o încercare disperată de a nu porni pe un drum Jara de întoarcere. Aflase ea într-adevăr ceea ce voia sa ştie de la Valentin 5 Se putea întoarce acasă fără să stea de vorbă cu el? Nu! Trebuia să ştie dacă Valentin o iubea pe aceasta femeie! Numai atunci va vedea ce are de făcut!

Se înapoie, intră în clinică şi se apropie de portar. Ceasul de părete arăta amiaza.

— Da, este aici domnul doctor. Dacă vreţi, puteţi să-l aşteptaţi. O să coboare îndată.

— Nu, te rog, sunt grăbită. Am nevoie numai de adresa locuinţii lui.

Portarul o privi mirat.

— Regret, domnişoară, dar adresa locuinţii nu i-o ştiu nici eu.

— Se poate? Dar când e nevoie să fie chemat urgent la clinică, ce faceţi?

Omul se uită la ea cu simpatie. Părea încurcat.

— Să vă spun adevărul, domnişoară. Ştim adresa, dar

domnul doctor ne-a oprit să i-o spunem vreunei femei. Şi azi, numa cu o jumătate de ceas înaintea dumitale, a mai întrebat cineva de adresă, tot o femeie.

— Aşa?! – făcu Sora. Şi adăugă: – Dar eu sunt din acelaşi oraş cu domnul doctor Grecu. Suntem şi înrudiţi oarecum.

— Da? Atunci e altceva!

Portarul intră în cabina lui, se uită pe un tablou afişat pe părete, se întoarse şi-i dădu adresa.

— Aţi putea să-l aşteptaţi. Coboară în cel mult o jumătate de ceas.

— Mulţămesc, dar nu pot acum. Mai am de alergat prin oraş. E târziu – zise Sora, uitându-se la ceas –, se închid magazinele. Dar n-ai putea să-mi spui cum era domnişoara care s-a interesat de adresa domnului doctor? Am venit cu o prietenă, care şi ea vrea să-l vadă, minţi Sora.

— Nu era o domnişoară, ci o doamnă. O doamnă înaltă, brunetă, cu nasul mare. Dar cum spuneai că o cheamă pe prietena dumitale?

Sora spuse un nume pe nimerite.

— Nu! N-a fost ea! Pe doamna care a întrebat o chema Ionescu. Aşa mi-a lăsat vorbă să-i spun domnului doctor, că l-a căutat doamna Ionescu.

— Da, e altcineva, zise Sora şi, mulţumindu-i portarului, ieşi.

Trecu repede prin curte, de teamă ca nu cumva tocmai atunci să coboare Valentin şi s-o ajungă din urmă, şi se îndreptă spre oraş.

Ajungând împiaţa mare, o traversă, mai străbătu vreo trei străzi, şi, când intră în bulevardul pe care stătea verişoară-sa, se opri brusc, privind fix înainte, ca şi când i-ar fi tăiat drumul năluca unui duşman pe care numai ea o vedea: pe trotuarul celălalt trecea, înaltă, frumoasă şi nepăsătoare, Aneta Ionescu. O fixă îndelung, încât trecătorii începură să se uite miraţi în direcţia în care privea Sora.

Nu urâse niciodată şi pe nimeni până acum. Dar

acum simţi, dintr-odată, cum din adâncurile fiinţei sale se ridică un val puternic de yră ce-i tăie respiraţia. Da, pe femeia aceasta o ura de moarte. O ura pentru că-i întinase dragostea ei curată. O ura pentru că-i răpise liniştea şi fericirea. O ura pentru că, egoistă şi nepăsătoare, profitase de slăbiciunea lui Valentin. «Această femeie este duşmana mea! A mea şi a lui Valentin! – îşi zise Sora, pricepând deodată, subt impulsul răzvrătirii de ură, ceea ce nu înţelesese până atunci.

— Şi lui îi e duşmană, pentru că Valentin nu a iubit-o şi nu o iubeşte. Dacă ar fi iubit-o, n-ar fi plecat de lângă ea, şi dacă ar iubi-o, nu s-ar ascunde de ea.»

Raţionamentul acesta, care-i trecu fulgerător prin minte, o făcu să-şi continue drumul cu pas hotărât. Era târziu şi nu voia să întârzie la masă, să-şi oblige rudeniile s-o aştepte.

XVI

A doua zi, Sora se sculă de dimineaţă, şi până să se trezească verişoara ei, ieşi să caute noua locuinţă a lui Valentin. Trebuia să-l vadă, să stea de vorbă cu el. O găsi, dar Valentin plecase la clinică. Se întoarse acasă şi luă micul dejun cu Flori ea.

— Unde-ai ieşit atât de dimineaţă?! o întrebă, uimita, fata.

Sora simţi că nu mai trebuie să-i ascundă nimic.

— Draga mea, am vrut să-l văd pe Valentin Grecu înainte de a pleca la clinică.

— A! Va să zică tot este ceva între voi!

— Da, dar nu suntem logodiţi oficial. Îmi face curte şi-atâta tot! Aş vrea să-i dau câteva ştiri de-acasă, de la părinţii lui.

— Dar pentru aşa ceva nu trăbă să te scoli cu noaptea-n cap şi să baţi străzile în zori. Poţi da un telefon la clinică şi vă daţi o întâlnire. Poţi să-l inviţi aici. M-aş bucura să-l cunosc şi eu. Treci la telefon şi fă numărul clinicii ginecologice. Vezi că e o carte de telefon lângă aparat.

Sora trecu în antreu, unde era instalat telefonul, dar,

cum era un telefon cu centrală automată şi nu ştia să-l folosească – la bancă aveau instalaţia cu centrala la poştă –, rrebui să-i facă numărul Florica şi tot ea să-l cheme pe Valentin.

Răspunse o voce ursuză:

— Îl chem imediat. La ora asta n-au început nici operaţiile şi nici vizitele la bolnavi.

Totuşi trebuiră să aştepte mult până când auziră din nou, în receptor, vocea ursuză de la început.

— Dar cine-l caută pe domnul doctor?

— De la locuinţa consilierului Negru, spuse Florica.

Se părea că de la clinică cineva cerea informaţii suplimentare, pentru că iarăşi se auzi în telefon vocea ursuză, întrebând de astă dată:

— Cine îl caută? Doamna Negru?

— Nu, domnule, nu-i nicio doamnă. E o domnişoară – zise, râzând, Florica. Şi punând mâna pe microfon, ca să nulie auzită, se-ntoarse spre Sora: – Câte precauţiuni! Da' ştiu că-i dificil logodnicul tău, n-am ce zice!

Dar înainte ca Sora să-i poată răspunde, Florica, luă mina de pe microfon şi continuă convorbirea:

— Da, domnule doctor, o domnişoară vă vorbeşte, şi alta-i urmează numaidecât.

Şi-i trecu receptorul Surorii.

— Bună-dimineaţa, Valentine! Te-am luat de la trebi… Cum? Nu-mi cunoşti vocea? Apoi, da, n-ai de unde, că n-ai mai vorbit cu mine la telefon. Sora sunt… Da, Sora… Când te pot vedea? Dar încă azi!… Nu ştiu, poate rămân mai mult. Depinde… Nu, nu sunt în niciun caz în trecere… După-amiază, la şapte? E cam târziu, dar, în fine… Da, îţi ştiu adresa… Cum am aflat-o? Te interesează?… Bine, dacă te interesează, o să-ţi spun după-amiază… La revedere!

— De ce nu l-ai invitat aici? întrebă Florica.

— A! Am şi uitat! Scuză-mă, te rog! O să vină el aici, altă dată.

— Dar cum?! Nu-i ştiai adresa?!

— Pe cea veche da. Însă s-a mutat de vreo două săptăâtiâni şi încă n-a ajuns să mi-o comunice acasă. Am

aflat-o ieri, înainte de amiază, la clinică.

— Aşadar n-ai fost la Grădina Botanică! râse Florica.

Sora se-nroşi. Când, cu o zi înainte, la masă, vară-sa o-ntrebase cum şi-a petrecut dimineaţa, îi spusese că s-a plimbat în Grădina Botanică.

— Pentru că m-ai minţit, am să te pedepsesc – spuse Florica, surâzând.

— Ai să mergi cu mine în oraş, la târguieli, şi pe urmă te duc în Grădina Botanică. Nu se poate să vii la Cluj şi să nu vezi Grădina Botanică! E o minune!

Colindară prin mai multe magazine, şi Sora se minună dinaintea unor galantare, de parcă le vedea pentru întâia oară.

— Dar, Soro, le-ai văzut şi alaltăieri! Ai uitat?! întrebă, uimită, verişoară-sa.

— Da?! – întrebă ea, prefăcându-se mirată.

— Se poate, dacă zici tu. Probabil că am văzut atâtea noutăţi deodată, încât nu le-am reţinut pe toate…

Minţea. Ştia că alaltăieri nu văzuse mâinimic din câte îi arătase Florica. Umblase, lângă ea, pe străzi şi prin magazine, cu gândul la năcazul ei şi făcând mereu efortul de-a părea liniştită, naturală, de a nu lăsa să se vadă nimic din zbuciumul ei sufletesc.

Petrecură apoi două ceasuri în Grădina Botanică. Aerul proaspăt, florile, plantele exotice din sere, mulţimea pasărilor şi liniştea din jur o luminară şi o purificară.

După-amiază, aşteptă totuşi cu îngrijorare, cu teamă şi cu un fel de repulsie întâlnirea cu Valentin. Argumentarea logică, «matematică» pe care şi-o construise nu-i putea înăbuşi decât în parte reacţia instinctului. Ceva se întâmplase totuşi, ceva care o rănea şi o umilea şi care făcea ca \ alentin să i se pară altul decât «înainte». Altul, pe care, lata, acum, în pragul întâlnirii, nu mai ştia dacă-l iubeşte sau nu, sau dacă l-ar mai putea iubi.

Dar când Valentin îi deschise uşa, simţi unjunghi drept în inimă. Era să nu-l mai cunoască de îmbătrânit ce părea.

Fv? ţa1, era suptă, ochii căzuţi în orbite, şi în ei

pâlpâia o flacără ciudată, parcă un fel de spaimă. De altfef de când vorbise cu el la telefon i se păruse că vocea lui era obosită nesigură şi temătoare. Dar crezuse că de vină era surprinderea de-a auzi că ea era în Cluj şi că vrea să-l vadă. Acum însă, văzându-l, privirile Surorii se umplură de lacrămi, repulsia cu care venise la el se topi, şi, după o clipă de uimire, se repezi, îl îmbrăţişă şi îl săruta.

— Nu trăbă să-mi spui nimic! Ştiu tot, Valentine! Tot! Tot!

Simţindu-l rigid, Sora îl îmbrăţişă din nou, îl strânse cu putere şi-l sărută iarăşi.

— Nu-ţi fie teamă! Ştiu tot! îmbrăţişează-mă! Sărută-mă!

Ochii lui Valentin începură să crească, o fixară uimiţi, apoi privirile lui căpătară strălucire, căldură, ca şi când ar fi înviat subt impulsul unui izvor de viaţă nevăzut. Coborî pleoapele, o îmbrăţişă, o sărută cu disperare, nesfârşit. Apoi căă, zguduit de un hohot adânc.

Sora, desprinzându-se de el şi aşezându-se pe divan – simţea că nu o mai ţin puterile –, repetă:

— Nu trăbă să-mi mai spui nimic. Ştiu tot. Am aflat.

— Cum ai aflat? o întrebă, tulburat, Valentin, aşezându-i-se alături şi luându-i o mână în mâinile sale.

Sora începu să-i povestească repede, şi, povestind, îşi dădu sama că trece prin aceeaşi succesiune de stări sufleteşti prin care trecuse şi cu o zi înainte. Când încheie, zise, încercând să surâdă:

— Nu ţi se pare că sunt un bun detectiv?

Dar simţi că zâmbetul ei e fals, că nu era deloc veselă, ci că, dimpotrivă, îi venea să plângă. Îi trebui o mare încordare a voinţei ca să se reţină.

— Da – zise grav Valentin –, ai aflat unele lucruri, dar mai mult aspecte de suprafaţă. Trăbă să-nţelegi însă miezul lucrurilor, pentru ca iertarea ta şi purificarea mea să fie totale.

Sora simţi că Valentin are dreptate. Pusese degetul chiar pe rană, pe rana ei din suflet. Căci, istorisindu-i ceea ce ştia, ce aflase, cu cât se apropia de sfârşitul istorisirii,

cu atât îi creştea în inimă sentimentul că ea nu-l iertase. De aceea îi venise să plângă.

— Tu trăbă să ştii şi să te convingi, Soro, că eu n-am iubit-o şi nu o iubesc pe femeia aceea, că nu m-a legat şi nu mă leagă nimic de ea. A fost o întâmplare nenorocită. Dar pentru a înţelege acest adevăr – pentru că acesta e adevărul şi este nevoie să-l înţelegi –, trăbă să ştii cum s-au petrecut lucrurile. Tu mi-ai spus adeseori că fără sinceritate nu poţi trăi. Acum simt şi eu că aşa este. Nici viaţă, nici iubire nu poate fi fără sinceritate. Eu mă hotărâsem, de altfel, să fiu sincer, să-ţi spun tot, ca, dacă vei putea, să mă ierţi. Dar nu acum. Mai aveam nevoie de-o vreme, ca să mă reculeg.

Sora tăcea. Îşi trăsese încet mâna dintr-ale lui şi le ţinea pe amândouă în poală.

Valentin se ridică de pe divan şi începu să măsoare odaia în lung şi-n lat, cu minile la spate. Un răstimp se plimbă în tăcere, cu pleoapele lăsate. Apoi începu să vorbea scă, fără a se opri din mers.

— Îmi vine nespus de greu să-ţi vorbesc despre asămenea lucruri. Dar n-am încotro şi te rog dinainte *xl* mă ierţi. Cei ce vor să trăiască o viaţă împreună, trăbă să se cunoască profund, cât mai bine. Pentru mine nenorocirea a fost că nu m-am cunoscut destul de bine. Nu mi-am cunoscut înclinarea spre senzualitate. M-am crezut întotdeauna invulnerabil din acest punct de vedere, ca şi din altele de altminteri, pentru că am avut totdeauna o mare încredere în puterea voinţei mele. Muncind mereu, aşa cum am muncit eu, preocupat de ceea ce trebuia să cetesc, să lucrez, poate că nici n-am avut cum să-mi cunosc această înclinare. Te rog să mă ierţi, dar era nevoie de această introducere că să înţelegi mai bine cele ce ţi le voi povesti. Şi acum voi fi cu totul sincer.

Se întrerupse şi iarăşi se plimbă un răstimp în tăcere. Apoi începu să povestească aventura lui, neascunzând nimic, de când o cunoscuse pe Aneta Ionescu şi până la petrecerea de Sântilie.

Sora îl asculta cu ochii închişi, cu dinţii încleştaţi.

Vru să-i spună că nu o interesează toate amănuntele pe care i le istorisea şi de care îi era silă şi ruşine că le auzea rostite de gura lui. Dar se stăpâni, simţind că Valentin avea nevoie de această spovedanie pentru a se elibera de povara minciunii faţă de ea. Şi, treptat, o adâncă înduioşare puse stăpânire pe sufletul ei. Îi era milă de suferinţa ce se desluşea printre cuvintele lui Valentin, îi era milă de dragostea ei umilită, îi era milă de iubirea lor frumoasă de altă dată.

— Mai departe nu mai am nimic să-ţi spun. Ai aflat singură. Îţi voi spune numai ce nu ştii. Când m-am întors* după petrecere, n-am mai tras la vechea locuinţă, ci la un prieten, până mi-am găsit alta. Mi-am găsit-o pe asta încă în aceeaşi zi. Apoi m-am informat la portar dacă e acasă. Nu era. Nu venise încă. M-am mutat, cum ştii, cum ţi-a spus portarul. A treia *zi* a venit şi ea. M-a chemat la telefon, fără să spună cine vrea să-mi vorbească. I-am recunoscut însă imediat glasul şi am închis telefonul. De-atunci sună mereu, în fiecare zi, tot înainte de amiază. Am lăsat vorbă să nu-i spună nimeni nimic despre mine, nici dacă sunt „în clinică, nici ce adresă am. Ieri, după cum ştii, a fost la clinică. De când am venit, de după petrecere, n-am mai vă7UÎ-O. Şi… n-am s-o mai văd! Niciodată!

Tăcură amândoi un lung răstimp. Apoi Sora şopti!

— Dar e frumoasă, Valentine…

— Ce găseşti frumos la ea?!

— E un tip exotic…

— Asta da. Portarul îmi spunea odată că-i armeanca sau grecoaică, nu mai mi-aduc bine aminte.

— E, totuşi, frumoasă. Are o frumuseţe provocatoare, aşa mi se pare.

— Ah! E o nevropată. Asta e. Te rog, să nu mai vorbim de ea.

— De ce? Te mai temi încă?

— Nu! Nu mă mai tem. Dar am început să mă purific şi iar mă…

Nu încheie fraza, dar Sora înţelese ce a vrut să spună.

— Nu te mai temi deloc, deloc, Valentine?

El se opri o clipă din mers, o privi adânc în ochi şi zise:

— M-am eliberat de ea încă din noaptea aceea de Sinilie. O să-ţi spun altă dată prin ce chinuri am trecut atunci, nu pentru ea, ci pentru tine. M-am întors aici ca om liber şi mi-am luat toate măsurile de precauţiune ca să nu mă mai întâlnesc cu ea, tot ca om liber. Acum, că eşti tu aici, lângă mine, nu mai am nevoie de nicio măsură de precauţiune. Sunt aşa de sigur, cum sunt sigur că respir.

— Ah, Valentine! A fost groaznic ce mi-ai povestit, dar simt că e mai bine aşa. Ai avut dreptate. Acum simt că te-am iertat de tot. Dar pe femeia aceea să ştii că o urăsc din tot sufletul, deşi e foarte frumoasă, aşa să ştii!

— O urăsc şi eu, Soro. Acum s-a isprăvit cu desăvârşire. Tu eşti aici, lângă mine, şi de nimic nu-mi mai pasă.

— Crezi în ajutorul meu Valentine?

Valentin i se lăsă la picioare şi-şi puse capul pe genunchii ei.

— Dragă Soro, îl simt. Cum să nu cred în el?

Ea îşi puse mâna în părul lui şi începu să plângă domol. Apoi plânsul izbucni cu putere, şi multă vreme el nu o mar putu opri.

— Dagul meu – zise Sora întru târziu, liniştindu-se –, ce bine-ar fi fost dacă veneam şi eu cu tine, dacă aş fi urmat şi eu o facultate! Ţi-am spus că sunt gata să părăsesc slujba de la bancă şi să vin cu tine, dar n-ai vrut. Dac-aş fi venit, nu se întâmpla toată grozăvia asta, nenorocirea asta.

— Da, acum regret şi eu, Soro, că n-ai venit.

Şi începură să-şi povestească amănunţit zbuciumul sufletesc prin care trecuseră. Era lung şi încâlcit şi nu isprăviră de povestit zile întregi, după aceea. Simţeau nevoia de-a-şi spune tot, până la amănuntele cele mai neînsemnate şi până la nuanţele cele mai subtile ale sentimentelor şi senzaţiilor. Simţeau nevoia de a nu-şi ascunde nimic, nu numai din imboldul sincerităţii şi al

iubirii, ci şi pentru că, mărturisindu-se unul altuia, îşi dădeau sama că înlăturau pentru totdeauna viaţa şi timpul ce se intercalaseră, străine, între ei, înstrăinându-i. Şi se simţeau iarăşi intimi, aşa cum fuseseră înainte.

Pentru că Valentin voia cu tot dinadinsul să-şi dea examenul de diplomă în februarie, deşi pierduse peste două luni din timpul de studiu, făcură împreună un riguros program de lucru, hotărând să se vadă numai o dată pe zi, sara, între şapte şi nouă. Avea şi el nevoie de un timp de recreere. De la şapte la nouă se vor plimba, vor cina împreună sau vor merge la cinematograf. Stabiliră ca Sora să rămână toată luna august la verişoară-sa, şi, dacă va fi nevoie, şi mai mult, prelungindu-şi concediul. Va avea astfel şi ea prilejul să petreacă o vreme ca studentă, deşi fără cursuri, căci universitatea era închisă.

După vreo două săptămâni, într-o sară, Sora-l întrebă pe Valentin cu un ton melancolic:

— Nu ţi se pare, dragul meu, că suntem mai bătrâni acum decât înainte de…

— Mai bătrâni nu! Impresia asta îţi vine din experienţa prin care am trecut.

— Da? Adică simţi şi tu tot aşa?

— Când trece cineva prin ce am trecut noi, i se pare că a trăit mai mult decât perioada de timp real parcursă. Vremea de mai nainte i se pare cu mult mai demult trăită decât a fost într-adevăr trăită.

— Da, chiar aşa mi se pare şi mie.

— Dar, cu timpul, intensitatea acestei senzaţii scade. O să vezi tu.

Valentin se restabili repede. Totuşi, trăsăturile figurii îi rămaseră mai aspre, dar Surorii nu-i displăcea această schimbare. I se părea că acum se poate răzima mai sigură de braţul lui, când mergeau la plimbare.

Într-o zi, Valentin cumpără inelele de logodnă şi le schimbară în familia verişoarei Florica. Cu acest prilej, fu o serbare frumoasă în casa consilierului Negru. Invitaseră şi un preot, pentru că doamna Negru susţinea că inelele trebuie numaidecât binecuvântate de un preot, şi câţiva

intimi ai familiei. Cu acest prilej, doamna Negru şi soţul ei se oferiră să le fie naşi la cununie. Tinerii le mulţumiră, şi, când ieşiră, spre sară, la plimbare, trimiseră două telegrame, una doctorului Grecu şi alta avocatului Vasile Preda, anunţându-le logodna cu inele, cu preot, cu naşi – logodnă în toată regula.

Şi Valentin, şi Sora, care în fiecare sară se plimbau împreună, se mirau că nu au întâlnit-o niciodată, nicăieri pe Aneta Ionescu.

— Eu cred că ştie de tine – zise într-un rând Valentin – şi de aceea nu cutează să ne iasă în drum.

— O femeie ca ea să nu cuteze?! se miră Sora.

— Cred că, dacă aş fi singur, m-ar acosta. Dar pentru că ştie că sunt cu tine, nu îndrăzneşte.

— Crezi asta?

— E o femeie ciudată, cu toane, cum zicea portarul imobilului unde-am locuit. Astfel de femei au multe curiozităţi. De altfel, ţi-am spus. eu cred că-i nevropată.

— Atunci crezi că e bine să mai rămân?

— Desigur! Dar nu numai din cauza ei. N-ai idee ce poftă de lucru m-a cuprins de când te ştiu aici. Tu ai vrea să te duci acasă?

— Nu, desigur! *Aş* sta aici până la examenul tău de diplomă. E atât de plăcută fiecare zi lângă tine!

— Apoi – zâmbi Sora –, mi-aş face şi eu stagiul de studentă. Mai prind şi eu câte ceva din felul vostru de-a fi. Nu ţi se pare că-s mai elegantă acum decât acasă? Florica are un foarte dezvoltat gust artistic şi m-a-nvăţat să mă-mbrac mai frumos decât înainte.

— Dacă-i aşa – râse el –, deşi mie nu-mi plac fetele prea elegante, cere-ţi prelungirea concediului.

— Am şi făcut-o!

— Nu mai spune!

— Deocamdată pentru septembrie.

Într-o după-amiază merseră la plimbare pe strada unde stătuse Valentin. Portarul era pe trotuar, cu pipa îngură.

— Ce mai faci, domnule Dumitre? – îl întrebă

medicinistul.

— Văd că tragi tare, colbăieşti cu-străşnicie!

Valentin ştia că Dumitru nu avea voie să fumeze când era stăpână-sa acasă. Spunea că-i otrăveşte casă, culoarele, cu mahorca lui puturoasă.

— Mulţămesc. Acum fac bine, domnule doctor. Stăpâna a plecat iar. Era şi timpul, că altfel m-aş fi mulţămit de slujbă. Ce m-a mai fiert în aceste trei săptămâni din urmă!...

Valentin şi Sora se uitară unul în ochii celuilalt jji surâseră. Era aşa cum îşi închipuise Valentin. Văzând că nu-l poate întâlni singur, că nu-i răspunde la telefon şi că nu-i poate afla noua adresă, Aneta plecase din oraş.

Pe la mijlocul lui septembrie, Valentin se trezi cu factorul poştal, care-i aduse un mandat. Nu putea fi de-acasă. Primise bani cu două săptămâni înainte, la întâi ale lunii, cum îi trimitea de obicei tatăl său.

Era de la Aneta. Îi trimitea chiria pe două luni, avansul pe care îl plătise el. Pe cupon scrisese numai atât: «Nu-mi place să rămân datoare!»

Era o aluzie la avansul asupra chiriei, sau era şi o ameninţare?

Valentin îi arătă Surorii cuponul.

— Ce crezi? E o ameninţare?

— Cine ştie? Poate pregăteşte o răzbunare.

— Orice-ar pregăti, nouă nu ne mai poate face niciun rău.

Trecu şi septembrie, şi Sora îşi prelungi concediul şi pentru octombrie.

Sosiră studenţii, studentele. Era o forfotă ca la bâlci pe scările şi sălile universităţii. Sora se amesteca uneori printre ei, singură sau însoţind-o pe Florica. Îi plăcea învălmăşeala asta de tinereţe şi de voie bună.

Fură cele mai frumoase zile din vremea logodnei lor. Luau, adeseori, sara, cina împreună, în câte un mic restaurant, povestindu-şi ce văzuseră şi ce auziseră peste zi. Sora era încântată de aspectele noi, ale vieţii studenţeşti, pe care le descoperea în sălile de curs şi pe

culoarele universităţii, dar Valentin părea mai fericit decât ea. Era mai vorbăreţ, mai luminos. El o întâlnea în fiecare sară cu mulţumirea recreatoare a muncii săvârşite, a sporului din ziua aceea. Îi vorbea cu însufleţire despre ce a mai învăţat, despre cât a mai scris la teză. Surorii îi plăcea să-l asculte, dar, de la o vreme, începu să-şi dea sama că se plictiseşte. La început nu înţelese care ar putea fi motivul acestei senzaţii, dar apoi şi-l lămuri. Trecea zi după zi fără să facă nimic. Toate grijile ei se mărgineau la toalete, la plimbările cu Valentin, la vizitarea magazinelor. Nici măcar frecventarea unor cursuri, împreună cu Florica, nu reuşea să-i umple golul ce începu să-l simtă în suflet. Studenţii aceia se duceau la cursuri urmărind un scop, pe când ea bătea sălile universităţii numai pentru a-i trece mai uşor timpul până la ceasul când trebuia să-l întâlnească pe Valentin. Orele petrecute cu el erau pline, e adevărat, dar ziua întreagă trecea tot mai încet, tot mai greu. Fiind obişnuită cu lucrul, cu satisfacţia adâncă a muncii împlinite, nu se simţea întreagă, sănătoasă, pierzându-şi vremea în zadar. Dorea din ce în ce mai mult să meargă acasă, să-şi reia lucrul zilnic.

Întâmplător, către sfârşitul lui octombrie, trecură iar pe dinaintea locuinţei de odinioară a lui Valentin. Portarul, ras proaspăt, cu haine noi, cu pipa în gură, vorbea însufleţit, pe trotuar, cu un domn. Când Valentin şi cu Sora ajunseră în dreptul lor, domnul acela tocmai pleca.

— Tot bine, domnule Dumitre, tot bine?

— Acum e bine de tot, domnule doctor! Am alt stăpân.

— Cum aşa?! se miră Valentin.

— Tocmai îi explicam domnului care a plecat şi care se interesa de casă că a venit prea târziu. Doamna Ionescu şi-a vândut casa. A cumpărat-o un negustor. Numaidecât mi-a mărit salarul, încât mă pot mişca şi eu puţin mai omeneşte! Mi l-a dublat, domnule doctor! S-a minunat când a auzit pe ce am slujit până acum cu credinţă şi cu omenie.

— Te felicit, domnule Dumitre *l şi* vechea stăpână

unde-i? S-a mutat într-altă casă?

— Am auzit că s-a stabilit la Bucureşti. Se zice că s-a măritat c-un milionar. De! Nu-i de necrezut, că era lacomă de bani şi zgârcită de n-avea păreche.

— Cum zgârcită, când mie mi-a restituit chiria?! zâmbi Valentin.

— Va restituit-o?! Asta-i o adevărată minune!

Valentin observă că Dumitru ar mai fi vrut să spună ceva, dar ochii i se opriră pe faţa luminoasă a Surorii şi tăcu.

A doua zi, Sora îi spuse lui Valentin:

— Ce-ai zice, dragul meu, dacă m-aş duce acasă? Am stat prea mult pe capul rudeniilor.

— Dar am văzut că lor le pare bine să stai oricât ai vrea.

— Sunt oameni buni, dar cred că am cam abuzat de bunătatea lor. Apoi, mai este ceva. Florica e mereu la cursuri, tu înveţi toată ziua, numai eu pierd vremea degeaba. Câteodată, peste zi, mi-e urât, Valentine.

— Ei, n-ai fi fost o bună studentă! Te-ai fi plictisit degrabă!

— N-ai dreptate. Dac-aş fi fost studentă, aş fi avut de lucru toată ziua. M-aş fi dus la cursuri, aş fi studiat.

— Hm! Sunt studente care nu prea fac nimic, şi totuşi nu se plictisesc.

— Dimpotrivă! Eu am auzit că fetele sunt mai silitoare şi mai conştiincioase decât băieţii.

— Sunt şi astfel de fete, dar mai puţine decât îţi închipui tu. Dar, pentru că spui că te plictiseşti, te anunţ că în curând va începe un ciclu de conferinţe publice pe care ai putea să le asculţi şi tu, cu mult folos.

— Nu! Dacă n-ai nimic împotrivă, plec poimâine.

— Te-ai hotărât?

— Tu ce zici?

— Eu zic să faci cum crezi tu că e mai bine. E adevărat că dacă eşti obişnuit j: u munca organizată, regulată, de la o vreme te plictiseşti fără nicio ocupaţie. Nici eu n-aş putea trăi aşa.

— Apoi vezi!

— Dar, bine, tu eşti femeie! Şi parcă am auzit că, după o teorie feminină, femeia trăbă să treacă prin viaţă amuzându-se, spuse Valentin zâmbind.

— Eu nu-s făcută pentru o asămenea teorie. Mie-mi place să lucrez. Mă simt mai curajoasă, mai puternică şi, mai ales, mai mulţămită când fac ceva. Cred că nimeni nu poate fi fericit dacă nu lucrează.

— Asta-i teoria mea, dragă Soro!

— Să-mi dai voie să fie şi-a mea.

— Îţi dau, chiar cu plăcere… Numai că mi se pare că ai uitat ce spuneai după bacalaureat.

— Ce spuneam?

— Că nu vreai să ajungi nici profesoară, nici funcţionară, ca să nu te schimbi într-un automat. Să repeţi zilnic acelaşi lucru.

— Da, nici acum nu mi-ar plăcea să ajung o maşină. Să apeşi pe un buton şi să pornească. Dar acum nu mai mi-e frică. Am aflat secretul.

— Ce secret?

— Să n-ajungi un fel de maşină lucrătoare.

— Şi care-i secretul?

— Să-ţi placă lucrul pe care-l faci. Să-ţi iubeşti meseria. Să pui o parte din sufletul tău în muncă. Să nu faci nimic numai din datorie, numai pentru că trăbă să faci. Numai atunci munca te uzează şi te schimbă în maşină de muncit. Dacă pui suflet, e altceva.

Valentin o îmbrăţişă uşor şi o sărută cu gingăşie.

— Draga mea, nu te mai opresc! Ai dreptate în ce spui. Ştiu din experienţa mea. O să ne potrivim în toate împreună.

Peste două zile, Valentin şi Florica o conduseră pe Sora la gară.

— Să nu faci cumva să nu vii la cununia noastră, Flonco! u spuse Sora verişoarei sale, îmbrăţişând-o de despăr

— Nici dacă mă vor ţine legată! N-avea nicio grijă! Doar îţi voi fi sora de mireasă!

— Apoi tocmai de-aceea!

Hotărâseră căsătoria către sfârşitul câşlegilor din anul viitor. Valentin era sigur că va promova medic în februarie.

XVII

Ana Preda nu a-ntrebat-o pe Sora ce se întâmplase între ea şi Valentin. Se liniştise cu mult înainte de întoarcerea fiică-sii de la Cluj, încă de când primise cea dintâi scrisoare de la Sora. Acum era mulţumită că fata revenise acasă şi că redobândise seninătatea ei de-odinioară. E adevărat, nu mai era tot atât de expansivă ca mai înainte, liniile figurii păreau mai conturate, nuanţate de un aer de seriozitate. Părea mai matură, dar această expresie nu-i stătea rău, altoită, cum era, pe frăgezimea tinereţii.

Ana nu a întrebat-o nimic, dar Sora, bănuind că mamă-sa observase ceva, simţi nevoia unei explicaţii şi-i spuse că între ea şi Valentin se ivise un diferend din cauza unor clevete despre plecarea lui Valentin de la clinica chirurgicală. Şi-i povesti toată întâmplarea cu invitaţiile în familia profesorului, cu propunerea acestuia de a-l lua pe Valentin ca asistent şi despre bănuiala tânărului că subt această propunere, ca şi subt invitaţiile repetate în familia profesorului, se ascundea intenţia de a-l atrage pentru a-l căsători cu Dina. Şi întoarse povestirea în aşa fel, încât să o convingă pe maică-sa ca Valentin renunţase la propunerea profesorului numai din dragoste pentru ea.

Ana crezu că acesta fusese adevărul motiv jJ supărării dintre Sora şi Valentin şi-i plăcu atitudinea băiatului. Făcuse un gest frumos, demonstrase că are caracter. Dar se şi îngrijoră, trecându-i prin gând că asemenea propuneri s-ar putea să i se mai facă lui Valentin, şi, în altă împrejurare, cine ştie dacă nu va fi ispitit de o combinaţie cu o fată bogată. Îşi dădea sama că, gândindu-se astfel, îl nedreptăţea pe băiat, dar ea ştia cum e viaţa jice mari ispite pot îi pentru un tânăr averea şi o carieră înlesnită. Şi se acuza că prea de tânără şi-a lăsat-fata să se lege de Valentin, că de când ieşise din liceu,

dacă n-ar fi fost legată, ar fi putut să aibă şi alţi peţitori. Aşa, fiind legată, cine ştie când se va mărita.

Reluându-şi lucrul, Sora rămase uimită de atmosfera care domnea în bancă. Funcţionarii păreau nervoşi, şi însuşi naşul ei, Sava Scurtu, părea neliniştit. Fără să întrebe pe cineva, în câteva zile desluşi cauza: o mare firmă străină duce3 o luptă necruţătoare împotriva întreprinderii forestiere a băncii. Îşi deschisese magazine în toate localităţile unde avea şi întreprinderea «Fortuna» magazine, vindea din ce în ce mai ieftin, până când îl sili pe Sava Scurtu să vândă materialul lemnos subt preţul de cost.

Directorul «Fortunei» nu era omul care să se sperie de concurenţă. Încă de la începutul întreprinderii forestiere trebuise să se lupte cu mai multe firme care încercaseră să-i facă dificultăţi. Rând pe rând, concurenţii se retrăseseră din luptă. O singură firmă rezistase mai mult, dar şi aceea încetase concurenţa de mai bine da-un an. De vreo câteva luni însă, reîncepuse lupta, de astă dată cu intenţia clară de a-şi lichida adversară.

Întreprinderea forestieră începu să lucreze în pierdere mare, şi pierderea aceasta se răsfrângea asupra bugetului băncii «Fortuna». Sora văzu că şi tatăl ei era din ce în ce mai îngândurat, şi, de la o vreme, neliniştea ce domnea între toţi cei ce aveau relaţii directe cu banca trecu şi în sufletul ei. Înţelese că toţi îşi puneau încă încrederea în spiritul practic şi în priceperea negustorească a directorului şi i se păru că autoritatea lui crescuse între funcţionari şi între membrii consiliului de administraţie.

Sora avusese întotdeauna o mare încredere în naşul ei. O avea şi acum. Totuşi încrederea aceasta nu o scăpa de îngrijorare. Ea cunoştea strâmtorarea în care trăia familia lor, mai ales de când Iuliu se înscrisese la litere şi locuia, fără bursă, la Cluj. Salariul lui taică-său, ca avocat al băncii, şi cu salariul ei, abia ajungeau să acopere cheltuielile sporite. Maică-sa, care altă dată aducea mereu vorba despre ieşirea ei din slujbă, acum nici nu mai

pomenea de o asemenea posibilitate. Cancelaria avocaţială nu mergea cu mult mai bine decât înainte. Totuşi activitatea ei se înviorase puţin în comparaţie cu trecutul, iar două procese mai mari, pe care Vasile Preda le câştigase în timpul iernii, îl încurajaseră pe avocat şi ajutaseră la astuparea unor găuri din bugetul familiei. În casă nu vorbeau niciodată despre situaţia grea în care ajunsese banca, dar şi Vasile Preda, şi Ana, şi Sora se gândeau că le-ar fi foarte greu să răzbată printre nevoi dacă ar fi să li se reducă salariile.

Valentin veni de sărbătorile Crăciunului, dar nu rămase decât patru zile. Îşi dăduse teza la tipar, şi urma să facă, îndată după sărbători, corecturile primei coli. împrejurarea şi timpul scurt cât rămase în oraş, nu-i îngăduiră să-şi dea sama de îngrijorarea ce domnea atât în familia lui, cât şi în cea a avocatului, deşi tatăl său îi aminti, în treacăt, de concurenţa neînduplecată pe care trebuia să o suporte banca «Fortuna». Vorbiră însă mai mult de teza lui Valentin şi de hotărârea lui de a-şi da doctoratul în februarie. Doctorul se bucura şi de această promovare, dar şi de faptul că astfel va rămâne numai Ion la facultate şi deci va avea cheltuieli mai puţine. Se gândea cu îngrijorare la cazul în care banca nu va mai putea da nicio tantiemă membrilor din consiliu.

Doctorul Grecu ar fi renunţat bucuros la slujba oficială de medic de plasă. Cum se apropia de vârsta de şaizeci de ani, îi era tot mai greu să umble prin sate. Dar nevoile nu-i îngăduiau să rămână numai cu clientela din oraş. Sperase să-şi limiteze activitatea după promovarea lui Valentin ca doctor, dar îşi dădea sama acum că fusese o speranţă zadarnică. Viaţa era din ce în ce mai grea, facultatea lui Ion costa bani destui, iar fata, Anişoara, ajunsese în clasa a opta de liceu.

Către sfârşitul lui ianuarie, fu chemat la un bolnav ce locuia într-un sat aflat la douăzeci şi cinci de kilometri depărtare.

Gerul se rupsese deodată, şi drumurile erau desfundate. Nu putea fi vorba să meargă cu trăsurica lui.

Aşa că se hotărî să plece călare. Mai umblase el, prin sate, calare, dar rar, numai când tina era foarte mare. Nu-i plăcea. Se obişi uise cu trăsurica lui.

Nevastă-sa se împotrivi din răsputeri, dar nu-l putu dezmânta.

— De trei zile-i cald ca primăvara – zise el –, iar călare se poate alegejnai bine drumul.

— Ţi se pare că-i cald, omule, dar nu poţi merge fără palton. Cine ştie cât va trebui să stai acolo. Şi-apoi, sara – şi noaptea tot iarnă este, tot frig!

— Cine-a mai pomenit călăreţ cu palton! – răspunse el.

— Ce, vreai să râdă şi copiii de mine?!

Dar nu avu încotro şi îşi luă paltonul.

Insistenţa prevăzătoare a femeii se dovedi bună, căci, după-amiază, vremea se strica dintr-odată. Întâi ploaie, apoi zăpadă, pe urmă numai zăpadă, cu o viscolire care-i îngheţă picioarele de la genunchi în jos şi uneori pătrundea şi prin palton. Drumul pe o asemenea vreme fu greu şi ţinu mult, iar doctorul, pentru că-şi pusese în cap să meargă dintr-una acasă, nu făcu popasuri în satele prin care trecu. Când ajunse în curte, abia putu descăleca. Părea că înţepenise. Înţepenirea trecu îndată ce intră în casă, dar începură junghiurile.

A doua zi nu se ridică din pat. Tuşea săc şi avea febră din ce în ce mai mare.

— Am prins oleacă de aprindere de plămâni – îi zise el nevestei.

— Trăbă să-mi pui comprese cu apă rece.

Trei zile şi trei nopţi i-a tot pus comprese, dar răul dinlăuntru se încingea tot mai tare.

Maria, nevastă-sa, îi telegrafie lui Valentin să vină de urgenţă acasă, cu un bun internist.

Valentin sosi cu trenul de sară, aducându-l cu sine pe directorul clinicii de boli interne.

Amândoi plămânii erau cuprinşi, cu pronunţate tendinţe de agravare. Primejdia creştea din aceea că doctorul nu prea stătea bine cu inima, ceea ce până atunci

nu ştiuse.

Toate încercările de salvare dădură greş. În a şaptea zi, Ion Grecu muri.

Abia atunci se văzu ce însemnase doctorul Ion Grecu pentru oraş şi pentru tot jurul. Nimeni nu-şi aducea aminte de o altă înmormântare atât de impunătoare. Veni lume peste lume, şi din oraş, şi din tot jurul.

De la unire, doctorul trăise aproape uitat de majoritatea societăţii româneşti din oraş, dar nu şi de pătura mai săracă a populaţiei, care îl chema pe el la bolnavi, fiindcă lua onorariile cele mai mici şi, în unele cazuri, nu voia să primească nimic. Poate că şi din cauză că îşi preţuia prea puţin serviciile pe care le făcea, mulţi dintre cei nou veniţi în oraş nu-l chemau pe el, îndoindu-se de ştiinţa lui medicală. Dar cu prilejul morţii lui se vorbi atât de mult despre el, încât la înmormântare veniră şi foarte mulţi care nu-l cunoscuseră, dar care înţeleseră, abia în ceasul al doisprezecelea, că prin moartea lui Ion Grecu oraşul pierdea mai mult decât o personalitate, pierdea un om. Întreaga presă din Ardeal publică articole elogioase despre activitatea lui, iar în câteva mari ziare din capitală apărură corespondenţe din localitate, despre contribuţiile lui la lupta pentru unire şi despre devotamentul cu care se dedicase sănătăţii poporului. Ziarul de partid din oraş apăru, a doua zi după moartea doctorului, cu chenar negru şi cu fotografia defunctului. Astfel îşi dădură sama localnicii că printre ei trăise, necunoscut de mulţi, un om însemnat.

Toate aceste manifestări de preţuire nu putură micşora durerea familiei şi a prietenilor apropiaţi, a celor puţini care se mai întâlneau încă la «Cazina română». Mai ales familiile Preda şi Scurtu simţeau mai tare lovitura. Ion Grecu fusese singurul prieten al directorului «Fortunei», iar acesta ţinea foarte mult la părerile doctorului, care, adeseori, îl ajutaseră să ia hotărâri dintre cele mai folositoare pentru bancă.

Familia Preda era cea mai de aproape lovită. Moartea doctorului schimba mult perspectivele căsătoriei Surorii cu

Valentin. În primul rând, era firesc să se amâne căsătoria, din cauza doliului. Apoi, era iarăşi firesc ca soţia doctorului, rămasă cu Ion la universitate şi cu Anişoara în liceu, fără pensie de urmaş, pentru că doctorul nu împlinise încă zece ani de când era slujbaş la stat, să se gândească la ajutorul pe care i-l putea da acum Valentin.

Şi Ana Preda era neliniştită şi pentru altceva. Iată că din nou se amâna căsătoria şi din nou se prelungea logodna!... «Logodnă lungă, căsătorie nesigură!» îşi zicea Ana. Şi se mai gândea că şi în cazul unei căsătorii apropiate cu Valenrin, fata ei va intra, de la început, în mari greutăţi, pentru că nu se putea ca băiatul să nu-şi ajute mama şi fraţii.

Valentin îşi dădu examenul de diplomă în februarie, aşa cum hotărâse. La susţinerea tezei asistară Sora, Florica, Ion şi Iuliu. La Crăciun, când discutase cu tatăl lui despre teză, astfel plănuise Valentin să se desfăşoare acest moment important din viaţa lui. Se gândise, împreună cu Sora, ca la susţinere să asiste amândouă familiile înrudite, apoi directorul «Fortunei» cu soţia, Florica şi părinţii ei, iar după aceea, sara, să ia masa împreună, la un mare restaurant, să ciocnească pahare cu şampanie şi să asculte toasturile pe care, inevitabil, le vor rosti bătrânii. Acum, nimic din acest proiect nu se mai putea împlini. Cinară împreună în familia rudeniilor Surorii; nu se ţinu niciun toast, nu se bău şampanie, şi, la unsprezece, Valentin plecă să se culce.

A doua zi, tânărul doctor Grecu fu invitat de profesorul său de chirurgie, care, de data aceasta, îi expuse desluşit planul său. Voia să-l numească, pentru un an sau doi, asistent. Apoi îi va crea o conferinţă. Mai mult decât atât: în curând îi va trece o parte din operaţiile mai uşoare. În felul acesta va mai câştiga ceva pe lângă salariul de conferenţiar, derizoriu, şi îşi va putea ajuta familia. Dacă s-ar căsători cu Dina, ar fi foarte bine pentru el, căci ar intră într-o familie avută şi cu bune relaţii, lucruri ce nu sunt de desconsiderat în viaţă.

Pentru întâia oară, Valentin îi spuse că este logodit.

De altfel, purta inelul pe deget, dar se părea că profesorul nu observase.

— Da?! Nu ştiam – răspunse el.

— Da, ai dreptate, la asta nu m-am gândit. Totuşi ai mai putea să lucrezi o vreme la noi, ca asistent. În felul ăsta ar creşte şi prestigiul diplomei. Ori ai de gând să-ţi cauţi un post?

— Mi se pare că n-am încotro, domnule profesor. Mama are încă de crescut pe frate-meu şi pe soră-mea, şi mijloacele materiale nu o prea îmbulzesc.

— Evident! Cu salariul ridicul al unui doctor de plasă nu se poate face avere! Iar clientela particulară, într-un oraş mic, unde mai sunt doi-trei doctori, nu înseamnă cine ştie ce. Lumea nici nu-şi dă sama că e un adevărat eroism pentru un medic să accepte un loc de doctor de plasă. Statul se arată mereu preocupat de problema sănătăţii publice, dar nu face nimic ca să-i ajute pe doctorii de plasă. Departamentul Sănătăţii se plânge mereu că nu găseşte medici pentru mediul rural, dar când vine vorba de salarii mai mari, răspunde că nu sunt fonduri prevăzute la buget.

— M – am gândit să iau deocamdată cabinetul tatii. Avea nici n-aţi crede, o clientelă foarte mare, e adevărat, mai mult în satele din jur. Dacă se va scoate la concurs postul de medic de plasă, cred că mă voi prezenta şi eu.

— Ce să-ţi spun! Ar fi păcat pentru talentul, pentru dexteritatea dumitale. Dumneata eşti făcut pentru chirurgie. La ţară, trăbă să faci de toate. Ai făcut stagiu şi la alte clinici i

— Da, la cele mai importante, dar mă gândesc că, după ce vor termina şcoala fratele meu şi cu soră-mea, să mai fac practică la chirurgie. Ambiţia mea e să-mi deschid, cu timpul, un mic spital.

— Ei! N-ar fi rău, dar ai avea nevoie să mai lucrezi încă vreo doi ani cu mine. Dacă ieşi dirf clinică, greu te mai întorci la ea. Viaţa are atâtea cotituri! Şi-apoi, lipsa practicii te face să uiţi şi ce-ai învăţat.

— Oarecare practică aş face mereu, pentru că tatăl

meu şi opera, operaţii mai mici, e adevărat. În timpul din urmă îşi înzestrase cabinetul destul de bine. Şi el nutrea idealul să aibă un mic spital.

— Hm! E interesant ce-mi spui. Dumneata te vei mai gândi. În orice caz, să ştii că la clinica mea eşti oricând binevenit. Poate că totuşi vei putea să-ţi rupi o lună, două pe an.

Valentin îi mulţumi şi ieşi foarte impresionat de la profesor. Iată că se interesa într-adevăr de soarta lui! Şi nu numaidecât în legătură cu Dina! Era un om cinstit şi un adevărat profesor.

Căsătoria o amânaseră pentru duminica de după Sintilie, când aniversau logodna lor în familie.

Maria Grecu, când îi povesti Valentin convorbirea cujjrofesorul, rămase pe gânduri, iar când băiatul veni acasă, de Paşti, reluă discuţia cu el de-acolo unde o lăsaseră.

— Ştiu eu ce să zic, Valentine? – spuse ea la un moment dat. – Poate că ţi se deschidea o carieră însămnată. Nu o să regreţi că nu ai acceptat propunerea profesorului?

— Nu, mamă, n-am să regret.

— Eu sunt datoare să te întreb, pentru că lucrul cel mai important în viaţă e să nu faci nimic împotriva convingerilor tale intime. Interesul, evident, te-ar îndemna să-i urmezi sfatul. Dar nu te poţi lua numai după interes. El nu te face nici mulţămit, nici fericit. Ştiu că ţii foarte mult la Sora.

— Da, mamă, foarte mult.

— Bine faci. E o fată vrednică. Eu cu mamă-sa ne-am gândit de mult la căsătoria asta. Că veţi duce-o mai greu acum, după moartea tatălui tău, e fără îndoială.

Nu putu şi nu era nevoie să-i spună mai mult.

— Chiar dacă n-am fi logodiţi, tot cu ea m-aş căsători, mamă. O iubesc.

— Dacă-i aşa, şi ştiu că-i aşa, nu ai de ce să te temi de greutăţi. Aşadar, vreai să iei locul tatălui tău.

— Da, mamă.

— A fost concurs?

— E) a.

— Şi te-ai prezentat şi tu?

— M-am prezentat numai eu. Singur. N-a mai concurat nimeni.

— Da, tinerii nu se prea îmbulzesc la asămenea posturi. Dar, martor mi-i Dumnezeu, noi nu ne-am putut plânge de nimic. Şi înainte de unire, şi după unire, am trăit bine numai de pe urma clientelei tatălui tău. Şi tu ştii ce fel de clienţi erau majoritatea pacienţilor lui şi ce onorarii îi puteau plăti. Totuşi, muncind mult şi luând de la mulţi, se aduna. S-ar putea însă ca munca asta intensă să-i fi obosit inima.

— Nu cred, mamă. Munca te ţine sănătos.

— Da, munca ordonată. Dar el trebuia să lucreze fără program, când îi venea ciientul sau când îl chema la un bolnav, fie că era ziuă, fie că era noapte.

— Până la cununie, mai lucrez la clinica de boli interne. Până atunci se va da şi rezultatul concursului. Şi cred că şi cununia va fi tot aşa de sigură ca şi rezultatul concursului, de vreme ce, şi întruna, şi-n cealaltă sunt singurul candidat.

— Da Dar stai numai, că era să uit. Ţi-a spus Sora că directorul Scurtu s-a cam supărat când a auzit ca v-aţi ales ca naşi pe părinţii Floricăi?

— Dar ei s-au oferit! Nu se putea să-i refuzăm! Sora nu i-a spus?

— I-a spus, dar pas de-l convinge pe director! S-au învoit aşa: domnul Negru şi cu soţia lui, părinţii Floricăi, să fie nănaşi din partea Surorii, fiind ei rude, iar Sava Scurtu cu nevastă-sa, din partea ta. Nu ţi-a spus Sora?

— Când era să-mi spună, că de-abia am venit?! Nu ne-am văzut decât în gară! Şi doar ştii că a fugit repede acasă, spunând că din cauza trenului meu nu va avea timp să termine de copt cozonacii.

— Va trebui să treci pe la director, să-i mulţămeşti. Sunt, şi el şi soţia lui, nişte oameni minunaţi. Mereu trec pe la mine, de când s-a prăpădit tatăl tău. Dar în timpul din

urmă directorul e cam nervos şi cam susceptibil. Îi merge rău întreprinderea aceea forestieră. Îi concurează o mare firmă străină şi vrea să-i distrugă. Vrea să constrângă banca să-i vândă ei pădurile. Aşa-mi spunea fieiertatul tău tată.

Directorul Sava Scurtu se luptase vitejeşte împotriva firmei concurente, dar simţul său practic îi spuse, la un moment dat, că ajunsese la limită. Dacă mai continua să vândă materialul lemnos subt preţul de cost încă două luni, ar fi putut aduce banca în stare de faliment. Ca să poată face faţă concurenţei sângeroase a firmei aceleia străine, ar fi avut nevoie de un capital de cel puţin douăzeci de milioane. Şi nu avea de unde să împrumute atâţia bani.

Bolnav de năcaz şi de supărare, trimise vorbă firmei concurente că e gata să înceapă tratativele pentru tranzacţie. Ştia că şi firma aceea, ca să poată susţine concurenţa pe pieţele de desfacere, lucra în pierdere, *şi se* hotărâse să cearâ pe materialul lemnos prelucrat, pe păduri şi pe instalaţule uzinei un preţ care să acopere pierderile grele pe care le suferise în ultimul an. Credea că propunerile lui îi vor conveni firmei, de vreme ce o scutea să mai lucreze încă vreo câteva luni în pagubă. Dar adversarii nu voiră să-i ofere decât preţul cu care cumpărase pădurile şi mai nimic pentru materialul prelucrat şi pentru instalaţiile uzinei. Cunoşteau situaţia băncii «Fortuna» şi ştiau că o ţin în mina. Directorul continuă să reziste încă o lună, dar apoi fu silit să primească toate condiţiile firmei concurente.

Fu un dezastru răsunător pentru bancă. Numele ei bun, cu un trecut atât de solid, se clătina. Sava Scurtu trăi ceasuri cumplite, dar nu avu ce face. Altfel ar fi dat peste cap şi banca.

Urmarea imediată fu că «Fortuna» rămase numai cu doi funcţionari, cu contabilul Verzaru şi cu casierul Ion Banciu. Renunţă şi la avocat, urmând ca Vasile Preda să susţină procesele băncii cu bucata, după tarif. La începutul lui iulie, banca părea aproape moartă, cu numai doi funcţionari şi cu puţinii clienţi care-i mai treceau pragul.

Sava Scurtu le păru celor din jurul lui neîndurător prin măsurile severe pe care le luă. Comprimă cheltuielile de administraţie până la limita de jos a strictului necesar, suprimă tantiemele, mărcile de prezenţă la şedinţele consiliului de administraţie. Colaboratorii încă nu-i cunoscuseră această latură a caracterului şi nu le plăcu. Dar recunoscură că măsurile erau absolut necesare şi nu cârtiră. Rămaseră însă adânc revoltaţi că în România nu existau mijloacele legale prin care să poată fi împiedicată concurenţa neleală a unei firme străine.

XVIII

Sora Preda se trezi, astfel, în pragul căsătoriei, fără post. Deşi multă vreme socotise munca ei la bancă o îndeletnicire trecătoare, concedierea o descumpăni şi o întristă, mai ales pentru că, după moartea doctorului Grecu, dându-şi sama de greutăţile pe care le va întâmpina Valentin, pusese mare preţ pe slujba ei. Se gândea că, după ce se vor căsători, Valentin va lua locul tatălui său, ea va continua să lucreze la «Fortuna», iar doamna Grecu va conduce, ca şi până acum, gospodăria.

Pregătirile de nuntă nu-i îngăduiră însă nici ei, nici părinţilor ei să analizeze mai temeinic noua situaţie creată de dezastrul băncii. Era o pregătire înfrigurată, umbrită de cele două evenimente, grave pentru ei. Totuşi se lucra cu hărnicie şi curaj. Lucrurile se mai puteau îndrepta, greutăţile începutului puteau fi maimici decât păreau subt impresia încă proaspătă, puternică, lăsată de cele două nenorociri, şi, în sfârşit, nu era scris nicăieri că ei trebuie să-şi înceapă căsncia în condiţiile cele mai prielnice.

Directorul Sava Scurtu nu era însă de această părere şi nu părea deloc încântat de căsătoria apropiată a finei sale. I-ar fi plăcut s-o mai amâne. A şi sugerat, prin soţia sa, această aminare, dar logodnicii nici nu voiră să audă despre aşa ceva, şi nici părinţii Surorii nu admiseră ideea directorului.

Căsătoria fu celebrată în prima duminică de după Sântilie, când cei doi tineri aniversau logodna în familie. Fu o nuntă în cerc restrâns, familial: părinţii, fraţii şi

surorile, cele două părechi de naşi, verişoara Flotica –, fără muzică, fără cântece. O tristeţe îngrijorată se ivea mereu în ochii şi în cuvintele celor vârstnici; numai tineretul fu mai vesel, iar Sora şi Valentin înduioşau, cu expresia lor fericită, sufletele celor din jur.

După nuntă, ce-i doi tineri petrecură trei săptămâni la ţară, unde Ana Preda avea o moşioară şi ocăsuţă, rămase de la părinţi. La început, hotărâseră să rămână numai două săptămâni, dar, iată, se împlinea şi a treia, şi lor tot nu le venea să se înapoieze. Stăteau cu ceaiurile pe bancă, în grădină, mână în mână, fără să-şi spună nimic, ci din când în când se cufundau unul în privirea celuilalt şi *se* îmbrăţişau cu duioşie. Sufletele lor erau pline de o dulceaţă, de o aroma nouă, care-i îmbăta. Avea amândoi sentimentul că sunt nou-născuţi şi că viaţa lor abia acum începe. u

Sora îşi dădu mai întâi sama că trecuse o sagtamina peste termenul pe care îl stabiliseră la plecarea de-acasă.

— Treabă să ne întoarcem, Valentme! Mi se pare că e nevoie să-ţi iai postul în primire.

— Da, peste trei zile.

— Ştii exact?

Valentin zâmbi.

— Cum aş putea uita?!

*z-zr-r-r*o*, v.»

„S/nâelesel-erăcet-le. * nu răspunse. Ei. după o vreme, zise:

— Voi pleca da-aici desăvârşit liniştită, Valentine. Voi înfrunta împreună cu tine orice greutăţi. Mi-ai intră t adânc în viaţă, dragul meu. De-acum sunt cu totul sigură că eşti numai al meu.

— Dar până acuma n-ai fost?!

— Am fost, dar nu aşa cum sunt acum. Nu ţi-am spus încă niciodată, Valentine.

— Ce anume?

— Că, până am venit aici, aveam în apropierea ta o senzaţie ciudată. Simţeam ceva din femeia aceea. Parcă se agăţase ceva din făptura ei de fiinţa ta, aveai parcă un fel

de aer străin, pe care eu nu-l puteam risipi.

— Şi mie nu mi-ai spus nimic!

— Nu, pentru că eram sigură că tu nu eşti vinovat, că habar nu ai de aerul acela străin pe care îl simţeam eu. Cum să-ţi spun? Ştiam că numai eu îl simt.

— Şi acum nu-l mai simţi?

— Nu! S-a risipit încă din prima noastră noapte împreună. N-am mai simţit de-atunci decât mireasma ta. A biruit-o pe cealaltă. Parcă te-ai scăldat într-o apă proaspătă şi fermecată. N-a mai rămas nimic străin în tine. Acum sunt sigură că pe femeia aceea nu ai iubit-o. Totuşi vreau să mi-o

pună încă o dată gura ta. Acum, de plecare, de întoarcerea acastră în lume.

— Nu, n-am iubit-o. A fost o nenorocire, cum te-ai puPtut convinge şi tu.

f După un răstimp de tăcere. Sora zise:

— Mulţămesc, Valentine. De-acuma numai un lucru să-l mai pot uita…

— Care anume?

— Păi, întâi ai fost al ei!…

Inima lui Valentin se strânse dureros. Aşa era! Amărăciunea acestui gând nu-l mai părăsea nici pe el.

— O să încercăm amândoi, Soro.

— Regreţi şi tu?

— E mai mult decât un regret. Oricât am încerca să ne purificăm de o faptă rea, drojdia ei rămâne în suflet. Şi din drojdia asta, mustrarea de conştiinţă îşi ridică mereu capul.

Sora se înduioşă.

— Dragul meu Valentin, nu te mai gândi la asta! N-am să-ţi mai amintesc nici eu.

Ea îl îmbrăţişă şi îl sărută.

— Iată, eşti curat! Eşti al meu, întreg!

— Da, sunt şi am fost mereu. Dar asta nu ajută la nimic. Nu înăbuşă glasul conştiinţei. Cred că numai timpul. De altfel, mi se pare că e bine să fie aşa. E bine să nu putem admite în conştiinţa noastră o faptă imorală. Faptul

că nu putem uita o asemenea faptă ne păzeşte de altele. Nu te sili nici tu să nu te mai gândeşti la asta. Va fi ca un memento ce nu te va lăsa să exagerezi calităţile mele. E bine să nu uităm că nu suntem decât oameni.

— A, nu! Nu sunt de părerea ta! Eu vreau să uit şi cred că voi uita cu desăvârşire. Acum ştiu că ai fost şi eşti numai al meu…

Valentin Grecu fu numit doctor de plasă, în locul tatălui său, imediat după întoarcerea tinerilor de la ţară. Ei se instalară în două camere din locuinţa doamnei Grecu. Ar fi putut locui şi în casa avocatului Preda, dar optară pentru această soluţie pentru că locuinţa doctorului era în centrul oraşului, cabinetul medical era în locuinţă, iar lumea era obişnuită să vină aici.

Valentin se puse pe lucru. Bolnavii începură să vină în cabinetul său, alţii să-l cheme acasă. Îşi începu drumurile prin plasă. Sara, citea şi studia ceasuri întregi. Se abonase la reviste de specialitate. Nici nu ştia când trecea timpul şi se bucura din tot sufletul când vedea încrederea clienţilor în el.

Vremea trecea însă mai greu pentru Sora. Două femei într-o gospodărie nu prea aveau ce face. Şi ea, mai ales, cum nu era la casa ei, nu se putea amesteca decât în ce-i dădea de lucru soacră-sa. Şi-i dădea atât de puţin, încât pe la zece dimineaţa nu mai avea ce face, jifară de cazurile rare când doamna Grecu o lăsa pe ea la bucătărie.

Fără să spună o vorbă cuiva, Sora începu să se informeze unde ar putea găsi ceva de lucru. Simţea că are nevoie de o ocupaţie şi ar fi voit să câştige şi ea ceva, pentru ca traiul era destul de greu, iar amândouă familiile, şi a lui Valentin şi a ei, erau destul de strâmtorate, având fiecare câte încă doi copii de ţinut în şcoli – familia Grecu, pe Ion, care după moartea tatălui său părăsise organizaţia aceea şi se apucase cu seriozitate de studii, şi pe Anişoara, iar familia Preda, pe Iuliu, student la litere, şi pe Virgil, încă-elev de liceu.

La vreo trei luni după căsătorie, se făcu un post liber la contabilitatea prefecturii.

Sora se gândi că, înainte de a lua o hotărâre, ar fi bine să ceară un sfat de la naşul ei, directorul «Fortunei».

— Draga mea, cred că nu mai trăbă să-ţi spun cât de mult regret că nu mai lucrezi la noi. Hm! Ce să spun? Eu sunt un om care apreciez munca. E singurul rost al omului pe lume. Dar cred că acum trăbă să te înţelegi mai întâi cu Valentin şi cu maică-sa. Crezi că se vor învoi? Nu au nevoie de tine acasă?

— Nu cred, nu am observat că ar avea.

— Trăbă să-i întrebi întâi pe ei. Sunt atâtea prejudecăţi în societate, când e vorba de muncă, de o femeie slujbaşă!… Să nu se simtă ei jenaţi, umiliţi, pentru că, de-abia măritată, îţi cauţi de lucru. Ştiu că mamă-ta, la început, nu s-a împăcat cu venirea ta la bancă. Şi-atunci ce erai? O absolventă a liceului comercial, o fătuţa care abia îşi dăduse examenul de maturitate!

— Da, însă mai târziu mama s-a obişnuit.

— Totuşi să-i întrebi şi pe părinţii tăi. Eu, în locul lor, ţi-aş aproba hotărârea imediat. Deşi, trăbă să-ţi spun, am unele planuri ale mele pentru viitor. Înţelegi, desigur, că nu putem rămâne cu banca în situaţia de-acum. Am avut pierderi mari, e adevărat, dar eu mă gândesc mereu cu*m să* le acopăr, ca să dau un nou avânt băncii. Şi-atunci cred că vom avea iarăşi nevoie de tine şi de tatăl tău.

— N-ar fi nicio greutate, naşule. Aş lăsa imediat slujba de la prefectură.

După sfatul naşului său, Sora vorbi cu Valentin, cu soacră-sa, cu părinţii. Nimeni nu păru încântat de planurile ei. Totuşi, cel mai înţelegător se dovedi Valentin.

— Lăsaţi fata să lucreze! – zise el, mai în glumă, mai în serios.

— Munca nu-i o ruşine pentru nimeni! Ce? Gura lumii? Dar ce ne pasă nouă de gura lumii?! O să vină vremea când niciun fel de muncă nu va mai fi depreciată. Iar Surorii îi place să lucreze, să fie ocupată. Dacă nu sunteţi de-acord să se angajeze la prefetură, daţi-i de lucru acasă Cum să stea fata toată ziua cu mâinile în poală?! Nu-i făcută pentru a sta degeaba!

— Dar, Valentine – zicea Ana Preda –, va zice lumea că nu avem nici strictul necesar pentru existenţă, ceea ce tu ştii bine că nu-i adevărat. Mulţămită lui Dumnezeu, a început să meargă mai bine biroul avocaţial, iar cabinetul tău e în plină dezvoltare.

— Lumea care n-are de lucru se ţine de vorbe. Gura lumii numai pământul o astupă. Dar nu o să admit ca din cauza ei nevastă-mea să nu facă ceea ce-i place şi ceea ce-i face bine. Adevărul e că Sora s-a obişnuit cu lucrul. Când vor veni copiii, când va avea casa ei, va fi altceva. Dar acum are dreptate biata fată! Ce să facă toată ziua? Să bată trotuarele? Să bată cofetăriile? Eu nu pot suferi astfel de femei! Viaţa nu ni-i dată numai ca să ne plimbăm prin ea şi să ne amuzăm. Eu ştiu că Sora judecă bine. Bucuria vieţii nu o găseşti decât în muncă.

— Dar şi noi am fost cândva femei tinere, şi n-am simţit niciodată nevoia să avem o slujbă în afară de casă. O să găsească ea destul de lucru şi în casă!

Rezistenţa celor două femei – căci Maria Grecu era de aceeaşi părere cu Ana Preda – fu însă repede înfrântă, şi Sora începu să lucreze la contabilitatea prefecturii.

Lumea începu să vorbească, şi vorbi, într-adevăr, în felul de care se temeau mamă-sa şi soacră-sa. Vorbi despre strâmtorarea în care trăiau, desigur, cele două familii, dacă o puseseră pe Sora să se angajeze slujbaşă la stat. Dar aşa vorbiră mai ales localnicii ardeleni. Cei veniţi din vechiul regat şi stabiliţi în oraş după unire, nu se mirară. Erau ofiţeri, magistraţi, profesori ale căror soţii erau funcţionare, institutoare, profesoare. Ei erau obişnuiţi cu asemenea situaţii.

Sora era foarte bucuroasă că putea lucra din nou. Satisfacţiile pe care i le dădu munca o făcură să aibă iarăşi mai multă încredere în sine, să se simtă puternică şi vrednică de Valentin.

XIX

Sava Scurtu nu aruncase o vorbă-n vânt atunci când îi spusese Surorii că banca nu putea rămâne în situaţia în care o adusese falimentul întreprinderii forestiere. Spirit

realist şi întreprinzător, el făcu, mai bine de jumătate de an, numeroase cercetări, căutând un teren de activitate-comercială sau industrială în care să investească rentabil, fără pericolul unei concurenţe neleale, cum fusese aceea căreia îi căzuse jertfă întreprinderea forestieră. În sfârşit, după îndelungi căutări şi Tratative, luă contact cu nişte mari firme de peste graniţă, care încheiaseră contracte cu statul român pentru construirea autostrăzii ce urma să treacă prin Transilvania. Contractă cu una din ele livrarea pietrei cubice de granit, închirie zeci de cariere de piatră de la diferite comune şi se puse pe lucru.

Era însă o muncă grea şi cerea, pe lângă muncitori specializşti, un întreg corp de personal administrativ şi de supraveghere tehnică. Savu Scurtu era mereu pe drumuri, uneori nu venea cu săptămânile acasă. intrase cu tot curajul în noua întreprindere, şi, după calculele pe care le făcuse, după contractele pe care le încheiase, era sigur că înainte de a se trezi concurenţa şi de a începe lupta, banca putea câştiga de-ajuns pentru a se consolida din nou şi a putea face faţă, apoi, adversarilor.

Desigur, nu se gândise niciodată că «Fortuna», societate pe acţiuni pentru comerţul bancar, va ajunge să închirieze şi să exploateze cariere de piatră, cum altă dată nu se gândise că «Fortuna» va patrona o întreprindere forestieră. Dar acum, după război şi după unire, toate se amestecau, o întreprindere intra în domeniul alteia, îşi schimba statutele, se ocupa cu afaceri la care nici nu visase înainte. Era o situaţie economico-financiară tulbure, neaşezată, în care nu mai puteai lucra după un plan dinainte hotărât, într-un cadru precis stabilit, ci de pe o zi pe alta, ţinând mereu sama de pulsul momentului. Nu era o situaţie sănătoasă, îşi zicea el, însă, după legea conversiunii, îşi dăduse sama că trebuia să se adapteze rapid împrejurărilor, dacă nu voia să lichideze, cum păţiseră unele bănci care continuaseră să se restrângă la afaceri pur bancare.

Fără priceperea în afaceri a directorului, «Fortuna» nu s-ar mai fi pus niciodată pe picioare, ci, în cel mai bun

caz, ar fi tânjit de azi pe mine, ca aproape toate băncile din centrele mai mici ale Ardealului.

Dar îndată ce trecu înfrigurarea luptei pentru salvarea < Fortunei» şi consolidarea băncii prin noua întreprindere.

Sava Scurtu se simţi deodată obosit. Coarda întinsă prea tare, lipsită de elasticitatea de-odinioară, a tinereţii şi a maturităţii, cedă. Directorul îşi arăta dorinţa de a se retrage, dar consiliul de administraţie, în care, între timp, fusese cooptat şi Valentin Grecu, nici nu voia să audă. După mai multe consfătuiri şi pertractări, ajunseră la concluzia să numească un subdirector care să fie în stare să alerge şi să supravegheze toate lucrările de la carierele de piatră. Era, într-adevăr, o muncă prea grea pentru vârsta lui Sava Scurtu şi după zbuciumul prin care trecuse.

Ca subdirector îl desemnară pe avocatul Vasile Preda. El era cel mai versat în afacerile băncii, şi, după moartea doctorului Grecu, cel mai vechi colaborator al directorului. Era apoi un om calculat, prevăzător, priceput.

Cu prilejul acestei schimbări în conducerea băncii şi după şedinţa de bilanţ, în care se constatase marele avânt al întreprinderii, consiliul de administraţie hotărî sărbătorirea lut Sava Scurtu la «Cazina română». Afară de membrii din consiliu şi din comitetul de cenzuri, fură invitaţi şi alţi oaspeţi, dintre cei ce rămăseseră alături de bancă în anii grei prin care trecuse, precum şi slujbaşii «Fortunei», acum în număr de şapte. Numai pe Nichita Marele nu-l mai pututră invita, căci el dormea de un an somnul cel de veci în cimitirul oraşului, cu o frumoasă cruce de piatră la cap. După ce se pensionase, nu avusese curajul să părăsească oraşul şi «Cazina română» şi să meargă la ţară, după cum plănuise la început. Trecuse prin toate emoţiile directorului şi ale consiliului de administraţie, dar nu apucase să vadă banca ieşită deasupra greutăţilor. îl doborâseră două crize de inimă – de inimă rea, zicea el –, şi la treia nu mai rezistase.

Ionică, băiatul de serviciu al mărgineanului Bucur Popa, era acum fecior mare şi priceput în aranjarea

banchetelor, căci stăpânul lui, cum făcuse, ce dresese, reuşise să se ţină la el banchetele mai intime, mesele mai restrânse, când venea în oraş o personalitate politică. Era totdeauna bine şi cu guvernul, şi cu opoziţia, convingându-i şi pe unii şi pe alţii, că, nefiind înscris oficial într-un partid, putea să le facă mai bune servicii amândurora.

— Aveţi încredere în mine, domnilor! – le spusese el organizatorilor din consiliul de administraţie al băncii.

— Aranjez eu totul. O să compun un menu clasa întâia. Doar e vorba de sărbătorirea domnului director! Dacă nu rie-Om strădui pentru dumnealui să iasă totul foarte bine, atunci pentru cine ne vom mai strădui? Lăsaţi pe mine!

Se organizase o cină pentru treizeci de persoane. Printre invitaţi erau prefectul, primarul, inspectorul-şef de la administraţia financiară şi alte notabilităţi ale oraşului.

Oaspeţii – numai bărbaţi, cum se hotărâse – sosiră, după obiceiul românesc, în decursul unui ceas după ora fixată pe invitaţii. Ionică nu se impacienta. El ştia năravul oamenilor şi nu se grăbise să fie masa gata la ora fixată. Nu voia nici să *se* răcească, nici să se ardă mâncările.

Încet-încet, sosiră toţi cei treizeci de comeseni. Ionică, ajutat de Sava, un băiat dezgheţat, de prin părţile mărginăneşti, pe care-l angajase de curând Bucur Popa, servea ţuici şi drojdie oaspeţilor, şi bucăţele de cârnat afumat, pregătit în casă, foarte gustos şi apreciat de invitaţi. Mai erau măsline, alte mezeluri, şi sticle de bere la gheaţă, pentru amatori.

Conversaţiile se legară îndată, şi larma lor umplu sala. Ionica şi cu ajutorul lui serveau mereu, mai ales cu drojdie. Ionică ştia din experienţă că succesul unei mese atârnă de cele mai multe ori de antreul acesta. Dacă lumea se aşeza bine dispusă la masă, luată puţin de tăria rachiului şi de cheful discuţiei, toate bucatele aveau să fie bune, chiar dacă o friptură era mai tare sau mai arsă, ori vinul mai slab. De-aceea zâmbea satisfăcut când văzu că invitaţii se aşază gălăgioşi la masa lungă, frumos împodobită. i. Se vorbi mai întâi despre evenimentul politic

care făcea ¡senzaţia zilei: divizarea unui mare partid politic, despărţirea [dintre doi vechi tovarăşi de luptă. Comentariile erau aprinse şi variate. Unii susţineau că se apropie momentul dispariţiei partidelor politice, alţii, dimpotrivă, că de-abia de-acum înainte se vor face grupări fireşti, după principii şi programe, nu după persoane. Alţii afirmau că această scindare nu era decât o manevră abilă, pusă la cale sus, unde se urmărea farimiţarea tjjturor partidelor, pentru a se ajunge, cu timpul, la dictatură, la absolutism.

Apoi începu o discuţie aprinsă în jurul atotputerniciei străinilor în comerţ şi în industrie, pornindu-se de la experienţa tăcută de banca «Fortuna». Recunoşteau cu toţii meritele directorului Sava Scurtu în salvarea băncii, şi, după friptură, când se servi un vin galben ca aurul, începură toasturile în cinstea şi lauda directorului.

Cel dintâi luă cuvântul părintele Nistor, care era acum preşedintele consiliului de administraţie. El făcu un scurt istoric ai «Fortunei», arătă importanţa ei economică şi chiar culturală pentru oraş şi pentru satele din jur. Scoase în evidenţă priceperea, onestitatea, spiritul practic, hărnicia cu care fusese condusă banca, încă de la înfiinţarea ei. Citi, după un tabel, ajutoarele culturale date în decursul anilor din profitul întreprinderii. Ele se ridicau la peste cinci milioane. Aduse elogii directorului pentru dârzenia cu care dusese lupta în anii din urmă, şi sfârşi prin manifestarea încrederii desăvârşite şi a dragostei pe care le nutrea consiliul de administraţie şi comitetul de cenzori faţă de persoana lui.

Toastară apoi prefectul, primarul, un administrator financiar şi contabilul Verzaru. Unii erau cam luaţi de puterea \ inului înşelător, pe care îl băuseră cu destul curaj, după ce începuseră cu drojdia lui Ionică, şi vorbiră lung de tot, mai bătând şi câmpii prin consideraţii generale despre situaţia economică de după război, despre politica Băncii Naţionale, din împrumuturile căreia doar douăzeci de procenţe reveneau agriculturii româneşti, iar restul de optzeci la sută alimentau comerţul şi industria legate de

interese străine. Alţii, politicieni nărăvaşi, considerară banchetul un prilej potrivit pentru a-i ataca pe câţiva oameni politiccare se perindaseră la guvern după unire, făcându-i răspunzători de situaţia economică în care se găsea ţara. u

Sava Scurtu ajunse la cuvânt abia către miezul nopţii. Le mulţumi tuturor, şi pentru prezenţă, şi pentru cuvintele rostite. Apoi se opri un răstimp cu paharul în mână, tuşi scurt şi adaose:

— Domnilor, am să vă anunţ, cu acest prilej, o hotărâre a mea. De mulţi ani ştiu că una din lipsurile cele mai mari ale oraşului nostru este aceea a unui spital. Fieiertatul doctor Grecu mi-a pomenit de multe ori despre aceasta grea lipsa Era idealul lui să-şi poată înfiripa unul at de mic Stul nu alunee să facă tot ce-ar fi necesar să facă uneori este nevoiaşăvnă în ajutor iniţiativa particulară. De-aceeea m-am hotărât, împreună cu soţia mea, ca unu care nu avem copii că ajutăm cu averea noastră, la înfiinţarea unui spital. Trei Lturi din acţiunile băncii sunt, cum poate ştiţi, proprietatea mea. Le voi transcrie pe fondul noului aşezământ, ca un venit perpetuu pentru el. Perpetuu, cât se poate vorbi omeneşte de veşnicie. Dividendul anului acesta este de trei sute de mii. Sper ca în anii viitori profitul băncii să fie şi mai mare. Aş dori ca banca să închirieze de pe acum o clădire potrivită pentru un spital, fie şi numai cu vreo douăsprezece paturi h început. Spitalul vreau să fie chivernisit de bancă. După socotelile mele, s-ar putea aduna, cu timpul, un fond pentru o clădire nouă. Mai am şi altă avere, care, după moartea mea şi a soţiei, va rămâne tot spitalului.

Am voit să folosesc acest prilej ca să anunţ hotărârea mea, pentru că sunt de faţă câţiva iluştri bărbaţi ai societăţii noastre, şi în primul rând domnul prefect şi domnul primar. Îi rog să se gândească dacă nu ar fi posibil ca la înfiinţarea acestui aşezământ să-şi dea concursul şi judeţul, şi oraşul. Suntem în epoca de pregătire a bugetelor oficiale. În cazul în care acest concurs ar fi posibil, se-nţelege că spitalul s-ar putea deschide mai

devreme, iar dacă ajutoarele vor fi însărcinate, mai mari decât contribuţia mea, noul aşezământ ar deveni proprietatea oraşului, ori a judeţului, banca rămânând permanent obligată să verse dividendele de pe acţiunile mele.

Iată, domnilor, ce am crezut că e bine să vă anunţ cu acest prilej.

Cuvântarea lui Sava Scurtu făcu o adâncă impresie asupra oaspeţilor. Mişcaţi de gestul lui, sau poate numai însufleţiţi de vin, prefectul şi primarul declarară solemn că vor cere să se prevadă sume la buget, că vor cere rapoarte favorabile de la medicul judeţean, de la medicul oraşului şi de la medi-l cui de plasă.

Valentin era foarte fericit. Îi străluceau privirile şi se uita cu adâncă recunoştinţă la naşul său. Simţea că Sava Scurtuluase această hotărâre nu numai din motivele arătate de el încuvântare, ci şi pentru ei doi, pentru Sora şi pentru el. Le făcuse unele aluzii, când Surorii, când lui. La cununie, toată lumea se mirase că directorul «Fortunei», unul din naşi, nu făcuse niciun dar tinerei perechi. Fusese jenant şi pentru părinţi şi pentru miri, mai ales pentru că toţi ceilalţi aduseseră câte un dar. Sava Scurtu, simţind uimirea din jurul său, se mărginise atunci să spună, fără a se arăta strâmtorat de neatenţia lui: «Cadoul meu de nuntă o să vină mai târziu».

Surorii, care, de o jumătate de an, trecuse de la prefectură la bancă, îi spusese odată: «Nu peste mult îţi vei folosi cunoştinţele pentru tine şi Valentin». Iar lui Valentin, care-i vorbea adesea de necesitatea unui spital, îi spusese într-un rând: «Poate dă Dumnezeu şi se va face. E mare nevoie de el, ştiu eu de mult. Şi fieiertatul tatăl tău îmi vorbea adeseori.»

Acum, Valentin îi strânse călduros mâna şi-i spuse cu însufleţire:

— Te-aş ruga, naşule, să mă ajuţi să lucrez şi eu în spitalul ăsta.

— Dar tu vei fi director, dragul meu! Crezi că oficialitatea va face ceva?! Eu nu prea cred. Dar şi în cazul

acesta, cel mai favorabil, tot tu vei avea conducerea.

Valentin nu-şi mai afla locul de bucurie. Ar fi dorit să fie şi Sora de faţă, să audă şi ea. Dar Sora, de o lună, îşi luase concediu de la bancă, şi chiar dacă la banchet ar fi fost invitate şi femei, tot n-ar fi putut veni, pentru că îşi aştepta primul copil.

Pe la unu, Sava Scurtu şi cei mai mulţi dintre oaspeţi plecară de la «Cazina română». Valentin ieşi printre primii.

Intră cu grijă în dormitorul lor. Voia să nu o trezească pe Sora, deşi ardea de nerăbdare să-i spună şi ei vestea cea mare.

Dar Sora nu dormea. îl aştepta. Aţipise Indaţă ce se culcase, dar o trezise o zvâcnire puternică a fătului, şi era puţin îngrijorată şi tristă. Se temea.

Când îi spuse Valentin hotărârea naşului, se lumină.

Ah! Să vezi că acesta-i cadoul dumisale de nuntă t

Mai trecură şase ani.

În vremea asta se petrecuseră multe schimbări în oraş şi în ţară. Nici nu se aşezase bine frământarea socială de după unire, că se produse o nouă răscolire. Partidele politice fura desfiinţate, şi o mulţime de oameni, de familii, ramajera deodată ca suspendate în văzduh. Cei care deţinuseră situaţii politice, care trăiseră din perindarea la putere a partidelor, o mulţime de foşti parlamentari, prefecţi, primari, agenţi electorali, rămaseră deodată şomeri Aproape toţi prefecţii erau acum militari, activi sau deblocaţi. De asemenea şi foarte mulţi primari.

Foştii politicieni rămăseseră la început nedumeriţi, uluiţi, apoi se legaseră de speranţa că situaţia aceasta nu va putea să ţină prea mult, că va trebui să se revină la sistemul partidelor. Era nefirească şi absurdă desfiinţarea lor, ziceau cei mai mulţi.

Pentru unii, pentru cei mai puţini, aşteptarea era mai uşoară. Ei se învârtiseră subt regimul partidelor, îşi făcuseră situaţii materiale frumoase, şi nu-i mai interesa chiar atât de mult viaţa politică. Dar pentru cei mai mulţi aşteptarea era greu de suportat. Unii, în decurs de un deceniu şi mai bine, intrând în afaceri, câştigaseră şi

pierduseră averi mari, şi desfiinţarea partidelor îi prinsese pândind alte conjuncturi favorabile. Alţii, în vremurile bune pentru ei, nu cruţaseră nimic, crezând că izvorul bunei lor stări nu se va mai isprăvi, şi trăiseră din plin, bucurându-se de viaţă. Aceştia erau acum aproape înţepeniţi de spaimă. Alţii abia începuseră să-şi facă un rost, fie pentru că intraseră mai târziu în politică, fie pentru că ajunseseră târziu, după îndelungate străduinţe şi stăruinţe, în graţiile şefilor. Aceştia rămăseseră zăpăciţi. Şi cu toţii stăteau în aşteptare. Da, era absurdă, din punctele lor de vedere, desfiinţarea paradelor. Şi pentru că o considerau absurdă, erau convinşi că nu putea să dăinuie prea mult.

Ca pretutindeni în ţară, fuseseră închise, odată cu desfiinţarea partidelor, şi cele două cluburi politice din oraş. Rămaşi fără nicio ocupaţie, membrii celor două cluburi se treziră că nu mai au nici unde să se întâlnească. Azi unul, mânc altul, începură, de voie, de nevoie, să frecventeze «Cazina română», până când o transformară în locul de întâlnire al tuturora. Încet-încet zidurile de «principii» şi «programele» dintre oameni căzură, urile, vechi de peste cincisprezece ani, unele, dispărură. O solidaritate necunoscută până atunci se dezvolta între ei. Toţi condamnau noul regim ţitoţi îşi manifestau convingerea că aşa nu se putea să rămână.

Vechii şi statornicii oaspeţi şi membri ai «Cazinei române» fură strâmtoraţi în odăiţa lor din fund, dar nici aici nu aveau pace. Veneau când unul, când altul din membrii fostelor partide politice să-i întrebe ce se mai aude şi să critice noul regim.

Nou-veniţilor nici nu le treceau prin gând să se înscrie ca membri ai cazinei şi să achite cotizaţiile de cuviinţă. Cont. vbilul «Fortunei», care îndeplinea acum şi funcţia de casier al «Cazinci române», vru să le amintească de această datorie, dar Sava Scurtu se opuse. De aceeaşi părere cu directorul «Fortunei» fu şi proprietarul localului, Bucur Popa, care propuse să se scadă chiria la jumătate. El câştiga frumos de pe urma nou-veniţilor. Cum nu aveau

nicio ocupaţie, unii stăteau cu j-iua de cap la cazină. Şi cum era mereu iritaţi, mereu în aşteptare, consumau mereu mâncare şi băutură. Înainte de amiază – mezeluri, ţuici, bere, şpriţuri; după amiază – cafele şi vin. Ionică şi băieţaşul ajutor abia mai răzbeau cu servitul.

Nu peste mult timp, Bucur Popa avu onoarea să-i viziteze localul şi foşti miniştri, foşti şefi, pe care cei ce se întruneau la cazină îi considerau şi acum ca atare. Veneau să dea curaj partizanilor, să le spună că regimul nu poate dura mult pentru că e absurd, să-i sfătuiască să nu se împrăştie. Numai să mai aibă puţintică răbdare. Cu prilejurile acestor vizite, lumea se îngrămădea la cazină, şi Bucur Popa făcea bune afaceri.

După câteva luni, se pare că în urma unui denunţ, «Cazina română» fu închisă şi sigilată, subt acuza că s-ar fi transformat într-un club politic în care se făcea agitaţie împotriva noului regim. Sava Scurtu alergă până la Ministerul de in teme pentru a obţine dreptul de a o redeschidel Aprobarea i se dădu, dar numai cu condiţia să nu permită intrarea în cazină a membrilor partidelor dizolvate, iar localul să fie folosit numai de către membrii permanenţi ai «Cazinei române», şi numai în scopurile culturale ale despărţământului localnic al «Astrei». Aşa că, spre bucuria lui Verzaru şi supărarea lui Bucur Popa, la «Cazinaromana» nu mai intrau decât vechii membri, iar duminica, în sala de lectură, şi altă lume, amestecata, ţărani şi meseriaşi.

În acelaşi răstimp, Iuliu Preda devenise profesor k un liceu din Bucovina, iar Virgil, student la Politehnica în Bucureşti Avocatul Preda nu cheltuia mult cu întreţinerea băutului, căci Virgil primise o bursă de merit imediat după examenul de admitere. Era un tânăr cu mari aptitudini tehnice, iubit şi stimat de profesorii săi.

Ion Grecu se lăsase cu totul de politică, îşi dăduse cu bine toate examenele şi doctoratul în drept, şi ajunsese judecător într-un oraş din nordul Ardealului. Sora-sa, Anişoara, era acum studentă la medicină, în Cluj, şi Valentin îi urmărea îndeaproape evoluţia, pentru că avea

nevoie de ea în spital.

Spitalul era deschis de doi ani. Sava Scurtu încercase, dar zadarnic, să determine prefectura şi primăria să contribuie k înzestrarea aşezământului. Deşi în câteva rânduri reuşise să obţină înscrierea cheltuielilor necesare în buget, de fiecare dată poziţiile fuseseră suprimate. Văzând că nu se poate gândi la o clădire noua, proprie, directorul închirie un imobil potrivit, o casă cu etaj şi cu grădină mare cât un hotar, plină de pomi, mai la periferia oraşului, într-un loc liniştit, şi, după indicaţiile lui Valentin şi ale unui tânăr arhitect, făcură transformările necesare. Îşi zicea că poate cu timpul banca va putea cumpăra imobilul, care era de vânzare. Deocamdată însă, banii adunaţi, în patru ani, din divídeme fură necesari la adaptarea localului şi la înzestrarea spitalului cu instrumentele şi aparatele strict necesare.

În fundul grădinii mai era o casă cu trei camere şi cu dependinţe, unde se mutaseră, imediat după deschiderea spitalului, Valentin şi Sora, împreună cu cei doi copii ai lor, un băieţaş şi o fetiţă.

Inaugurarea spitalului s-a făcut numai după ce s-au ocupat toate cele douăzeci şi patru de paturi. Părintele Nistor fusese de părere să se sfinţească spitalul înainte de intrarea bolnavilor, dar directorul «Fortunei» nu se învoise: «Spitalul e spital numai cu pacienţii lui înăuntru! Cum să-l inaugurezi gol?!» zicea el.

A fost o festivitate impunătoare. Se alesese ziua de Sântilie, când se ţinea şi petrecerea tradiţională din oraş, ca să aibă prilejul cât mai multă lume din jur să asiste la festivitate, să adă spitalul şi să ducă vestea despre el cât mai departe. = «t

După liturghia de la biserică, părintele Nistor veni în procesiune, îmbrăcat în odăjdii, cu tot poporul, cu prapurii în frunte, şi cu corul.

Era o zi senină, şi rândunicile se ţeseau necurmat prin văzduh, deasupra curţii largi şi a clădirii renovate.

Slujba religioasă a fost făcută în curte, ca să încapă toţi cei ce voiseră să participe. Părintele Nistor a făcut

sfinţirea apei cu mare solemnitate şi citi şi câteva rugăciuni de la sfinţirea cea mare a apei, care se face la Bobotează, dar pe care le adaose acum pentru marea lor frumuseţe mişcătoare. Citi şi câteva rugăciuni de la maslu, fiind în ele vorba de bolnavi şi de însănătoşirea lor, apoi rugăciunea de intrare în casă nouă. La sfârşit îi boteză pe toţi cei prezenţi, unul câte unul, începând cu Savu Scurtu, cu membrii consiliului de administraţie şi ai comitetului de cenzori ai băncii, cu directorul spitalului, Valentin Grecu, şi cu soţia acestuia. Sora se apropie de cruce cu cei doi copii de mână. Sărutară şi ei crucea, strângând din ochi la stropii mătăuzului de busuioc şi înflorind de zâmbete faţa Surorii. Părintele stropi apoi toate camerele din spital şi pe toţi bolnavii, în timp ce corul, în curte, cânta fără oprire *Mântuieşte*, *Doamne*, *poporul tău*. Apoi părintele se întoarse în curte, înaintea mesei la care slujise, gata să-şi înceapă cuvântarea.

Erau prezente toate notabilităţile oraşului. Părintele Nistor era foarte emoţionat. Îşi începu cuvântarea cu citatul evanghelic «Am fost bolnav şi m-aţi cercetat». Făcu elogiul iubirii aproapelui, în care se rezumă întreg creştinismul şi arătă învăţătura lui Hristos: «Tot ce aţi făcut unora din aceşti fraţi mai mici ai mei, mie mi-aţi făcut», subliniind sublimitatea doctrinei. Vorbi despre starea sanitară a poporului de la sate, unde «adeseori oamenii mor cu zile», fie din neştiinţa lor, fie pentru că n-au mijloacele necesare să meargă, până departe, la vreun spital, fiindcă prin apropiere nu au niciunul. Pomeni de râvna doctorului Ion Grecu, care şi-a pus chiar sănătatea în joc pentru bolnavii satelor, şi de dorinţa lui de-a înfiripa un spital în oraş. Ceea ce nu i-a fost dat lui să vadă, are bucuria să conducă, de azi încolo, fiul său, tânărul doctor Valentin Grecu, «care merge cu vrednicie pe urmele părintelui său». Spuse, accentuând, că «acest prea îmbucurător eveniment» al inaugurării spitalului n-ar fi putut avea loc «fără mărinimia şi dragostea de aproapele său a mult respectatului director al bănen „Fortuna”, domnul Sava Scurtu». El a hotărât ca acest aşezământ să

poarte numele băncii, înfiinţată tot de dânsul, deşi spitalul ar fi trebuit să poarte numele său. Consiliul de administraţie, al cărui prezident avea cinstea să fie, «s-a plecat înaintea modestiei bunului creştin şi a dat spitalului numele băncii». Desigur, preciză el, nu e decât un aşezământ modest, dar care va putea creşte, dacă oraşul şi judeţul vor avea mijloace să-l mărească. Oricum, până la înfiinţarea unui spital al oraşului şi al judeţului, cel al băncii «Fortuna» are o importantă menire.

Vorbiră apoi prefectul şi primarul.

Cele două persoane oficiale îşi arătară recunoştinţa pentru fapta caritabilă a băncii şi a directorului şi o lăudară, stăruind asupra importanţei sanitare a spitalului pentru oraş şi pentru împrejurime. Erau convinşi amândoi că «subt noul regim, care consideră sănătatea poporului ca pe o datorie fundamentală a lui», se va ajunge la înfiinţarea spitalului public, de stat, în oraş. Criticară regimul trecut, lipsit de orice stabilitate şi de consecvenţă în acţiuni: «Ce iniţia un guvern, zădărnicea celălalt, care-i urma». Nu se putea realiza nimic pentru bunăstarea publică pentru că «orice realizare are nevoie de stabilitate, de durată». Susţinură c-a început „O epocă nouă în viaţa României», că această epocă se caracterizează prin «solidaritate naţională, stabilitate administrativă, interesul obştesc deasupra celui personal, selecţionarea valorilor». În trecut, ce fel de oameni deţineau funcţiile de răspundere? «Mai bine să nu mai vorbim într-un moment solemn şi îmbucurător ca acesta!» Apreciară şi lăudară iniţiativa particulară, criticând încă o dată politicianismul partidelor care, printre alte păcate, îl avusese şi pe acesta că «i-a învăţat pe oameni să aştepte tot de la stat».

Vorbi apoi Valentin Grecu, care mulţumi consiliului de administraţie al băncii şi în special directorului general pentru încrederea pe care i-o arătaseră numindu-l conducătorul spitalului, şi promise întregii asistenţe că se va dedica trup şi suflet acestui aşezământ de binefacere.

Să vă Scurtu le mulţumi tuturor în câteva cuvinte, şi apoi oaspeţii intrară să viziteze spitalul. Era târziu. Se

apropia de ceasurile două când se isprăvi vizitarea.

Valentin şi cu Sora îi invitară pe părinţi, pe directorul Sava Scurtu cu soţia şi pe părintele Nistor cu preoteasa să iaamiaza la ei. Era primul prânz mare pe care îl dădea tânăra păreche în cei opt ani câţi trecuseră de la cununia lor.

Fu pentru toţi un prilej de aduceri-aminte. Doctorul Grecu fu evocat cu multă duioşie de către cei prezenţi. Durerea se stinsese în inimi, dar regretul învăluit în melancolie rămăsese. Cu câtă bucurie n-ar fi luat şi el parte la inaugurare!

Dar şi melancolia care învălui o vreme amintirea bunului medic se risipi, căci sufletele lor erau luminate acum de satisfacţia că toţi cei din jurul mesei erau sănătoşi, că toţi biruiseră, când singuri şi când împreună, greutăţile ce li se iviseră în drum şi că toţi ajunseseră să trăiască această zi solemnă de inaugurare a spitalului.

La cafea, Sava Scurtu scoase din buzunarul hainei un act şi i-l dădu Surorii.

Ea făcu ochii mari şi întrebători, apoi îl citi emoţionată şi i-l trecu lui Valentin. Acesta îl parcurse şi el, şi amândoi tinerii, adânc mişcaţi, îi mulţumiră directorului cu lacrămi în ochi.

— E darul vostru de nuntă, băieţi, al meu şi al naşei voastre. A venit cam târziu, dar tot a venit!

Prin actul acela se preciza că spitalul, adică înzestrarea lui actuală şi eventuali clădire proprie, rămân proprietatea Surorii şi a lui Valentin Grecu, banca având obligaţia să verse, pentru susţinerea lui, cota din venitul curat al acţiunilor foste ale lui Sava Scurtu, iar acum proprietate a spitalului. În cazul când s-ar construi un spital orăşenesc sau judeţean, proprietarii pot fuziona cu el, în condiţiile care se vor stabili de comun acord, din care fondatorul fixa una singură, şi anume: Valentin Grecu să fie directorul spitalului. Dacă cele două părţi nu vor cădea de acord, spitalul actual rămânea proprietatea finilor şi a urmaşilor acestora.

Sara, toată lumea luă parte la petrecerea tradiţionala

de Sintilie.

Ochii tuturor dansatorilor erau atraşi de Sora şi de Valentin. Păreau doi tineri îndrăgostiţi abia de-o săptămână. Dansau mereu şi nu-şi mai luau ochii unul de la altul. Păreau amândoi mai frumoşi decât pe vremea când fuseseră logodnici.

— Dragul meu – îi zicea Sora –, sunt tot mai îndrăgostită de tine. Nu ştiu ce-i cu mine. Uneori simt că-mi pierd capul.

— Numai să nu ţi-l pierzi când faci socotelile spitalului. Acum lucrezi pe cont propriu, zâmbi el, purtând-o uşor în ritmul valsului.

— Şi, îţi închipui? Nu mai cred în realitatea femeii aceleia. Vorbesc serios! Nu mai cred deloc. Nici nu mai pot crede.

— A! Vorbeşti de Aneta?! se miră Valentin.

— Aşa-i că n-a existat?

— Nu, n-a existat! Sau ca şi când n-ar fi existat, răspunse Valentin, privind-o adânc în ochi.

Şi surâdeau amândoi, cu feţele luminoase.

Domnişoara Ana în pragul vieţii

Lector: VICTOR IOVA Tehnoredactor: AURELIA ANTON

Bun de tipar 05.02.1985. *Coli ed*. 28, 35. *Coli tipar 29, 25*.

Tiparul executat sub comanda: ni. 1557 la

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”, str. Grigore Alexandrescu nr. E9 – 97 Bucureşti, Republica Socialistă România